

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

SADDHARMAPUNḌARĪKA.

EDITED BY

Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio.

ST.-PÉTERSBOURG, 1908.

Commissionnaires de l'Académie Impériale des Sciences:

J. Glasounof et C. Rieker à St.-Pétersbourg,	N. Kymmel à Riga,
N. Ogiobline à St.-Pétersbourg et Kief,	Luzac & Cie. à Londres,
N. Karbasnikof à St.-Pétersbourg, Moscou, Varsovie et Vilna,	Voss' Sortiment (G. W. Sorgenfrey) à Leipsic.

Prix: 1 Rbl.; 2 Mrk. 50 Pf.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Octobre, 1908. S. d'Oldenbourg, Secrétaire Perpétuel.

Imprimerie de l'Académie Impériale des sciences.
Vass.-Ostr., 9 ligne, № 12.

Preliminary Notice.

The text of the *Saddharmapuṇḍarīka*, now published for the first time, is based upon the following MSS.:

A.: MS. of the Royal Asiatic Society, London.

B.: MS. of the British Museum, London.

Ca.: Add. MS. 1682 of University Library, Cambridge.

Cb.: Add. MS. 1683 of University Library, Cambridge.

K.: MS. in the possession of Mr. Ekai Kawaguchi, acquired in Nepal.

W.: MS. in the possession of Mr. Watters, formerly British Consul in Formosa.

O.: Indicates readings found in sundry fragments of MSS., all from Kashgar, now in possession of Mr. N. F. Petrovskij, and deposited by him in the Asiatic Museum of the Imperial Academy of Sciences in St. Petersburg.

The fragments, though belonging to different MSS., show all of them the same peculiarities and evidently belong to the same family of texts.

P.: The lithographic text in *Nāgari* published by Ph. Ed. Foucaux in his work *Parabole de l'Enfant égaré* (Paris, 1854).

A more detailed account will be given in the Preface after the completion of the whole work.

The Editors.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

I.

घा⁽¹⁾ नमः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वैः । नमः सर्वतथागतप्रत्येकबुद्धार्यश्चावक्रैः ॥ ५ ॥
तानागतप्रत्युत्पन्नैः ॥ बोधिसत्त्वैः⁽³⁾ ॥

वैपुल्यसूत्राजं परमार्थनगावतारिनिर्देशम् ।

सद्धर्मपुण्डरीकं सञ्जाय मकृापथं वक्ष्ये⁽⁴⁾ ॥

एवं गवा श्रुतम् । एकस्मिन्समये भगवान्वाज्रगृहं विक्रति स्म गृधकूटं पर्वते 5
मकृता भित्तुसंघेन मार्थं द्वादशभिर्भित्तुशतैः सर्वैर्कृद्भिः क्षीणान्नवैर्निःक्षेपैर्विशोभूतैः सुवि-
मुक्ताचित्तैः सुविवेकप्रज्ञैराज्ञानेयैर्मकृताभ्यामैः कृतकृत्यैः कृतकरणीयैरपकृतभारैरनुप्रात-
स्वकार्थैः परितोषभ्रमसंयोजनैः सम्यग्ज्ञानैः सुविमुक्ताचित्तैः सर्वचित्तोवशितापरमपारमिता-
प्राप्तैर्भिज्ञानाभिज्ञानैर्मकृताभ्यावकैः । तन्मथा । आयुष्मता चाज्ञातकौपिडन्येन १ आयुष्मता
चाश्चरिता २ आयुष्मता च बाष्पेण ३ आयुष्मता च मकृानाम्ना ४ आयुष्मता च भद्रिकेण ५ 10

1) श्री left out in B.

2) श्री added in W.

3) In B. only.

4) ल्यं K.

5) रं K. W.

6) The whole verse in left out in B.

7) ज्ञाना K.

8) ज्ञाभिज्ञानै A. Cr. Cb. ज्ञाताभिज्ञानै B. O. ज्ञानाभिज्ञानै K. ज्ञानाभिज्ञानै W.

आयुष्मता च मरुत्काश्यपेन ६ आयुष्मता चोऽरुचित्वाकाश्यपेन ७ आयुष्मता च नदीना
 श्यपेन ⁽¹⁾ ८ आयुष्मता च गणाकाश्यपेन ९ आयुष्मता च शारिपुत्रेण १० आयुष्मता च मरुत्का-
 मीद्रत्यायनेन ११ आयुष्मता च मरुत्कात्यायनेन १२ आयुष्मता चानिरुद्धेन १३ आयुष्मता
 च रेवतेन १४ आयुष्मता च काष्किनेन ⁽²⁾⁽³⁾ १५ आयुष्मता च मन्वापनिना १६ आयुष्मता च
 ६ पिलिन्दवत्सेन १७ आयुष्मता च बभ्रुलेन १८ आयुष्मता च मरुत्कीर्षलेन १९ आयुष्मता
 च भरद्वाजेन २० आयुष्मता च मरुत्कानन्देन २१ आयुष्मता चोपनन्देन २२ आयुष्मता च
 सुन्दरनन्देन ⁽⁶⁾ २३ आयुष्मता च पूर्णमित्रायणीपुत्रेण २४ आयुष्मता च सुभूतिना २५ आयुष्म-
 ता च राङ्गलेन २६ । एभिश्चान्यैश्च मरुत्काभावकैः । आयुष्मता चानन्देन २७ शैलगा । ग्रन्था-
 भ्यां च द्वाभ्यां भित्तुसकृन्नाभ्यां शैलाशैलाभ्याम् । मरुत्प्रज्ञापतोऽप्रमुनेश्च पतिर्भित्तुणा-
 १० सकृन्नेः । यशोधरया च भित्तुपया राङ्गलमात्रा सपरिवारया । अशांतया च श्वाभिमज्ज-
 कृन्नेः सार्धं सर्वैरेव तिकैरेकज्ञातिप्रतिवर्द्धेऽनुतारायां सम्यक्मन्वाधीं धारणीप्रति-
 लब्धैर्मरुत्प्रतिभानप्रतिष्ठितैरेवत्यधर्मघक्रप्रवर्तकैर्बहुशतसकृन्नाभ्यां मनेचक्रव-

1) Left out in A. B. Cb. K. W.

2) काष्कि and कष्कि O. काकि the others.

3) छो A. ने Ca. O. एडे K. Cp. Burnouf Introd 132, note 7

4) कु K.

5) मरुत् left out in B. O.

6) न्द्र left out in K.

7) पूर्णेन A. K. पौष B.

8) च द्वाभ्यां left out in A. K.

9) पति A. K. पतोगोतमो Cb.

10) र्भि in B. only.

11) ति left out in K.

12) याः घेर् B. K.

13) र्त्ति W.

14) क्रं K.

15) न्ने K.

दशतमसूत्रान्वयितकुशलमूलैर्बहुशतसूत्रसस्तुर्निर्मत्रोपरिभाषितकायचित्तस्तथाग-
 तज्ञानान्वयणगुणैर्महाप्रसैः प्रज्ञापरिमितागतिगतिर्बहुलोकाधातुशतसूत्रविश्रुतैर्ब-
 हुप्राणाकोशान्वयितकुशलमूलैर्महाप्रसैः । तद्यथा । मञ्जुश्रिया १ च कुमारभूतेन बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेनवलोकितेश्वरेण २ च महास्थामप्रसैनेन ३ च सर्वार्थनाम्ना ४ च नित्योन्मुक्तेन
 ५ चान्तिनसधुरेण ६ च रत्नपाणिना ७ च भैषज्यराज्ञेन ८ च भैषज्यसमुद्रतेन ९ च व्यूह-
 रज्ञेन १० च प्रदानश्रूरेण ११ च रत्नचन्द्रेण १२ च रत्नप्रभेण १३ च पूर्णचन्द्रेण १४ च
 महाविक्रामिणा १५ चानसविक्रामिणा १६ च त्रैलोक्यविक्रामिणा १७ च महाप्रति-
 भानेन १८ च सप्तसप्तमितागियुक्तेन १९ च धरणीधरेण २० चालयमतिना २१ च पद्मश्रिया
 २२ च ननप्रज्ञेन २३ च मैत्रेयेण २४ च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सिंहेन २५ च बोधिस-
 त्त्वेन महासत्त्वेन । भद्रपालपूर्वगमैश्च षोडशभिः सत्पुरुषैः सार्धम् । तद्यथा । भद्रपालेन १ च
 रत्नाकरेण २ च सुमार्थवर्कनेन ३ च नरदत्तेन ४ च गुरुगुप्तेन ५ च वरुणदत्तेन ६ चन्द्रदत्तेन
 ७ चात्तरमतिना ८ च विशेषमतिना ९ च वर्धमानमतिना १० चामोघदर्शिना ११ च सुसंप्र-

1) ते K.

2) टि K. O.

3) ते K.

4) B. adds बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन.

5) न B.

6) सूर्येण B.

7) Left out in A. K. W.

8) क्र K. क्रमतिना A. क्रमेण O.

9) क्र K. क्रमेण O.

10) क्र K.

11) णि B. णिं Cb. O.

12) Left out in K.

13) O. नाल°.

14) प्र left out in Ca. प्रति K. W.

- स्थितेन १२ च सुत्रिकात्तत्रिकामिणा १३ चानुपममतिना १४ च सूर्यगर्भेण १५ च धर्मगा
धरेण १६ च । एवंप्रमुखीर्विशत्या च बोधिसत्त्वसकलैः सार्धम् । शक्रेण च देवानामिन्द्रेण
सार्धं विंशतिदेवपुत्रसकलपरिवारेण । तद्यथा । चन्द्रेण १ च देवपुत्रेण सूर्येण २ च देवपु-
त्रेण समस्तगन्धेन ३ च देवपुत्रेण रत्नप्रभेण ४ च देवपुत्रेणावभासप्रभेण ५ च देवपुत्रेण ।
5 एवंप्रमुखीर्विशत्या च देवपुत्रसकलैः । चतुर्भिश्च मकारज्ञैः सार्धं त्रिंशद्देवपुत्रसकलप-
रिवारैः । तद्यथा⁽³⁾ । विद्वच्छेकेन १ च मकारज्ञेन विद्वत्पत्नेया २ च मकारज्ञेन धृतराष्ट्रेण ३ च
मकारज्ञेन वैश्वाननेन⁽⁴⁾ ४ च मकारज्ञेन । ईश्वरेण १ च देवपुत्रेण मकेश्वरेण २ च देवपुत्रेण
त्रिंशद्देवपुत्रसकलपरिवाराभ्याम् । ब्रह्मणा च सकृत्पातिना सार्धं द्वादशब्रह्मकाणिकदेव-
पुत्रसकलपरिवारेण । तद्यथा । शिखिना १ च ब्रह्मणा ज्योतिष्प्रभेया २ च ब्रह्मणा । एवं-
10 प्रमुखीर्द्वादशभिश्च ब्रह्मकाणिकदेवपुत्रसकलैः । स्रष्टाभिश्च नागराज्ञैः सार्धं अङ्कनागकांटा-
शतसकलपरिवारैः । तद्यथा । नन्देन १ च नागराज्ञेनोपनन्देन २ च नागराज्ञेन सागरा
३ च वासुकिना ४ च तत्तकेया ५ च मन्स्विना⁽⁶⁾ ६ चानवतमे⁽⁷⁾ ७ शोत्पलकन ८ च नाग-
राज्ञेन । चतुर्भिश्च किंनरज्ञैः सार्धं अङ्ककिंनरकोटीशतसकलपरिवारैः । तद्यथा । कुंगेण
१ च किंनरज्ञेन मकारधर्मेण २ च किंनरज्ञेन सुधर्मेण ३ च किंनरज्ञेन धर्मधर्मेण⁽¹¹⁾
15 ४ च किंनरज्ञेन⁽¹⁰⁾ । चतुर्भिश्च गन्धर्वकाणिकदेवपुत्रैः सार्धं अङ्कगन्धर्वशतसकलपरिवारैः ।

1) क्र K. °क्रात्तमतिना B. °क्रात्तविक्रमेण O.

2) णि B. णिं Ca. K. णोश्चरज्ञेन O.

3) Left out in K. in which धृतराष्ट्र is given first, so too in O.

4) O. वैश्वम°.

5) सकल left out in K.

6) श्वि Cb.

7) व left out in K.

8) Cb. adds नागराज्ञेन.

9) Cb. adds नियुत, O. नयुत, the latter omitting कोटी.

10) Left out in B. W.

11) कैः K. A. B. Ca. Cb. K.

12) नैः A.

तद्यथा । मनोज्ञेन १ च गन्धर्वेण मनोज्ञस्वरेण २ च मधुरेण ३ च मधुरस्वरेण ४ च गन्ध-
र्वेण । चतुर्भिर्शासुरेन्द्रैः सार्धं बद्धसुरकोटोशतसकृत्परिवारैः । तद्यथा । बलिना १ चा-
सुरेन्द्रेण ⁽¹⁾ विरस्कन्धेन २ चासुरेन्द्रेण त्रैमचित्रिणा ⁽³⁾ ३ चासुरेन्द्रेण राज्ञणा ४ चासुरेन्द्रेण ⁽⁴⁾ ।
चतुर्भिश्च गह्वरेन्द्रैः सार्धं बद्धगह्वरेन्द्रैः ⁽⁵⁾ शतसकृत्परिवारैः । तद्यथा । मकृतिज्ञसा १ च
गह्वरेन्द्रेण मकृत्कायेन २ च मकृत्पूर्णेन ⁽⁶⁾ ३ च मकृत्प्रतिनेन ४ च गह्वरेन्द्रेण । राज्ञा चा- 5
ज्ञातशत्रुणा मागधेन वैदेकीपुत्रेणा सार्धम् ॥

तेन खलु पुनः समयेन भगवांश्चतसृभिः पर्षद्भिः ⁽⁷⁾ परिवृतः पुरस्कृतः ⁽⁸⁾ सत्कृतो गुरु-
कृतो मानितः पूजितो ऽर्चितो ऽपचायितो ⁽⁹⁾ मकृत्निर्देशं नाम धर्मपर्यायं सूत्रात्तं मकृत्विपुल्यं
वाधिसल्लाववाद् सर्वबुद्धपरिषद्ं भाषित्वा तस्मिन्नेव मकृत्धर्मासने पर्यङ्कमाभुज्यान्तनि-
र्देशप्रतिष्ठानं नाम समाधिं समापत्तो ऽभूत्निश्चयमानेन कायेन स्थितो ऽनिश्चयप्राप्तेन च चि- 10
त्तेन ⁽¹²⁾ । समनत्तरसमापन्नस्य खलु पुनर्भगवतो ⁽¹³⁾ मन्दारवमकृत्मान्दारवाणां मञ्जुषकमकृत्-
ञ्जुषकाणां दिव्यानां पुष्पाणां ⁽¹⁴⁾ मकृत्पुष्पवर्षमभिप्रावषत् ⁽¹⁵⁾ भगवत्तं ताश्च चतस्रः पर्षदो

1) Ch. adds निपुत. O. नपुत.

2) सु A. K. W.

3) त्रेण A. K. W.

4) K. adds च.

5) A. adds निपुत, O. नपुत.

6) Left out in K.

7) O. चतुर्णां परिषदां.

8) संस्कृ K.

9) ऽपचितो A. Ch. O.

10) O. ऽङ्गं बद्धा.

11) निश्चय O. Grammatically correct would be स्थित आनिश्चयप्राप्तेन, = Pali *anejjayattena*.

12) O. adds अस्वप्नमानेन चेतसा.

13) मन्दा A. K.

14) मकृत्सं Ch. Prākṛtic; मकृत् A. K.

15) तेन for तं in Ca. Ch. W., left out in K. A., added by us.

16) च left out in K.

अथवाकिरत्सर्वात्र⁽¹⁾ बुद्धक्षेत्रं पाठिकारं प्रकम्पितमभूजानिनं संप्रधानितं बोधितं संप्र-
 धितं क्षुभितं संप्रक्षुभितम् ॥ तेन खलु पुनः समयेन तस्यां पर्यादि भित्तिभित्तुपुण्यासक्तोपा-
 सिकादेवनागयत्तगन्धर्वासुरगण्डाकिंनरमकोरुगमनुष्ठागमनथाः संनिपातिता यभूजन्मान-
 षष्ठा रावानश्च मण्डलिनो बलचक्रवर्तिनश्चतुर्द्वीपिकचक्रवर्तिनश्च ते सर्वे भयात्पारा-
 5 भगवत्तं व्यवलोकयन्ति स्माश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता श्रीद्वैत्यप्राप्ताः ॥

अथ खलु तस्यां वेलायां भगवतो भूविद्यरासराहूणाकोशादेना रश्मिर्निराहता ।
 सा पूर्वस्यां दिश्यष्टादशबुद्धक्षेत्रसक्लाणि प्रसृता । तानि च सर्वाणि बुद्धक्षेत्राणि तस्या
 रश्मिः⁽⁶⁾ प्रभया⁽⁷⁾ सुपरिस्फुटानि संदृश्यन्ते⁽⁸⁾ स्म यावद्वर्षोचर्मकानिरयो यावन्न भगवत्तम् । ये च
 तेषु बुद्धक्षेत्रेषु षट्सु गतिषु सन्नाः संविद्यन्ते⁽⁹⁾ स्म ते सर्वे ज्ञेयैः संदृश्यन्ते स्म । ये च तेषु
 10 बुद्धक्षेत्रेषु बुद्धा भगवत्तस्तिष्ठन्ति धियसे यापयन्ति⁽¹⁰⁾ च ते ऽपि सर्वे संदृश्यन्ते स्म । ये च ते
 बुद्धा भगवत्तो धर्मं देशयन्ति⁽¹¹⁾ स च सर्वो निखिलेन श्रूयते स्म । ये च तेषु बुद्धक्षेत्रेषु भित्तु-
 भित्तुपुण्यासक्तोपासिका योगिना योगाचाराः⁽¹²⁾ प्राप्तफलाशाप्राप्तफलाश्च⁽¹³⁾ ते ऽपि सर्वे संद-
 र्श्यन्ते स्म । ये च तेषु बुद्धक्षेत्रेषु क्रोधिसन्ना मरुसन्ना घनेकाविधाभयणारम्भणीधिमु-
 14

1) सर्वावत्तं Ob. O.; Prakrtic.

2) In B. Ob. only.

3) उ K. W. O.

4) All but O. °चित्ताः.

5) कौशा K.

6) तस्य रश्म्ये A. तस्या रश्मिः B. तस्य रश्मयो K. W. तस्या रश्म्याः Ob.

7) सु in Ob. only.

8) संदृश्यन्ति K.

9) In Ob. only.

10) भाषन्ते B. K. W.

11) धर्मो B. सर्वान्य K. W.

12) रसेपत्नाः Ob.

13) अप्राप्तफलाश्च left out in K. W.

14) आरम्भणा left out in B. Ob.

किं कृतुं कारणीहृत्पापयोगलौर्भाधिभङ्गचर्या चरति ते ऽपि सर्वे संदृश्यन्ते स्म । ये च तेषु
बुद्धतेत्रेषु बुद्धा भगवन्तः पारिनिर्वृतास्ति ऽपि सर्वे संदृश्यन्ते स्म । ये च तेषु बुद्धतेत्रेषु
पारिनिर्वृतानां बुद्धानां भगवतां धातुस्तूपा रत्नमयास्ते ऽपि सर्वे संदृश्यन्ते स्म ॥

अथ खलु मैत्रेयस्य बोधसङ्घस्य मकामसङ्घस्येतद्भूत्⁽⁴⁾ । मकानिमित्तं⁽⁵⁾ प्रातिकार्यं
व्यतदं तथागतं नानम् । को न्वत्र क्लृप्तुं⁽⁶⁾ विष्यति किंकारणं यद्भगवतेदमेवंद्वयं मकानि- 5
मित्तं प्रातिकार्यं कृतम् । भगवांश्च समाधिं समायत्तः । इमानि चैवंद्वयाणि मकाशर्याद्भुता-
चिन्त्यानि मर्कादिप्रातिकार्याणि संदृश्यन्ते स्म । किं नु खल्वकमेतमर्थं परिपृच्छन्⁽⁷⁾ परि-
पृच्छन् । को न्वत्र समर्थः स्यादेतमर्थं त्रिसर्जयितुम् । तस्यैतद्भूत् । अयं मञ्जुश्रीः कुमा-
रभूतः पूर्वजितनकताधिकारो ऽत्रोपितकुशलमूलो⁽⁸⁾ बहुबुद्धपर्युपासितः । दृष्टपूर्वाणि चा- 10
नेन मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन पूर्वकाणां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामेवंद्वयाणि नि-
मित्तानि भविष्यन्ति । अनुभूतपूर्वाणि च⁽⁹⁾ मकाधर्मसांख्य्यानि । यद्वक्त्वं मञ्जुश्रियं कुमार-
भूतमेतमर्थं परिपृच्छेय ॥

तासां घतसृणां पक्षदां भित्तुभित्तुपयुपासकोपासिकानां⁽¹³⁾ बहूनां च देवनागयत्नगन्ध-
र्वासुरगहडकिंनरमकोरगमनुष्यागनुष्याणामिममेवंद्वयं भगवतो मकानिमित्तं⁽¹⁴⁾ प्रातिकार्यं

- 1) सङ्घ left out in K. W.
- 2) All but Cb. परिनिर्वृति.
- 3) मकामसङ्घस्य left out in A. K. W.
- 4) अभवत् A. Cb.
- 5) त A. K.
- 6) K. W. O. add कः प्रत्ययः.
- 7) प्रा cp. Pali.
- 8) द A. K. W.
- 9) left out in Cb.
- 10) दृष्टः K. W.
- 11) MSS. °भूतानि पू०.
- 12) B. O. add मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन.
- 13) A. K. add च.
- 14) Read मर्कादिप्रा०.

प्राप्तवशात् दृष्ट्वाश्चर्यप्राप्तानामद्भुतप्राप्तानां कौतूहलप्राप्तानामेतदभवत् । किं नु तन्न वय-
मिममेवंद्वयं भगवतो मर्कटिप्रतिरूपावभासं कृतं परिपृच्छेम ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मर्कटसत्त्वस्तस्मिन्नेव जगलवमुद्भूतेन तासां चतसृणां
पर्वदां चेतसैव चेतःपरिवितर्कमाज्ञायात्तमना च धर्मसंशयप्राप्तस्तस्यां वेलाया मञ्जुश्रयं
5 कुमारभूतमेतदवोचत् । को न्वत्र मञ्जुश्रुः⁽³⁾ केतुः कः प्रत्ययो यद्यमेवंद्वयं घाशर्पाद्भुतो भग-
वत्संशयभासः⁽⁴⁾ कृतं⁽⁵⁾ इमानि चाष्टादशबुद्धजेत्रसकृन्नाणि विचित्राणि दर्शनोपानि⁽⁶⁾ परन्दशं
नोपानि⁽⁷⁾ तथागतपूर्वगमानि तथागतपरिणायकानि संदृश्यन्ते⁽⁸⁾ ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मर्कटसत्त्वो मञ्जुश्रयं कुमारभूतमाभिर्गाथाभिर्ऋ-
भाषत ॥

- 10 विकारणां मञ्जुशिरो⁽⁹⁾ इयं किं रस्मिः प्रमुक्ता नरनायकेन ।
प्रभासयन्ती धमुकात्तरातु⁽¹⁰⁾ उर्णाय कोशादियमेकरास्मिः ॥ १ ॥
मान्दारवाणां च मरुत्तवर्षे⁽¹¹⁾ पुष्पाणि मुञ्चन्ति सुराः सुकृष्टाः⁽¹²⁾ ।
मञ्जुषकांश्चन्दनचूर्णमिश्रान्दिव्यान्सुगन्धांश्च मनोरमांश्च ॥ २ ॥

1) संस्कृतं K.

2) All but C. संश्रय°.

3) श्री A. Ca. Cb. K. W. श्री; B. O.

4) Left out in K. W.

5) ता ऋद्ध्या A. ता ऋ K. तो ऋ W.

6) सः कृत A. सः कृतः K. से कृतं W.

7) Left out in A. K.

8) All but O. add स्म.

9) शिरि O.; the others श्री.

10) षयन्ती Ca. षयन्ता O. षयन्ति Cb. The others षयन्ते.

11) All have a nonsensical धमुखा° or धमुखा°; cp. धम् Mahāvastu II, 44, and Pāli *bhamuka*. — All but O. °रात.

12) MSS. मरुत्त°.

13) प्रकृष्टाः O.

14) सां दिव्यां in all MSS., except O., where °र्षामिव दि°.

येहो⁽¹⁾ महो शोभितिवं समत्तात्पर्वो⁽²⁾ चत्वारि⁽³⁾ सुलब्धकर्षाः ।

सर्वे च तेत्रं⁽⁴⁾ इमुं संप्रकम्पितं पट्टिर्विकारेहि सुभीष्मत्रयम् ॥ ३ ॥

मा चैत्र रश्मो पुरिमादिशाय अष्टादशनेत्रसकृत्पूर्णाः ।

अवभासयो ह्वालणेन सर्वे सुत्रर्णवर्णा इव भोति⁽⁵⁾ तेत्राः ॥ ४ ॥

वाचानन्वीचो परमं भवायं नेत्रेषु यावन्ति च तेषु सत्त्वाः ।

5

पटसू गतीषू तर्हि⁽⁶⁾ विद्यामानाः⁽⁷⁾ द्यवन्ति ये चाप्युपपद्य तत्र ॥ ५ ॥

कर्माणि चित्रा⁽⁸⁾ विविधानि तेषां गतीषु दृश्यन्ति सुखा दुःखा⁽⁹⁾ च ।

होनाः⁽¹⁰⁾ प्रणीता तथ मध्यमाश्च इह स्थितो अदृशि⁽¹¹⁾ सर्वमेतत् ॥ ६ ॥

बुद्ध्यां पश्यामि नरेन्द्रसिंहान्प्रकाशयन्तो विचरन्ति धर्मम्⁽¹²⁾ ।

प्रशांसमानान्बल्लसन्नकोटीः उदाकर्त्तो मधुरस्वरां गिरम् ॥ ७ ॥

10

गम्भीरानर्षोषमुदारमद्भुतं मुञ्चन्ति नेत्रेषु स्वकस्वकेषु ।

दृष्टान्कृतूनयुतान कोटिभिः प्रकाशयन्तानिमुं बुद्धधर्मम्⁽¹⁵⁾ ॥ ८ ॥

- 1) हि K.
- 2) पर्वदांश्च A. पर्वोश्च B. K. W. पर्वश्च Ca. Cb. परिषाश्च O.
- 3) रिं Ca. रि Cb. K.
- 4) इमु A. Ca. Cb. K. W. इयु B. इदं O.
- 5) वर्णानि भवन्ति A. K. भान्ति O.
- 6) All but O. तर्हि.
- 7) द्यु A. K. द्य B. Ca. W.
- 8) MSS. चित्राणि.
- 9) प्रुभाषुभासु O. सुखादुःखाश्च the others.
- 10) O. क्रीनाश्च, the rest क्रीना.
- 11) O. पश्यामि तत्र सर्वे; the rest अदर्शि.
- 12) MSS. विचरन्ति.
- 13) धर्मान् A. K. धर्मतां B. Ca. धर्म Cb. W.
- 14) प्रकाश B. Ca. Cb. A. W. प्रस्नास.
- 15) म A. C. Ca. Cb. K. मु W.
- 16) धर्मो A. K. धर्मान् Ca. Cb. धर्म B. W.

- दुःखेन संपोडित ये च सत्त्वा ज्ञातीनिराखिन्नमना अज्ञानकाः⁽¹⁾ ।
 तेषां प्रकाशोक्तिं प्रशान्तनिर्वृतिं दुःखस्य अतो अयु भित्तयेति ॥ ९ ॥
- उदारस्थामाभिगताश्च ये नराः पुण्यैरूपितास्तथ बुद्धदर्शनैः ।
 प्रत्येकयानं च वदन्ति तेषां संवर्णयन्तो इमं धर्मनेत्रोम् ॥ १० ॥
- 5 ये चापि अन्ये सुगतस्य पुत्रा अनुत्तरां ज्ञान गवेषमाणाः ।
 चिविधां क्रियां कुर्विषु सर्वकालं तेषां पि बोधोयं⁽²⁾ वदन्ति वर्णाम् ॥ ११ ॥
 शृणोमि पश्यामि च मञ्जुघोष इत् स्थितो इदृशकानि तत्र ।
 अन्ये विशेषेण⁽³⁾ सकृन्नकोट्यः प्रदशमात्रं तु किं वर्णयिष्ये ॥ १२ ॥
 पश्यामि क्षेत्रेषु बहूषु चापि ये बोधिसत्त्वा पथ गङ्गवाल्मिकाः ।
 10 कोटोसकृन्नाणि अनल्पकानि विविधेन वीर्येण जनेति बोधिम् ॥ १३ ॥
 दर्शित दानानि तथैव केचिद्धनं क्लृपयं रजतं मुद्यणम्⁽⁴⁾ ।
 मुक्तामार्णां⁽⁵⁾ शङ्खशिलाप्रवाडं⁽⁶⁾ दासांश्च दामोरथं चञ्च एउकान् ॥ १४ ॥
 शिविकास्तथा रत्नविभूषिताश्च ददन्ति दानानि प्रकृष्टमानसाः⁽⁷⁾ ।
 परिणामयन्तो इत् अग्रबोधी वयं किं यानस्य भवेमि लाभिनः ॥ १५ ॥

1) This presupposes an original Prākṛtic अज्ञानका; O. has अज्ञानकाः.

2) MSS. but O. °काशक्ति.

3) धिग O.

4) वर्ण O. Ca. Cb. K. W. पूर्णा A. B.

5) वर Ca. Cb. Probable to r. यन्ति इमि, as O. has it.

6) All बोधाय.

7) K. W. add पि.

8) विशेषे A. विशेषणा K. W. विशेषणा Ca. Cb. विशेषत अन्ये (r. अन्ये) O.

9) B. reads सुवर्णं रजतं क्लृपयं.

10) णि A. K. णी B. Ca. णी Cb. णि W.

11) डां A. K. लां W.

12) MSS. शिविकास्त° and °षितांश्च.

13) परितुष्ट K.

त्रैधातुके श्रेष्ठविशिष्टयानं यदुद्धयानं सुगतेहि वर्णितम् ।
 अहं पि तस्यो भवि तिप्र लाभी ददति दानानि इमीदृशानि ॥ १६ ॥
 चतुर्ह्यैर्युक्तैरथाश्च केचित्सवेदिकान्पुष्पधनैरलङ्कृतान्⁽³⁾ ।
 सवैन्नयत्तान्⁽⁴⁾ रत्ननामयानि ददति दानानि तथैव केचित् ॥ १७ ॥
 ददति पुत्रांश्च तथैव पुत्रीः प्रियाणि मांसानि ददति केचित् । 5
 कृस्तांश्च पादांश्च ददति याचिताः पर्येषमाणा इममग्रबोधिम् ॥ १८ ॥
 शिरांसि केचिन्नयनानि केचिद्ददति केचित्प्रवरात्मभावान्⁽⁷⁾ ।
 दत्त्वा च दानानि प्रसन्नचिताः प्रार्थयन्ति ज्ञानं हि तथागतानाम् ॥ १९ ॥
 पश्याम्यहं मञ्जुशिरां⁽⁸⁾ क्विंचित्स्फीतानि राश्यानि विसर्जयित्वा ।
 अन्नःपुरान्द्वीप तथैव सर्वानमात्यज्ञातोश्च विहाय सर्वान् ॥ २० ॥ 10
 उपसंक्रमो लोकविनायकेषु पृच्छति धर्मं प्रवरं शिवाय ।
 काषायवस्त्राणि च प्रावर्ति केशांश्च श्मश्रूण्यवतारयति ॥ २१ ॥
 कांश्चिन्न पश्याम्यहं बोधिसत्त्वान्भिन्नू समानाः पवने वसन्ति⁽¹¹⁾ ।
 श्रून्याण्यरण्यानि निषेवमाणानुद्देशस्वाध्यायर्तांश्च कांश्चित् ॥ २२ ॥

1) अहमपि W.

2) के A. K. W. का B. कां Ca. Cb.

3) ता K.

4) All but O. °यत्ता.

5) रत्न A. K. रत्ना W. रत्ना B. Ca. Cb.

6) पुत्रास्तथ भार्यडुहितरा A. K. पुत्रान्ददति तथ भार्या केचित् O.

7) वां A. Ca. वं B. K. W. वान् Cb.

8) पश्यामि मञ्जुशिरां A. K.

9) प्रणामयित्वा O, having given them their leave. Pāli *pariyimeti* occurs in the same meaning.

10) केन्द्र Cb.

11) समानाः पवने वसन्ति O.; the rest समानापवने वसन्तान्; पवन. = Pāli *pavana*.

- कांश्चिच्च पश्याम्यङ्ग बोधिसत्त्वान्गिरिकन्देषु प्रविशन्ति धीराः ।
 विभावयन्तो इमु बुद्धज्ञानं⁽¹⁾ परिचित्तपत्तो क्युपलत्तयन्ति ॥ २३ ॥
 उत्सृज्य कामांश्च अशेषतोऽन्ये परिभावितात्मान विशुद्धगाचराः ।
 अभिज्ञपञ्चेक च स्पर्शयित्वा वसत्परण्ये सुगतस्य पुत्राः ॥ २४ ॥
 पादैः समैः स्थित्विक केचि धीराः कृताञ्जली अस्मिंमुखे⁽²⁾ नायकानाम् ।
 5 घभिस्तवस्तीक कृषं जनितां⁽³⁾ गाथासकृन्नेकि जिनैन्द्रराजम् ॥ २५ ॥
 स्मृतिमत्त दात्ताश्च विशारदाश्च सूहृमां⁽⁴⁾ चरिं केचि प्रज्ञानमानाः ।
 पृच्छन्ति धर्मं द्विपदोत्तमानां श्रुत्वा च ते धर्मधरा भवन्ति ॥ २६ ॥
 परिभावितात्मान जिनैन्द्रपुत्रान्कांश्चिच्च पश्याम्यङ्ग तत्र तत्र ।
 10 धर्मं वदन्तो बद्धप्राणकोटिनां⁽⁵⁾ दृष्टान्तकेतून्पुतीरनेकैः ॥ २७ ॥
 प्रामोद्यजाताः प्रवदन्ति धर्मं समादयेत्तो⁽⁶⁾ बद्धबोधिसत्त्वान् ।
 निकृत्य मारं सबलं सवाकनं पराकनन्ति⁽⁷⁾ इमु धर्मदुन्दुभिम् ॥ २८ ॥
 पश्यामि कांश्चित्सुगतस्य शासने संपूजितावरमरूपत्तराक्षसैः ।
 सुविस्मयन्तान्सुगतस्य पुत्राननुव्रताञ्छान्तप्रशासतचारिन् ॥ २९ ॥
 15 वनषण्ड निश्राय तथान्यत्रपा अर्वाभासु कायातु⁽⁸⁾ प्रमुञ्चमानाः ।
 अभ्युद्धरन्तो नरकेषु सत्त्वांस्तांशैव बोधाय समादयेत्ति⁽⁹⁾ ॥ ३० ॥

1) ष Cb. 2) यानं O.

3) संमु O; the rest अभिमु.

4) By reading जनितां कृषं the verse would be metrically correct. O. has °स्तवी कृषं जनिता अर्था.

5) सूहृमां K. सूहृमा O.; the rest सूहृम.

6) टी A. K.

7) दयेत्ति O.; the others दयन्तो.

8) All but O. नत्ती, but there is a pause after it.

9) नरमरु A. Cb. K. नरक B. नरवर्क Ca. नमेनु W.

10) All but O. कायातु.

11) All but O. दयन्ति.

वीर्यं स्थिताः केचि जिनस्य पुत्रा मिदं जह्नुवा च अशेषतो ऽन्ये ।
चङ्गम्ययुक्ताः पवने⁽¹⁾ वसन्ति वीर्येण ते प्रस्थित अग्रबोधिम् ॥ ३१ ॥
ये चात्र रत्नसि सदा विशुद्धं शीलं अखण्डं मणिरत्नसादृशम् ।
परिपूर्णाचारी च भवन्ति तत्र शीलेन ते प्रस्थित अग्रबोधिम् ॥ ३२ ॥
नात्तीर्त्वा⁽²⁾ केचि जिनस्य पुत्रा अधिमानप्राप्तान क्षमन्ति भिक्षुणाम् । 5
आक्रोशपरिभाष तथैव तर्जनां क्षात्र्या हि ते प्रस्थित अग्रबोधिम् ॥ ३३ ॥
काञ्चिच्च पश्याम्यङ्ग बोधिसत्त्वान्क्रोडारतिं सर्वं विवर्जयित्वा ।
बालान्सकृपायान् परिर्वजयित्वा श्रेयुषंसर्गर्तान्समाहितान्⁽³⁾ ॥ ३४ ॥
विज्ञेयचित्तं च विवर्जयत्तानेकाग्रचित्तान्वनचन्द्रेषु ।
ध्यायन्त वर्षाणं सकृन्नकोट्यो⁽⁴⁾ ध्यानेन ते प्रस्थित अग्रबोधिम् ॥ ३५ ॥ 10
ददन्ति दानानि तथैव केचित्सशिष्यसंघेषु जिनेषु संमुखम् ।
खाद्यं च भोग्यं च तथान्नपानं गिलानभैषज्यं बहून् अनल्पकम् ॥ ३६ ॥
वस्त्राणां कोटीशतं ते ददन्ति सकृन्नकोटीशतमूल्यं केचित् ।
अनर्घमूल्यांश्च ददन्ति वस्त्रान्सशिष्यसंघानं जिनानं संमुखम् ॥ ३७ ॥
विकारकोटीशतं कारयित्वा रत्नामयांश्चो तथ चन्दनमयान्⁽⁵⁾ । 15
प्रभूतशय्यासनमण्डितांश्च निर्घातयन्तो सुगतानं संमुखम् ॥ ३८ ॥
आरामं चोत्तांश्च मनोरमांश्च फलैरूपेताङ्कुसुमैश्च चित्रैः ।
दिवाविकारार्थं ददन्ति केचित्सम्प्रावकाणां पुरुषर्षभाणाम् ॥ ३९ ॥

1) All but O. क्विचने. 2) तिम B.

3) K. adds मान.

4) विमुञ्च A.

5) All but O. बालास°.

6) गतां A. W. रता B. रतां Ca. K. W.

7) तां A. B. Ca. K. W. ता Cb.

8) व्याः K. W. The original r. probably °व्यो, sanskritized to °टीध्या° in O.

9) या A. B. K. यां Ca. य W. यान् Cb. K. R. चन्दनामयान् or with O. चन्दनस्य.

- ददति दानानिममेवन्न⁽¹⁾ विविधानि चित्राणि च र्धनाताः⁽²⁾ ।
 दत्त्वा च बोधाय ज्ञेतां वीर्यं दानेन ते प्रस्थित अग्रबोधम् ॥ 80 ॥
 धर्मं च केचित्प्रदत्ति शास्त्रं दृष्टान्तेतूनयुतैरुनेकैः ।
 देशेति ते⁽³⁾ प्राणसकृन्कोटिनां⁽⁴⁾ ज्ञानेन ते प्रस्थित अग्रबोधम् ॥ 81 ॥
 5 निरोक्ता⁽⁶⁾ धर्मं प्रज्ञानमानां⁽⁷⁾ द्वयं प्रवृत्ताः⁽⁸⁾ खगतुल्यसादृशाः ।
 अनोपलिप्ताः⁽¹⁰⁾ सुगतस्य पुत्राः⁽¹¹⁾ प्रज्ञाय ते प्रस्थित अग्रबोधम् ॥ 82 ॥
 भूपश्च पश्याम्यङ्ग मञ्जुघोष परिनिर्वृतानां सुगतान् शासने ।
 उत्पन्नधीरां⁽¹³⁾ बहुबोधिसत्त्वाः कुर्वन्ति सत्कारुं⁽¹³⁾ जिनान् धातुषु ॥ 83 ॥
 स्तूपान् पश्यामि सकृन्कोट्यो⁽¹⁵⁾ अनल्पका यथरिव⁽¹⁶⁾ गङ्गवालिकाः ।
 10 येभिः सदा मण्डित क्षेत्रकोटियो ये कारिता तेहि जिनतमजेहि ॥ 83 ॥
 रत्नान् सप्तान् विशिष्ट उच्छ्रिताः सकृन् पञ्चो परिपूर्णाधिनां⁽¹⁸⁾ ।
 द्वे चो सकृन्ने परिणारुवत्तः⁽¹⁹⁾ कृत्रधनास्तेषु सकृन्कोट्यः ॥ 84 ॥

- 1) पां A. B. Ca. K. पा; Cb. पा W.
- 2) तां A. ताः Cb. K. W. सताः B.
- 3) Left out in K. W.
- 4) णि K. W.
- 5) टी K. W.
- 6) का O. A. Ca. W. कां B. Cb. K.
- 7) नां in all MSS. but O.
- 8) तां A. B. Ca. Cb. ता K. तास W. Perhaps to r. विपं(Skr. विपत्) प्र.
- 9) शां A. B. Ca. Cb. शाः A. W. O.
- 10) तां A. Cb. W. ताः B. K. ता Ca.
- 11) त्रां W.
- 12) वीरा A. K. O.
- 13) रू O. B. Ca. W.
- 14) नाथ A. नान B. नान K.
- 15) ट्यो A. Ca. K. W. ट्य Cb. ट्या B.
- 16) कां यथ A. W. का यथवि B. Ca. Cb. कानि यथ K. O.
- 17) योः Cb.
- 18) नां A. K. W. ना Ca. Cb. नाः B.
- 19) तः च्कृत्र A. B. W. तः कृत्र K. तम्कृ C, a. C, b.

सवैज्ञयन्ताः सद शोभमाना घण्टात्मकै रणमान नित्यम् ।
 पुष्पैश्च गन्धैश्च तथैव वाचैः संपूजिता नर्मरुयत्तराक्षसैः ॥ ४६ ॥
 कारापपत्ति सुगतस्य पुत्रा जिनान धातुष्विकृ पूजमोदृशीम् ।
 येभिर्दिशायो दश शोभितायः सुपुष्पितैर्वा यथ पारिजतिः ॥ ४७ ॥
 अहं विमाश्च^(३) बद्धप्राणकोट्य इह स्थिताः^(४) पश्यिषु^(५) सर्वमेतत् ।
 प्रपुष्पितं लोकमिमं सदेवकं जिनेन मुक्ता श्यमेकरश्मिः ॥ ४८ ॥
 अहो प्रभावः^(६) पुरुषर्षभस्य अहो ऽस्य ज्ञानं विपुलं अनाम्यम् ।
 पस्यैकरश्मिः प्रसृताद्य लोके दर्शति क्षेत्राण बहूंसकृन्नां^(७) ॥ ४९ ॥
 आश्चर्यप्राप्ता स्म निमित्त दृष्ट्वा श्रममादर्शं चाद्भुतमप्रमेयम् ।
 वदस्व मञ्जुस्वर एतमर्थं कौतूहलं क्यपनय बुद्धपुत्र ॥ ५० ॥
 चत्वारिमा पथं^(११) उदयचित्ताः^(१२) त्वां चाभिवीक्षन्ति किं मां च वीर ।
 जनेहि कृषं व्यपनेहि काङ्क्षां त्वं व्याकरोहि^(१३) सुगतस्य पुत्र ॥ ५१ ॥
 किमर्थमेषः सुगतेन अथ प्रभास एतादृशको विमुक्तः ।
 अहो प्रभावः^(१४) पुरुषर्षभस्य अहो ऽस्य ज्ञानं विपुलं विश्रुद्धम् ॥ ५२ ॥

5

10

- विमोचो W.
- 1) मनु B. नर्मरु K.
 - 2) All but O. त्ति.
 - 3) अहं श्मे च O. विमांवाो A. B. विमास्चो Ca. विस्वा Cb. विमाचो K.
 - 4) All but O. स्थितो; O. त्थिता.
 - 5) पश्यति A. K.
 - 6) वं K. W.
 - 7) हूं K.
 - 8) स्नां Ca. K.
 - 9) द् A. K. W.
 - 10) A. W. add सम K. reads कृप्राप्त मम. .
 - 11) O. मे परिस् उ° the rest मा परिषड्.
 - 12) ताः A. B. Cb. K. W. ता Ca. तास् O.
 - 13) All but O. °रोक्ती.
 - 14) वं A. K.

- यस्यैकार्शमो प्रसूनाय लोकं दर्शति नेत्राण बहून्मरुतान् ।
 एतादृशो अथ अयं भविष्यति येनैष⁽³⁾ रश्मो विपुला प्रमुक्ता ॥ ५३ ॥
 ये अग्रधर्मा सुगतेन स्पृष्टास्तद्⁽⁴⁾ बोधिमण्डे पुरुषोत्तमेन ।
 किं ते⁽⁵⁾ निर्दधति लोकनाथो अथ व्याकारिष्यत्यपु बोधिसत्त्वान् ॥ ५४ ॥
 5 अनल्पकं कार्णवे⁽⁶⁾ भेष्यति⁽⁷⁾ यदर्शिताः⁽⁸⁾ नेत्रसरुत्तनेक ।
 सुचित्रचित्रा रतनोपशोभिता बुद्धाश्च दृश्यन्ति अनसचक्षुषः ॥ ५५ ॥
 पृच्छेति⁽¹¹⁾ मैत्रेय त्विनस्य पुत्र स्पृक्षति ते नरमरुपतराजसाः ।
 चत्वारिमा पर्ष उदीक्षमाणा मञ्जुस्वरः किं त्विकु व्याकारिष्यति⁽¹³⁾ ॥ ५६ ॥
 अथ खलु मञ्जुश्रोः कुमारभूतो मैत्रेय बोधिसत्त्व मरुसत्त्व तं च सर्वावतं बोधिस-
 10 त्तमगामामन्वयते स्म । महाधर्मश्रवणसांक्रव्यमिदं कुलपुत्रास्तथागतस्य कर्तुमभिप्रायो
 महाधर्मवृष्टाभिप्रवर्षणां च महाधर्मदुन्दुभिर्नप्रवादनं च महाधर्मभग्नसमुच्छ्रयणां च महा-
 धर्मात्कामंप्रध्यालनं च महाधर्मशङ्काभिप्रपूर्णां च महाधर्मभेरीपरारुणानं⁽¹⁶⁾ च । महाधर्म-

- 1) हून् A. हूं K.
- 2) ती A. B.
- 3) मेनेक् A. K. W.
- 4) All but O. तथ.
- 5) Thus O; the others त्से.
- 6) I. e. कार्णामिक्; O. °णमित, the rest °णे च.
- 7) भविष्यती K. W.
- 8) MSS. °ता and तै.
- 9) रत्तो K. W.
- 10) पश्य Ca. Ch. W.
- 11) पृच्छति O.
- 12) नृमह् A. K. W.
- 13) O. च परिष उ°, the rest सा पर्षडु°.
- 14) All व्यतीति.
- 15) Left out in K. W.
- 16) परारुनञ्च A. K. W. प्ररुणो Ca. Ch. Comp. Mahāvastu I, 42.

निर्देशं चाद्य कुलपुत्रास्तथागतस्य कर्तुमभिप्रायः । यथा मम कुलपुत्राः प्रतिभाति यथा
च मया पूर्वकाणां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामिदमेवंत्रपं ⁽¹⁾ पूर्वनिमित्तं दृष्टमभूत् ।
तेषामपि पूर्वकाणां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामेवं रश्मिप्रमोचनावभासो ऽभूत् ।
तेनैवं प्रदानागि मरुधर्मश्रवणासांकष्यं तथागतः कर्तुकामो मरुधर्मश्रवणे ⁽²⁾ आवपितु-
कामो ⁽⁴⁾ यथेदमेवंत्रपं पूर्वनिमित्तं प्राडुष्कृतवान् । तत्कस्य कृतेः । सर्वलोकविप्रत्यनीय- ⁽⁵⁾ 5
कधर्मपर्यायं आवपितुकामस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ⁽⁶⁾ यथेदमेवंत्रपं मरुप्रातिकार्यं
रश्मिप्रमोचनावभासं च पूर्वनिमित्तमुपदर्शयति ⁽⁷⁾ ॥

अनुस्मराम्यर्हं कुलपुत्रा अतीति ऽधन्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतरैर्विपुलैरप्रमेयैर-
चिन्तयैर⁽⁸⁾ परिमितैरप्रमाणीस्ततः परेण परतरं यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन चन्द्रसूर्यप्र-
दीपो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोक- 10
विदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । स ⁽⁹⁾ धर्मं देश-
यति स्मादौ कल्याणं मध्ये कल्याणं पर्यवसाने कल्याणं स्वर्थं सुव्यञ्जनं केवलं परिपूर्णां
परिश्रुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं संप्रकाशयति स्म । पडुत आवकाणां चतुरार्यसत्यसंप्रयुक्तं
प्रतीत्यसमुत्पादप्रवृत्तं धर्मं देशयति स्म ज्ञातिजराव्याधिमरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्यो-
पायासानां समतिक्रमाय ⁽¹⁰⁾ निर्वाणपर्यवसाने ⁽¹¹⁾ । बोधिसत्त्वानां ⁽¹²⁾ च मरुसत्त्वानां ⁽¹³⁾ च षट्पारमि- 15

1) बुध K. W.

2) मुञ्च A. K. W. O.

3) षा Cb. षा A. षा K. W.

4) मः A. Ca. K. W.

5) Cp. Pāli *vipaccanikā* and Sacred Books of the East, Vol. XX, p. 17, foot-note 2; and Mahāvastu III, 314.

6) म Cb.

7) A. Ca. K. W. add स्म.

8) अचिन्त्य left out in K. W.

9) सद्धर्म A. Ca. K. W. स धर्म B. Cb.

10) B. adds परि.

11) B. Cb. K. W. add धर्मं देशयति स्म.

12) Ca. Cb. leave out च.

13) A. Ca. W. add च.

ताप्रतिसंयुक्तमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य सर्वज्ञज्ञानपर्यवसानं धर्मं देशयति स्म ॥

तस्य खलु पुनः कुलपुत्राश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य परेण परतरं चन्द्रसूर्यप्रदीप एव²⁾ नाम्ना तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धो लोक उदयादि³⁾ । इति ख्यजितेन परंपरोदाहारेण चन्द्रसूर्यप्रदीपनामकानां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामेकनामधेयानामेककुलगोत्राणां पदिदि⁴⁾ भरद्वाजसगोत्राणां⁴⁾ विंशतितथागतसंख्याण्यभूवन् । तत्राज्ञित तेषां विंशतितथागतसंख्याणां पूर्वके तथागतमुपादाय यात्रतपश्चिमकस्तथागतः सो ऽपि चन्द्रसूर्यप्रदीपनामधेय एव⁵⁾ तथागतो ऽभूद्वर्कसम्यक्संबुद्धो विद्याचरणासंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्⁶⁾ । सो ऽपि धर्मं देशितवानादौ कल्याणं मध्ये कल्याण पर्यवसानं कल्याणं स्वर्थं⁷⁾ मुख्यजनं केवलं परिपूर्णं परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं संप्रकाशितवान्⁸⁾ । यदुत आचकाणां चतुरार्यसत्यसंयुक्तं प्रतीत्यसमुत्पादप्रवृत्तं धर्मं देशितवाञ्जातिवराख्याधिगराणांशोकपरिदेबहुःखदीर्घनिस्थोपायामानां समतिक्रमाय निर्वाणपर्यवसानं⁹⁾ । बौधिसत्त्वानां¹⁰⁾ च महासत्त्वानां च षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य सर्वज्ञज्ञानपर्यवसानं धर्मं देशितवान् ॥

1) क्तानाम A. B. क्ता K.

2) एवं K. W.

3) A. adds विद्याचरणां° till मनुष्याणां च: K. विद्याचरणसंपन्न.

4) Left out in A. भार B.

5) तिस्तथा B. K.

6) तानां B. K. W.

7) तिस्तथा K. W. तानां B.

8) ये एवं A.

9) From सो ऽपि till भगवान् in A. W. O. only.

10) संप्रकाशयति स्म A. Ca.

11) B. adds धर्मं देशयति स्म K. W. देशितवान्.

12) K. W. add च.

13) क्तानाम A. B. K.

तस्य खलु पुनरङ्गित भगवतश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य
 पूर्व⁽¹⁾ कुमारभूतस्यानभिनिष्क्रान्तगृहावासस्याष्टौ पुत्रा अभूवन् । तद्यथा । १ मतिश्च नाम
 राजकुमारो⁽³⁾ भूत् । २ सुमतिश्च नाम राजकुमारो⁽⁴⁾ भूत् । ३ धनन्तमतिश्च नाम⁽⁵⁾ ४ रत्नमतिश्च
 नाम ५ विशेषमतिश्च नाम ६ विमत्तिसमुद्धाटी च नाम ७ घोषमतिश्च नाम ८ धर्ममतिश्च
 नाम राजकुमारो भूत् । तेषां खलु पुनरङ्गिताष्टानां राजकुमाराणां तस्य भगवतश्चन्द्रसूर्य- 5
 प्रदीपस्य तथागतस्य पुत्राणां विपुलङ्घिरभूत् । एकैकस्य चत्वारो मन्दाहोपाः परिभोगो
 भूत्⁽⁶⁾ । तेष्वेव च राज्यं कारयामासुः । ते तं भगवत्तमभिनिष्क्रान्तगृहावासे विदित्वानुत्तरां
 च सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धं श्रुत्वा सर्वराज्यपरिभोगानुत्सृज्य तं भगवत्तमनुप्रव्रजिताः । सर्वं
 चानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंप्रस्थिता धर्मभाषकाश्चाभूवन् । सदा च ब्रह्मचारिणो बद्ध-
 बुद्धशतसकृन्नावरोपितकुशलमूलाश्च ते राजकुमारा अभूवन् ॥ 10

तेन खलु पुनरङ्गित समयेन⁽⁷⁾ स भगवांश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो
 मन्दा⁽⁸⁾निर्देशं नाम धर्मपर्यायं⁽⁹⁾ सूत्रात्तं मन्दा⁽¹⁰⁾विपुल्यं बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्धपरिग्रहं भाषित्वा
 तस्मिन्नेव क्षणालवमुहूर्ते तस्मिन्नेव पर्यत्संनिपाते तस्मिन्नेव मन्दा⁽¹¹⁾धर्मासने पर्यङ्कमभुञ्ज्या-
 नत्तन्निर्देशप्रतिष्ठानं नाम समाधिं समापन्नो भूत्⁽¹²⁾निज्जमानेन कायेन स्थितेना⁽¹³⁾निज्जमानेन

1) पूर्व O. B. K. पूर्व A. Ca. Cb. W.

2) त्राश्चा A. Ca.

3) राजपुत्रो A.

4) Left out in A.

5) A. adds राजकुमारो भूत्.

6) भूवन् K. W.

7) Left out in Cb. K. W.

8) Cb. adds मन्दा.

9) K. W. add मन्दा.

10) मन्दा left out in K. W.

11) मन्दा in Cb. only.

12) All but O. स्थितो ऽनि°.

13) All °निज्जमानेन.

चित्तेन । समनस्रसमापन्नस्य खलु पुनस्तस्य भगवतो मान्दार्यमरुमान्दार्याणां गङ्गाप-
 कमरुमञ्जूपकाणां च दिव्यानां पुष्पाणां मर्कट²⁾पुष्पवर्षमभिप्रावर्षत् । तं भगवत्तं सपर्व-
 दमभयवकिरत्सर्वाव³⁾ तद्बुद्धेज्जं पट्टिकारं प्रकम्पितमभूञ्जलितं संप्रचलितं वेधितं संप्र-
 वेधितं तुभितं संप्रतुभितम् ॥ तेन खलु पुनरुजित समयेन तेन⁴⁾ कालेन य⁵⁾ तस्यां पर्वदि
 6 भित्तुभित्तुपुयासकोपासिकोदेवनागयत्तगन्धर्वासुरगुरुडिकनरमरुहोर्गमनुष्यामनुष्याः सं-
 निपतिता घभूवन्संनिषष्ठा राजानश्च मण्डलिनो बलचक्रवर्तिनश्चतुर्दोषिकचक्रवर्तिनश्च
 ते सर्वे सपरिवारास्तं भगवत्सं व्यवलोकयन्ति स्माश्चर्यप्राप्ता घभूवन्प्रुतप्राप्ता श्रौद्धिल्यप्राप्ताः ॥
 अथ खलु तस्यां वेलयां तस्य भगवत्तश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्य तथागतस्य ध्विवरात्तराहूणा-
 कोशादेका रश्मिर्निश्चरिता । सा पूर्वस्यां दिश्यष्टादश बुद्धेज्जसकृन्नाणि प्रसृता । तानि
 10 च बुद्धेज्जाणि सर्वाणि तस्यां⁶⁾ रश्मेः प्रभया सुपरिस्पृष्टानि संदृश्यन्ते स्म । तन्मथापि ना-
 मांसितैतर्क्यतानि बुद्धेज्जाणि संदृश्यन्ते⁷⁾ ॥

तेन खलु पुनरुजित समयेन तस्य भगवतो विंशति⁸⁾बोधिसत्त्वनामः समनुबद्धा
 घभूवन् । ये तस्यां पर्वदि धार्मश्रवणिकास्त आश्चर्यप्राप्ता घभूवन्प्रुतप्राप्ता श्रौद्धिल्य-
 प्राप्ताः⁹⁾ कौतूहलसमुत्पन्ना एतेन¹⁰⁾ मरुहोर्गम्यवभासेनावभासितं लोकं दृष्ट्वा ॥

15 तेन खलु पुनरुजित समयेन तस्य भगवतः शासने वरप्रभो नाम बोधिसत्त्वो ज्भूत् ।
 तस्याष्टौ शतान्यत्तेवासिनामभूवन् । स च भगवास्ततः समाधेर्व्युत्थाय तं वरप्रभं बोधि-

1) Ca Cb. K. W. add पुष्पाणां.

2) मर्कटं B. Cb.

3) सर्वावर्तं Cb. सर्वाश्च A.

4) In K. W. only.

5) काः K. W.

6) तस्य K. W.

7) All but A. O. add स्म.

8) तिर्षो K.

9) In B. Cb. only.

10) तेन A. K. W.

सह्यमारभ्य सद्धर्मपुण्डरीकं नाम धर्मपर्यायं संप्रकाशयामास । यावत्परिपूर्णान्बुद्धत्तरक-
ल्पान्भाषितवानेकासने निषण्णो ऽसंप्रवेधमानेन कायेनानिज्जमानेन चित्तेन । सा च सर्वा-
वती पर्षदेकासने निषण्णा तान्बुद्धत्तरकल्पांस्तस्य भगवतो ऽत्तिकाद्धर्मं षृणोति स्म ।
न च तस्यां पर्षद्येकसह्यस्यापि कायक्लामथो ऽभून्न च चित्तक्लामथः ॥

अथ स⁽³⁾ भगवांश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्तथागतो ऽर्हंसम्यक्संबुद्धः षष्टीत्तरकल्पानामत्य- 8
यातं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सूत्रान्तं महावैपुल्यं बोधिसह्यववाद् सर्वबुद्धपरिग्रहं
निर्दिश्य तस्मिन्नेव क्षणालवमुद्धर्ते परिनिर्वाणमारोचितवान्सदेवकस्य लोकस्य समार-
कस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषामुरायाः पुरस्तात् । अथ
भित्तवो ऽस्यामेव रात्र्यां मध्यमे यामे तथागतो ऽनुपधिशेषे निर्वाणघातौ परिनिर्वास्य-
तीति ॥ 10

अथ खल्वजित स भगवांश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्तथागतो ऽर्हंसम्यक्संबुद्धः श्रीगर्भं नाम
बोधिसह्यं महासह्यमनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ⁽⁵⁾ व्याकृत्य तां सर्वावतीं पर्षदमामन्नपते स्म ।
अयं भित्तवः श्रीगर्भो बोधिसह्यो ममानत्तरमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते विमल-
नेत्रो नाम तथागतो ऽर्हंसम्यक्संबुद्धो भविष्यति ॥

अथ खल्वजित स भगवांश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्तथागतो ऽर्हंसम्यक्संबुद्धस्तस्यामेव 11
रात्र्यां मध्यमे यामे ऽनुपधिशेषे निर्वाणघातौ परिनिर्वृतः । तं च सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्याय
स वरप्रभो बोधिसह्यो महासह्यो धारितवानशीतं चात्तरकल्पांस्तस्य भगवतः परिनि-
र्वृतस्य शासनं स वरप्रभो बोधिसह्यो महासह्यो धारितवान्संप्रकाशितवान् । तत्राजित ये
तस्य भगवतो ऽष्टौ पुत्रा अभूवन्मतिप्रमुखास्ते तस्यैव वरप्रभस्य बोधिसह्यस्यात्तेवासि-

1) यावत् left out in B. Cb. O.

2) ऽत्तिकाद् in A. only.

3) Left out in B.

4) षष्टीनाम् A.

5) A. adds व्याकार्षात्.

6) धारयित B.

नो⁽¹⁾भूवन् । त तत्रैव परिपाचिता अभूवन्नुत्तरायां सम्यक्संबोधौ तैश्च ततः पश्चाद्ब्रह्मि
बुद्धकोटिनियुतशतसकृदाणि दृष्टानि सत्कृतानि च । सर्वे च ते ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधि-
मिसंबुद्धाः परिशमकश्च तेषां दोषंकराः ऽभूत्तथागताः ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ॥

तेषां चाष्टानामसत्त्रासिंशतानामिको बोधिसत्त्वो ऽधिमात्रं लाभगुरूको ऽभूत्सत्का-
6 रगुरूको ज्ञानिगुरूको यशस्कामस्तस्योद्दिष्टोद्दिष्टानि पदव्यञ्जनान्यसर्धागते न संतिष्ठते
स्म । तस्य यशस्काम इत्येव संज्ञाभूत् । तेनापि तेन कुशलमूलेन ब्रह्मि बुद्धकोटिनियुत-
शतसकृदाण्यारगितान्यभूवन् । आराग्यि⁽⁷⁾ च सत्कृतानि गुरूकृतानि मानितानि पूजि-
तान्यार्चतान्यपचायितानि । स्यात्खलु पुनस्ते ऽजित काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा
वा । अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन वरप्रभो नाम बोधिसत्त्वो मत्सत्त्वो ऽभूद्दर्माणाकः ।
10 न खलु पुनरेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य केतोः । अर्हं स तेन कालेन तेन समयेन वरप्रभो नाम
बोधिसत्त्वो मत्सत्त्वो ऽभूद्दर्माणाकः । यश्चासौ यशस्कामो नाम बोधिसत्त्वो ऽभूत्कौसाय-
प्राप्तः । जमेवाजित⁽⁹⁾ स तेन कालेन तेन समयेन यशस्कामो नाम बोधिसत्त्वो ऽभूत्कौसा-
यप्राप्तः ॥

इति ज्ञानिताकुमनेन पर्यायेणोद् भगवतः पूर्वनिमित्तं दृष्ट्वैवंपा रक्षिमत्सृष्टामिव
15 परिमीमसि यथा भगवानपि तं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सूत्रात्तं मत्सत्त्वैपुत्स्यं बोधिसत्त्वा-
ववादे⁽¹¹⁾ सत्त्वबुद्धपरिचर्ये⁽¹¹⁾ भविष्युकां ॥

1) का अभूवन् A. B.

2) न O. Ca. K. W. नि A. B.

3) शत left out in B. Cb.

4) त्र A. त B. ति Cb. K. W. The whole word left out in O., but cp. st. 10.

5) बद्ध K. W.

6) All but O. नियुत.

7) आराधिता° O.

8) आराग्य Cb. K. W. आराध्य O.

9) Left out in Ca. K.

10) इद् B.

11) Left out in Ca. K. W. सत्त्वोत्पादं O.

अथ खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूत एतमेवार्थं भूयस्या मात्रया प्रदर्शयमाणस्तस्यां वेला-
यामिमा गाथा अभाषत ॥

अतीतमघानमनुस्मरामि अचिन्तये⁽¹⁾ अपरिमितस्मि⁽²⁾ कल्पे ।

यदा जिनो⁽³⁾ अस्मि प्रज्ञान उत्तमश्चन्द्रस्य सूर्यस्य प्रदीप नाम ॥ ५७ ॥

सद्धर्म देशेति प्रज्ञान नायको विनेति सत्त्वान अन्नत्तकोद्यः ।

8

समादपेति⁽⁴⁾ बहुबोधिसत्त्वानचिन्तयानुत्तमि बुद्धज्ञाने ॥ ५८ ॥

ये चाष्ट पुत्रास्तद् तस्य आसन्कुमारभूतस्य विनायकस्य ।

दष्ट्या च तं प्रव्रजितं महामुनिं तद्विल कामाँल्लघु⁽⁵⁾ सर्वि प्राव्रजन् ॥ ५९ ॥

धर्मं च सो भाषति लोकनाथो अन्नत्तनिर्देशवरं ति सूत्रम् ।

नामेन वैपुल्यमिदं प्रबुध्यति⁽⁶⁾ प्रकाशयी प्राणिसकृन्नकोटिनाम्⁽⁷⁾ ॥ ६० ॥

10

समन्तरं भाषिय सो विनायकः पर्यङ्क बन्धित्व लणस्मि⁽⁸⁾ तस्मिन् ।

अन्नत्तनिर्देशवरं समाधिं धर्मासनस्थो मुनिश्रेष्ठ ध्यायी ॥ ६१ ॥

दिव्यं च मान्दारववर्षमासीदघटिता उन्नुभयश्च नेडः ।

देवाश्च यत्नाश्च स्थितात्तरीनि कुर्वन्ति पूजां द्विपदोत्तमस्य ॥ ६२ ॥

सर्वं च क्षेत्रे⁽⁹⁾ प्रचचाल तत्क्षणमाश्चर्यमभ्यद्भुतमासि तच्च ।

15

रश्मिं च एकां प्रमुमोच नायको भुवात्तरातामतिदर्शनीयां ॥ ६३ ॥

1) अचिन्तिके O. अचिन्तये the rest.

2) तस्मिं Ca.

3) आसीत् A.

4) All पेती.

5) कामां लघु A. K. W. काम B.

6) MSS. प्रबुध्यति and प्रबुध्यते.

7) कोद्यः B.

8) स्मिं A. Cb.

9) सर्वं च क्षेत्राः B. Ca. K. W.

- पूर्वा च गत्वा दिश सा हि रश्मिरष्टादशतेत्रसकृन्मपूर्णाः ।
 प्रभासये धात्रति सर्वलोकं दर्शति सन्नान च्युतोपपादं ॥ ६४ ॥
 रत्नामया तेत्र तथात्र कचिद्वैदूर्यनिर्भाम तथैव केचित् ।
 दृश्यति चित्रं अतिदर्शनोया रश्मिप्रभासेन⁽¹⁾ विनायकास्य ॥ ६५ ॥
- 5 देवा मनुष्यास्तथ नागयक्षा गन्धर्व तत्रापसरकिंनराश्च ।
 ये चाभियुक्ताः सुगतस्य पूजया दृश्यन्ति पूजन्ति च लोकधातुषु ॥ ६६ ॥
 बुद्धाश्च दृश्यन्ति स्वयं स्वयंभुवः सुवर्णायूषा इव दर्शनोयाः ।
 वैदूर्यमध्ये⁽²⁾ वै सुवर्णाबिम्बे पर्षाय मध्ये प्रवर्तन्ति धर्मम् ॥ ६७ ॥
⁽³⁾ तकिं आयकाणां गणाना न विद्यन्ते ते चाप्रमाणाः सुगतस्य आयकाः ।
- 10 एकैकतेत्रस्मि⁽⁴⁾ विनायकानां रश्मिप्रभा दर्शयते हि सर्वान् ॥ ६८ ॥
 र्णीरूपेताश्च अखण्डशोला अचिह्नशोला मणिारत्नसादशाः ।
 दृश्यन्ति पुत्रा नरनायकानां विकृन्ति ये पर्वतकन्दरेषु ॥ ६९ ॥
 सर्वस्वदानानि परित्यजन्तः तात्तीबला ध्यानरताश्च धीराः ।
 बहुबोधिसत्त्वा यथ गङ्गवालिकाः सर्वे अपि⁽⁵⁾ दृश्यन्ति तथा हि रश्म्या ॥ ७० ॥
- 15 अनिज्जमानाश्च अवेधमानाः तात्ती स्थिता ध्यानरताः समाहिताः ।
 दृश्यन्ति पुत्राः सुगतस्य श्रीरसा ध्यानेन ते प्रस्थित अयबोधिम ॥ ७१ ॥
 भूतं परं शाक्तमनाम्रवं च प्रजानमानाश्च प्रकाशयन्ति ।
 देशेति धर्मं बहुलोकधातुषु सुगतानुभावादियमोदशी क्रिया ॥ ७२ ॥

1) प्रकाशयं B. प्रभासयो O.

2) वे A.

3) च Cb. K. W. व A. B.

4) त B. Ca. K. W. O. ते A. Cb.

5) स्मि K. W.

6) हि B. Cb. K. W. वि A.

7) त A.

दृष्ट्वा च ता पर्व चतस्र तायनश्चन्द्रार्कदीपस्य इमं प्रभावम् ।
 कर्षस्थिताः सर्वि भवित्वा तत्तन्नामन्योन्यं पृच्छन्ति कथं नु एतत् ॥ ७३ ॥
 अचिराच्च सो नरमहयत्नपूजितः समाधितो व्युत्थित लोकनायकः ।
 वरप्रभं पुत्र तदग्र्यभाषत यो बोधिसत्त्वो विद्धु धर्मभाषकः ॥ ७४ ॥
 लोकस्य चतुश्च गतिश्च त्वं विदुर्वैद्यासिको धर्मधरश्च मन्त्रम् । 5
 त्वं ह्यत्र सान्नि मम धर्मकोशे यथाहु भाषिष्यि⁽¹⁾ क्तिताय प्राणिनाम् ॥ ७५ ॥
 संस्थापयित्वा बहुबोधिसत्त्वान्कर्षित्वा संवर्णिय संस्तवित्वा ।
 प्रभाषते तस्मिन्⁽²⁾ अग्रधर्मान्परिपूर्णा सो अक्षरकल्पषष्टिम् ॥ ७६ ॥
 यं चैव सो भाषति लोकनाथो एकासनस्थः प्रवराग्रधर्मम् ।
 तं सर्वमाधार⁽³⁾रयि सो जिनतामजो वरप्रभो यो अभु धर्मभाषकः ॥ ७७ ॥ 10
 सा चो⁽⁴⁾ जिनो भाषिय अग्रधर्मं प्रकर्षयित्वा जनतामनेकाम् ।
 तस्मिंश्च दिवसे वदते स नायकः पुरतो हि लोकस्य सदेवकस्य ॥ ७८ ॥
 प्रकाशिता मे इय धर्मनेत्री आवृत्तितो धर्मस्वभाव⁽⁵⁾ यादृशः ।
 निर्वाणकालो मम अथ भित्तवो रात्रिय यामस्मि ह मध्यमस्मिन् ॥ ७९ ॥
 भवद्याप्रमत्ता अधिमुक्तिसारा अभियुज्यथा मन्त्र इमस्मि शासने । 15
 सुदुर्लभा भोति जिनो मर्षयः कल्पान कोटीनयुतान अत्ययात् ॥ ८० ॥

1) ष्ये A. ष्यि Ca. K. W. In O. left out यथाहु; further it has भाषिष्यहं य
 क्ति सर्वप्रा°.

2) प्रकाशयी सो जिन O.

3) थ Ca. थः A. थो B. Cb. K. W. नायक O.

4) धार A. B. राध Ca. Cb. K. W.

5) सोच्च Ca. Cb. सो च A. B. W. सो चस्मिनो K. स च O.

6) व left out in A.

7) म left out in A. स्मि ह मध्यम left out in K. W.

8) अभ्य B. K. अत्यये O.

- संतापनाता बहुबुद्धपुत्रा दुःखिन चोद्येण समर्पितभवन् ।
 भ्रुत्वा न⁽¹⁾ घोषं द्विपदोत्तमस्य निर्वाणशब्दं अतिप्रमेतत् ॥ ८१ ॥
 आश्वासयित्वा च नरेन्द्रराजा⁽²⁾ यो प्राणकोद्यो बह्वो अचित्तिपामः⁽³⁾ ।
 मा भाषथ⁽⁴⁾ भिन्नव निर्वृते मयि भविष्यथ⁽⁵⁾ बुद्ध ममात्तरेण ॥ ८२ ॥
- 6 श्रीगर्भं दृषो विदु घोधिसन्नो गतिगतो ज्ञानि⁽⁶⁾ घनामवस्मिन्⁽⁷⁾ ।
 स्पृशिष्यते उत्तममयबोधिं विमलायनेत्रो ति जिनो भविष्यति⁽⁸⁾ ॥ ८३ ॥
 तामेव रात्रिं तद् यामि मध्यमे परिनिर्वृतो केतुत्तये व दीपः ।
 शरीरं⁽⁹⁾ वैस्तारिकु⁽¹⁰⁾ तस्य चाभूत्स्तूपान कोटोनयुता घनत्तयो ॥ ८४ ॥
 भिन्नू⁽¹²⁾ बहू तथ पि च भिन्नुणीयो ये प्रस्थिता उत्तममयबोधिम् ।
- 10 घनल्पकास्ते यथ गङ्गावल्लिका अभियुक्त⁽¹³⁾ तस्य सुगतस्य शासने ॥ ८५ ॥
 यथापि भिन्नुस्तद् धर्मभाणको वरप्रभो येन स⁽¹⁴⁾ धर्म धारितः ।
 अशोति सो अक्षरकल्पपूर्णां तर्हि⁽¹⁵⁾ शासने भाषति अग्रधर्मान् ॥ ८६ ॥
 अष्टाशतं तस्य अभूषि शिष्याः परिपाचिता ये तद् तेन सर्वे⁽¹⁶⁾ ।

1) O. कि; the rest च for न.

2) ये Ca. Cb ; the rest ता.

3) All but O. त्तिपाम्.

4) All but O. था.

5) O. था, the rest ते.

6) न A. Cb. K. W. ति B. नि Ca.

7) All but et अवे ऽस्मिन्.

8) O. जिनुनाम भेष्यति.

9) हू B.

10) क B. O.

11) All but O. काः.

12) भिन्नूश्च तत्र A. K.

13) पि च in Cb. only.

14) सद्धर्म A. K.

15) स्तर्हि A. न हि B. तद् Cb. तर्हि K. O. तर्हि W.

16) O. सर्वि तेन; the others नेन for तेन.

दृष्टा⁽¹⁾ च तेभिर्बुद्धकोट्यः सत्कारु⁽²⁾ तेषां च कृतो मर्कषिणाम् ॥ ८७ ॥
 चर्या चरित्वा तद् भ्रानुलोमिको बुद्धा भ्रभूवन्बुद्धलोकधातुषु ।
 परस्परं ते च भ्रनत्तरेण भ्रन्योन्य व्याकर्षुं तदाग्रबोधये ॥ ८८ ॥
 तेषां च बुद्धान परंपरेण दीपंकरः पश्चिमको भ्रभूषि ।
 देवातिदेवो ऋषिसंघपूजितो विनीतवान्प्राणिसत्कृत्कोट्यः ॥ ८९ ॥ 5
 यश्चासि तस्य सुगतात्मज्ञस्य वरप्रभस्य तद् धर्म भाषतः ।
 शिष्यः कुसीदश्च स लोलुपात्मा लाभं च ज्ञातिं च गवेषमाणाः ॥ ९० ॥
 पशोर्गर्धिकश्चाप्यतिमात्र आसीत्कुलाकुलं च प्रतिपन्नमासीत् ।
 उद्देशस्वाध्यायु तथास्य सर्वो न तिष्ठते भाषितु तस्मिं काले ॥ ९१ ॥
 नामं च तस्य इममेवमासीद्यशकामनाम्ना दिशतासु विश्रुतः । 10
 स चापि तेना⁽⁷⁾ कुशलेन कर्मणा कल्माष⁽⁸⁾ भूतेनभिसंस्कृतेन ॥ ९२ ॥
 धारागर्वा⁽⁹⁾ बुद्धसत्कृत्कोट्यः पूजां च तेषां विपुलामकार्षति ।
 चोर्षा च चर्या वर भ्रानुलोमिको दृष्टश्च बुद्धो भ्रयु शाक्यासंरुः ॥ ९३ ॥
 भ्रयं च सो पश्चिमको भविष्यति भ्रनुत्तरां लप्स्यति चाग्रबोधिम ।
 मैत्रेयगोत्रो भगवान्भविष्यति विनेष्यति⁽¹²⁾ प्राणसत्कृत्कोट्यः ॥ ९४ ॥ 15

- 1) All दृष्टा.
- 2) O. र्.
- 3) O. प्राणा, preferable.
- 4) O. ज्ञात्रं.
- 5) O. °चोर्षामासि.
- 6) तस्मिं A. K. W.
- 7) तेनो A. तेन B. Ca. O. तेना Cb. K. W
- 8) कर्माय B.
- 9) धयी O.
- 10) किं A. की B. Ca. Cb. कां K. W. का O.
- 11) छं च B. छाश्च A. W. छो च O.
- 12) O. ते, the others ती.

घर्क्षतः सम्यक्संबुद्धाः । घर्क्षं शारिपुत्र एताच्चेद्व भाषितं भवतु परमाश्रयंप्राप्ताः शारिपुत्र
 तथागतो घर्क्षतः सम्यक्संबुद्धाः । तथागत एव शारिपुत्र तथागतस्य धर्मं देशोपग्यान्धर्मा-
 स्तथागतो⁽¹⁾ जानाति । सर्वधर्मानपि शारिपुत्र तथागत एव देशयति । सर्वधर्मानपि तथागत
 एव⁽²⁾ जानाति । ये च ते धर्मा यथा च ते धर्मा यादशाश्च ते धर्मा पञ्चतणाश्च ते धर्मा यत्स्व-
 5 भावाश्च ते धर्माः । ये च यथा च यादशाश्च पञ्चतणाश्च यत्स्वभावाश्च ते धर्मा इति । तेषु
 धर्मेषु तथागत एव प्रत्यक्तो ऽपरोक्षः⁽³⁾ ॥

अथ खलु भगवानितमेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा
 अभाषत ॥

- अप्रमेयो मकारोरा लोके समरुमानुषे ।
 10 न शक्यं सर्वथा ज्ञातुं सर्वसञ्चैर्विनायकाः ॥ १ ॥
 बला विमोलाश्च ये तेषां वैशारद्याश्च यादशाः ।
 यादशा बुद्धधर्माश्च न शक्यं ज्ञातुं⁽⁴⁾ केनचित् ॥ २ ॥
 पूर्व⁽⁷⁾ निषेचिता चर्या बुद्धकीटीनि⁽⁸⁾ अस्तिके ।
 गम्भोरो⁽⁹⁾ चैव सूहमा च दुर्वासोया सुदुर्दशा ॥ ३ ॥
 15 तस्यां चीर्णाय चर्यायां कल्पकोट्यां अचिन्तिता ।
 फलं मे बोधिमाण्डास्मिन्दृष्टं यादशकं किं तत् ॥ ४ ॥

1) O. त एव जानति.

2) एवं K. W.

3) From तेषु till ऽपरोक्षः in O. K. W. only

4) य Ca.

5) ये left out in A.

6) ज्ञातुं A.

7) पूर्व O. K. पूर्व B. Ca. Cb.

8) म° Cb. K. W. सा° O., preferable.

9) रे A.

10) All but O. एडिस्मि.

अहं च तत्प्रज्ञानामि ये चान्ये लोकनायकाः ।

यथा यद्यादशं चापि लक्षणं चास्य यादृशम् ॥ ५ ॥

न तद्दर्शयितुं शक्यं व्याहारो ऽस्य न विद्यते ।

नाप्यसौ तादृशः कश्चित्सत्त्वो लोके ऽस्मि⁽¹⁾ विद्यते ॥ ६ ॥

यस्य⁽³⁾ तं देशयेद्धर्मं देशितं चापि ज्ञानियात् ।

अन्यत्र बोधिसत्त्वैभ्यो अधिमुक्तीय⁽⁵⁾ ये स्थिताः ॥ ७ ॥

ये चापि ते लोकविद्वुष्य आवकाः कृताधिकाराः सुगतानुवर्णिताः ।

स्त्रीणाम्नावा अन्तिमदेकधारिणो न तेष विषयो ऽस्ति ज्ञानान ज्ञाने ॥ ८ ॥

सचैत्र सर्वा इय लोकधातु⁽⁶⁾ पूर्णा भवेच्छारिसुतोपमानाम् ।

एकोभवित्वानुविचिन्तयेयुः सुगतस्य ज्ञानं न हि⁽⁸⁾ शक्यं ज्ञानितुम् ॥ ९ ॥

सचे ह् तंसादशकेहि पण्डितैः पूर्णा भवेयुर्दश पिदिशायो⁽⁹⁾ ।

ये चापि मह्यं इमि आवका अन्ये तेषां पि पूर्णा भवि एवमेव ॥ १० ॥

एकोभवित्वान च ते ऽद्य सर्वे विचिन्तयेयुः सुगतस्य ज्ञानम् ।

न शक्त⁽¹⁰⁾ सर्वे सक्विता पि ज्ञातुं यच्चाप्रमेयं मम बुद्धज्ञानम् ॥ ११ ॥

1) सर्वो A. B. Ca. W. सर्वे Cb. सत्त्वो K.

2) स्मिं A. K. W. स्मि B. ऽस्मि Cb. Probably to r. लोकस्मि.

3) All but K. W. यस्य.

4) वा B. Ca.

5) मुक्तौ हि in all but O.

6) धातुं O., the rest धातुषु.

7) पूर्णा B. पूर्णो O.

8) तु A. ते O.

9) दिशश्चसेषाः K. W.

10) All but O. शक्य.

- प्रत्येकबुद्धान् यनासवाणां तीक्ष्णोन्द्रियाणांस्तिमदेरुधारिणाम् ।
 दिशो दश⁽¹⁾ सर्व भवेयु पूर्णा यथा नटानां वनवेणुनां वा ॥ १२ ॥
 एकोभविवान विचिन्तयेयुर्मयाधर्माणा प्रदेशमात्रम् ।
 कल्पान कोटीनयुनाननत्तात्र तस्य भूतं परित्रानि धर्मम् ॥ १३ ॥
- 5 नवयानमंप्रस्थित बोधिसत्त्वाः कृताधिकारा बहुबुद्धकोटिषु ।
 सुविनिश्चिनार्था बहुधर्मभाषाकास्तेषां पि पूर्णा दशिमा दिशो भवेत् ॥ १४ ॥
 नटान वेणून् च नित्यकालम् घट्क्लृद्रपूर्णा भवि सर्वलोकः ।
 एकोभविवान विचिन्तयेयुर्धर्म सात्तात्सुगतेन दृष्टः ॥ १५ ॥
 यनुचित्तपित्वा बहुकल्पकोट्यो गङ्गा यथा बालिका ध्रुवमेवाः ।
- 10 यन्नन्यचिन्ता⁽²⁾ मुच्यमाय प्रज्ञया तेषां पि चास्मिन्विषयो न विद्यते ॥ १६ ॥
 अत्रिवर्तिका ये भवि बोधिसत्त्वा⁽⁴⁾ यन्नल्पका यथारिव गङ्गबालिकाः⁽⁵⁾ ।
 यन्नन्यचिन्ताश्च विचिन्तयेयुस्तेषां पि चास्मिन्विषयो न विद्यते ॥ १७ ॥
 गम्भीरधर्मा सखर्मा पि बुद्धा अतर्किकाः सर्वि यनासवाश्च ।
 अक् च ज्ञानामि क्⁽⁷⁾ यादृशा कि ते ये वा जिनो लोकि दशाद्दशाम् ॥ १८ ॥
- 15 यं शारिपुत्र सुगतः प्रभाषते अधिमुक्तिसंपन्न भवार्कि⁽⁸⁾ तत्र ।
 यन्नन्यथावादि जिनो मरुर्षा चिरेण पि भाषति उत्तमार्थम् ॥ १९ ॥

1) MSS. दशः.

2) ताः K. W. ता A. B. Ca. Ch.

3) चात्र A. B. Ca. Ch. W. O. चास्मिं K.

4) This quarter is left out in B.

5) वाः K. W. वा A. B. Ca. Ch.

6) चास्मिं A. K.

7) क् A. कि K. W.

8) न्न भवार्कि O., the others 'न्न गवेसि (a misread भवेकि).

9) All but O. पी.

आमन्नयामि इमि⁽¹⁾ सर्वश्रावकान्प्रत्येकबोधाय च ये ऽभिप्रस्थिताः ।

संस्थापिता ये मम⁽³⁾ निर्वृतीय⁽⁴⁾ समोक्षिता दृष्टपरं⁽⁵⁾ ॥ २० ॥

उपायकौशल्य ममेतदग्ने भाषामि धर्मं बद्ध येन लोके ।

तद्धिं तद्धिं लग्न प्रमोचयामि त्रीणां⁽⁶⁾ च यानान्युपदर्शयामि ॥ २१ ॥

अथ खलु ये तत्र पर्षत्संनिपाते⁽⁷⁾ महाश्रावका आज्ञातकौण्डिन्यप्रमुखा अर्कतः 5
 लोणाम्बवा द्वादशवशीभूतशतानि ये चान्ये श्रावकयानिका भित्तुभित्तुण्युपासकोपासिका
 ये च प्रत्येकबुद्धयानसंप्रस्थिताः तेषां सर्वेषामेतद्भवत् । को नु हेतुः किं कारणं यद्भग-
 वानधिमात्रमुपायकौशल्ये तथागतानां संवर्णयति । गम्भीरश्रायं मया⁽⁸⁾ धर्मो ऽभिसंबुद्ध
 इति संवर्णयति । दुर्विज्ञेयश्च सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धेरिति संवर्णयति । यथा⁽¹⁰⁾ तावद्भगवता
 एकैव विमुक्तिराख्याता वयमपि बुद्धधर्माणां लाभिनो निर्वाणप्राप्ताः । अस्य च वयं भगव- 10
 तो भाषितस्यार्थं न ज्ञानीमः ॥

अथ खल्व्यापुष्पाञ्जारिपुत्रस्तासां चतसृणां पर्षदां विचिकित्साकथं कथां विदित्वा
 चेतसैव चेतःपरिवितर्कमाज्ञायाम्ना⁽¹²⁾ च धर्मसंशयप्राप्तस्तस्यां वेलायां भगवन्ममेतद्बो-

1) इमि A. O. इम B. Cb. K. W. इम Ca.

2) संप्रस्थिता A.

3) मयि Ca. K. मय O.

4) All but O. निर्वृतीयं हि.

5) परंपरांतः A. परंपरातः B. Cb. परंपरात् K. परंपरांतः W. परंपराय O.

6) त्रीणां Cb. त्रयश्च O.

7) तत्र पर्षदि ये ते A. ष्यते Cb. K. W. तस्यां परिवर्षदि ये ते O.

8) In A. only, मे in O.; cp. p. 34, l. 4.

9) अभि left out in K. W.

10) यदा B. Ca. Cb. K. W. यथा A. परिदानीं O.

11) Left out in K. W. O. has अतो वयमस्य.

12) ज्ञाय ता आ A.

13) आ in all MSS.

चत् । को भगवन्हेतुः कः प्रत्ययो पद्मगवानधिमात्रं पुनः पुनस्तथागतानामुपायकौशल्य-
 ज्ञानदर्शनधर्मदेशनां संवर्णयति । गम्भीरश्च मे धर्मा ऽगिसंबुद्ध इति । इति चिन्तयं च संघाभा-
 ष्यमिति पुनः पुनः संवर्णयति । न च मे भगवतो ऽत्तिकारिदेवंद्वयो धर्मपर्यायः श्रुतपूर्वः ।
 इमाश्च⁽²⁾ भगवच्छतस्रः पर्वदो विचित्रितसाकथं कथाप्राप्तास्तत्साधु भगवार्त्तिर्दृशत् पत्संघाय⁽³⁾
 ः तथागतो गम्भीरस्य तथागतधर्मस्य पुनः पुनः संवर्णनां करोति ॥

अथ खल्व्वापुष्पाञ्छारिपुत्रस्तस्यां विलायामिना गाथा अभायत ॥

चिरस्याख नरादित्यं⁽⁴⁾ ईदृशो कुरुते कथाम् ।

बला विमोक्षा ध्यानाश्रय प्रमेया मि स्पर्शिताः ॥ २२ ॥

बोधिमण्डं च कीर्त्तिसि पृच्छकस्ते न विद्यते ।

10 संघभाष्यं च कीर्त्तिसि न च त्वां काश्चि⁽⁵⁾ पृच्छति ॥ २३ ॥

अपृच्छितो व्याकृ⁽⁶⁾त्सि चर्षा⁽⁷⁾ वर्णासि चात्मनः ।

ज्ञानाधिगमं⁽⁸⁾ कीर्त्तिसि गम्भीरं च प्रभाषसे ॥ २४ ॥

अद्येमे⁽⁹⁾ संशयप्राप्ता वशीभूता मनास्त्वाः ।

निर्वाणं प्रस्थिता ये च किमेतद्भाषते जिनः ॥ २५ ॥

1) दर्शन in Cb. दर्शनं in O.; omitted in the rest.

2) इमां A. B. Ca. Cb. इमाश्च K. W.

3) पत्सञ्जा A. Ca. K. W. पत्संघाय B. O. पत्संघाभाष Cb.

4) O. दित्यो.

5) काश्चित् B. Cb. K. W.

6) र् O. A. B. K. W. र् O.

7) All but O. चर्षा.

8) मं A. K. W. म B. Cb. मा Ca.

9) All अद्य मे.

10) म K. W. क्त्वा O. The m and hi to avoid hiatus.

प्रत्येकबोधि⁽¹⁾ प्रार्थेत्ति⁽²⁾ भिन्नुण्यो भित्तवस्तथा ।

देवा नागाश्च यक्षाश्च गन्धर्वाश्च महोरगाः ॥ २६ ॥

समालपत्तो घन्योन्यं प्रेतत्ते द्विपदोत्तमम् ।

कथं⁽⁴⁾ कथो⁽⁵⁾ विचित्तेत्ता⁽⁶⁾ व्याकुरुष्व महामुने ॥ २७ ॥

यावत्तः श्रावकाः सन्ति सुगतस्येह सर्वशः ।

5

अहमत्र पारमीप्राप्तो निर्दिष्टः परमर्षिणा ॥ २८ ॥

ममापि संशयो ह्यत्र स्वके स्थाने नरोत्तम ।

किं निष्ठा मम निर्वाणे अथ चर्या मि दर्शिता⁽⁸⁾ ॥ २९ ॥

प्रमुञ्च घोषं वरुडुडुभिस्वरा⁽⁹⁾ उदाहरस्व पथ एष⁽¹⁰⁾ धर्मः ।

इमे स्थिता पुत्र जिनस्य श्रौरसा व्यवलोकयन्तश्च कृताञ्जली जिनम् ॥ ३० ॥

10

देवाश्च नागाश्च सपत्नराक्षसाः कोटीसहस्रा पथ गङ्गवालिकाः ।

ये चापि प्रार्थेत्ति समग्रबोधिं सहस्रशीतिः परिपूर्णा ये स्थिताः ॥ ३१ ॥

राज्ञान ये महिष्यन्ति चक्रवर्तिनो ये आगताः क्षेत्रसहस्रकोटिभिः ।

कृताञ्जली सर्वि सगौरवाः स्थिताः कथं न चर्या परिपूरयेम⁽¹²⁾ ॥ ३२ ॥

1) धिं A. K.

2) All but O. प्रार्थेत्ति.

3) O. प्रेतत्ति, the rest प्रेत्यत्ते.

4) था B. Cb. K. W.

5) च for वि A. K. W.

6) ति O. तां Cb. ता the rest.

7) All but O. मित्ता.

8) ताः A. B. Ca. Cb. ता K. W. O.

9) रा A. K. W. राः B. रो Cb. र O.

10) एक A. K. W.

11) की W.

12) इति added in A. K. W. येत् B.

एवमुक्ते भगवानायुष्मत्तं शारिपुत्रमेतदबोचत् । घलं शारिपुत्र । किमनेनार्थेन भाषितेन । तत्कास्य कृतोः । उन्नसिभ्यति¹⁾ शारिपुत्रायं संदेवको लोको जस्मिन्मर्थं व्याक्रियमाणे ॥

द्वैतोपकमप्यायुष्माञ्छारिपुत्रो भगवत्तमद्येषते स्म । भाषतां भगवान्भाषतां मुग-
5 तं⁴⁾ एतेनैवार्थम् । तत्कास्य कृतोः । सति भगवंस्तस्यां पर्वदि बहूनि प्राणिशतानि बहूनि प्राणिसकृन्नाणि बहूनि प्राणिशतसकृन्नाणि बहूनि प्राणिकोटानि⁶⁾पुनश्तसकृन्नाणि पूर्व-बुद्धदर्शावीनि⁷⁾ प्रज्ञायन्ति⁸⁾ यानि⁹⁾ भगवतो भाषितं अद्वास्यन्ति प्रतीयिष्यन्त्युद्धकीष्यन्ति ॥

अथ खल्वायुष्माञ्छारिपुत्रो भगवत्तमनया गाथया¹¹⁾भाषत ॥

विस्पष्टु भाषस्य जिनान उत्तमां सत्तीरु पर्याय सकृन् प्राणिनाम् ।

10 अद्वाः¹³⁾ प्रसन्नाः सुगते समीरवा ज्ञास्यन्ति ये धर्ममुदाकृतं ते ॥ ३३ ॥

अथ खलु भगवान्द्वैतोपकमप्यायुष्मत्तं शारिपुत्रमेतदबोचत् । घलं शारिपुत्रानिवा

1) उन्नस्यति A. K. W. संत्रासमापत्स्यतांक् O.

2) द्वि for द्वै B. Ca. द्विरप्य O.

3) षंतु B. षतु O.

4) All गतेन or गतैत. — एव om. in O.

5) O. प्राण.

6) नि in all but Cb. O.

7) वन्ति B. चिनः A. K. W. O. वीनि Cb.

8) वत्तः A. K. W.

9) ये च A. K. W.

10) प्रतीयिष्यन्ति left out in B. पत्तीयिष्य° O.

11) ड्य A. K. प्य B. घ Cb. न्य W. या भा° O.

12) नरेन्द्रराजा K. W. जिनैन्द्रराजा O.

13) MSS. अद्वा and अद्वाः.

14) द्वि for द्वै B. द्विरप्य O.

र्थेन प्रकाशितेनोन्नसिष्यति शारिपुत्राय सदेवको⁽¹⁾ लोको ऽस्मिन्नर्थे व्याक्रियमाणो⁽²⁾ ऽभि-
मानप्राप्ताश्च भित्तवो मन्हाप्रपातं प्रपतिष्यन्ति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमां गाथामभाषत ॥

अलं हि धर्मणिह् भाषितेन सूक्ष्मं इदं ज्ञानमतीर्किकं च ।

अभिमानप्राप्ता बद्ध सन्ति बाला निर्दिष्टधर्मास्मिन् निषे⁽³⁾ अज्ञानकाः ॥ ३४ ॥

5

त्रैतोयिकमप्यायुष्माञ्छारिपुत्रो भगवत्तमध्येषते स्म । भाषतां भगवान्भाषतां सुगत⁽⁷⁾
⁽¹⁰⁾ एतमेवार्थम् । मादृशानां⁽¹¹⁾ भगवन्निह् पर्षदि बहूनि प्राणिशतानि संविद्यन्ते ऽन्यानि च
भगवन्बहूनि प्राणिशतानि⁽¹²⁾ बहूनि प्राणिसकृन्नाणि बहूनि प्राणिशतसकृन्नाणि बहू-
नि प्राणिकोटीनयुतशतसकृन्नाणि यानि भगवता पूर्वभवेषु परिपाचितानि तानि भग-
वतो भाषितं अद्वास्यन्ति प्रतीयिष्यत्युद्धृष्यन्ति । तेषां तद्भविष्यति दीर्घरात्रमर्थाय 10
कृताय सुखायेति ॥

-
- 1) को in Cb. O. only.
 - 2) ऽभि B. Ca. Cb. ऽधि A. K. W. ७.
 - 3) ऽभि B. Ca. Cb. K. W. ऽधि A.
 - 4) मे A. Cb. K. W.
 - 5) स्मि A. K. W.
 - 6) पेत् Ca. पत्य O.
 - 7) तृती B. K.
 - 8) A. K. W. add भा.
 - 9) तु B. K. K. O.
 - 10) All गते. एव om. in O.
 - 11) मत्सद् O. पाद् B. Cb. K.
 - 12) प्राण O. throughout.
 - 13) All but Cb. निपत्, which is om. in O.
 - 14) पत्तीय O.

अथ खल्व्यायुष्माज्शारिपुत्रस्तस्यां विलासामिमा माया घभापत ॥

भाषस्व धर्मं द्विपदानमुत्तमा¹¹⁾ अकं त्वमद्येषमि श्रेष्ठपुत्रः ।

सत्तोक्तं प्राणीनिं¹²⁾ सकृन्नकोट्यो ये अद्घास्यन्ति ते¹³⁾ धर्मं भाषितं ॥ ३५ ॥

ये च त्वया पूर्वभवेषु नित्यं परिपाचिता सन्न सुदीर्घरात्रम् ।

5 कृताञ्जलो ते पि स्थितात्र सर्वे ये अद्घास्यन्ति तवैत धर्मम्¹⁴⁾ ॥ ३६ ॥

अस्मादृशा द्वादशिम¹⁵⁾ शताश्च ये चापि ते¹⁶⁾ प्रस्थित अयन्नोद्योगे ।

तान्पश्यमानः सुगतः प्रभाषतां¹⁷⁾ तेषां च कृषं परमं जनेतु ॥ ३७ ॥

अथ खलु भगवांस्त्रैतीयकमप्यायुष्मतः शारिपुत्रस्याध्येषणां विदित्वायुष्मत्तं शा-
रिपुत्रमेतद्वोचत् । यदिदानो त्वं शारिपुत्र यात्रत्रैतीयकमपि तयाग्नमध्येषमे । एवम-
10 ध्येषमाणां त्वां शारिपुत्र किं वदयामि । तेन हि शारिपुत्र शृणु साधु च सुप्तु च मनसि-
कुरु ॥ भाषिष्ये अकं ते ॥

समनस्रभाषिता धेये भगवता वागथ खलु ततः पर्षदं घाभिमानिकानां भिलूणां
भिलुणीनामुपासकानामुपासिकानां पञ्चमात्राणां सकृन्नाण्युत्थायासनेभ्यां भगवतः पादौ
शिरसाभिवन्दिता ततः पर्षदौ¹¹⁾ उपक्रामन्ति स्म । पथार्पादमभिमानाकुशलमूलेनाप्राप्ते प्रा-
¹²⁾ ¹³⁾

1) मं A.

2) भोः प्राण० O.

3) सु A. B. ते O. Ob. पु K. W.

4) ते धर्ममेतत् Cb. O.

5) पेशताश्च A. ते ये शताश्च B * मे शताश्च Cb. K. ये च ताश्च W. मे सकृन्ना O.

6) मे A. स K.

7) तु B. K. O. W.

8) त्रिर्प्य O.

9) All but O. णी.

10) धि A. अधि O.

11) A. B. W. add सं.

12) धि A. W. O. पि B.

13) मानिका अकु O. मानकु the rest.

संसंज्ञिनो ऽनधिगते ऽधिगतसंज्ञिनः । तं घात्मानं सन्नपां⁽¹⁾ ज्ञात्वा ततः पर्वदो ऽपक्रात्ताः ।
भगवांश्च तूष्णीं⁽²⁾भावेनाधिवासयति स्म ॥

अथ खलु भगवानायुष्मन्ते शारिपुत्रमामन्त्रयते स्म⁽⁴⁾ । निष्पलावा⁽⁵⁾ मे शारिपुत्र पर्व-
दपगतफल्गुः अद्वासारे⁽⁶⁾ प्रतिष्ठिता । साधु शारिपुत्रैतेषामाभिमानिकानामतो ऽपक्रम-
णाम् । तेन हि शारिपुत्र भाषिष्य एतमर्थम् । साधु भगवन्नित्यायुष्याञ्छारिपुत्रो भगवतः 5
प्रत्यश्रीषीत् ॥

भगवानेतद्वोचत् । कदाचित्कर्हिचिच्छारिपुत्र तथागत एवंत्रुपां⁽⁹⁾ धर्मदेशनां कथ-
यति । तद्यथापि नाम शारिपुत्रोऽम्बरपुष्पं कदाचित्कर्हिचित्संद्श्यते एवमेव शारिपुत्र
तथागतो ऽपि कदाचित्कर्हिचिदेवंत्रुपां⁽¹⁰⁾ धर्मदेशनां कथयति । अर्द्धतं मे शारिपुत्र भूत-
वाद्यकूमस्मि तथावाद्यकूमस्म्यनन्यथावाद्यकूमस्मि । डुर्वोध्यं शारिपुत्र तथागतस्य 10
संघाभाष्यम् । तत्कस्य हेतोः । नानानिरुक्तिनिर्देशाभिलापनिर्देशनिर्मया शारिपुत्र विवि-
धैरूपायकौशल्यशतसकृत्सैर्धर्मः⁽¹²⁾ संप्रकाशितः । अतर्को ऽतर्कावचरस्तथागतविज्ञेयः शारि-
पुत्र सद्धर्मः । तत्वास्य हेतोः । एककृत्येन शारिपुत्रैककरणायिन तथागतो ऽर्हन्सम्यक्सं-

1) तत Cb. ते O.

2) संवर्णा O. सन्नक्षणां Ca. Cb. A. सन्नपां K. सन्नक्षणां in W., left out in B.

3) तूष्णीं K.

4) यामास A. K. W. यति स्म O.

5) निष्पुंगलावा मे A. निष्पलाये B. निष्पुङ्गलावा मे Cb. K. निष्पुंग-
लाक मे W. निष्पलाया O. Cp. Pāli *palāpa*.

6) नु added in A. For °सारे one would expect °सारा.

7) धि A. O.

8) कर्ह B. Cb. कथं O.

9) पान् A. K.

10) कथं O.

11) थ A. O.

12) र्मे A. K. W.

बुद्धो लोक उत्पद्यते मूकाकृत्येन मूकाकारणीयेन । कतमच्च शारिपुत्र तथागतस्यैक-
 त्यमेकाकारणीयं मूकाकृत्यं⁽¹⁾ मूकाकारणीयं येन कृत्येन तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक
 उत्पद्यते⁽²⁾ । यदिदं तथागतज्ञानदर्शनसमादायनकेतुनिमित्तं सञ्चानां तथागतो ऽर्हन्सम्य-
 कसंबुद्धो लोक उत्पद्यते । तथागतज्ञानदर्शनसंदर्शनकेतुनिमित्तं सञ्चानां तथागतो ऽर्हन्स-
 5 म्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । तथागतज्ञानदर्शनावतारणकेतुनिमित्तं सञ्चानां तथागतो
 ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । तथागतज्ञानप्रतिबोधनकेतुनिमित्तं सञ्चानां तथागतो
 ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारणकेतुनिमित्तं सञ्चानां
 तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । इदं तच्छारिपुत्र तथागतस्यैककृत्यमेकाकार-
 णीयं मूकाकृत्यं मूकाकारणीयमेकप्रयोजनं लोके प्राडुर्भावाय । इति हि शारिपुत्र⁽³⁾ यतथा-
 10 गतस्यैककृत्यमेकाकारणीयं मूकाकृत्यं मूकाकारणीयं तत्तथागतः करोति । तत्कस्य केतोः ।
 तथागतज्ञानदर्शनसमादायक एवाकं शारिपुत्र तथागतज्ञानदर्शनसंदर्शक एवाकं शारिपुत्र
 तथागतज्ञानदर्शनावतारक एवाकं शारिपुत्र तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधक एवाकं शारि-
 पुत्र तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारक एवाकं शारिपुत्र । एकमेवाकं शारिपुत्र पानमारभ्य
 सञ्चानां धर्मं देशयामि यदिदं बुद्धयानं । न किञ्चिच्छारिपुत्र द्वितीयं वा तृतीयं वा पानं
 15 संविद्यते । सर्वत्रैषा शारिपुत्र धर्मता दर्शादि⁽⁴⁾लोके । तत्कस्य केतोः । येषपि ते शारिपु-
 त्रातीति ऽध्वन्यभूवन्द्दशसु दिक्वप्रमेयेष्वसंख्येषु⁽⁵⁾ लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक्सं-

1) Left out in A.

2) उत्पद्यते K. उत्पादि W.

3) संदर्शन left out in B. K. W.

4) A. adds वि.

5) त्रायं B. यं for यत् the others.

6) तं for तत् in all but B., where it is left out.

7) From here till मार्गावतारक left out in A. Ch.

8) दिशि A. B. दशसु दिनु O.

9) येष्वसंख्येषु B. Ca. Ch. यास्वसंख्येषामु A. K. W. which seems prefer-
 able, धातु being usually of fem. g. in S. P.

बुद्धा बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै मर्कतो जनकायस्यार्थाय हिताय
सुखाय देवानां च मनुष्याणां च । ये नानाभिनिर्कारनिर्देशविविधकेतुकारणानिदर्शनार्म्ब-
णानिरुक्त्युपायकौशल्यैर्नानाधिमुक्तानां सत्त्वानां नानाधात्राशयानामाशयं विदित्वा धर्मं
देशितवन्तः । ते ऽपि सर्वे शारिपुत्र बुद्धा भगवन्त एकमेव यानमारभ्य सत्त्वानां धर्मं देशि-
तवन्तो यदिद् बुद्ध्यानं सर्वज्ञतापर्यवसानं यदिद् तथागतज्ञानदर्शनसमादापनमेव सत्त्वानां 5
तथागतज्ञानदर्शनसंदर्शनमेव तथागतज्ञानदर्शनावतारणमेव तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधन-
मेव तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारणमेव सत्त्वानां धर्मं देशितवन्तः । यैरपि शारिपुत्र सत्त्वै-
स्तेषामतीतानां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामत्तिकात्सद्धर्मः श्रुतस्ते ऽपि सर्वे ऽनु-
त्तरायाः सम्यक्संबोधेर्लाभिनो ऽभूवन् ॥

ये ऽपि ते शारिपुत्रानागते ऽधनि भविष्यन्ति दशसु दिक्प्रमेयेष्वसंख्येषु⁽⁸⁾ लोक- 10
धातुषु तथागता ऋक्षतः सम्यक्संबुद्धा बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै
मर्कतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च । ये च नानाभिनिर्कार-
निर्देशविविधकेतुकारणानिदर्शनार्म्बणानिरुक्त्युपायकौशल्यैर्नानाधिमुक्तानां सत्त्वानां ना-
नाधात्राशयानामाशयं विदित्वा धर्मं देशयिष्यन्ति । ते ऽपि सर्वे शारिपुत्र बुद्धा भगवन्त
एकमेव यानमारभ्य सत्त्वानां धर्मं देशयिष्यन्ति यदिद् बुद्ध्यानं सर्वज्ञतापर्यवसानं यदिद् 15
तथागतज्ञानदर्शनसमादापनमेव सत्त्वानां तथागतज्ञानदर्शनसंदर्शनमेव तथागतज्ञानदर्शना-
वतारणमेव तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधनमेव तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारणमेव सत्त्वानां
धर्मं देशयिष्यन्ति । ये ऽपि ते शारिपुत्र सत्त्वास्तेषामनागतानां तथागतानामर्कतां सम्य-
क्संबुद्धानामत्तिकात्तं धर्मं श्रोष्यन्ति ते ऽपि सर्वे ऽनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेर्लाभिनो भवि-
ष्यन्ति ॥

20

1) A reads अवतारणा for अरम्बणा.

2) संदर्शन in K. W. only.

3) यास्वसंख्येषामु A. See above.

ये ऽपि ते शारिपुत्रैर्तर्कित्वा प्रत्युत्पन्नं ऽधनि दशसु दिव्यप्रमोदेष्वसंख्येषु लोकधा-
 तुषु तथागता अर्कतः सम्यक्संबुद्धास्तिष्ठन्ति धियन्ते वापयन्ति धर्मं च देशयन्ति अक्रुत-
 कृताय अक्रुतानमुत्पाय लोकानुक्रम्यापि मरुतो जनकायस्यार्थाय कृताय सुत्पाय देवानां च
 मनुष्याणां च । ये नानाभिनिर्हारे निर्देशविविधकेतुकारणानिर्दर्शनारम्भणानिरुत्पयायकौ-
 5 शल्यैर्नानाधिमुक्तानां सन्नानां नानाधात्वाशयानामाशयं विदित्वा धर्मं देशयन्ति । ते ऽपि
 सर्वे शारिपुत्र बुद्धा भगवन्त एकेमेव यानमारभ्य सन्नानां धर्मं देशयन्ति यदिदं बुद्धानं
 सर्वज्ञतापर्यवसानं यदिदं तथागतज्ञानदर्शनसमादापनमेव सन्नानां तथागतज्ञानदर्शनसदर्श-
 नमेव तथागतज्ञानदर्शनावतारणमेव तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधनमेव तथागतज्ञानदर्शन-
 मार्गावतारणमेव सन्नानां धर्मं देशयन्ति । ये ऽपि ते शारिपुत्र सन्नान्तेषां प्रत्युत्पन्नानां
 10 तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामस्तिक्तात् धर्मं प्रप्नोति ते ऽपि सर्वे ऽनुत्तरायाः सम्य-
 कसंबोधैर्नाभिन्नो भविष्यति ॥

अक्रमपि⁽⁴⁾ शारिपुत्रैर्तर्कित्वा तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धो अक्रुतानकृताय अक्रुतानमु-
 त्पाय लोकानुक्रम्यापि मरुतो जनकायस्यार्थाय कृताय सुत्पाय देवानां च मनुष्याणां च
 नानाभिनिर्हारे निर्देशविविधकेतुकारणानिर्दर्शनारम्भणानिरुत्पयायकौशल्यैर्नानाधिमुक्ता-
 15 नां सन्नानां नानाधात्वाशयानामाशयं विदित्वा धर्मं देशयामि । अक्रमपि शारिपुत्रैकमेव
 यानमारभ्य सन्नानां धर्मं देशयामि यदिदं बुद्धानं सर्वज्ञतापर्यवसानं यदिदं तथागतज्ञान-
 दर्शनसमादापनमेव सन्नानां तथागतज्ञानदर्शनसदर्शनमेव तथागतज्ञानदर्शनावतारणमेव
 तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधनमेव तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारणमेव सन्नानां धर्मं देशया-

1) यास्वसंख्येषामु A.

2) प्रप्नोति K.

3) A. adds शारिपुत्र.

4) ये पि ते A.

5) निर्देशना A. B.

6) In A. only.

मि । ये ऽपि ते शारिपुत्र सत्त्वा एतर्हि ममेमं⁽¹⁾ धर्मं श्रृण्वन्ति ते ऽपि सर्वे ऽनुत्तरायाः सम्य-
कसंबोधेर्लाभिनो भविष्यन्ति । तदनेनापि शारिपुत्र पर्यायेणैवं⁽²⁾ वेदितव्यं यथा नास्ति
द्वितीयस्य यानस्य क्वचिदशसु दिन्तु लोके प्रज्ञप्तिः कुतः पुनस्तृतीयस्य ॥

अपि तु खलु पुनः शारिपुत्र यदा तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धाः कल्पकषाये⁽³⁾
वोत्पद्यन्ते सत्त्वकषाये वा क्लेशकषाये वा दृष्टिकषाये वापुष्कषाये वोत्पद्यन्ते । एवंरूपेषु 5
शारिपुत्र कल्पसंज्ञोभकषायेषु बद्धसत्त्वेषु लुब्धेष्वल्पकुशलमूलेषु तदा शारिपुत्र तथा-
गता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा उपायकौशल्येन तदेवैकं बुद्धानं त्रियाननिर्देशेन निर्दिश-
न्ति । तत्र शारिपुत्र ये आवका अर्हन्तः प्रत्येकबुद्धा वेमां क्रियां तथागतस्य बुद्धानस-
मादपनां⁽⁵⁾ न श्रृण्वन्ति नाचतरन्ति नावबुध्यन्ति न ते शारिपुत्र तथागतस्य आवका वेदि-
तव्या नाप्यर्हन्तो नापि प्रत्येकबुद्धा वेदितव्याः ॥ 10

अपि तु खलु पुनः शारिपुत्र यः कश्चिद्भिन्तुर्वा भिन्तुणी वार्हन्तं प्रतिज्ञानीयादनुत्त-
रायां सम्यक्संबोधौ प्राणधानमपरिगृह्योच्छिन्नो⁽⁷⁾ ऽस्मि बुद्धानादिति वेदेतावन्मे समु-
च्छ्रयस्य पश्चिमकं परिनिर्वाणं वेदेताभिमानिकं तं शारिपुत्र प्रज्ञानीयाः⁽⁸⁾ । तत्कस्य हेतोः ।
अस्थानमेतच्छारिपुत्रानवकाशो यद्भित्तरर्हन्तीणास्त्रवः संमुखीभूते तथागत इमं धर्मं श्रुत्वा
न अद्ध्यत्स्थापयित्वा परिनिर्वृतस्य तथागतस्य । तत्कस्य हेतोः । न हि ते शारिपुत्र 15

1) All but O. दं.

2) ने इदं Ca.

3) येषु A. पञ्चसु कषायेषु लोकेषु O.

4) A. B. add मूलेषु, but the true reading will be बद्धमलेषु; sic O.

5) नं A. K. न W. नां Ca. Cb. O.

6) मे प्राप्तं ज्ञानीयात् O.

7) उच्छिन्नो निष्कन्दो A. निष्कन्दो B. उच्छिन्नो K. W. निस्तीर्णा स्म इति
वाचं भाषेया प्रकन्दिका स्मेति O. Probably to r. निष्कन्दो ऽस्मि बुद्धान
(Loc. c.) इति.

8) थ A. B. Ca. K. W. याः Cb. संज्ञानीयासि O.

आवकास्तस्मिन्काले तस्मिन्समये परिनिवृत्ते तथागत एतेषामेवंद्वयाणां सूत्रातानां धारका वा देशका वा भविष्यन्ति । अन्वेषु पुनः शारिपुत्र तथागतेष्वर्हन्तु सम्यक्संबुद्धेषु निःसंशया भविष्यन्ति । इमेषु बुद्धधर्मेषु अद्दधाधं मे शारिपुत्र पत्तोयतावकल्पयत । न किं शारिपुत्र तथागतानां मूषावाद्⁽¹⁾ संविद्यते । एकमेवेदं शारिपुत्र पानं परिदं बुद्धयानम् ॥

5 अथ खलु भगवानेतमेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभ्याषत ॥

⁽³⁾अथाभिमानप्राप्ता ये भिन्नुभिन्नुण्युपासकाः ।

उपासिकाश्च अन्नाद्वाः सरुद्धाः पञ्चनूनयाः ॥ ३८ ॥

संपश्यन्त इमं दोषं क्लिष्टशिलासिमन्विताः ।

10 अथांश्च परिरत्ततः प्रक्रात्ता बालबुद्धयः ॥ ३९ ॥

पर्षत्कषट् ताञ्ज्ञात्वा लोकनाथो ऽस्मि धंसि तान्⁽⁵⁾ ।

तत्तेषां कुशलं नास्ति प्रणयुर्धर्म ये इमम् ॥ ४० ॥

⁽⁹⁾शुद्धा च निष्पलावा⁽¹⁰⁾ च सुस्थिता परिषन्मम ।

पाल्यु व्यपगता सर्वा सारि⁽¹²⁾ घेषं प्रतिष्ठिता ॥ ४१ ॥

1) दनां K. दना W.

2) निम Cb. निद O.

3) अथ added conjecturally.

4) धि B. O.

5) A. adds थ or था.

6) शीला O.

7) कां ज्ञात्वा A. तां ज्ञात्वा B. तां ज्ञाना K. W.

8) स्मि धंसि तां A. स्मि शंसयि B. मुद्गाअचोत् K. W. धंसन्ति तिनभाषितम् O.

9) अ A. Ca. K. W. शु B. Cb. O.

10) लाया O.

11) पर्षं सेधो मि सुस्थितम् O. संप्रस्थिता पर्षन्मम the others.

12) All सारि.

प्रृषोक्तिं मे शारिमुता⁽¹⁾ पथैष संबुद्ध धर्मः पुरुषोत्तमेहि ।
 यथा च बुद्धा कथयन्ति नायका उपायकौशल्यशतैरनेकैः ॥ ४२ ॥
 यथाशयं ज्ञानिय ते चरिं च नानाधिमुक्तानिह प्राणिकोटिनाम् ।
 चित्राणि कर्माणि विदित्व तेषां पुराकृतं यत्कुशलं च तेहि ॥ ४३ ॥
 नानानिहृक्तीहि च कार्पोहि संप्रापयामि इम तेष⁽²⁾ प्राणिनाम् ।
 हेतूहि दृष्टात्तशतेहि चाहं तथा तथा तोषयि सर्वसत्त्वान् ॥ ४४ ॥
 सूत्राणि⁽³⁾ भाषामि तथैव गाथा⁽⁴⁾ इतिवृत्तकं ज्ञातकमद्भुतं च ।
 निदानं श्रीपम्यशतैश्च चित्रैर्गेयं च भाषामि तथोपदेशान् ॥ ४५ ॥
 ये भोन्ति ह्रीनाभिरता अविद्वसू अचीर्णचर्या बल्लुबुद्धकोटिषु ।
 संसारलयाश्च सुडःखिताश्च निर्वाण तेषामुपदर्शयामि ॥ ४६ ॥
 उपायमेतं कुरुते स्वयंभूबौद्धस्य ज्ञानस्य प्रबोधनार्थम् ।
 न चापि तेषां प्रवदे कदाचिद्युष्मे⁽⁷⁾ पि बुद्धा इह लोके भेष्यथ⁽⁸⁾ ॥ ४७ ॥
 किंकारणं कालमवेदय⁽⁹⁾ तायो ज्ञापो च दृष्ट्वा न तु पश्य⁽¹⁰⁾ भाषते ।
 सोऽयं ज्ञापो अथ कथंचि लब्धो वदामि येनेह च भूतनिश्चयम् ॥ ४८ ॥

5

10

1) पुत्र A. पुत्रा B. Ca.

2) इमे तेषु A. इम तेष B. Cb. इमुदेष K. इमुदष W. इति तेष O.

3) Sic O. सूत्रांश्च Cb. सूत्रात् the others.

4) गाथां A. थाः K. W.

5) कल्प B. K.

6) बौध A. K. W. बोद् B. बौद्ध Cb. O.

7) युष्मा A. Ca. Cb.

8) Sic O; बुद्धोहं भविष्यथेति the rest.

9) मुपेदय Cb.

10) पश्यद्वा K.

- नवाङ्गमेतन्मम शासनं च प्रकाशिनं सत्त्वत्रलात्रलेन ।
उपाय एवो वर्दस्य ज्ञाने प्रवेशनार्थाय निर्दिशति मे ॥ ४९ ॥
भवति मे चेत् सदा विशुद्धा⁽¹⁾ व्यक्ता शुचा मूर्त बुद्धपुत्राः ।
कृताधिकारा बहुबुद्धकोटिषु वैपुल्यसूत्राणि वदामि तेषाम् ॥ ५० ॥
5 तवा हि ते आशयसंपदाय⁽²⁾ विशुद्धरूपाय⁽³⁾ समन्विता ऽभूत् ।
वदामि⁽⁴⁾ तान्बुद्ध भविष्यथेति अनागते ऽध्वानि कृतानुकम्पकाः ॥ ५१ ॥
श्रुत्वा च प्रीतिस्फुट भोति सर्वे बुद्धा भविष्याम जगत्प्रधानाः ।
पुनश्च क्वं ज्ञानिय तेष चर्या वैपुल्यसूत्राणि प्रकाशयामि ॥ ५२ ॥
इमे च ते आवक नायकस्य येहि श्रुतं शासनमेतमग्रम् ।
10 एकापि गाथा श्रुत धारिता या सर्वेषु⁽⁵⁾ बोधाय⁽⁶⁾ न संगयो ऽस्ति ॥ ५३ ॥
एकं हि याने द्वितियं न विद्यते तृतीयं⁽⁷⁾ हि नैवास्ति कदाचि लोके ।
अन्यत्रुपाया पुरुषोत्तमाना यन्माननानाम्पि⁽⁸⁾ पदर्शयति ॥ ५४ ॥
बौद्धस्य ज्ञानस्य⁽⁹⁾ प्रकाशनार्थं लोके सुमत्पद्यति लोकनाथः ।
एकं हि कार्यं द्वितियं न विद्यते न तृतीयानेन नयसि बुद्धाः ॥ ५५ ॥

1) From व्यक्ता till the end of the first half of the next verse, left out

2) प्रबुद्धीरा K. W.

3) रूपारूपा K. W.

4) ते B.

5) Sic O. सर्वेषु A. B. Ca. सर्वे पि K. W. All बोधाय.

6) ती A. B. K. ति Cb.

7) MSS. तृतीयं.

8) All but O. यः.

9) लु A. K. W. नु Cb. न्वु O.

10) यानस्य O, better.

11) ती A. B. K. W. O. ति Cb.

प्रतिष्ठितो यत्र स्वयं स्वयंभूर्पञ्चैव बुद्धं यथ यादृशं च ।
 बलाश्रये ध्यानविमोक्त इन्द्रियास्तत्रैव⁽¹⁾ सत्त्वा पि प्रतिष्ठयेति⁽²⁾ ॥ ५६ ॥
 मात्सर्गदोषो हि भवेत् मल्लं स्पृशित्व बोधिं विरज्ञां विशिष्टाम् ।
 यदि ह्योनयानस्मि प्रतिष्ठयेयमेकं पि सत्त्वं न ममेतु⁽³⁾ साधु ॥ ५७ ॥
 मात्सर्ग मल्लं न कर्हिचि विच्यते⁽⁴⁾ ईर्ष्या न मे नापि च हृन्दरागः ।
 उच्छिन्नपाया मम सर्वधर्मास्तेनास्मि बुद्धो जगतानुबोधात् ॥ ५८ ॥
 यथा ह्येकं चित्रितु लक्षणोक्तिं प्रभासयन्तो इमु सर्वलोकम् ।
 पुरस्कृतः प्राणितैरनेकैर्देशेभिर्मां धर्मस्वभावमुद्गाम् ॥ ५९ ॥
 एवं च चित्तेभ्योऽङ्ग शारिपुत्रं कथं नु एवं भवि सर्वसत्त्वाः ।
 द्वात्रिंशतीलक्षणपदारिणाः स्वयंप्रभा लोकविद्वु स्वयंभूः⁽⁷⁾ ॥ ६० ॥
 यथा च पश्यामि यथा च चिन्तये यथा च संकल्प ममासि⁽⁸⁾ पूर्वम् ।
 परिपूर्णमितत्प्रणिधान मल्लं बुद्धा च बोधिं च⁽⁹⁾ प्रकाशयामि ॥ ६१ ॥
 सचेदकं शारिसुता⁽¹⁰⁾ वदेयं सत्त्वान बोधाय ज्ञनेथ हृन्दम् ।
 अज्ञानकाः सर्व भ्रमेयुत्र न ज्ञातु गृह्णीयु सुभाषितं मे ॥ ६२ ॥

5

10

1) तत्रापि B.

2) येमि O. यस्मि the others.

3) ममेतु A. मयेति B. समैति Ca. समेति Cb. ममतु K. ममेष O.

4) द्वि Cb.

5) °न्न सर्वे मम पापधर्मा° O., preferable

6) त्रा K. W.

7) भू A. K. W. यद्ददकं O. for लोकविद्वु.

8) पि for सि in all but O.

9) बुद्धा विमानोधि B. the second च in K. W. only. Have we to r. बुद्धान बो°? or बुद्धाय बो°?

10) पुत्रा K. W.

- तांश्चैव कं ज्ञानिय एवत्रपाम चीर्णचर्याः पुरिमानु ज्ञातिषु ।
 अथ्योपिता⁽¹⁾ कामगुणेषु सक्ता⁽²⁾स्तिनृणां संगूर्च्छित मोक्षचिताः ॥ ६३ ॥
 ते कामकृतोः प्रपत्सि दुर्गातं यद्सू गताषू परिविद्यमानाः ।
 कटसो च⁽³⁾ वर्धन्ति⁽⁴⁾ पुनः पुनस्ते दुःखेन संगीतत अल्पपुण्याः ॥ ६४ ॥
- 5 विलग्न दृष्टीगकृनेषु नित्यमस्ताति नास्ताति तत्रास्ति नास्ति ।
 द्वाषष्टिदृष्टीकृत निष्ठापिता⁽⁵⁾ असत्तभावं परिगृह्य ते स्थिताः ॥ ६५ ॥
 दुःशोधका मानि च दम्भिनश्च वङ्काः शठा अल्पभुताश्च वालाः ।
 ते नैव शृण्वन्ति सुबुद्धयोषं कदाचि पि ज्ञा⁽⁶⁾तिसकृन्नकोटिषु ॥ ६६ ॥
 नेषामकं शारिसुता उपायं वदामि दुःखस्य करोथ अत्तम् ।
- 10 दुःखेन संगीतत दृष्टं सञ्जावित्राण तत्रान्युपदर्शयामि ॥ ६७ ॥
 एवं च भाषाम्यक्तु नित्यनिर्वृता आद प्रशान्ता इमि सर्वधर्माः ।
 चर्या च यो⁽⁸⁾ पूर्यि बुद्धपुत्रो अनागते ऽधानि तिनो भविष्यति ॥ ६८ ॥
 उपायकौशल्य गमैत्रज्ञं यत्त्रोणिं यानान्युपदर्शयामि ।
 एकं तु⁽⁹⁾ यानं किं⁽¹⁰⁾ नयश्च एक एका चियं देशेन नापचानाम् ॥ ६९ ॥

1) बुद्धोसिता O., अथ्योपिता: the others.

2) सत्ता° O., शक्ता° the rest.

3) कटसो च O., कटोसि the rest.

4) गतिश्च विध्येत्ति K. W.

5) कां A. तां B. Ca. Cb. W. ते O.

6) गतमाश्रयिता O.

7) नो ज्ञा° O., पिज्ञा° the others.

8) All सो.

9) किं तु A. K. W. तु किं B. Cb.

10) नयश्च A. Cb. K. W.

व्यपनेहि काङ्क्षां तथ संशयं च येषां च केषां चिद् काङ्क्ष विद्यते ।
 घनन्यथावादिन लोकनायका एकं इदं यान द्वितीयं⁽¹⁾ नास्ति ॥ ७० ॥
 ये चाप्यभूवन्पुरिमास्तथागताः परिनिर्वृता बुद्धसकृन्ननेके ।
 घतोतमधानमसंख्यकल्पे तेषां⁽²⁾ प्रमाणं न कदाचि विद्यते ॥ ७१ ॥
 सर्वोहि तेहि⁽⁴⁾ पुरुषोत्तमोहि⁽⁴⁾ प्रकाशिता धर्म बहू विप्रुद्धाः ।
 दृष्टान्तकैः कारणहेतुभिश्च उपायकौशल्यशतैरनेकैः ॥ ७२ ॥
 सर्वे च ते दर्शयि एकयानमेकं च यानं भ्रवतारपत्ति ।
 एकास्मि⁽⁵⁾ याने परिपाचयन्ति अचित्तिया प्राणिसकृन्नकोद्यः ॥ ७३ ॥
 अन्ये⁽⁶⁾ उपाया विविधा जिनानां येहि प्रकाशेति ममाग्रधर्मम् ।
 ज्ञात्वाधिमुक्तिं तथ आशयं च तथागतो लोकि सदेवकस्मिन्⁽⁷⁾ ॥ ७४ ॥
 ये चापि सत्त्वास्तहि तेष संमुखं प्रणवन्ति धर्मं अथ वा श्रुताविनः ।
 दानं च दत्तं चरितं⁽⁸⁾ च शीलं⁽⁹⁾ तात्त्या च संपादित सर्वचर्याः ॥ ७५ ॥
 वीर्ये⁽¹⁰⁾ च ध्याने⁽¹⁰⁾ च कृताधिकाराः प्रज्ञाय वा चित्तित एति धर्माः ।
 विविधानि पुण्यानि कृतानि येहि⁽¹¹⁾ ते मर्षि बोधोय⁽¹²⁾ अभूषि लाभिनः ॥ ७६ ॥

10

-
- 1) यु Ca.
 - 2) ल्पैः Cb.
 - 3) ये Ca.
 - 4) हि Cb. K. भिः O., the rest ही.
 - 5) स्मिन् A. स्मिं K. W.
 - 6) अन्यत्र उ Ca.
 - 7) के स्मिं B.
 - 8) चरिताश्च all but O.
 - 9) ल A. लो B. ले Ca. K. W. लं O. Equally good would be चरिता च शीला, Nom. pl. n.
 - 10) न B.
 - 11) ह्यो B.
 - 12) All धाय.

- परिनिर्वृतानां च जिनान् तेषां ये शासने केचिद्भूषि सत्त्वाः ।
 तात्ता च दात्ता च त्रिनोत तत्र ते सर्वि बोधीय⁽¹⁾ अभूषि लाभिः ॥ ७७ ॥
 ये चापि धातून करोन्ति⁽²⁾ पूजां जिनान् तेषां परिनिर्वृतानाम् ।
 रत्नामयान्स्तूपसकृन्नेकान्मुवर्णाव्यस्य च स्फाटिकस्य ॥ ७८ ॥
- 5 ये चाश्मगर्भस्य करोन्ति स्तूपान्कर्केतनमुक्तमयांश्च केचित् ।
 वैडूर्यश्रेष्ठस्य तथैन्द्रनीले ते सर्वि बोधीय⁽¹⁾ अभूषि लाभिः ॥ ७९ ॥
 ये चापि शैलेषु करोन्ति स्तूपान्ये चन्दनानामगुरुस्य⁽⁵⁾ केचित् ।
 ये देवदारुस्य करोन्ति स्तूपान्ये दारुसंघातमयांश्च केचित् ॥ ८० ॥
 इष्टामयान्मृत्तिकसंघातान्वा प्रीताश्च कुर्वन्ति जिनान् स्तूपान् ।
- 10 उद्दिश्य ये पांसुकृशयो ऽपि अटवोषु डुर्गेषु च कारयन्ति ॥ ८१ ॥
 सिकतामयान्वा पुन कूटं कृत्वा ये केचिद्दुद्दिश्य जिनान् स्तूपान् ।
 कुमारकाः क्रोडिषु तत्र तत्र ते सर्वि बोधीय⁽⁸⁾ अभूषि लाभिः ॥ ८१ ॥
 रत्नामयान्बिम्ब तथैव केचिद्भूत्रिंशतीलक्षणपदधारिणः ।
 उद्दिश्य कारापित येहि चापि ते सर्वि बोधीय⁽⁸⁾ अभूषि लाभिः ॥ ८३ ॥
- 15 ये सप्तरत्नामय तत्र केचिथे ताम्रिका⁽⁹⁾ वा तथ कांसिका वा ।
 कारापयीषू सुगतान् बिम्बा⁽¹⁰⁾ ते सर्वि बोधीय⁽⁸⁾ अभूषि लाभिः ॥ ८४ ॥

1) All धाय.

2) Here and in the sequel करिन्सु O.

3) नं O. ना the rest.

4) All but O. तथैन्द्रनीलेस्ते.

5) मद्रकस्य A. मरुकस्य B. मगरुस्य Cb. मगुरुस्य K. मतुगुरुस्य W. मगुरुस्य O.

6) मया Mss.

7) स्तूपं A. स्तूप K. W.

8) धाय Mss.

9) ता A. का B. Cb. K. W.

10) बिम्बान् Cb. निम्बा Ca. B. बंबं A. K. W.

सीसस्य लोकेस्य च मृत्तिकाय वा कारापयीषू⁽¹⁾ सुगतान विग्रहन् ।
 ये पुस्तकर्मामय दर्शनीयांस्ते सर्वि बोधीय⁽²⁾ अभूषि लाभिनः ॥ ८५ ॥
 ये चित्रभित्तीषु करोन्ति विग्रहान्परिपूर्णागात्राञ्छतपुण्यलक्षणान् ।
 लिखितस्वयं चापि लिखापयेद्वा ते सर्वि बोधीय⁽²⁾ अभूषि लाभिनः ॥ ८६ ॥
 ये चापि केचित्कृत् शिक्तमाणाः क्रोडार्तिं चापि विनोदयन्तः ।
 नखेन काष्ठेन कृत्वासि⁽³⁾ विग्रहांस्ते सर्वि बोधीय⁽²⁾ अभूषि लाभिनः ॥ ८७ ॥
 भित्तीषु पुरुषा च कुमारका वा सर्वे च ते कारुणिका अभूवन् ।
 सर्वे ऽपि ते तारिपि प्राणिकोद्यः समादयेत्तां बद्धबोधिसत्त्वान् ॥ ८८ ॥
 धातूषु ये चापि तयागतानां स्तूपेषु वा मृत्तिकविग्रहेषु वा ।
 झालेख्य⁽⁶⁾ भित्तीष्वपि पांसुस्तूपे पुष्पा च गन्धा च प्रदत्त आसीत् ॥ ८९ ॥
 वाग्धा⁽⁷⁾ च वादापित येहि⁽⁸⁾ तत्र भेयो ऽथ शङ्खाः पटकाः सुघोषकाः ।
 निर्नादिता डन्डभयश्च येहि पूजाविधानाय वराग्रबोधिनाम् ॥ ९० ॥
 वीणाश्च ताडा पणवाश्च येहि⁽¹¹⁾ मृदङ्गवंशा⁽¹²⁾ प्रपादा⁽¹³⁾ मनोज्ञाः ।
 एकोत्सवा⁽¹⁴⁾ वा सुकुमारका⁽¹⁵⁾ वा ते सर्वि बोधीय अभूषि लाभिनः ॥ ९१ ॥

5

10

1) यिन्सु O. The lengthening of the last syllable not necessary.

2) धाय Mss.

3) One would expect अकासि or अकासु; O. has च अलिखिन्सु.

4) All but O. सर्वे ऽपि चोत्ता; सर्वे च ते ता O.

5) यिन्सु O. यत्ता or पत्ता the others.

6) झालेख O.

7) वाग्धापि K. W. वाग्धं च O.

8) येभि O. यैव the rest.

9) व A. B. Ca. Cb. च K. W.

10) श्च A. K. W.

11) ही B.

12) शङ्ख B. Cb.

13) तुणवा O.

14) एकोत्सवा A. K. W. एकोत्तडा B. Cb. एकावचारा O. 15) कुमु A. Cb.

- वादापिता कल्लरियो⁽¹⁾ ऽपि येहि जलमण्डका⁽²⁾ वाप्यत्र मण्डका⁽³⁾ वा ।
 सुगतान उद्दिश्य थ पूजनार्थं गोतं⁽⁴⁾ सुगोतं मधुरं मनोज्ञम् ॥ १२ ॥
 सर्वं च ते बुद्धं अभूषि लोके कृतान तां बहुविधधातुपूजाम् ।
 किमल्पकं पि⁽⁵⁾ सुगतान धातुषु एकं पि वादापिय वाचभाण्डम् ॥ १३ ॥
- 5 पुष्पेण चैकेन पि पूजयित्वा आलेख्य भित्ती सुगतान बिम्बम् ।
 विक्षिप्तचित्ता पि च पूजयित्वा अनुपूर्वं द्रव्यन्ति च⁽⁶⁾ बुद्धकोट्यः ॥ १४ ॥
 पैश्चाञ्जलि तत्र कृता ऽपि⁽⁷⁾ स्तूपे परिपूर्णा एका तलशक्तिका वा ।
 उन्नामितं शीर्षमभूमुद्धर्तमवनामितं कायु तथैकवारम् ॥ १५ ॥
 नमो ऽस्तु बुद्धान्य⁽⁸⁾ कृतैकवारं येही तदा धातुधरेषु तेषु ।
- 10 विक्षिप्तचित्तैरपि एकवारं ते सर्वि प्राप्ता इममद्यबोधिम् ॥ १६ ॥
 सुगतान तेषां तद् तस्मि⁽⁹⁾ काले⁽¹⁰⁾ परिनिर्वृतानामथ तिष्ठतां वा ।
 ये धर्मनामापि श्रुणुन्मु सत्त्वास्ते सर्वि बोधीय⁽¹¹⁾ अभूषि लाभिनः ॥ १७ ॥
 अनागता पि⁽¹²⁾ बहुबुद्धकोट्यो अचित्तिया पेषु प्रमाणु नास्ति ।
 ने पी जिना उत्तमलोकनाथाः प्रकाशयिष्यन्ति उपायमेतम् ॥ १८ ॥

1) जर्जरिकाश्च O.

2) मंढका A. महुका B. मत्तका K. मत्तका W. मण्डका O.

3) मडका A. मडुका B. मुत्त K. सत्र W. Probably to r. महुका.

4) च A. B. K. W. सु Cb.

5) All but O. पी. अल्पाल्पकापि O.

6) ते A. B. Ca. Cb. च K. W. दृष्टा बहु O.

7) धि A. मि K. पि B. W. कृतासि O.

8) बोधाय K. W.

9) तस्मिं A. B. Ca. K. W. तस्मि Cb.

10) Thus O; the others लोके.

11) All बोधाय.

12) All पी.

उपायकौशल्यमनन्तु तेषां भविष्यति⁽¹⁾ लोकविनायकानाम् ।
 येना विनेष्यन्ति कृ प्राणकोट्यो बौद्धस्मि ज्ञानस्मि घनास्रवस्मिन्⁽²⁾ ॥ ११ ॥
 एको ऽपि सन्नो न कदाचि तेषां श्रुत्वान धर्मं न भवेय बुद्धः ।
 प्रणिधानमेतद्धि तथागतानां चरित्त्व बोधाय चरापयेयम् ॥ १०० ॥
 धर्मास्रवा कोटिसकृत्सनेके⁽³⁾ प्रकाशयिष्यन्ति घनागते ऽध्वे⁽⁴⁾ ।
 उपदर्शयन्तो इममेकयानं वदन्ति धर्मं हि तथागतत्वे ॥ १०१ ॥
 स्थितिका हि एषा सद धर्मनेत्री प्रकृतिश्च धर्माणु सदा प्रभास्वरा ।
 विदित्त्व बुद्धा द्विपदानमुत्तमा प्रकाशयिष्यन्ति ममेकयानम् ॥ १०२ ॥
 धर्मस्थितिं धर्मनियामतां च नित्यस्थितां लोकि इमामकम्प्याम् ।
 बुद्धाश्च बोधिं पृथिवीय मण्डे प्रकाशयिष्यन्ति उपायकौशल्यम्⁽⁵⁾ ॥ १०३ ॥
 दशमू दिशामू नरेदेवपूजितास्तिष्ठन्ति बुद्धा यत्र गङ्गवाल्मिकाः ।
 सुखापनार्थं इह सर्वप्राणिनां ते चापि भाषन्तिममबोधिम⁽⁶⁾ ॥ १०४ ॥
 उपायकौशल्य प्रकाशयन्ति विविधानि यानान्युपदर्शयन्ति⁽⁷⁾ ।
 एकं च यानं परिदोषयन्ति बुद्धा इमामुत्तमशास्त्रभूमिम् ॥ १०५ ॥
 चरितं च ते ज्ञानिय सर्वदेहिनां यथाशयं यच्च पुरा निषेचितम्⁽⁸⁾ ।
 वोर्यं च स्थामं च विदित्त्व तेषां ज्ञात्वाधिमुक्तिं च प्रकाशयन्ति ॥ १०६ ॥

5

10

1) ष्यते O. ष्यतो the rest.

2) बोधेस्मिं ज्ञानेस्मिं घनास्रवेस्मिन् A. बुद्धस्मि ज्ञानेस्मि B. बौद्धस्मि Cb.
 बौद्धस्मि K. बोधेस्मि W. बौद्धस्मि यानस्मि O.

3) Thus Mss.

4) ध्वे A. K. W. O. ध्वनि B. Cb.

5) All कौशल्यम्, in O, however, कौशल्य प्रकाशयन्ति.

6) ययानं B. Cb. K. O.

7) यन्ति Cb. याति O. यत्तः the rest.

8) त्रुपाणिसेचितं A.

- दृष्टान्तेतून्ब्रह्म दर्शयति ब्रह्मकारणाज्ञानबलेन नायकाः ।
 नानाधिमुक्तांश्च विदित्वा सत्त्वानानाभिनिर्कारूपदर्शयति ॥ १०७ ॥
 अहं पि चैतर्हि त्रिनेन्द्रनायको⁽²⁾ उत्पन्न सत्त्वान सुखापनार्थम् ।
 संदर्शयामि⁽³⁾ इम बुद्धबोधिं नानाभिनिर्कारसकृन्नकोटिभिः ॥ १०८ ॥
- 5 देशेभि धर्मं च ब्रह्मप्रकारं अधिमुक्तिमध्याशय ज्ञात्वा प्राणिनाम् ।
 संकर्षयामि⁽⁹⁾ विविधैरूपयैः प्रत्यात्मिकं ज्ञानबलं ममैतत् ॥ १०९ ॥ .
 अहं पि पश्यामि दरिद्रसत्त्वान्प्रज्ञाय पुण्येहि च विप्रक्रीणान् ।
 प्रस्कन्द⁽⁴⁾ संसारि निरुद्ध डुर्गे⁽⁵⁾ मग्नाः पुनः डुःखपरंपरासु ॥ ११० ॥
 तूष्णाविलग्नांश्चमरोव वाले कामैरिक्तान्धोक्तसर्वकालम् ।
- 10 न बुद्धमेषति महानुभावं न धर्मं मार्गति⁽¹⁰⁾ दुःखान्तगामिनम्⁽⁷⁾ ॥ १११ ॥
 गतोषु षट्सु⁽⁸⁾ परिरुद्धचित्ताः कुदृष्टिदृष्टोषु स्थिता अकम्प्याः ।
 दुःखेन दुःखानुप्रधावमानाः कारूपय मक्तं बलवत्सु तेषु⁽¹¹⁾ ॥ ११२ ॥
 सो ऽहं विदित्वा तर्हि बोधिमापडे सप्ताह त्रीणि परिपूर्णा संस्थितः ।
 अर्थे⁽¹²⁾ हि चित्तेमिममेवद्वय⁽¹³⁾ उल्लोकयन्पादपमेव तत्र ॥ ११३ ॥

1) र उप A. K. W. र प्र C.

2) को A. काः B. को K. W. राज्ञा for नायको O.

3) All मी.

4) One would expect प्रस्कन्न.

5) मार्गे Cb. The three nominatives in this verse ungrammatical.

6) डुः A. W.

7) नाम् B.

8) All °सू followed by परिशुद्ध, ऽपरिशुद्ध, but पल्लिशुद्ध O. Our reading conjectural. Cp. Pāli *palibuddha*.

9) म्प्यान् W.

10) दुःखेन दुःखानु प्रधावमानः O. दुःखानुदुःखं प्रतिवेधमानः the others. दुःखानु° is for दुःखमनु°.

11) All but O. षाम्.

12) अर्थे A. K. W. कथं B. अर्थं Cb. O.

13) विचित्तेमि कथं करोमि O.

14) अल्लोक B.

प्रेतामि तं चानिमिषं क्रुमेन्द्रं तस्यैव क्लृष्टे अनुचङ्गमामि ।
 आश्चर्यज्ञानं च इदं⁽¹⁾ विशिष्टं सत्त्वाश्च मोक्षान्ध अविद्वसू इमे ॥ ११४ ॥
 ब्रह्मा च मां याचति तस्मि काले शक्रश्च चत्वारि च लोकपालाः ।
 मकेश्वरो ईश्वर एव चापि महद्गणानां च सकलकोट्यः ॥ ११५ ॥
 कृताञ्जली सर्वि स्थिताः सगौरवा अर्थं च चित्तेमि कथं करोमि ।
 अहं च बोधोय वदामि वर्णान् इमे च दुःखैरभिभूत सत्त्वाः ॥ ११६ ॥
 ते मन्त्र धर्मं त्विपि बाल भाषितं त्विपि त्व गच्छेत्पुरपायभूमिम् ।
 श्रेयो मम⁽³⁾ नैव कदाचि भाषितुं अद्यैव मे निर्वृतिरस्तु शास्ता ॥ ११७ ॥
 पुरिमांश्च बुद्धान्समनुस्मरतो⁽⁴⁾ उपायकौशल्यं⁽⁵⁾ यथा च तेषाम् ।
 यन्नूनं हं पि इम बुद्धबोधिं त्रिधा विभाष्येह प्रकाशयेयम् ॥ ११८ ॥
 एवं च मे चित्तितु⁽⁷⁾ एष⁽⁸⁾ धर्मो⁽⁹⁾ ये चान्ये बुद्धा दशसुद्विशासु ।
 दर्शन्सु⁽¹⁰⁾ ते मन्त्र तदात्मभावं साधुं ति घोषं समुदीरयन्ति ॥ ११९ ॥
 साधु मुने लोकविनायकाग्रं अनुत्तरं ज्ञानमिहाधिगम्य ।
 उपायकौशल्यं विचिन्तयन्तो अनुशित्तसे लोकविनायकानाम् ॥ १२० ॥

5

10

- 1) इमां A. K. W. इमं B. इदं Ca. मिमं Cb.
- 2) अविद्वलाश्च O.
- 3) All but O. ममा.
- 4) रामि Ca. O.
- 5) ल्यु Cb.
- 6) All पो.
- 7) त B. Cb.
- 8) एव K.
- 9) र्म A.
- 10) शो B. Ca. शं Cb. K. W. शि O.
- 11) Rather साधु.
- 12) या A. O. ग B. Ca. गं Cb. ग्रं K. यां W.

- वयं वि बुद्धानि परं⁽¹⁾ तदा परं तृधा च कृतानि⁽⁸⁾ प्रकाशयामः ।
 क्त्विनाधिमुक्त्वा किं अविद्वन् नरा भविष्यथा बुद्ध न अदधेयुः ॥ १२१ ॥
 ततो वयं कारणासंग्रहेण उपायकौशल्य निषेवमाणाः ।
 फलाभिलाषं परिकीर्तयन्तः समादयेमो बहुबोधिसत्त्वान् ॥ १२२ ॥
- 5 अहं चूदमस्तदं⁽⁴⁾ अस्मि श्रुत्वा घोषं मनोज्ञं पुरुषार्थभाषणाम् ।
 उदमचिन्तो भणि तेष तापिनां न मोक्षवादी प्रवरा मरुर्षो ॥ १२३ ॥
 अहं पि एवं समुदाचरिष्ये यथा वदन्ति⁽⁵⁾ विड्व लोकायापकाः ।
 अहं पि संतोभि इमस्मि दारुणे उत्पन्न सत्त्वानं कयायममध्ये ॥ १२४ ॥
 ततो⁽⁷⁾ अहं शारिसुता विदित्वा वाराणसो प्रस्थितु तस्मि काले ।
- 10 तकि पञ्चकानां प्रवदामि भित्तुणां धर्म उपायेन प्रशात्तभूमिम् ॥ १२५ ॥
 ततः प्रवृत्तं मम धर्मचक्रं निर्वाणशब्दं⁽⁸⁾ अभूयि लोके ।
 अर्कतशब्दस्तथ⁽⁹⁾ धर्मशब्दः⁽¹⁰⁾ संघस्य⁽¹¹⁾ शब्दश्च अभूयि तत्र ॥ १२६ ॥
 भाषामि वर्धाणि अनल्पकानि निर्वाणभूमिं⁽¹²⁾ चुपदर्शयामि ।
 संसारदुःखस्य च एष अतो एवं वदामि⁽¹³⁾ अहु नित्यकालम् ॥ १२७ ॥

1) बुद्धानि O., बुद्धा किं the others; बुद्धानि for बुद्धानि.

2) किं यनं B. किं वरं B. K. किं परं Ca. W. विकृरं Cb. उत्तमं परं O.

3) तृविधं करित्वान O. तृधा च कृतानि किं the rest.

4) चप्युदमं A. मुदम B. चूदम Ca. चोदम Cb. K. W. क्युदम O.

5) All but O. त्तो.

6) कशल O. Cp. Pāli *kasāṭa*.

7) प्य A. K. W.

8) वदं A. O. अ K. W.

9) शब्दं तथ A. O.

10) शब्दं A. O.

11) अ K. W.

12) मिमं B. O.

13) वदेमि O., a form also used in Pāli. Other Mss. वदामि.

यस्मिंश्च काले ऋद्ध शारिपत्र पश्यामि पुत्रान्द्विपदोत्तमानाम् ।

ये प्रस्थिता उत्तममग्रबोधिं कीटोसकृत्वाणि अनल्पकानि ॥ १२८ ॥

उपसंक्रमित्वा च ममैव अस्तिके कृताञ्जलीः सर्चि स्थिताः सगौरवाः ।

येही श्रुतो धर्म जिनान् आसीत्⁽²⁾ उपायकौशल्य बद्धप्रकारम् ॥ १२९ ॥

ततो मम⁽³⁾ एतद्भूषि तत्क्षणं समयो मम⁽⁴⁾ भाषितुमग्रधर्मम् ।

5

यस्याकर्मर्थं इह लोकि ज्ञातः प्रकाशयामि⁽⁵⁾ तमिहाग्रबोधिम् ॥ १३० ॥

दुःश्रद्धं एतु भविष्यते ऽथ निमित्तसंज्ञानिह बालबुद्धिनाम् ।

अधिमानप्राप्तान् अचिद्वसूनां इमे तु श्रोष्यन्ति हि बोधिसत्त्वाः ॥ १३१ ॥

विशारदश्चाङ्ग तदा प्रकृष्टः संलीयनां सर्वं विवर्जयित्वा ।

भाषामि मध्ये सुगतात्मजानां तांश्चैव बोधाय समादपेमि ॥ १३२ ॥

10

संदृश्य चैतादृशबुद्धपुत्रांस्तवापि काङ्क्षा व्यपनीत भेष्यति ।

ये चा शता द्वादशिमि अनास्रवा बुद्धा भविष्यन्तिमि लोकि सर्वे ॥ १३३ ॥

यथैव तेषां पुरिमाणं तापिनाम् अनागतानां च जिनान् धर्मता ।

ममापि एषैव विकल्पवर्जिता तथैव हं देशयि अथ तुभ्यम् ॥ १३४ ॥

कदाचि कर्हिचि⁽⁹⁾ कथंचि कोके उत्पाड् भोति पुरुषर्षभाणाम् ।

15

उत्पद्य चा लोकि अनूत्तचतुषः कदाचिदेतादृशु धर्म देशयुः ॥ १३५ ॥

1) अनन्त A. K. W. O. अनल्प B. Cb.

2) आशां A. आशी B. Cb. आसांत K. आसीत् W. आसि O.

3) All but O. मया.

4) ममा A. K. W. मया B. मम O.

5) All but O. मो.

6) सामवि A. तान् अ B. Cb. तान् अ Ca. O. ता अ K, तो वि W.

7) नं सर्चि B. Ca.

8) All परि.

9) कर्हिचि A. किंचिच्च B. कंचिच्च Ca. कश्चिच्च Cb. कर्हिचिच्च K. केर्हि-

चिच्च W. The metre in A., K., W. faulty.

10) देशकः A. K. W. ऽयुः B. Ca. ऽसुः Cb. यिखु! O (a misread यिषु).

- मुडुर्लभो ईदृशु अग्रधर्मः कल्पान कोटीनयुतैरपि स्यात् ।
 मुडुर्लभा ईदृशकाश्च सत्त्वाः श्रुत्वान्⁽¹⁾ ये अद्दधि अग्रधर्मम् ॥ १३६ ॥
 श्रौडुम्बरं पुष्प यथैव दुर्लभं कदाचि क्विचि⁽²⁾ कथंचि दृश्यते ।
 मनोज्ञत्वं च जनस्य तद्भवेदाश्च⁽³⁾ लोकस्य सदेवकस्य ॥ १३७ ॥
- 6 अतश्च आश्चर्यतरं वदामि श्रुत्वान्⁽⁴⁾ यो धर्ममिमं सुभाषितम् ।
 अनुमोदि एकं पि भणोय⁽⁵⁾ वाचं कृत सर्वबुद्धान भवेय पूजा ॥ १३८ ॥
 व्यपनेहि काङ्कामिह संशयं च आरोचयामि⁽⁷⁾ अरु धर्मराजा ।
 समादयेमि⁽⁷⁾ अरुमग्रबोधौ न आवकाः केचिदिहस्ति मरुम् ॥ १३९ ॥
 तव शारिपुत्रैतु ररुस्यु भोतु ये चापिमे आवक मरु सर्व ।
- 10 ये बोधिसत्त्वाश्च इमे प्रधाना ररुस्यमेतन्मम धारयतु ॥ १४० ॥
 किंकारणं पञ्चकषायकाले लुद्राश्च डुष्टाश्च भवन्ति सत्त्वाः ।
 कामैरिहान्धोक्त बालबुद्धयो न तेष बोधाय कदाचि चित्तम् ॥ १४१ ॥
 श्रुत्वा च यानं मम एतदेकं प्रकाशितं तेन जिनेन⁽¹⁰⁾ आसीत्⁽¹¹⁾ ।
 अनागते ऽध्वानि धमेयु सत्त्वाः सूत्रं लिपित्वा नरुके व्रजेयुः ॥ १४२ ॥

1) च A. K. W. न B. Cb.

2) क्विचिच्च A. K. W. किंचिच्च B. Ca. O. कश्चिच्च Cb. The same remark as above.

3) युं Ca.

4) च सो A. च यो B. K. W. न यो Cb.

5) ट्य A. र्य K. W. पि B. Cb. वाच भापि O.

6) भवेत पूजा O. भवेयु पूजाम् the rest.

7) All but O. मी.

8) अरु अग्र A. K. W. अरु बुद्ध B. अरुमग्र Ca. अरुमग्र Cb.

9) त्र K. W.

10) तेहि जिनेहि A. K. W. तने हि जिनेहि B. तेभि जिनेहि Ca. तेन जिनेन Cb. O.

11) आसि O.

लञ्जी शुची ये च भवेयु सत्त्वाः संप्रस्थिता उत्तममग्रबोधिम् ।

विशारदो भूत्व वदेमि तेषामेकस्य यानस्य अत्रत्तवर्णान्⁽¹⁾ ॥ १४३ ॥

एतादृशी देशेन नायकानामुपायकौशल्यमिदं वरिष्ठम् ।

बहूनि संधावचनेहि चोक्तं दुर्बोध्यमेतं हि अशिक्षितेहि ॥ १४४ ॥

तस्माद्धि संधावचनं विज्ञानिया बुद्धान लोकाचरियाण तापिनाम् ।

बह्विह काङ्क्षां विज्ञह्वित् संशयं भविष्यथा बुद्ध जनेथ कृषम्⁽²⁾ ॥ १४५ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय उपायकौशल्यपरिवर्तो नाम द्वितीयः ॥

1) षी A. K. W. षीन् B. षी Cb.

2) Mss. add इति.

3) इति in A. K. W. अर्य in B. अरि is added in A. instead of अर्य. The same in similar cases hereafter. O has सद्धर्मपुण्डरीके महवैतुल्यमूत्ररत्ने.

III.

अथ खल्वायुष्मात्शारिपुत्रस्तस्यां वेलायां तुष्ट उदय आत्तमनाः प्रमुदितः प्रीति-
 सौमनस्यज्ञातो येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽¹⁾ भगवतो⁽²⁾ ऽभिमुखो⁽²⁾ भगवत्तमेव व्यवलोकय-
 मानो भगवत्तमेतद्वोचत् । आश्चर्याद्भुतप्राप्तो ऽस्मि भगवन्नैद्विल्यप्राप्त इदमेवंद्वयं भगवतो
 ऽत्तिकाद्दोषं श्रुत्वा । तत्कस्य कृतोः । अश्रुवैव तावदकं भगवन्निदमेवंद्वयं⁽³⁾ भगवतो ऽत्ति-
 5 काद्धर्मं तदन्यान्बोधिसत्त्वान्दृष्ट्वा बोधिसत्त्वानां चानागते ऽध्वनि बुद्धनाम श्रुत्वातीव शोचा-
 म्यतीव संताप्ये भ्रष्टो ऽस्म्येवंद्वयपातद्योगतज्ञान[गोचराऽज्ञान]⁽⁴⁾ दर्शानात् । यदा चाकं भगवन्न-
 भीक्षां गच्छामि पर्वतगिरिकन्दराणि वनषण्डान्यारामनदोवृत्तमूलान्येकात्तानि दिवा-
 विकाराय तदाप्यकं भगवन्त्यद्वयस्त्वेनानेनैव विकारेण विकारामि । तुल्यनामधर्मधातुप्र-
 10 वेशे वयं भगवता क्लीनेन पानेन निर्यातिताः । एवं च मे भगवंस्तस्मिन्समये भवत्यस्माक-
 नैवैषो ऽपराधो नैव भगवतो ऽपराधः । तत्कस्य कृतोः । सचेद्भगवानस्माभिः प्रतीक्षितः
 स्यात्सामुत्कर्षिकीं धर्मदेशनां कथयमानो यदिदमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य तेष्वेव
 वयं भगवन्धर्मेषु⁽⁵⁾ निर्याताः स्याम । यत्पुनर्भगवन्नस्माभिरनुपस्थितेषु बोधिसत्त्वेषु संधा-
 भाष्यं भगवतो ऽज्ञानमानैस्त्वरमाणैः प्रथमभाषितैव तद्यागतस्य धर्मदेशना श्रुत्वोद्भृता
 धारिता भाविता चिन्तिता मनसिकृता सो ऽकं भगवन्नात्मपरिभाषण्यैव⁽⁷⁾ भूयिष्ठेन रात्रिं-

1) Ms. प्रणाम्य. Equally good would be प्रणामय्य and प्रणामयित्वा.

2) भगवतो ऽभिमुखो एव left out in A. K. W.

3) द्वयं left out in K. W.

4) The syllables in brackets wanting in O.

5) तुल्य A. Ca. Cb. K. W. तुल्यो B. तुल्ये O. Cp. Kern's version, p. 60, note 2, and st. 8.

6) K. adds स्र.

7) या एव A. B. या एवं K. W. षयैव Ca. षैवया Cb. षाय एवं O.

दिवान्यतिनामयामि । अद्यास्मि⁽²⁾ भगवन्निर्वाणप्राप्तः । अद्यास्मि⁽²⁾ भगवन्परिनिर्वृतः । अद्य
मे भगवन्नर्हत्वं प्राप्तं । अद्याहं भगवन्भगवतः पुत्रो श्रेष्ठं श्रीरसो सुखतो ज्ञातो धर्मज्ञो धर्म-
निर्मितो धर्मदायादो धर्मनिर्वृतः⁽⁴⁾ । अथगतपरिदाहो ऽस्म्यद्य भगवन्निममेवंद्वयमद्भुतधर्मम-
श्रुतपूर्वं भगवतो ऽत्तिकाहोषं श्रुत्वा⁽⁵⁾ ॥

अथ खल्वायुष्माञ्छारिपुत्रस्तस्यां वेलायां भगवत्तमाभिर्गाथाभिरध्यभाषत ॥ 5

आश्चर्यप्राप्तो ऽस्मि महाविनायकं⁽⁶⁾ औदित्यज्ञातो ऽमु घोषं श्रुत्वा ।

कथं कथा मन्थ न भूय काचित्परिपाचितो ऽहं इह⁽⁸⁾ अग्रयाने ॥ १ ॥

आश्चर्यभूतः सुगतान घोषः काङ्क्षां च शोके च जहाति प्राणिनाम् ।

क्षीणान्नवस्य मम यद्य शोको विगतो मि⁽⁹⁾ सर्वं श्रुण्वान घोषम् ॥ २ ॥

दिवाविहारं⁽¹⁰⁾ अनुचङ्गमत्तो वनषण्ड आरामश्च वृक्षमूलम्⁽¹¹⁾ ।

गिरिकन्दरांश्चाप्युपसेवमानो अनुचित्तयामि⁽¹²⁾ इममेवचित्ताम् ॥ ३ ॥

अहो ऽस्मि परिवञ्चितु पापचित्तैस्तुत्येषु धर्मेषु अनाम्नवेषु ।

यन्नाम त्रैधातुकि अग्रधर्मं न देशयिष्यामि अनागते ऽध्वे ॥ ४ ॥

1) दिवां K. दिवां परिणामयामि W. रात्रिदिवसान्य° O.

2) स्मि A. Ca. Cb. स्मिन् B. स्मिं K. W.

3) भगवन् left out in A. K. W.

4) निर्वृतः O.

5) सात्तिकाच्छ्रुत्वा O.

6) उ K. W.

7) षं B. Ca. Cb. ष K. W.

8) इमु A.

9) म A. मि B. Ca. Cb. स्मिं K. W. पि O.

10) हारं चानु A. हारमनु B. हारामनु Cb. हारं चनु Ca. हानं चनु K.

हानं चानु W.

11) Thus O.; मूलान् the rest.

12) All but O. मी.

- द्वात्रिंशतीलक्षण मस्य भ्रष्टा⁽¹⁾ सुवर्णवर्णाच्छ्विता⁽²⁾ च भ्रष्टा ।
 बला विमोक्षाश्चिभि सर्वि रिक्षिता तुल्येषु धर्मेषु अहो ऽस्मि मूढः ॥ ५ ॥
 अनुद्यञ्चना ये च मकामुनीनामशीतिपूर्णाः प्रवरा विशिष्टाः ।
 अष्टादशावेणिक ये च धर्मास्ते चापि भ्रष्टा अद्भु वक्षितो ऽस्मि ॥ ६ ॥
- 8 दृष्ट्वा च त्वां लोकहितानुकम्पी⁽³⁾ दिवाविकारं परिगम्य चैकः ।
 ह्य वक्षितो ऽस्मीति विचिन्तयामि असङ्गज्ञानात् अचिन्तयामः ॥ ७ ॥
 रात्रिं दिवानि⁽⁴⁾ क्षपयामि नाथ भूयिष्ठ सो एव विचिन्तयतः ।
 पृच्छामि तावद्भगवत्तमेव⁽⁵⁾ भ्रष्टो ऽहमस्मीत्यथ वा न वेति ॥ ८ ॥
 एवं च मे चिन्तयतो जिनोन्द्र गच्छन्ति रात्रिं दिव नित्यकालम् ।
- 10 दृष्ट्वा च अन्यान्बद्ध बोधिसत्त्वान्संवरिणान् लोकविनायकेन ॥ ९ ॥
 श्रुत्वा च सो ऽहं श्मु बुद्धधर्मं संधाय एतत्किल भाषितं ति ।
 घर्तिकं मूढमनास्त्रवं च ज्ञानं प्रणोति⁽⁶⁾ जिन बोधिमण्डे ॥ १० ॥
 दृष्टो विलभो ह्यहमासि पूर्वं परित्राज्ञकस्तीर्थिकसंमतश्च ।
 ततो मम आशु ज्ञात्वा नाथो दृष्टो विमोक्षाय ब्रवीति निर्वृतिम् ॥ ११ ॥
- 15 विमुच्य ता दृष्टिकृतानि सर्वशः शून्याश्च धर्मान्बद्ध स्पर्शयित्वा ।
 ततो विज्ञानाम्यद्भु निर्वृतो ऽस्मि न चापि निर्वाणामिदं प्रबुध्यति⁽⁷⁾ ॥ १२ ॥

1) भ्रष्ट O., भ्रष्टा: and भ्राष्टा: the others.

2) All but O. विना.

3) I. e. Skr. °कम्पिन्. O. has °कम्पका.

4) ति Cb. K. W.

5) वा K. W.

6) All but O. ती.

7) प्रकृत्यते O. Undoubtedly an older reading had प्रबुध्यति, a Sanskritised पवुञ्चति.

यदा तु बुद्धो भवते ऽग्रसत्त्वः पुरस्कृतो नरमरूपत्तरात्तसैः ।

द्वात्रिंशतीलक्षणपदधारी अशेषतो निर्वृतु भोति तत्र⁽¹⁾ ॥ १३ ॥

व्यपनीते⁽²⁾ सर्वाणि⁽³⁾ मि मन्यितानि श्रुत्वा च घोषं अक्षमद्य निर्वृतः ।

यदापि व्याकुर्वसि अग्रबोधौ पुरतो हि लोकस्य सदेवकस्य ॥ १४ ॥

बलवच्च आसीन्मम क्म्भितत्वं⁽⁴⁾ प्रथमं गिरं श्रुत्वा विनायकस्य ।

5

मा ह्येव मारो स भवेद्विद्वेठको अभिनिर्मितत्वा भुवि बुद्धवेषम् ॥ १५ ॥

यदा तु क्लृप्तं च कार्ष्णीश्च दृष्टान्तकोटीनयुतैश्च दर्शिता ।

सुपरिस्थिता सा वरबुद्धवोधिस्ततो ऽस्मि निष्काङ्कु श्रुणित्वा धर्मम् ॥ १६ ॥

यदा च मे बुद्धसदृशकोट्यः कीर्तये⁽⁵⁾ तान्परिनिर्वृताञ्जिनान् ।

यथा च तैर्देशितुं एष धर्म उपायकौशल्य प्रतिष्ठित्वा ॥ १७ ॥

10

अनागताश्चो⁽⁷⁾ बहुबुद्ध लोके तिष्ठसि ये चो⁽⁷⁾ परमार्थदर्शिनः ।

उपायकौशल्यशतैश्च धर्मं निर्दशयिष्यत्यथ देशयन्ति च ॥ १८ ॥

यदा च ते आत्मन यादृशी चरी अभिनिष्क्रमित्वा प्रभृतीयं⁽⁹⁾ संस्तुतां⁽¹⁰⁾ ।

1) निर्वृति तत्र भोति O.

2) य A. K. W. त B. Ca. Cb

3) नि A. सर्वे मम O.

4) च्क्वत्सितत्वं A. संचितत्वं B. च्क्वभितत्वं Ca. O. च्क्वतितत्वां Cb. क्म्भितत्वं K. W.

5) धि A. B. Ca. K. W. धिं Cb. O. The Skr. Sandhi, of course, not original.

6) कीर्ते, O. कीर्ति the others.

7) च for चो O., rightly.

8) दर्शयन्ति A. B. Ca. Cb. देशयन्ति K. W.

9) अभिनिष्क्रमणात्प्रवृत्तो A. Cb. अ° प्रभूतो B. अ° प्रभूतो Ca. अ° प्रभूतो K. W. Our r. = O.

10) All but O. तः.

बुद्धं च⁽¹⁾ ते यादृशु धर्मचक्रं यथा च ते ऽवस्थित धर्मदेशना ॥ १९ ॥

ततश्च ज्ञानामि न एष मारो भूतां चरिं दर्शयि लोकनाथः ।

न ह्यत्र माराण गतोक् विद्यते ममैव चित्तं विचिकित्सप्राप्तम् ॥ २० ॥

यदा तु मधुरेण गभीरवल्गुना संकर्षितो बुद्धस्वरेण चाकम् ।

5 तदा मि विधंसित सर्वसंशया विचिकित्स नष्टा च स्थितो ऽस्मि⁽²⁾ ज्ञाने ॥ २१ ॥

निःसंशयं भेष्यि तथागतो ऽहं पुरस्कृतो लोकि सदेवकेस्मिन्⁽³⁾ ।

संधाय वक्ष्ये इमु बुद्धबोधिं समादपेत्तो⁽⁴⁾ वक्रुबोधिसत्त्वान् ॥ २२ ॥

एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं शारिपुत्रमेतद्वोचत् । आरोचयामि ते शारिपुत्र प्रतिवेद-
यामि ते ऽस्य सदेवकस्य लोकस्य पुरतः समारकस्य सन्नक्तस्य सन्नमणाब्रह्मणिकायाः
10 प्रजायाः⁽⁵⁾ पुरतो मया त्वं शारिपुत्र विंशतीनां बुद्धकोटो⁽⁶⁾ नपुतशतसकृन्नाणामत्तिके⁽⁷⁾ परिपा-
चितो ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । मम च त्वं⁽⁸⁾ शारिपुत्र दीर्घरात्रमनुशिक्षितो ऽभूत् । स त्वं
शारिपुत्र बोधिसत्त्वसंमल्लितेन बोधिसत्त्वस्येनेकं मम प्रवचन उपपन्नः । स त्वं शारिपुत्र
बोधिसत्त्वबोधिसत्त्वानेन तत्पौरविकं चर्याप्रणिधानं बोधिसत्त्वसंमल्लितं बोधिसत्त्वस्येन न सम-
नुस्मरसि । निर्वृतो⁽⁹⁾ ऽस्मीति मन्यसे । सो ऽहं त्वं⁽¹⁰⁾ शारिपुत्र पूर्वचर्याप्रणिधानज्ञानानुबो-

1) बुद्धश्च B.

2) MSS. गम्भीर.

3) सर्चि B.

4) स्मि K. W.

5) कस्मिं K. कस्मि O. केस्मिन् the rest.

6) पिष्ये O.

7) left out in K. W.

8) न Ab. O. नि in other MSS.

9) सत्वं A. मम च त्वं B. Cb. स च त्वं K. W. मया च त्वं O.

10) स A. B. Ca. K. W. and it is left out in Cb. But see below.

11) अनिर्वृतो निर्वृतो O. All but O. स्तीति.

धमनुस्मारयितुकाम इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सूत्रात्तं मकृत्वैतुल्यं बोधिसत्त्वाववादे⁽¹⁾
सर्वबुद्धपरिग्रहं श्रावकाणां संप्रकाशयामि ॥

अपि खलु पुनः शारिपुत्र भविष्यसि त्वमनागते ऽध्वन्यप्रमेयैः कल्पैरचित्यैरप्र-
मा⁽²⁾णैर्बहूनां तद्यागतकोटोत्तमशतसहस्राणां सद्धर्मं धारयित्वा विविधां च पूजां कृत्वेमा-
मेव बोधिसत्त्वचर्यां परिपूर्ण⁽⁴⁾ पद्मप्रभो नाम तद्यागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यसि 5
विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां
च⁽⁵⁾ बुद्धो भगवान् ॥

तेन खलु पुनः शारिपुत्र समयेन तस्य भगवतः पद्मप्रभस्य तद्यागतस्य विरजं नाम
बुद्धत्वेन भविष्यति समं रमणीयं प्रासादिकं परमसुदर्शनीयं परिशुद्धं च स्फोटं चर्द्धं च क्षेमं
च सुभितं च बहुजननारीगणाकोर्णं⁽⁷⁾ च मरुप्रकीर्णं च वैडूर्यमयं सुवर्णसूत्राष्टापदनिबद्धम् 10
तेषु चाष्टापदेषु⁽⁸⁾ रत्नवृक्षा भविष्यन्ति सप्तानां रत्नानां पुष्पफलैः सततसमितं समर्पिताः ॥

सो ऽपि शारिपुत्र पद्मप्रभस्तद्यागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्त्रोपयेव यानान्यारभ्य धर्मं
देशयिष्यति । किंचापि शारिपुत्र स तद्यागतो न कल्पकषाय⁽⁹⁾ उत्पत्स्यते । अपि तु
प्रणिधानवशेन धर्मं देशयिष्यति ॥

1) The title in O. is constantly सूत्रं मकृत्वैतुल्यं बोधिसत्त्वात्प्रादं.

2) अप्रमाणैर् left out in K. W.

3) न Cb. O. The others have नि.

4) परिपूर्णयित्वा A. K. W. O. परिपूर्ण B. Ca. Cb.

5) O. has regularly देवमनुष्याणां, agreeing with Pāli *devamanussānam*.

6) प्रदर्श A. K. W. दर्श B. O. सुदर्श Ca. परमदर्श Cb.

7) बहुजनमनुष्याकोर्णं Cb. बहुनरदेवपरिपूर्णं च O., with omission of मरु-
प्रकीर्णं च. One MS. has बहुजनमरुप्रकीर्णं.

8) °पदीकृतं सर्वत्र चाष्टापदे O. Have we to r. तत्र चाष्टापदे?

9) B. adds काले.

महारत्नप्रतिमपिडितश्च नाम शारिपुत्र स कल्पो भविष्यति । तत्किं मन्यसे शा-
रिपुत्र केन कारणेन स कल्पो महारत्नप्रतिमपिडित इत्युच्यते । रत्नाणि⁽¹⁾ शारिपुत्र
बुद्धनेत्रे बोधिसत्त्वा उच्यन्ते । ते तस्मिन्काले⁽²⁾ तस्यां विरज्ञायां लोकधातीं बह्वो बो-
धिसत्त्वा भविष्यन्त्यप्रमेयासंख्येयाचिन्त्यातुल्यामाप्या गणानां⁽³⁾ समतिक्रांता⁽⁴⁾ अन्यत्र तथाग-
5 तगणनया । तेन कारणेन स कल्पो महारत्नप्रतिमपिडित इत्युच्यते ॥

तेन खलु पुनः शारिपुत्रे⁽⁵⁾ समयेन बोधिसत्त्वास्तस्मिन्बुद्धनेत्रे यद्भूयसा⁽⁶⁾ रत्नपद्मवि-
क्रामिणो भविष्यन्ति । अनादिकर्मिकाश्च ते बोधिसत्त्वा भविष्यन्ति चिरचरितकुशलमूला
बहुबुद्धशतसङ्घस्य⁽⁷⁾ चोपनिषत्तयागतपरिसंस्तुता बुद्धज्ञानाभियुक्ता महाभिज्ञापरि-
⁽⁸⁾क-
मनिर्ज्ञाताः सर्वधर्मनयकुशला⁽⁹⁾ मार्दवाः स्मृतिमत्तः । भूयिष्ठेन⁽¹⁰⁾ शारिपुत्रैर्व्यंज्याणां बोधिस-
10 त्तानां परिपूर्णां तद्बुद्धनेत्रं भविष्यति ॥

तस्य खलु पुनः शारिपुत्र पद्मप्रभस्य तथागतस्य द्वादशाक्षरकल्पा⁽¹²⁾ आयुष्प्रमाणां
भविष्यति स्थापयित्वा कुमारभूतत्वम् । तेषां च सत्त्वानामष्टाक्षरकल्पा आयुष्प्रमाणां भवि-

1) रत्नं A. B. Ca. Cb. W., left out in K. रत्नानि O.

2) B. adds तस्मिन्समये, then reads तस्मि विरज्ञासि. O has कल्पे for काले.

3) MSS. ना.

4) वीतिवृत्ता O. Cp. Pāli *vītiṅgatta*.

5) शारिपुत्र is put in after समयेन in A. K. W.

6) भूयसा O.

7) णाः A. W. णां Cb. णाः K. चरित B.

8) भियुक्ता महाभिज्ञा left out in A. यान for ज्ञान O. ज्ञाना W.

9) कार्य B.

10) कुशलमूला B.

11) भूयिष्ठेन B. भूयिष्ठं O.

12) कल्पमायु A. K. W. कल्पा आयु B. Cb. कल्पनायु O.

ष्यति⁽¹⁾ । स च शारिपुत्र पद्मप्रभस्तथागतो द्वादशानामत्तरकल्पानामत्ययेन धृतिपरिपूर्णं
नाम बोधिसत्त्वं महांसत्त्वं⁽³⁾ व्याकृत्यानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ परिनिर्वास्यति । अथ भित्तवो
धृतिपरिपूर्णे बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो ममात्तरमनुत्तरां⁽⁴⁾ सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते ।
पद्मवृषभविक्रामो⁽⁵⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः
सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । 5
तस्यापि शारिपुत्र पद्मवृषभविक्रामिणस्तथागतस्यैवंद्वयमेव बुद्धत्वेन भविष्यति ॥

तस्य खलु पुनः शारिपुत्र पद्मप्रभस्य तथागतस्य परिनिर्वृतस्य द्वात्रिंशदत्तरक-
ल्पान्सद्धर्मः⁽⁶⁾ स्थास्यति । ततस्तस्य तस्मिन्सद्धर्मक्षेत्रे द्वात्रिंशदत्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिद्व-
पकः स्थास्यति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

10

भविष्यसे शारिसुता तुहं पि⁽⁷⁾ अनागते ऽध्वानि जिनस्तथागतः ।

पद्मप्रभो नाम समत्तचक्षुर्विनेष्यसे प्राणिसक्लकोट्यः ॥ २३ ॥

बहुबुद्धकोटीषु करिष्व सत्क्रियां⁽⁹⁾ चर्याबलं तत्र उपासयित्वा ।

उत्पादयित्वा च दशो बलानि स्पृक्षिष्यसे उत्तममप्रबोधिम् ॥ २४ ॥

-
- 1) From स्थापयित्वा till भविष्यति left out in B. कल्पाना O.
 - 2) दशात्तर Cb.
 - 3) त्वा A. Ca. Cb. K. W. त्या B.
 - 4) MSS. ममात्तरम° and ममात्तराद°.
 - 5) क्रमो O. So too in the sequel.
 - 6) A. K. W. add प्रति.
 - 7) सुतानुकम्पी Cb. Cp. Kern's English version, p. 68 note 2.
 - 8) चक्षुः in all MSS.
 - 9) यां A. याम् K. W. यान् Cb. पूजां B.
 - 10) दशब्ब Cb.

- अचित्तिये अपरिमितस्मिं⁽¹⁾ कल्पे प्रभूतरत्नस्तद् कल्पु⁽²⁾ भोग्यति ।
 विरजा⁽³⁾ च नाम्ना⁽⁴⁾ तद् लोकधातुः क्षेत्रं विप्रुहं द्विपदोत्तमस्य ॥ २५ ॥
 वैडूर्यसंस्तीर्णा⁽⁵⁾ तथैव भूमिः सुवर्णसूत्रप्रतिमण्डिता च ।
 रत्नामयैर्वृत्तशतैरूपेता सुदर्शनीयैः फलपुष्पमण्डितैः ॥ २६ ॥
 5 स्मृतिमत्त तस्मिन्बहुबोधिसत्त्वाः चर्याभिनिर्हारसुकोविदाश्च ।
 ये शिक्षिता बुद्धशतेषु चर्या ते तत्र क्षेत्रे उपपद्य सन्ति ॥ २७ ॥
 सो चञ्जिनः⁽⁷⁾ पश्चिमके समुच्छ्रये कुमारभूमीमतिनामपिवा ।
 जहृत्वा कामानभिनिष्कामित्वा स्पृशिष्यते उत्तममप्रबोधिम् ॥ २८ ॥
 सम द्वादशा⁽⁸⁾ अक्षरकल्प तस्य भविष्यते आयु⁽⁹⁾ तदा जिनस्य ।
 10 मनुजानमभ्यक्षरकल्प अष्ट आयुष्प्रमाणां तद्धि तेष भेष्यति ॥ २९ ॥
 परिनिर्वृतस्यापि जिनस्य⁽¹¹⁾ तस्य द्वात्रिंशतो⁽¹²⁾ अक्षरकल्पपूर्णागम् ।
 सद्धर्म संस्थास्यति तस्मिं काले कृताय लोकस्य सदेवकस्य ॥ ३० ॥

-
- 1) स्मिं A. K. W.
 2) ल्प A. B.
 3) जा A. B. Ca. Cb. O. ज्ञो K. W.
 4) नामा O. नाम्नस्त° the others.
 5) All but O. संस्तीर्णा.
 6) तत्र A. B. K. W. O.
 7) सचेञ्जिनः A. K. W. सचञ्जिनः B. सो पिञ्जिनः Ca. सो जिनः Cb. स च जिनः O.
 8) श्वाद B. शाभ्य O.
 9) स A. K. W. त Cb. left out in B. तत्र O.
 10) Thus O.; the others ज्ञानयी अक्षर°.
 11) तथाग Cb.
 12) द्वाविंश O. तो in all.
 13) स्मिं A. K. W. स्मि B. O. तत्र Cb.

सद्धर्मि⁽¹⁾ क्षीणे प्रतिवृत्तको स्य⁽²⁾ द्वात्रिंशती अक्षरकल्प स्यास्यति ।

शरीरवैस्तारिक तस्य तायिनः सुसत्कृतो नरमहूतैश्चानित्यम् ॥ ३१ ॥

एतादृशः सो भगवान्भविष्यति प्रकृष्टं तं शारिसुता भवस्व ।

त्वमेव सो तादृशको भविष्यसि घनाभिभूतो द्विपदानमुत्तमः⁽³⁾ ॥ ३२ ॥

अथ खलु ताश्चतस्रः पर्वदो भिन्नाभिन्नुपयुपासकोपासिकादेवनागयज्ञगन्धर्वासुरग- 5
रूडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्या⁽⁴⁾ आयुष्मतः शारिपुत्रस्येदं व्याकरणमनुत्तरायां सम्यक्सं-
बोधौ भगवतो ऽत्तिकात्संमुखं श्रुत्वा तुष्टा उदया घातमनसः⁽⁵⁾ प्रमुदिताः प्रीतिसौमनस्य-
ज्ञाताः स्वकस्वकैश्चिवरैर्भगवत्तमभिच्छादयामासुः । शक्रश्च देवानामिन्द्रो ब्रह्मा च सक्षां-
पतिरन्याश्च देवपुत्रशतसहस्रकोट्यो भगवत्तं दिव्यैर्वस्त्रैर्भिच्छादयामासुः । दिव्यैश्च मा- 10
न्दारवैर्महामान्दारवैश्च पुष्पैर्भ्यवकिरन्ति स्म । दिव्यानि च वस्त्राण्युपर्यत्तरीने धामय-
न्ति स्म । दिव्यानि च तूर्यशतसहस्राणि कुण्डभयश्चोपर्यत्तरीने पराकृन्ति⁽⁷⁾ स्म । महत्तं
च पुष्पवर्षमभिप्रवर्षयित्वैवं च वाचं भाषन्ते स्म । पूर्वं भगवता वाराणस्यामृपिपतने मृग-
दावे धर्मचक्रं प्रवर्तितमिदं पुनर्भगवताद्यानुत्तरं द्वितीयं धर्मचक्रं प्रवर्तितम् ॥

ते च देवपुत्रास्तस्यां वेलायाग्निमा गाथां अभाषन्त ॥

धर्मचक्रं प्रवर्तेति लोके अप्रतिपुङ्गवः⁽⁶⁾ ।

15

वाराणस्यां महावीर स्कन्धानामुदयं व्ययम् ॥ ३३ ॥

1) Thus O.; the others धर्म.

2) All but O. कस्य.

3) उ B. O.

4) ष्यशतश्च A. K. ष्यश्च शतश्च W. ष्यशतसहस्राणि O.

5) मनस्का A. K. W.

6) र्वमहा B. Cb. -

7) परागच्छन्ति A. B. Ca. Cb. पराकृन्ति K. W. पराकृन्तिस्म O.

8) लः A. K. W.

- प्रथमं प्रवर्तितं तत्र द्वितीयमिह नायक ।
 डःअद्देय यस्तेषां⁽¹⁾ देशितो ऽथ विनायक⁽²⁾ ॥ ३४ ॥
 बद्धधर्मः श्रुतो ऽस्माभिलोकिनाथस्य संमुखम् ।
 न चायमीदृशो धर्मः श्रुतपूर्वः कदाचन ॥ ३५ ॥
 5 अनुमोक्षम मन्वावीर संधाभाष्यं मर्क्षिणाम् ।
 यथार्यो⁽⁴⁾ व्याकृतो ष्ये शारिपुत्रो विशारदः ॥ ३६ ॥
 वयमप्येदृशाः स्यामो बुद्धा लोके अनुत्तराः ।
 संधाभाष्येण देशेत्तो बुद्धबोधिमनुत्तराम् ॥ ३७ ॥
 पच्छ्रुतं कृतमस्माभिरस्मिंल्लोके⁽⁶⁾ परं वा ।
 10 आरागितश्च पद्बुद्धः प्रार्थना भोतु बोधये ॥ ३८ ॥

अथ खल्वापुष्पाञ्जशारिपुत्रो भगवत्तमेतदवोचत् । निष्काङ्क्षो ऽस्मि भगवन्विगत-
 कथंकथो भगवतो ऽत्तिकात्संमुखमिदमात्मनो व्याकरणं श्रुवानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ।
 यानि चेमानि भगवन्द्वादश वशीभूतशतानि भगवता पूर्वं शैलभूमौ स्थापितान्येवमव्यवदि-
 तान्येवमनुशिष्टान्यभूवन् । एतत्पर्यवसानो मे भिन्नवो धर्मविनयो यदिदं ज्ञातिज्ञराव्या-

1) डःअद्देयो यदन्येषां A. डुअद्देयो यमन्येष्यन् B. डुःअद्देयो यस्तेषां Cb.
 डुःअद्देयं । यदन्येषां K. डुःअद्देयं यदन्येषां W. डुःअद्देयमिदं धर्मं O.

2) देशितं अथ शास्त्राणां (r. शास्त्राणा) O. Perhaps the whole to r. डुःअद्देयं
 यदन्येषां देशिताथ (i. e. देशितमथ) विनायक.

3) स्माके लो K. W.

4) यथा यो A. B. K. W. यथार्यो Ca. Cb.

5) संधाय K. W.

6) स्मिं लोके A. Ca. Cb. K. W. स्मिंल्लोके B.

7) आरागित O.

8) All but O. संबुद्धः.

9) All but O. एव.

धिर्मरणशोकसमतिक्रमो निर्वाणसमवसरणः । इमे च भगवन्दे भिन्नुसकृन्ने शैला⁽²⁾शैलाणां
भगवतः श्रावकाणां सर्वेषामात्मदृष्टिविभवदृष्टि⁽³⁾सर्वदृष्टि⁽⁴⁾विवर्जितानां निर्वाणभूमिस्थिता
स्म इत्यात्मानं संज्ञानतां ते भगवतो ऽस्त्रिकादिर्ममेवंप्रथमश्चुतपूर्वं धर्मं श्रुत्वा कथंकथामा-
पन्नाः । तत्साधु भगवान्भाषतामेषां⁽⁶⁾ भिन्नुणां कौकृत्यविनोदनार्थं यथा⁽⁷⁾ भगवन्नेताश्चतस्रः⁽⁸⁾
पर्षदो निष्काङ्गा निर्विचिकित्सा भवेयुः⁽⁹⁾ ॥

5

एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं शारिपुत्रमेतदवोचत् । ननु ते मया शारिपुत्र पूर्वमेवा-
ख्यातं यथा नानाभिनिर्द्धारनिर्देशविविधहेतुकारणनिर्देशनार्म्बणानिरुक्त्युपायकौशल्यै-
र्नानाधिमुक्तानां सत्त्वानां नानाधात्वाशयानामाशयं विदित्वा तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो
धर्मं देशयति । इमामेवानुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य सर्वधर्मदेशनाभिर्बाधिसत्त्वयानमेव
समादापयति⁽¹¹⁾ । अपि तु खलु पुनः शारिपुत्रौपम्यं ते करिष्यामि अस्यैवार्थस्य भूयस्यां⁽¹²⁾ 10
मात्रया संदर्शनार्थम् । तत्कस्य हेतोः । उपमयेद्वैकल्या⁽¹³⁾ विज्ञपुरुषा भाषितस्यार्थमाज्ञा-
नन्ति ॥

1) व्याधि in Cb. O. only.

2) शैला left out in B. K. W.

3) विभवदृष्टि left out in K. W.

4) सत्त्व B.

5) All द्.

6) भाष त्वमेषां A. भाषतामेवं एषां B. भाषतामेषां Cb. भाषस्व त्वमेषः K. W.

7) Left out in K. W.

8) वान्निमांश्च A. वनिमां च K. W.

9) विहरेयुः A. K. W.

10) निर्देश A. K. W.

11) तीति B.

12) भूयसो O.; cp. Pāli bhīyoso.

13) All but O. एकया.

तद्यथापि नाम शारिपुत्रेक स्यात्कस्मिंश्चिदेव ग्रामे वानगरे वा निगमे वा जन-
 पदे⁽¹⁾ वा⁽¹⁾ जनपदप्रदेशे वा राष्ट्रे वा राजधान्यां वा गृहपतिर्जाणीं वृद्धो मरुत्तको ऽभ्यतो-
 तवयोऽनुप्राप्तं घ्राद्यो⁽²⁾ मरुत्तधनो मरुत्तभोगः । मरुत्तस्य निवेशनं भवेद्दुच्छिन्नं च वि-
 स्तोर्षं च चिरकृतं च जाणीं च द्वयोर्वा त्रयाणां वा चतुर्णां वा पञ्चानां वा प्राणिशताना-
 5 मावाप्तः । एकद्वारं च तन्निवेशनं⁽⁴⁾ भवेत् । तृणसंक्लेश भवेत् । विगडितप्रासादं च भवेत् ।
 पूतिस्तम्भमूलं च भवेत् । संशीर्षकुञ्जकटलेपनं च भवेत् । तच्च मरुत्तस्य मरुत्ताग्निस्कन्धेन
 सर्वपार्श्वेषु सर्वावत्तं⁽⁶⁾ निवेशनं⁽⁶⁾ प्रदीप्तं भवेत् । तस्य च पुरुषस्य बहवः कुमारकाः स्युः
 पञ्च वा दश वा त्रिंशतिर्वा स च पुरुषस्तस्मान्निवेशनाद्बह्विर्निर्गतः स्यात् ॥

अथ खलु शारिपुत्र स पुरुषस्तं स्वकं निवेशनं मरुत्ताग्निस्कन्धेन समत्तात्संप्रत्य-
 10 लितं दृष्ट्वा भीतस्त्रस्त उद्विग्नचित्तो भवेदेवं चानुविचिन्तयेत्प्रतिबलो ऽरुमनेन मरुत्ताग्नि-
 स्कन्धेनासंपृष्टो ऽपरिदग्धः त्तिप्रमेव स्वस्तिनास्माद्गृहादादीताद्दुरेण निर्गतुं निर्धावि-
 तुम् । अपि तु⁽⁸⁾ य इमे ममैव पुत्रा वालकाः कुमारका अस्मिन्निवेशनं घ्रादोत्ते तैस्तेः
 क्रोडनकैः क्रोडन्ति रमन्ति⁽⁹⁾ परिचारयन्ति⁽¹⁰⁾ । इमं चागारमादोत्तं न जानन्ति न बुध्यन्ते न
 विदन्ति न चेतयन्ति नोद्दिगमापद्यन्ते । संतप्यमाना, घप्यनेन मरुत्ताग्निस्कन्धेन मरुत्ता च
 15 दुःखस्कन्धेन स्पृष्टाः समाना न दुःखं मनसि कुर्वन्ति । नापि निर्गमनमनसिक्कारमुत्पाद-
 यन्ति ॥

1) Left out in K. W.

2) मरुत्तं चास्य A. B. K. W. मरुत्तं चास्य O.

3) K. W. add क.

4) In Cb. only.

5) संशीर्षा A. संशीर्षा B. संशीर्षा Cb. संशीर्षा K. O. संशीर्षा W.

6) Left out in B. O.

7) सचेत्पु A. K. W. स च पु B. Ca. Cb.

8) B. adds खलु पुनर् O. खलु.

9) Better would be रमन्ति, the reading later on.

10) Left out in K. W.

स च शारिपुत्र पुरुषो बलवान्भवेद्बालिकः । स एवमनुविचितयेदृक्मस्मिं
 बलवान्वाङ्मलिकश्च । यन्वहं सर्वा⁽¹⁾निमान्कुमार⁽²⁾कानिकपिण्डयित्त्वोत्सङ्गेनादायास्माद्-
 क्त्वा⁽³⁾निर्गमयेयम् । स पुनरेवमनुविचितयेत् । इदं खलु निवेशनमेकप्रवेशं संवृतद्वारमेव कु-
 मारकाश्रयपलाशञ्चला बालज्ञातीयाश्च मा द्वैव परिभ्रमेयुः । ते जनेन मृताग्निस्कन्धेनान-
 यव्यसनमापद्येरन् । यन्नूनमृतेतान्संचोदयेयमिति प्रतिसंख्याय तान्कुमारकानामह्वयते 5
 स्म । आगच्छतं⁽³⁾ भवतः⁽⁴⁾ कुमारका निर्गच्छतं⁽⁵⁾ । आदीप्तमिदं गृहं मृताग्निस्कन्धेन । मा
 द्वैवात्रैव सर्वे जनेन मृताग्निस्कन्धेन धृत्यथानयव्यसनमापत्स्यथ⁽⁶⁾ ॥ अथ खलु ते कुमा-
 रका एवं तस्य हितकामस्य पुरुषस्य तद्भाषिते नावबुध्यन्ते नोद्विजन्ति नाह्वयन्ति न
 संत्रसन्ति⁽⁷⁾ न सत्रासमापद्यन्ते न विचिन्तयन्ति न निर्धावन्ति नापि ज्ञानन्ति⁽⁸⁾ न विज्ञा-
 नन्ति किमेतदादीप्तं नामिति । अन्यत्र तेन तेनैव धावन्ति विधावन्ति पुनः पुनश्च तं पित- 10
 रमवलोकयन्ति । तत्कस्य हेतोः । यथापीदं बालभावत्वात् ॥

अथ खलु स पुरुष एवमनुविचितयेत् । आदीप्तमिदं निवेशनं मृताग्निस्कन्धेन
 संप्रदीप्तं मा द्वैवाहं चेमे च कुमारका इहैवानेन मृताग्निस्कन्धेनानयव्यसनमापत्स्या-
 महे । यन्वहमुपायकौशल्येनेमा⁽⁹⁾कुमारकानस्माद्गृहान्निष्क्रामयेयम्⁽¹⁰⁾ । स च पुरुषस्तेषां
 कुमारकाणामाश्रयज्ञो भवेदधिमुक्तिं च विज्ञानीयात् । तेषां च कुमारकाणामनेकविधान्य- 15

1) सर्वाणीमानि O. सर्वाणिमां the rest.

2) All कान्ये.

3) अथ A. O.

4) भगवतः कुमारकाहे O.

5) अथ A. K. W. O. तं Cb.

6) A. K. W. add ये खलु पुनः व्यसनमापत्स्यथं. O. has वाह (r. दाह)मा-
 साद्यानयाद्यसनमापत्स्यथेति. The correct Skr. form is ०द्ये.

7) Left out in K. W.

8) न तुल्यन्ति O.

9) नया व्यसना व्य O.

10) निष्क्रामयेयं O. Cp. p. 76, l. 10.

नेकानि क्रीडनकानि भवेयुर्विबिधानि च रमणीयकानिष्टानि कात्तानि प्रियाणि मनश्चा-
 पानि⁽⁴⁾ तानि च दुर्लभानि भवेयुः । अथ खलु स पुरुषस्तेषां कुमारकाणामाशयं ज्ञानंस्ता-
 न्कुमारकनितद्वोचत् । यानि तानि कुमारका युष्माकं क्रीडनकानि रमणीयकान्याश्च-
 र्याद्भुतानि येषामलाभात्संतप्यथ⁽⁵⁾ नानावर्णानि वङ्गप्रकाराणि । तद्यथा गौर्य⁽⁶⁾कान्य⁽⁷⁾नृश-
 5 कानि⁽⁷⁾ मृगशकानि⁽⁷⁾ यानि भवतामिष्टानि कात्तानि प्रियाणि मनश्चापानि तानि च मया
 सर्वाणि बहिर्निवेशनद्वारे स्थापितानि युष्माकं क्रीडनहेतोः । अगच्छतु भवतो निर्धा-
 वत्वस्मान्निवेशनादहे वो यस्य यस्य येनार्थो येन प्रयोजनं भविष्यति तस्मै तस्मै तत्प्र-
 दास्यामि । अगच्छ⁽⁸⁾ शीघ्रं तेषां कारणां निर्धावत⁽⁹⁾ । अथ खलु ते कुमारकास्तेषां क्रीडन-
 कानां रमणीयकानामर्थाय⁽¹⁰⁾ यथेत्सितानां यथासंकल्पितानामिष्टानां कात्तानां प्रियाणां
 10 मनश्चापानां नामधेयानि श्रुत्वा तस्मादादीप्ताद्गारात्तिप्रमेवारब्धवीर्या⁽¹¹⁾ बलवता ज्ञेना-
 न्योन्यमप्रतीक्षमाणाः कः प्रथमं कः प्रथमतरमित्यन्योन्यं संघट्टितकायास्तस्मादादीप्ता-
 द्गारात्तिप्रमेव निर्धावितः ॥

1) डापन Ca. O.

2) From भवेयु till कानि left out in A. K. W. क left out in Ca. रमणीय-
 कानि left out in A. K. W.

3) From कात्तानि till भवतामिष्टानि left out in A.

4) मनापानि B. Cb. O. K. W. मनश्चापानि Ca.

5) धे K. W. संतापमापद्यथ O.

6) गौन B.

7) नि left out in B. Cb.

8) च्छ्य A. K. W. O. च्छत B. च्छत Cb.

9) थ Cb. O.

10) अर्थाय left out in K. W.

11) All but O. लब्ध.

12) या त A. K. W. योस्त B. यां त Cb.

अथ स पुरुषः क्षेमस्वस्तिना तान्कुमारकान्निर्गतान्दृष्ट्वाभयप्राप्तानिति विदित्वा⁽²⁾
 काशे ग्रामचत्वर उपविष्टः प्रीतिप्रामोद्यज्ञातो निरुपादानो विगतनिघर्षो ऽभयप्राप्तो
 भवेत् । अथ खलु ते कुमारका येन स पिता तेनोपसंक्रामन्नुपसंक्रम्यैवं वदेयुः । देहि नस्तात
 तानि विविधानि क्रीडनकानि रमणीयानि⁽⁵⁾ । तद्यथा गोरथकान्यज्ञरथकानि मृगरथका-
 नि । अथ खलु शारिपुत्र स पुरुषस्तेषां स्वकानां पुत्राणां वातज्ञवसंपन्नान्गोरथकानेवानु- 5
 प्रयच्छेत्सप्तत्रयमयान्सवेदिकान्सकिङ्कणीजालाभिप्रलम्बितानुच्चान्प्रगृहीतानाश्चर्याहु-
 तरत्वालंकृताव्रतदामकृतशोभान्पुष्पमाल्यालंकृतांस्तूलिकागोणिकास्तरुणान्दृष्यपटप्र-
 त्यास्तीर्णानुभयतो लोहितोपधानाञ्छेतैः प्रपाण्डरैः शीघ्रज्ञविर्गोणैर्वोजितान्बहुपुरुषप-
 रिगृहीतान्सत्रैजपत्तान् । गोरथकानेव वातबलज्ञवसंपन्नानेकवर्णानेकविधानेकैकस्य दार-
 कस्य दद्यात् । तत्कस्य हेतोः । तथा हि⁽¹²⁾ शारिपुत्र स पुरुष आद्यश्च भवेन्महाधनश्च 10
 प्रभूतकोशकोष्ठागारश्च⁽¹³⁾ । स एवं पश्येत्⁽¹⁴⁾ । अलं म एषां कुमारकाणामन्यैरेनिर्दत्तैरिति ।⁽¹⁵⁾

1) निर्गतान् left out in B. परिमुक्ता O.

2) वा B.

3) नी O.; the form constantly used in Mahāvastu, agreeing with Pāli *nīvaraṇa*.

4) उपसंक्रामन् in B. Cb. only. उपसंक्रमेयुःरुपसंक्रमित्वा O.

5) O. has better यकानि; cp. above p. 74.

6) गोन B.

7) च्चात्प्र A. च्चा प्र B. K. W. च्चान्प्र Cb.

8) प्रत्याती A. K. W. वस्त्रास्ती B. प्रत्यास्ती Cb. O.

9) हितकृतो A. K. W.

10) योजितां A. B. योजयित्वा Cb. O. योजयितां K. W.

11) गोण Cb.

12) Left out in K. W.

13) In K. W. only.

14) मन्येद् O. B.

15) नैदत्तै A. Cb. K. W. नैदत्ते B. नैदत्तैस्त O.

तत्कस्य हेतोः । सर्व एवमेव कुमारका मन्त्रे पुत्राः सर्वे च मे प्रिया मनघ्रायाः⁽¹⁾ । संवेद्यते
 च मे इमान्येवंद्वयाणि मन्त्रानानि समं च मयैते कुमारकाः सर्वे चित्तवित्तव्या न त्रिषमम् ।
 अकम्पि बहुकोशकोष्ठागारः सर्वसत्त्वानामिन्द्रमिमान्येवंद्वयाणि मन्त्रानानि दद्याम् ।
 किमङ्ग पुनः स्वकानां पुत्राणाम् । ते च दारकास्तस्मिन्समये तेषु मन्त्रानेष्वभिरुह्याच्च-
 5 र्वाद्भुतप्राप्ता भवेयुः । तत्किं मन्यते शारिपुत्र मा हेतु तस्य पुरुषस्य मृषावाद्ः स्याद्येन
 तेषां दारकाणां पूर्वं त्रीणि यानान्युपदर्शयित्वा पश्चात्सर्वेषां मन्त्रानान्येव दत्तान्युदार्या-
 नान्येव दत्तानि ॥

शारिपुत्रं⁽⁵⁾ अकम्पि⁽⁵⁾ । न ह्येतद्भगवन्स ह्येतत्सुगत । अनेनैव तावद्भगवन्कारणेन स
 पुरुषो न मृषावादी भवेद्यत्तेन पुरुषेणोपायकौशल्येन ते दारकास्तस्मादादीप्ताङ्गान्नि-
 10 ष्कामिता⁽⁸⁾ जीवितेन चाभिच्छादिताः । तत्कस्य हेतोः । अतमभावप्रतिलम्भेनैव भगवन्स-
 र्वक्रीडनकानि लब्धानि भवन्ति । यद्यपि तावद्भगवन्स पुरुषस्तेषां कुमारकाणामेकर्थ-
 मपि न दद्यात्तथापि तावद्भगवन्स पुरुषो न मृषावादी भवेत् । तत्कस्य हेतोः । तथा हि
 भगवन्स्तेन पुरुषेण पूर्वमेवैवमनुचिचित्तमुपायकौशल्येनाकृमिमान्कुमारकास्तस्मान्मकृतो
 दुःखस्कन्धात्परिमोचयिष्यामीति । अनेनापि भगवन्पर्यायेण तस्य पुरुषस्य न मृषावादी

1) मनायाः in all MSS. for मनघ्रायाः.

2) मे in all MSS.

3) सत्त्वेभ्यो B.

4) सर्वेभ्यो B.

5) Left out in Cb.

6) Left out in K. W.

7) कुमारका B. Cb. बालदारका O.

8) निष्कामिता O. Cp. p. 73, l. 14.

9) All but O. यद्यदि.

10) In B. K. only. न A.

11) एव in K. W. only.

12) MSS. कात्त.

भवेत् । कः पुनर्वादे यत्नेन पुरुषेण प्रभूतकोशकोष्ठागारमस्तीति कृत्वा पुत्रप्रियतमेव
मन्यमानेन ज्ञाघमानेनैकवर्णान्येकयानानि दत्तानि यदुत्त⁽¹⁾ मद्यायानानि । नास्ति भगवंस्त-
स्य पुरुषस्य नृपावादः ॥

एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं शारिपुत्रमेतद्वोचत् । साधु साधु शारिपुत्र । एवमेतच्छा-
रिपुत्र । एवमेतद्यथा वदसि । एवमेव⁽²⁾ शारिपुत्र तथागतो ऽहं⁽³⁾ सम्यक्संबुद्धः सर्वभयवि- 5
निवृत्तः सर्वोपद्रवोपायासोपसर्गदुःखदौर्मनस्यविद्यान्धकारतमस्तिमिरपटलपर्यवनाह्नेभ्यः
सर्वेण⁽⁴⁾ सर्वं सर्वथा विप्रमुक्तः । तथागतो ज्ञानबलवैशारद्यावेणिकबुद्धधर्मसमन्वागत ऋद्धि-
बलेनातिबलवाँह्लोकपिता महोपायकौशल्यज्ञानिपरमपारमिताप्राप्तो महाकारुणिको
ऽपरिखिन्नमानसो हितैष्यनुकम्पकः । स⁽⁶⁾ त्रैधातुके महता⁽⁷⁾ दुःखदौर्मनस्यस्कन्धेनादीप्तिस्री-
र्षापटलशरणनिवेशनसदृश उत्पद्यते सन्नानां ज्ञातिनराव्याधिमरणशोकपरिदेवदुःखदौर्म- 10
नस्योपायासाविद्यान्धकारतमस्तिमिरपटलपर्यवनाहृप्रतिष्ठानां रागद्वेषमोहपरिमोचनहे-
तोर्नुत्तरायां सम्यक्संबोधौ समादापनहेतोः । स⁽⁹⁾ उत्पन्नः समानः पश्यति सन्नान्द्रक्षतः
पद्यमानांस्तप्यमानान्परितप्यमानाञ्जातिनराव्याधिमरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपा-
यासैः परिभोगनिमित्तं च कामहेतुनिदानं चानेकविधानि दुःखानि प्रत्यनुभवति । दृष्टधा-
र्मिकं च पर्येष्टिनिदानं⁽¹⁰⁾ परिग्रहनिदानं च सांप्रायिकं नरकतिर्यग्योनियमलोकेष्वनेक- 15

1) यदिदं Cb. O.

2) एवं A. K. W. एवमेव B. Cb.

3) A. K. W. add अहं.

4) Left out in K. W.

5) ज्ञान left out in Cb. K. शल्येन K. ज्ञानदर्शन O.

6) सर्वं A. W.

7) त left out in A. K. W.

8) तेन A. K. W. स B. तो Cb.

9) समुत्प A. K. W. स उप B. सङ्ग्य Cb.

10) पर्याष्ट K. W.

विधानि दुःखानि प्रत्यनुभविष्यति⁽¹⁾ । देवमनुष्यदारिद्र्यमानदृसंयोगमिष्टविनभाविकानि च दुःखानि प्रत्यनुभवति । तत्रैव च दुःखस्कन्धे परिवर्तमानाः क्रोडति रमते परिचारयति नोत्तसति न संत्रसति न संत्रासमापद्यते न बुध्यते न चेतयति⁽²⁾ नोद्विजति न निःसर्णं⁽³⁾ पर्येषते तत्रैव चादीप्तागारसदृशे त्रैधातुके ऽभिरमति तेन तेनैव विधायति ।
 ८ तेन च मरुता दुःखस्कन्धेनाभ्याकृता न दुःखमनसिकारसंज्ञामुत्पादयति ॥

तत्र शारिपुत्र तयागत एवं पश्यति । अहं खल्वेषां सत्त्वानां पिता । मया ह्येते सत्त्वा अस्मादेवंद्वयान्मरुतो दुःखस्कन्धात्परिमोचयितव्या मया चैषां सत्त्वानामप्रमेयमचित्यं बुद्धज्ञानमुखं दातव्यं येनैते सत्त्वाः क्रीडिष्यति रमिष्यति परिचारयिष्यति त्रिक्रीडितानि च⁽⁵⁾ करिष्यति ॥

10 तत्र शारिपुत्र तयागत एवं पश्यति । सचेदहं ज्ञानबलो ऽस्मीति कृत्वर्द्धिबलो ऽस्मीति कृत्वानुपयेनैषां सत्त्वानां तयागतज्ञानबलवैशारद्यानि संभ्रावयेयं नैते सत्त्वा एभिर्धर्मनिर्णयियुः । तत्कस्य हेतोः । अद्यवसिता क्स्मी सत्त्वाः पञ्चमु कामगुणेषु⁽⁷⁾ त्रैधातुक-⁽⁸⁾ रत्यामपरिमुक्ता ज्ञानिस्राव्याधिमरणशोकपरिदेवदुःखदीर्घनस्योपायासेभ्यो दृश्यते प-
 15 त्कथमेते बुद्धज्ञानं परिभोत्स्यते⁽¹¹⁾ ॥

1) भवति A. Ca. Cb. K. W. भविष्यति B.

2) चिन्तयति O.

3) निश A. K. निःस B. निःश Cb. W. निःस O.

4) चेभ्यः सत्त्वेभ्य अत्र B.

5) In Cb. K. only.

6) ज्ञान left out in K. W. ज्ञानदर्शन O.

7) A. K. W. add अद्यवसिता क्स्मी सत्त्वाम्-

8) के K. W. Cb.

9) Left out in W.

10) Thus O., agreeing with p. 79, l. 9—10. The others have दीप्तशरण-पटलनि°.

11) बुद्धेयुस्तत्र O.

तत्र शारिपुत्र तथागतो⁽¹⁾ यद्यथापि नाम स पुरुषो बाहुबलिकः स्थापयित्वा बा-
 हुबलमुपायकौशल्येन तान्कुमारकांस्तस्मादादीप्ताद्गार्निष्कासयेन्निष्कासयित्वा च तेषां
 पश्चाद्दाराणि मन्त्रायानानि⁽⁴⁾ दद्यात् एवमेव शारिपुत्र तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धः
 तथागतज्ञानबलवैशारद्यसमन्वागतः स्थापयित्वा तथागतज्ञानबलवैशारद्यमुपायकौशल्य-
 ज्ञानेनादीप्तशीर्षपटलशरणनिवेशनसदृशात्त्रैधातुकात्सञ्चानां निष्कासनहेतोस्त्रीणि याना- 5
 न्युपदर्शयति यद्वत्⁽⁷⁾ आवकयानं प्रत्येकबुद्धयानं बोधिसत्त्वयानमिति । त्रिभिश्च यानैः
 सत्त्वाँल्लोभत्येवं चैषां वदति । मा भवतो ऽस्मिन्नादीप्ताद्गार्सदृशे त्रैधातुके ऽभिर⁽⁸⁾मधं क्ली-
 नेषु द्वपशब्दगन्धरसस्पर्शेषु । अत्र हि ययं त्रैधातुके ऽभिरताः पञ्चकामगुणसङ्गतया
 तृष्णाया दक्ष्यथ तप्यथ परितप्यथ⁽⁹⁾ । निर्धावधमस्मात्त्रैधातुकान्त्रीणि यानान्यनुप्राप्स्यथ⁽¹¹⁾
 यदिदं आवकयानं प्रत्येकबुद्धयानं बोधिसत्त्वयानमिति । अर्हे वो ऽत्र स्थाने प्रतिभूरर्हे 10
 वो दास्याम्येतानि त्रीणि यानान्यभियुञ्ज्यथे⁽¹²⁾ त्रैधातुकान्निःसर्णहेतोः । एवं चैताँल्लोभ-
 यामि । एतानि भोः सत्त्वा यान्यार्याणि चार्यप्रशस्तानि⁽¹⁴⁾ च महारमणीयकसमन्वागतानि चा-

1) In O. तद्यथा.

2) ष्कासितानि नि A. ष्कासये नि B. ष्कासये नि Cb. ष्कासितानि नि K.
 ष्कामितानि नि W. ष्कामयति O.

3) ष्कास्य चेतेश्चः कुमारकेभ्य पश्चा B. ष्कामयित्वा O.

4) दारांमन्त्रायानानिव B.

5) °दे A. Ca. Cb. W. त् । ए B.

6) ज्ञान left out in B. Cb. ज्ञानदर्शन O.

7) यदिदं B. Cb. O.

8) भि in A. O. only. °थ O.

9) In B. O. only.

10) धम् A. त B. K. W. थ Cb. निर्धापथ O.

11) Thus O. °प्राप्नुवन्ति the others.

12) Left out in K. W.

13) थ Cb. O. Correct would be धं.

14) Left out in A. Cb.

कृपाणामैर्भवत्तः क्रीडिष्यथ रमिष्यथ परिचारिष्यथ । इन्द्रियबलबोध्यङ्ग्यान्विमोक्त-
समाधिसमापत्तिभिश्च मरुतौ रतिं प्रत्यनुभविष्यथ । मरुता च सुखमौमनस्येन समन्वा-
गता भविष्यथ ॥

तत्र शारिपुत्र ये सन्नाः पण्डितव्राताया भवन्ति ते तत्रागतस्य लोकापितुरभिभ्रद-
5 धत्ति⁽³⁾ । अभिभ्रदधित्वा⁽⁴⁾ च तत्रागतशासने ऽभियुष्यन्ते⁽⁵⁾ उच्योगमापद्यन्ते⁽⁶⁾ । तत्र केचित्सन्नाः
परधोषश्रवानुगमनमाकाङ्क्षाणां आत्मपरिनिर्वाणकृतेश्चतुरार्यसत्यानुबोधाय तत्रागत-
शासने ऽभियुष्यन्ते⁽⁷⁾ । त उच्यन्ते आवकथानमाकाङ्क्षाणांस्त्रैधातुकांनिर्धावन्ति तद्यथापि
नाम तस्मादादीप्ताद्गारादन्यतरे⁽¹⁰⁾ दार्का मृगरथमाकाङ्क्षाणां निर्धावित्वाः । अन्ये सन्ना
अनाचार्यकं ज्ञानं दमशमथमाकाङ्क्षाणां आत्मपरिनिर्वाणकृतेश्चतुप्रत्ययानुबोधाय तत्रा-
10 गतशासने ऽभियुष्यन्ते⁽¹²⁾ । त उच्यन्ते प्रत्येकबुद्धयानमाकाङ्क्षाणांस्त्रैधातुकांनिर्धावन्ति तद्य-
थापि नाम तस्मादादीप्ताद्गारादन्यतरे⁽¹³⁾ दार्का अग्ररथमाकाङ्क्षाणां निर्धावित्वाः । अथरे⁽¹⁵⁾

1) भविष्यन्ति B. Cb.

2) तुम् A. K. W. तुर्भाषितम् O.

3) अद्वास्यन्ति B. Cb. O.

4) अद्वाय B. too correct.

5) रूह्यन्ते A. युष्यन्ते K. W. left out in B. Cb. ऽयोगमारुत्स्यन्ति O.

6) उच्यो left out in Cb. पत्स्यन्ते B. Cb.

7) नुयामा K.

8) A. Ca. add परित्याग between आत्म and प°.

9) रूह्यन्ते A. ति Cb. O.

10) र K.

11) B. adds क.

12) ति Cb. O.

13) अगाराद् left out in K. निष्क्रान्ता इति O.

14) K. W. add क.

15) धावन्ति A. K. W.

पुनः सत्त्वाः सर्वज्ञानं बुद्धज्ञानं⁽¹⁾ स्वयंभुजानमनाचार्यकं⁽²⁾ ज्ञानमाकाङ्क्षमाणा ब्रह्मज्ञानकृताय
ब्रह्मज्ञानमुखाय लोकानुकम्पयै मक्तो जनकायस्यार्थाय कृताय सुखाय देवानां च मनुष्या-
णां च सर्वसत्त्वपरिनिर्वाणकृतोस्तथागतज्ञानबलवैशारद्यानुबोधाय तथागतशासने ऽभि-
पुञ्ज्यते । त उच्यते महापानमाकाङ्क्षमाणास्त्रिधातुकात्रिधावन्ति । तेन कारणेनोच्यते बो-
धिसत्त्वा महासत्त्वा इति । तद्यथापि नाम तस्मादादीप्तादगारादन्यतरे दारका गोरथमा- 5
काङ्क्षमाणा निर्धाविताः⁽⁵⁾ ॥

तद्यथापि नाम शारिपुत्र स पुरुषस्तान्कुमारकांस्तस्मादादीप्तादगारात्रिधाविता-
न्दृष्ट्वा ज्ञेयस्वस्तिभ्यां⁽⁶⁾ परिमुक्तानभयप्राप्तानिति विदित्वात्मानं च महाधनं विदित्वा⁽⁷⁾ तेषां
दारकाणामेकमेव⁽⁸⁾ यानमुदारमनुप्रयच्छेत् एवमेव शारिपुत्र तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धो
यदा पश्यत्यनेकाः सत्त्वकोटीस्त्रिधातुकात्परिमुक्ता इःखभयभैरवोपद्रवपरिमुक्तास्तथागत- 10
शासने द्वारेण निर्धाविताः परिमुक्ताः सर्वभयोपद्रवकात्तारेभ्यो निर्वृत्तिसुखप्राप्ताः । ताने-
तांशारिपुत्र तस्मिन्समये तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः प्रभूतो महाज्ञानबलवैशारद्यकोश
इति विदित्वा सर्वे चैते ममैव पुत्रा इति ज्ञात्वा बुद्ध्यनेनैव तान्सत्त्वान्परिनिर्वापयति । न
च कस्यचित्सत्त्वस्य प्रत्यात्मिकं परिनिर्वाणं वदति⁽¹³⁾ । सर्वाश्च तान्सत्त्वांस्तथागतपरिनि-

1) Left out in B. Cb.

2) स्वयंभुवस्थानमाचा A. स्वयंभुजानमनाचा B. Cb. स्वयंभुवः ज्ञानमाचा K.W.

3) कं left out in Cb.

4) Cb. adds क.

5) ता स्युः A. K. W. निष्क्रान्तामिति O.

6) त्वां W. ज्ञेयेण स्वस्तिना O.

7) From आत्मानं till विदित्वा left out in Cb. आत्मनश्च W.

8) तेभ्यो दारकेभ्यः एक B.

9) प्रदत्तं । ए A. W. प्रदत्ते । ए K. प्रयच्छेत् । ए B. प्रयच्छेद् Cb. प्रयच्छति O.

10) का सत्त्वकोटीः A. K. W. का सत्त्वकोटी B. °कोटीस् O. काः सत्त्वकोट्यास् Cb.

11) पूर्णा Cb.

12) तानेनांच्छा A. तानेनांच्छा K. W. एता शा B. तमेनाच्छा Cb.

13) वदति B. O. वदामि A. Cb. K. W.

वीणो न मङ्गापरिनिर्वाणो⁽¹⁾ पारिनिर्वापयति⁽²⁾ । ये चापि ते शारिपुत्र सञ्जास्त्रिधातुकात्परि-
मुक्ता भवन्ति तेषां⁽³⁾ तथागतो ध्यानविमोक्षसमाधिसमापत्ती⁽⁴⁾र्याणि परमसुखानि क्रोड-
नकानि⁽⁵⁾ रमणीयकानि ददाति सर्वाण्येतान्येकवर्णानि । तद्यथापि नाम शारिपुत्र तस्य
पुरुषस्य न मृषावादी भवेद्येन⁽⁷⁾ त्रीणि यानान्युपदर्शयित्वा तेषां कुमारकाणां⁽⁸⁾मेकमेव मङ्गा-
5 यानं सर्वेषां⁽⁹⁾ दत्तं सत्तत्त्वमयं सर्वालंकारविभूषितमेकवर्णमिचोदारयानमेव सर्वेषां⁽¹⁰⁾मया-
नमेव दत्तं भवेत् एवमेव शारिपुत्र तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धो न मृषावादी भवति येन
पूर्वमुपापकौशल्येन त्रीणि यानान्युपदर्शयित्वा पश्चान्मङ्गायानेनैव सञ्जान्परिनिर्वापयति ।
तत्कास्य हेतोः । तथागतो हि शारिपुत्र प्रभूतज्ञानबलवैशारद्यकोशकोष्ठागारसमन्वागतः
प्रतिबलः सर्वसञ्चानां सर्वज्ञज्ञानसङ्गतं धर्ममुपदर्शयितुम् । अनेनापि शारिपुत्र पर्यायेणैवं
10 वेदितव्यम् । यथोपायंकोशल्यज्ञानाभिनिर्हरिस्तथागत एकमेव मङ्गायानं देशयति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

यथा⁽¹²⁾ हि पुरुषस्य भवेद्गारं जीर्णं मङ्गलं⁽¹³⁾ च सुडुर्बलं⁽¹⁴⁾ च ।

विशीर्णं प्रासादं तथा भवेत् स्तम्भाश्च मूलेषु भवेयु पूतिकाः ॥ ३५ ॥

1) Left out in B.

2) पयामि Cb.

3) तेभ्यस्त B.

4) त्तिरा A. K. W. तीं च B. तय च Cb. तयः च O.

5) रा A. K. W.

6) एतानि in B. only.

7) भवति । येन Cb. O.

8) तेभ्यः कुमारकाभ्यः B.

9) सर्वेभ्यो B.

10) दत्तं A. B. Ca. Cb. O. दद्यात्तं K. दद्यात् W.

11) Left out in O. B. Cb.

12) यथा K. O. तथा A. B. Ca. Cb. W.

13) All but O. मङ्गलं.

14) सुडुर्बलं च A. B. Cb. सुडुर्बलं च K. O. सुडुर्बलश्च W.

गवाक्षकर्म्या गडितैकदेशा⁽¹⁾ विशोर्णा कुड्यं कटलेपनं च ।
 शोर्णाप्रवृद्धं⁽²⁾ धुतवेदिकं च तृणाच्छक्रे सर्वत ओपतत्तम् ॥ ४० ॥
 शतान पञ्चान घनूनकानां आवासु सो तत्र भवेत् प्राणिनाम्⁽³⁾ ।
 बहूनि च⁽⁴⁾ निष्कुटसंकटानि⁽⁵⁾ उच्चारपूर्णाणि जुगुप्सितानि ॥ ४१ ॥
 गोपानसी विगडित तत्र सर्वा कुड्याश्च भित्तोश्च तथैव स्रस्ताः ।
 गृधाण कोट्यो निवसन्ति तत्र पारावतोलूक तथान्यपत्तिषाः ॥ ४२ ॥
 आशीविषा दारुण तत्र सन्ति देशे प्रदेशेषु मन्हाविषोयाः ।
 विचित्रिका वृश्चिक मूषिकाश्च एतानि⁽⁷⁾ आवासु सुडुष्टप्राणिनाम् ॥ ४३ ॥
 देशे च देशे अमनुष्य⁽⁸⁾ भूयो उच्चारप्रमत्तावविनाशितं च ।
 कृमिकीटखद्योतकपूतिकं च श्वभिः प्रगालैश्च⁽⁹⁾ निनादितं च ॥ ४४ ॥
 भेरुपडका दारुण तत्र सन्ति मनुष्यकुणपानि विभक्तयत्तः⁽¹¹⁾ ।
 तेषां च⁽¹²⁾ निर्याणु प्रतीतमाणाः श्वानाः प्रगालाश्च वसन्त्यनेके ॥ ४५ ॥
 ते दुर्बला नित्यं क्षुधाभिभूता देशेषु देशेषु विखादमानाः⁽¹³⁾ ।
 कलहं करोत्ताश्च निनादयन्ति सुभैरवं तद्गृहमेवद्रुपम् ॥ ४६ ॥

5

10

1) MSS. शां, but O. quite different.

2) प्रवृद्धोद्धृत O.

3) All but O. तेषाम्.

4) All but O. चा.

5) O. संकुटानि.

6) आसी B. Ca. Cb. K. W. आशी A. O.

7) ने K. विविधान O.

8) द्रुपो अमनुष्या (i. e. नोक्षा) भूमयः O. To read अमनुष्यभूमयो?

9) All but O. वैश्च.

10) निनादितं A. विनाशितं B. Cb. निनादितं Ca. K. O. निनादिच्च W.

11) ये भक्तयत्ति O.

12) श्वानाः A. O. श्वाना B. Cb. K. W.

13) विषादमाणाः A.

- सुरौद्रचित्ताः पि वसन्ति यत्ता मनुष्यकुण्डपानि विकट्टमानाः ।
 देशेषु देशेषु वसन्ति तत्र शतापदो⁽¹⁾ गोनसकाश्च⁽²⁾ व्याडाः ॥ ४७ ॥
 देशेषु देशेषु च⁽³⁾ निक्षिपन्ति ते पोतकान्यालयनानि⁽⁴⁾ कृत्वा ।
 न्यस्तानि न्यस्तानि च तानि तेषां ते यत् भूयो परिभक्तपत्ति ॥ ४८ ॥
- 5 यदा च ते यत् भवन्ति तृप्ताः परसन्न ख्यादिव सुरौद्रचित्ताः ।
 परसन्नमांसैः परितृप्तगात्राः कलहं तदा तत्र करोन्ति तीव्रम् ॥ ४९ ॥
 विध्वस्तलेनेषु⁽⁵⁾ वसन्ति तत्र कुम्भाण्डका दारूणाहौद्रचित्ताः ।
 वितस्तिमात्रास्तथ कृस्तमात्रा द्विकृस्तमात्राश्चनुचङ्गमत्ति⁽⁶⁾ ॥ ५० ॥
 ते चापि श्वानान्परिगृह्य पदैकृतानकान्⁽⁷⁾ कृत्व तथैव भूमौ ।
- 10 घोषामु चोत्पोद्य वितंसयन्तो⁽⁸⁾ व्यापासयन्तश्च⁽⁹⁾ रमन्ति तत्र ॥ ५१ ॥
 नानाश्च कृष्णाश्च तथैव दुर्बला उच्चा मरुताश्च⁽¹⁰⁾ वसन्ति प्रेताः ।
 जिघत्सिता भोजन मार्गमाणा अर्तस्वरं क्रन्दिषु तत्र तत्र ॥ ५२ ॥
 सूचीमुखा गोणामुखाश्च केचित् मनुष्यमात्रास्तथ श्वानमात्राः ।
 प्रकीर्णकेशाश्च करोन्ति शब्दमाहारतृष्णापरिदृक्ष्यमानाः ॥ ५३ ॥

-
- 1) शतपादिका O.
 2) All गोण.
 3) परि B. Ca. Cb. पनि O.
 4) ना A. B. का Cb. O.; left out in K. W.
 5) MSS. लयनेषु; but O. उर्धस्थले तत्र.
 6) °त्रामनु° O., the m being a means to avoid hiatus.
 7) कां A. Cb. K. W. कं B. कानि O.
 8) यभत्सयन्तो A. K. च भंसमत्त B. विभर्त्सत्त Ca. च भर्त्सत्त Cb. य तत्स-
 मत्तो W. Our r. conjectural.
 9) व्यश्वावर्षतश्च A. वस्यायसंतश्च B. व्यसायर्षतास्च Ca. व्यसायंतश्च Cb. व्य-
 स्वावयत्तश्च K. W. वव्यापयन्तिश्च O. Our r. conjectural.
 10) All but O. मरुता°.
 11) त्। अम A. K. W. त्। अ B. त्। म Cb. न्म Ca. O. वक्त for मात्र in O.

चतुर्दिशं चात्र विलोकयन्ति गवान्⁽¹⁾ उल्लोकनकेहि नित्यम् ।
 ते यज्ञप्रेताश्च पिशाचकाश्च गृधाश्च घाह्वारं गवेषमाणाः ॥ ५४ ॥
 एतादृशं भैरवुं⁽²⁾ तद्गृहं भवेत् मरुत्तमुच्चं च मुडुर्बलं च ।
 विज्ञर्षरं डुर्बलमितरं⁽³⁾ च पुरुषस्य एकस्य परिग्रहं भवेत् ॥ ५५ ॥
 स च बाह्यतः स्यात्पुरुषो गृहस्य निवेशनं तच्च भवेत्प्रदीप्तम् ।
 मरुत्ता समक्षेन चतुर्दिशं च श्वालासकृत्तैः परिदीप्यमानम्⁽⁴⁾ ॥ ५६ ॥
 वंशाश्च दाह्वाणि च अग्नितापिताः करोन्ति शब्दं गुरुकं सुभैरवम् ।
 प्रदीप्तं स्तम्भाश्च तथैव भित्तयो यज्ञाश्च प्रेताश्च मुचन्ति नादम् ॥ ५७ ॥
 संलूषिता गृध्रशताश्च भूयः कुम्भाण्डकाः श्लोष्ट्रमुखा धमन्ति ।
 समक्षतो व्याडशताश्च तत्र नदन्ति क्रोशन्ति च दक्ष्यमानाः ॥ ५८ ॥
 पिशाचक्रास्तत्र बहू धमन्ति संतापिता अग्निं मन्दपुण्याः ।
 दत्तेहि पाटिब ते⁽⁵⁾ अन्यमन्यं रुधिरेण सिञ्चन्ति च दक्ष्यमानाः ॥ ५९ ॥
 भैरुण्डका कालगताश्च तत्र खादन्ति सत्त्वाश्च ते अन्यमन्यम् ।
 उच्चारं दक्ष्यत्यमनोऽज्ञगन्धः प्रवापते⁽⁶⁾ लोकि चतुर्दिशासु ॥ ६० ॥

5

10

1) ते Cb.

2) वु K. W. व A. B. Cb. O.

3) भित्तरु A. K. W. डुर्बल B. Cb.

4) All but O. भैरवं. भिञ्जति O.

5) Left out in W.

6) Left out in B. K.

7) नां in all MSS. but O.

8) संलूषिता O. (Skr. श्वलोपिता). The others but K. तू.

9) भूते A. भूवन् B. Cb. W. भूवम् K. भूयः O.

10) चाष्ट A. प्रोष्ट B. श्लोष्ट Cb. पाण्ड K. W. तत्र बहू O.

11) ना K. W.

12) नमल्पपुण्याः O., r. °न अ° with shortening of ā before a vowel.

13) ते A. Ca. Cb. K. W. न B.

14) प्रदायती O.

- शतापदीयो प्रपलायमानाः कुम्भाण्डकास्ताः⁽¹⁾ परिभक्तयन्ति ।
 प्रदीप्तकेशाश्च धमन्ति⁽²⁾ प्रेताः तुघाय दाक्षेन⁽³⁾ च दक्ष्यमानाः ॥ ६१ ॥
 एतादृशं भैरव तन्निवेशनं श्वालासकृन्निर्कं विनिश्चरद्भिः⁽⁴⁾ ।
 पुरुषश्च सो तस्य गृक्षस्य स्वामी द्वारस्मि अस्थसि विपश्यमानः⁽⁵⁾ ॥ ६२ ॥
 5 शृणोति चासौ स्वके⁽⁶⁾ अत्र पुत्रान्क्रीडापिनः क्रीडनसक्तबुद्धिन् ।
 रमन्ति ते क्रीडनकप्रमत्ता⁽⁸⁾ यथापि बाला अविज्ञानमानाः ॥ ६३ ॥
 श्रुत्वा च सो⁽⁹⁾ तत्र प्रविष्टुं तिष्ठं प्रमोचनार्थाय तदात्मज्ञानाम् ।
 मा मरु बाला इमि सर्वदारका दक्षेपु नश्येपु च त्तिप्रमेव ॥ ६४ ॥
 स भापते तेषमगारदोषान्दुःखं इदं भोः कुलपुत्र दारुणम् ।
 10 विविधाश्च सत्त्वेकं अयं च अग्निं मरुत्तिका⁽¹⁰⁾ दुःखपरंपरात्र⁽¹¹⁾ ॥ ६५ ॥
 अशीविषा यत्त सुरीन्द्रचित्ताः कुम्भाण्डप्रेता ब्रह्मो वसन्ति ।
 भेरुण्डका श्वानप्रमालसंघा गृध्राश्च आकार गवेप्रमाणाः⁽¹³⁾ ॥ ६६ ॥
 एतादृशात्रं⁽¹⁴⁾ ब्रह्मो वसन्ति विनापि चाग्नेः⁽¹⁵⁾ परमं सुभैरवम् ।
 दुःखं इदं केवलमेवद्वयं समस्ततश्चाग्निर्यं प्रदीतः ॥ ६७ ॥

1) MSS. तान्प.

2) भवन्ति A. K. W. धमन्ति B. Cb. O.

3) दाक्षेन A. K. W. दाक्षेन B. Cb.

4) अरन्ति A. °लापि °अरन्ति O.

5) ना A. B. W. नाः Cb. K. नः O.

6) MSS. स्वकमत्र, the e short before vowel. The r. in O. quite different.

7) श A. र B. Cb. स K. W.

8) MSS. तान् and तान्. O. different.

9) सो B. स O. The others सौ.

10) अग्नि A. K. W. अग्नी B. Cb. अग्निर Cb. O.

11) All but O. मरुत्तिका.

12) रातु Cb.

13) All but O. र.

14) शास्मि A. K. W. शास्तत्र B. शातत्र Cb. शात्र O.

15) All but O. चाग्नेया.

ते चोद्यमानास्तथ बालबुद्धयः कुमारकाः क्रीडनके प्रमत्ताः ।

न चित्तयते पितरं भणतं न चापि तेषां मनसीकरोति ॥ ६८ ॥

पुरुषश्च सो तत्र तदा विचित्तयेत्मुहुःखितो ऽस्मि⁽¹⁾ इह पुत्रचित्तया ।

किं मह्य पुत्रेहि अपुत्रकस्य मा नाम दक्षेयुरिहामिना इमे ॥ ६९ ॥

उपाय⁽²⁾ सो चित्तयि तस्मि⁽³⁾ काले लुब्धा⁽⁴⁾ इमे क्रीडनकेषु बालाः ।

5

न चात्र क्रीडा च रती⁽⁵⁾ च काचिद्बालान को यादृशु मूढभावः ॥ ७० ॥

स तानवोचच्छृणुथा⁽⁶⁾ कुमारका नानाविधा यानक⁽⁷⁾ या ममास्ति ।

मृगैर्रजैर्गोणवैश्च युक्ता उच्चा महता⁽⁸⁾ समलंकृता⁽⁹⁾ च ॥ ७१ ॥

ता⁽¹⁰⁾ बाह्यतो अस्य निवेशनस्य निर्धावथा तेहि⁽¹¹⁾ करोथि कार्यम् ।

युष्माकमर्थे मय कारितानि निर्याथ तैस्तुष्टमनाः समेत्य ॥ ७२ ॥

10

ते यान एतादृशका⁽¹²⁾ निशाम्य अरब्धवीर्यास्वरिता हि भूवा ।

निर्धावित्तास्तत्क्षणमेव सर्वे⁽¹⁵⁾ आकाशि तिष्ठति⁽¹⁷⁾ दुखेन मुक्ताः⁽¹⁸⁾ ॥ ७३ ॥

- 1) All but O. स्मा.
- 2) All but O. उपायि.
- 3) स्मि A. Cb. W.
- 4) यथा Cb.
- 5) All but O. चरतीव.
- 6) था B. Cb. O. The rest ता.
- 7) यो A. W. ये B. Cb. या K.
- 8) All but O. कृताः.
- 9) युक्ता O. ताश्च the rest.
- 10) All ते
- 11) कुरुध A. Cb. W. कुरुध K. कुरुध B. करोथ O.
- 12) MSS. कान्.
- 13) All but O. लब्ध.
- 14) ता भवित्वा O. तैहि भूवा the others.
- 15) वै Cb.
- 16) शा A. Cb. W. स K. सि B.
- 17) All but O. add च.
- 18) All दुः.
- 19) न in B. only. विप्रमु Cb. O.

- पुरुषश्च सो निर्गति⁽¹⁾ दृष्ट्वा दारकान्यामस्य मध्ये स्थितु चत्वरस्मिन्⁽²⁾ ।
 उपविश्य सिंहासनि तानुवाच अहं अहं निर्वृतु अथ मार्षाः⁽³⁾ ॥ ७४ ॥
 ये दुःखलब्धा मम ते तपस्विनः पुत्राः प्रिया श्रीरस विंश बालाः ।
 ते दारुणे दुर्गहृते अभूयन्बद्धस्तुपूर्णा च सुभैरवे च ॥ ७५ ॥
 6 आदीप्तके ज्वालसकृत्पूर्णं रता च ते क्रीडरतीषु आसन् ।
 मया च ते मोचित अथ सर्वे येनाह निर्वाणु समागतो ऽयम् ॥ ७६ ॥
 सुखस्थितं तं⁽⁶⁾ पितरं विदित्वा उपगम्य ते दारक एवमाहुः ।
 ददाहि नस्तात यथाभिभाषितं त्रिविधानि यानानि मनोरमाणि ॥ ७७ ॥
 सचेत्तव सत्यक तात⁽⁷⁾ सर्वं यद्भाषितं तत्र निवेशने तं⁽⁸⁾ ।
 10 त्रिविधानि यानानि हं⁽⁹⁾ संप्रदास्ये ददस्व कालो ऽयमिहाय तेषाम् ॥ ७८ ॥
 पुरुषश्च सो कोशबली भवेत् सुवर्णाञ्ज्यामणिमुक्तिकस्य ।
 हिरण्य दासाश्च अनल्पकाः स्युरूपस्थायका नैकविधानयानां⁽¹³⁾ ॥ ७९ ॥

-
- 1) O. त, the rest तु. निर्गतिनिर्गति, Skr. निर्गतान्.
 2) O. चरे the others चरेस्मिन्
 3) मार्षा A. K. W. सर्वाः B. सत्वाः Cb. मार्षा O.
 4) मय A. मम O. मयि the rest.
 5) णामुया B. Cb. निर्वृत अथ मार्षाः O.
 6) च A. K. W. तं B. left out in Cb.
 7) सचैव तं सत्यं कृता च A. W. सचैवकं सत्यक तात B. सदेवे ते सत्यक तात Cb. सचेत्तव सत्य ददाहि तात O.
 8) ति B. नस्मि O.
 9) ह A. K. W. च B. चो Cb.
 10) त् Cb. K. विदित्वा O.
 11) मुक्ति Cb. O. मौक्ति K. W. मुक्त Ca. A. B.
 12) उपस्थपेस्य O. उपस्थान अने the others. Our reading conjectural.
 13) MSS. यानान् and यानम्.

रत्नामया गोपारथा विशिष्टाः सवेदिकाः किङ्किणिजालनद्धाः ।
 कृत्रघ्नैभिः समलंकृताश्च मुक्तामणीजालिककादिताश्च ॥ ८० ॥
 सुवर्णापुष्पाणां कृतैश्च दामैर्देशेषु देशेषु प्रलम्बमनैः ।
 वस्त्रैरुदारैः परिसंवृताश्च प्रत्यास्तृता इष्यवैश्च श्रुतैः ॥ ८१ ॥
 मृडुकान् पट्टान् तथैव तत्र वर्तूलिकासंस्तृतं येहि ते रथाः । 5
 प्रत्यास्तृताः कोटिसकृन्मूल्यैर्वैश्च कोच्चैर्बककंसलत्तणैः ॥ ८२ ॥
 श्वेताः सुपुष्टा⁽⁵⁾ बलवत्त गोषा मन्दाप्रमाणा अभिदर्शनीयाः ।
 ये योजिता रत्नरथेषु तेषु परिगृहीताः पुरुषैरनेकैः ॥ ८३ ॥
 एतादृशान्सो पुरुषो ददाति पुत्राण्य सर्वाण्य वरान्विशिष्टान् ।
 ते चापि तुष्टान्तमनाश्च तेहि दिशाश्च विदिशाश्च न्ननन्ति क्रीडकाः ॥ ८४ ॥ 10
 एवमेव⁽⁶⁾ कं शारिसुता मरुषीं सत्त्वान् त्राणञ्च पिता च भोमि ।
 पुत्राश्च ते⁽⁷⁾ प्राणिन सर्वि मरुषं त्रैधातुके कामविलग्न बालाः ॥ ८५ ॥
 त्रैधातुकं⁽⁸⁾ च यद्य तन्निवेशनं सुभैरवं दुःखशताभिकीर्णम् ।
 अशेषतः⁽⁹⁾ प्रस्वलितं समत्ताऽज्ञातीजराव्याधिगतैरनेकैः ॥ ८६ ॥

1) Instead of the Nominatives here and in the next following vs. the MSS. have Accusatives.

2) Sic O.; वृष्या the rest. सकृन् for कृतैश्च O.

3) All but O. संस्कृत.

4) कोट्टाम् A. कोट् B. कोटा Cb. कोडम् K. कोट्ट W. कोट्टै O. Our r. conjectural; cp. कोच्च Divyāvadāna 553, 2; Pāli *koecha*, Skr. कूर्च.

5) Sic O.; सुपुष्ट्या the rest.

6) एवमेव कं A. Ca. Cb. K. W. एवमेव कं B.

7) मे A. B. K. W. ते Cb.

8) वा A.

9) Sic O.; अशेषतं the rest.

- अहं⁽¹⁾ च त्रैधातुकमुक्तं शातो⁽²⁾ एकाक्षस्थायो पवने⁽³⁾ वसामि ।
 त्रैधातुकं च ममिदं परिग्रहो⁽⁴⁾ ये स्यत्र दक्ष्यन्ति⁽⁴⁾ ममैति पुत्राः ॥ ८७ ॥
 अहं च आदीनव⁽⁵⁾ तत्र दर्शयो⁽⁶⁾ विदित्वा प्राणं अरुमेव चैषाम् ।
 न चैव मे ते श्रुणि सार्वि बाला यथापि कामेषु विलग्नबुद्धयः ॥ ८८ ॥
 5 उपायकौशल्यमहं प्रयोजयी यानानि त्रीणि प्रवदामि चैषाम् ।
 ज्ञात्वा च त्रैधातुकि नेकदोषान्निर्धावनार्थाय⁽⁷⁾ वदाम्युपायम् ॥ ८९ ॥
 मां चैव ये निश्चित भोक्षि पुत्राः षडभिन्नत्रैविध्यमकानुभावाः ।
 प्रत्येकबुद्ध्याश्च भवन्ति ये ऽत्र अविवर्तिका⁽⁹⁾ ये चिह्नं⁽¹⁰⁾ बोधिसत्त्वाः ॥ ९० ॥
 समान पुत्राणां⁽¹¹⁾ क्लृ तेष तत्क्षणमिमेन दृष्टान्तत्रेणा पण्डितैः⁽¹²⁾ ।
 10 वदामि एकं⁽¹³⁾ श्मु बुद्धानं परिगृह्णथा सार्वि जिना भविष्यथ ॥ ९१ ॥
 तस्मा⁽¹⁴⁾ वरिष्ठं सुमनोरमं च विशिष्टरूपं चिह्नं⁽¹⁵⁾ सर्वलोक्ये ।
 बुद्धानं ज्ञानं द्विपदोत्तमानामुदाररूपं तथ वन्दनीयम् ॥ ९२ ॥

1) From त्रै° till वसामि left out in K.

2) तो A. W. O. तः B. तौ Cb.

3) All but O. °रु वने. Cp. Mahāvastu II, 372, and Pāli *parana*.

4) मे A. B. Ca. Cb. मै K. W.

5) वु A. K. W.

6) यो A. Cb. यि B. यी B. Ca. दर्शो K. W.

7) नै K. W. निर्धावनार्थाय O.

8) सिद्धावनास्थाय Cb. or निर्धावनार्थाय, see Kern's version, p. 88, note. The rest निर्वापना°.

9) All but O. अवैव°.

10) ये चिह्नं A. ये चिह्नं B. ये चिह्नं च Cb. यो चिह्नं K. या चिह्नं W.

11) नाहु A. K. W. णहु Ca. णहु B. नहु Cb. O.

12) तां A. K. W. ता B. Cb. कोलित O.

13) वर B. K. W.

14) तं च A. तथा B. तं चो Cb. तं चा K. W. तं चैव इष्टं O.

15) चिह्नं in all MSS. ep. verse 90 above.

बलानि ध्यानानि तथा विमोक्षाः समाधिनां क्रोडिशता चनेका⁽¹⁾ ।

अयं रथो ईदृशको वरिष्ठो रमति येन⁽²⁾ सद बुद्धपुत्राः ॥ १३ ॥

क्रीडति एतेन क्षपेत्ति⁽³⁾ रात्रयो दिवसांश्च पत्नानृतवो ऽथ मासान् ।

संवत्सरानक्षरकल्पमेव⁽⁴⁾ च क्षपेत्ति⁽⁸⁾ कल्पान सत्स्रकाद्यैः ॥ १४ ॥

रत्नामयं यानमिदं वरिष्ठं गच्छति येन इह बोधिमण्डे ।

5

विक्रीडमाना⁽⁵⁾ बहुबोधिसत्त्वा ये च श्रृणोति⁽⁶⁾ सुगतस्य श्रावकाः ॥ १५ ॥

एवं प्रज्ञानादि त्वमद्य तिष्ठ्य नास्तीह यानं द्वितियं⁽⁷⁾ कर्हिचित् ।

दिशो दश सर्वं गवेषयित्वा स्थाप्येत्तुपायं⁽⁸⁾ पुरुषोत्तमानाम् ॥ १६ ॥

पुत्रा मम यूयमहं पिता वो मया च निष्कामित यूयं दुःखात् ।

परिदेह्यमाना बहुकल्पकोट्यस्त्रैधातुकातो भयभैरवातः⁽¹⁰⁾ ॥ १७ ॥

10

एवं च हं तत्र⁽¹¹⁾ वदामि निर्वृतिमनिर्वृता यूय तथैव चाद्य ।

संसारदुःखादिह यूय मुक्ता बौद्धं⁽¹²⁾ तु यानं च गवेषितव्यम् ॥ १८ ॥

1) शतां च नैके A. K. शताश्च नैके B. Cb. शता च नैके W. सत्स्रनेका O.

2) A. Ca. K. W. have येनेह.

3) Sic O.; क्षपेत्ति the others.

4) All but O. कल्प एव.

5) इह A. Cb. K. बहु B. left out in W.

6) ति A. B. Cb. O. ती K. W. To r. चो or चा for च.

7) ती A. B. K. W. ति Cb.

8) स्थाप्येत्तुपायं A. स्थापित्वा चायं B. स्थाप्येदुत्तुपायं Cb. स्थापितुपायं K. स्थाप्येत्तुपायं W. स्थाप्य उपायं O. Cp. Pāli *thapetvā*.

9) मृ A. Cb.

10) भैवात् O.; preferable.

11) अत्र K. W.

12) बौधं A. W. बोद्धं B. Cb. बौध K. बोधाय O.

- ये बोधिसत्त्वाश्च इहास्ति केचिच्छृण्वन्ति सर्वं मम बुद्धनेत्रोम्⁽¹⁾।
 उपायकौशल्यमिदं जिनस्य येनो विनेति⁽²⁾ बहुबोधिसत्त्वान् ॥ ९९ ॥
 कृतेषु कामेषु जुगुप्सितेषु रता यदा भोक्तारिम्⁽³⁾ यत्र सत्त्वाः⁽⁴⁾।
 दुःखं तदा भाषति लोकनायको अनन्यथावादिर्इकार्यसत्यम् ॥ १०० ॥
- 5 ये चापि दुःखस्य अज्ञानमाना मूलं न पश्यन्ति क्व बालबुद्धयः।
 मार्गं हि तेषामनुदर्शयामि समुदागमस्तृष्णा दुःखस्य⁽⁵⁾ संभवः ॥ १०१ ॥
 तृष्णानिरोधार्थं सदा अनिश्चिता निरोधसत्यं तृप्तियं⁽⁷⁾ इदं मे।
 अनन्यथा येन च मुच्यते नरो मार्गं हि भावित्व विमुक्त भोति ॥ १०२ ॥
 कुतश्च ते शारिसुता विमुक्ता⁽⁸⁾ असत्तयाकृतु विमुक्त भोति।
- 10 न च ताव ते सर्वतं मुक्त भोति अनिर्वृतास्तान्वदतीह नायकः⁽⁹⁾ ॥ १०३ ॥
 किंकारणं नास्य वदामि मोक्षमप्राप्तिमामुत्तममयबोधिम।
 ममैष कुन्दो अरु धर्मराज्ञा सुखापनार्थायिह लोकि ज्ञातः ॥ १०४ ॥
 इय शारिपुत्र मम धर्ममुद्रा या पश्यकाले मम अथ भाषिता।
 कृताय लोकस्य सदेवकस्य दिशासु विदिशासु⁽¹²⁾ च देशयस्व ॥ १०५ ॥

1) त्रौ Cb. त्रीन् A. Ca. K. W. धर्मनेत्रोः O.

2) ये बुद्धनेत्री W. यथा विनेति O. येनो विनेत्री the rest.

3) अत्र B. Cb.

4) सर्वा Cb. रमन्ति ये तत्र बहूनि बालाः O.

5) समुदागम seems here to be used as another name for समुदय, or beginning, origin; cp. Pāli.

6) Sic B. दुःखस्य the rest.

7) इदं A. इमं B. इयं Cb. K. W. ममेदम् (1).

8) अ in B. O. only; अक्केभिर्वि° O.

9) त A. Cb. O. त्र K. W.

10) नायकाः O.; the others विनायकाः.

11) पश्चिमके कालि Cb. पश्चिमकालि K.

12) All but O. मयाथ.

13) प्रकाशयस्व O. Kumārajiwa seems to read न instead of च as he translates

यश्चापि ते भाषति कश्चि सन्नो अनुमोद्यामीति वदेत वाचम् ।
 मूर्ध्न चेदं प्रतिगृह्य सूत्रं अविवर्तिकं तं नरु धारयेस्त्वम् ॥ १०६ ॥
 दृष्टाश्च^(३) तेन^(४) परिमास्तथागताः सत्कारु तेषां च कृतो अभूषि^(५) ।
 अतश्च धर्मो अयमेवद्वपो य एत सूत्रं अभिप्रदधेत ॥ १०७ ॥
 अहं च त्वं चैव भवेत दृष्टो अयं च सर्वो मम भित्तुसंधः ।
 दृष्टाश्च सर्वे इमि बोधिसत्त्वा ये अदधे भाषितमग्र मक्ष्यम् ॥ १०८ ॥
 सूत्रं इमं बालजनप्रमोक्तनमभिन्न ज्ञात्वा न ममैतं भाषितम् ।
 विषयो हि नैवास्तिकृ आवकाणां प्रत्येकबुद्धान गतिर्न चात्र ॥ १०९ ॥
 अर्धिमुक्तिसारस्तुव शारिपुत्र किं वा पुनर्मह्य इमे ऽन्यथावकाः^(८) ।
 एते ऽपि अद्वाय ममैव याति प्रत्यात्मिकं ज्ञानु न चैव विद्यते ॥ ११० ॥
 मा चैव त्वं स्तम्भिषु मा च मानिषु मायुक्तयोगीन वदेसि एतत्^(९) ।
 बाला हि कामेषु सदा प्रमत्ता अज्ञानका धर्मु क्षिपेयु भाषितम्^(१०) ॥ १११ ॥
 उपायकौशल्य क्षिपित्व मक्ष्यं या बुद्धनेत्री सद् लोकि संस्थिता ।
 भृकुटिं करित्वान क्षिपित्व यानं विपाकुं तस्येकं शृणोति तीव्रम् ॥ ११२ ॥

5

10

1) सन्नः । अनु A. B. K. W. O. सर्वः । अनु Cb. सन्नो ऽनु Ca.

2) नरु धारयाहि O.

3) Sic O.; दृष्टा च the rest.

4) तेन A. Cb. K. W. O. तेनो B.

5) भविष्यति A. B. अभूवन् Cb. K. W. अभूषि O.

6) हं । अ A. K. W. हनं । अ Cb. O. बोधनं । अ B.

7) Sic O.; हि मि एव तु A. हि मि एव Cb. W. एवं K. ममैव Cb.

8) का in all MSS.

9) एव तत् A. एतं B. एव Cb. एतत् K. W. The r. in O. is ऽर्धाषु ब्रवी-
 हि सूत्रम्.

10) धर्म प्रतिक्षिपति O.

11) क B. Cb. O.

- क्षिपित मूत्रं श्मश्रुत्वा मयि तिष्ठमानि परिनिर्वृते वा ।
 भित्तूषु वा तेषु खिलानि कृत्वा तेषां विपाकं ममिह⁽¹⁾ शृणोति⁽²⁾ ॥ ११३ ॥
 द्युता मनुष्येषु अथोचि तेषां प्रतिष्ठ भोती परिपूर्णकल्पान् ।
 ततश्च भूयो उत्तरकल्पनेकांश्च्युताश्च तत्र प्रपतन्ति⁽⁴⁾ बालाः ॥ ११४ ॥
 5 यदा च नरकेषु⁽⁵⁾ द्युता भवन्ति ततश्च तिर्यक्तुं ब्रजन्ति भूयः⁽⁶⁾ ।
 सुडुर्बलाः श्यानशृगालभूताः परेषु⁽⁷⁾ क्रीडापनका भवन्ति ॥ ११५ ॥
 वर्षीन ते कालक तत्र भोन्ति कल्माषका⁽⁸⁾ त्राणिका कण्डुलाश्च ।
 निर्लोकिका दुर्बल भोन्ति भूयो विद्वेषमाणा मम अग्रबोधिम् ॥ ११६ ॥
 बुगुप्सिता प्राणिषु नित्यं भोन्ति लोष्टप्रकाराभिकृता रुदन्तः ।
 10 दपडेषु⁽¹⁰⁾ संत्रासित तत्र तत्र तुधापिपासाकृतं शुष्कमात्राः ॥ ११७ ॥
 उष्ट्राश्च वा गर्दभ भोन्ति भूयो भारं वरुन्तः कशदपडताडिताः ।
 आहारचित्तामनुचित्तयत्तो ये बुद्धनेत्री⁽¹¹⁾ क्षिपि बालबुद्धयः ॥ ११८ ॥
 पुनश्च ते क्रीष्टुक भोन्ति⁽¹²⁾ तत्र भीमत्सकाः⁽¹³⁾ काणक कण्डुलाश्च ।
 उत्पोजिता ममकुमारकेहि लोष्टप्रकाराभिकृताश्च बालाः ॥ ११९ ॥

1) विपाकममिहं A. W. विपाकममिहं B. विपाकं ममिहं Cb. O. विपाक-
 मिहं K. Perhaps originally श्म in the sense of «now».

2) थ A. K. W. O.

3) त्रनेककल्पान् B. नैकांश् A. K. W.

4) ब्रजन्ति Cb. द्युताश्च्युतास्तत्र पतन्ति O. preferable.

5) नरकेभ्य O.

6) तिर्यग्गतौ ते पुनरेव याति O.

7) Sic O.; परेषु the rest.

8) त्र A. Cb. K. W. त्रा B.

9) एड A. B. K. W. एडु Cb. खुडुलका त्रणोत्सता O.

10) दपडेन O. दपडेषु perhaps a misread दपडेहि.

11) R. नेत्री ?

12) तु A. K. W. भोन्ति B. शाति Cb.

13) विभत्स A. भीभत्स B. K. W. भभित्स Cb.

ततश्चयविवान च भूयु बालाः पञ्चाशतीनां सम योजनानाम् ।
दीर्घात्मभावा हि भवन्ति प्राणिनो जडाश्च मूढाः परिवर्तमानाः ॥ १२० ॥
अपादका भोति च कोडसक्किनी⁽¹⁾ विखाद्यमाना बद्धप्राणिकोटिभिः ।
मुदारूणां ते अनुभोति वेदनां क्षिपिल सूत्रं श्मेववृपम् ॥ १२१ ॥
पुरुषात्मभावं च यदा लभन्ते ते कुण्डका लङ्क⁽²⁾ भोति तत्र ।
कुञ्जाश्च काणा च जडा जघन्या अश्रद्धत्ता⁽³⁾ इम सूत्र मक्ष्यम् ॥ १२२ ॥
अप्रत्यनीयाश्च भवन्ति लोके पूती मुखात्तेषु⁽⁴⁾ प्रवाति गन्धः⁽⁵⁾ ।
यत्प्रहो उक्रमि⁽⁷⁾ तेषु⁽⁸⁾ काये अश्रद्धत्तानिम⁽⁹⁾ बुद्धबोधिम् ॥ १२३ ॥
दरिद्रका प्रेषणकारकाश्च उपस्थायका नित्य परस्य डुर्बलाः⁽¹⁰⁾ ।
आबाध तेषां बद्धकाश्च भोति अनाथभूता विहरति लोके ॥ १२४ ॥
यस्यैव ते तत्र करोति सेवनामदातुकामो भवती⁽¹¹⁾ स तेषाम् ।
दत्तं पि चो⁽¹²⁾ नश्यति तिप्रमेव फलं हि पापस्य श्मेववृपम् ॥ १२५ ॥

5

10

1) कोडसक्किणी A. कोधिसंक्रानः B. कोडसक्किनी Cb. कोडसंक्रिणी K.
कोडसक्किणी W. कोडसर्पि O.

2) ल A. Cb. K. W. O. ला B. For कुण्डका O. has खुडुका.

3) धत्ता Cb. धित्ता O.

4) का Cb.

5) षु Cb.

6) नित्यं Cb.

7) उक्रमि A. Cb. K. O. अक्रमि B. उग्रमि W.

8) षु A. W.

9) तानि मम A. तानिम B. K. W. तानि मय Cb.

10) ला in all MSS. The original Prākṛt had, of course, no visarga. Cp. का-
णा च for Skr. काणाश्च १२२. Likewise दरिद्रका.

11) ति K. W.

12) चो A. B. K. W. चा Cb. The lengthening here not necessary. The
reading in O. quite different.

- यच्चापि⁽¹⁾ ते तत्र लभन्ति शीषधं सुयुक्तद्वयं कुशलैर्हि दत्तम् ।
 तेनापि तेषां रुद्रु भूय वर्धते सो व्याधिरत्तं न कदाचि गच्छति ॥ १२६ ॥
 अन्त्येहि⁽²⁾ शीर्षाणि कृतानि भोसि उमराथ⁽³⁾ डिम्बास्तथ विप्रकृशा ।
 इव्यापकराश्च कृतास्तथान्यैर्निपतन्ति तस्योपरि पापकर्मणाः ॥ १२७ ॥
- 5 न ज्ञातु सो पश्यति लोकनाथं नरेन्द्रराजं मरुि शासमानम् ।
 तस्यात्तपोष्वेव हि वासु⁽⁴⁾ भोति इमां क्षिपिन्ना मम बुद्धनेत्रोम् ॥ १२८ ॥
 न चापि सो धर्मं श्रूणोति बालो बधिरश्च सो भोति घचेतनश्च ।
 क्षिपित्व बोधीमिममेवद्वपामुपशास्ति तस्या न कदाचि भोति ॥ १२९ ॥
 सकृन्ननेका⁽⁵⁾ नयुतांश्च भूयः कल्पान कोव्यो यथ गङ्गवालिकाः ।
 10 जडात्मभावो विकलश्च भोति क्षिपित्व सूत्रं इमु पापकं⁽⁶⁾ फलम् ॥ १३० ॥
 उद्यानभूमो नरको ऽस्य भोति निवेशनं तस्य श्रपायभूमिः ।
 क्षरसूकरा क्कोषुक भूमिसूचकाः⁽⁷⁾ प्रतिष्ठितस्येह भवन्ति नित्यम् ॥ १३१ ॥
 मनुष्यभावत्वमुपेत्य चापि अन्धत्वं बधिरत्वं जडत्वमेति ।
 परप्रेष्य⁽⁸⁾ सो भोति दरिद्र नित्यं तत्कालि⁽⁹⁾ तस्याभरणानिमानि ॥ १३२ ॥
 15 वस्त्राणि चो व्याधय भोसि⁽¹¹⁾ तस्य व्रणान कोटीनयुताश्च काये ।
 विचर्चिका कण्डु तथैव पामा कुष्ठं किलासं तथ क्षामगन्धः ॥ १३३ ॥

- 1) यत्रापि A. ये चापि B. Cb. यच्चापि K. W.
- 2) उमरं च डिम्ब कलकं च O.
- 3) तस्य Cb. तेषां O.
- 4) वासु K. W. भवाति वासं O.
- 5) All but O. नेके.
- 6) इममीदृशं A. B. K. W. इमु पापकं Cb. इदं पापकं O.
- 7) सूचिकाः O.
- 8) प्यं A. Cb. K. W. O. प्यु B.
- 9) त्र Cb. K. W. सत्कालस्तस्या B. तर्हि कालि O.
- 10) व्रणा भवन्ति O.
- 11) बहूनि तस्यैव भवन्ति व्याधयो O...

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

SADDHARMAPUNDARĪKA.

EDITED BY

Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio.

2.

ST.-PÉTERSBOURG, 1909.

Commissionnaires de l'Académie Impériale des Sciences:

J. Glasounof et C. Ricker à St.-Pétersbourg,	N. Kymmel à Riga,
H. Oglóhne à St.-Pétersbourg et Kief,	Luzac & Cie. à Londres,
N. Karbasnikof à St.-Pétersbourg, Moscou, Varsovie et Vilna,	Voss' Sortiment (G. W. Sörgenfrey) Leipsic.

Preis: 1 Bbl. = 2 Mrk. 50 Pf.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Avril, 1909. S. d'Oldenburg, Secrétaire Perpétuel.

Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.
Vass.-Ostr., 9 ligne, № 12.

सत्कायदृष्टिश्च घनास्य भोति उदीर्यते क्रोधबलं च तस्य ।
 संरागु तस्यातिभृशं च भोति तिर्याणयोनीषु⁽¹⁾ च सो सदा रमी ॥ १३४ ॥
 सचेदकं शारिसुताद्य तस्य परिपूर्णाकल्पं प्रवदेय दोषान् ।
 यो ह्यी ममा एतु क्षिपेय⁽²⁾ सूत्रं पर्यत्तु दोषाण न शक्य गतुम् ॥ १३५ ॥
 संपश्यमानो इदमेव चार्थं त्वां संदिशामी⁽³⁾ अद्भु शारिपुत्र ॥ 5
 मा ह्येव त्वं⁽⁴⁾ बालजनस्य अग्रतो भाषिष्यसे सूत्रमिमेवद्वयम् ॥ १३६ ॥
 ये तू इह व्यक्त बद्धश्रुताश्च स्मृतिमत्त ये पण्डित ज्ञानवत्तः ।
 ये प्रस्थिता उत्तममग्रबोधिं ताञ्छ्रावयेस्त्वं परमार्थमेतत् ॥ १३७ ॥
 दृष्टाश्च पेक्षी बद्धबुद्धकोट्यः कुशलं च वै रोपितमप्रमेयम् ।
 अर्ध्याशयश्चा दृढ येष⁽⁵⁾ च स्यात्ताञ्छ्रावयेस्त्वं परमार्थमेतत् ॥ १३८ ॥ 10
 ये वीर्यवत्तः सद मैत्रचित्ता भावेत्ति⁽⁶⁾ मैत्रीमिह दीर्घरात्रम् ।
 उत्सृष्टकाया तथ जीविते च तेषामिदं⁽⁷⁾ सूत्रं भयोः समीक्षम् ॥ १३९ ॥
 अन्यान्यसंकल्प सगौरवाश्च येषां च बालेहि⁽⁸⁾ न संस्तवो⁽⁹⁾ ऽस्ति ।
 ये चापि तुष्टा गिरिकन्दरेषु ताञ्छ्रावयेस्त्वं इदं⁽¹⁰⁾ सूत्रं भद्रकम् ॥ १४० ॥ 11

1) हि A. B.

2) क्षिपेत् O. B. K. क्षिपेय A. W. क्षिपित्व Cb.

3) संधितस्याम्यद्भु Cb. संदिशामि O.

4) मार्षो हे ख त्वं A. मा खे ह्ये त्वं B. मा ह्ये खु तं Ca. मा खा ह्ये त्वं Cb.

मा खो ह्ये त्वं K. मा खो ह्ये त्वं W. मा त्वमिदं O. Our reading conjectural.

5) ष K. O. षु the others.

6) भवेत्ति Cb. K. भवत्ति B. भावेत्ति O. भवित्वा A. W.

7) मे B. K.

8) षु A. Ca. Cb. W. न O.

9) सम्भवो K.

10) यस्व O.

11) म A. B. K. W. द Cb. O.

- कल्याणामित्रांश्च निषेवमाणाः⁽¹⁾ पायांश्च मित्रान्परिवर्तयन्ताः ।
यानोदशान्पश्यसि बृहपुत्रांस्तेषामिदं सूत्रं⁽²⁾ प्रकाशयेसि ॥ १४१ ॥
अच्छिद्रशीला⁽³⁾ मणिरत्नसादृशा वैपुल्यसूत्राणां परिमृक्ते स्थिताः ।
पश्येसि यानोदशबुहपुत्रांस्तेषामतः⁽⁴⁾ सूत्रमिदं वदेसि ॥ १४२ ॥
- 5 अक्रोधना ये सद् अर्जवाश्च कृपासमन्वागत सर्वप्राणिषु ।
सगौरवा ये सुगतस्य अत्तिके तेषामतः⁽⁴⁾ सूत्रमिदं वदेसि ॥ १४३ ॥
यो धर्म⁽⁵⁾ भाषे परिषाय मध्ये असङ्गप्राप्तो⁽⁶⁾ वदि युक्तमानसः ।
दृष्टान्तकोटीनपुत्रैरनेकैस्तस्येदं सूत्रं उपदर्शयेसि⁽⁷⁾ ॥ १४४ ॥
मूर्धाञ्जलिं यश्च करोति बद्धा⁽⁸⁾ सर्वज्ञभावं परिमार्गमाणाः ।
दिशो दश यो ऽपि च चङ्गमेतं⁽¹⁰⁾ सुभाषितं भित्तु गवेषमाणाः ॥ १४५ ॥
- 10 वैपुल्यसूत्राणि च धारयेत् न चास्य हृद्यन्ति⁽¹¹⁾ कदाश्चिदन्ये ।
एका⁽¹³⁾ पि गाथा न च धारये⁽¹⁴⁾ अन्यतः संभ्रावयेस्त्वं धरसूत्रमेतत् ॥ १४६ ॥

1) ना A. B. Cb. W. नां K. नां: O.

2) त्रं K. तेषामतः सूत्रमिदं भणस्व O.

3) ला A. Cb. K. O. W. लात्म B.

4) षामतः W. भाषाहि तेषामत एत सूत्रम् O. But तेषामतः सूत्रमिदं भणा-
क्त्वि vs. 143.

5) धर्म A. B. Cb. W. O. धर्म K.

6) वदि for वदे (वदेत्).

7) दर्शयामि O.

8) वधा in all MSS. except O., which has करित्व तिष्ठेत्.

9) दिशोदशो B. K. O. has दिशा च विदिशापि. दशो दिशो the others.

10) ते A. W. तत् B. तं Cb. त K.

11) यानि A. येत् B. K. येन Cb. येत W. यस्तो O.

12) रोर्दति A. W. हृद्यन्ति B. Cb. K. O.

13) एका A. B. Cb. W. एकां K.

14) येन्यतः A. येत्तत् B. येतः Cb. येत्ततः K. येन्यतं W. रेत अन्यम् O.

तथागतस्य यद्य धातु धारयेत्तथैव यो मार्गति कोचि तं नरः⁽¹⁾ ।

एमेव⁽²⁾ यो मार्गति सूत्रमीदृशं लभित्व⁽³⁾ च मूर्धनि⁽⁴⁾ धारयेत् ॥ १४७ ॥

अन्येषु सूत्रेषु⁽⁵⁾ न कदाचि चित्ता लोकायतैरन्यतरैश्च शास्त्रैः⁽⁶⁾ ।

बालान एतादृश भोक्ति गोचरास्तास्त्वं⁽⁷⁾ विवर्जित्व प्रकाशयेद्दिम्⁽⁸⁾ ॥ १४८ ॥

पूर्णा⁽⁹⁾ पि कल्पं अरु शारिपुत्र वदेयमाकारसकृन्नकोयः ।

ये प्रस्थिता उत्तममग्रबोधिं तेषाम्यतः सूत्रमिदं वदेसि⁽¹⁰⁾ ॥ १४९ ॥

इत्यार्यसङ्घर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय श्रीपम्यपरिवर्ती नाम तृतीयः ॥

1) केचित्ते नरः A. कोविडे नरः W. कोविदन्यः B. Cb. केचिदन्यः K.

2) K. adds वः

3) Sic O.; लब्धा the rest.

4) मूर्ध्नादिक् A. मूर्धनि च B. मूर्ध्नि च Cb. मूर्ध्नि च K. मूर्ध्नि इक् W.
मूर्धनि O.

5) अन्येभि सूत्रेभि न तस्य O. Corrupt; perhaps to r. अन्येहि सूत्रेहि
न तस्य.

6) लोकायतं नैव कदाचि चित्तयो O.

7) रान्ते त्वं A. W. राः तास्त्वं B. रा एवं Cb. रास्तास्त्वं K.

8) शयेद्दिम् all but O., which has शयेसि.

9) पूर्णापि A. W.

10) सीति A. Cb. K. भणाहि O.

IV.

अथ खल्वायुष्मान्भूतिरायुष्मांश्च मरुकात्यायन आयुष्मांश्च मरुकाशयप आयु-
ष्मांश्च मरुमौडल्यायन इममेवंद्वयमश्रुतपूर्वं धर्मं श्रुत्वा भगवतो ऽत्तिकात्संमुखमायुष्मतश्च
शारिपुत्रस्य व्याकरणं श्रुत्वानुत्तरायां सम्यक्संबोधावाश्रयप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता श्रीद्विल्य-
प्राप्तास्तस्यां वेलायामुत्थायासनेभ्यो येन भगवांस्तेनोपसंक्रामन्नुपसंक्रम्यैकांसमुत्तरासङ्गं⁽¹⁾
5 कृत्वा दत्ति⁽²⁾ ज्ञानुमपडलं⁽²⁾ पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणामयित्वा⁽³⁾ भगव-
त्तमभिमुखमुल्लोकयमाना अवनतकाया अभिनतकायाः प्रणतकायास्तस्यां वेलायां भगव-
त्तमेतद्वोचन् ॥

वयं हि भगवञ्जीर्णा वृद्धा मरुहका अस्मिन्भित्तुमघे स्थविरसमता जराजीर्णाभूता⁽⁷⁾
निर्वाणप्राप्ताः स्म इति भगवन्निरुह्यमा⁽⁸⁾ अनुत्तरायां सम्यक्संबोधावप्रतिबलाः स्माप्रति-
10 वीर्यारम्भाः स्म । यदापि भगवान्धर्मं देशयति चिरं निषण्णश्च भगवान्भवति वयं च तस्यां
धर्मदेशनायां प्रत्युपस्थिता भवामः । तदाप्यस्माकं भगवन् चिरं निषण्णानां भगवत्तं चिरं पर्यु-
पासितानामङ्गप्रत्यङ्गानि दुःखन्ति संधिविसंधयश्च दुःखन्ति⁽⁹⁾ । ततो वयं भगवन्भगवतो

1) उपसंक्रामन् left out in K. उपसंक्रमी पसंक्रमित्वा O.

2) °सङ्गानि° दत्तिणानि °मपडलानि.

3) Sic O.; प्रणाम्य the rest; correct would be प्रणाम्य or प्रणामय्य.

4) अभि K.

5) वि K. O.

6) A. adds प्रणष्टकाया.

7) All but O. जीर्णाभूता.

8) रुत्सुका A. B. W. रुह्यमाना Ca. Cb. रुह्यामः O.

9) दुःख्येति A. Ca.

धर्मं देशयमानस्य ग्रन्थतानिमित्ताप्रणिकृतं सर्वमाविष्कुर्मो नास्माभिरेषु बुद्धधर्मेषु बुद्ध-
 त्तेत्रव्यूकेषु वा बोधिसत्त्वविक्रीडितेषु वा तथागतविक्रीडितेषु वा स्पृष्टेत्पादिता । तत्क-
 स्य कृतोः । यच्चास्माद्भगवंस्त्रैधातुकात्रिर्धाविता निर्वाणसंज्ञिनो वयं च जराज्ञीणाः⁽³⁾ । ततो
 भगवन्नस्माभिरप्यन्ये बोधिसत्त्वा अत्रवदिता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधानुशिष्टाश्च⁽⁴⁾
 न च भगवंस्तत्रास्माभिरैकमपि स्पृष्ट्वाचित्तमुत्पादितमभूत् । ते वयं भगवन्नेतर्हि भगवतो 5
 ऽत्तिकाच्छ्रावकाणामपि व्याकरणमनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ भवतीति श्रुत्वाश्चर्याद्भुतप्रा-
 ता मङ्गलाभप्राप्ताः स्म भगवन्नद्य सकृत्सैवमेवंत्रपमश्रुतपूर्वं तथागतघोषं श्रुत्वा मङ्गल-
 त्वप्रतिलब्धाश्च⁽⁵⁾ स्म भगवन्नप्रमेयरत्नप्रतिलब्धाश्च⁽⁵⁾ स्म । भगवन्नमार्गितमपर्येषमचिन्ति-
 तमप्रार्थितं चास्माभिर्भगवन्निदमेवंत्रपं मङ्गलत्वं प्रतिलब्धम् । प्रतिभाति⁽⁷⁾ नो भगवन्प्रति-
 भाति नः सुगत ॥ 10

तद्यथापि नाम भगवन्काश्चिदेव पुरुषः पितुरत्तिकादपक्रामेत् सो ऽपक्रम्यान्यतरं
 जनपदप्रदेशं गच्छेत् । स तत्र बहूनि वर्षाणि विप्रवसेद्विशतिं वा त्रिंशद्वा चत्वारिंशद्वा
 पञ्चाशद्वा । अथ स भगवन्मङ्गलान्पुरुषो भवेत्स च दरिद्रः स्यात्स च⁽⁹⁾ वृत्तिं पर्येषमाणं मङ्गल-
 रचीवरकृतोर्दश दिशः प्रक्रामन्नन्यतरं जनपदप्रदेशं गच्छेत् । तस्य च स⁽¹¹⁾ पितान्यतमं जन-

- 1) ष्कारोम Cb. ष्क्रामः K. मनसि कारोम O.
- 2) हो प्यु A. B. क्वाप्यु Ca. क्वामु Cb. क्वा उ K. होत्वा W. O.
- 3) जराज्ञ्याधिकीर्णा A. जराभिभूता O.
- 4) शास्ता Cb.
- 5) श्या A. B. Ca. Cb. W. चा K.
- 6) पर्यन्विष्ट A. B. Ca. W. पर्येष्ट Cb. K. पर्येषित O., better.
- 7) प्रतिल्लाभिन्नो ऽनः A. Ca. W.
- 8) क्रा Cb. K. W. क्र Cb. O. का प्रका A. सात्तिकादपक्र O.
- 9) च in Ca. only.
- 10) दिशविदिशः A. B. W. दिशोविदिशः Ca. दिशोदिशः Cb. दशोदिशः K.
- 11) In Ca. Cb. O. only.
- 12) तम left out in Ca. Cb. O.

पदं प्रक्रासः स्याद्बहुधनधान्यकिरण्यकोशकोष्ठागारस्य भवेद्बहुसुवर्णार्णवमणिमुक्तावै-
दूर्ध्वशिलाप्रवाउज्ज्वलत्परजतसमन्वागतश्च भवेद्बहुदासादासकर्मकरपौरुषेयश्च भवेद्ब-
हुकस्त्यश्चरथगवेउवासमन्वागतश्च भवेत् । मन्त्रापरिवारश्च भवेन्मन्त्राजनपदेषु च धनिकः
स्यादायोगप्रयोगकृषिवणिष्यप्रभूतश्च भवेत् ॥

5 अथ खलु⁽⁵⁾ भगवन्स दरिद्रपुरुष आहारचीवरपर्येषितोर्धामनगरनिगमजनपदरा-
ष्ट्रराजधानीषु पर्यटमानो⁽⁶⁾ अनुपूर्वेण यत्रासी पुरुषो बहुधनकिरण्यमुवर्णकोशकोष्ठागार-
स्तस्यैव पिता वसति तन्नगरमनुप्राप्तो भवेत् । अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्य पिता
बहुधनकिरण्यकोशकोष्ठागारस्तस्मिन्नगरे वसमानस्तं पञ्चाशद्वर्षनष्टं पुत्रं सततसमित-
मनुस्मरेत्समनुस्मरमाणश्च न कस्यचिदाचने⁽⁷⁾न्यत्रैक एवात्मनाध्यात्मं संतप्येदेवं च चि-
10 तयेत् । अकृमस्मि जीर्णो वृद्धो मच्छकः प्रभूतं मे किरण्यसुवर्णार्णवधान्यकोशकोष्ठागारं
संविशते न च मे पुत्रः कश्चिदस्ति । मा कैव सम कालक्रिया भवेत्सर्वमिदमपरिभुक्तं वि-
नश्येत् । स तं पुनः पुनः पुत्रमनुस्मरेत् । अहो नामाहं निर्वृतिप्राप्तो भवेयं⁽⁸⁾ यदि मे स पुत्र
इमं धनस्कन्धं परिभुञ्जीति⁽⁹⁾ ॥

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुष आहारचीवरं पर्येषमाणो अनुपूर्वेण येन तस्य प्रभूत-
15 किरण्यसुवर्णार्णवधान्यकोशकोष्ठागारस्य समृद्धस्य⁽¹⁰⁾ पुरुषस्य⁽¹¹⁾ निवेशनं तेनोपसंक्रामेत् ।

1) धान्य in K. only.

2) रूप्य left out in A. W.

3) रजत left out in K.

4) वाणिष्य P. वणिक् O.

5) खलु is left out in B. Ca. Cb. throughout this chapter.

6) Sic P. अनुक्तिपुत्रानः O. पर्येषमाणो the rest.

7) चनेयाद्° O.; an instance of wrong Sanskritisation of an original अ-
चकलेय, Skr. आचलीत.

8) भूयो Ca. Cb. K. भूयां P. भवेद् O. भूयां for भूयासं.

9) त् A. Cb. तं Ca. यात् K. P.

10) In Cb. only.

11) In Cb. K. only.

अथ खलु भगवन्स तस्य दरिद्रपुरुषस्य पिता स्वके निवेशनद्वारे मर्त्या ब्राह्मणान्त्रि-
 पविट्कूपपरिषदा परिवृतः पुरस्कृतो मर्त्वासिंहासने सपादपीठे सुवर्णद्वयप्रतिमण्डित
 उपविष्टो हिरण्यकोटीशतसकृन्नैर्व्यवहारं कुर्वन्वालव्यज्ञनेन वीज्यमानो विततविताने
 पृथिवीप्रदेशे मुक्तकुसुमाभिकीर्णं रत्नदामाभिप्रलम्बिते मर्त्यर्द्धोपविष्टः स्यात्⁽⁴⁾ ।
 अद्भान्तिभ्यः भगवन्दरिद्रपुरुषस्तं स्वकं पितरं स्वके निवेशनद्वारं एवंद्वयर्द्धोपविष्टं 5
 मर्त्वा जनकायेन परिवृतं गृहपतिकृत्यं कुर्वाणम् । दृष्ट्वा च पुनर्भीतिस्त्रस्तः संविग्रः संकृ-
 ष्टरोमकूपज्ञात उद्विग्नमानस एवमुनविचिन्तयामास । सकृन्नैवायं मया राज्ञा वा राजमात्रो
 वासादितो नास्त्यस्माकमिह किञ्चित्कर्म । गच्छामो वयम् । येन दरिद्रवीथी तत्रास्मा-
 कमाहारचीवरमल्पकृच्छ्रेणैवोत्पत्स्यते । अलं मे चिरं विलम्बितेन । मा क्वैवाकमिह
 वैष्टिको⁽⁸⁾ वा गृह्येयान्यतरं वा दोषमनुप्राप्नुयाम् ॥ 10

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषो डःखपरंपरामनसिकारभयभीतस्वरमाणाः प्रक्रा-
 म्पेत्पलायेन तत्र संतिष्ठेत् । अथ खलु भगवन्स आद्यः पुरुषः स्वके निवेशनद्वारे सिंहासन
 उपविष्टस्तं स्वकं पुत्रं सकृदर्शनेनैव प्रत्यभिज्ञानीयात् । दृष्ट्वा च पुनस्तुष्ट उदग्र घ्रातम-
 नस्कः⁽⁹⁾ प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यज्ञातो भवेदेवं च चिन्तयेत् । आश्चर्यं यावद्यत्र हि⁽¹⁰⁾ नामास्य⁽¹¹⁾
 मर्त्तो हिरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारस्य परिभोक्तोपलब्धः । अहं चैतमेव पुनः 15
 पुनः समनुस्मरामि । अयं च स्वयमेवेकागतः । अहं च जीर्णो वृद्धो मर्त्सकः ॥

1) विट्कूप A. K. गृहपतिपरिषदा B. Cb. गृहपतिपरिषदा O.

2) शत in Ca. Cb. O. only.

3) रत्नवितान A. B. K. W. P.

4) स्यात् left out in K.

5) संकृषित Cb. संकृष्ट O. The others संकृषित.

6) Left out in Cb.

7) अनुवि left out in A. Cb. K. O. P.

8) विष्टिकारको O. 9) मनाः B. O.

10) यावत् यस्य A. यत्र (without यावत्) Ca. Cb. O.

11) Left out in K. नामेस्य for नामास्य O.

अथ खलु भगवन्स पुरुषः पुत्रनृष्णासंयोगात्तस्मात्तस्मिन्नालम्बमुहूर्तं ज्विनान्पुरुषान्संप्रोषयेत्⁽⁵⁾। गच्छत मार्या एतं पुरुषं शाश्रमानयधम्। अथ खलु भगवन्स पुरुषाः सर्व एव ज्वेन प्रधावितास्तं दरिद्रपुरुषमध्यालम्बेयुः। अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्तास्यां विलायां भोतस्त्रस्तः संविद्यः संकृष्टरोमकूपजात उद्विगमानसो दारुणमार्तस्वरं मुञ्चेदारवे-
 5 द्विरेत्। नो⁽⁶⁾ क्वे पुष्पांके किंचिदपराध्यमिति वाचं भाषेत। अथ खलु ते पुरुषा बलात्कारेण तं दरिद्रपुरुषं विरक्तमप्याकर्षेयुः। अथ खलु स दरिद्रपुरुषो भोतस्त्रस्तः संविद्यं उद्विगमानस एव च चिन्तयेत्। मा तावदक्व वध्यो दण्ड्यो भवेयं नश्यामीति। स मूर्च्छन्ती धरण्यां प्रपतेत्। विसंज्ञश्च स्यादासन्ने चास्य स पिता भवेत्। स तान्पुरुषानिवं वदेत्। मा भवत्त एतं पुरुषमानयन्त्विति⁽¹⁴⁾ तमेन शोतलेन वारिणा परिमिश्रित्वा न भूय

1) ष्णायां B. ष्णाया O.

2) Cb. O. add तस्मिन्समये.

3) B. Cb. read तपो तस्मिं लवे तस्मिं मुहूर्ते. O. has तपो लयमुहूर्त.

4) Sic O.; ज्विनान् the rest.

5) संप्रयच्छति K.

6) MSS. संकृषित.

7) From सो till उद्विगमान (before एवं चिन्तयेत्) left out in Cb. मना Ca. O.

8) रवेनार्क in all MSS.

9) O. has समुद्विगमना एवं च. After संविद्यः MSS. except Cb. O. add संकृषितरोमकूपजात.

10) मना A. Ca. K.

11) विसंज्ञश्च भवेदा O. विषर्षश्च स्या A. B. K. W. विषषश्च सा Ca. निषष स्या Cb.

12) स च तावत्पु Cb.

13) एवं A. K. W. एन Ca. एतं Cb.

14) नयिस्त्विति A. नयतस्तमेन B. नयतेति Ca. नयतु Cb. नययुरिति K. नययुरिति P. नयस्त्विति W. नयथ A. थ घ्राब्पपुरुषस्त O.

आलपेत् । तत्कस्य हेतोः । ज्ञानाति स गृहपतिस्तस्य⁽¹⁾ दरिद्रपुरुषस्य हीनाधिमुक्तिक-
तामात्मनश्चोदारस्थामतां ज्ञानाति च ममैष⁽²⁾ पुत्र इति ॥

अथ खलु भगवन्स गृहपतिरूपायकौशल्येन न कस्यचिदाचलेन्ममैष पुत्र इति⁽³⁾ अथ
खलु भगवन्स गृहपतिरन्यतरं पुरुषमामहयेत् । गच्छ त्वं भोः पुरुष । एवं दरिद्रपुरुषमेवं
वदस्व । गच्छ त्वं भोः पुरुष येनाकाङ्क्षसि मुक्तो ऽसि । एवं वदति स पुरुषस्तस्मै प्रति- 5
श्रुत्य येन स दरिद्रपुरुषस्तेनोपसंक्रामेडुपसंक्रम्य तं दरिद्रपुरुषमेवं वदेत् । गच्छ त्वं भोः
पुरुष येनाकाङ्क्षसि मुक्तो ऽसीति⁽⁴⁾ । अथ खलु स दरिद्रपुरुष इदं वचनं श्रुत्वाश्चर्याद्भुतप्राप्तो
भवेत् । स उत्थाय तस्मात्पृथिवीप्रदेशाद्येन दरिद्रवीथी तेनोपसंक्रामेदाहार्चोवरपर्ये-
ष्टिहेतोः । अथ खलु स गृहपतिस्तस्य दरिद्र⁽⁶⁾पुरुषस्याकर्षणाहेतो रूपायकौशल्यं प्रयोज-
येत् । स तत्र द्वौ पुरुषौ प्रयोजयेदुर्वर्णावल्गुपौत्रस्को । गच्छतां भवतौ यो ऽसौ पुरुष इहा- 10
गतो ऽभूत्⁽⁸⁾ । तं युवां द्विगुणया दिवसमुद्रयात्मवचनेनैव भरयित्सेह मम निवेशने कर्म का-
रापयेथाम्⁽¹⁰⁾ । सचेत्स एवं वदेत्किं कर्म कर्तव्यमिति स युवाभ्यामेवं वक्तव्यः संकारधानं
शोधयितव्यं सहावाभ्यामिति । अथ तौ पुरुषौ तं दरिद्र⁽⁶⁾पुरुषं पर्येषयित्वा तया क्रियया⁽¹²⁾
संपादयेताम् । अथ खलु तौ द्वौ पुरुषौ स च दरिद्रपुरुषो वेतनं गृहीत्वा तस्य महाधनस्य

1) A. K. add च.

2) व A. B. ष Ca. Cb. K. स्ववशगतश्च मे एष O.

3) This sentence is left out in Cb.

4) इति in B. Ca. only.

5) धर्म is added in A. B. Cb. K. W. आश्चर्यप्राप्तो O.

6) दरिद्र left out in K.

7) थ A. त B. Ca. Cb. W. तं K. तु O.

8) भवेत् A. K. W.

9) भरित्वा आनयथ इह O.

10) यथा: A. यतः B. P. येथा: Ca. K. W. गत Cb. कारापणाय O.

11) K. adds खलु.

12) पर्येष्य Ca. पर्येषित्वा Cb.

पुरुषस्यात्तिकात्स्मिन्नेव निवेशने संकारधानं जाधये⁽¹⁾। तस्यैव च गृहधनस्य पुरुषस्य
गृहपरिसरे कटपलिकुञ्चिकायां⁽²⁾ यासं कल्पयेयुः। स चाद्यः पुरुषो गत्रालयातापनेन तं
स्वकं पुत्रं पश्येत्संकारधानं शोधयमानम्। दृष्ट्वा च पुनराश्चर्यप्राप्तो भवेत् ॥

अथ खलु स गृहपतिः स्वकान्निवेशनादवतीर्यापनीयत्वा⁽³⁾ नाल्याभरणान्यपनयित्वा
5 मृडुकानि वस्त्राणि चौत्तापयुद्गराणि मलिनानि वस्त्राणि प्रावृत्य दक्षिणेन पाणिना
पिटकं परिगृह्य यासुना स्वगात्रं दूषयित्वा दूरत एव संभाषन्ना⁽⁴⁾गो येन स द्रिष्टुपुरुष-
स्तेनोपसंक्रामेडुपसंक्रम्यैव वेदेत्। वक्तुं भवत्तः पिटकानि मा तिष्ठत⁽⁵⁾ कृत यासूनि।
अनेनोपायेन तं पुत्रमालपेतसंलपेच्चैनं वेदेत्। इकैव तं भोः⁽⁶⁾ पुरुष कर्म कुरुष्व मा भूयो
अन्यत्र गमिष्यसि। सविशेषं ते ऽकं वेतनकं दास्यामि। येन येन च ते कार्यं भवेत्तद्विशब्धं
10 मां याचेर्यदि वा कुण्डमूल्येन यदि वा कुण्डिका मूल्येन यदि वा स्थालिकामूल्येन यदि वा
काष्ठमूल्येन यदि वा लवणमूल्येन यदि वा भोजनेन यदि वा प्रावरणान्। अस्त मे भोः
पुरुष जीर्णशाटी। सचेत्तया ते कार्यं स्याद्याचेरकं ते ऽनुप्रदास्यामि। येन येन ते भोः पुरुष
कार्यमेवंद्वेषण परिष्कारेण तं तमेवाकं ते सर्वगनुप्रदास्यामि। निर्वृतस्त्वं भोः पुरुष भव
यादृशस्ते पिता तादृशस्ते ऽकं मत्तव्यः। तत्कस्य कृतोः। अकं च वृद्धस्त्वं च दूरो मम
15 च त्वया बद्ध कर्म कृतमिमं संकारधानं शोधयता न च त्वया भोः पुरुषात्र कर्म कुर्वता

1) शोधयामासुः Ca. शोधयामास Cb.

2) गृहपतिसरे कटके पलिकुञ्चिकायां A. W. कटकपलिकुञ्चिकाया B. गृहप-
रिसरे कटपलिकुञ्चिकाया Ca. कायां Cb. गृहपतिसरे K. P. कटपलिकुञ्चिकायां P.
गृहपार्थे कुत्तिपलिकुञ्चे O. Cp. vs. 23 below.

3) अपनीय B. तीर्य संकरद्वपितगात्रस्य। मूलमुपसंक्रमति। अपनयामयित्वा O.

4) चौत्ताणि left out in K.

5) Probably an error for संभावयमानो; O. has संक्रामयमाणो.

6) त A. B. Cb. K. W. ता Ca.

7) In Cb. only. For भोः MSS. except O. commonly भो.

8) क A. B. Ca. K. P. W. चोटकम्बलेन O. and for भोजनेन is has स्थाली-
मूल्येन.

शाद्यं⁽¹⁾ वा वक्रता वा कौटिल्यं वा मानो वा म्रतो वा कृतपूर्वः करोषि वा । सर्वथा ते भोः पुरुष न समनुपश्याम्येकमपि पापकर्म यद्वैषामन्येषां पुरुषाणां कर्म कुर्वतामिमे दोषाः संविद्यते । यादृशो मे पुत्र औरसस्तादृशस्त्वं ममाद्याप्रेण भवसि ॥

अथ खलु भगवन्स गृहपतिस्तस्य दरिद्रपुरुषस्य पुत्र इति नाम कुर्यात्स च दरिद्रपुरुषस्तस्य गृहपतेरुत्तिके पितृसंज्ञामुत्पादयेत् । अनेन भगवन्पर्यायेण स गृहपतिः पुत्र-
कामतृषितो⁽²⁾ विंशतिवर्षाणि तं पुत्रं संकारधानं शोधापयेत् । अथ विंशतेर्वर्षाणामत्ययेन
स दरिद्रपुरुषस्तस्य गृहपतेर्निवेशने⁽⁴⁾ विप्रब्धो भवेन्निक्रमणप्रवेशे तत्रैव च कटपल्लिकु-
ञ्चिकायां वासं कल्पयेत्⁽⁶⁾ ॥

अथ खलु भगवंस्तस्य गृहपतेर्गर्लान्यं प्रत्युपस्थितं भवेत्स मरणकालसमयं चात्मनः प्रत्युपस्थितं समनुपश्येत् । स तं दरिद्रपुरुषमेवं वदेत् । आगच्छ त्वं भोः पुरुष⁽⁷⁾ । इदं मम प्रभूतं
द्विरण्यमुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारमस्त्यक्तं⁽⁸⁾ बाढगलान इच्छाम्येतं यस्य दातव्यं⁽¹⁰⁾ यतश्च
ग्रहीतव्यं⁽¹¹⁾ यच्च निधातव्यं भवेत् । सर्वं संजानीयाः । तत्कस्य हेतोः । यादृश एवाहमस्य
द्रव्यस्य स्वामो तादृशस्त्वमपि मा च मे त्वं किञ्चिदतो विप्रणाशयिष्यसि⁽¹³⁾ ॥

1) साद्यता A. शाद्यता K.

2) का A. W. P. क Ca. Cb. K.

3) विंशतीनां O. A. B. Cb. K. W. P. विंशतेर् Ca.

4) विप्रम्भी P. विप्रम्भिको O.

5) षक्रा A.

6) परिकुञ्चिताया A. पल्लिकुञ्चे Ca. पल्लिकुञ्चे Cb. परिकुञ्चिकायां K. P. पल्लिकुञ्चिनायां W. कोणापल्लिकुञ्चे O.

7) पुरुषेदं O.

8) A. adds च.

9) तं A. K. P. ने Ca.

11) त left out in K.

10) यतश्च Cb. Read येन च ?

12) मे Ca. Cb. K.

13) शेषासीति O.

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषो ऽनेन पर्यायेण तन्न तस्य गुरुपतेः प्रथमं किंराय-
सुवर्णाधनधान्यकोशकोष्ठागारं संज्ञानीयादात्मना च ततो निःस्पर्का भवन्न च तस्मात्कि-
चित्प्रार्थयेदन्तः सक्तुप्रस्थमूल्यमात्रमपि तत्रैव च कटर्पालकुञ्चिकायां वामं कल्पयेत्तमेव
दरिद्रचित्तमनुविचित्तयमानः ॥

- 6 अथ खलु भगवन्स गुरुपतिस्तं पुत्रं शक्तं परिपालकं पार्ष्णं विदित्वात्रमादत्त-
चित्तमुदारसंज्ञया च पौर्विकया दरिद्रचित्तयोर्तिगिस्तं ज्ञेह्योपमाणां तुगुप्तमानं विदित्वा
मरणकालसमये प्रत्युपस्थिते तं दरिद्रपुरुषमानार्थं मरुतो ज्ञातिसंस्थोपनोमायित्वा
राज्ञो वा राजमात्रस्य वा पुरतो नैगमज्ञानपदानां च संमुखमेवं संभ्रावयेत् । श्रावत्तु भवतो
ऽयं मम पुत्र श्रीरसो मयैव जनितः । अमुकं नाम नगरं तस्मादिष पञ्चाशद्वर्षा नष्टः । अमुको
10 नामैष नाम्नाकमप्यमुको नाम । ततश्चाकं नगरदितमेव मार्गमाणा इक्यागतः । एष मम पुत्रो
ऽकमस्य पिता । यः कश्चिन्ममोफभोगो ऽस्ति तं सर्वमस्मै पुरुषाय निर्पातयामि यन्न मे
किंचिदस्ति प्रत्यात्मकं धनं तत्सर्वमेष एव जानाति ॥

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्तस्मिन्समये इमेवैवैव घोषं श्रुत्वाशर्वाकुतप्राप्तो
भवेदेवं च विचित्तयेत्सकृत्सैव मयेदेमेव तावद्विरुपयसुवर्णाधनधान्यकोशकोष्ठागारं प्रति-
15 लब्धमिति ॥

एवमेव भगवन्वयं तथागतस्य पुत्रप्रतिद्वयकास्तथागतश्चास्माकमेवं वदति पुत्रा
मम पूयमिति यथा स गुरुपतिः । वयं च भगवंस्तिस्मिर्भिर्दुःखताभिः सेपीडिता अभूम् ॥

1) पलिकुञ्चिकायां A. परि° W. पल्लिकुचे Ca. पलिकुचे Cb. कटर्पालकु-
कुञ्चिकायां K. कापो पलिकुचे O.

2) चित्तयेत् Ca

3) परि left out in K. परिपालनसमर्थं O.

4) Better °पतीय° (i. e. °या +- कृतोय); °या कृतोय° P.

5) Sic P.; नयित्वा the others.

6) उपनाम्य च added in K. P.

7) अभूवन् A. K. W. अभूवँ Cb. आसीत् O.

कतमाभिस्तिमृभिर्यदुत डुःखडुःखतया संस्कारडुःखतया⁽¹⁾ विपरिणामडुःखतया च संसारे
च हीनाधिमुक्तिकाः । ततो वयं भगवता ब्रह्मन्धर्मान्प्रत्यवरा⁽²⁾न्संस्कारधानसदृशाननुवि-
चिन्तयिताः⁽³⁾ । तेषु चास्म प्रयुक्ता घटमाना व्यापच्छामा⁽⁴⁾ निर्वाणमात्रं च वयं भगवन्दि-
समुद्रामिव पर्येषनाणा मार्गानः । तत्र च वयं भगवन्निर्वाणेन प्रतिलब्धेन तुष्टा भवामो
बहु च लब्धमिति गन्यामहे⁽⁵⁾ तथागतस्यात्तिकोदेषु⁽⁶⁾ धर्मेष्वभिपुक्ता⁽⁷⁾ घटिवा व्यापयित्वा । 5
प्रज्ञानाति च तथागतो ऽस्माकं हीनाधिमुक्तिकतां ततश्च भगवानस्मानुपेक्षते न संभिनति⁽⁸⁾
नाचष्टे यो ऽयं तथागतस्य ज्ञानकोश एष एव युष्माकं भविष्यतीति । भगवांश्चास्माकनु-
पायकौशल्येनास्मिंस्तथागतज्ञानकोशे दयादानसंस्थापयति⁽⁹⁾ । निःस्पृहाश्च वयं भगवंस्तत
एवं ज्ञानोम एतदेवास्माकं बहुकरं⁽¹⁴⁾ यद्वयं⁽¹⁵⁾ तथागतस्यात्तिकाद्विसमुद्रामिव निर्वाणं
प्रतिलभामहे । ते वयं भगवन्बोधिसत्त्वानां महांसत्त्वानां तथागतज्ञानदर्शनमारभ्योदारां 10

1) K. puts the 2nd as the 3rd.

2) बह्वो धर्माः प्रत्यवराः P. बह्वो धर्माः वयं च तथागतज्ञानं व्यवहार्यामः
प्रत्यवराः K.

3) विचिन्तयिताम् Ca. चिन्तापयमानाम् O. चिन्तयिता P.

4) घटामहे व्यापच्छामहे Ca.

5) गन्यामानाः ॥ B. K.

6) व A. W.

7) युध्य B. योजित्वा O., more original.

8) व्यापय्य B. Ca.

9) प्र left out in K. O. P.

10) Sic P. नस्यानु K. नस्माकमनु A. B. Ca. Cb. ज्ञात्वा चास्माकं तथागत
उपेक्षति O.

11) संभिनन्ति O.

12) A. W. P. add वयं च तथागतज्ञानं व्यवहार्यामः O. has तथागतज्ञान-
नरत्नकोशे व्योहार्यापय.

13) K. adds तत्र.

14) All but O. तरं.

15) यद् left out in A. W.

16) भगवन् left out in A. W.

धर्मदेशनां कुर्मस्तथागतज्ञानं विचरामो दर्शयाम उपदर्शयामो⁽¹⁾ वयं भगवंस्ततो निःस्पृहाः
 समानाः⁽²⁾ । तत्कस्य कृतोः । उपायकौशल्येन तथागतो ऽस्माकमधिमुक्तिं प्रदानानि । तन्न
 वयं न ज्ञानीमो न बुध्यामहे यदिदं भगवतैर्तर्कं कथितं यथा वयं भगवतो भूनाः पुत्रा
 भगवांश्चास्माकं स्मारयति तथागतज्ञानदायादान्⁽³⁾ । तत्कस्य कृतोः । यथापि नाम वयं
 5 तथागतस्य भूताः पुत्रा इति । अपि तु खलु पुनर्कृत्नाधिमुक्ताः । सचेद्भगवानस्माकं पश्येद्-
 धिमुक्तिबलं बोधिसत्त्वशब्दं भगवानस्माकमुदाहरद्वयं पुनर्भगवता द्वे कार्यं कारापित्ता बो-
 धिसत्त्वानां चाप्रतो कृत्नाधिमुक्तिका इत्युक्तास्ते चोदारणां बुद्धबोधौ समादायित्ताः ।
 अस्माकं चेदानो भगवानधिमुक्तिबलं ज्ञानेदमुदाकृतवाननेन वयं भगवन्नपर्यायिणीं च वदामः ।
 सकृत्सैवास्माभिर्निःस्पृहैर्नाकाङ्क्षितममार्गतमपर्ययितमचित्तितमप्रार्थितं सर्वज्ञतारत्रं
 10 प्रतिलब्धं यथापोदं तथागतस्य पुत्रैः ॥

अथ खल्व्वायुष्मान्महाकाश्यपस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

आश्रयभूता स्म तथाहुताश्च⁽⁴⁾ औदित्यप्राप्ता स्म श्रुणित्व घोषम् ।

सकृत्सैव अस्माभिरयं तथाद्य⁽⁵⁾ मनोज्ञघोषः श्रुतु नायकस्य ॥ १ ॥

विशिष्टरत्नान मकृत्तराशिर्मुहूर्तमात्रेणायमद्य लब्धः ।

15 न चित्तितो नापि कदाचि प्रार्थितस्तं श्रुत्व आश्रयगता स्म सर्वं ॥ २ ॥

1) In A. added च.

2) In A. K. W. P. only.

3) दानं A. दानां B. दान्मान Ca. दानू K. दायं W. दर्शनस्य दातार दा° O.

4) पि A. Ca. W. O. पि K. P.

5) निःस्पृहेभिर्निष्पिपासेभिर O.

6) र्याहु A. K. र्याहु P. र्यभू Ca. र्यप्राप्ता O.

7) भू A. W. हु Ca. K.

8) स्म Ca.

9) तद्यथा A. K. तवाद्य Ca. Quite different O.: सकृसा हि अस्मैरिदमेवज्ञं मनुज्ञघोषे श्रुत.

10) All but O. मकृत्त. So too in the sequel.

यथापि बालः पुरुषो भवेत् उत्प्लावितो बालवनेन सत्तः ।
 पितुः सकाशात्⁽¹⁾ अयक्रमेत्⁽²⁾ अन्यं च देशं व्रजि सो सुद्वरम् ॥ ३ ॥
 पिता च तं शोचति तस्मि काले पलायितं ज्ञात्वा स्वकं हि पुत्रम् ।
 शोचन्तु सो दिग्विदिशासु क्वे⁽³⁾ वर्षाणि पञ्चाशदनूनकानि ॥ ४ ॥
 तथा च सो पुत्र गवेषमाणो अन्यं मरुत्तं नगरं हि गत्वा । 8
 निवेशनं मापिय तत्र तिष्ठेत्समर्पितो कामुगणोहि पञ्चभिः ॥ ५ ॥
 बद्धं किरण्यं च सुवर्णत्रप्यं धान्यं धनं शङ्खशिलाप्रवाडम् ।
 कृस्ती च अद्याश्च पदातयश्च गावः पशूश्चैव तथैउकाश्च ॥ ६ ॥
 प्रयोग आयोग तथैव क्षेत्रा दासी च दासा बद्ध प्रेष्यवर्गः ।
 सुसत्कृतः प्राणिसकृन्नकोटिभि⁽⁴⁾ राज्ञश्च सो वल्लभु नित्यकालम् ॥ ७ ॥ 10
 कृताञ्जली तस्य भवन्ति⁽⁵⁾ नागरा⁽⁶⁾ ग्रामेषु ये चापि वंसन्ति ग्रामिणाः⁽⁷⁾ ।
 बद्धवाणिजास्तस्य व्रजन्ति अस्तिके बहूहि कार्येहि कृताधिकाराः ॥ ८ ॥
 एतादृशो ऋद्धिमतो नरः स्याज्जीर्णश्च वृद्धश्च मरुल्लकश्च ।
 स पुत्रशोकं अनुचित्तपत्तः लेपेय⁽⁸⁾ रात्रिदिव नित्यकालम् ॥ ९ ॥

1) MSS. शात्तु.

2) त् B. W. स प्रक्रमेय O.

3) क्वेच A. क्वेचो B. क्वेचे K. दिशा च विदिशा च समस्त अपवते O. The verb omitted in P. Cp. अपवति in Mahāvastu, but also Skr. अचति; further अपठते and Pāli *andhāti*.

4) भि A. K. W. O. पु Cb. भी Ca. P.

5) भवन्ति A. B. K. W. O. P. नमन्ति Ca.

6) री A. K. W. P. र Ca. री Cb. O.

7) भवन्ति ग्रामिका O.

8) Sic P. O. लेपेय the rest.

- स तादृशो दुर्मति मख्य पुत्रः पञ्चाश वर्षा यि तदा पलायकः⁽¹⁾ ।
 अयं च कोशो विपुलो ममास्ति कालक्रिया चो⁽²⁾ मम प्रवृत्तियता ॥ १० ॥
 सो चापि बालो तद् तस्य पुत्रो दरिद्रकः कृपाणाकु नित्यकालम् ।
 ग्रामेणा ग्रामं अनुचङ्क्रमत्तः पर्येषते भक्त⁽³⁾ तथापि चोडम् ॥ ११ ॥
 5 पर्येषमाणो ऽपि कदाचि किञ्चिन्नभेत किञ्चित्पुन नैव किञ्चित् ।
 स शुष्यते⁽⁴⁾ परिसरणेषु बालो दद्रुय कण्डूय विदग्धगात्रः⁽⁵⁾ ॥ १२ ॥
 सो च ब्रजं नगरं⁽⁷⁾ यच्छिं पिता अनुपूर्वशो⁽⁸⁾ तत्र गतो भवेत् ।
 भक्तं च चोडं च गवेषमाणो निवेशनं यत्र पितु स्वकस्य⁽⁹⁾ ॥ १३ ॥
 सो चापि श्राव्यः पुरुषो मरुधनो द्वारस्मि सिंक्तासनि⁽¹⁰⁾ संनिषद्यः ।
 10 परिवारितः प्राणिशतैर्नेत्रैर्वितानं⁽¹¹⁾ तस्य विततो ऽन्तरात् ॥ १४ ॥
 आतो जनश्रास्य समत्ततः स्थितो धनं किरणं च गणोत्ति केचित् ।
 केचित्तु लेखानपि लेखयन्ति केचित्प्रयोगं च प्रयोजयन्ति ॥ १५ ॥

1) Better in O. वर्षाणि यदा पलायितः.

2) यां A. चो B. Ca. K. W. P. च Ch. O. The lengthening not necessary before the pause.

3) भक्तम A. Ca. भक्तं त K. भक्त तथैव चोटकम् O.

4) शोचते O.

5) Read परि?

6) Have we to r. विदग्ध? O. has किलासगात्रः.

7) क्शिपं A.

8) शस्त O.; सो त the others.

9) पितु सो उपागमि O.; पिता स्वकोऽस्य P.; पिता स्वकस्य the rest.

10) न K. P. ने Ob.

11) नु B. Ca. Ob. K. P. न A. W. नि O.

12) Sic O.; तस्यो P.; तस्या the rest.

सो चा⁽¹⁾ दरिद्रो तद्वि एतु दृष्ट्वा विभूषितं गृह्यति नो निवेशनम् ।

कर्त्तुं नु⁽²⁾ अथ अकृमत्र घागतो राजा अथ भेष्यति राजमात्रः ॥ १६ ॥

मा दानि⁽³⁾ दोषं पि लभेयमत्र गृह्णित्व वेष्टि पि च कारयेयम् ।

अनुचितपत्तः स पलायते नरो दरिद्रवोधो परिपृच्छमानः ॥ १७ ॥

सो चा⁽⁴⁾ धनी तं स्वकु पुत्र दृष्ट्वा सिंहासनस्थश्च भवेत्प्रकृष्टः ।

5

स ह्यतकान्प्रेषयि तस्य अतिके आनेथ एतं पुरुषं दरिद्रम् ॥ १८ ॥

समनत्तरं तेहि गृहीतु सो नरो गृहीतमात्रो अथ मूर्च्छं गच्छेत् ।

ध्रुवं खु मर्क्यं वधका उपस्थिताः किमथ्य चोडेन⁽⁶⁾ थं भोजनेन वा ॥ १९ ॥

दृष्ट्वा च सो पण्डितु तं मरुाधनी कोनाधिमुक्तो अयु बाल डुर्मतिः ।

न अदधी मरुामिमां विभूषितां पिता ममाथं ति न चापि अदधीत् ॥ २० ॥ 10

पुरुषांश्च सो तत्र प्रयोञ्जयेत्⁽⁸⁾ वङ्गाश्च ये काषाक कुण्ठकाश्च ।

कुचैलका⁽⁹⁾ कृष्णाक क्नीनसन्नाः पर्येषथा तं नरु कर्मकारकम् ॥ २१ ॥

संकारधानं इमु मरुय पूतिकमुच्चार्प्रस्नावविनाशितं च ।

तं शोधनार्थाय करोक्ति⁽¹¹⁾ कर्म द्विगुणं च ते वेतनकं प्रदास्ये ॥ २२ ॥

1) च O.

2) तु Cb. W.

3) मेदानि O.

4) धनि A. B. Ca. W. धनी Cb. धनी K. धनी O. MSS. च for चा.

5) मूर्च्छं A. B. K. W. P. मूर्च्छं Ca. Cb. O.

6) च A. B. Cb. K. W. O. P. थ Ca.

7) पि ति A. W. पि न K. P. ति न B. Ca. Cb. न चापि श्लोकपि एष मे पिता O.

8) त A. K. त् Ca. Cb. W.

9) चे A. B. Ca. W. चै K. ले Cb. डुञ्जोडिकाः O.

10) Better तच्छोध O.

11) थ A. B. Cb. K. W. P. क्ति Ca. O.

- एतादृशं घोषं श्रुत्वा सो नरो चागत्य संशोर्धाय तं प्रदेशम् ।
 तत्रैव सो श्रावसथं च कुर्यान्निवेशनस्य⁽¹⁾ पत्निकुञ्चिके ऽस्मिन् ॥ २३ ॥
 सो चा धनी⁽²⁾ तं पुरुषं निरृतिरुत्वात् श्रीलोकनिकाक् नित्यम् ।
 कृीनाधिमुक्तो षपु मक्ष्य पुत्रः संकारधानं शुचिकं करोति ॥ २४ ॥
 5 स⁽⁴⁾ श्रोतरित्वा पिठकं गृहीत्वा मालिनानि वस्त्राणि च प्रावरित्वा ।
 उपसंक्रमेतस्य नरस्य घत्तिके अत्रभत्सपत्तो न करोथ कर्म ॥ २५ ॥
 द्विगुणं च ते वेतनकं ददामि द्विगुणं च भूपस्तथ पादभक्षणम् ।
 सलोणभक्तं च ददामि तुभ्य शाकं च शाटिं च पुनर्ददामि ॥ २६ ॥
 एवं च तं भत्सपि तस्मि काले संश्लेषयेत् पुनरेव पापउतः ।
 10 मुष्टं खलु⁽⁷⁾ कर्म करोषि अत्र पुत्रो ऽसि व्यक्तं मम नात्र संशयः ॥ २७ ॥
 स स्तोक्स्तोके च गृहं प्रवेशयेत्कर्म च कार्याय तं मनुष्यम् ।
 विशञ्च वर्षाणि सुपूरितानि क्रमेण विष्मभयि तं नरं सः ॥ २८ ॥
 क्षिप्यु⁽⁸⁾ सो मौक्तिकु⁽⁸⁾ स्फाटिकं च प्रतिशामयोत्तत्र⁽⁹⁾ निवेशनस्मिन्⁽¹⁰⁾ ।
 सर्वं च सो संगणनां करोति अर्थं च सर्वं अनुचिन्तयेत्⁽¹¹⁾ ॥ २९ ॥

1) स्या P.; other MSS. have स्यो; O. has स्यमतिद्वारि वासम्.

2) द्वनी A. धनी O. वनी P. MSS. च. Original r. perhaps चङ्.

3) Sic P.; श्रीलो O.; उल्लो the others.

4) प्रत A. प्रेत W. श्रोत Ca. Cb. श्रोत K. O. P.

5) भत्स in all MSS. except O., which has उस्थेभ्यत्तश्च! probably for उत्त-
 जयत्तश्च.

6) भत्सिय A. B. W. भत्सिय Ca. भत्सिय Cb. भत्सिय K. P.

7) खलु A. B. Ca. K. W. च लं Cb. च म O.

8) प्यु कु Ca. प्य क in other MSS.

9) ये तस्मिन् P.; येत्तत्र A. B. Ca. Cb. W. K. Our r. follows O.

10) All but O. नेऽस्मिन्. To r. also कस्मिन् vs. 23.

11) येत् या A. येत Ca. येत्वा Cb. यिद्ये K. O. येत्वा W.

⁽¹⁾ वार्द्ध सो तस्य निवेशनस्य कुटिकाय एको वसमानु बालः ।
 दरिद्रचित्तमनुचित्तयेत न मे ऽस्ति एतादृश भोगु⁽²⁾ केचित्⁽³⁾ ॥ ३० ॥
 ज्ञात्वा च सो तस्य इमेव⁽⁴⁾पमुदारसंज्ञाभिगतो मि पुत्रः ।
 स आनयित्वा मुहु⁽⁵⁾ज्ञातिसंघे⁽⁶⁾ निर्यातयिष्याम्यहु⁽⁶⁾ सर्वमर्थम् ॥ ३१ ॥
 राजान सो नैगमनागरांश्च⁽⁷⁾ समानयित्वा बह्ववाणिजांश्च ।
 एवं उवाच⁽⁸⁾ परिषाय मध्ये पुत्रो ममायं चिर विप्रनष्टकः ॥ ३२ ॥
 पञ्चाश वर्षाणि सुपूर्णाकानि⁽⁹⁾ अन्ये घतो विंशतये मि दृष्टः⁽¹⁰⁾ ⁽¹¹⁾ ।
 घमुकातु नगरातु ममैष नष्टो अहं च मार्गत्त इहैवमागतः⁽¹²⁾ ॥ ३३ ॥
 सर्वस्य द्वयस्य अयं प्रभुर्म एतस्य निर्यातयि सर्वशेषतः ।
 करोतु कार्यं च पितुर्थनिन सर्वं कुटुम्बं च ददामि एतत् ॥ ३४ ॥
 आश्चर्यप्राप्तश्च भवेन्नरो ऽसौ दरिद्रभावं पुरिमं स्मरित्वा ।
 स्त्रीनाधिमुक्तिं च पितुश्च तान्गुणाँल्लब्धा⁽¹³⁾ कुटुम्बं सुखितो ऽस्मि अद्य ॥ ३५ ॥

5

10

- 1) वार्द्धिधू A. बर्द्धिश्च O.
- 2) Some MSS. भाग or भागु.
- 3) किञ्चित् O. Read कोचित्.
- 4) इमे A. B. Ca. K. W. इममे Cb. P.
- 5) घान्नि K. घानि P.
- 6) ष्ये ऽस्मिन् P. ष्ये ऽस्मिन् O.
- 7) नागरनेगमांश्च B.
- 8) एवमुवाच A. B. W. O. एवं उवाच Ca. Cb. उवाच एवं K. P.
- 9) णां सर्वे A. Ca. W. णाकानि B. K. P. रितानि Cb. सुपूर् पूर्वम् O.
- 10) मी A. हि B. पि Ca. P. K. मि Cb. पि W. विंशानि यतोस्मि O.
- 11) दृष्ट्वा K. P.
- 12) द्वैव आगतः O. The m is a means to avoid hiatus.
- 13) गुणां दृष्ट्वा A. B. K. P. गुणान् दृष्ट्वा Cb. गुणां लब्धा Ca.

- तथैव चास्माकं⁽¹⁾ विनायकेन कोनाधिमुक्ति⁽²⁾ विवर्तनियानं⁽³⁾ ।
 न आवितं बुद्ध भविष्यथेति पूर्णं किल आत्मक मक्ष्य पुत्राः ॥ ३६ ॥
 अस्मांश्च अध्येषति लोकनाथो ये प्रस्थिता उत्तममद्यबोधिम् ।
 तेषां वदे⁽⁴⁾ काश्यप मार्गनुत्तरं⁽⁵⁾ यं मार्गं भावित्व⁽⁶⁾ भवेत् बुद्धाः ॥ ३७ ॥
 5 वयं च तेषां सुगतेन प्रेषिता बहुबोधिसत्त्वान मक्षात्तलानाम् ।
 अनुत्तरं⁽⁸⁾ मार्गं प्रदर्शयाम⁽⁹⁾ दृष्टान्तेकेतूनपुतान कोटिभिः ॥ ३८ ॥
 श्रुत्वा च अस्माकं जिनस्य पुत्रा बोधाय भवेत्ति सुमार्गमध्यम् ।
 ते व्याक्रियते च क्षणास्मि तस्मिन्⁽¹⁰⁾ भविष्यथा बुद्ध इमास्मि लोक ॥ ३९ ॥
 एतादृशं कर्म करोमं तायिनः⁽¹¹⁾ संज्ञमाणा इम धर्मकोशम् ।
 10 प्रकाशयत्तश्च जिनात्मज्ञानां वैश्यासिकस्तस्य यथा नरः सः ॥ ४० ॥
 दरिद्रचित्ताश्च विचिन्तयाम विघ्नापायसो⁽¹²⁾ इम बुद्धकोशम्⁽¹³⁾ ।
 न चैव प्रार्थेम जिनस्य ज्ञानं जिनस्य ज्ञानं च प्रकाशयामः⁽¹⁴⁾ ॥ ४१ ॥

- 1) कं A. K. कु Ca. क Cb. W. O. P.
 2) क्ति च A. B. Ca. W. क्तित्व Cb. O. क्तित्व K. P. It ought to be क्तन.
 3) नं A. W. नः B. न् Ca. न Cb. K. P.
 4) च ते K. P. देशेति त्वं O.
 5) एतमर्थं B. एवमर्थं W.
 6) र्गं A. B. Cb. W. O. र्गुं Ca. र्गं K.
 7) Sic all for भावित्व.
 8) र्गं A. B. Cb. K. W. O. P. र्गुं Ca.
 9) मो Ca. प्रकाशयाम Cb. प्रदायाम W.
 10) तस्मि O.
 11) नां A. O. नः Ca. Cb. K. W. P.
 12) इम Ca. Cb. K. P. O. इमु A. W.
 13) घोषं Cb. K.
 14) A. W. read this half a line as प्रकाशयामो इममद्यबोधिं.

प्रत्यात्मिको⁽¹⁾ निर्बृत्ति⁽¹⁾ कल्पयाम एतावता ज्ञानमिदं न भूयः ।
 नास्माकं कर्षो⁽²⁾ पि कदाचि भोति तेत्रेषु बुद्धान् शुणित् व्यूहान्⁽³⁾ ॥ ४२ ॥
 शास्ताः किल सर्वमि धर्मं नाम्ना निरोधउत्पादविवर्जिताश्च ।
 न चात्र कश्चिद्भवतोक् धर्मो⁽⁴⁾ एवं तु चित्ते⁽⁵⁾ न भोति अद्वा⁽⁶⁾ ॥ ४३ ॥
⁽⁷⁾ मुनिःस्पृहा स्म वयं⁽⁸⁾ दीर्घरात्रं⁽⁸⁾ बौद्धस्य ज्ञानस्य अनुत्तरस्य⁽⁹⁾ । 5
 प्रणिधानमस्माकं न ज्ञातु तत्र इयं परा निष्ठं जिनैः उक्ता ॥ ४४ ॥
 निर्वाणापर्यन्ति⁽¹¹⁾ समुच्छ्रये ऽस्मिन्परिभाविता प्रून्यत दीर्घरात्रम् ।
 परिमुक्तं त्रैधातुकदुःखपीडिताः⁽¹³⁾ कृतं च अस्माभि जिनस्य शासनम् ॥ ४५ ॥
 यं किं⁽¹⁵⁾ प्रकाशेम⁽¹⁶⁾ जिनात्मज्ञानां ये प्रस्थिता भोति इहायबोधौ⁽¹⁷⁾ ।
 तेषां च यत्किंचि⁽¹⁸⁾ वदाम धर्मं स्पृक् तत्र अस्माकं न ज्ञातु भोति ॥ ४६ ॥ 10

- 1) त्मकी नि Cb. P. त्मकीन्नि Ca. त्मकीं नि K. त्मके नि O.
- 2) All but O. कर्षपि or कर्षम्पि.
- 3) त्रिपूहं शुला O. probably more original.
- 4) र्म K. P. O.
- 5) Sic P.; the others चित्तित्वा.
- 6) Verses 42 and 44 are left out in B.
- 7) अ Cb.
- 8) Sic P.; च वयं O. वयमिक् A. B. Ca. Cb.
- 9) अनाभवस्य Cb. K. P. बुद्धान् ज्ञानस्मि अनुत्तरस्मि O.
- 10) धातु अ A. Ca. धानमस्माकं Cb. O. धात अस्माकं W. धानमस्माकु P.
- 11) तं W.
- 12) त्ति A. W.
- 13) कि A.
- 14) पीडया O.
- 15) यस्मि K. P. ये मि Cb. यंपि O.
- 16) मु Ca.
- 17) र्धि K. P. अयबोधीय भवन्ति प्रस्थिता O.
- 18) मि A. B. Cb. K. W. मु Ca.
- 19) के K. क P. O. कु the others.

- तं चास्म लोकाचरि⁽¹⁾ स्वयंभूरूपेते कालमत्रेत्तमाणाः ।
 न भाषते भूतावदर्थसंघिं अधिगुणमस्मा⁽²⁾ं गन्धमाणाः ॥ ४७ ॥
 उपायकौशल्य पथैव तस्य मरुधनस्य पुरुषस्य काले ।
 क्रीनाधिमु⁽³⁾क्तं सततं दमेति⁽⁴⁾ दगियान चास्मै⁽⁵⁾ प्रददाति वित्तम् ॥ ४८ ॥
 5 मुडुष्कुरं कुर्वति लोकनाथो उपायकौशल्य प्रकाशयन्तः ।
 क्रीनाधिमुक्तान्द्रमयत्तु पुत्रान्द्रमे⁽⁷⁾त् च ज्ञानमिदं ददाति⁽⁸⁾ ॥ ४९ ॥
 आश्चर्यप्राप्ता सकृदा स्म घञ् यथा दरिद्रो लभियान वित्तम् ।
 फलं च प्राप्तं इह⁽⁹⁾ बुद्धशासने प्रथमं विशिष्टं च अनामत्रं च ॥ ५० ॥
 पङ्किलमस्माभि च दीर्घरात्रं संरक्षितं लोकविदुष्य शासने ।
 10 अस्माभि लब्धं फलमद्य तस्य शीलस्य पूर्वं चरितस्य नाथ ॥ ५१ ॥
 पङ्कलार्थं परं विशुद्धं निषेवितं शासनं नायकस्य ।
 तस्यो⁽¹⁰⁾ विशिष्टं फलमद्य लब्धं शासं उदारं च अनामत्रं च ॥ ५२ ॥
 11 घञो वयं आधकभूत नाथ संघावपिप्यामि⁽¹²⁾ चामधोधिम् ।

- 1) कः Cb. यो मर्कषि O.
- 2) क Cb. K. P. O. कु the rest.
- 3) मुक्तं O.; the others मुक्तिं.
- 4) ति A. Ca. W. त Cb. थ K. P. ति O.
- 5) च तस्य द Cb. O. चौ तस्य द K. तद्धनम् for वित्तम् O.
- 6) प्रयोजयन्तः O.
- 7) मि A. B. Ca. मियान ज्ञा O.
- 8) प्रदेति O.
- 9) समिह् K.
- 10) तस्यो Ca. तस्य Cb. A. K. W. P. O.
- 11) घञ् Cb P. O.
- 12) म इनाय O. Cp. लभामथ Mahāvastu III, 9, 17; आलामथ 19; शौवामथ 11, 15; भवेमथ 17.

बोधाय⁽¹⁾ शब्दं च प्रकाशयामस्तेनो⁽²⁾ वयं श्रावक भोष्मकल्पाः ॥ ५३ ॥

अर्कत्तभूता वयमद्य नाथ अर्कामक् पूज सदेवकातः⁽³⁾ ।

लोकात्समारातु⁽⁴⁾ सब्रह्मकातः सर्वेष सन्नान च अत्तिकातः⁽⁵⁾ ॥ ५४ ॥

को नाम शक्तः प्रतिकर्तुं तुभ्यमुद्युक्तव्रपो ब्रह्मकल्पकोद्यः ।

मुडुष्कराणादशका करीषि⁽⁶⁾ मुडुष्करान्यानिक् मर्त्यलोके ॥ ५५ ॥

कस्तेक् पिदेक् शिरेणा चापि प्रतिप्रियं डुष्करकं कि कर्तुम् ।

शिरेणा अत्तेन पयोधरेण परिपूर्णाकल्पान्यथ गङ्गवालिकाः ॥ ५६ ॥

खाम्यं ददेद्भोजनवस्त्रपानं शयनासनं च⁽⁷⁾ विमलोत्तरच्छ्द्रम् ।

विहार कारापयि चन्दनामयानसंस्तोर्यं चो द्वृष्ययुगेक् दद्यात् ॥ ५७ ॥

गिलानभेषद्य ब्रह्मप्रकारं⁽⁸⁾ पूजार्थं दद्यात्सुगतस्य नित्यम् ।

ददेयं⁽⁹⁾ कल्पान्यथ गङ्गवालिका नैवं कदाचित्प्रतिकर्तुं शक्यम् ॥ ५८ ॥

- 1) बोधायं Ch. बोधाय A. B. Ca. बोधय K. P.
- 2) यो A.
- 3) न Ch. O.
- 4) अर्कन्भ्य A. अर्कन्त्य Ca. W. अर्कत्त Ch. K. O.
- 5) लोकातो K. कातु O. preferable; कातो in other MSS.
- 6) मात्स A. मारानुस Ca. मारात्स Ch. K. लोकात्समागतस W. माराच्च, सब्रह्मकाच्च and सात्तिकातु O.
- 7) य डुष्करमोदशकं O.; मुडुष्करानीदशकान् the others.
- 8) ई O. रान् the rest.
- 9) या Ch. K. O. P. कि the others.
- 10) नं A. Ca. K. W. नां Ch.
- 11) शय्या O. शया P.
- 12) चो A. B. Ca. W.
- 13) वा Ch. च O. चो the rest. The lengthening not necessary.
- 14) रं A. Ca. K. W. O. P. रं Ch. रान् B.
- 15) य K. O. P. ददेत् the others.

मक्तात्मधर्मे अतुलानुभावो मर्कटिकः क्षान्तिबले प्रतिष्ठितः ।
 बुद्धो मकाराक्ष अनामवो त्रिनो⁽¹⁾ सकृत् बालो⁽²⁾ न इमादृशानि⁽³⁾ ॥ ५६ ॥
 अनुवर्तमानस्तथ नित्यकालं निमित्तधारिणं ब्रवीति धर्मम् ।
 धर्मेश्वरो ईश्वर⁽⁴⁾ सर्वलोके मकेश्वरो लोकविनायकेन्द्रः ॥ ६० ॥
 5 प्रतिपत्तिं दर्शयति बह्वप्रकारे⁽⁵⁾ सन्नान स्यान्नानि प्रज्ञानमानः ।
 नानाधिमुक्तिं च विदित्वा तेषां कृतमकृत्स्नं ब्रवीति धर्मम् ॥ ६१ ॥
 तथागतस्य^{(6)c} प्रज्ञानमानः सर्वेषु सन्नान थ पुद्गलानाम्⁽⁷⁾ ।
 बह्वप्रकारं हि ब्रवीति धर्मं निदर्शयन्तो इममग्रबोधिम् ॥ ६२ ॥
 इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय अधिमुक्तिपरिवर्ता नाम चतुर्थः ॥

1) ना A. Ca. Cb. O. नाः B. न K. नो W. The plural throughout in O. So too in the following.

2) Kumārajīva seems to read सकृत् बालान् etc. as he translates 能爲下劣忍于斯事 'he bears this matter for the sake of the low people'.

3) बलानि देशेति तथैन्द्रियाणि O.

4) र A. Ca. Cb. W. रू K.

5) रं A. B. W. रा Cb. रां K. P.

6) चरिये Cb. चरिय K. P. ताध्याशय ज्ञानमानाः O.

7) पुंग A. K.

V.

अथ खलु भगवानायुष्मन्तं महाकाश्यपे तांश्चान्यान्स्थविरान्महाश्रावकानामन्त्रया-
नासि⁽¹⁾ । साधु साधु महाकाश्यप साधु खलु पुनर्युष्माकं काश्यप यद्युये तथागतस्य भूतान्गु-
णवर्णान्भाषधे⁽²⁾ । एते च काश्यप तथागतस्य भूता गुणा अत्रश्चान्ये ऽप्रमेया असंख्येया
येषां न मुक्तः पर्यतो ऽधिगन्तुमपरिमितानपि कल्पान्भाषमाणीः⁽³⁾ । धर्मस्वामी काश्यप
तथागतः सर्वधर्माणां राजा प्रभूर्वशी । यं च काश्यप तथागतो⁽⁴⁾ धर्मं यत्रोपनिक्षिपति स 5
तत्रैव भवति । सर्वधर्माश्च काश्यप तथागतो युक्त्योपदिशत्युपनिक्षिपति । तथागतज्ञाने-
नोपनिक्षिपति⁽⁵⁾ यथा ते धर्माः सर्वज्ञभूमिमेव गच्छन्ति । सर्वधर्मार्थगतिं च तथागतो व्य-
वलोक्तप्रति । सर्वधर्मार्थवशिताप्राप्तः⁽⁷⁾ सर्वधर्माध्याशयप्राप्तः सर्वधर्मविनिश्चयकौशल्यज्ञा-
नपरमपारमिताप्राप्तः सर्वज्ञज्ञानसंदर्शकः सर्वज्ञज्ञानावतारकः⁽⁸⁾ सर्वज्ञज्ञानोपनिक्षेपकः का-
श्यप तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः⁽⁹⁾ ॥ 10

तद्यथापि नाम काश्यपास्यां त्रिसाकृन्महासाकृन्नायां लोकधातौ यावत्तत्प्राणु-
ल्मौषधिवनस्पतयो नानावर्णा नानाप्रकारा ओषधियामा नानानामधेयाः पृथिव्यां ज्ञाताः

- 1) यते स्म B. यति स्म O.
- 2) यतधे A. यत Cb. K. यथ O.
- 3) यणीः A. W. यमाणोभिस्तत्कस्य हेतोः । O.
- 4) All but O. गतेन. यत्रोप wanting in O. Probably to r. यथा for यत्र.
- 5) उपदिशति left out in Cb.
- 6) A. Cb. add तथा (तथो चो Cb.) पनिक्षिपति.
- 7) Left out in Cb.
- 8) Left out in K. O.
- 9) अस्मिं स्त्रे B. येमस्मिंस्तु O.
- 10) स्त्रे B. Cb. स्यां K. सकृन्महासाकृन्ने O. So too in the sequel.

पर्वतगिरिकन्द्रेषु वा मेघश्च महावारिपरिपूर्णा⁽¹⁾ उन्नमेदुन्नमिन्ना⁽²⁾ सर्वावर्ता⁽³⁾ त्रिसाकृन्म-
 क्हासाकृन्ना⁽⁴⁾ लोकधातुं संक्हादयेत्संक्हात्⁽⁵⁾ च सर्वत्र समगालं वारि प्रनुञ्चेत् । तत्र काश्यप
 ये⁽⁶⁾ तृणगुल्मीषाधिवनस्पतयो ऽस्यां⁽⁷⁾ त्रिसाकृन्मक्हासाकृन्लोकधातौ तत्र ये तृणगाः
 कोमलनाडशाखापत्रपलाशास्तृणगुल्मीषाधिवनस्पतयो हुमा महाहुमाः सर्वे ते ततो महा-
 5 मेघप्रमुक्ताद्वारिणो यथाबलं⁽⁸⁾ यथाविषयमच्छातुं प्रत्यापिचत्ति ते चैतरेण वारिणा
 प्रभूतेनैकमेघप्रमुक्तेन यथाबोद्धमन्त्रये विवृष्टिं विवृष्टिं विपुलतामापद्यन्ते तथा च पुष्प-
 फलानि प्रसवन्ति ते च पृथक्पृथग्गनानानामधेयानि प्रतिलभन्ते । एकधरणाप्रनिष्ठनाश्च
 ते सर्वे श्लेषधियामा बोद्धयामा एतरेस्तोयाभिव्यन्दिताः । एतमेव काश्यप तत्रागतो
 ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । यथा महामेघ उन्नमते⁽¹²⁾ तथा⁽¹³⁾ तत्रागतो ऽप्युत्पद्य
 10 सर्वावत्सं सदेवमानुषासुरं लोकं स्वरेणाभिविज्ञापयति । तद्यथापि नाम काश्यप महामेघः⁽¹⁴⁾
 सर्वावर्तो⁽¹⁵⁾ त्रिसाकृन्मक्हासाकृन्ना⁽¹⁶⁾ लोकधातुमाच्छादयति । एतमेव काश्यप तत्रागतो

1) प्रति MSS. except K. O.

2) न्नम्य च B.

3) वंत्तं A. W. O. वंत्तमिम् B. वतीयं Cb. K.

4) स्नां A. स्नं O. स्ने B. स्नी Cb. स्नी K. स्नायां W.

5) In B. only,

6) यास्तास्तृ A. B. W. ये तृ Cb. O. ये ते तृ K.

7) स्मिं A. K. स्मिंस्त्रि B. स्यां Cb.

8) स्नां Cb. स्यां K.

9) पु A. B.

10) W. adds यथाविभज्जवानं. A. B. Ca. K. यथाभज्जविमानं. वि left out in B.
 The whole compound is left out in Cb. O. Perhaps meant यथाविभज्जनं.

11) पु in all MSS. except K. O.

12) त्ति Cb. K.

13) Left out in B. K.

14) B. K. O. add स.

15) वतीं A. Cb. K. W. वंत्तं B. O.

16) स्नां A. W. स्नं O. B. स्नी K. स्ने Cb.

ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धः सदेवमानुषामुरस्य लोकस्य पुरत एव शब्दमुदीरयति घोषमनुश्राव-
यति । तथागतो ऽस्मि भवतो देवमनुष्या अर्कन्सम्यक्संबुद्धस्तीर्णस्तारयामि मुक्तो मो-
चयाम्याश्चस्त घ्राश्चासयामि परिनिर्वृतः परिनिर्वापयामि । अरुमिमं च लोकं परं च
लोकं सम्यक्प्रज्ञया यथाभूतं प्रज्ञानामि सर्वज्ञः सर्वदर्शी । उपसंक्रामन्तु मां भवतो देवम-
नुष्या⁽¹⁾ धर्मश्रवणाय । अरुं मार्गस्याख्याता मार्गदेशिको मार्गविन्मार्गश्रावको मार्गको- 5
विदः । तत्र काश्यप बहूनि प्राणिश्रोतोन्युत्तशतसहस्राणि तथागतस्य धर्मश्रवणायो-
पसंक्रामन्ति । अथ तथागतो ऽपि तेषां सत्त्वानामिन्द्रियवीर्यपरा⁽⁴⁾वैमात्रतां⁽⁵⁾ ज्ञात्वा तां-
स्तान्धर्मपर्यायानुपसंहरति । तां तां धर्मकथां कथयति बहून् विचित्रां कर्षणोयां परि-
तोषणोयां प्रामोद्यकराणां⁽⁶⁾ क्लिप्तमुखसंवर्तनकराणां⁽⁶⁾ यथा कथया ते सत्त्वा दृष्ट एव धर्मे सुखिता
भवन्ति कालं च कृत्वा सुगतीषूपपद्यन्ते यत्र प्रभूतांश्च कामान्परिभुञ्जन्ते धर्मं च प्रपूवन्ति । 10
श्रुत्वा च तं धर्मं त्रिगतनीवरणा भवन्त्यनुपूर्वणा च सर्वज्ञधर्मेष्वभिपुञ्जन्ते यथाबलं यथा-
विययं यथास्वामन्⁽⁷⁾ ॥

तद्यथापि नाम काश्यप⁽⁹⁾ मरुमेघः⁽¹⁰⁾ सवावतो⁽¹⁰⁾ त्रिसाहस्रमहासाहस्रां⁽¹¹⁾ लोकधातुं
संकाश्य समं⁽¹²⁾ वारि प्रमुञ्चति सर्वाश्च तृणगुल्मीषधिवनस्पतान्चारिणा संतर्पयति यथाबलं

- 1) मुक्तो मोचयामि left out in K.
- 2) त्तः सदेवमानुषामुर Cb. त्तो देवमनुष्यामुरा O.
- 3) नि A. Ca. W.
- 4) पराज्ञ K. Omitted in O.
- 5) विदि A. O.
- 6) कराणां K. O. कराणां the rest. Further संवर्तनो O.
- 7) MSS. except Cb. O. add यथाभज्ञमानं.
- 8) मञ्च K.
- 9) B. O. add स.
- 10) वंतं A. Ca. K. O. वंत W. वतीयं Cb.
- 11) स्नां A. W. स्नं B. K. O. स्नो Cb.
- 12) Sic O., the others सम, but above समकालं, where in O. सम.

यथाविषयं यथास्थानं च ते तृणगुल्मीषधिवनस्पतयो चार्थापिबन्ति स्वकस्थानं च ज्ञा-
 तिप्रमाणातां गच्छन्ति । एवमेव काश्यप तत्रागतो ऽर्हन्सस्यक्संबुद्धो यं धर्मं भाषते सर्वः
 स धर्म एकरसो यदुतं विमुक्तिरसो चिरागरसो निराधरसः सर्वज्ञानपर्यमानः । तत्र
 काश्यप ये ते सत्त्वास्तत्रागतस्य धर्मं भाषमाणस्य प्रवृत्तं धारयन्त्यभिसंबुध्यन्ते न ते
 5 आत्मनात्मानं ज्ञानन्ति वा वेद्यन्ति वा बुध्यन्ति वा । तत्कस्य कृणोः । तत्रागत एव
 काश्यप तान्सत्त्वांस्तथा ज्ञानन्ति ये च ते यथा च ते यादृशाश्च ते । यं च ते चिन्तयन्ति
 यथा च ते चिन्तयन्ति येन च ते चिन्तयन्ति । यं च ते भावयन्ति यथा च ते भावयन्ति येन
 च ते भावयन्ति । यं च ते प्राप्नुवन्ति यथा च ते प्राप्नुवन्ति येन च ते प्राप्नुवन्ति । तत्रागत
 एव काश्यप तत्र प्रत्यक्षः प्रत्यक्षदर्शी यथा च दर्शी तेषां सत्त्वानां तामु तामु भूमिषु स्थि-
 10 तानां तृणगुल्मीषधिवनस्पतीनां कृणोत्कृष्टमध्यमानाम् । सो ऽहं काश्यपैकरसधर्मं वि-
 दित्वा यदुतं विमुक्तिरसं निर्वृतिरसं निर्वाणपर्यमानं नित्यपरिनिर्णयमेतन्भूमिकामाका-

1) सर्वधर्मं A. सर्वं तं धर्मं. The others सर्वः सद्धर्म.

2) यदिदं Cb. K.

3) य A. Cb. K. O. ष्य Ca.

3) त्ति Cb. K. O.

4) ते in all MSS.

5) आत्मानात्मानं A. आत्मानामात्मानं B. आत्मनात्मानं Cb. आत्मना आ-
 त्मानं K. आत्मनात्मानं W.

6) Left out in K.

7) विदन्ति A. W.

8) ज्ञानोते A. W.

9) यं च ते left out in K. यं Prākṛticism for यत्.

10) यथा ऽन्ति left out in Cb.

11) Left out in K.

12) A. W. add वा.

13) स K. O.

14) यद्विदं Cb. K. W. O. यदियं A. यदुतं B.

शग्निकमधिमुक्तिं सन्नानामनुरनमाणो न सकृत्सैव⁽²⁾ सर्वज्ञानं संप्रकाशयामि । आश्चर्य-
प्राप्ता अद्भुतप्राप्ता⁽³⁾ यूपं काश्यप यच्युषं संधाभाषितं तत्रागतस्य न शक्नुयावतरितुम्⁽⁴⁾ ।
तत्कस्य हेतोः । उर्विशेषं काश्यप तत्रागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां संधाभाषित-
मिति ॥

यत्र खलु भगवांस्तस्यां वेलोपा⁽⁵⁾मिममेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमान इमा गाथा 5
अभाषत ॥

धर्मराज्ञा अर्हं लोके⁽⁷⁾ उत्पन्नो भवमर्दनः ।

धर्मं भाषामि सन्नानामधिमुक्तिं विज्ञानियं⁽⁸⁾ ॥ १ ॥

धोरबुद्धो महाचोरा चिरं⁽⁹⁾ रत्नति भाषितम् ।

रहस्यं चापि धरिस्ति⁽¹⁰⁾ न च भाषति प्राणिनाम् ॥ २ ॥

10

डुर्बाध्यं चापि तज्ज्ञानं सकृत्ता श्रुत्वा बालिशाः ।

काङ्क्षां कुर्युः सुडुर्मधास्तनो भ्रष्टा भमेयु ते ॥ ३ ॥

यत्राविष्यु⁽¹¹⁾ भाषामि यस्य यादृशकं बलम् ।

अन्यमन्येहि⁽¹²⁾ अर्थेहि⁽¹²⁾ दिष्टिं कुर्यामि उञ्जकाम्⁽¹³⁾ ॥ ४ ॥

1) रद्यन्न A. रत्न B. रत्नमाणो न Cb. K. O. रद्यमाणो W.

2) वं K.

3) Left out in Cb. O.

4) तर्तुं A. O.

5) म A. मा B. द Cb. K. O. व W.

6) ज्ञ A. B. ज्ञा Cb. K. O. ज्ञो W. Ca.

7) लोके O.; preferable on account of the pause.

8) या A. O. य; B. य Cb. K. नोय W.

9) राश्चिरं O.; रा गिरं the rest; then भाषितम् points to a Prāk. *bhāsitam*.

10) धारयति Cb.

11) ये A. W. यु B: K. य Cb.

12) न्येषु चार्थेषु B. Cb. K.

13) For ऋजुक.

- यद्यापि काश्यपो मेघो लोकधातूय उग्रतः ।
 सर्वमोनकृती चापि ह्यद्रयत्तो वसुंधराम् ॥ ५ ॥
 सो च वारिस्थे संपूर्णा विद्युन्मालो महाम्बुदः ।
 निर्नादयत्तं शब्देन कृषयेत्सचदेकनः ॥ ६ ॥
 5 सूर्यरश्मो निवारित्वा शोतलं कृत्वं मण्डलम् ।
 कृस्तप्राप्तो ज्वलिष्ठत्तो वारि मुञ्चेत्समत्तनः ॥ ७ ॥
 स चैव सम मुञ्चेत् आयस्कन्धमनल्पकम् ।
 प्राखरत्तः समत्तेन तर्पयेन्मेदिनोमिमाम् ॥ ८ ॥
 इह या काचि मेदिन्यां जाता श्रोषधयो भवेत् ।
 10 तृणागुल्मवनस्पत्यो हुमा वाथ महाहुमाः ॥ ९ ॥
 सस्यानि विविधान्येव यद्यापि कृरितं भवेत् ।
 पर्वते कन्दरे चैव निकुञ्जेषु च यद्भवेत् ॥ १० ॥
 सर्वान्संतर्पयेन्मेघस्तृणागुल्मवनस्पतीन् ।
 तृषितां धरणीं तर्पेत्परिपिञ्चति घोषधोः ॥ ११ ॥

1) पो A. प K.

2) तुपड्ड A. Cb. W. तूय उ O.

3) कृन A. K. W. नकृते B. Cb.

4) स्प A. B. W.

5) त्त A. B. Ca. Cb. W. त्त K. निर्नादयत्त O.

6) यन्स A. B. Ca. Cb. यं स W. यत्त K. यीत्त O.

7) त्व A. B. Ca. Cb. K. O. त W.

8) प्रात्खरत्तः A. प्रखरत्तः B. K. प्रत्यारत्तः Cb. प्राखरत्तः W. प्रागरत्तः O.

Skr. प्रत्तरन् Pāli paggharanto.

9) कश्चि A. W. कश्चित् Cb.

10) तयो Cb.

11) षी in all MSS.

12) तर्पेत् A. तर्पेति Cb.

13) धीम् O., धीन् the rest.

तच्च ⁽¹⁾ एकरसं वारि मेघमुक्तमिह स्थितम् ।

यथाबलं यथात्रिपयं तृणगुल्मापिबन्ति ⁽²⁾ तत् ॥ १२ ॥

द्रुमाश्च ये केचि मृदाद्रुमाश्च ⁽³⁾ खुद्राक मध्याश्च यथावशाश्च ।

यथाबलं ⁽⁴⁾ सर्वं पिबन्ति ⁽⁵⁾ वारि पिबन्ति वर्धन्ति ⁽⁶⁾ पथेच्छक्रामाः ॥ १३ ॥

काण्डेन नाडेन तत्रा यथैत्र शाखाप्रशाखाय तथैव पत्रैः ।

5

वर्धन्ति पुष्पोहि फलेहि चैव मेघाभिवृष्टेन महीषधीयः ॥ १४ ॥

यथाबलं ⁽⁶⁾ तां विषयश्च यादृशो ⁽⁷⁾ यासां च यद्यादृशकं च बीजम् ⁽⁸⁾ ।

स्वकस्वकं ⁽⁹⁾ तां प्रसवं ददति वारिं च तं एकरसं प्रमुक्तम् ॥ १५ ॥

एवमेव ⁽¹⁰⁾ बुद्धो ऽपि ⁽¹¹⁾ क्व लोकि काश्यप उत्पद्यते वारिधरो व लोकि ।

उत्पद्य च भाषति लोकनाथो भूतां चरिं ⁽¹²⁾ दर्शयते च प्राणिनाम् ॥ १६ ॥

10

एवं च संभ्राजयते महर्षिः पुरस्कृतो लोकि सदेवकस्मिन् ⁽¹³⁾ ।

तथागतो ऽहं द्विप्रदोत्तमो जिनो ⁽¹⁴⁾ उत्पन्नो ⁽¹⁵⁾ लोकस्मिं यथैव मेघः ॥ १७ ॥

1) तच्च B. Cb. K.

2) तं Cb. K. O.

3) तृडीक O.

4) सर्वं A. सर्वं K. सर्व the others.

5) रिं K. आयं O.

6) वद्धन्ते Cb. वर्धन्ति O. वर्धन्ति the rest.

6) ते A. K. W. ता B. तेन Cb.

7) येषां A. Cb. K. W. यासां B.

8) Sic O; the others यत्सादृशकश्च बीजाः.

9) तेः A. W. ताः B. ते Cb. K. O.

10) एवमेव A. W.

11) All but O. क्वि.

12) ते A. च B. Cb. ता K. left out in W.

13) केस्मिं in all MSS. except O., which has सदेवकस्य.

14) न्न O.

15) केस्मि and केस्मिं, except in O.

- संतर्पयिष्याम्यङ्गु सर्वसन्धानसंगुःकगात्रास्त्रिभवे विलग्नान् ।
 दुःखेन श्रुष्यन्त सुखे स्थेयं कामाद्वा द्वास्याम्यङ्गुः निर्वृतिं च ॥ १८ ॥
 श्रुणोथ मे देवमनुष्यसंघा उपसंक्रमधं मम दर्शनाय ।
 तथागतो ऽहं भगवाननाभिभूः संतारणार्थं रक्षं लोकि तानः ॥ १९ ॥
- 5 भाषामि च प्राणिसकृत्क्रीटिनो धर्मं त्रिशुद्धं अभिदर्शनोपम् ।
 एका च तस्य⁽³⁾ समता तथत्र⁽⁴⁾ यदिदं विमुक्तिद्वयं निर्वृतिं च ॥ २० ॥
 स्वरेण चैकेन वदामि धर्मं बोधिं निदानं कारिणान् नित्यम् ।
 समं हि एतद्विषमत्वं नास्ति न काश्चि⁽⁵⁾ विहेषु न रामु विद्यते ॥ २१ ॥
 अनुनीयता मया न काचिदस्ति प्रेमा च दोषज्ञा न मे काश्चिच्चित् ।
 10 समं च धर्मं प्रवदामि देहिनां यथैकसत्त्वस्य तथा परस्य ॥ २२ ॥
 अनन्यक्रमा⁽⁶⁾ प्रवदामि धर्मं गच्छन्तु तिष्ठन्तु निषीदमानः ।
 निषण्णशय्यासनमाहृक्त्वा विलासिता मया न ज्ञातु⁽⁷⁾ विद्यते ॥ २३ ॥
 संतर्पयामी इमु सर्वलोकं मेघो व वारिरे सम मुञ्जमानः ।
 अरिष्यु नीचेषु च तुल्यबुद्धिर्दुःशीलभूतेष्वथ शीलवत्सु ॥ २४ ॥

1) स्वपिष्ये K. O.

2) धर्मिक् K.

3) तस्यो B.

4) रसता तथत्वं O. समता तथत्वं A. W. तथता समत्वं B. Cb. K.

5) समा Cb.

6) एतेद्विषमस्ति A. एनं विषयंयु B. एतं विषयंति Cb. एतं विषयत्वं K. W.

7) किञ्चि B. K. कदा Cb. काश्चिद्धि W. काचिद् O., r. काचिद्.

8) र्मः Cb.

9) शयन Cb. K.

10) कदाचि A. W. काचि B. K. ज्ञातु Cb. मे न कदाच O.

विनष्टचारित्र तथैव ये नराश्चारित्र-ग्राचारसमन्विताश्च ।
 दृष्टिष्ठिता ये च विनष्टदृष्टी सम्यग्दृशो ये च विप्रुद्धदृष्टयः ॥ २५ ॥
 कृतिषु चो श्रेष्ठमतांषु चापि ऋद्धिन्द्रियेषु प्रवदामि धर्मम् ।
 किलासितां सर्वं विवर्षयित्वा सम्यक्प्रमुञ्चाम्यङ्गु धर्मवर्षम् ॥ २६ ॥
 यथाबलं च श्रुण्णियान मङ्गं विविधासु भूमीषु प्रतिष्ठकृत्ति ।
 देवेषु मर्त्येषु मनोरमेषु शक्रेषु ब्रह्मेष्वथ चक्रवर्तिषु ॥ २७ ॥
 लुदानुलुदा इमं श्लोषधीयो लुङ्गीकृता इह पाव लोके ।
 अन्या च मध्या मकृती च श्लोषधी श्रुणोथ ताः सर्वं प्रकाशयिष्ये ॥ २८ ॥
 अनाम्रवं धर्मं प्रज्ञानमाना निर्वाणप्राप्ता विहृत्ति ये नराः ।
 षडभिन्नत्रैविध्यं भवति ये च सा लुङ्गीकृता श्लोषधि संप्रवृत्ता ॥ २९ ॥
 गिरिकन्द्रेषु विहृत्ति ये च प्रत्येकबोधिं स्पृक्ष्यति ये नराः ।
 ये ईदृशा मध्यविप्रुद्धबुद्धयः सा मध्यमा श्लोषधि संप्रवृत्ता ॥ ३० ॥
 ये प्रार्थयन्ते पुरुषर्षभत्वं बुद्धो भविष्ये नरेदेवनाथः ।
 वीर्यं च ध्यानं च निषेवमाणाः सा श्लोषधी अग्र इयं प्रवृत्ति ॥ ३१ ॥

5

10

- 1) च K.
- 2) शा A. K. W. O.
- 3) This quarter of the verse is left out in Cb.
- 4) उत्कृष्ट for चो श्रेष्ठ O. चो for च here not necessary.
- 5) प्रवर्षा A. प्रवर्ष्या W.
- 6) णु Cb.
- 7) Sic A. W. O. ष्टि the rest.
- 8) इमि A. इम B. K. O. इवम् Cb. इति W.
- 9) या A. यु O.
- 10) लुङ्गीकृता O.
- 11) यावन्नोके Cb. ये च लोके O.
- 12) प्रमुच्यते (r. प्रवुच्यते) O. संप्रवृत्ता the rest.
- 13) गा प्रवुच्यते O. संप्रवृत्ता the rest.
- 14) च्य A. W. O. च B. Ca. Cb. च्यते O.

- ये चापि युक्ताः सुगतस्य पुत्रा नैत्रो नियन्तकं शासक्याम् ।
 निष्काङ्कप्राप्ता पुरुषप्रभवे अयं हुमा⁽¹⁾ बुध्यते एवत्रयः ॥ ३२ ॥
 अविवर्तिचक्रं किं⁽²⁾ प्रवर्तयन्ता⁽³⁾ ऋद्धोबलस्मान्स्वत ये च धाराः ।
 प्रमोचयन्तो बलुप्राणिकोटा मकानुमा सो च⁽⁴⁾ प्रबुध्यते किं ॥ ३३ ॥
 5 समश्च सो धर्मं जिनैः भाषितो मेघेन वा वाऱं समं प्रमुक्तम् ।
 चित्रा अभिज्ञा इम एवत्रया यथौषधयो⁽⁷⁾ धरणात्तलस्थाः ॥ ३४ ॥
 अनेन दृष्टान्निदर्शनेन उपायुं ज्ञानाहिं⁽⁸⁾ तथागतस्य ।
 यथा च सो भाषति एकधर्मं नानानि⁽⁹⁾ ब्रह्मिन्द्वौ वा ॥ ३५ ॥
 ममापि चो वर्षतु धर्मवर्षं लोको क्लृपं तर्पितु भोति सर्वः ।
 10 यथाब्रह्मं चानुविचिन्तयन्ति सुभाषितं एकरसं पिय धर्मम् ॥ ३६ ॥
 तृणागुल्मका वा यथ वर्षमाषे मन्त्रा पि वा⁽¹¹⁾ शोषणियो यथैव ।
 हुमा पि वा ते⁽¹²⁾ च मकानुमा वा यथ शोभयसे दशादिषु सर्वं⁽¹³⁾ ॥ ३७ ॥
 इयं सदा लोकहिताय धर्मता तर्पति धर्मैगिषु सर्वलोकम् ।
 संतर्पितश्चाप्यथ सर्वलोकः प्रमुच्यते शोषधि पुण्यकारिणा ॥ ३८ ॥

- 1) बुध्य A. बुध्य W. उच्य O. बुध्यति B. Ca. Cb.
- 2) अवैवर्त्य Cb. अविवर्तिकं चक्रं O.
- 3) च A. B. K. W. किं Cb. wanting in O.
- 4) Sic O.; यन्ता the others.
- 5) क्लृष A. क्लृष Cb. क्लृष W. मोति B. सो च K. एष इह O.
- 6) बुध्यते O. प्रबुध्यते किं the others.
- 7) या A. B. Cb. यो K. W. O.
- 8) य A. Cb. K. W. O. यु B.
- 9) ति Cb. किं B. O. सि A. Ca. K. W.
- 10) नानाधिमुक्ता B. K.
- 11) Sic O. चो the others.
- 12) ये A. W. ये वापि O.
- 13) शोभन्ति यथ लोकदशदिशासु O.

मध्यापि च⁽¹⁾ ओषधियो विवर्धयी अर्कत ये ते स्थित आस्रवज्ञये ।
 प्रत्येकबुद्धा वनषण्डचारिणो निष्पादयी धर्ममिमं सुभाषितम् ॥ ३९ ॥
 बुद्धबोधिसत्त्वाः स्मृतिमत्त धीराः सर्वत्र त्रैधातुकि ये गतिंगताः ।
 पर्येषमाणा इममग्रबोधिं हुमा व⁽²⁾ वर्धन्ति ते नित्यकालम् ॥ ४० ॥
 य ऋद्धिमत्तश्चतुर्ध्यानध्यायिनो ये शून्यतां श्रुत्व जनेत्ति प्रीतिम् ।
 रश्मोसकृन्नाणि प्रमुञ्चमानास्ते चैव वुञ्चन्ति मक्काहुमा इह ॥ ४१ ॥
 एतादृशो काश्यप धर्मदेशना मेघेन वा वारि⁽³⁾ समं प्रमुक्तम् ।
 येहो विवर्धन्ति मकौषधीयो मनुष्य पुष्पाणि अनत्तकानि ॥ ४२ ॥
 स्वप्रत्ययं धर्म प्रकाशयामि कालेन दर्शेमि च बुद्धबोधिम् ।
 उपायकौशल्यु ममैतदग्रे सर्वेष चो लोकविनायकानाम् ॥ ४३ ॥
 परमार्थं एषा⁽⁴⁾ मम भूतभाषिता ये आवकाः सर्वि त एत्ति निर्वृतिम्⁽⁵⁾ ।
 चरन्ति एते वरबोधिचारिकां बुद्धा भविष्यन्तिमि सर्वआवकाः ॥ ४४ ॥

⁽⁶⁾ पुनरपरं काश्यप तथागतः सत्त्वविनये⁽⁷⁾ समो न चासमः । तस्यथा काश्यप चन्द्रसूर्य-
 प्रभा⁽⁸⁾ सर्वलोकमवभासयति कुशलकारिणामकुशलकारिणं चोर्ध्वावस्थितमधरावस्थितं च
 सुगन्धिं दुर्गन्धिं च सर्वत्र समं प्रभा निपतति न विषमम् । एवमेव काश्यप तथागता- 15
 नामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां सर्वज्ञानचित्तप्रभा सर्वेषु पञ्चगत्युपपन्नेषु सत्त्वेषु यथाधिमु-

1) Sic O. मध्यानि चो the rest.

2) वर्धन्ति ते Cb. O. ते वर्धन्ति किं K. ते वर्द्धिषु A. B. Ca.

3) यथा B. K. O.

4) मम added by us conjecturally. O. has धर्मेष मय धर्म देशितं.

5) Reading conjectural. MSS. न एत्ति निर्वृताः; but O. has कश्चि for एत्ति.

6) The following latter part of this chapter is altogether left out in Kumāra-
 rajiva's version, while it is preserved or added in the other two Chinese versions.

7) सर्वविनये A. सर्वविषयेषु B. K. W. सत्त्वविनये Cb. सत्त्वविनये O.

8) भा A. B. O. प्रभाः in other MSS., which also in the sequel have the
 plural ending in the verbs.

क्तिं⁽¹⁾ महायानिकप्रत्येकबुद्ध्ययानिक⁽²⁾श्रावणयानिक⁽³⁾ मङ्गमिदृशना समं प्रथमेत । न च तथागतस्य ज्ञानप्रभाया⁽⁴⁾ ऊनता वातिरिक्तता वा यथा पुण्यज्ञानसमुद्गमगाय संभवति । न सति काश्यप त्रीणि यानानि केवलमन्योन्यचरिताः सन्नाः । तत्र त्रीणि यानानि प्रज्ञप्यन्ते ॥

5 एवमुक्तं आयुष्मान्महाकाश्यपो भगवत्समेतद्वोचत् । यदि भगवन् सति त्रीणि यानानि किंकारणं प्रत्युत्पन्ने ऽध्वनि आवकप्रत्येकबुद्ध्योधिसन्नानां प्रज्ञप्तिः प्रज्ञप्यते ॥

एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं महाकाश्यपमेतद्वोचत् । तद्यथा काश्यप कुम्भकारिः⁽⁷⁾ समासु मृत्तिकासु भाजनानि करोति । तत्र कानिचिद्बुद्ध्यभाजनानि भवन्ति कानिचिद्बुद्ध्यभाजनानि⁽⁸⁾ कानिचिद्दधितोर्भाजनानि⁽⁹⁾ कानिचिद्दीनान्यशुचिभाजनानि भवन्ति । न च मृत्तिकाया⁽¹⁰⁾ नानात्वमथ च द्रव्यप्रक्षेपमात्रेण भाजनानां नानात्वं प्रज्ञायते । एवमेव काश्यपैकमेवेदं यानं यदुत बुद्ध्ययानं न द्वितीयं न तृतीयं वा यानं संवियते ॥

एवमुक्तं आयुष्मान्महाकाश्यपो भगवत्समेतद्वोचत् । यद्यपि भगवन्सन्ना⁽¹²⁾ नानाधिमुक्तयो ये त्रैधातुकान्निःसृताः किं तेषामेकं निर्वाणमुते द्व त्रीणि वा ॥ भगवन्सन्ना

- 1) त्वया A. K. क्ता B. O.
- 2) के B.
- 3) केषु B. K.
- 4) B. K. add च.
- 5) गतप्रज्ञयान (read प्रज्ञाया) O.
- 6) The whole paragraph is left out in A.
- 7) B. K. add क.
- 8) Left out in K.
- 9) तोर् left out in Cb. W
- 10) च left out in B. K.
- 11) मन्ना B. Cb. K.
- 12) ना added in Cb.

सर्वधर्मासमाताचबोधोद्धि¹¹ काश्यप निर्वाणम् । तंज्ञेकं न द्वे न त्रीणि । तेन हि काश्यपो-
पमां ते कार्ख्यान्गुणसंपदैकान्या¹² विसृष्टपुरुषा भाषितस्यार्थमाज्ञानसि ॥

तद्यथा काश्यप ज्ञात्यन्धः पुरुषः स¹³ एवं ब्रूयान्न सति सुवर्णाडुर्वर्णानि ब्रूयाणि न
सति सुवर्णाडुर्वर्णानां ब्रूयाणां द्रष्टारो न स्तः¹⁴ सूर्याचन्द्रमसौ न सति नक्षत्राणि न सति
ग्रहा न सति ग्रहाणां द्रष्टारः । यद्यन्ये पुरुषास्तस्य ज्ञात्यन्धस्य पुरुषस्य पुरत एवं⁵
वरेयुः । सति सुवर्णाडुर्वर्णानि ब्रूयाणि सति सुवर्णाडुर्वर्णानां ब्रूयाणां द्रष्टारः स्तः⁵ सूर्याच-
न्द्रमसौ सति नक्षत्राणि सति ग्रहाः सति ग्रहाणां द्रष्टारः । स च ज्ञात्यन्धः पुरुषस्तेषां
पुरुषाणां न अद्ध्यव्यवोक्तं गृह्णीयात् । यद्य कश्चिद्वैद्यः सर्वव्याधिज्ञः स्यात् । स तं ज्ञा-
त्यन्धं पुरुषं पश्यन्तस्यैवं स्यात् । अस्य पुरुषस्य पूर्वपापेन कर्मणा व्याधिरूपतः । ये च
केचन व्याधय उत्पद्यन्ते ते सर्वं चतुर्विधा वातिकाः पित्तिकाः श्लेष्मिकाः सोनिपातिकाश्च । 10
यद्य स वैद्यस्तस्य व्याधेर्व्युत्पन्नार्थं पुनः पुनरुपायं चिन्तयेत्तस्यैवं स्यात् । यानि खल्वि-
मानि¹⁵ इव्याणां प्रचरन्ति न तैः शक्यो ज्ञे व्याधिश्चाकित्तिसतु सति तु किमवति पर्व-
तराज्ञे चतस्र घोषधर्माः । कतमाज्ञतस्रः । तद्यथा । प्रथमा सर्ववर्णरसस्थानानुगता¹⁶ नाम
द्वितीया सर्वव्याधिप्रमोचनी¹⁷ नाम तृतीया सर्वविषविनाशनी¹⁸ नाम चतुर्थी यथास्थानस्थि-

- 1) ताचबोधधा A. ताचबोधोद्धि B. Cb. ताचबोधा एतद्धि K. ताचबोधोद्धि W.
- 2) Sic O. कस्य for कत्या in other MSS. Left out in B. K.
- 3) Left out in O.
- 4) संविद्यन्ते B. K. स्तः O. सति the rest.
- 5) संविद्यन्ते A. B. K. W. एवं सति Cb. स्त O.
- 6) Sic O. चन्द्रसूर्या the rest.
- 7) पूर्व left out in B. K.
- 8) खल्विक् B. Cb. K. O.
- 9) A. W. add संविद्यन्ते. Cb. adds विद्यन्ते. O. अस्ति.
- 10) स्थापनी B. Cb. K. Perhaps to r. स्थाम for स्थान.
- 11) वि B. K. O. विमोघ A. Ca. W.
- 12) विनाश B. K. O. प्रसम Cb.
- 13) म B. K.

तसुखप्रदा नाम । इमाश्चतस्र श्रीपद्ययः । अथ स त्रैग्व्यस्तास्मिन्नात्मान्धे कारुण्यगुणुपाय
तादृशमुपायं चित्तयेद्येनोपायेन किमवत्तं पर्वतरात्रं शक्रुयाद्भक्तम् । गत्रा चोर्धनायोरेके-
दधो ऽप्यवतरेत्तिर्यगापि प्रविचिनुयात् । स एव प्रविचिन्व्यस्ताश्चतस्र श्रीपद्योरारामेदा-
राग्यं⁽²⁾ च कांचिद्वैतैः लोदितां कृत्वा दद्यात्कांचित्पेषयित्वा दद्यात्कांचिदन्यद्रव्यसंयोजितां
5 पाचयित्वा दद्यात्कांचिदामद्रव्यसंयोजितां कृत्वा दद्यात्कांचिच्छूनाकया शरीरस्थानं⁽³⁾ वि-
द्ध्वा दद्यात्कांचिदग्निना परिदाह्य दद्यात्कांचिदन्योन्यद्रव्यसंयुक्तां यावत्पानभोजनार्थाद्व्य-
पि योजयित्वा दद्यात् । अथ स ज्ञात्यन्धपुरुषस्तेनोपाययोगेन चतुः प्रतिलभेत । स प्रति-
लब्धचतुर्बुद्धिरध्यात्मं ह्यर आसन्ने च चन्द्रसूर्यप्रभां नक्षत्राणि प्रहान्सर्वद्वयाणि च
पश्येत् । एवं च वदेत् । अहो बतार्हं मूढो यो ऽहं पूर्वमाचक्षमाणानां न अहध्यामि नोक्तं
10 गृह्णामि । सो ऽहमिदानो सर्वं पश्यामि मुक्तो ऽस्म्यन्धभावात्प्रतिलब्धचतुशास्मि न च
मे⁽⁸⁾ काश्चिद्विशिष्टतरो ऽस्तीति । तेन च समयेन पञ्चाभिज्ञा ऋषयो भंत्रगुर्दिव्यचतुर्दिव्य-
श्रोत्रपरचित्तज्ञानपूर्वाविवासानुस्मृतिज्ञानार्द्धविमोक्तक्रियानुशलास्ते ते पुरुषमेवं वदेयुः ।
केवलं भोः पुरुष त्वया चतुः प्रतिलब्धं न तु भवान्कोचिज्ज्ञानाति । कुतो ऽभिमानस्ते
समुत्पन्नः । न च ते ऽस्ति प्रज्ञा न चासि परिउतः । तमेनमेवं वदेयुः । यदा तं भोः पुरुषा-
15 त्तर्गृह्णं⁽⁹⁾ निषण्णो बहिरन्यानि⁽¹⁰⁾ द्वयाणि न पश्यासि न च ज्ञानासि नापि ते ये सन्नाः सि-

1) रुहेत् B. रोहेत् K. O. रुहेत् A.

2) आरागयित्वा A. Cb. W. आराग्य B. A. आराधयदाराध्य O.

3) Read सिरास्थानं.

4) पुरुष left out in B. Cb. O.

5) येन W.

6) प्रति left out in B. Cb. K.

7) धे B. K.

8) Hardly right. O. has मत्तो. Perhaps to r. मत्काथि.

9) ह K. W. The true r. probably हे; cp. Pali *antogahe*.

10) बहिरगतानि O.

ऽध्वचिन्ता वा द्रुग्ध्वचिन्ता वा । न विज्ञानोपे पञ्चयोजनान्तरस्थितस्य जनस्य भाषमाणस्य⁽¹⁾ ।
भेरोशङ्कादीनां शब्दं न⁽²⁾ प्रज्ञानामि न ऋणोषि । क्रोशात्तरमप्यनुत्तिप्य पादौ⁽³⁾ न शक्तोषि
गत्तु । ज्ञातसंयुद्धशांसि गातुः कुत्तौ तां च क्रियां न स्मरसि । तत्कथमसि पण्डितः कथं
च⁽⁴⁾ सर्वं पश्यामीति वदसि । तन्माधु भोः पुरुष पदन्धकारं तत्प्रकाशमिति संज्ञानीषे यच्च
प्रकाशं तदन्धकारमिति संज्ञानीषे ॥

5

अथ स पुरुषस्तान्पनित्रं वदेत् । क उपायः किं वा शुभं कर्म कृतेदृशो⁽⁶⁾ प्रज्ञां
प्रतिलभेय युष्माकं प्रसादाच्चैतान्गुणान्प्रतिलभेय ॥ अथ खलु⁽⁷⁾ त ऋषयस्तस्य पुरुषस्यैवं
कथयेयुः । यदीच्छस्यरण्ये वस पर्यतगुह्यासु वा निषष्ठी धर्मं चिन्तय⁽⁸⁾ क्लेशाश्च ते⁽⁹⁾ प्रह्ला-
तव्याः । तथा धूतगुणसमन्वागतो ऽभिज्ञाः प्रतिलप्स्यसे ॥ अथ स पुरुषस्तमर्थं गृहीत्वा
प्रव्रजितः । अरण्ये वसन्नेकाद्यचित्तो लोकतृष्णां प्रह्लाय पञ्चाभिज्ञाः प्राप्नुयात् । प्रतिल- 10
न्धाभिज्ञश्च चिन्तयेत् । यदहं पूर्वमन्यत्कर्म कृतवान् तेन मे न कश्चिद्गुणो ऽधिगतः । इदानीं
पथाचित्तितं गच्छामि पूर्वं चाहमल्पप्रज्ञो ऽल्पप्रतिसंवेद्यन्धभूतो ऽस्म्यासीत्⁽¹¹⁾ ॥

इति हि काश्यपोपमैषा कृतास्यार्थस्य विज्ञप्तये । अयं च पुनरत्रार्थो द्रष्टव्यः ।
ज्ञात्यन्ध इति काश्यप⁽¹²⁾ षड्वृत्तिसंसारस्थितानां संज्ञानामेतदधिबचनं ये सद्धर्मं न जानन्ति

1) भाषतो Cb. W. O.

2) प्र in Cb. only.

3) दान A. K. W. दौ न B. Cb. दा न O. MSS. अनुत्तिप्य.

4) A. K. W. add सर्वं ज्ञानामि कथं च. O. has सर्वं ज्ञानामि पश्यामीति.

5) संज्ञानामि O.

6) शां B.

7) In B. K. only.

8) यन् A. Cb. य B. K. O. यः W.

9) Left out in Cb.

10) तसि B. K.

11) अस्मा संवृत्तः A. अस्म्या संवृत्तः W. आसत् O.

12) पुनर् in A. W. only.

13) पञ्चगतिक B. Cb. K. पञ्चसंसारगति O.

14) Sic O.; the others पि for धि.

क्लेशतमोऽन्धकारं च संवर्धयति । ते चाविद्यान्धा अविद्यान्धाश्च संस्कारानुपरिचिन्वन्ति
संस्कारप्रत्ययं च नामद्वयं यावदेवमस्य केवलस्य मक्तो दुःखस्क्रान्धस्य समर्प्यो भवति ॥

एवमविद्यान्धास्तिष्ठति सत्त्वाः संसारे तथागतस्तु करुणां जनयित्वा⁽¹⁾ त्रैधातुका-
न्निःसृतः पितेव प्रिय एकपुत्रके⁽²⁾ करुणां जनयित्वा⁽¹⁾ त्रैधातुके ऽवतार्य सत्त्वांसंसारचके
5 परिभ्रमते⁽⁴⁾ संपश्यति न च संसाराग्निःसर्पां⁽⁵⁾ प्रजानन्ति⁽⁷⁾ । अथ भगवांस्तान्प्रज्ञाचक्षुषा
पश्यति दृष्ट्वा च जानाति । अमी सत्त्वाः पूर्वं कुशलं कृत्वा मन्दद्वेषास्तोभ्ररामा मन्दरामा-
स्तीन्द्रद्वेषाः⁽⁹⁾ केचिदल्पप्रज्ञाः केचित्पण्डिताः केचित्परिपाकशुद्धाः केचिन्मिथ्यादृष्ट्य-
स्तेषां सत्त्वानां तथागत उपायकौशल्येन त्रीणि यानानि देशयति ॥

तत्र यथा त ऋषयः पञ्चाभिज्ञा विप्रद्वचनस्य एवं बोधिसत्त्वा बोधिचित्तान्युत्पा-
10 यान्त्वत्तिको⁽¹¹⁾ धर्मज्ञानं⁽¹²⁾ प्रतिलभ्यानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसेव्यन्ति ॥

तत्र यथासौ मरुवैद्य एवं तथागतो द्रष्टव्यः । यथासौ ज्ञात्यन्धस्तथा मोक्षान्धा
सत्त्वा द्रष्टव्याः । यथा वातपित्तश्लेष्माण एवं रागद्वेषमोक्षाः । हासिष्ठि च दृष्टिकृतानि
द्रष्टव्यानि । यथा चतस्र श्लेषधयस्तथा शून्यतानिनिताप्रणिक्तनिर्वाणद्वारं च द्रष्ट-

1) संजनय्य B. संजनया K.

2) A. W. add च.

3) सत्त्वाः A. W. सत्त्वा K.

4) परिभ्रमेति A. W. भ्रमते B. Cb. K. भ्रममाणानि O.

5) संदश्यते Cb. संदश्यते O.

6) च न Cb. O. तेन च K.

7) प्रजानातीति A. W. संजानन्ति B. संजाति K. जानाति Cb. जानन्तीति O.
A. W. add यथाभूतं after निःसर्पां.

8) B. K. O. add मूल.

9) तीन्द्रमोक्षाः added in A. B. Cb. K.

10) भगवानु B. Cb. K.

11) किं Cb. v. l. क.

12) धर्म left out in O.

व्यम् । यथा यथा द्रव्याण्युपपद्यन्ते तथा तथा व्याधयः प्रशाम्यन्तीति । एवं शून्यतां-
मिताप्रणिहितानि⁽¹⁾ विमोक्षानि⁽²⁾ भावयित्वा सत्त्वा अविद्यां निरोधयन्ति । अविद्या-
निरोधात्संस्कारनिरोधः । यावदेवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति ।
एवं चास्य चित्तं न कुशले तिष्ठति न पापे ॥

यथान्धश्चतुः प्रतिलभते तथा आवकप्रत्येकबुद्धानियो⁽³⁾ द्रष्टव्यः । संसारक्लेश- 5
बन्धनानि च्छिनत्ति⁽⁵⁾ क्लेशबन्धनान्निर्मुक्तः प्रमुच्यते⁽⁶⁾ षड्गतिरत्रैधातुकात् । तेन आव-
क्यानीय एवं ज्ञानात्येवं च वाचं भाषते । न सत्यपरे धर्मा अभिसंबोद्धव्या निर्वाणप्राप्तौ
ऽस्मीति । अथ खलु तथागतस्तस्मै धर्मं देशयति । येन सर्वधर्मा न प्राप्ताः कुतस्तस्य
निर्वाणमिति । ते भगवान्बोधौ समादापयति । स उत्पन्नबोधिचित्तो न संसारस्थितो न
निर्वाणप्राप्तो भवति । सो ऽवबुध्य त्रैधातुकं दशसु दिक्षु शून्यं निर्मितोपमं मायोपमं 10
स्वप्नरोचिप्रतिश्रुत्कोपमं लोकं पश्यति । स सर्वधर्माननुत्पन्नाननिरूढानबद्धान्मुक्त्वा
तमोऽन्धकारान्न प्रकाशात्पश्यति । य एवं गम्भीरान्धर्मान्पश्यति स पश्यत्यपश्यनया
सर्वत्रैधातुकं परिपूर्णान्योन्यसत्त्वाशयाधिमुक्तम् ॥⁽¹¹⁾

अथ खलु भगवानिममेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा
अभाषत ॥

15

1) ते Cb. ता K. त O.

2) सुखां Cb. विमोक्ष wanting in O.

3) यानिका O.; the plural also in the sequel.

4) रे K.

5) च्छिन्दति O.

6) नाद्विमुक्त विमुच्यते B. K. नाद्विमुक्त प्रमुच्यते Cb. ना प्रमुक्ता प्रमुच्यते O.

7) षड्गति Cb. K. O.

8) भगवां Cb. K. O.

9) अबद्धान् left out in K.

10) सर्व A. K.

11) Thus O.; other MSS. ऽयवि.

12) अभिद्योतयमान O.

- चन्द्रसूर्यप्रभा यद्वन्निपतन्ति समं नृषु ।
 गुणवत्स्वथ पापेषु प्रभाषा नोनपूर्णाता ॥ ४५ ॥
 तथागतस्य प्रज्ञा च भासदादित्यचन्द्रवत् ।
 सर्वसत्त्वान्विनयते न चोना नैव चाधिकका ॥ ४६ ॥
 5 यथा कुलालो मृद्भाण्डं कुर्वन्मृत्सु समास्वपि ।
 भवन्ति भाजनानि⁽¹⁾ तस्य गुडत्तोर्घृताम्भसाम् ॥ ४७ ॥
 अश्रुचेः कानिचित्तत्र⁽²⁾ दध्ना⁽³⁾ ज्ञानानि भवन्ति⁽⁴⁾ तु ।
 मृदमेकां स गृह्णाति कुर्वन्भाण्डानि भार्गवः ॥ ४८ ॥
 यादकप्रतिप्यते द्रव्यं भाजनं तेन लक्ष्यते ।
 10 सन्नाविशेषे जपे⁽⁵⁾ तथा रुचिभेदात्तथागताः ॥ ४९ ॥
 यानभेदं वर्णयन्ति बुद्धयानं तु निश्चितम् ।
 संसारचक्रस्याज्ञानान्निर्वृतिं न विज्ञानते⁽⁶⁾ ॥ ५० ॥
 यस्तु शून्यान्विज्ञानाति धर्मानात्मविर्वर्जितान् ।
 संबुद्धानां भगवतां बोधिं ज्ञानाति तच्चतः ॥ ५१ ॥
 15 प्रज्ञामध्यव्यवस्थानात्प्रत्येकज्ञिन उच्यते ।
 शून्यज्ञानविक्रान्वाच्छ्रावकः⁽⁷⁾ संप्रभाष्यते ॥ ५२ ॥

1) MSS. भाजनास्तस्य, but O. has भाजनानां पृथक् स्याद्.

2) दध्ना (r. दध्ना) O.; अश्रुचि the rest.

3) Thus O.; the others have दध्ना.

4) अश्रुचेरपराणि O.; दध्यन्यानि the others.

5) च A. O.

6) द्य A. K. W. भ्य Ca. त्त Cb. तस्य तद्वत् O.

7) सत्वा A. B. Ca. K. W. संघा Cb.

8) Sic all MSS.

9) विज्ञायते W.

10) ज्ञानावबोधानु O.

मर्यधर्मात्रबोधान्तु मन्व्यक्षमंबुद्ध उच्यते ।

तेनोपायशतैर्नित्यं धर्मं देशेति⁽¹⁾ प्राणिनाम् ॥ ५३ ॥

यथा हि काश्चिज्जात्यन्धः सूर्येन्दुमकृतार्काः ।

अपश्यन्नेवमाकासो⁽²⁾ नास्ति त्रपाणि सर्वशः ॥ ५४ ॥

जात्यन्धे तु मकृविद्यः कारुण्यं संनिवेश्य कृ ।

किमवत्तं म गत्वा च⁽³⁾ तिर्यगूर्धमधस्तथा ॥ ५५ ॥

सर्ववर्णारमस्थामा नगाल्लभत श्रोषधीः⁽⁴⁾ ।

एवमादीश्रतस्मो ऽथ प्रयोगमकरोत्ततः⁽⁵⁾ ॥ ५६ ॥

दत्तैः संचूर्ण्य कांचित्तु⁽⁶⁾ पिष्ट्वा चान्यां तथापराम् ।

मूर्ध्ययेणा प्रवेष्ट्याङ्गे जात्यन्धाय प्रयोक्षयेत् ॥ ५७ ॥

म लब्धवन्तुः संपश्येत्सूर्येन्दुमकृतार्काः⁽⁷⁾ ।

एवं चास्य भवेत्पूर्वमज्ञानात्तदुदाकृतम् ॥ ५८ ॥

एवं मन्वा मकाज्ञानाज्जात्यन्धाः संसर्त्ति हि ।

प्रतीत्योत्पादघक्रस्य अज्ञानाहुःखधर्मणाः⁽⁸⁾ ॥ ५९ ॥

1) देशंति A. देशान्ति W. देशेति B. देशेत Cb. देशेति K. O.

2) का O.; कान् the rest.

3) ने A. W. ने B. Cb. K.

4) वमोकासो A. W. वमोकात्सो B. वमोकासो Cb. वमोकासो K. वमोकासो O.

5) Thus O. वेण हि A. वेष्ट्य हि Cb. W. वेष्टयेत् B. K.

6) Thus Cb. O.; तु the rest. Perhaps to r. गत्वाथ or गत्वान्.

7) All स्थाना.

8) All but O. श्रोषधीम्.

9) रोत्तु तम् A. रोत्तः B. रोत्त तम् Ca. W. रोत्तः K. रोत्ततः O.

10) All but O. काश्चि° and चान्यांस्त°.

11) All but O. कान्.

12) वर्मणाः O.; one MS. has वर्त्मनाः. We conjecture धर्मिणाः.

- एवमाज्ञानसंमूढे लोके सर्वविद्वत्तमः ।
 तथागतो मरुत्वैद्य उत्पन्नः करुणात्मकः ॥ ६० ॥
 उपायकुशलः शास्ता सद्धर्मं देशयत्यसौ ।
 अनुत्तरां बुरुबोधिं देशयत्यग्रयानिके⁽¹⁾ ॥ ६१ ॥
 5 प्रकाशयति मध्यां तु मध्यप्रज्ञाय नायकः ।
 संसारभोर्वे बोधिमन्यां संवर्णायत्यपि ॥ ६२ ॥
 त्रैधातुक्रान्तिःसृतस्य श्रावकस्य विज्ञानतः ।
 भवत्येवं मया प्राप्तं निर्वाणममलं शिवम् ॥ ६३ ॥
 तामेव⁽³⁾ तत्र⁽⁴⁾ प्रकाशमि⁽⁵⁾ नैतन्निर्वाणमच्यते ।
 10 सर्वधर्मावबोधात्तु निर्वाणं प्राप्यते ऽमृतम् ॥ ६४ ॥
 मरुषयो यथा तस्मै करुणां संनिवेश्य वै⁽⁶⁾ ।
 कथयन्ति च मूढो ऽसि मा ते ऽभूदज्ञानवानरुम् ॥ ६५ ॥
 अभ्यन्तरावस्थितो ऽपि यदा भवसि कोष्ठके ।
 अकिर्यद्वर्तते तद्वै⁽⁷⁾ न ज्ञानीषे त्वमल्पधीः ॥ ६६ ॥

1) यायिन A. W. यायिने Ca. यानिके B. K. O.

2) र B. Ca. K. O. रे A. W.

3) This halfverse in A. W. only.

4) षु A. व W.

5) तत्र left out in W. तामेव is here meaningless; the original Prakṛt may have had तं व. (Skr. तदेव).

6) In O. वे; कि the others; originally probably कृ, cp. vs. 55.

7) किञ्चि O.

यो ऽभ्यस्तरे ऽवस्थितस्तु ⁽¹⁾ बर्हिर्जातं कृताकृतम् ।

सो ऽद्यापि ⁽²⁾ न ज्ञानाति कुतस्त्वं वेत्स्यसे ⁽³⁾ ऽल्पधीः ⁽⁴⁾ ॥ ६७ ॥

पञ्चयोजनमात्रे तु यः शब्दो निश्चरेदिह ।

तं श्रोतुं न समर्थो ऽसि प्रागेवान्यं विद्वरतः ⁽⁵⁾ ॥ ६८ ॥

त्वयि ये पापचित्ता वा अनुनीतास्तथापरे ।

5

ते न शक्यं त्वया ज्ञातुमभिमानः ⁽⁶⁾ कुतो ऽस्ति ते ॥ ६९ ॥

क्रोशमात्रे ऽपि गत्तव्ये ⁽⁷⁾ पदवीं ⁽⁸⁾ न विना गतिः ।

मातुः कुतौ च यद्वृत्तं विस्मृतं तत्तदेव ते ॥ ७० ॥

अभिज्ञा यस्य पञ्चैताः स सर्वज्ञ इकोच्यते ।

त्वं मोक्षादप्यकिञ्चिज्ज्ञः सर्वज्ञो ऽस्मोति भाषसे ॥ ७१ ॥

10

सर्वज्ञत्वं प्रार्थयसे यद्यभिज्ञाभिनिर्हरेः ⁽⁹⁾

तं चाभिज्ञाभिनिर्हार्मरण्यस्थो विचिन्तये ⁽¹¹⁾ ।

धर्मं विप्रुद्धं तेन त्वमभिज्ञाः प्रतिलप्स्यसे ॥ ७२ ॥

1) ज्ञाने A. Ca. K. W. ज्ञाने B. ज्ञानि O. कृताकृते O. Our reading conjectural.

2) धातु A. द्यापि B. Ca. प्याद्यापि K.

3) वेत्स्यत्य A. W. वेत्स B. ज्ञास्यसे Ca. वेत्स्यसे K. तद्वदयते O.

4) नद्यः B. K. सदा O. read तदा.

5) सु for वि O.

6) नं A. W.

7) व्यं A. B. W. व्ये Ca. K. O.

8) तु Ca. W. तु A. न B. K. वौ न O.

9) ज्ञासु नि° O.

10) रेत् A. र O.

11) वेत् A. यः B. ये Ca. W. य K. O.

- सो ऽर्थं गृह्य गतो ऽज्ञातं चिन्तयन्ममनाकिनः ।
 अभिज्ञाः प्राप्तवान्यस्य नश्चिरेण गुणान्वितः ॥ ७३ ॥
 तथैव ध्यावकाः सर्वे प्राप्तानिर्वाणमस्तिनः ।
 जिनो ऽथ देशेनस्मै विष्णामो ऽथ न निर्वृतिः ॥ ७४ ॥
 5 उपायं पृथु बुद्धानां वदन्ति यदिमे⁽¹⁾ नयम् ।
 सर्वज्ञत्वमृते नास्ति निर्वाणं तत्समाचर⁽²⁾ ॥ ७५ ॥
 अद्यज्ञानमनसं च षट्⁽³⁾ च पारमिताः श्रमाः ।
 शून्यतामनिमित्तं च प्रणिधानविशर्जितम् ॥ ७६ ॥
 बोधिचित्तं च ये चान्ये धर्मा निर्वाणगामिनः ।
 10 साधवा नाम्नाः शास्ताः सर्वे गीर्णामेनिभाः ॥ ७७ ॥
 ब्रह्मविकाराशब्दाः संपृक्ता ये च कीर्तितः ।
 सत्त्वानां त्रिनयार्थाय कीर्तितः परमैरिभिः⁽⁴⁾ ॥ ७८ ॥
 यश्च धर्मान्विजानाति मायास्वप्नस्वभावकान् ।
 कदलोस्क्रन्धनिःसारप्रतिष्पृत्काममानकान् ॥ ७९ ॥
 15 तत्स्वभावे च ज्ञानाति⁽⁵⁾ त्रैधातुकमशेषतः⁽⁶⁾ ।
 अक्षरमविमुक्तं⁽⁷⁾ च स विजानाति निर्वृतिम् ॥ ८० ॥

1) All but O. यदिदे.

2) समाचर O.

3) षट् A. K. W. षट् B. Ca. Ch. O.

4) सर्वे Ca. K. सर्वे the rest. The whole stanza wanting in O., and in the Chinese versions by Dharmarakṣa and Kumārajīva, whereas in the translation by Jñānagupta and Dharmagupta only the first half strophe is rendered.

5) ता ये मरु K.

6) मि A. सि B. तिः W. ति Ca. Ch. K.

7) ऋः W.

8) हान A.

9) क्ताश्च A. W. क्ताश्च Ch. क्ताश्च B. Ca. क्ताश्च K. O.

सर्वधर्मान्समाञ्जन्यान्निर्नानाकरणात्मकान् ।

न चैतान्प्रेतते नापि किञ्चिद्धर्मं विपश्यति ॥ ८१ ॥

स पश्यति महाप्रज्ञो धर्मकायमशेषतः ।

नास्ति यानत्रयं किञ्चिदेकयानमिहास्ति तु ॥ ८२ ॥

सर्वधर्माः समाः सर्वे समाः समसमाः सदा ।

5

एवं ज्ञात्वा विज्ञानाति निर्वाणममृतं शिवम् ॥ ८३ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय श्लोषधीपरिवर्ती नाम पञ्चमः ॥

1) चैनां A. W. चैतां B. चेनां Ca. चते Ch. चैताम्प्रे K. चैव O.

VI.

अथ खलु भगवानिना गाथा भाषित्वा सर्वान्सै भित्तुसंघमामन्त्रयते स्म । घाशेच-
 यामि वो भित्तवः प्रतिवेदयामि । अथे मम आन्वकः काण्यो भित्तुस्त्रैशतो⁽¹⁾ बुद्धकोटो-
 सत्स्राणामस्तिके⁽²⁾ सत्कारं करिष्यति गुरुकारं नाननां पूजनामर्चनामपचायनां⁽³⁾ करिष्यति
 तेषां च बुद्धानां भगवतां सद्धर्मं धारयिष्यति । स पश्चिमे ममुच्छ्रय⁽⁴⁾ धैवभासप्राप्तायां लो-
 5 कधातौ मरुत्काले कल्पे रश्मिप्रभासो नाम तद्यागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके⁽⁵⁾ भविष्य-
 ति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनु-
 ष्याणां च बुद्धो भगवान् । द्वादश चास्यात्सरकल्पानामु⁽⁶⁾प्रमाणं भविष्यति । त्रिंशतिं⁽⁷⁾ चा-
 स्यात्सरकल्पान्सद्धर्मः स्यास्यति । त्रिंशतिमेवात्सरकल्पान्सद्धर्मप्रतिज्ञयकः स्यास्यति ।
 तच्चास्य बुद्धनेत्रं शुद्धं भविष्यति शुच्यायगतपाषाणशर्करकठल्यनयगनश्चप्रयातमपग-
 10 तस्यन्दनिका⁽¹⁰⁾भूथोडिगह्णं⁽¹¹⁾ समं रमणीयं प्रासादिकं दर्शनार्थं वैरूपमयं रत्नस्रप्रतिर्गाण्डतं

1) तां A. W.

2) अस्तिके left out in B. K.

3) अपचायनां left out in Ch.

4) Wrong for येऽव.

5) लोके left out in Ch.

6) चास्य left out in Ch. K.

7) युष्प्र B. Ch. K. W. युः प्र A.

8) ति in all MSS.

9) अस्य left out in Ch. K.

10) स्यन्दनिका left out in B. Ch. K.

11) गूठोडिगह्णं A. भूथोडिह्णं B. भूषोतिह्णं Ch. गूथोडिह्णं K. गूथोडिगह्णं W.
 गूथोडिं O. Cp. Pāli *oligalla*.

सुवर्णसूत्राष्टादशनिबद्धं पुण्याभिकोर्णम् । बहूनि च तत्र⁽¹⁾ बोधिसत्त्वशतसहस्राण्युत्प-
त्स्यन्ते । अग्रमेवाणि च तत्र आत्रककोटोनेयुतशतसहस्राणि भविष्यन्ति । न च तत्र मारः
पापीयानवतारं⁽³⁾ लप्स्यते न च⁽⁴⁾ मारपपत्प्रज्ञास्यते । भविष्यति तत्र खलु पुनर्मारश्च मा-
रपपदश्च⁽⁵⁾ । अयि तु खलु पुनस्तत्र लोकाधीतो तस्यैव भगवतो रश्मिप्रभासस्य तथागतस्य
शासने सद्धर्मपरिग्रहायाभियुक्ता भविष्यन्ति ॥

5

अथ खलु भगवांस्तस्यां त्रेलापामिमा गाथा अभाषत ॥

पश्याम्यहं भित्तव⁽⁸⁾ बुद्धचतुया स्थविरो ह्ययं काश्यप बुद्ध⁽⁹⁾ भेष्यति ।⁽¹⁰⁾

अनागते ऽद्यानि असंख्यकल्पे कृतान पूजां द्विपदेत्तमानाम् ॥ १ ॥

त्रिंशत्सहस्राः परिपूर्णाश्रोत्रो जिनानयं द्रव्यति काश्यपो ह्ययम् ।⁽¹²⁾

चरिष्यती तत्र च ब्रह्मचर्यं बौद्धस्य ज्ञानस्य कृतेन भित्तवः⁽¹³⁾ ॥ २ ॥

10

कृतान पूजां द्विपदेत्तमानां समुदानियं ज्ञानमिदं अनुत्तरम् ।⁽¹⁴⁾

स पश्चिमे चोच्छ्रूयि लोकनाथो भविष्यते अप्रतिमो महर्षिः ॥ ३ ॥

1) चात्र Cb. O.

2) नि in all MSS. but O.

3) मारा पापीयान्तो O.

4) From अवतारं till त च left out in Cb.

5) दा A. त् B. दा वा Cb. षन् K. ष्यदा W. परिषदो pl. n. O.; so, too, in the sequel.

6) भविष्यन्ति K. All the other MSS. read भविष्यति °माराश्च after which Cb. adds पापीयां.

7) From खलु till तो left out in Cb.

8) वो A. व K. O.

9) बुद्धो A.

10) भवि W.

11) ष्योय A. ष्येये W. One folio wanting in O.

12) ह्य left out in Cb. ह् only to avoid hiatus.

13) भित्तुः Cb. K.

14) नो A. नियं Cb.

- क्षेत्रं च तस्य प्रवरं भविष्यति विचित्रं प्रुढं शुभं दर्शनीयम्⁽¹⁾ ।
 मनोज्ञद्वयं सद् प्रेमणीयं सुवर्णसूत्रैः समलंकृतं च ॥ ४ ॥
 रत्नामया वृत्तं तर्हि विचित्रा अष्टापदस्मिं तर्हि एकमेके ।
 मनोज्ञगन्धं च विमुञ्चमाना भेष्यन्ति क्षेत्रस्मि इमस्मि भित्तो ॥ ५ ॥
 5 पुष्पप्रकारैः समलंकृतं च विचित्रपुष्पैरुपशोभितं च⁽⁴⁾ ।
 श्वप्रयाता न च तत्र सन्ति समं शिवं भेष्यति दर्शनीयम् ॥ ६ ॥
 तर्हि बोधिसत्त्वान् सकृन्नकोट्यः सुदासचित्तान् सकृद्धिकानाम् ।
 वैपुल्यसूत्रान्तधराण तापिनां बहू भविष्यन्ति सकृन्नेके ॥ ७ ॥
 अनामवा अन्तिमदेकधारिणो भेष्यन्ति ये आवक धर्माज्ञः⁽⁸⁾ ।
 10 प्रमाणु तेषां न कदाचि विद्यते दिव्येन ज्ञानेन गणितं कल्पान् ॥ ८ ॥
 सो द्वादश अक्षरकल्प स्यास्यति सद्धर्म विंशत्क्षरकल्प स्यास्यति⁽¹⁰⁾ ।
 प्रतिद्वयकश्चाक्षरकल्पविंशति⁽¹²⁾ रश्मिप्रभासस्य विपूक्तं भेष्यति ॥ ९ ॥
 अथ खल्वायुष्मान्मरुमौद्गल्यायनः स्थविर आयुष्मांश्च सुभूतिरायुष्मांश्च मरुकाका-

- 1) विशिष्टे instead of भविष्यति विचित्र in A. W.
- 2) शुभं left out in K.
- 3) A. W. add मनोरमं.
- 4) This verse and the first quarter of the following verse are left out in A.
- 5) Read भिन्नः? or भिन्नवो?
- 6) MSS. पुष्पैः.
- 7) This second quarter is left out in Cb.
- 8) भवि B.
- 9) ज्ञः A. B. K. W. ज्ञाः Cb. (perhaps meant ज्ञः).
- 10) गणितं B. preferable; गणेन Cb.
- 11) This second quarter is left out in Cb.
- 12) कल्पु स्यास्यति K.
- 13) विपूक्तं B. विक्षय Cb. विपूक्तं K. स वगूक्तं in others.

त्यायनः प्रवेपमानैः कापैर्भगवत्तमनिमिषैर्नेत्रैर्व्यवलोकयति स्म । तस्यां च वेलायां पृथ-
कपृथङ्ङनः⁽¹⁾संगीत्येमा गाथा घभायत्त⁽²⁾ ॥

अर्हत्त के मरुावीर शाक्यसिंह नरोत्तम⁽³⁾ ।

अस्माक्रमनुकम्पाय बुद्धशब्दमुदीरय ॥ १० ॥

अवश्यमवसरं ज्ञात्वा अस्माकं पि नरोत्तम⁽⁴⁾ ।

अमृतेनेव सिञ्चिन्वा व्याकुरुष्व⁽⁵⁾ विभो जिन⁽⁶⁾ ॥ ११ ॥

डुर्भित्त⁽⁷⁾ आगतः कश्चिन्नरो लब्धा सुभोजनम् ।

प्रतीत्त भूय उच्येत कृस्तप्राप्तस्मि भोजने ॥ १२ ॥

एवमेवोत्सुका अस्मो क्तीनयानं विचिन्तिय⁽⁸⁾ ।

डुष्कालभयसत्त्वा वा बुद्धज्ञानं लभामहे ॥ १३ ॥

न तावदस्मान्सेबुद्धो व्याकरोति मरुामुनिः ।

यथा कृस्तस्मि प्रत्तिप्तं न तद्भुञ्जति भोजनम् ॥ १४ ॥

एवं च उत्सुका वीर श्रुत्वा घोषमनुत्तरम् ।

व्याकृता⁽¹¹⁾ यद् भेष्यामस्तदा⁽¹²⁾ भेष्याम निर्वृताः ॥ १५ ॥

1) Read with O. नसः समसं.

2) भाषते स्म B. K.

3) माः A. म B. मः Cb. K. मा W.

4) मः B. K. W. Quite different in O. आशयं सारमस्माकं कदास्म व्याक-
रिष्यसि.

5) व्याकुरुष्व वि A. K. W. व्याकरिष्यति B. Cb.

6) The dialect requires व्याकरोहिः; cp. vs. 16. नं A. नः B. Cb. K.

7) MSS. डुर्भित्तादा. A var. r. has त्त घा.

8) अस्म A. B. अस्मे Cb. O. अस्मो K. अस्य W.

9) ये A. W. त्त B. त्तय Cb. तयः K. त्तया O.

10) सत्वभया A. भयसत्त्वो B. Cb. W. भयसत्त्वा K. डुर्भित्ते यथ भुक्तार्थी बुद्ध-
यानं कथं लभेत् O.

11) यदि K. W. यद् भेष्याम O.

12) तथा K.

व्याकरोहि⁽¹⁾ महावीर कितौषी⁽²⁾ अनुकम्पकः ।

अपि दारिद्र्यचित्तानां भवेदत्तो महामुने ॥ १६ ॥

अथ खलु भगवांस्तेषां महाश्रावकाणां स्वविरागामिममेत्रं चेतसैव चेतःपरि-
वितर्कमाज्ञाय पुनरपि सर्वावत्तं भित्तुसंघमामन्त्रयते स्म । अयं मे भित्तवो महाश्रावकः
5 स्वविरः सुभूतिस्त्रिंशत् एव⁽⁴⁾ बुद्धकोटिनयुतशतसकृन्नाणां सत्कारं करिष्यति गुरुकारं
माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । तत्र च⁽⁶⁾ ब्रह्मचर्यं चरिष्यति बोधिं च समुदान-
यिष्यति । एवंत्रयांशाधिकारान्कृत्वा पश्चिमे समुच्छ्रये शशिकेतुर्नाम⁽⁷⁾ तथागतो ऽर्हन्स-
म्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः
शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ॥

- 10 रत्नसंभवं⁽⁸⁾ च नामास्य तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति । रत्नावभासश्च नाम स कल्पो भवि-
ष्यति । समं च तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति रमणीयं स्फटिकमयं रत्नवृत्तविचित्रितमपगतस्रग्ध-
प्रपातमपगतगूधोडिगच्छं⁽⁹⁾ मनोज्ञं पुष्पाभिकीर्णम् । कूटगारपरिभोगेषु चात्र पुरुषा वासं
कल्पयिष्यन्ति । बह्वश्वास्य श्रावका भविष्यन्त्यपरिमाणा येषां न शक्यं गणानया पर्यन्तो
ऽधिगन्तुम् । बहूनि चात्र बोधिसत्त्वकोटिनयुतशतसकृन्नाणि भविष्यन्ति । तस्य च भगवतो
15 द्वादशान्तरकल्पानायुष्प्रमाणं भविष्यति । विंशतिं चाक्षरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति ।

1) All but O. व्याकुरुष्व.

2) षी अ A. Cb. K. W. O. षिन्न B.

3) कः B. K. O. The rest क.

4) तमेव A. Cb. W. त एव B. K. त्रिंशानामेव O.

5) नयुत् Cb. K. W. O. नियुत् A. B. Ca.

6) च left out in A. B. सर्वत्र O.

7) यशस्केतु O.

8) वं च A. वां चास्य Cb. वञ्च B. K. वञ्च W. O.

9) MSS. गूधोडिगच्छं and गूधोडी. Cp. p. 144.

10) All but O. नि.

त्रिंशतिमेवात्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिवृत्तकः स्थास्यति⁽¹⁾ । स च भगवान्वैकायसमन्तरोक्षे स्थि-
त्वा तोद्दगं धर्मं देशयिष्यति बहूनि च बोधिसत्त्वशतसकृन्नाणि बहूनि च श्रावकशतस-
कृन्नाणि विनेष्यति⁽²⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

आरोचयामि अकमद्य भिन्नवः प्रतिवेदयाम्यद्य मम शृणोथ ।

5

स्थविरः सुभूतिर्मम श्रावको ऽयं भविष्यते बुद्ध अनागते ऽद्यनि ॥ १७ ॥

बुद्धाश्च पश्यित्वा महानुभावान् त्रिंशच्च पूर्णा नयुतान कोटीः⁽³⁾

चरिष्यते चर्यं तदानुलोमिकोमिमस्य ज्ञानस्य कृतेन चैषाम्⁽⁵⁾ ॥ १८ ॥

स पश्चिमे वीर समुच्छ्रयस्मिन्द्वात्रिंशतीलक्षणवृत्तधारी ।

सुवर्णयूपप्रतिमो मर्कटिर्भविष्यते⁽⁶⁾ लोकहितानुकम्पी ॥ १९ ॥

10

सुदर्शनीयं च सुत्तेत्र⁽⁷⁾ भेष्यति इष्टे मनोसं च महान्नस्य ।

विकृरिष्यते यत्र स लोकबन्धुस्तारित्वा प्राणीनयुतान कोटीः ॥ २० ॥

बहुबोधिसत्त्वात्र महानुभावा अविचर्त्यचक्रस्य प्रवर्तितारः ।

तीक्ष्णोन्दिष्यास्तस्य द्विनस्य शासने य शोभयिष्यति तं बुद्धत्तेत्रम् ॥ २१ ॥

1) This sentence is left out in A.

2) विनयि Cb. O. विनेयि K.

3) अः A. Ca. Cb. W. टीः B. K. टयः O.

4) लोमां Cb. लोमिका A. B. W. O. लोमिकी K.

5) भिन्नुः B. K. Perhaps to r. चैषः

6) भविष्यति would do as well, a pause following.

7) सुभित्त भवि A. सुत्तेत्र भे B. Cb. K. W.

8) या O. The lengthening not required.

9) त्र in Cb. K. O. only.

10) तत्त A. तद्दु B. त Cb. O. च K. व्यंतम W. शोभ O. for शोध of the others.

बहुभ्रावकास्तस्य न संख्य तेषां प्रमाणु नैवास्ति कदाचि तेषां ⁽¹⁾

षडभिन्नैविद्यमर्द्धिकाश्च अष्टाविमोक्षेषु ⁽³⁾ प्रतिष्ठिताश्च ॥ २२ ॥

अचित्तिपं ऋद्धिबलं च भेष्यति ⁽⁵⁾ प्रकाशपत्तस्यममप्रबोधिम् ।

देवा मनुष्या यथ गङ्गावलिका भेष्यति ⁽⁷⁾ तस्यो सततं कृताञ्जलो ⁽⁸⁾ ॥ २३ ॥

5 सो द्वादशो अक्षरकल्प स्यास्यति ⁽⁹⁾ ⁽¹⁰⁾ सद्धमु विंशत्क्षरकल्प ⁽¹¹⁾ स्यास्यति ⁽¹²⁾

प्रतिद्वपको विंशतिमेव स्यास्यति कल्पान्तराणि द्विपदोत्तमस्य ॥ १४ ॥

अथ खलु भगवान्पुनरेव ⁽¹³⁾ सर्वावत्तं भिन्नसंघमामन्त्रयते स्म । आरोचयामि वो भिन्नवः

प्रतिवेद्यामि । अयं मम आवाकः स्वविरो ⁽¹⁴⁾ मृकाकात्यापनो ऽष्टानां बुद्धकोटोशतसकृन्ना-

णामस्तिके ⁽¹⁶⁾ सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । परि-

10 निर्वृतानां च तेषां ⁽¹⁷⁾ तथागतानां स्तूपान्करिष्यति ⁽¹⁸⁾ ⁽¹⁹⁾ योन्ननसकृन्न समुच्छ्रयेण पञ्चाशद्योन्न-

1) गु A. K. ण B Cb. W. O.

2) तत्र A. W. विद्येत O.

3) अष्टौ A. Cb. K. W.

4) तैश्च A. Cb. W.

5) च भवि A. B. भवि K. च भ W. भे Cb. लो स्म (SkT ग्रन्थ) मे O.

6) शयिष्यति ममग्र A. ममाग्र K. W. शयत्तस्मिममग्र Cb. We follow O.

7) तस्य O., preferable.

8) लिं B. लीः K. O.

9) भोत्स्यति B. भेष्यति K. थास्यति O., certainly more original.

10) र्मु A. र्म B. Cb. K. W. र्मे O.

11) ल्यु A. K. ल्यु B. Cb. W.

12) भेष्यति B. K. थास्यति O.

13) र्पि K.

14) र्का B. K.

15) नियुतशत, except in Cb. O. नयुत W. O.

16) अस्तिके left out in B. K.

17) बुद्धानां B. बुद्धानाम्भगवतां K.

18) B. adds शत.

19) सकृन्न left out in K.

नानि परिणक्ति⁽¹⁾ सप्तानां रत्नानाम् । तद्यथा सुवर्णास्य रूप्यस्य वैडूर्यस्य स्फटिकस्य
 लोहितमुक्तेरश्मगर्भस्य मुसार्गत्वस्य सप्तमस्य रत्नस्य । तेषां च स्तूपानां पूजां करिष्य-
 ति पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छत्र⁽²⁾ध्वजपताकाविज्ञपत्नीभिश्च । ततश्च भूयः⁽⁴⁾
 परेण परतरेण पुनर्विंशतीनां बुद्धकोटीनामत्तिक⁽⁵⁾ एवंद्वयमेव सत्कारं करिष्यति गुरुकारं
 माननां पूजनामर्चनामपवायनां करिष्यति । स⁽⁷⁾ पश्चिमे⁽⁸⁾ समुच्छ्रये⁽⁹⁾ पश्चिम आत्मभावप्रति- 5
 लम्भे ज्ञाम्बूनदप्रभासो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसं-
 पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो
 भगवान् । परिश्रुद्धं चास्य बुद्धलेत्रं भविष्यति समं रमणीयं प्रासादिकं दर्शनीयं स्फटिक-
 मयं रत्नवृत्ताभिविचित्रितं सुवर्णासूत्राच्छोडितं पुष्पसंस्तरसंस्तृतमपगतनिर्यतिर्यग्यो-
 नियमलोकासुरकायं बद्धनरदेवप्रतिपूर्णां बद्धश्रावकशतसकृन्वोपशोभितं बद्धबोधिसत्त्व- 10
 शतसकृन्नालंकृतम् । द्वादश⁽¹²⁾ चास्यात्तरकल्पानापुष्पमाणां भविष्यति । विंशतिं⁽¹³⁾ चास्या-
 त्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति । विंशतिमेवात्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिद्वयकः स्थास्यति⁽¹⁵⁾ ॥

1) न्यायामेन B. न्यायाम K. Meant व्यामेन.

2) B. adds घण्ट.

3) काभिर् in A. K. W.

4) Our r. follows O.; cp. p. 153. Other MSS. leave out च भूयः.

5) मत्तिके in Cb. only.

6) व A. W. वं B. Cb. K.

7) A. W. add ततः.

8) Cb. adds च.

9) K. adds स.

10) त्रौच्छो Cb. Other MSS. badly त्राच्छादि.

11) A. W. add क.

12) अस्य left out in B. K.

13) त्ति in all MSS. except O. having विंश.

14) अस्य in Cb. only.

15) This sentence is left out in K.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा घभाषत ॥

प्रृणोथ मे भित्तव अथ सर्वे उदाकरत्तस्य गिरामनन्यश्राम् ।

कात्यायनः स्थविरु⁽²⁾ अथ मि आवकः कारिष्यते पूज विनायकानाम् ॥ २५ ॥

सत्कारु⁽⁴⁾ तेषां च बहुप्रकारे बहुविधं लोकविनायकानाम् ।

5 स्तूपांश्च कारापयि निर्वृतानां पुष्पेहि गन्धेहि च पुजयिष्यति ॥ २६ ॥

⁽⁵⁾ लभित्व सो पश्चिमकं समुच्छ्रयं परिशुद्धतेत्रस्मि सिनो भविष्यति ।

परिपूरयित्वा श्ममेव ज्ञानं देशेष्यते प्राणिसकृत्कोटिनाम् ॥ २७ ॥

⁽⁶⁾ स सत्कृतो लोकि सदेवकस्मिन् प्रभाकरो बुद्ध⁽⁷⁾ विभुर्भविष्यति ।

ज्ञाम्बूनदाभामु⁽⁹⁾ स चापि⁽¹⁰⁾ नाम्ना संतारको देवमनुष्यकोटिनाम् ॥ २८ ॥

10 बहुबोधिसत्त्वास्तथ आवकाश्च घमिता असंख्या पि च तत्र क्षेत्रे ।

उपशोभयिष्यन्ति ते⁽¹¹⁾ बुद्धशासनं भवप्रकीर्णा⁽¹²⁾ विभवाश्च सर्वं ॥ २९ ॥

अथ खलु भगवान्पुनरेव सर्वावत्तं भित्तुसंघमामन्नयते स्म । घारोचयामि वा भित्तवः
प्रतिवेद्यामि । अयं मम आवकः स्थविरो मकामौद्गल्यायनो ऽष्टाविंशतिबुद्धसकृत्प्राप्या-⁽¹³⁾
⁽¹⁴⁾
⁽¹⁵⁾

1) अनन्यथा O.

2) र A. B. W. O. रू Ch. K.

3) अ left out in K.

4) र B. W.

5) सु A. B. Ch. W. स K. क W. left out in A.

6) प्रभंकारो O.

7) सौ भगवां A. W. नाम विभुर Ch B. बुद्ध विभुर K. भगव विभुर O.

8) स Ch. O.

9) चैव B. K.

10) मि B. K.

11) नत्तद्व K.

12) ममाघ B. K. मे भित्तवः अथ O.

13) बु K.

14) कोटिसु O.

15) एया K. राणामा the others.

रागयिष्यति तेषां⁽²⁾ च बुद्धानां भगवतां विविधं सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । परिनिर्वृतानां च तेषां बुद्धानां भगवतां स्तूपान्कार-
 यिष्यति⁽³⁾ सत्तरत्नमयान् । तद्यथा सुवर्णस्य त्र्यस्य वैडूर्यस्य स्फटिकस्य लोहितमुक्तेर-
 श्मगर्भस्य मुसारगत्वस्य । योजनसङ्केतं⁽⁴⁾ समुच्छ्रेयसा पञ्चयोजनशतानि परिणाकेन । तेषां च
 स्तूपानां विविधां पूजां करिष्यति पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरङ्कत्रघ्नपताका-
 वैज्ञयन्तीभिः । ततश्च⁽⁸⁾ भूयः परेषां परतरेण विंशतेर्बुद्धकोटीशतसङ्ख्याणामेवंद्वयमेव सत्कारं
 करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । पश्चिमे चात्मभावप्रति-
 लम्भे तमालपत्रचन्दनगन्धो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति⁽¹¹⁾ विद्याच-
 रणासंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो
 भगवान् । मनोऽभिरामं च नामास्य तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति । रतिप्रपूर्णा⁽¹³⁾ नाम स कल्पो
 भविष्यति । परिश्रुद्धं चास्य तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति समं रमणायं प्रासादिकं सुदर्शनीयं स्फ-
 टिकमयं रत्नवृक्षाभिविचित्रितं मुक्तकुसुमाभिकीर्णं ब्रह्मरुदेवप्रतिपूर्णा⁽¹⁴⁾मषिंशतसङ्ख्यनि-

1) राध O.

2) राग्य तेषां K.

3) कारिष्यति A.

4) B. adds शत.

5) स in all MSS.

6) A. W. add घण्ट्य.

7) A. W. add भिरु.

8) All but O. तयो (r. ततो).

9) शतानां A. Ob. W. शते B. शतिरु K.

10) B. K. add नियुत.

11) लोक उत्पत्स्यते A. B. W.

12) च नाम left out in Cb. K. O. The name of the *ksetra* in O. is मनापा-
 भिराम्ये.

13) Some MSS. have रतिप्रतिपूर्णा; O. only परिपूर्णा.

14) प्रतिपूर्णा in B. only. O has परिपूर्णा.

षेवितं पडुत⁽¹⁾ आवकैश्च बोधिसत्तैश्च । चतुर्विंशतिं⁽²⁾ चास्यात्तरकल्पानायुप्रमाणां भवि-
ष्यति । चत्वारिंशच्चात्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति । चत्वारिंशद्व्यात्तरकल्पान्सद्धर्मप्रति-
वृत्तकः स्थास्यति ॥

अथ खलु⁽⁵⁾ भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभायत ॥

- 5 मीढल्यगोत्रो मम आवको ऽयं ब्रह्मिन् मानुष्यकमात्मभावम् ।
विंशत्सत्स्राणि जिनान् तायिनामन्या च⁽⁶⁾ अष्टौ विरजान् द्रव्यति ॥ ३० ॥
चरिष्यते तत्र च ब्रह्मचर्यं बौद्धं इमं ज्ञान गवेषमाणाः ।
सत्कारु तेषां द्विपदोत्तमानां विविधं तदा कार्क चिनायकानाम् ॥ ३१ ॥
सद्धर्मु⁽⁸⁾ तेषां विपुलं प्रणीतं धारेत् कल्पान् सत्स्रकोट्यः ।
- 10 पूजां च स्तूपेषु करिष्यते तदा परिनिर्वृतानां सुगतान् तेषाम् ॥ ३२ ॥
रत्नामयान्स्तूप सवैजयत्तान् करिष्यते तेष जिनोत्तमानाम् ।
पुष्पेक्षि गन्धेक्षि च पूजयत्तो वाग्धेक्षि वा लोकहितानुकाम्पिनाम् ॥ ३३ ॥
तत्पश्चिमे चैष समुच्छ्रयस्मिन् प्रियदर्शने तत्र मनोज्ञक्षेत्रे ।
भविष्यते लोकहितानुकम्पी तमालपत्रचन्दनगन्धानाम् ॥ ३४ ॥
- 15 चतुर्विंशपूर्णात्तरकल्प तस्य षायुष्प्रमाणां सुगतस्य भेष्यति ।
प्रकाशयत्तस्मिन्⁽¹⁰⁾ बुद्धनेत्रो मनुजेषु देवेषु च नित्यकालम् ॥ ३५ ॥

1) पाददं Cb. O.

2) ति in all MSS.

3) अस्य left out in A. B. K. W.

4) शदेवांतर A. B. K. W. शच्चांतर Cb.

5) Left out in K.

6) Thus O.; the others विंशतिस.

7) MSS. अन्यांश्च.

8) र्म B. Cb. W. O.

9) All तुर्विंश, and शति for श A. W.

10) यंतस्मिं सु A. यंतस्मिन् B. Cb. यत्तस्मिं सु K. यंतस्मिं स W. यत्त-
स्मिन् O.

बद्धश्रावकास्तस्य जिनस्य तत्र कोटीसकृन्ना यथ गङ्गवालिक्काः ।
 षडभिज्ञत्रैविध्यमर्हृदिकाश्च अभिज्ञप्राप्ताः सुगतस्य शासने ॥ ३६ ॥
⁽¹⁾अवैवर्तिकाश्च बद्धबोधिसत्त्वा आरब्धवीर्याः ⁽²⁾सत संप्रज्ञानाः ।
 अभियुक्तद्वयाः सुगतस्य शासने तेषां सकृन्नाणि बहूनि तत्र ॥ ३७ ॥
 परिनिर्वृतस्यापि जिनस्य तस्य ^{(3)c}सद्धमुं संस्थास्यति तस्मिं ⁽⁴⁾काले ।
 विंशच्च विंशान्तरकल्प ^{(5)c}पूर्णा एतत्प्रमाणं प्रतिद्वयकस्य ⁽⁶⁾॥ ३८ ॥
 मर्हृदिकाः पञ्च मि श्रावका ये ⁽⁷⁾निर्दिष्ट ये ते मयं ⁽⁸⁾अग्रबोधये ।
 अनागते ऽध्वानि जिना स्वयंभुवस्तेषां च ^{(9)c}चर्या श्रृणुथा ममात्तिकात् ॥ ३९ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये व्याकरणापरिवर्तो नाम षष्ठः ॥

1) Better अवि O.

2) स्मृति O. sanskritized from a reading सति, but the word required is सत, Skr. स्मृत. The other MSS. have सद्.

3) मं B. Cb.

4) स्मिं A. K. W. स्मिन् Cb. स्मि B. O.

5) र्यामे A. र्या B. Cb. र्याः K. र्या W. र्यान् O.

6) All but O. कश्च.

7) MSS. but O. मे. The reading in O. is पञ्च मम श्रावका ये.

8) MSS. निर्दिष्टा ये ते मम, but O. has ये चेक् निर्दिष्ट मयाय.

9) चर्या A. Cb. K. W. चर्य B. Rather चर्या.

VII.

भूतपूर्वं भित्तवो ऽतीते ऽध्वन्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतैरिविपुलैरप्रमेयैरचित्तरैरप-
 रिमितैरप्रमाणैस्ततः परेण परतरैः⁽³⁾ यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन मक्षाभिज्ञाज्ञानाभि-
 भूर्नाम⁽⁸⁾ तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो लोक उद्पादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविद-
 नुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्संभवायां लोकधातौ
 5 मक्षात्रये कल्पे । कियच्चिरोत्पन्नः स भित्तवस्तथागतो ऽभूत् । तद्यथापि नाम भित्तवो या-
 वानिह त्रिसाहस्रमक्षासाक्षे⁽⁵⁾ लोकधातौ पृथिवीधातुस्ते⁽⁶⁾ काश्चिदेव पुरुषः सर्वं चूर्णाकु-
 र्यान्मिषिकुर्यात् । अथ खलु⁽¹⁰⁾ स पुरुषस्तस्माल्लोकधातोरैकं परमाणुरज्ञो गृह्णाती⁽¹¹⁾ पूर्वस्यां
 दिशि लोकधातुमक्षमतिक्रम्य तदेकं परमाणुरज्ञ उपनितिपेत् । अथ स पुरुषो द्वितीयं
 च परमाणुरज्ञो गृह्णाती⁽¹¹⁾ ततः परेण परतरं लोकधातुमक्षमतिक्रम्य द्वितीयं परमाणुरज्ञ
 10 उपनितिपेत् । अनेन पर्यायेण स पुरुषः सर्वावसं पृथिवीधातुमुपनितिपेत्पूर्वस्यां दिशि ।

1) परि K.

2) तरं Cb.

3) भूतो नाम A. भूतोः नाम W

4) केवचिरो O., wholly Prākṛt.

5) क्षायां A. K. W. more usual.

6) स्तां Cb.

7) सर्वाशू Cb.

8) णां B. K. णां W.

9) मार्थ A. W. मसिं K. Our reading is that of ().

10) In A. only.

11) गृह्य Cb. °ज्ञोद्गृह्णीत O.

12) ग K.

तत्किं मन्यध्वे भिन्नवः शक्यं तेषां⁽¹⁾ लोकधातूनामत्तो वा पर्यत्तो वा गणनयाधिगतम् । त
 अद्भुतः । नो क्हीदं भगवन्नो क्हीदं सुगत । भगवानाह । शक्यं पुनर्भिन्नवस्तेषां⁽¹⁾ लोकधातूनां
 केनचिद्गणकेन वा गणकमहामात्रेण वा गणनया पर्यत्तो अधिगतुं येषु⁽²⁾ नोपनिक्षिप्तानि
 तानि⁽³⁾ परमाणुर्जांसि येषु⁽²⁾ वा नोपनिक्षिप्तानि । न त्वेव तेषां कल्पकोटिन्युत्तशतसह-
 स्राणां शक्यं गणनायोगेन⁽⁵⁾ पर्यत्तो अधिगतम् । यावत्तः कल्पास्तस्य भगवतो महाभिज्ञा- 5
 ज्ञानाभिभुवस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्यैतावान्स कालो⁽⁶⁾ ऽभूदेवमचित्य⁽⁷⁾ एवमप्रमाणाः । तं
 चाहं भिन्नवस्तथागतं तावच्चिरं परिनिर्वृतमनेन तथागतज्ञानदर्शनबलाधानेन यथाश्च श्यो
 वा परिनिर्वृतमनुस्मरामि ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

अभू अतीता बहु कल्पकोट्यो अनुस्मरामि⁽¹⁰⁾ द्विपदानमुत्तमम्⁽¹¹⁾ ।

10

अभिज्ञज्ञानाभिभुवं महामुनिमभूषि तत्कालमनुत्तमो जिनः ॥ १ ॥

यथा त्रिसाहस्रि⁽¹²⁾ लोकधातुं कश्चिद्भ्रं कुर्य अणुप्रमाणम् ।

परमाणुमेकं च ततो गृहीत्वा क्षेत्रं सहस्रं गमियान निक्षिपेत् ॥ २ ॥

1) तासां Cb.

2) यासु Cb.

3) In B. only.

4) नि A. B. न Cb. K. र W.

5) गणनया A.

6) रो W.

7) MSS. त्यमे.

8) प्रमेयः K. प्रमाणम् the rest.

9) दर्शन left out in K.

10) मि K. O. The rest मी.

11) मं Cb.

12) मि Cb.

13) सां K. W.

धिं⁽¹⁾ बोधिमण्डवराग्रगत एव⁽²⁾ सर्वो⁽³⁾ मारसनो प्राभञ्जीत्परिषीत्प्रभञ्जयित्वा पराजयि-
त्वानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यामीति । न च तावत्तस्य ते धर्मा आम्रुखी⁽⁴⁾भवन्ति
स्म । स बोधिवृक्षमूले बोधिमण्ड एकमत्तरकल्पमस्थात् । द्वितीयमप्यत्तरकल्पमस्थान्न
च तावदनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यते । तृतीयमपि चतुर्थमपि पञ्चममपि षष्ठमपि
सप्तममप्यष्टममपि नवममपि दशममप्यत्तरकल्पं बोधिवृक्षमूले बोधिमण्डे ऽस्थात्सकृद्- 5
र्तनेन पर्यङ्केनात्तरादव्युत्थितः । अनिञ्जमानेन चित्तेनाचलमानेनावेपमानेन कायेनास्थात्त
च तावदस्य ते धर्मा आम्रुखी⁽⁸⁾भवन्ति स्म ॥

तस्य खलु पुनर्भिन्नवो भगवतो⁽⁹⁾ बोधिमण्डवराग्रगतस्य⁽⁹⁾ देवैस्त्रायस्त्रिंशैर्महासिं-
कृासनं प्रज्ञप्तमभूद्योजनशतसकृन्नसमुच्छ्रयेण यत्र स भगवान्निषद्यानुत्तरां सम्यक्संबोधि-
मभिसंबुद्धः । समनत्तरनिषस्य च खलु पुनस्तस्य भगवतो बोधिमण्डे⁽¹⁰⁾ अथ ब्रह्मकायिका 10
देवपुत्रा दिव्यं पुष्पवर्षमभिप्रवर्षयामासुर्बोधिमण्डस्य⁽¹¹⁾ परिसामन्तकेन योजनशतमत्तरिन्ने
च वातान्प्रमुञ्चन्ति ये तं⁽¹³⁾ ज्ञोर्पुष्पमवकर्षयन्ति । यथाप्रवर्षितं च तत्पुष्पवर्षं तस्य भग-
वतो बोधिमण्डे निषस्यस्याव्युच्छिन्नं प्रवर्षयन्ति परिपूर्णादंशात्तरकल्प्यांस्तं भगवत्तम

1) A. W. add अभिसंबोद्धं.

2) गतमेव A. W. गत एव B. गतमेव Cb. गत एव K. त एव O.

3) All but O. add च.

4) आम्रुखी K. अभिमुखी the rest.

5) A. K. W. add क.

6) B. K. add क.

7) वेध O., certainly more original.

8) आभि A.

9) In Cb. O. only.

10) बोधिवृक्षमूले O.

11) ण्डे W. All but Cb. O. add निषस्य.

1) शतयोजनसमंतरीन्ने न A.

13) A. grammatical error for the neuter form.

14) From तं till दशान्तकल्पान् left out in A.

भ्यवकिरति स्म⁽¹⁾ । तथा प्रवर्षितं च तत्पुष्यवर्षं प्रवर्षयति⁽²⁾ यावत्पारिनिर्वाणकालसमये
 तस्य⁽³⁾ भगवतस्तं भगवत्तमभ्यवकिरति⁽⁴⁾ । चातुर्म्हाराजकायिकाश्च देवपुत्रा दिव्यां देव-
 दुन्दुभिभिप्रवादयामासुस्तस्य भगवतो बोधिमण्डवराग्रगतस्य⁽⁵⁾ सत्कारार्थमव्युच्छिन्नं
 प्रवादयामासुः । परिपूर्णाद्दशात्तरकल्पांस्तस्य भगवतो निषण्णस्य तत उत्तारं तानि
 5 दिव्यानि तूर्याणि सततसमितं प्रवादयामासुर्यात्रतस्य भगवतो मत्पापरिनिर्वाणकाल-
 समयात्⁽⁶⁾ ॥

अथ खलु भिन्नवो दशानामत्तरकल्पानामत्ययेन⁽⁷⁾ स भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्त-
 द्यागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धो ऽनुतरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः । समनतराभिसंबुद्धं च⁽⁸⁾ तं
 विदित्वा ये तस्य भगवतः कुमारभूतस्य षोडश पुत्रा अमूर्धनौरमा ज्ञानाकरो नाम तेषां
 10 श्रेष्ठो भूत् । तेषां च खलु पुनर्भिन्नवः षोडशानां राजकुमाराणामिकैकस्य च विविधानि
 क्रीडनकानि रामणायकान्यभूवन्विचित्राणि दर्शनोपानि । अथ खलु भिन्नवस्ते षोडश
 राजकुमारास्तानि विविधानि क्रीडनकानि रामणायकानि विसर्जयित्वा तं भगवत्तं महा-
 भिज्ञानानाभिभवं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धमनुतरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धं विदित्वा
 मातृभिर्धातृभिश्च रुदतीभिः⁽¹⁰⁾ परिवृताः पुरस्कृतास्तेन च महाराज्ञा चक्रवर्तिनार्यकेण
 15 महाकोशेन राजामात्यैश्च बहुभिश्च प्राणिकोटीनयुतशतसकृन्ः परिवृताः पुरस्कृता येन

1) Left out in B. K. W.

2) Left out in O. The others प्रवर्षयति.

3) यस्त B. येस्तस्य Ob. यस्तस्य K. W.

4) B. W. add स्म.

5) प्राप्त W. मण्डनिषण्णस्य O.

6) समयात् B. Ch. K. समयोभूत् O. समये A. Ca. W.

7) In B. K.

8) इ तं च A. इत्त तं B. इत्त तं Ch. W. इ च तं K.

9) इति added except in B. K. The whole passage after विसर्जयित्वा and before मात्^o left out in O.

10) Ungrammatical for रुदतीभिः. The reading in O. is रोदमानेभिश्च।

11) नि A. B. K. न Ch. W. O.

भगवान्महाभिज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो बोधिमापउवरा⁽¹⁾प्रगतस्तेनोपसं-
क्रामसि स्म । तस्य भगवतः सत्कारार्थाय गुरुकारार्थाय माननार्थाय पूजनार्थायार्चनार्था-
यापचायनार्थायोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य तस्य भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दि⁽²⁾त्वा तं भगवत्तं
त्रिप्रदत्तिणीकृत्याञ्जलिं⁽³⁾ प्रगृह्य तं भगवत्तं संमुखमाभिर्गाथाभिः सात्रुप्याभिर्भिष्टुव-
सि स्म ॥

5

महाभिषट्को ऽसि अनुत्तरो ऽसि अनन्तकल्पैः समुदागतो ऽसि ।

उत्तारणार्थायिह सर्वदेहिनां परिपूर्णा संकल्पु⁽⁴⁾ अयं ति भद्रकः ॥ ८ ॥

सुदुष्करा अत्तरकल्पिमे⁽⁵⁾ दश कृता तं एकासनि संनिष्य ।

न च ते उत्तरा⁽⁷⁾ कायु कदाचि चालितो न हस्तपादं न पि चान्यदङ्गम् ॥ ९ ॥

चित्तं पि ते शात्तगतं सुसंस्थितमनिञ्ज्यभूतं सद् अप्रकम्प्यम् ।

10

वित्तेपु नैवास्ति कदाचित्तव अत्यत्तशात्तस्थितु त्वं अनान्नवः ॥ १० ॥

दिष्ट्यासि⁽¹¹⁾ क्षेमेणा च स्वस्तिना च अविद्वेठितः प्राप्त इमाग्रबोधिम् ।

अस्माकमृद्धी श्यमेवत्रया दिष्ट्या च वर्धाम⁽¹³⁾ नरेन्द्रसिंहं ॥ ११ ॥

1) रगत O.

2) शिरसा वं B. K.

3) MSS. लीं.

4) ल्पु A. ल्प B. Cb. K. W.

5) All but O. मा.

6) स्ति A. W. स्त Ca. Cb. B. K. नि O.

7) न चात्तरे O. न च ते उत्तराङ्का° the others.

8) देशकः K. the others देशम्; but O. has ग्रिव! Our reading conjectural.

9) शात्ति O.

10) तव is here impossible; O. has तुभ्यम्. The original text must have had तुक्ष्म or a similar Prākṛt form.

11) दृष्ट्या च A. B. K. W. दिष्ट्यास्व Cb.

12) Thus O.; सिममग्र the rest.

13) दृष्ट्या च वर्धाय A. B. W. दृष्ट्या मदीम Cb. दृष्ट्या च वर्धामि K. दृष्ट्या च वन्दाम O. All wrong.

अनायिकेयं प्रज्ञ सर्वदुःखिता उत्पाटितात्तो व निह्नीनसौख्या ।

मार्गं न ज्ञानसि दुःखात्तगामिने न मोक्षकृतोर्जनयसि वीर्यम् ॥ १२ ॥

अपाय वर्धसि च दीर्घरात्रं दिव्याश्च कायाः परिह्णा⁽¹⁾धर्माः ।

न श्रूयते ज्ञातु जिनान शब्दस्तमोज्ज्वकारो अयु सर्वलोक⁽²⁾ः ॥ १३ ॥

5 प्राप्ते च ते लोकविद्व इह्याश्च शिवे पदं उत्तमनाम्नयं च ।

वयं च लोकश्च अनुगृह्णते⁽³⁾ शरणां च त्वा एति⁽⁴⁾ अज्ञाम नाथ ॥ १४ ॥

अथ खलु भिन्नवस्ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता एव बालकास्तं भगवत्तं मत्वा-
भिज्ञानानाभिभुवं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धमाभिः सात्रूप्याभिर्माथाभिः संमुखमभिष्टुत्य
तं भगवत्तमध्येषत्ते स्म । धर्मचक्रप्रवर्तनतापि⁽⁵⁾ देशयतु भगवान्धर्म देशयतु सुगतो धर्म
10 बद्धजनहिताय बद्धजनसुखाय लोकानुकम्पायै मरुतो जनकायस्यार्थाय क्तिताय सुखाय
देवानां च मनुष्याणां च । तस्यां च वेलायामिमा गाथा अभाषत्तं⁽⁶⁾ ॥

⁽¹⁰⁾ देशेहि धर्मं शतपुण्यलक्षणां विनायका अप्रतिमा मरु⁽¹¹⁾र्षे ।

लब्धं ति⁽¹²⁾ ज्ञानं प्रवर् विशिष्टं प्रकाशयां लोकि सदेवकस्मिन् ॥ १५ ॥

1) दिव्यां च कायां A. दिव्याश्च कायाः B. K. O. दिव्यां च कायाः Cb. W.

2) ह्णाणि K. which seems preferable. परिह्णायिषु सदा O.

3) के A. B. W.

4) मा B.

5) का K.

6) ताः K.

7) एभि प्र Cb. एति त्र O. एत त्र the rest.

8) तनाय O.

9) षते स्म A. W. षत्ते स्म B. K. षत Cb. षुः O.

10) A. B. K. W. add देशेहि धर्मं द्विपदानमुत्तमा.

11) ण W.

12) र्षे O. र्षी the rest.

13) लब्धं ति B. Cb. K. O. लब्धत्त other MSS.

14) य O. The lengthening unnecessary. The same applies to प्रवर्तया vs. 17.

अस्मांश्च तारेहि इमांश्च सन्नान्निर्दश्य ज्ञानु तथागतानाम् ।

यथा वयं पि⁽¹⁾ इममग्रबोधिं अनुप्राप्तुयामो ऽथ इमे च सन्नाः ॥ १६ ॥

चर्यां च ज्ञानं पि च सर्वं ज्ञानसि अर्ध्याशयं पूर्वकृतं च पुण्यम् ।

अधिमुक्तिं ज्ञानासि च सर्वप्राणिनां प्रवर्तया चक्रवरं⁽³⁾ अनुत्तरिर्मात ॥ १७ ॥

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन तेन⁽⁴⁾ भगवता महाभिज्ञानानाभिभुवा तथागतेनार्कता 5
सम्यक्संबुद्धेनानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यमानेन⁽⁵⁾ दशमु दित्वेकैकस्यां दिशि पञ्चा-
शल्लोकधातुकोटीनयुतशतसङ्घाणि षड्भिकारं प्रकम्पितान्यभूवन्महता चावभासेन स्फु-
टान्यभूवन् । सर्वेषु च तेषु लोकधातुषु या लोकात्तरिकास्तासु य⁽⁸⁾ अज्ञाणाः संवृता⁽⁹⁾ ग्रन्थ-
कारतमिन्ना यत्रेमावपि चन्द्रसूर्याविवं महर्द्धिकाविवं महानुभावविवं महौन्नस्कावाभया-
प्याभां नानुभवतो वर्णेनापि वर्णं तेजसापि तेजो नानुभवतः । तास्वपि तस्मिन्समये महतो 10
ऽवभासस्य प्राडुर्भावो ऽभूत् । ये ऽपि तासु लोकात्तरिकासु सन्ना उपपन्नास्ते ऽप्यन्योन्यमेवं
पश्यत्यन्योन्यमेवं संज्ञानन्ति । अन्ये ऽपि बत भोः सन्नाः सत्तीक्ष्णपपन्नाः । अन्ये ऽपि बत
भोः सन्नाः सत्तीक्ष्णपपन्ना इति । सर्वेषु च तेषु लोकधातुषु यानि देवभवानानि देवविमानानि

1) Thus O.; पी the rest.

2) पुनेयाम इमे O. The original text must have had अनुपापुनेयाम इमे.

3) रं ह्य O. रम the rest. Both wrong.

4) In B. Cb. O. only.

5) बुद्धेन B. बुध्यता Cb.

6) नि A. B. K. न Cb. W. O.

7) Var 1. कोत्तरि.

8) This ought to be ये ऽज्ञ.

9) A. W. add अंधकाराः; O. has संवृता. The whole passage has been adulterated by the scribes. Cp. Mahāvastu I, 41 and Burnouf, Lotus, Append. XVI.

10) त O. तो the rest.

11) B. K. add लोके.

12) W. does not repeat this passage.

च यावद्ब्रह्मलोकात्पडिकारं प्रकम्पितान्यभूवन्मरुता⁽¹⁾ धावभासेन स्फुटान्यभूवन्वतिक्रम्य देवानां देवानुभावम् । इति हि भिन्नवस्तस्मिन्समये तेषु लोकधातुषु मरुतैः⁽²⁾ पृथिवीचालस्य मरुतश्चोदारिकस्यावभासस्य लोके⁽³⁾ प्रादुर्भावो भूत् ॥

अथ पूर्वस्यां दिशि तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनिपुतशतसकलेषु यानि ब्राह्मणि
5 विमानानि तान्यतीव धाजन्ति⁽⁴⁾ तपन्ति विराजन्ति⁽⁵⁾ श्रीमन्त्योज्ञस्वीनि च । अथ खलु भि-
न्नवस्तेषां मरुद्ब्रह्मणामितदभवत् । इमानि खलु पुनर्ब्राह्मणि विमानान्यतीव धाजन्ति
तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योज्ञस्वीनि च । कस्य खल्विदं पूर्वनिमित्तं भविष्यतीति । अथ
खलु भिन्नवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनिपुतशतसकलेषु ये मरुद्ब्रह्मणास्ते सर्वे ज्यो-
न्यभवनानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भिन्नवः⁽⁶⁾ सर्वसन्नत्राता नाम मरुद्ब्रह्मा तं मरुतं⁽⁷⁾
10 ब्रह्मगणं गाथाभिरध्यभाषत ॥

अतीव नो कृषित अथ सर्वे विमानश्रेष्ठा इमि प्रज्वलन्ति ।

अिया द्युतीया च मनोरमा ये किंकाराणं ईदृशु भेष्यते ज्य ॥ १८ ॥

साधु गवेषामथ एतमर्थं को देवपुत्रो उपपन्न अथ ।

यस्यानुभावो अपमेवत्रपो अभूत्पूर्वो अथमग्य दृश्यते ॥ १९ ॥

1) चा left out in K. O.

2) तश्च Cb. K.

3) Left out in Cb.

4) न W. O. नि the rest.

5) ते K. विरोचन्ति O. for विराजन्ति throughout the whole chapter.

6) All but O. ब्राह्मणानाम्.

7) Here too and in the sequel all but O. ब्राह्मणा for ब्रह्मणा.

8) न्यं A. B. Cb. K. न्य W.

9) A. B. K. W. add तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनिपुतशतसकलेषु; Cb. leaves out the whole.

यदि वा भवेद्बुद्ध नरेन्द्रराजा उत्पन्नु लोकास्मिं कर्किचिद्द्य ।

पस्यो⁽²⁾ निमित्तं इममेवद्वपं श्रिया दशो⁽³⁾ दिनु ज्वलन्ति अद्य⁽⁴⁾ ॥ २० ॥

अथ खलु भिन्नवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकाधातुकोटीनयुतशतसक्रेषु ये महाब्रह्मा-
णास्ते सर्वे सङ्किताः समग्रास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्माणि विमानान्यभिरुह्य
दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिद्वनुचङ्गमत्तो⁽⁵⁾ ऽनुविचरतः पश्चिमं 5
दिग्भागं प्रक्रान्ताः । अद्भान्तुः खलु पुनस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकाधातुकोटीनयुतशतसक्रेषु
भिन्नवस्ते महाब्रह्माणाः पश्चिमे दिग्भागे तं भगवत्तं महाभिज्ञानानाभिभुवं तथागतमर्हत्तं
सम्यक्संबुद्धं बोधिमण्डवराग्रगतं बोधिवृत्तमूले सिंहासनोपविष्टं परिवृत्तं पुरस्कृतं
देवनागपक्षगन्धर्वासुरगर्गुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैस्तैश्च पुत्रैः षोडशभो राजकुमारि-
रध्येष्यमाणं धर्मचक्रप्रवर्तनतायै⁽⁶⁾ । दृष्ट्वा च पुनर्येन⁽⁷⁾ भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य 10
तस्य⁽⁸⁾ भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दि⁽⁹⁾त्वा तं भगवत्तमनेकशतसक्रेषुकृतः प्रदत्तिणोकृत्य तैश्च
सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवत्तमभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म तं च बोधिवृत्तं दशयो-
जनप्रमाणम् । अभ्यवकीयं⁽¹⁰⁾ तानि ब्राह्माणि विमानानि तस्य⁽¹¹⁾ भगवतो निर्यातयामासुः ।

1) स्मिं K.

2) स्यो B. K. W. स्या A. स्मिन् Cb.

3) शो B. Cb. K. शा A. W.

4) Thus O. Other MSS. seem to have मेघ. The Locat. दिनु is unexplainable. The *pāda* apparently corrupt; perhaps to r. दशो (or दशा or दशद्) दिशा अद्य श्रिया ज्वलन्ति.

5) क्रम्यमाणा B. K. The words between °त्वा and प° wanting in O.

6) नतायै A. W. नाप B. K. O. नायै Cb.

7) Left out in Cb. K.

8) तस्य in K. only.

9) शिरसाभिर्वन्दित्वा B. K.

10) किरित्वा O.

11) All but O. तस्यैव.

परिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्म्याणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय । परिभुञ्जतु
मुगत इमानि ब्राह्म्याणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय ॥

अथ खलु भिन्नवस्ते मक्षाब्रह्म्याणास्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य भगवतो
निर्यात्य तस्यां वेलायां तं⁽⁵⁾ भगवत्तं संमुखमाभिर्गाथाभिः सात्रप्याभिरभिष्टुवन्ति स्म ॥

- 5 आश्चर्यभूतो⁽¹⁾ जिन अत्रमेयो उत्पन्न लोकास्मि⁽²⁾ कितानुकम्प्यो ।
नाथो ऽसि शास्तासि गुह्र⁽³⁾ सि⁽⁴⁾ ज्ञातो अनुयुक्तो⁽³⁾ दक्षिमा दिशो ऽयम् ॥ २१ ॥
पञ्चाशती कोटिसंख्यपूर्णा या लोकधातून् इतो भवन्ति ।
यतो वयं वन्दन आगता जिनं विमानश्रेष्ठान्प्रजह्वित्व सर्वशः ॥ २२ ॥
पूर्वेण कर्मणा कृतेन अस्मिन्विचित्रचित्रा क्वि इमे विमानाः ।
- 10 प्रतिगृह्य अस्माकमनुप्रकार्यं परिभुञ्जतां लोकविद् यथेष्टम् ॥ २३ ॥

अथ खलु भिन्नवस्ते मक्षाब्रह्म्याणास्तं भगवत्तं मक्षाभिज्ञानानभिभुवं तद्यागतमर्हत्तं
सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः सात्रप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुत्यं⁽⁵⁾ तं भगवत्तंमत्तद्दुः । प्रवर्तयतु
भगवान्धर्मचक्रं⁽⁶⁾ प्रवर्तयतु मुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्स-
न्धाननुगृह्णातु⁽⁷⁾ भगवानिमं लोकं देशयतु भगवान्धर्मस्वामी धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य
16 समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणाब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषामुगायाः । तद्दविष्य-

5) In K. O. only. In O. added समसंगीत्या एकस्वेरणा.

1) र्याद्भुत A.

2) स्मिं A. All but O. के for क.

3) गुरुरसि A. गुह्र सि B. गुरु सि Cb. K. W.

4) तो A. Cb. W. All but O. अनुगृ; original Pr&kr̥t अनुगृ.

5) श K.

6) भिस्तवित्वा Cb. O.

7) This passage is left out in Cb. O.

8) All but O. ह्रीष.

9) Left out in Cb. O.

ति ब्रह्मज्ञानकृताय ब्रह्मज्ञानसंख्याय लोकानकुम्पायै मक्तो ज्ञनकायस्यार्थाय कृताय
सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भिन्नवस्तानि पञ्चाशद्वत्सकोटीनयुतशतसकृन्नापयेकस्वरेण समसंगोत्या⁽²⁾
तं⁽³⁾ भगवत्तमाभिः सात्रूप्याभिर्गाथाभिर्ध्यभाषत्तं⁽⁴⁾ ॥

देशेहि भगवन्धर्मं देशेहि द्विपदोत्तम ।

5

मैत्रोबलं च देशेहि⁽⁵⁾ सत्त्वांस्तारेहि दुःखितान् ॥ २४ ॥

दुर्लभो लोकप्रद्योतः पुष्पमौडुम्बरं यथा ।

उत्पन्नो ऽसि मद्गावीरं मध्येषामस्तथागतम्⁽⁶⁾ ॥ २५ ॥

अथ खलु भिन्नवः स भगवांस्तेषां मद्गाब्रह्मणां तूष्णीभावेनाधिवासयति स्म ॥

तेन खलु पुनर्भिन्नवः समयेन पूर्वदक्षिणे दिग्भागे तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटी- 10
नयुतशतसकृन्नेषु यानि ब्राह्मणाणि विमानानि तान्यतीव भ्राजन्ति तपन्ति विराजन्ति श्री-
मत्पुत्रस्वीनि च । अथ खलु भिन्नवस्तेषां ब्रह्मणामेतद्भवत् । इमानि खलु पुनर्ब्राह्मणाणि
विमानान्यतीव भ्राजन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रीमत्पुत्रस्वीनि च । कस्य खल्विदं पूर्वनि-
मित्तं भविष्यतीति । अथ खलु भिन्नवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसकृन्नेषु ये
मद्गाब्रह्मणास्ते ऽपि सर्वे ऽन्योन्यभवनानि गत्वारीचयामासुः । अथ खलु भिन्नवो ऽधिमा- 15
त्रकारुणिको नाम मद्गाब्रह्मा तं मद्गात्तं ब्रह्मणं गाथाभिर्ध्यभाषत् ॥

1) नियुत in A. B. Ca. W.

2) All but O. समसंगोत्य.

3) In K. only.

4) Instead of आभिः etc. O. has गीतेन धर्मचक्रप्रवर्तनयै मद्गेषिसुः ॥

5) दर्शेहि O.

6) This verse is wanting in the Chinese versions.

7) नि in all but Gb. O.

- कस्य पूर्वनिमित्तेन मारिषा⁽¹⁾ अथ दृश्यते ।
विमानाः सर्वि⁽²⁾ भ्राजन्ति अधिमात्रं यशस्विनः ॥ २६ ॥
यदि वा देवपुत्रो ऽथ पुण्यवत्त⁽³⁾ इरुगतः⁽⁴⁾ ।
यस्येमे⁽⁵⁾ अनुभावेन विमानाः सर्वि शोभिताः ॥ २७ ॥
5 अथ वा बुद्ध⁽⁶⁾ लोके ऽस्मिन्नुत्पन्नो द्विपदोत्तमः ।
अनुभावेन यस्याथ विमाना इमि⁽⁷⁾ ईदृशाः ॥ २८ ॥
सहिताः सर्वि मार्गामो नैतत्कारणमल्पकम् ।
न खल्वेतादृशं पूर्वं निमित्तं ज्ञातु दृश्यते⁽⁸⁾ ॥ २९ ॥
चतुर्दिशं प्रपद्यामो अश्वामः⁽⁹⁾ क्षेत्रकोटियो⁽¹⁰⁾ ।
10 व्यक्तं लोके ऽथ बुद्धस्य प्राडुर्भावो भविष्यति ॥ ३० ॥

अथ खलु भिन्नवस्तान्यपि पञ्चाशद्वत्सकोटीनयुतशतसहस्राणि तानि स्वानि स्वानि दिव्यानि ब्राह्मणाणि विमानान्यभिरुक्त्य दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्वनुचङ्कमत्तो⁽¹¹⁾ ऽनुविचरन् उत्तरपश्चिमं दिग्भागं प्रकाशाः । अश्वामुः⁽¹²⁾ खलु पुनर्भिन्नवस्ते महाब्रह्मणा उत्तरपश्चिमे दिग्भागे तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथा-

1) All but O. मारिषा.

2) र्वे K. र्वि O. र्वं the rest.

3) तो Cb. K.

4) मरुगणाः Cb.

5) Thus O. यस्येमे the others.

6) द्दो A. W.

7) ति A. O. म K. मि Cb. W.

8) All but O. दृष्टमभूत्.

9) अश्वाम A. W. अश्वामः B. अश्वामो Cb. अश्वामः K. अश्वामः O.

10) या A. Cb. याः B. योः K. यो W. टयः O.

11) चैक्रम्यमामाणा K.

12) Cb. adds अथ O. ददृशुश्च, omitting खलु पुनर्.

गतमर्कतं सम्यकसंबुद्धं बोधिमाण्डवराग्रगतं बोधिवृत्तमूले सिंहासनोपविष्टं परिवृतं
 पुरस्कृतं देवनागयत्तगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैस्तैश्च पुत्रैः षोडशभो रा-
 जकुमारैरिष्ट्येष्यमाणां धर्मचक्रप्रवर्तनतायै⁽¹⁾ । दृष्ट्वा च पुनर्येन⁽²⁾ भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभि-
 भूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यकसंबुद्धस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य च तस्य⁽⁴⁾ भगवतः पादौ शिरो-
 भिर्वन्दित्वा तं भगवत्तमनेकशतसहस्रकृत्वः प्रदत्तणीकृत्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भग- 5
 वत्तमभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म तं च बोधिवृत्तं दशषोडशप्रमाणम् । अभ्यवकीर्य
 तानि ब्राह्माणि विमानानि तस्य भगवतो निर्यातयामासुः । परिगृह्णानु भगवानिमानि
 ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय । परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्माणि विमा-
 नान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय ॥

अथ खलु भिन्नवस्ते महाब्रह्माणस्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य भगवतो 10
 निर्यात्य तस्यां वेलायां तं⁽⁶⁾ भगवत्तं संमुखमाभिः साद्वप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुवन्ति स्म ॥

नमो ऽस्तु ते⁽⁷⁾ अप्रतिमा मर्कषे⁽⁸⁾ देवातिदेवा कलविङ्कमुस्वरा ।

विनायका लोकि सदेवकस्मिन्वन्दामि ते लोकहितानुकम्पी⁽¹⁰⁾ ॥ ३१ ॥

आश्चर्यभूतो ऽसि कथंचिन्नोके उत्पन्न अद्यो⁽¹¹⁾ सुचिरेण नाथ ।

कल्पान पूर्णा शत प्रून्य आसीदशीति बुद्धैर्यु जीवलोकः ॥ ३२ ॥

15

1) वर्तनाय B. K. O.

2) स in A. W. only.

3) From महा till बुद्ध left out in Cb.

4) च तस्य left out in B. Cb.

5) तस्मै भगवते K. The other MSS. but O. तस्यैव.

6) तस्मै भगवते निर्यात्यन्तम् K.

7) Left out in K.

8) मो Cb. K. मे O.

9) रत (for सु) A. W.

10) कंपक A. B. K. W. कंपो Cb. कम्पकः O. Rather कम्पिन्.

11) अद्य O. The lengthening unnecessary.

12) All but O. अद्य.

प्रून्यश्च⁽¹⁾ आसीद्विपदीत्तमेकिं घृणायभूमौ तद्⁽²⁾ उत्सदासि ।
 दिव्याश्च कायाः परिह्रायिषू⁽³⁾ तदा अशीति कल्पान शता⁽⁴⁾ सुपूषां ॥ ३६ ॥
 सो दानि चतुश्च गतिश्च लेनं त्राणं पिता च तथ बन्धुभूतः ।
 उत्पन्नु लोकास्मि⁽⁵⁾ कितानुकम्पी अस्माक पुण्यैरिह धर्मराजा ॥ ३७ ॥

5 अथ खलु भित्तवस्ते मद्वाब्रह्माणस्तं भगवत्तं मद्वाभिज्ञानानाभिभुवं तथागतमर्कत्तं
 सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः सात्रप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुत्य तं भगवत्तमेतद्बुधुः । प्रवर्तयतु
 भगवान्धर्मचक्रं प्रवर्तयतु सुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्स-
 च्चाननुगृह्णातु⁽⁶⁾ भगवानिमं लोकं देशयतु भगवान्धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य समारकस्य
 सब्रह्मकस्य सप्रमयाब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषामुरायाः । तद्दिविष्यति बद्धजन-
 10 क्तिताय बद्धजनमुखाय लोकानुकम्पयै मक्तो जनकायस्यार्थाय क्तिताय सुखाय देवानां च
 मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भित्तवस्तानि पञ्चाशद्ब्रह्मकोटीनयुतशतसकृन्माण्येकस्वरेणा समसंगीत्या⁽⁷⁾
 तं भगवत्तमाभ्यां सात्रप्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषत्तं⁽⁸⁾ ॥

प्रवर्तय चक्रवरं मद्गामुने प्रकाशय धर्मं दशादिशासु ।

15 तारेकिं सन्नान्डुखधर्मपीडितान् प्रामोद्यर्क्यं जनयस्व देकिनाम् ॥ ३५ ॥

1) प्रून्यं च लोको O.; r. प्रून्ये च लोके.

2) मि मद O. मीस्तद् the rest.

3) ह्रायष्ट A. W. ह्रायिषू B. ह्रायिषु O. ह्रायसू Cb. K.

4) पु A. B. K. W. स Cb.

5) भूते A. W. The others but O. लोके.

6) MSS. ह्णातु; the passage wanting in O.

7) All but O. संम संगीत्य.

8) माभिः गाथाभिरध्यभाषते स्म A. W. सात्रप्याभिरु is added in Cb. माभ्यां
 गाथाभ्यामध्यभाषते स्म B. K. Differently in O. भगवत्तं गाथाभिर्गोतेन धर्मचक्रप्रव-
 र्त्तनायाञ्छेषिषु ॥

यं श्रुत्व बोधीय⁽¹⁾ भवेयु⁽²⁾ लाभिनो दिव्यानि स्थानानि च्छ्रेयु चापि ।

हृयेयु⁽³⁾ च आसुरकाय सर्वे शास्ताश्च दास्ताश्च सुखीभवेयुः⁽⁴⁾ ॥ ३६ ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवांस्तेषामपि मद्ब्राह्मणां तूष्णीभावेनाधिवासयति स्म ॥

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन दक्षिणस्यां दिशि तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयु-
तशतसकृन्नेषु यानि ब्राह्मणाणि विमानानि तान्यतीव धावन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रोम- 5
ह्योन्नस्वीनि च । अथ खलु भित्तवस्तेषां मद्ब्राह्मणामेतद्भवत्⁽⁵⁾ । इमानि खलु पुनर्ब्रा-
ह्मणाणि विमानान्यतीव धावन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रोमह्योन्नस्वीनि च । कस्य खल्वि-
दमेवंत्रयं पूर्वनिमित्तं भविष्यति । अथ खलु भित्तवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुत-
शतसकृन्नेषु ये मद्ब्राह्मणास्ते सर्वे ऽन्योन्यभवन्तानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भित्तवः
सुधर्मो नाम मद्ब्राह्मणां⁽⁷⁾ तं मद्भक्तं ब्रह्मणां⁽⁸⁾ गाथाभ्यामध्यभाषत ॥ 10

नाहेतु नाकारणमद्य मार्षाः सर्वे विमाना इह ज्ञाञ्ज्वलन्ति ।

निमित्तं दर्शन्ति ह किम्पि⁽⁹⁾ लोके साधु गवेषाम तमेतमर्थम् ॥ ३७ ॥

अनून⁽¹¹⁾ कल्पान शतं ह्यतीता⁽¹²⁾ नैतादृशं ज्ञातु निमित्तमासीत् ।

यदि वोपपन्नो इह देवपुत्रो उत्पन्नो लोके यदि वेह बुद्धः ॥ ३८ ॥

1) All बोधाय.

2) म A. B. Cb. W. यु K. O.

3) त्यजेय A. B. W. त्यजेयु K. अयेयु Cb. O. हृयेयु O.

4) मः A. W. म B. युः Cb. O. यु K.

5) भूत् A. वोचत् B. W. Quite different and more prolix in O.

6) न्यन्यं A. B. W. न्यन्य Cb. न्यन्यस्तम्भव K.

7) ब्राह्मणास्तं Cb.

8) गाथाभिर्यु Cb.

9) Thus O. हिमस्मि A. ह्मस्मि B. हि कंपि Cb. हि कस्मि K. हिम-
स्मिं W.

10) मथ एतद् O. preferable reading मथ एतम.

11) अनून Cb. K. बहूनि O. The others अनन.

12) शतान्यतीतान्ये O. शतं ह्यतीतं the others. Our reading conjectural
शतान्यतीता would do as well.

अथ खलु भिन्नवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटान्पुतशतसहस्रेषु य मन्त्रब्रह्मा-
 णस्ते⁽¹⁾ सर्वे संहिताः समग्रास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्मणाणि विमानान्यभिरूह्य
 दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्ष्वनुचङ्गमत्तो ऽनुचिचरन्त उत्तरं दि-
 ग्भागं प्रक्रान्ताः । अद्भानुः⁽²⁾ खलु पुनर्भित्तवस्ते मन्त्रब्रह्मणा उत्तरं दिग्भागे तं भगवत्सं
 5 मन्त्राभिज्ञानानाभिभवं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं बोधिधमण्डवराद्यगतं बोधिवृत्तमूले
 सिंहासनोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं देवनागपद्मगन्धर्वासुरगृह्णित्वा किंनरमहोरगमनुष्याम-
 नुष्यैस्तैश्च पुत्रैः षोडशुभी राजकुमारैरर्धेष्यमाणां धर्मचक्रप्रवर्तनतायै⁽⁴⁾ दृष्ट्वा च पुनर्यत्र स
 भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य तस्य भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा⁽⁵⁾ तं भगवत्तमनेका-
 शतसहस्रकृत्वः प्रदत्तिषाकृत्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवत्समभ्यवकिरन्ति स्माभि-
 10 प्रकिरन्ति स्म तं च बोधिवृत्तं दशयोजनप्रमाणम् । अभ्यवक्रार्थं तानि ब्राह्मणाणि दिव्यानि
 विमानानि तस्य भगवतो⁽⁶⁾ निर्यातयामासुः । परिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्मणाणि विमा-
 नान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय । परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्मणाणि विमानान्यस्माकमनु-
 कम्पामुपादाय ॥

अथ खलु भिन्नवस्ते ऽपि⁽⁷⁾ मन्त्रब्रह्मणास्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य
 15 भगवतो⁽⁸⁾ निर्यात्य तस्यां वेलायां तं भगवत्सं संमुखमाभिः सादृष्याभिर्गाथाभिर्भिक्षुव-
 त्ति स्म ॥

1) ब्रह्मणास्ते K.

2) A. B. W. add अथ; ददृशुश्च O. omitting खलु पुनरु.

3) मन्त्रा added in some MSS.

4) नाय K. O.

5) शिरसाभिर्वन्दित्वा K.

6) तस्मै भगवते B. K. The other MSS. but O. तस्यैव.

7) In Ob. only.

8) तस्मै भगवते B. K. The others as above.

मुदुर्लभं दर्शनं⁽¹⁾ नायकानां स्वभ्यागतं ते भवरागमर्दनं⁽²⁾ ।
 सुचिरस्य ते दर्शनमथ्य लोके परिपूर्णाकल्पान शतेभि⁽³⁾ दृश्यसे⁽⁴⁾ ॥ ३६ ॥
 तृषितां प्रजां तर्पय लोकनाथ अदृष्टपूर्वा ऽसि कथंचि दृश्यसे ।
 औदुम्बरं पुष्प यथैव दुर्लभं तथैव दृष्टो ऽसि कथंचि नायक ॥ ३७ ॥
 विमान अस्माकमिमा⁽⁵⁾ विनायक तवानुभावेन विशोभिताथ्य ।
 परिगृह्य एतानि समत्तचतुः परिभुञ्ज चास्माकमनुग्रहार्थम् ॥ ३९ ॥

5

अथ खलु भित्तवस्ते मद्ब्रह्माणास्तं भगवत्तं मद्भाभिज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हत्तं
 सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः साद्व्याभिर्गाथाभिर्भिष्टुत्य तं भगवत्तमेतद्बुधुः । प्रवर्तयतु
 भगवान्धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्सत्त्वाननुगृह्णातु भगवानिमं⁽⁶⁾
 लोकं देशयतु भगवान्धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य⁽⁷⁾ समारकस्य सब्रह्मकस्य सअमणाब्राह्म- 10
 णिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषासुरायाः । तद्भविष्यति बहुजनंहिताय बहुजनसुखाय लो-
 कानुकम्पयै मर्हतो जनकायस्यार्थाय कृताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भित्तवस्तानि पञ्चाशद्ब्रह्मकोटीनयुतशतसकृन्नाण्येकस्वरेण समसंगीत्या⁽⁸⁾
 तं भगवत्तमाभ्यां साद्व्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषते⁽⁹⁾ ॥

1) नं A. नु B. न Cb. W. O. त K.

2) नं A. W. न B. Cb. K. O.

3) All but O. शतेति.

4) MSS. दृश्यते.

5) All इमे, but it appears from एतानि in the third *pāda* that विमान is here used in the neuter gender.

6) All but O. ह्लीष; भगवन्निमं K.

7) Cb. adds पुरतः.

8) All but O. समं संगीत्य.

9) माभिः साद्व्याभिर्गाथाभिर्द्व्यभाषते स्म A. W. स्म left out in Cb. माभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषते स्म B. K. O. has भगवत्तमभिर्गतेन धर्मचक्रप्रवर्तनापाध्येषिषुः ॥

देशेऽङ्कि धर्मं भगवन्विनायकं प्रवर्तयामि⁽¹⁾ धर्ममयं च चक्रम् ।

निना⁽²⁾दिया धर्ममयं च उन्डुभिं तं धर्मशङ्कं च प्रपूरयस्व ॥ १५ ॥

सद्धर्मवर्षं वर्षयस्व⁽³⁾ लोके वल्गुस्वरं भायं सुभाषितं च ।

अध्येषितो⁽⁵⁾ धर्ममुदीरयस्व मोचेऽङ्कि सत्त्वानयुतान् कोट्यः ॥ १६ ॥

5 अथ खलु भिन्नवः स भगवांस्तेषां मद्ब्राह्मणां तूष्णीभावेनाधिवासयति स्म ॥

पेयास्तं⁽⁶⁾ । एवं दक्षिणपश्चिमायां दिश्येवं पश्चिमायां दिश्येवं पश्चिमोत्तरस्यां दिश्ये-
वमुत्तरस्यां दिश्येवमुत्तरपूर्वस्यां दिश्येवमधोदिशि⁽¹¹⁾ ॥

अथ खलु भिन्नव ऊर्ध्वायां दिशि⁽¹³⁾ तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटिनयुतशतसंख्येषु
यानि ब्राह्मणि विमानानि तान्यतीव धावन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योऽस्वीनि च ।

10 अथ खलु भिन्नवस्तेषां मद्ब्राह्मणामेतद्भवत् । इमानि खलु पुनर्ब्राह्मणि विमानान्य-
तीव धावन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योऽस्वीनि च । कस्य खल्विदमेवंत्रयं पूर्वनिमित्तं
भविष्यतीति । अथ खलु भिन्नवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटिनयुतशतसंख्येषु ये मद्ब्रा-

1) य O.

2) निना O., better.

3) च प्रवर्ष O. preferable.

4) स्व B.

5) All but O. तं.

6) In A. W. only.

7) Left out in A. B. Cb.

8) रायां A. W. उत्तरपश्चिमायां O.

9) Left out in Cb.

10) Left out in B.

11) मधोदिशि A. मघदिशि B. मघस्तान्दिशि Cb. मधोदिशि K. W. केष्टि-
मायां दिशि कर्तव्यम् ॥ O.

12) ऊर्ध्वान्दिशि Cb.

ब्रह्माणस्ते सर्वे ऽन्योन्यभवानानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भिन्नवः शिखी नाम मन्हा-
ब्रह्मा तं मन्हात्तं ब्रह्मगणं गाथाभिरुध्यभाषत ॥

किंकारणं मार्ष इदं भविष्यति येना विमानानि परिस्फुटानि ।

घोर्नेन वर्षेण द्युतीय चापि अधिमात्रवृद्धानि किमत्र कारणम् ॥ ४४ ॥

न ईदृशं नो अभिदृष्टपूर्वं श्रुतं च केनो तथ पूर्वं आसीत् ।

5

घोर्नेस्फुटानि⁽²⁾ यथ अथ एतां अधिमात्र भ्राजति किमत्र कारणम् ॥ ४५ ॥

यदि वा नु कश्चिद्भवि देवपुत्रः शुभेन कर्मण समर्पितो इह ।

उपपन्न तस्यो अयमानुभावो यदि वा भवेद्बुद्ध कदाचि लोके ॥ ४६ ॥

अथ खलु भिन्नवस्तेषु पञ्चाशत्सु लाकधातुकोटीनपुतशतसकृन्नेषु ये मन्हाब्रह्माणस्ते
सर्वे संहिताः समग्रास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्मणि विमानान्यभिरुक्ष्य दि- 10
व्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्चतुर्भुजमन्तो ऽनुविचरन्तो येनाधोदिग्भा-
गस्तेनोपसंक्रान्ताः । अद्भान्तुः खलु पुनर्भिन्नवस्ते मन्हाब्रह्मणो⁽⁴⁾ ऽधोदिग्भागे तं भगवत्तं
मन्हाभिज्ञानानाभिभुवं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं बोधिमण्डपराप्रगतं बोधिवृत्तमूले
सिंहासनेोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं देवनागयत्तगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनु-
ष्यैस्तेश्च पुत्रैः षोडशभो राजकुमारैरुध्यष्येमाणां⁽⁵⁾ धर्मचक्रप्रवर्तनताये । दृष्ट्वा च पुनर्येन स 15
भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा⁽⁶⁾ तं भगवत्तमनेकशतस-
कृन्मकूलः प्रदक्षिणीकृत्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवत्तमभ्यवकिरत्ति स्माभिप्रकि-

1) न्यं A.

2) All but O. किं.

3) All एते.

4) दृष्ट्वाश्च O., omitting खलु पुनर्.

5) मन्हाब्रह्मण अधर्दि O. मन्हाब्रह्मणा अधोदि the rest.

6) All but O. मन्हाध.

7) शिरसाभिवन्दित्वा W. वन्द्य Ob.

रुत्ति स्म तं च बोधिवृत्तं दशयोत्रनप्रमाणम् । अन्वयकीर्य तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि
ब्राह्मणि विमानानि तस्य भगवतो⁽¹⁾ निर्घातयामासुः । प्रतिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्म-
णि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय । परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्मणि विमानान्य-
स्माकमनुकम्पामुपदायेति ॥

5 अथ खलु भित्तवस्ते ऽपि मूढाब्रह्माणस्तानि स्वानि स्वानि⁽¹⁾ विमानानि तस्य
भगवतो⁽¹⁾ निर्घातय तस्यां वेलायां तं भगवत्तं संमुखमाभिः साङ्ख्याभिर्मायाभिर्भिष्टुव-
त्ति स्म ॥

साधु दर्शन बुद्धानां लोकनाथान तापिनाम् ।

त्रैधातुकास्मि बुद्धा वै सद्धानां⁽⁵⁾ ये प्रमोचकाः ॥ ४७ ॥

10 समत्तचतु⁽⁶⁾ लोकेन्द्रा⁽⁷⁾ व्यवल्लोकेत्ति दिशो दश ।

विवरित्वामृतद्वारमोतारेत्ति बहूञ्जनान् ॥ ४८ ॥

शून्या अचित्तियाः⁽⁹⁾ कल्प्या अतोताः⁽¹⁰⁾ पूर्विये⁽¹¹⁾ अभूः ।

अदर्शनां⁽¹²⁾ जिनेन्द्राणां अन्धा आसीद्विशो दश ॥ ४९ ॥

वर्धसि नरकास्तीज्रास्तिर्यग्योनिस्तथासुराः ।

1) तस्मै भगवते B. K. The others but O. तस्यैव भगवतो.

2) This sentence is left out in A. Cb.

3) B. K. add ब्राह्मणि.

4) संमुखम् only in O., but see p. 172

5) केस्मिं सद्धानां बुद्धानां A. W. कस्मिं सद्धानां बुद्धानां B. Cb. O. कस्मि
बुद्धा वै सद्धानां K.

6) तुर्लो B.

7) न्द्रो A. W. न्द्रा B. K. न्द्र Cb.

8) मव A. B. K. W. मो Cb.

9) या K.

10) ताः B.

11) भूत् A. भूः B. Cb. K. W. O.

12) नानां A. W. नो नरे O.

प्रेतेषु चोपपद्यते प्राणिकोद्यः⁽¹⁾ सकृन्नशः ॥ ५० ॥
 दिव्याः कायाश्च⁽²⁾ क्लायते व्युता गच्छन्ति दुर्गतिम् ।
 अश्रुत्वा धर्म बुद्धानां गत्येषां भोति⁽³⁾ पापिका⁽⁴⁾ ॥ ५१ ॥
 चर्याश्रुद्धिगतिप्रज्ञा क्लायते सर्वप्राणिनाम् ।
 मुखं विनश्यतो तेषां मुखसंज्ञा च नश्यति ॥ ५२ ॥
 अनाचाराश्च ते भोति असद्धर्म प्रतिष्ठिताः ।
 अदात्ता लोकनाथेन दुर्गतिं प्रपतन्ति ते ॥ ५३ ॥
 दृष्टो⁽⁵⁾ ऽसि लोकप्रद्योत मुचिरेणासि आगतः ।
 उत्पन्नु सर्वसत्त्वानां कृतेन अनुकम्पकः ॥ ५४ ॥
 दिष्ट्या⁽⁶⁾ क्षेमेण प्रातो ऽसि बुद्धज्ञानमनुत्तरम् ।
 वयं ते अनुमोदामो लोकेश्वैव सदेवकः ॥ ५५ ॥
 विमानानि⁽⁷⁾ मुचित्राणि अनुभावेन ते विभो ।
 ददाम⁽⁸⁾ ते महावीर प्रतिगृह्ण⁽⁹⁾ महामुने ॥ ५६ ॥
 अस्माकमनुकम्पार्थं परिभुञ्ज⁽¹⁰⁾ विनायक ।
 वयं च सर्वसत्त्वाश्च अयां बोधिं स्पृशेमहि⁽¹¹⁾ ॥ ५७ ॥

5

10

15

1) व्य A. B. W. व्या Cb. व्यः K.

2) All but Cb. O. क्लायते.

3) भो A. भो Cb. K. W. गतो च भवति O.

4) पापिकाः A. पापिकाः B. पातिका Cb. पापिका K. पापिता W. पापका O.

5) दिष्टो O.

6) All दृष्ट्या.

7) वि Cb.

8) मि Cb.

9) ह्ण A. K. W. ह्णा B. ह्ण Cb. ह्णाहि नायक O.

10) भुञ्ज B. भुञ्ज्यं Cb. भुञ्ज K.

11) स्पृशेमहि A. W. स्पृशेमहि B. K. स्पृशेमहि Cb. स्पृशेमय O., probably more original; cp. similar forms Mahāvastu III, 9.

अथ खलु भित्तवस्ते मक्षात्रक्षाणास्तं भगवत्तं मक्षाभिज्ञाज्ञानाभिभुयं तत्रागतमर्हत्तं
 सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः साङ्गप्याभिर्गाथाभिर्भिष्टुत्य तं भगवत्तमेतद्बुधुः । प्रवर्तयतु
 भगवान्धर्मचक्रं प्रवर्तयतु सुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतं तारयतु भगवान्म-
 र्धसत्त्वाननुगृह्णातु⁽¹⁾ भगवानिमे लोकं देशयतु भगवान्धर्मस्य सदेवकस्य लोकस्य समार-
 5 कस्य सत्रक्षकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषामुरायाः । तद्विद्यति
 बद्धजनहिताय बद्धजनसुखाय लोकानुक्रन्पायै मरुतो जनकापस्यार्थाय हिताय सुवाय
 देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भित्तवस्तानि पञ्चाशद्वक्षकोटीनयुतशतसहस्राण्येकस्वरेणा ममसंगीत्या⁽²⁾
 तं भगवत्तमाभ्यां साङ्गप्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभायत्त ॥⁽³⁾

10 प्रवर्तय⁽⁴⁾ चक्रवरमनुत्तरं पराकृतस्व अमृतस्य दुन्दुभिम् ।
 प्रमोचय⁽⁵⁾ दुःखशतैश्च सत्त्वान्निर्वाणामार्गं च प्रदर्शयस्व⁽⁶⁾ ॥ ५८ ॥
 अस्माभिर्ध्येषितु भाष धर्ममस्माननुगृह्ण इमं च लोकम् ।
 वल्गुस्वरं⁽⁷⁾ च मधुरं⁽⁸⁾ प्रमुञ्च सनुदानितं कल्पसकृन्नकोटिभिः ॥ ५९ ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवान्मक्षाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तद्यागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेषां
 15 ब्रह्मकोटीनयुतशतसहस्राणामध्येषणां विदित्वा तेषां च षोडशानां पुत्राणां राजकुमाराणां

1) क्लीष MSS. The whole passage wanting in O.

2) All but O. मम संगीत्य.

3) माभिः साङ्गप्याभिर्गाथाभिर्भाषते स्म A. °ध्यभायत्ते Cb. °भायत्ते स्म W.
 माभ्यां °षत्ते स्म B. माभ्यां °षत K. गाथाभिगीतेन धर्मचक्रप्रवर्तनायाध्येषितु O.

4) या Cb. K.

5) कृनाहि O., more original.

6) याहि O.

7) च B. K. W. O. चो Cb. मधुरं च A.

8) मनोरमं B.

9) B. adds मा.

तस्यां वेलायां⁽¹⁾ धर्मचक्रं प्रवर्तयामास त्रिपरिवर्तं द्वादशाकारमप्रवर्तितं श्रमणो न वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा ब्रह्मणा वान्येन वा केनचित्पुनर्लोके सकृ धर्मेण ।⁽²⁾ यदिदं दुःखमयं दुःखसमुद्यो ज्यं दुःखनिरोध इयं दुःखनिरोधगामिनो प्रतिपदार्यसत्यमिति । प्रतीत्यसमुत्पादप्रवृत्तिं च विस्तरेण संप्रकाशयामास । इति हि भिन्नवो ऽविद्या-
 प्रत्ययाः⁽³⁾ संस्काराः⁽³⁾ संस्कारप्रत्ययं विज्ञानं विज्ञानप्रत्ययं नामरूपं नामरूपप्रत्ययं षडा- 5
 यतनं षडायतनप्रत्ययः स्पर्शः स्पर्शप्रत्यया वेदना वेदनाप्रत्यया तृष्णा तृष्णाप्रत्ययमुपादानमुपादानप्रत्ययो भवो भवप्रत्यया जातिर्जातिप्रत्यया ज्ञरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासाः संभवन्ति । एवमस्य केवलस्य मूक्तो दुःखस्कन्धस्य समुद्यो भवति । अविद्यानिरोधात्संस्कारनिरोधः संस्कारनिरोधाद्विज्ञाननिरोधो विज्ञाननिरोधात्नामरूपनिरोधो नामरूपनिरोधात्षडायतननिरोधः षडायतननिरोधात्स्पर्शनिरोधः स्पर्शनिरो- 10
 धाद्वेदाननिरोधो वेदाननिरोधात्तृष्णानिरोधस्तृष्णानिरोधादुपादाननिरोध उपादाननिरोधाद्वननिरोधो भवनिरोधाज्जातिनिरोधो जातिनिरोधाज्ज्ञरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा निरुद्ध्यन्ते । एवमस्य केवलस्य मूक्तो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति ॥

सकृप्रवर्तितं चेदं भिन्नवस्तेन भगवता मूक्ताभिज्ञानाभिभवा तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेन धर्मचक्रं⁽⁴⁾ सदेवकस्य लोकस्य⁽⁵⁾ समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणाब्राह्मणि- 15
 कायाः प्रज्ञायाः सदेवमानुषामुरायाः पर्षदः पुरस्तादथ⁽⁷⁾ तस्मिन्नेव जणलवमुहूर्ते षष्ठेः⁽⁸⁾ प्राणिकोटोनपुतशतसकृन्नाणामनुपादायास्त्रवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि सर्वे च ते त्रैविद्याः

1) मूक्ता added except in Cb. O.

2) इदम् in Cb. only. यदुत इदं O.

3) या °रा K. W.

4) B. adds प्रवर्तं.

5) Left out in K.

6) व Cb. K. W.

7) B. O. add खलु.

8) षष्ठीनां A. Cb. W. षष्ठेः B. षष्ठः K.

षडभिज्ञा अष्टविमोक्षध्यायिनः⁽¹⁾ संवृताः । पुनरनुपूर्वेण भिन्नवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो⁽²⁾ द्वितीयां धर्मदेशनामकार्षीत्तृतीयामपि धर्मदेशनामकार्षीच्छतुर्थीमपि धर्मदेशनामकार्षीत् । अथ खलु भिन्नवस्तस्य भगवतो⁽³⁾ महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्यैकैकस्यां धर्मदेशनायां गङ्गानदीत्रालुकासंमानां⁽⁴⁾ प्राणिकोटीनयुतशतसकृन्नाणामनुपादायास्रवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि । ततः पश्चाद्विन्नवस्तस्य भगवतो गणानासमतिक्रातः आवकसंधो ऽभूत् ॥

तेन खलु पुनर्भिन्नवः समयेन ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता एव समानाः अद्वयागारादनागारिकां प्रव्रजिताः सर्वे च ते आमणोर अभूवन्पण्डिता व्यक्ता मेधाविनः कुशला बहुबुद्धशतसकृन्नचरिताविनो ऽर्थिनश्चानुत्तरायाः⁽⁵⁾ सम्यक्संबोधेः⁽⁶⁾ । अथ खलु भिन्नवस्ते षोडश आमणोरास्तं भगवत्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभूत्तं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धमेतद्बुधुः । इमानि खलु पुनर्भगवन्स्तथागतस्य बहूनि आवयकोटीनयुतशतसकृन्नाणि महर्हिकानि महानुभावानि महेशाब्द्यानि भगवतो धर्मदेशनायां परिनिष्पन्नानि । तत्साधु भगवांस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऽस्माकमनुकम्पामुपादायानुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य धर्मदेशयतु यद्वयमपि तथागतस्यानुशिलेमहि । अर्थिनो वयं भगवन्स्तथागतज्ञानदर्शनेन । भगवानेवास्माकमस्मिन्नेवार्थे साती त्वं च भगवन्सर्वसत्त्वाशयज्ञो ज्ञानीये ऽस्माकमध्याशयमिति ॥

1) MSS. but O. have मोक्षा for मोक्ष; O. has अर्हत्तः. But अष्टविमोक्षा as a Bahuvrīhi is meaningless.

2) From महा till बुद्धे left out in Cb. O. राजकुमारां added here in A. K. W.

3) From महा till बुद्धस्य left out in Cb. O.

4) कोप Cb. वालि for वालु O.

5) याः ऽधे; B. Cb. K. O. यां ऽधौ A. Ca. W.

6) नायां O.

7) In Cb. only.

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन तान्बालान्द्वारकान्वाङ्कुमारान्प्रव्रजितान्श्रामणो-
रान्दृष्ट्वा यावांस्तस्य राज्ञश्चक्रवर्तिनः परिवारस्ततो ऽर्धः प्रव्रजितो ऽभूदशीतिप्राणिको-
टोनयुतशतसकृन्नाणि ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेषां
श्रामणोरामध्यशयं विदित्वा विंशतेः कल्पसकृन्नाणामत्ययेन सद्धर्मपुण्डरीकं नाम ५
धर्मपर्यायं सूत्रात्तं महावैपुल्यं बोधिसत्त्वाववाद् सर्वबुद्धपरिग्रहं विस्तरेण संप्रकाशयामास
तासां सर्वासां चतसृणां पर्षदाम् ॥

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन तस्य भगवतो भाषितं ते षोडश राजकुमाराः श्राम-
णोरा⁽¹⁾ उद्दृहोते⁽²⁾वत्तो धारितवत्त⁽³⁾ आराधितवत्तः⁽⁴⁾ पर्याप्तवत्तः⁽⁵⁾ ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्ता- 10
न्षोडश श्रामणोरान्ध्याकापीर्दनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । तस्य खलु पुनर्भित्तवो महाभि-
ज्ञानानाभिभुवस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्येवं सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्यायं भाषिमा-
णस्य श्रावकाश्चाधिमुक्तवत्तस्ते⁽⁷⁾ च षोडश श्रामणोरा बहूनि च प्राणिकोटोनयुतशतस-
कृन्नाणि⁽⁸⁾ विचिकित्साप्राप्तान्यभूवन् ॥

1) In Cb. K. only. श्रामणोरकाः 0.

2) ह्येषु 0. ह्येति the rest.

3) Left out in Cb. धारयिषु 0.

4) आधरित B. left out in O.; which seems preferable.

5) पर्यापुनिषु 0.

6) प्य B.

7) मुच्यिषुः 0.

8) This agrees with Kumārajīva's version, as he reads 其餘衆生

千萬億種皆生疑惑 'all the rest of beings, a thousand myriads
of Koṭis, all felt doubts, and incertainty!' One Msc. has निर्वि^०, which would
seem more appropriate.

अथ खलु भिन्नवः स भगवान्महाभिज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्मय्यक्संबुद्ध इमं
सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमष्टौ कल्पसकृन्नापयविश्रात्तो भाषित्वा विहारं प्रविष्टः प्रति-
संलयनाय तथा प्रतिसेलीनश्च भिन्नवः स तथागतश्चतुरशीतिकल्पसकृन्नाणि विहारस्थित
एवासीत् ॥

- 5 अथ खलु भिन्नवस्ते षोडश आमणोरास्तं भगवत्तं महाभिज्ञानाभिभुवं तथागतं⁽¹⁾
प्रतिसेलीनं विदित्वा पृथक्पृथग्धर्मासनानि सिंहासनानि⁽³⁾ प्रज्ञाप्य तेषु नियमास्तं
भगवत्तं महाभिज्ञानाभिभुवं तथागतं नमस्कृत्य तं⁽⁴⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं विस्तरेण
चतसृणां पर्षदां चतुरशीतिकल्पसकृन्नाणि मंप्रकाशितवत्तः । तत्र भिन्नव एकैकं⁽⁶⁾ आम-
णोरो⁽⁷⁾ बोधिसत्त्वः⁽⁸⁾ षष्टि⁽⁹⁾गङ्गानदीवालुकासमानि प्राणिकोटीनयुतशतसकृन्नापयनुत्त-
10 रायां सम्यक्संबोधौ परिपाचितवान्समादापितवान्संक्षुर्षितवान्समुत्तैज्ञितवान्संप्रक्षुर्षित-
वानवतारितवान् ॥

अथ खलु भिन्नवः स भगवान्महाभिज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्मय्यक्संबुद्धस्तेषां
चतुरशीतेः⁽¹²⁾ कल्पसकृन्नाणामत्ययेन⁽¹³⁾ स्मृतिमान्संप्रज्ञानंस्तस्मात्तममाधेर्द्युतिष्ठेत् व्युत्थाय⁽¹⁴⁾

1) All but O. add कोटी.

2) From महा till गतं left out in Cb.

3) Left out in A. Cb.

4) From भगवत्तं till तं left out in Cb.

5) Some MSS. add कोटी.

6) कः K.

7) रा B. W.

8) वा Cb.

9) षष्टि is repeated in A only.

10) समादापितवान् left out in Cb.

11) संक्षुर्षितवान् left out in B. Cb. O.

12) ति A. W. तेः B. तीनां Cb. K. O.

13) कोटी added in A. B. Ca. W.

14) त्ययात् K.

च न भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्तथागतो⁽¹⁾ येन तद्धर्मासनं तेनोपसंक्रामदुपसंक्राम्य⁽²⁾
प्रज्ञप्त एवासने न्ययीदत् ॥

ममनत्तरनिपणश्च खलु पुनर्भित्तवः न भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्तथागतस्त-⁽³⁾
स्मिन्धर्मासने ऽथ⁽⁴⁾ तावदेव सर्वावसंत्तं पर्यन्मण्डलमवलोक्य भित्तुसंघमापन्नयामास । आश-
र्यप्राप्ता भित्तवो ऽद्भुतप्राप्ता इमे षोडश आमणोराः⁽⁵⁾ प्रज्ञावतो बद्धबुद्धकोटीनयुतशतसह- 5
स्रपर्युपासिताश्चोर्णचरिता बुद्धज्ञानपर्युपासका⁽⁷⁾ बुद्धज्ञानप्रतियाहका⁽⁸⁾ बुद्धज्ञानावतारका
बुद्धज्ञानसंदर्शकाः । पर्युपासधं भित्तव एतान्षोडश आमणोरान्पुनः पुनर्ये केचिद्भित्तवः आ-
वक्रयानिका वा प्रत्येकबुद्धयानिका वा बोधिसत्त्वयानिका वैषां कुलपुत्राणां धर्मदेशनां
न प्रतिक्षेप्यन्ति न प्रतिबाधियन्ते सर्वे ते त्तिप्रमनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेर्लाभिनो भवि-
ष्यन्ति सर्वे च ते तथागतज्ञानमनुप्राप्स्यन्ति ॥ 10

⁽⁹⁾तैः खलु पुनर्भित्तवः षोडशभिः कुलपुत्रैस्तस्य भगवतः शासने ऽथं सद्धर्मपुण्डरीको
धर्मपर्यायः पुनः पुनः संप्रकाशितो ऽभूत् । तैः खलु पुनर्भित्तवः षोडशभिः आमणोरैर्बोधि-
सत्त्वैर्महासत्त्वैर्यानि तान्येकैकेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन षष्टिषष्टिगङ्गानदीवालुकामानि⁽¹⁰⁾
सत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणि बोधाय समादापितान्यभूवन्सर्वाणि च तानि तैरेव सार्धं

1) From महा till गतो left out in Cb.

2) क्रामदुपसं left out in A. B. W. क्रामुपसं K.

3) From महा till गतस् left out in Cb. O. तथागतस् left out in K.

4) A. B. K. W. add खलु.

5) From अद्भुत till षोराः left out in Cb.

6) All but O. निपुत.

7) Left out in Cb.

8) In Cb. only. In O. much more prolix.

9) तेन B. Cb. तैश्च O.

10) कीप B.

तासु तासु ज्ञातिष्वनुप्रब्रजितानि तान्येव समनुपश्यन्तस्तेषामेवात्तिकाङ्क्षममश्रीयुः । तैश्च-
त्वारिंशद्बुद्धकोटीसंख्यापारागितानि केचिद्ग्याप्यारागयन्ति ॥

आरोचयामि वो भित्तवः प्रतिवेदयामि वो ये ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता ये
तस्य भगवतः शासने आमणोरा धर्मभाणका⁽³⁾ अभूवन्सर्वे ते ऽनुत्तरां सम्यक्संघोधिमभित्त-
5 बुद्धाः सर्वे च त एतर्हि तिष्ठन्ति धिपत्ते यापयन्ति दशसु दिनु नानाबुद्धेनत्रेयु बहूनां
आवकवोधिस्तत्रकोटोनपुतशतसंख्याणां धर्म देशयन्ति । यदुत⁽⁴⁾ पूर्वस्यां दिशि भित्तवो
ऽभिरृत्यां लोकधातावन्नोभ्यो १ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो २ मेरुकूटश नाम तथा-
गतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । पूर्वदक्षिणस्यां दिशि भित्तवः ३ सिंक्षोपश नाम तथागतो
ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ४ सिंक्षत्र⁽⁵⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । दक्षिणस्यां दिशि
10 भित्तव ५ आकाशप्रतिष्ठितश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ६ नित्यपरिनिर्वृत⁽⁶⁾
नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । दक्षिणपश्चिमायां दिशि भित्तव ७ इन्द्रधनश्च नाम
तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ८ ब्रह्मधनश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । पश्चिमायां
दिशि भित्तवो ९ अमितायुश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः १० सर्वलोकधातूपद्रवोद्दे-
गप्रत्युत्तीर्णाश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ।⁽⁷⁾ पश्चिमोत्तरस्यां दिशि भित्तवस्तमाल-
15 पत्रचन्दनगन्धाभिज्ञश्च ११ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो १२ मेरुकूटपश्च नाम तथा-
गतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । उत्तरस्यां दिशि भित्तवो १३ मेघस्वरदीप⁽⁸⁾श्च नाम तथागतो ऽर्ह-

1) कात्सद्धर्म K.

2) Left out in Cb.

3) बोधिस्तत्र left out in A. W.

4) यदिदं Cb. O.

5) ब्रह्मधनश्च A. K. W.

6) निर left out in A. K. W.

7) The whole sentence is left out in A. B.

8) मेघस्वरो B. मेघस्वरदीपश्च Cb. मेघस्वरश्च K. मेघस्वरदीपो नाम O.

न्सम्यक्संबुद्धो १४ मेघस्वर⁽¹⁾राज्ञश्च नाम तयागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । ⁽²⁾उत्तरपूर्वस्यां दिशि
भित्तवः १५ सर्वलोकभयच्छुम्भितत्वविधंसनकरश्च नाम तयागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऽर्हं
च भित्तवः १६ शाक्यमुनिर्नाम तयागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः षोडशमो मध्ये खल्वस्यां
सहायां लोकधातावनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः ॥

ये पुनस्ते भित्तवस्तदास्माकं ग्रामणोरभूतानां सत्त्वा⁽⁵⁾ धर्मं श्रुत्वत्तस्तस्य भगवतः 5
शासन एकैकस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य⁽⁶⁾ बहूनि गङ्गानदीवालुकासमानि सत्त्वकोटी-
नयुतशतसहस्राणि यान्यस्माभिः समादापितान्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ तान्येतानि भि-
त्तवो ऽद्यापि आवकभूमावेवावस्थितानि परिपाच्यन्त एवानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । एषै-
वैषामानुपूर्व्यनुत्तरायां⁽¹¹⁾ सम्यक्संबोधेरभिसंबोधेनाय⁽¹²⁾ । तत्कस्य हेतोः । एवं दुरधिमोच्यं⁽¹³⁾
हि भित्तवस्तथागतज्ञानम् । कतमे च ते भित्तवः सत्त्वा ये मया बोधिसत्त्वेन तस्य भगवतः 10

1) मेघस्वर B. W. O. मेघस्वर Cb. मेघेश्वर Ca.

2) This sentence till बुद्धः is left out in A.

3) भय B. W. भया Cb. K. लोकादीसभयमन्यितविधंसं O. Var. rr. mentioned
in English translation p. 179: भयाजितच्छुम्भि and भयदेवागच्छुम्भि.

4) रायां ०धौ A. W.

5) सत्त्वाना A. B. Cb. K. सत्त्वा W.

6) In B. only.

7) कोप A. B. Cb. W.

8) एतानि left out in W.

9) पद्यंत Cb.

10) एव left out in B.

11) पूर्वीं अनु A. B. Cb. W.

12) रां Cb.

13) बोधिमभिसंबुध्य Cb.

14) धिमो वा A. धिमोच्या B. धिमोद्यं Cb. धिमोच्यं K. धिमोचा W.
धिमुच्यनीयं O.

शासने अग्रमेयाण्यसंख्येयानि गङ्गानदीवालुकासमानि सञ्चकोटीनयुतशतसङ्क्राणि सर्व-
ज्ञताधर्ममुनश्चावितानि । पूर्वं ते भिन्नवस्तेन कालेन तेन समयेन सञ्चा अभूवन् ॥

ये⁽⁴⁾ च मम परिनिर्वृतस्थानागते ऽर्धान् आवका भविष्यन्ति बोधिसत्त्वचर्या च
श्रोष्यन्ति न चावभोत्स्यन्ते बोधिसत्त्वा वयमिति । किं चापि ते भिन्नवः सर्वं परिनिर्वा-
5 णसंज्ञिनः परिनिर्वास्यन्ति । अपि तु खलु पुनर्भित्तवो यद्दृग्मन्यासु⁽⁶⁾ लोकधातुष्वन्योन्यै-
र्नामधेयैर्विहृगामि⁽⁷⁾ तत्र ते पुनरुत्पत्स्यन्ते तथागतज्ञानं पर्येषमाणास्तत्र च ते पुनर्र्वैतां⁽⁸⁾
क्रियां श्रोष्यन्ति । एकमेव तथागतानां परिनिर्वाणं नास्त्यन्याद्विद्वितीयमितो बह्विनिर्वाणं
तथागतानाम् । एतद्विद्वन् उपायकौशल्यं वेदितव्यं धर्मदेशनाभिनिर्हाराश्च । यस्मिन्भि-
न्नवः समये तथागतः परिनिर्वाणकालसमयमात्मनः समनुपश्यति परिश्रुद्धां च पर्यदं पश्य-
10 त्यधिमुक्तिस्तरां अन्यधर्मगतिंगतां ध्यानवतीं मरुद्धानवतीम् । अथ खलु भिन्नवस्तथा-
गतो ऽपि काल इति विदित्वा सर्वान्बोधिसत्त्वान्सर्वश्रावकांश्च संनिपात्य⁽¹²⁾ पश्चादेतमर्थं⁽¹³⁾
संश्रावयति । न भिन्नवः किंचिद्दस्ति लोके द्वितीयं नाम यानं परिनिर्वाणं वा कः पुन-

1) लि K. W.

2) कोप Cb.

3) ता left out in B. ज्ञता left out in Cb. ज्ञताय ध O.

4) ते A.

5) समर्षयि B. W. समयि K.

6) न्येषु B. Ca. K.

7) व्यंवह्रियेय B. K. व्यंवह्रिये Cb.

8) पुनर्र्वैतां K.

9) द्वि K.

10) परि in K. O. only.

11) सर्वान्सर्वश्रा° B. सर्वबोधि° K.

12) संनिपातयित्वा Cb. समानयित्वा O.

13) व Cb. दिदमर्थं आ O.

14) Left out in Cb.

वीदस्तृतीयस्य । उपायकौशल्यं खल्विदं भिन्नवस्तथागतानामर्कतां⁽¹⁾ दूरप्रपञ्चं सत्त्वधातुं
विदित्वा क्लीनाभिरता⁽²⁾न्कामपङ्कमग्रांस्तत⁽³⁾ एषां भिन्नवस्तथागतस्तन्निर्वापां भाषते यद्-
धिमुच्यते⁽⁴⁾ ॥

तद्यथापि नाम भिन्नव इह स्यात्पञ्चयोजनशतिकमटवीकात्तारं महांश्चात्र जनकायः
प्रतिपन्नो भवेत् । रत्नद्वीपं गमनाय देशिकश्चैषामेको भवेद्यत्तः पण्डितो निपुणो मेधावी 5
कुशलः खल्वटवीडुर्गाणां स च तं सार्धमटवीमवक्रामयेत् । अथ खलु स महाजनकायः
आत्तः क्लात्तो भीतस्त्रस्त एवं वेदेत् । यत्खल्वार्यं⁽⁸⁾ देशिकं⁽⁹⁾ परिणायकं ज्ञानीया वयं हि
आत्ताः क्लात्ता भीतास्त्रस्ता अनिर्वृताः । पुनरेव प्रतिनिवर्तयिष्यामो ऽतिदूरमिति⁽¹⁰⁾
ऽटवीकात्तारमिति । अथ खलु भिन्नवः स देशिक उपायकुशलस्तान्पुरुषान्प्रतिनिवर्ति-¹¹
तुकामान्विदित्वा एवं चिन्तयेत् । मा खल्विदमे तपस्विनस्तादृशं महारत्नद्वीपं न गच्छेयु- 10
रिति । स तेषामनुक्रम्यार्थमुपायकौशल्यं प्रयोञ्जयेत् ।⁽¹²⁾ तस्या अटव्या⁽¹³⁾ मध्ये योजनशतं वा

1) अर्कतां left out in Cb.

2) तां A. B. Cb. ता W. तं K.

3) मग्रां तत्र A. मग्रां तत K. मग्रांस्तत Cb. विलग्नस्तत K. लग्नां तत्र W.
लग्नाः ततो भि° O.

4) त्तः B. ये for यद् O.

5) क left out in K.

6) Left out in Cb. O.

7) अति for अत्र O.

8) यत् left out in Cb.

9) A. B. K. W. O. add आर्य.

10) दूरेयम O.

11) वर्ति A. Cb. K. वर्तयि B. वर्ति W.

12) Cb. K. add स.

13) व्यां A. Cb. वी B. व्या K. W. All तस्याम°.

द्विपोजनशतं⁽¹⁾ वा त्रिपोजनशतं⁽²⁾ वातिक्रम्यद्विमयं नगरमभिनिर्मिगीयात् । ततस्तान्पुरुषानेवं वदेत् । मा भवतो भैष्ट्रं⁽³⁾ मा निवर्तधमयमसौ मरुत्जनपदे⁽⁴⁾ ऽत्र विश्राम्यत ।⁽⁵⁾ घत्र वो यानि कानिचित्करणीयानि तानि सर्वाणि कुरुधमत्र निर्वाणप्राप्ता विक्रधमत्र विश्राम्यताः । यस्य पुनः कार्यं भविष्यति स तं मरुत्जनपदोप⁽⁶⁾ गमिष्यति ॥

- 5 अथ खलु भित्तवस्ते कात्तारप्राप्ताः सञ्जा आश्चर्यप्राप्ता घद्भुतप्राप्ता⁽⁷⁾ भवेयुर्मुक्ता वयमटवीकात्तारादिक् निर्वाणप्राप्ता विक्रिष्याम इति । अथ खलु भित्तवस्ते पुरुषास्तदद्विमयं⁽⁸⁾ नगरं प्रविशेपुरागतसंज्ञिनश्च भवेयुर्निस्तीर्यासंज्ञिनश्च भवेयुः⁽⁹⁾ । निर्वताः शीतीभूताः स्म इति मन्येरन् । ततस्तान्स देशिको विश्राम्यन्विदित्वा तदद्विमयं⁽¹⁰⁾ नगरमन्तर्धापयेत्तन्तर्धापयित्वा च तान्पुरुषानेवं वदेत् । आगच्छतु भवतः सञ्जा अभ्यासन्न एष मरुत्जनपदोपः⁽¹¹⁾ ।
- 10 इदं तु मया नगरं युष्माकं विश्रामणार्थमभिनिर्मितमिति ॥

एवमेव भित्तवस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो युष्माकं सर्वसञ्चानां च देशिकः । अथ खलु भित्तवस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध एव पश्यति ।⁽¹²⁾ मरुदिदं क्लेशकात्तारं निगसत्सर्वं⁽¹³⁾

1) वा द्वि° वा left out in A. W.

2) त्रि° वा left out in B. Cb. K.

3) A. adds मितो B. W. add मितिः Cb. reads माषध (meant भाषध) for भैष्ट्र. O. has भाषध.

4) जनपदे K.

5) आम घत्र K. अमथ O.

6) द्वीपनगरं A. W. मरुत्जनपदोप B. K.

7) Left out in Cb.

8) मृ B. Cb. K.

9) K. adds निर्वाणसंज्ञिनश्च भवेयुः.

10) मृ B. Cb. K.

11) से B. K. शे O.

12) मरुत्तमिदं Cb. O.

13) र्भे A. B. K. W.

निष्क्रान्तव्यं⁽¹⁾ प्रकृतव्यम्⁽²⁾ । मा खल्विम एकमेव⁽⁸⁾ बुद्धज्ञानं श्रुत्वा इवेणैव⁽⁴⁾ प्रतिनिवर्तये-
 पुर्नवोपसंक्रमेयुः । ब्रह्मपरिक्लेशमिदं⁽⁵⁾ बुद्धज्ञानं समुदानयितव्यमिति । तत्र तथागतः
 सत्त्वान्दुर्बलाशयान्विदित्वा यथा स देशिकस्तदृद्धिमयं नगरमभिनिर्मितीते तेषां सत्त्वानां
 विश्रामणार्थं विश्रातानां वैषामेव⁽⁶⁾ कथयतीदं खल्वृद्धिमयं नगरमिति । एवमेव भित्तव- 5
 स्तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धो महोपायकौशल्येनात्तरा द्वे निर्वाणभूमौ सत्त्वानां विश्रा-
 मणार्थं देशयति संप्रकाशयति⁽⁷⁾ । यदिदं भावकभूमिं प्रत्येकबुद्धभूमिं च । यस्मिंश्च भित्तवः
 समये ते सत्त्वास्तत्र स्थिता भवन्ति । अथ खलु⁽⁸⁾ भित्तवस्तथागतो ऽप्येवं संश्रावयति । न
 खलु पुनर्भित्तवो यूयं कृतकृत्याः कृतकरणायाः⁽¹⁰⁾ अपि तु खलु पुनर्भित्तवो युष्माकमभ्याशं⁽¹¹⁾
 इतस्तथागतज्ञानं व्यवलोकयध्वं भित्तवो व्यवचारयध्वं यद्युष्माकं निर्वाणं नैव निर्वाणम्⁽¹²⁾ ।
 अपि तु खलु पुनरुपायकौशल्यमेतद्भित्तवस्तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां यत्नीणि 10
 यानानि संप्रकाशयन्तीति ॥

अथ खलु भगवानिममेवार्थं⁽¹³⁾ भूयस्या मात्रयोपदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा
 अभ्राषत ॥

1) In Cb. only.

2) Left out in B. Cb.

3) खलु मे एमेव A. खल्विमे एकमेव B. खल्विमे एवमेव Cb. खल्विदमेव K.
 खल्विमे एकमेव W. खल्विमे सत्त्वा एक एव O.

4) द्वाविनाथ Cb.

5) A. W. add सं.

6) K. adds सत्त्वानाम् before एवम्.

7) In A. W. only.

8) Left out in A. K. W.

9) पुनर् left out in A. B. Cb. K.

10) From अपि till निर्वाणम् left out in A.

11) अभ्यासे in B. K. W.

12) नैतन्नि K. नैव O. नैवं the rest.

13) र्थगतिं A. B. W. मामेवार्थगतिं K.

- अभिज्ञज्ञानाभिम् लोकनायको यद्बोधिमपडस्मि निषण्ण आसीत् ।
 दशेक⁽²⁾ सो अत्तरकल्प पूर्णान्न लप्सि बोधिं परमार्थदर्शी ॥ ६० ॥
 देवाथ नागा अनुराथ गुह्यका उच्युक्त पूजार्थं जिनस्य तस्य ।
 पुष्पाणा वर्षे प्रमुमोचु तत्र बुद्धे च बोधिं नरनायके ऽस्मिन् ॥ ६१ ॥
 5 उपरि⁽³⁾ खे डुन्डुभयो विनेड⁽⁴⁾ सत्कारपूजार्थं जिनस्य तस्य ।
 सुडुःखिता चापि जिनेन तत्र चिरबुध्यमानेन अनुत्तरं पदम् ॥ ६२ ॥
 दशान चो अत्तरकल्प⁽⁶⁾ अत्ययात्स्पृशे स बोधिं भगवाननाभिभूः ।
 कृष्टा उदयास्तद् घासु⁽⁷⁾ सर्वे देवा मनुष्या भुञ्जामुराश ॥ ६३ ॥
 वीराः कुमारो अथ तस्य षोडश पुत्रा गुणाढ्या नरनायकस्य ।
 10 उपसंक्रमी प्राणिसकृन्नकोटिभिः पुरस्कृतास्तं द्विपदेन्द्रमग्रम् ॥ ६४ ॥
 वन्दित्वा पादौ च विनायकस्य अध्येषिषू धर्म प्रकाशयस्व ।
 अस्मांश्च तर्पेत्स्मिं च लोकं सुभाषितेनेकं नरेन्द्रसिंह ॥ ६५ ॥
 चिरस्य लोकस्य दशदिशे ऽस्मिन्विदितो ऽसि उत्पन्नो महाविनायक ।
 निमित्तसंचोदनहेतु प्राणिनां ब्राह्म⁽⁸⁾ विमानानि प्रकम्पयस्तः ॥ ६६ ॥
 15 दिशाय पूर्वाय सकृन्नकोट्यः क्षेत्राण पञ्चाशद्भूषि कम्पिताः ।
 तत्रापि ये ब्राह्मविमान अग्रास्ते तेजवन्तो अधिमात्रमासि⁽¹¹⁾ ॥ ६७ ॥

1) यदि Cb. O.

2) दशसकृन्नो K.

3) उपरि खे A. उपरिखे खे B. K. उपरेव च Cb. उपरि खे W. उपरे च ते O.

4) विनर्दति Cb. निनादयो O.

5) चासि O.

6) म Cb. O.

7) सो A. स B. सि Cb. W. O. सु K.

8) ब्राह्मं K. W.

9) प्रकाश Cb. °यत्तो O.

10) ब्र A. W.

11) अधिमानमासी A. W. अधिमात्र आसि B. Cb. K. O.

विदित्व ते पूर्वनिमित्तमीदृशमुपसंक्रमी लोकविनायकेन्द्रम् ।
 पुष्पैरिह्मिभ्योकिरियाण नायकमर्षेति⁽²⁾ ते सर्व विमान तस्य ॥ ६८ ॥
 अध्येषिषू चक्रप्रवर्तनाय गाथाभिगीतेन⁽³⁾ अभिस्तविंसु ।
 तूष्णीं च सो आसि नरेन्द्रराजा न ताव कालो मम धर्म भाषितुम् ॥ ६९ ॥
 एवं दिशा दक्षिणयापि तत्र अथ पश्चिमाहेष्टिम⁽⁵⁾ उत्तरस्याम् ।
 उपरिष्टिमायां विदिशासु चैव आगत्य ब्रह्मणा⁽⁶⁾ सकृन्नकोद्यः ॥ ७० ॥
 पुष्पेभि⁽⁷⁾ अभ्योकिरियाण नायक⁽⁸⁾ पादौ च वन्दित्व विनायकस्य ।
 निर्यातयित्वा च विमान सर्वानभिष्टवित्वा पुनरभ्ययाचि⁽¹⁰⁾ ॥ ७१ ॥
 प्रवर्तया⁽¹¹⁾ चक्रमनत्तचतुः सुडुर्लभस्त्वं बहुकल्पकोटिभिः ।
 दर्शेहि मैत्राबल⁽¹²⁾ पूर्वसेवितमपावृणोही⁽¹³⁾ अमृतस्य द्वारम् ॥ ७२ ॥
 अध्येषणां ज्ञात्वा अनत्तचतुः प्रकाशते⁽¹⁴⁾ धर्म बहुप्रकारम् ।
 चत्वारि सत्यानि च विस्तरेण प्रतीत्य सर्वे इमि⁽¹⁵⁾ भाव उत्थिताः⁽¹⁶⁾ ॥ ७३ ॥

5

10

-
- 1) अभ्यो B. K. O. अभ्या the rest.
 - 2) स्पशेषु Cb. °किरि तं मकामुनि निर्यादयिन्सुश्च वि O.
 - 3) गीतेन A. K. W. O. गीतेभि the rest.
 - 4) जिने Cb.
 - 5) महे A. W. मेहे B. माहे Cb. महे K. पश्चिमायोत्तरहेष्टिमायाम् O.
 - 6) ब्रह्मणा W. ब्राह्मणा Cb.
 - 7) Only in O.
 - 8) च तत्र तायिनं B. अभ्योकिरियाण च ते तायिनं K. अभ्योकिरिय विनायकं O. अभ्याकिरियाण च Cb.
 - 9) सर्वे K. O.
 - 10) पुनरभ्ययाचि A. B. K. W. पुनरप्यवाचि Cb. पुनरेव याचि O.
 - 11) य K. O. The final vowel long before the pause.
 - 12) मैत्राबल O.; ep. Pāli mettā.
 - 13) वृणाहि O.; better.
 - 14) प्रभाषते Cb. प्रकाशि स O.
 - 15) इम K.
 - 16) उत्थिता A. W. उच्छिता B. संभुता Cb. उत्थिताः K.

- अविद्य⁽¹⁾ आदीकरियाण⁽²⁾ चनुमानप्रभायते स मरणात्तडुःखम् ।
 ज्ञातिप्रसूता इमि सर्वदोषा मृत्युं च मानुष्यमिमेव ज्ञानद्य ॥ ७४ ॥
 समनत्तरं भाषितुं⁽⁴⁾ धर्म तेन बद्धप्रकाश विविधा अनन्ताः ।
 श्रुत्वानशीतोत्पतान कोट्यः सन्नाः स्थिताः आवकभूतले लघुम्⁽⁶⁾ ॥ ७५ ॥
 5 त्तां द्वितीयं अपरं श्रुयि जिनस्य तस्यो⁽⁷⁾ बद्धधर्म भायतः ।
 विशुद्धसन्ना यद्य गङ्गवालुकाः⁽⁸⁾ त्ताणेन ते आवकभूतं⁽⁹⁾ आसीत् ॥ ७६ ॥
 ततोत्तरी⁽¹⁰⁾ अगणेषु तस्य आसीत्संघस्तदा लोकविनायकस्य ।
 कल्पान कोटीनयुता गणेषु एकैकं⁽¹³⁾ नो चात्तु लभेय तेषाम् ॥ ७७ ॥
 ये चापि ते षोडश राजपुत्रा ये शौरसा चैलकभूत सर्वे ।
 10 ते आमणोरा श्रवचिंसु⁽¹⁶⁾ तं जिनं प्रकाशया⁽¹⁷⁾ नायक अग्रधर्मम् ॥ ७८ ॥

1) आदि A. W. आशी B. Cb. आदी K. O.

2) णाय K.

3) All but O. मरणमनन्त.

4) त K. O.

5) Left out in Cb.

6) भूमिये लघु O.; the others भूतलेघुम्.

7) तस्य O., preferable.

8) लि Cb. K. W. O.

9) भूमि B. K. सर्वि Cb. O.

10) रं A. read रिरं.

11) य A. B. W.

12) गणेषु K. गणेषा O.

13) कु Cb. K. कि O.

14) त्त A. Cb. K. W. तु B. नो च लभेत अन्तम् O. The others have लभेयु.

15) बल A. चेन्न B. K. वेन्न Cb. चेल W. चेड O.

16) °चित्सु K. चिन्सु O.

17) शय O.; correctly.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

SADDHARMAPUNDARĪKA.

EDITED BY

Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio.

3.

ST.-PÉTERSBOURG, 1909.

Commissionnaires de l'Académie Impériale des Sciences:

J. Glasounof et C. Ricker à St.-Pétersbourg,	N. Kymmel à Riga,
N. Ogiobline à St.-Pétersbourg et Kief,	Luzac & Cie. à Londres,
N. Karbasnikof à St.-Pétersbourg, Moscou, Varsovie et Vilna,	Voss' Sortiment (G. W. Sorgenfrey) à Leipsic.

Preis: 1 Rbl. = 2 Mk. 50 Pf.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Novembre, 1909. Prince *B. Golícyn*, pour le Secrétaire Perpétuel.

Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.
Vass.-Ostr., 9 ligne, № 12.

(1) यथा वयं लोकविद् भवेम यथैव त्वं सर्वज्ञानामुत्तमं ।
 इमे च सत्त्वा भवि सर्वि एव यथैव त्वं वीर विप्रुद्धचतुः ॥ ७५ ॥
 सो चा जिनो (6) आशयु ज्ञात् तेषां कुमारभूतान (7) तथात्मज्ञानाम् ।
 प्रकाशयो उत्तममग्रबोधिं दृष्टान्तकोटीनयुतेरनेकेः ॥ ८० ॥
 केतूसदृशैरुपदर्शयत्तो (8) अभिज्ञानं च प्रवर्तयत्तः ।
 भूतां चरि (10) दर्शयि (11) लोकनाथो यथा चरत्तो (12) विडुबोधिसत्त्वाः ॥ ८१ ॥
 इदमेव सद्धर्मसुपुण्डरीकं वैपुल्यसूत्रं भगवानुवाच ।
 गाथासदृशेहि अनल्पकेहि (14) येषां प्रमाणं यद्य गङ्गवास्तिकाः (15) ॥ ८२ ॥
 सो चा जिनो (16) भाषिय सूत्रमेतद्विद्वान् (17) प्रविशित्व (18) विलसयित् (19) ।
 पूर्णानशीतिश्चतुरश्र कल्पान्समाहितैकासनि लोकनाथः ॥ ८३ ॥

5

10

- 1) य A. B. Cb. W. त K.
- 2) प्रज्ञा A. B. K. W. जिना Cb. प्रज्ञान उ O.
- 3) मा K.
- 4) सर्व एवं A. W. सर्वमेव B. सत्त्व एव Cb. सर्वि एव K.
- 5) चतुष्पा Cb.; i. e. चतुषः.
- 6) चञ्जिना Cb. चञ्जिनो K. च जिनो A. B. Ca. W. च जिन O.
- 7) दा Cb.
- 8) यंत A. B. W. O. यंतो Cb. K.
- 9) प्रवर्तयंतः A. B. प्रकीर्तयंतो Cb. प्रवर्तयंतो K. प्रवर्तयंतो W.
- 10) श्र Cb. W.
- 11) देशय Cb.
- 12) व B. Cb. W. च K. Read चरत्ति.
- 13) स B. सु K. left out in Cb. W. From अभिज्ञानं until वैपुल्य° want-
ing in O.
- 14) स Cb. अनूयकेभिरु O.
- 15) In all but A. W. का.
- 16) चञ्जिनो W. च जिनो the rest.
- 17) र A. Cb. K. W. O. रू B.
- 18) प्राषसित्व A. W. प्रविसित्व B. प्रतिसित्व Cb. प्रविशित्व K. O.
- 19) यीत A. Cb. W. यीत् K. यित्वा B. यीतः O.

- ते आमणोराश्च विदित्वा नायकं विकृष्टि⁽¹⁾ आसन्नमनिष्कमत्तम् ।
 संश्रावयिंस्तु⁽²⁾ बहुप्राणिकोटिनां बौद्धं इमं ज्ञानमनाम्नवं शिवम् ॥ ८४ ॥
 पृथक्पृथगासनं⁽³⁾ प्रज्ञापित्वा अभाषि तेषामिदमेव सूत्रम् ।
 मुगतस्य तस्य⁽⁴⁾ तद् शासनस्मिन्⁽⁵⁾ अधिकारं कुर्वन्तिममेवत्रूपम् ॥ ८५ ॥
 5 गङ्गा यथा वालुकं अग्रमेयां सक्तस्य⁽⁶⁾ तद् आवयिंस्तु ।
 एकैकु⁽⁷⁾ तस्य⁽⁸⁾ मुगतस्य पुत्रो विनेति सन्नानि अनल्पकानि ॥ ८६ ॥
 तस्यो⁽⁹⁾ जिनस्य⁽⁹⁾ परिनिर्वृतस्य चरित्वा ते पश्यिंस्तु⁽¹⁰⁾ बुद्धकोट्यः ।
 तेही⁽¹¹⁾ तदा आवितकेकि सार्धं कुर्वन्ति पूत्रां द्विपदोत्तमानाम् ॥ ८७ ॥
 चरित्वा चर्या⁽¹²⁾ विपुलां विशिष्टां बुद्ध्या⁽¹³⁾ च ते बोधिं दशद्विंशाम् ।
 10 ते षोडशा तस्य जिनस्य पुत्रा दिशामु सर्वासु द्वयो द्वयो जिनाः ॥ ८८ ॥

1) र A. B. Cb. K. रि W. रमा O.

2) यत्सु A. यंस्तु B. यिंस्तु Cb. K. यिन्सु O. यित् W.

3) All but O. नि; but आसनम् is of the neuter gender.

4) All तस्यो, except O.

5) रू K.

6) यो W. Rather याः.

7) क A. B. K. W. O. कु Cb.

8) तत्र B. K.

9) स्य A. Cb. W. O. स्यो B. K.

10) चरिष्यते पश्यिंस्तु Cb.

11) तेहि K. तेभिः सक्त O.

12) विमलां O.

13) बुध्या A. बुध्वा W. प्राप्ताश्च O.

14) दशन्दि O.

ये चापि संश्रावितका तदासौ ते श्रावका तेषं जिनान सर्वे ।

⁽³⁾ इममेव बोधिं उपनामयन्ति क्रमक्रमेण ⁽⁴⁾ विविधैरूपयैः ॥ ८५ ॥

अहं पि अभ्यन्तरि ⁽⁵⁾ तेषं ⁽⁶⁾ आसीन्मयापि संश्रावित सर्वि ⁽⁷⁾ यूप्यम् ।

तेनो ⁽⁸⁾ मम श्रावक यूयमद्य बोधावुपायेन ⁽⁹⁾ कृ सर्वि नेमि ॥ ९० ॥

⁽¹⁰⁾ अयं खु हेतुस्तद् पूर्व आसीदयं प्रत्ययो येन ऊ धर्म भाषे ।

नयाम्यहं येन ममाद्यबोधिं मा भित्तवो उच्चसथेकं स्थानि ॥ ९१ ॥

यथाट्वी उग्र भवेय दारूणा शून्या निरालम्ब निराश्रया च

बहुश्रयापदा चैव श्रयानिया च बालान सा भीषणिका भवेत् ॥ ९२ ॥

पुरुषाणा च तत्र सकृन्नेका ⁽¹⁴⁾ ये प्रस्थितास्तामट्वी भवेयुः ।

अट्वी च सा शून्य भवेत् दीर्घा पूर्णानि पञ्चाशत् ⁽¹⁵⁾ योजनानि ॥ ९३ ॥

5

10

1) सि B. K.

2) शु A. K.

8) द् A. B. K. W. म Cb. कृमेव बाधौ O.

4) णा A. B. K. W. O. णा Cb.

5) रु Cb. र O. रि the rest.

6) शु A. Cb. K. W. ष B. O.

7) युष्मि सर्वे O. Cp. युष्मे Mahāvastu I, 313, s; III, 86, 7.

8) तेन A. B. W. O. तेनो Cb. K.

9) नकृ A. W. O. तिम Cb. निकृ B. Ca. K. कृ = ऊ, Skr. अहं.

10) अहं Cb.

11) योनि B. येमि K. W. येन यमद्य O. Read येनिममद्य०.

12) यथापि अट्वी भवि अद्य Cb. यथापि अट्वी भवि दुर्ग O.

13) चैव पदानिया च A. W. चैव श्रयानियानि B. चैव श्रयानिया च K. श्र-
यान Cb.

14) का A. O. क B. के Cb. K. को W.

15) ति A. B. K. W. त Cb. O.

- पुरुषश्च घ्राद्यः स्मृतिमत्सु⁽¹⁾ व्यक्तो धीरो विनीतश्च विशारदश्च
 यो देशिकस्तेषु⁽²⁾ भवेत् तत्र अटवीय डुर्गाय सुभैरवाय ॥ १४ ॥
- 4) ते चापि खिन्ना बद्धप्रोणिकोद्य⁽⁵⁾ उवाच तं देशिक तस्मि⁽⁷⁾ काले ।
 खिन्ना वयं धार्य न शक्नुयाम⁽⁸⁾ निवर्तनं अथिह⁽⁹⁾ रोचते नः ॥ १५ ॥
- 5 कुशलश्च सो पि⁽¹⁰⁾ तद् पण्डितश्च प्रणायकोपाय तदा विचिन्तयेत् ।
 धिक्कष्ट रत्नैरिमि सर्चि⁽¹²⁾ बाला भक्ष्यन्ति आत्मान निवर्तयन्तः ॥ १६ ॥
- पन्नू⁽¹⁴⁾ हं ऋद्धिबलेन⁽¹⁵⁾ वाद्य नगरं मरुत्तं अभिनिर्मिणोयम्⁽¹⁶⁾ ।
 प्रतिमण्डितं वेष्मसकृत्कोटिभिर्विकार-उद्यानुपशोभितं च ॥ १७ ॥
- चापो नदीयो⁽¹⁷⁾ अभिनिर्मिणोयम्⁽¹⁶⁾ आरामपुष्पे प्रतिमण्डितं च ।
 10 प्राकारद्वारैरूपशोभितं च नारीनैश्चाप्रतिमैरुपेतम् ॥ १८ ॥

1) त्त B. O.

2) तत्र भवेत् तेषाम् O. The others have तस्य for तेष.

3) भवेच्च K.

4) ये K.

5) प्राण K. O.

6) द्याः B. द्यो Cb. टय O.

7) तस्मिं K. W. तस्मिन् A.

8) कामा A. W. कर्मा B. चासो Cb. यामो K. यामु O.

9) अदिह K.

10) पि A. B. K. W. O. पी Cb.

11) यु K.

12) चात्र Cb. वारा W.

13) वसन्ति B. भंशिनसु O.

14) The whole of the 97th verse and the first half of the next are left out in Cb.

15) चा K. W. अ O.

16) ०र्मिणोयम् A. ०र्मिनिवा B. ०र्मिणोयम् K. ०र्मिमिलित्वा W. ०र्मि-
 णोयम् O.

17) या A. यो B. K. left out in W.

18) ष्य A. K. W. O. ष्ये B.

निर्माणु⁽¹⁾ कृत्वा इति तान्स्वदेय मा⁽²⁾ भायथा कृष करोथ चैव ।
 प्राप्ता भवतो नगरं वरिष्ठं प्रविश्य कार्याणि कुरु⁽³⁾त्तिप्रम् ॥ १९ ॥
 उदप्रचिता भवथेक्⁽⁴⁾ निर्वृता निस्तीर्णा⁽⁴⁾ सर्वा अटवो अशेषतः ।
 आश्वासनार्थाय वदेति वाचं कथं न⁽⁵⁾ प्रत्यागतं सर्वि⁽⁶⁾ अस्या⁽⁷⁾ ॥ १०० ॥
 विश्रातन्नपांश्च विदित्वा सर्वान्समानपित्वा च पुनर्ब्रवीति । 5
 आगच्छ⁽⁸⁾ मन्वा श्रूणोथ भाषतो ऋद्धीमयं नगरमिदं विनिर्मितम् ॥ १०१ ॥
 युष्माकं खेदं च मया विदित्वा निवर्तनं मा च भविष्यतीति ।
 उपायकौशल्यमिदं ममेति ज्ञनेथ वीर्यं गमनाय ह्यीयम् ॥ १०२ ॥
 एमेव⁽¹⁰⁾ कं भिन्नव देशिको वा⁽¹¹⁾ प्रणायकः प्राणिसकृन्नकोटिनाम् ।
 खिद्यन्त पश्यामि तथैव प्राणिनः क्लेशाण्डकोशं न प्रभोत्ति भेतुम् ॥ १०३ ॥ 10
 ततो मया चिन्तितु एष अर्थो विश्रामभूता इमि¹² निर्वृतीकृता⁽¹³⁾ ।
 सर्वस्य दुःखस्य निरोधं⁽¹⁴⁾ एष अर्हन्तभूमौ कृतकृत्य यूयम् ॥ १०४ ॥

1) ए A. Cb. K. W. णु B. अभिनिर्मिणित्वा O.

2) आभासे A. W. मा ना K. थ for था O., correctly.

3) ध्वं W. करोथ O., better.

4) All but O. absurdly वि for नि.

5) च B. नु in the others.

6) गत left out in A. W.

7) अस्मा A. W. अस्या, Skr. स्यात्, for अस्यु, Skr. स्युः.

8) ध्व K. था the rest but O.

9) ०र्त्तनं माखु न भेष्य K. तु for च O. The original r. perhaps मा सु, Skr.

मा स्म.

10) एवमेवाकं A.

11) परि O.

12) इय B. K.

13) ता in all MSS.

14) निरोध O. नुबोध in all other MSS. But Kumārajīva seems to read

निरोध.

- समये यदा तु स्थितं अत्र स्थाने पश्यामि यूपमकृतं तत्र सर्वान् ।
 तदा च सर्वानि कृत्वा संनिपात्य भूतार्थमाख्यामि यथैष धर्मः ॥ १०५ ॥
 उपायकौशल्यं विनायकानां गन्धान् देशेति त्रयो मरुर्षा ।
 एकं हि यानं न द्वितीयमस्ति विश्रामणार्थं तु द्वि यानं देशिता^(११) ॥ १०६ ॥
 ततो वदमि^(१०) अक्रम्य भिक्षुवो जनेषु वीर्यं परमं उदारम् ।
 सर्वज्ञज्ञानस्य कृतेन यूपं नैतावता निर्वृतिं काचि भोति^(१०) ॥ १०७ ॥
 सर्वज्ञज्ञानं तु यदा स्पृशिष्यथ दशो बला ये च जिनान् धर्माः ।
 द्वात्रिंशतीलक्षणपञ्चधारो बुद्धा भवित्त्वान भवेथ निर्वृताः ॥ १०८ ॥
 एतादृशी देशेन नायकानां विश्रामकृतोः प्रवदन्ति निर्वृतिम् ।
 विश्रामं ज्ञात्वा न च निर्वृति^(११) सर्वज्ञज्ञाने उपनेत्ति सर्वान्^(१२) ॥ १०९ ॥
 इत्यार्यसङ्घर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये^(१३) पूर्वयोगपरिवर्तो नाम सप्तमः ॥

- 1) कृतं A. Cb. K. W. O. कृतं B. To read वो for यूपम्?
- 2) In B. only.
- 3) सत्वात् Cb. O. has भूमौ for तत्र सर्वान्.
- 4) तथा A. B. W. ततो कृ O.
- 5) य B.
- 6) ल्य A. B. K. W. O. ल्यु Cb.
- 7) यश्च A. च B. न K. च W. left out in Cb.
- 8) ता A. W. ते Cb. देशना B. K.
- 9) All but O. वदामी.
- 10) This latter half of the verse is left out in Cb. MSS. वि for चि.
- 11) या O.; should be य.
- 12) सर्वमिति B. सर्वानिति Cb. सर्वे O. उपनेति सर्वानिति K.
- 13) इति सङ्घर्मपुण्डरीके A. W. आर्यसङ्घर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्याय B. आर्य पर्याय K. left out altogether in Ca. Cb.

VIII.

अथ खल्व्वायुष्मान्पूर्णा⁽¹⁾ मैत्रायणीपुत्रो भगवतो ऽत्तिकादिदमेवंद्वयमुपायकौशल्य-
 ज्ञानदर्शनं⁽²⁾ संधाभाषितनिर्देशं श्रुत्वा⁽³⁾ च मरुताश्चावकाणां व्याकरणं श्रुत्वेमां च पूर्वयोगप्र-
 तिसंयुक्तां कथां श्रुत्वेमां च भगवतो वृषभतां⁽⁴⁾ श्रुत्वाश्चर्यप्राप्तो भूद्भुतप्राप्तो भूत्तिरामिषेण
⁽⁶⁾ च चित्तेन⁽⁷⁾ प्रीतिप्रामोद्येन स्फुटो भूत् । मरुता च प्रीतिप्रामोद्येन मरुता च धर्मगौरवे-
 षोत्थायासनाद्भगवतश्चरणयोः प्रणिपत्यैवं चित्तमुत्पादितवान्⁽⁹⁾ । आश्चर्यं भगवन्नाश्चर्यं ६
 सुगत परमदुष्करं तथागता अर्हत्तः सम्यक्त्तंबुद्धाः कुर्वन्ति य इमं नानाधातुकं लोकमनु-
 वर्तयन्ते⁽¹⁰⁾ बहुभिश्चोपायकौशल्यज्ञाननिर्देशनिः सन्नानां धर्मं देशयन्ति⁽¹¹⁾ तस्मिंस्तस्मिंश्च सन्ना-
 न्विलग्नानुपायकौशल्येन प्रमोचयन्ति । किमत्र भगवन्नस्माभिः शक्यं कर्तुम् । तथागत
 एवास्माकं जानीत आशयं पूर्वयोगचर्यां च । स भगवतः पादौ शिरसाभिवन्धैकात्ते स्थितो
 ऽभूद्भगवत्तमेव नमस्कुर्वन्ननिमिषाभ्यां च नेत्राभ्यां⁽¹²⁾ संप्रेक्षमाणः ॥

10

1) णा B.

2) न Cb. K. W.

3) तं K.

4) मि Cb. K. भितं O.

5) भूत् in Cb. only. बभूव in O.

6) In Cb. only.

7) Left out in B. Cb. K. भोजनं is added in A. W.

8) योर्नि K. पादयोः शिरसा O.

9) A. W. add उत्पादयामासुः; Cb. O. read °मास.

10) त्तन्ति B. Cb. K. त्तित्ति O..

11) A. adds स्म.

12) नयना B. K. °भिर्नेत्रेभि प्रे° O.

अथ खलु भगवानायुष्मतः पूर्णास्य मैत्रायणीपुत्रस्य चिताशपमवलोक्य सर्वावत्तं
 भिन्नसंघमामहयते स्म । पश्यथ ⁽¹⁾ भिन्नवो यूयमिमं श्रावकं पूर्णं मैत्रायणीपुत्रं यो मयास्य ⁽²⁾
 भिन्नसंघस्य धर्मकथिकानामध्यो निर्दिष्टो बद्धभिश्च भूतेर्गुणैरभिष्टुतो बद्धभिश्च प्रकारैर-
 स्मिन्मम शासने सद्धर्मपरिग्रहायभियुक्तः । चतसृषां ⁽⁴⁾ पर्यदां संदर्भकः ⁽⁵⁾ समादायकः समुत्ते-
 5 ङकः संप्रदर्भको ⁽⁶⁾ ज्ञात्तो धर्मदेशनया ⁽⁷⁾ अनालसस्य धर्मस्याख्याता ⁽⁸⁾ अलमनुप्रकृता सब्र-
 ह्मचारिणाम् । मुक्ता भिन्नवस्तथागतं नान्यः शक्तः पूर्णं मैत्रायणीपुत्रमर्थतो वा व्यञ्जन्तो
 वा पर्यादातुम् । तत्किं मन्यध्वे भिन्नवो ममैवायं सद्धर्मपरिग्राहक इति । न खलु ⁽¹⁰⁾ पुनर्भि-
 न्नवो युष्माभिरिवं द्रष्टव्यम् । तत्कस्य हेतोः । अभिज्ञानान्यदं भिन्नवो ज्ञाते ऽध्वनि नव-
 नवतीनां बुद्धकोटीनां यत्रानेनैव तेषां बुद्धानां भगवतां शासने सद्धर्मः परिगृहीतः । तस्य-
 10 थापि नाम ममैतर्हि सर्वत्र चाप्यो धर्मकथिकानामभूत्सर्वत्र ⁽¹²⁾ च सून्यतागतिगतो ऽभूत्स-
 र्वत्र च प्रतिसंविदां लाभ्यभूत्सर्वत्र च बोधिसत्त्वाभिज्ञामु गतिगतो ऽभूत् । सुविनिश्चि-
 तधर्मदेशको निर्विचिकित्सधर्मदेशकः परिशुद्धधर्मदेशकश्चाभूत् । तेषां च बुद्धानां भगव-
 तां शासने यावदायुष्प्रमाणं ⁽¹⁴⁾ ब्रह्मचर्यं चरितवान्सर्वत्र च श्रावक इति संज्ञायते स्म । स

1) Some MSS. have पश्यध्वं.

2) स्य left out in A. W. ये O.

3) यो B. K. O.

4) ग्रहायभि K. ग्रहायाभि O.; the rest ग्रहाभि.

5) दर्भकः K.

6) Left out in Ch.

7) ये A. Ch. W. या B. O. नया K. .

8) ता अ A. Ch. W. ताः अ B. ताल्ल K.

9) र्णा A. K. W.

10) पुनरेवं भि B. K. युष्माभिरु wanting in O.

11) चेषाप्यो O.

12) Left out in K. W.

13) A. W. add यान; B. K. add योग. सून्यताया म O.; read °यां.

14) प्रमाणं in K. only. षके O.; preferable.

खल्वनेनोपायेनाप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वकोटीनयुतशतसकृन्नाणामर्थमकाशीर्प्रमेयान-
संख्येयांश्च सत्त्वान्परिपाचितवाननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । सर्वत्र च बुद्धकृत्येन सत्त्वानां
प्रत्युपस्थितो भूत्सर्वत्र चात्मनो बुद्धक्षेत्रं परिशोधयति स्म सत्त्वानां च परिपाकायाभि-
युक्तो भूत् । एषामपि भिन्नवो विपश्चिप्रमुखानां सत्त्वानां तथागतानां येषामहं सत्तम एष
एवाग्र्यो धर्मकथिकानामभूत् ॥

5

यद्यपि तद्विज्ञेवो भविष्यत्यनागते ऽध्वन्यस्मिन्भद्रकल्पे चतुर्भिर्बुद्धैर्बुद्धसकृत्सं
तेषामपि शासन एषैव पूर्णो मैत्रायणीपुत्रो ऽग्र्यो धर्मकथिकानां भविष्यति सद्धर्मपरिग्रहा-
रुक्कश्च भविष्यति । एवमनागते ऽध्वन्यप्रमेयाणामसंख्येयानां बुद्धानां भगवतां सद्धर्ममाधा-
रिष्यत्यप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामर्थं करिष्यत्यप्रमेयानसंख्येयांश्च सत्त्वान्परिपाच-
यिष्यत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । सततसमितं चाभियुक्तो भविष्यत्यात्मनो बुद्धक्षेत्रप- 10
रिश्रद्धये सत्त्वपरिपाचनार्थं । स इमामेवंद्वेषां बोधिसत्त्वचर्यां परिपूर्णाप्रमेयैरसंख्येयैः कल्पै-
रनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते । धर्मप्रभासो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो
लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता
देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवानस्मिन्नेव बुद्धक्षेत्रे उपपत्स्यते ॥

1) अथ खलु तेषां तेनो A. W.

2) In K. only.

3) परिपाकायाभि B. K. O. परिपाकाभि Cb. विपाकाभि A. Ca. W.

4) From भूत् till धर्मकथिकानां in the following paragraph is left out in A.

5) बुद्धैर्भगवद्विद्वेषां B. K.

6) वं Cb. एव O.. correctly.

7) प्रति Cb.

8) मागमि B. Cb. मारागमि K. This points to a r. आराधयिष्यति.

9) कृत्वा अत्र B. K.

10) पाकाय च B. K. O.

11) पूर्णयित्वा A. Cb. W. O. more original.

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन गङ्गानदीवाल्मुकीपमास्त्रिसाकृन्महासाकृन्लोकधा-
 तव एकं बुद्धनेत्रं भविष्यति । समं पाणितलजातं सप्तरत्नमयमपगतपर्वतं सप्तरत्नमयैः
 कूटागारैः परिपूर्णं भविष्यति । देवविमानानि चाक्राशस्थितानि भविष्यन्ति देवा अपि
 मनुष्यान्द्रद्यन्ति मनुष्या अपि देवान्द्रद्यन्ति । तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेनेदं बुद्धनेत्रम-
 5 पगतपापं भविष्यत्यपगतमातृग्रामं च । सर्वे च ते सञ्जा श्रीपपाडुका भविष्यन्ति ब्रह्मचा-
 रिणो मनोमयैरात्मभाविः स्वयंप्रभा ऋद्धिमत्तो वैक्यायसंगमा वीर्यवत्तः स्मृतिवत्तः प्रज्ञावत्तः
 सुवर्णवर्णैः समुच्छ्रयैर्द्वात्रिंशद्भिर्महापुरुषलक्षणैः समलंकृतविग्रहाः । तेन खलु पुनर्भित्तवः
 समयेन तस्मिन्बुद्धनेत्रे तेषां सञ्जानां द्वावाकारौ भविष्यतः । कतमा द्वौ । यदुत⁽⁶⁾ धर्मप्री-
 त्याकारो ध्यानप्रीत्याकारश्च । अग्रमेयाणि चासंख्येयानि बोधिसत्त्वकोटीनपुतशतसकृन्ना
 10 णि भविष्यन्ति सर्वेषां च महामिज्ञाप्राप्तानां प्रतिसेविद्वर्तिंगतानां सञ्जाविवादकुशलानाम् ।
 गणानासमतिक्रांताशास्य आवका भविष्यन्ति मर्कटिका महानुभावा अष्टविमोक्षध्या-
 यिनः । एवमपरिमितगुणसमन्वागतं तद्बुद्धनेत्रं भविष्यति । रत्नावभासश्च नाम स कल्प्यो
 भविष्यति । सुविश्रुद्धा च नाम सा लोकधातुर्भविष्यति । अग्रमेयानसंख्येयाशास्य कल्प्या-
 नापुष्प्रमाणं भविष्यति । परिनिर्वृतस्य च तस्य भगवतो धर्मप्रभासस्य तथागतस्यार्कतः

1) From गङ्गा till समयेनेदं left out in Ob.

2) वं B.

3) स्थानि A. W.

4) मनुष्याश्च B.

5) Left out in Ob. MSS. except K. add कयिर्. The words वीर्यं till ऽग्रहाः wanting in O.

6) यदितं Ob., meant यदिदं. कतमौ द्वौ । यदुत wanting in O.

7) चास्यासं in K.

8) O. has सर्वे च and instead of the following Genitives नि. Read सर्वे च and ऽप्ताः, ऽगताः and लाः.

9) सञ्जानामव A. W.

10) O. has तथागतस्य धर्मः; the following words धर्मप्रं तथा and सद् are wanting in O.

सम्यक्संबुद्धस्य सद्धर्मश्चिरस्थायी भविष्यति । रत्नमयैश्च स्तूपैः सा लोकधातुः स्फुटा
भविष्यति । एवमचिर्यगुणासमन्वागतं भिन्नवस्तस्य भगवतस्तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति ॥

इदमवोचद्भगवान् । इदं वदित्वा मुगतो कृथापरमेतड्वाच शास्ता ॥

गृणोथ मे भिन्नव⁽²⁾ एतमर्थं यथा चरी मन्थ्य मुतेन⁽³⁾ चीर्णा ।

उपायकौशल्यमुशित्तिनेन⁽³⁾ यथा च चीर्णा इयं बोधिचर्या ॥ १ ॥

होनाधिमुक्ता इमं सत्त्व ज्ञात्वा उदारयाने च समुत्तसन्ति ।

तत्तु⁽⁶⁾ श्रावका भोक्तिमि बोधिसत्त्वाः प्रत्येकबोधिं च निदर्शयन्ति ॥ २ ॥

उपायकौशल्यशतैरनेकैः परिपाचयन्ति बहुबोधिसत्त्वान् ।

एवं च भाषन्ति वयं हि श्रावका द्वारे वयं उत्तममग्रबोधिया⁽⁸⁾ ॥ ३ ॥

एतां चरिं⁽⁹⁾ तेषनुशिलमाणाः परिपाकुं गच्छन्ति हि⁽¹⁰⁾ सत्त्वकोट्यः ।

होनाधिमुक्ताश्च कुसीदन्नपा मनुपूर्वं ते सर्वि भवन्ति बुद्धाः ॥ ४ ॥

1) हि wanting in O.

2) वः W.

3) तान O.

4) यं A. चरन्ति इमं बोधिचारिकाम् O.

5) मुक्तानिमिमैव A. W. मुक्तिमिति सर्व B. मुक्तानिम सर्व Cb. मुक्तानिमि सर्व K. मुक्ता इमं ज्ञात्वा सत्त्वा O.

6) तत्र A. W. ततः B. K. न तु Cb. तत्तु O.

7) त्ति Cb. K. O. ते the rest.

8) All but O. धये. The m after उत्तम to avoid hiatus.

9) All but O. ते म्र.

10) क B. K. W. O.

11) क् O.

- अज्ञानचर्या⁽¹⁾ च चरति⁽²⁾ एते वयं खलु⁽³⁾ आवकं अल्पकृत्याः ।
 निर्विषय सर्वासु च्युतोपपत्तिषु⁽⁴⁾ स्वकं च क्षेत्रं परिशोधयति ॥ ५ ॥
 सरागतामात्म निदर्शयति सदोषतां चापि समोक्तं च ।
 दृष्टीविलग्रांश्च विदित्व सत्त्वास्तेषां पि दृष्टो ममुपाश्रयति ॥ ६ ॥
 5 एवं चरतो बद्ध मन्त्र आवकाः सन्नानुपायेन विमोचयति ।
 उत्पाडु⁽⁷⁾ गच्छेयु नरा अविद्वन् सचैव सर्वं चरितं प्रकाशयेत् ॥ ७ ॥
 पूर्णां श्रयं आवक मन्त्र भित्तवश्चरितो पुरा बुद्धसकृन्नकोटिषु ।
 तेषां च सद्वर्गं परिग्रहेषीद्वैद्वि⁽⁸⁾ इदं ज्ञान गवेषमाणाः ॥ ८ ॥
 सर्वत्र चैषो श्रुत श्रुतश्रवको बद्धश्रुतश्चित्रकथी विशारदः ।
 10 संकर्षकश्चा⁽¹⁰⁾ अकिलासि नित्यं सद बुद्धकृत्येन च प्रत्युपस्थितः ॥ ९ ॥
 मन्त्राश्रयिज्ञासु सदा गतिंगतः प्रतिसेविदानां च श्रुभूषि लाभी ।
 सन्नानं चो⁽¹¹⁾ इन्द्रियगोचरज्ञो धर्मं च देशेति⁽¹²⁾ सदा विप्रबुद्धम् ॥ १० ॥
 सद्वर्गश्रेष्ठं च प्रकाशयत्तः परिपाचयी सन्न सकृन्नकोट्यः ।
 अनुत्तरस्मिन्निकृ श्रययाने क्षेत्रं स्वकं श्रेष्ठु विशोधयत्तः ॥ ११ ॥

1) आज्ञातचर्याय 0.

2) ये ते 0.

3) किल 0.; preferable.

4) सत्त्वाभि च्युतोपपत्तिभिः 0.

5) ते A. W. ता B. ते Cb. त्तो K.

6) न A. W. च B. Cb. K. O.

7) उत्पाडु A. B. उत्पाद Cb. O. उत्पाडुर् K. उपाडु W. To r. उन्माद्?
Cp. English translation.

8) इदं A. W. मे B. Cb. K.

9) णो A. B. णाः Cb. ण K. नो W. णाः 0.

10) श्च K. correctly.

11) च A. W. O. correctly.

12) सि 0.

अनागते चापि⁽¹⁾ तथैव⁽²⁾ घञ्चे पूजेष्यती⁽³⁾ बुद्धसकृन्नकोद्यः ।
 सद्धर्मश्रेष्ठं च परिघकांष्यति स्वकं च क्षेत्रं परिशोधयिष्यति ॥ १२ ॥
 देशेष्यती⁽³⁾ धर्म सदा विशारदो उपायकौशल्यसकृन्नकोटिभिः ।
 बह्वंश सत्त्वान्परिपाचयिष्यति सर्वज्ञज्ञानस्मि अनास्रवस्मिन् ॥ १३ ॥
 सो⁽⁴⁾ पूज कृत्वा नरनायकानां सद्धर्मश्रेष्ठं सद् धारयित्वा⁽⁵⁾ ।
 भविष्यती⁽³⁾ बुद्ध स्वयंभु लोके धर्मप्रभासो दिशतासु विश्रुतः ॥ १४ ॥
 क्षेत्रं च तस्य⁽⁶⁾ सुविश्रुद्ध भेष्यती⁽⁷⁾ रत्नान सप्तान सदा विशिष्टम् ।
 रत्नावभासश्च स कल्पु भेष्यती⁽⁷⁾ सुविश्रुद्ध सो भेष्यति लोकधातुः ॥ १५ ॥
 बहुबोधिसत्त्वान सकृन्नकोद्यो मक्ताम्रभिज्ञासु⁽⁹⁾ मुकोविदानाम् ।
 येहि⁽¹⁰⁾ स्फुटो भेष्यति लोकधातुः सुविश्रुद्ध शुद्धेहि मर्कटिकेहि ॥ १६ ॥ - 10
 अथ आत्रकाणां पि सकृन्नकोद्यः संघस्तदा भेष्यति नायकस्य ।
 मर्कटिकानष्टविमोक्षध्यायिनां प्रतिसंविदासू च गतिंगतानाम् ॥ १७ ॥
 सर्वे च सत्त्वास्तहि बुद्धक्षेत्रे शुद्धा भविष्यन्ति च ब्रह्मचारिणाः ।
 उपपाडुकाः सर्वि सुवर्णवर्णा द्वात्रिंशतीलक्षणान्नपधारिणाः ॥ १८ ॥

-
- 1) चैव B. K. अघि O.
 - 2) अर्थे K. काले O.
 - 3) ते O.
 - 4) स A. W. O.
 - 5) यिष्यति B. K.
 - 6) तस्य A. Cb. O. K. W. तसो B. तस्यो Ca.
 - 7) ति A. W. O. ती B. Cb. K.
 - 8) प्र for अत्र O.
 - 9) सु left out in Cb.
 - 10) की K. भि for कि O. throughout.

आकारसंज्ञा च न तत्र भेष्यति अन्यत्र धर्म रति ध्यान⁽²⁾प्राप्तिः ।
 न मातृग्रामो ऽपि च तत्र भेष्यति न चाप्यपायान⁽³⁾ च दुर्गतीभयम् ॥ १९ ॥
 एतादृशं क्षेत्रवरं भविष्यति पूर्णस्य संपूर्णागुणान्वितस्य ।
 आकीर्णं सत्त्वेहि सुभद्रकेहि यत्किंचिमात्रं पि⁽⁴⁾ इदं प्रकाशितम् ॥ २० ॥

- 5 अथ खलु तेषां द्वादशानां वशीभूतशतानामितदभवत् । आश्चर्यप्राप्ताः⁽⁶⁾ स्मिद्भुतप्राप्ताः⁽⁷⁾
 स्म⁽⁸⁾ । सचेद्स्माकमपि भगवान्यथेमे⁽⁹⁾ ऽन्ये मरुत्प्रावका व्याकृता⁽¹⁰⁾ एवमस्माकमपि तथागतः
 पृथक्पृथक्व्याकुर्यात् । अथ खलु भगवांस्तेषां मरुत्प्रावकाणां चेतसैव चेतः परिवर्तितक-
 माज्ञायपुष्पतं मरुत्प्रावकामस्त्रयते⁽¹¹⁾ स्म । इमानि⁽¹²⁾ काश्यप द्वादश वशीभूतशतानि येषा-
 मरुमेतर्हि संमुखीभूतः सर्वाण्येतान्यहं काश्यप द्वादश वशीभूतशतान्यनन्तरं व्याकरोमि ।
 10 तत्र काश्यप कौण्डिन्यो भित्तुर्मरुत्प्रावको द्वाषष्टोनां बुद्धकोटीनयुतशतमरुत्प्राणां परेषा
 परतरं समत्तप्रभासो⁽¹³⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः
 सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ।

1) न च B. Cb.

2) MSS. ज्ञान for ध्यान O.

3) ती न चैवपायान K.

4) पि A. W. O. स्थि B. Cb. left out in K.

5) प्रकाश्यपति A. W. प्रकाशितं B. K. O. प्रकाशितमिति Cb.

6) स्म in all MSS. स्म badly for स्म; throughout in all.

7) अथ B. स्म अ° O.; better.

8) अश्चर्यप्राप्ताः A. W. °स्म स्म K. O. left out altogether in B. Cb.

9) इमे left out in A. W.

10) From एव till आयुष्मत् left out in A.

11) याम्नास A. W. यति स्म O.

12) मरुत् is added in K.

13) प्रभो O. So too in the sequel. Op. vs. 22.

तत्र काश्यपानेनैकेन⁽¹⁾ नामधेयेन पञ्च तथागतशतानि भविष्यति । अतः⁽²⁾ पञ्च मक्षाश्रावक-
शतानि सर्वाण्यनन्तरमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिस्तभोत्स्यन्ते सर्वाण्येव समस्तप्रभासनाम-
धेयानि भविष्यति । तद्यथा गयाकाश्यपो नदीकाश्यप उह्वित्वाकाश्यपः कालः कालो-
दाय्यनिहृद्वा⁽⁴⁾ रेवतः⁽⁵⁾ कप्फिणो⁽⁶⁾ बकुलशुन्दः⁽⁷⁾ स्वागत इत्येवंप्रमुखानि पञ्च वशीभूतश-
तानि ॥

5

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

कौण्डिन्यगोत्रो मम आश्रवको ऽथ तथागतो भेष्यति लोकनाथः ।

अनागते ऽधानि अनन्तकल्पे विनेष्यते प्राणिसकृन्नकोव्यः ॥ २१ ॥

समस्तप्रभो नाम जिनो भविष्यति क्षेत्रं च तस्य⁽⁸⁾ परिशुद्ध भेष्यति ।

अनन्तकल्पस्मि अनागते ऽधानि दृष्ट्वान बुद्धान्बुद्धो⁽¹⁰⁾ न्यनत्तान् ॥ २२ ॥

10

प्रभास्वरो बुद्धबलेनुपेतो विघुष्टशब्दो दशसु दिशाम् ।

पुरस्कृतः प्राणिसकृन्नकोटिभिर्देश्यतो⁽¹¹⁾ उत्तममप्रबोधिमम् ॥ २३ ॥

ते हि बोधिसत्त्वा अभियुक्तत्वा विमानश्रेष्ठान्यभिरुह्य चापि ।

1) एव added in Cb. K. एकेन left out in Cb.

2) ततः Cb.

3) एयत्तरानन्तर K. एयत्तरान्तरैणा O., but below after °शतानि it repeats सर्वाण्यन्तरैणानुत्तरां स° सम्बोधिमभिस्तभोत्स्यन्ति.

4) द A. Cb. MSS. but O. add उदाय्य.

5) नु for नि in O.

6) स्फि B. Cb. K. फि W. फि A. फिनो O.

7) कु A. W.

8) तस्या A. K. W. तस्यो B. तस्य Cb. O.

9) ल्ये A. W.

10) बुद्धा A. B. Cb. बुद्धा K. W.

11) ते O.

- विकृत्त तत्र⁽¹⁾ अनुचितपत्ति विप्रमुहशीला सद् साधुवृत्तयः⁽²⁾ ॥ २४ ॥
 श्रुत्वान⁽³⁾ धर्मं द्विपदोत्तमस्य अन्यानि क्षेत्राण्यपि चो सदा ते⁽⁴⁾ ।
 व्रजति⁽⁵⁾ ते बुद्धसकृन्नन्दकाः पूजां च तेषां विपुलां करोति⁽⁶⁾ ॥ २५ ॥
 तपोन ते चापि तदास्य क्षेत्रं प्रत्यागमिष्यति विनापकस्य ।
 5 प्रभासनामस्य नरोत्तमस्य⁽⁷⁾ चर्याबलं तादृशकं भविष्यति ॥ २६ ॥
 षष्टि⁽⁸⁾ परिपूर्णाकल्पानामुष्प्रमाणां सुगतस्य तस्य ।
 ततश्च भूयो द्विगुणेन तायिनः परिनिर्वृतस्येह स धर्मं स्थास्यति ॥ २७ ॥
 प्रतिवृषकस्यास्य भविष्यते पुनस्त्रिगुणं ततो एतकमेव कालम्⁽¹²⁾ ।
 सद्धर्मधष्टे तद् तस्य तायिनो दुःखिता⁽¹³⁾ भविष्यति नरा मत्र च ॥ २८ ॥
 10 जिनान तेषां⁽¹⁴⁾ समनामकानां समस्तप्रभाणां पुरुषोत्तमानाम् ।
 परिपूर्णापञ्चाशतनायकानां एते भविष्यति परंपराय ॥ २९ ॥

1) तत्र A. तत्रो B. K. W. तत्रा Cb. विकृति तत्र अनुचितपत्ता O.

2) वृत्ताः A. Cb. W. वृत्तयः B. K. The 2^d pāda wanting in O.

3) धर्मं A. W. शब्दं B. शोलं Cb. शब्दां K.

4) क्षेत्राणि अन्यानि च नित्यकालं B. K. अन्यत्र क्षेत्रेषु सदा व्रजति O.

5) MSS. पश्यति; O. wholly different.

6) करिषु B. करित्सु K. करोति O.

7) समस्तप्रभानां पुरुषोत्तमानां O.

8) षष्टिः B. K.

9) स्रं A. स्रा K. O.

10) ल्पा K., better.

11) सद्धर्म A. B. Cb. O. सद्धर्मु K. सधर्म W. To r. सुधर्म.

12) द्विगुणं तत एकमेव कल्पान् A. त्रिगुणं तत्रो एतकमेक कल्पान् B. तृगुणं तदा एतेकमेव कालम् Cb. त्रिगुणततो एतकमेव कल्पान् K. द्विगुणं ततो एकमेव कल्पान् W. द्विगुणे ततो एतककल्पमेव O.

13) दुःखी K. To r. दुखिता.

14) जिनस्य तस्य A. K. W. जिं तस्यो B. जिं मे स्य Cb. Our reading is that of O.

सर्वेष⁽¹⁾ एतादृशकाश्च व्यूहा ऋद्धीबलं⁽²⁾ च तय बुद्धतेत्रम् ।

गणाश्च⁽³⁾ सद्धर्मं⁽⁴⁾ तथैव ईदृशः सद्धर्मस्थानं च समं भविष्यति ॥ ३० ॥

सर्वेषमेतादृशकं भविष्यति नामं तदा लोकि सदेवकस्मिन् ।

यथा मया पूर्वं प्रकीर्तितासीत्समस्तप्रभासस्य नरोत्तमस्य ॥ ३१ ॥

परंपरा⁽⁵⁾ एव⁽⁶⁾ तथान्यमन्यं ते व्याकारिष्यन्ति हितानुकम्पी ।

अनुत्तरायां⁽⁹⁾ मम अथ भेष्यति यथैव शास्ताम्यङ्कं⁽¹⁰⁾ सर्वलोकम् ॥ ३२ ॥

एवं⁽¹¹⁾ खलु एते त्वमिहान्य काश्यप धारेहि पञ्चाशतनूनकानि ।

वशिभूत ये चापि ममान्यप्रावकाः कथयामि⁽¹²⁾ चान्येष्वपि⁽¹³⁾ आवकेषु ॥ ३३ ॥

अथ खलु तानि पञ्चार्हङ्कृतानि भगवतः संमुखमात्मनो व्याकरणानि श्रुत्वा⁽¹⁴⁾ तुष्ट्या
उदग्रा घातमनसः प्रमुदिताः प्रीतिसौमनस्यज्ञाता येन भगवांस्तेनोपसंक्राता उपसंक्रम्य 10

1) सर्वेष A. K. W. O. सर्वे त B. मे स्य Cb.

2) A. W. add तस्य.

3) णा A.

4) सद्धर्म K.

5) स्य A. W. ष ए O.

6) All but O. शब्दस्तदा; O. has एतादृशनामथेयं भविष्यते; our r. conjectural.

7) °प्रभासस्य नरोत्त A. B. K. W. °प्रभस्य नरोत्त Cb. O.

8) एक K. राय तथ अ O. The original Prākṛt परंपराए (= °राय) misunderstood; we have to follow O.

9) अनुत्तरायां A. Cb. W.

10) भाषाम्यङ्क K. शास्ताम्यङ्क O.

11) खलु A. W. ख B. खु Cb. K. तु O.

12) य A. B. याहि O. येति the rest.

13) Cb. adds इति; K. reads °केभ्य इति; O. ष च प्रावकानाम्.

14) अनुत्तरायां सम्यकसंबोधौ put in before श्रुत्वा in A. W., and after it in B. K. O., but left out in Cb.

भगवतः पादयोः शिरोभिर्निपत्यैवमाहुः । अत्ययं⁽²⁾ वयं भगवन्देशयामो यैस्माभिर्भगवत्त्वेवं
सततसमितं चित्तं परिभाषितमिदमस्माकं⁽³⁾ परिनिर्वाणं । परिनिर्वृता वयमिति यथापीदं
भगवन्नव्यक्ता अकुशला अविधिज्ञाः । तत्कस्य⁽⁴⁾ हेतोः । यैर्नामास्माभिर्भगवंस्तथागतज्ञाने
ऽभिसंबोद्धव्यं⁽⁵⁾ एवत्रूपेण परितिन ज्ञानेन परितोषं गताः स्म ॥

- 5 तद्यथापि नाम भगवन्कस्यचिदेवं⁽⁶⁾ पुरुषस्य कंचिदेव मित्रगृहं प्रविष्टस्य⁽⁷⁾ मत्तस्य
वा सुप्तस्य वा स मित्रो ऽनर्धमणिरत्नं वस्त्रात्ते बध्नीयादस्येदं⁽⁸⁾ मणिरत्नं भवत्विति । अथ
खलु भगवन्सं⁽⁹⁾ पुरुष उत्यायासनात्प्रक्रामेत्⁽¹⁰⁾ । सो ऽन्यं जनपदप्रदेशं प्रपद्येत⁽¹¹⁾ । स तत्र
कृच्छ्रप्राप्तो भवेदाकारचीवरपर्योष्टहेतोः कृच्छ्रमापद्येत⁽¹²⁾ । मरुता च व्यापामेन कथंचि-
त्कंचिदाकारं प्रतिलभेत तेन च संतुष्टो भवेदात्मनस्काः प्रमुदितः⁽¹³⁾ । अथ खलु⁽¹⁴⁾ भगवंस्तस्य
10 पुरुषस्य⁽¹⁵⁾ स पुराणमित्रः पुरुषो येन तस्य तदनर्धयं मणिरत्नं वस्त्रात्ते बद्धं स तं पुनरेव

1) मिः प्राणिव K.

2) In A. O. only.

3) तमस्मकं B. तामिति अस्माकं Cb.

4) मा left out in A. K.

5) धये A. W. द्वये B. द्वय Cb. धव्ये K. ज्ञानमभिसंबोद्धव्यमभविष्यते
(r. ते) वयमेवत्र° O.

6) In O. the construction of the following lines quite different: instead of
the Genitive case it has the Nomin. case कश्चिदेव पुरुषः etc.

7) स्य left out in K.

8) K. adds मरुता.

9) स left out in K.

10) क्रा B. K. क्र W. O. क्रम्य Cb. left out in A.

11) गते A. W. येत B. Cb. प्रतिपद्येत K.

12) येत् K. left out in Cb.

13) In A. W. only.

14) Left out in B. Cb. K. O.

15) In K. O. only.

पश्येत्तमेवं वदेत् । किं त्वं भोः पुरुष कृच्छ्रमापद्यसे⁽¹⁾ आहारचीवरपर्येषित्केतोर्पदा⁽²⁾ यावद्भोः
 पुरुष मया तव सुखविकारार्थं⁽³⁾ सर्वकामनिवर्तकमनर्घयं मणिरत्नं वस्त्रात्त उपनिबद्धम् ।
 निर्यातितं ते भोः पुरुष ममैतन्मणिरत्नं । तदेवमुपनिबद्धमेव भोः पुरुष वस्त्रात्ते मणिरत्नं ।
 न च नाम त्वं भोः पुरुष प्रत्यवेत्तसे । किं मम बद्धं केन वा बद्धं को हेतुः⁽⁴⁾ किंनिदानं वा
 बद्धम् । एतद्बालज्ञातीयस्त्वं भोः पुरुष यस्त्वं कृच्छ्रेणाहारचीवरं पर्येषमाणास्तुष्टिमापद्यसे । 5
 गच्छ त्वं भोः पुरुषैतन्मणिरत्नं प्रकृत्य मकानगरं गत्वा परिवर्तयस्व । तेन च धनेन सर्वा-
 णि धनकरणीयानि कुरुष्वेति ॥

एवमेव भगवन्नस्माकमपि तथागतेन पूर्वमेव बोधिसत्त्वचर्यां चरता सर्वज्ञताचित्ता-
 न्युत्पादान्याभूवन् तानि च वयं भगवन्न ज्ञानीमो न बुध्यामहे । ते वयं भगवन्नर्हद्भूमौ
 निर्वृताः स्म इति संज्ञानीमः ।⁽⁷⁾ वयं कृच्छ्रं जीवामो यद्धयं भगवन्नेवं परित्तेन ज्ञानेन परि- 10
 तोषमापद्यामः⁽¹⁰⁾ सर्वज्ञज्ञानप्रणिधानेन सदाविनष्टेन ते वयं भगवंस्तथागतेन संबोध्यमानाः ।
 मा यूयं भिन्नव एतन्निर्वाणं मन्यध्वं⁽¹¹⁾ संविद्यते भिन्नवो युष्माकं संताने कुशलमूलानि यानि
 मया पूर्वं परिपाचितानि । एतर्हि च ममैवेदमुपायकौशल्यं धर्मदेशनाभिलाषेन⁽¹²⁾ यद्भूयमेत-

1) सि A. W. O. से B. Cb. K.

2) ता B. K. यदिदानी O.

3) सर्वसुखफामवि O. Cp. Pāli *phāsu*.

4) कस्य हेतोः B. K. कस्य हेतोर्वा O.; a better reading.

5) ज्ञातिक्वोसि O.

6) Rather गृह्यते, i. e. having taken.

7) बद्धे A. वयं हे W. left out in B, Cb. K. O.

8) ये व O.

9) महे A. W.

10) एवं परिणिर्वाणं मन्यध्वं K. मन्यथ O. मन्यध्वे the rest.

11) From से° till मन्यध्वं before एवं च left out in A.

12) यद् wanting in all but O.

र्हि निर्वाणमिति मन्यधे । एवं च वयं भगवता संबोधयित्वाग्निनुतराणां सम्यक्संबोधौ
व्याकृताः ॥

अथ खलु तानि पञ्चवशीभूतशतान्याज्ञातकौण्डिन्यप्रमुखानि तस्यां घेलायामिमा
गाथा अभाषन्त ॥

- 5 वृष्टा प्रवृष्टा स्म श्रुणित्वा एतां आश्चामनामीदृशिकामनुत्तराम् ।
(4) ये व्याकृता स्म (5) परमाप्रबोधये नमो ऽस्तु ते नायक नत्तघ्नतुः ॥ ३४ ॥
देशेनके अत्ययु तुभ्यमत्तिके यथैव बाला अचिद् अज्ञानकाः ।
यं वै (7) वयं निर्वृतिमात्रकेण परितुष्ट आसीत्सुगतस्य शासने ॥ ३५ ॥
यद्यपि पुरुषो भवि कश्चिदेव प्रविष्ट स स्यादिक मित्रशालाम् ।
10 मित्रं च तस्य (9) धनवत्तमाद्यं सो तस्य दद्याद्दुःखं खान्यभोज्यम् ॥ ३६ ॥
संतर्पयित्वान च भोजनेन अनेकमूल्यं रतनं स दद्यात् ।
बद्धोत्तरि (10) वसनात्ति ग्रन्थिं दत्त्वा च तस्येक भवेत् तुष्टः ॥ ३७ ॥
(11) सो चापि प्रक्रान्तु भवेत् बालो उत्थाय सो ऽन्यं नगरं व्रजेत् ।
सो कृच्छ्रप्राप्तः कृपणो गवेषी आहार पर्येषति खिद्यमानः ॥ ३८ ॥

1) सम्बोधानु B. K.

2) षत्ते स्म A. W. बभाषुः O.

3) तुष्टाश्च Cb. वृष्टाः प्रवृष्टा स्म K. O.

4) यौ Cb. ये Prākṛt for यत्.

5) स्म A. Cb. W. O. स्मै B. स्मो K.

6) भगवन्नन्तं A. Cb. W. O. नायक अन्नत्त B. नायक नत्त K.

7) येही A. W. यथै B. यथै Cb. ये वै K. ये for यत्.

8) प्रवृष्टं अस्या K. प्रविष्टक स्या° O.

9) तस्य A. Cb. W. O. तस्या B. तस्यो K. मित्रश्च तस्य धनवान्मु आद्य स O.

10) बन्धित्वा च अन्नरिमे निवासने ग्रन्थीनि कृत्वा च भ° O. बद्धोत्तरिपि the rest.

11) स A. B. K. W. O. सो Cb.

पर्येषितभोजननिर्वृतः स्याद्भक्तं उदारं अविचित्तयतः ।

तं⁽²⁾ चापि रत्नं हि भवेत् विस्मृतं बद्धात्तरायि स्मृतिरस्य नास्ति ॥ ३६ ॥

तमेव सो पश्यति पूर्वमित्रो येनास्य दत्तं रतनं गृहे स्वे ।

तमेन सुष्ठु परिभाषयित्वा दर्शेति रत्नं वसनात्तरस्मिन् ॥ ४० ॥

दृष्ट्वा च सो परमसुखैः⁽⁸⁾ समर्पितो रत्नस्य तस्यो घनुभाव ईदृशः⁽⁴⁾ ।

महाधनी कोशबली च सो भवेत्समर्पितः कामगुणोक्ति पञ्चहि⁽⁵⁾ ॥ ४१ ॥

⁽⁶⁾ एमेव⁽⁷⁾ भगवन्वयमेवत्रपमज्ञानमाना प्रणिधानपूर्वकम् ।

तथागतेनैव इदं हि दत्तं भवेषु⁽⁸⁾ पूर्वेष्विह दीर्घरात्रम् ॥ ४२ ॥

वयं च भगवन्निकृ⁽⁹⁾ बालबुद्धयो अज्ञानका स्म⁽¹⁰⁾ सुगतस्य शासने ।

निर्वाणमात्रेण वयं हि⁽¹¹⁾ तुष्टा न उत्तरी प्रार्थयि नापि चिन्तयौ ॥ ४३ ॥

5

10

1) पर्येष्यतां K. पर्यतां A. B. पर्येषतां Cb. पर्येषातं W. पर्येषितं O.

2) Prakṛt for तत्.

3) खी Cb. One would expect सुखा, Instrumental case, singular.

4) शी A. K. W. इदं O.

5) सु ंभिः A. W. हि ंहि B. सु ंसु Cb. K. मिः पञ्चभि O.

6) एव A. B. W.

7) A. W. add तायिन् B. K. have it for भगवन्. Here and vs. ४३ भग equal to once long syllable.

8) स A. W.

9) संबोधिनिकृ A. नाथा इह B. भगवन्निकृ Cb. O. संबोधिनिकृ W. नाथो इह K.

10) स्म A. O. स्मो the others.

11) च A. W.

वयं च संबोधित लोकबन्धुना न एष एतादृशं⁽¹⁾ काचि निर्वृतिः ।
 ज्ञानं प्रणीतं पुरुषोत्तमानां या निर्वृतीयं⁽²⁾ परमं च सौख्यम् ॥ ४४ ॥
 इदं चुदारं विपुलं बहूविधं अनुत्तरं व्याकरणं च युत्वा ।
 प्रीतो⁽³⁾ उदया विपुला स्म ज्ञाताः⁽⁴⁾ परस्परं व्याकरणाय नाथं ॥ ४५ ॥

5 इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीकि धर्मपर्याये पञ्चभित्तुशतव्याकरणपरिवर्तो नामाष्टमः ॥

- 1) शि Cb. K. प्रोदशिकयान नि O.
- 2) तिस्मा O. Have we to r. सा for या?
- 3) त्या Cb. त्य K. तिरू° O.
- 4) ता A. B. Cb. W. ताः K.
- 5) पो ना इति Cb. इति also in other MSS.

IX.

अथ खल्वायुष्मानानन्दस्तस्यां वेलायामेवं चित्तयामास । अप्येव नाम वयमेवं⁽¹⁾पि
व्याकरणां प्रतिज्ञभेमहि । एवं च⁽²⁾ चित्तयित्वानुविचित्य⁽³⁾ प्रार्थयित्वा⁽⁴⁾त्यायासनाद्भवतः
पादयोर्निपत्य⁽⁵⁾ । आयुष्मांश्च राङ्गलो ऽप्येवं चित्तयित्वानुविचित्य प्रार्थयित्वा भगवतः
पादयोर्निपत्यैव⁽⁶⁾ वाचमभाषत । अस्माकमपि तावद्भवन्नवसरो भवत्वस्माकमपि ताव-
त्सुगतावसरो भवतु । अस्माकं हि भगवान्पिता जनको लयनं त्राणं च । वयं हि⁽⁷⁾ भग- 5
वन्सदेवमानुषासुरे लोके ऽतीव चित्रोक्ताः । भगवतश्चैते पुत्रा भगवतश्चोपस्थापका
भगवतश्च धर्मकोशं धारयन्तीति । तन्नाम भगवन्निप्रमेव प्रतिज्ञपं भवेद्यद्भवान्स्माकं⁽⁸⁾
व्याकुर्यादनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ॥

⁽⁹⁾अन्ये च द्वे भिन्दुसदृशे सातिरेके शैलाशैलाणां श्रावकाणामुत्थायासनेभ्य एकांसमु-
त्तरासङ्गं⁽¹⁰⁾ कृत्वाञ्जलिं प्रगृह्य भगवतो ऽभिमुखं भगवत्समुल्लोकयमाने तस्थतुरेतामेव चित्ता- 10

1) वयमप्येवं B. K. O.

2) A. adds चि

3) अनुविचिन्य left out in Cb. K.

4) प्रार्थ्य Ca. K.

5) शिरसा निपतित O. In Ca. added एव वाचमभाषत.

6) षते स्म A. Cb. W. वाचं भाषते स्म B. K.

7) वयमपि B. K.

8) यद् wanting in all but O.

9) This whole paragraph is left out in Cb. रेकं शैलाणां श्रावकाणां उ० O.

ले ते चो० the rest, but cp. below after vs. 11.

10) संगानि B. K. O.

11) नास्तस्थु O.

मनुचिचित्तयमाने पडुतेदेमेव बुद्धज्ञानम् । अथैत्र नाम अपमपि व्याकाराणां प्रतिलोभमस्य-
नुत्तरायां सम्यक्संबोधाविति⁽¹⁾ ॥

अथ खलु भगवानापुष्पत्तमानन्दमामन्नपते स्म । भविष्यसि त्वमानन्द्यानागते ऽध्वनि
सागरवरधर⁽²⁾बुद्धिविक्रीडिताभिज्ञो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो त्रिव्याचरणासंपन्नः
5 सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदृश्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ।
द्वाषष्टीनां बुद्धकोटीनां सत्कारं कृत्वा गुरुकारं⁽⁴⁾ माननां पूजनां च कृत्वा तेषां बुद्धानां
भगवतां सद्धर्मं धारयित्वा शासनपरिग्रहं च कृत्वानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभो-
त्स्यसि । स त्वमानन्दं अनुत्तरां सम्यक्संबुद्धः समानो विंशतिगङ्गानदीवालुका-
समानि बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसंख्याणि परिपाचयिष्यस्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधी ।
10 समृद्धं च ते बुद्धतेत्रं भविष्यति वैडूर्यमयं⁽¹¹⁾ च । अनवनामितवैजयन्ती च नाम
सा लोकधातुर्भविष्यति । मनोःशब्दाभिर्गर्जितश्च नाम स कल्पो भविष्यति । अपरि-
मितांश्च कल्पांस्तस्य भगवतः सागरवरधरबुद्धिविक्रीडिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्कतः
सम्यक्संबुद्धस्यापुष्पमाणां भविष्यति येषां कल्पानां न शक्यं गणनया पर्यप्तो ऽधिगन्तुम् ।

1) वित्यर्थः A.

2) सागरवरबद्ध O. So too in the sequel.

3) B. K. add लोके.

4) कोटीनियुतशतसंख्याणां B. K.

5) A. W. add कृत्वा.

6) पूजनामर्थनामवचायनां Cb. पूजनमपचयनां O. च is put in after तेषां in K.

च कृत्वा left out in O.

7) र्प A. B. Cb. W. र्मे K.

8) Sic O. In the other MSS. अभिसंभोत्स्यसि स त्वमानन्दं wanting.

9) बालिकोपमा Ca. O. बालुकोपमा Cb.

10) संशुद्धं O.

11) Left out in K. O.

12) तस्य स B. K.

तावदसंख्येयानि तानि कल्पकोटीनयुतशतसकृन्नाणि तस्य भगवत आयुष्प्रमाणं भविष्य-
ति यावच्चानन्द तस्य भगवतः सागरवर्धरबुद्धिविक्रीडिताभिन्नस्य तथागतस्यार्कतः
सम्यक्संबुद्धस्यायुष्प्रमाणं भविष्यति । तद्विगुणं परिनिर्वृतस्य सद्धर्मः स्थास्यति । या-
वांस्तस्य भगवतः सद्धर्मः स्थास्यति⁽¹⁾ तद्विगुणं सद्धर्मप्रतिद्वयकं स्थास्यति । तस्य खलु
पुनरानन्द सागरवर्धरबुद्धिविक्रीडिताभिन्नस्य तथागतस्य दशसु दिक्षु बहूनि गङ्गानदी- 5
वालुकासमानि बुद्धकोटीनयुतशतसकृन्नाणि वर्षा भविष्यन्ति⁽²⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभवत् ॥

आरोचयामी अलु भित्तुसंघे आनन्दभद्रो मम धर्मधारकः⁽⁴⁾ ।

अनांगते ऽध्वानि जिनो भविष्यति पूजितं षष्टिं सुगतान को व्यः ॥ ॥⁽⁶⁾

नामेन सो सागरबुद्धिधारी⁽⁷⁾ अभिन्नप्राप्तो इति तत्र विष्णुतः ।

परिशुद्धक्षेत्रस्मि सुदर्शनपि अनोनतायां ध्वजवैजयन्त्याम्⁽⁸⁾ ॥ २ ॥

तर्हि बोधिसत्त्वा यद्य गङ्गवालिकास्ततश्च भूयो परिपाचयिष्यति ।

महर्द्धिकश्च स जिनो भविष्यति दशदिशे लोकविद्युष्टशब्दः ॥ ३ ॥⁽¹⁰⁾

10

1) This passage is left out in Cb., but more amplified in O.

2) कोपमा A. B. Cb. W. कासमा K. वालिकासमा O.

3) त इति Ca. K. गुंणान्प्रकाशयिष्यन्ति added in O.

4) धर्मभाषाकः B. Ca. K.

5) ज्ञे Cb. K.

6) O. has द्वाषष्टिं जिनान, agreeing with the foregoing prose.

7) रको O.

8) अनुनामित सो ध्वजवैजयन्तः O.

9) दि A. B. Cb. K. W. दि Ca. शदि O.

10) लोके O.

अमितं च तस्यायुं तदा भावष्यति ⁽¹⁾ यःस्थास्यते लोकार्कितानुक्रमकः ।

परिनिर्वृतस्यापि जिनस्य ⁽³⁾ तायिनो द्विगुणं च ⁽⁴⁾ सद्धर्मं स तस्य स्थास्यति ॥ ४ ॥

प्रतिद्वयकं तद्विगुणो भूयः संस्थास्यते ⁽⁵⁾ तस्य जिनस्य शासनं ।

तदापि सन्ना पथ गङ्गवालिका कृतं जनेष्यति च बुद्धबोधौ ॥ ५ ॥

- 5 अथ खलु तस्यां पर्यदि नवयानसंप्रस्थितानामष्टानां बोधिसत्त्वसङ्घमागामितद्भवत् ⁽⁶⁾ । न बोधिसत्त्वानामपि तावदस्माभिरेवमुदारं व्याकरणां श्रुतपूर्वम् कः पुनर्वादः आवकाणाम् । कः खल्वत्र कृतुर्भविष्यति कः प्रत्यय इति । अथ खलु भगवांस्तेषां बोधिसत्त्वानां चेतसैव चेतः परिवर्तितकमाज्ञाय तान्बोधिसत्त्वानामस्त्रयामास ⁽⁷⁾ । सममस्माभिः कुलपुत्रा एकत्तणं एकमुहूर्तं ⁽⁸⁾ मया चानन्देन चानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादितं धर्मगगनाभ्युद्गतराजस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य संगुखम् । तत्रैष कुलपुत्रा ब्राह्मण्युत्थे च सततसमितमभियुक्तो ऽभूत्कं च वीर्यारम्भे ऽभियुक्तः । तेन मया क्षिप्रतरमनुत्तरां ⁽¹⁰⁾ ⁽¹¹⁾ सम्यक्संबोधिर्भिसंबुद्धा अयं पुनरानन्दभद्रो बुद्धानां भगवतां महर्षिकोशधर एव भवति

1) Sic O., but यदा for तदा; आयुष्यु seems to be the r. of the other MSS.; a mistaken आयु स्य.

2) All but O. सं.

3) च तस्य Cb. तथैव भूयो O.

4) णेन O.

5) ति K. O. better.

6) दभत् K.

7) पते स्म B. K. यति स्म O.

8) एकस्मिं क्षणे एकस्मिन्मुहूर्ते B. K. एकत्तणेनैकमुहूर्तेन Ca. Cb. O.

9) म Ca.

10) तर in A. W. only.

11) रं A. B. Ca. K. W. रं Cb.

12) म A. B. Ca. K. W. र K. O.

स्म । यदुत बोधिसत्त्वानां परिनिर्ष्यतिहेतोः प्रणिधानमेतत्कुलपुत्रा अस्य कुलपुत्र-
स्येति ॥

अथ खल्वायुष्मानानन्दो भगवतो ऽत्तिकादात्मनो व्याकरणं श्रुत्वानुत्तरायां सम्य-
कसंबोधावात्मनश्च बुद्धेत्त्रगुणव्यूहाञ्श्रुत्वा पूर्वप्रणिधानचर्षां⁽²⁾ च श्रुत्वा तुष्ट उदय आत-
मनस्कः⁽³⁾ प्रमुदितः प्रीतिसीमनस्यजातो भूत् । तस्मिंश्च समये बहूनां बुद्धकीटोनपुतश- 5
तसकृत्प्राणां सद्धर्ममनुस्मरति स्मात्मनश्च पूर्वप्रणिधानम् ॥

अथ खल्वायुष्मानानन्दस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषित ॥

आश्चर्यभूता जिन अग्रमेया ये स्मारयन्ति⁽⁵⁾ मम धर्मदेशनाम्⁽⁶⁾ ।

परिनिर्वृतानां हि जिनान तायिनां समनुस्मरामी यथ अथ श्रो वा ॥ ६ ॥

निष्काङ्कप्राप्तो ऽस्मि स्थितो ऽस्मि बोधये उपायकौशल्य ममेदमीदृशम् । 10

परिचारको ऽहं सुगतस्य भोमि सद्धर्म धारेमि च बोधिकारणात्⁽⁸⁾ ॥ ७ ॥

अथ खलु भगवानायुष्मन्तं राङ्गलभद्रमामन्त्रयते स्म । भविष्यति त्वं राङ्गलभद्रा-
नागते ऽध्वनि सप्तरत्नपञ्चविक्रातगामी⁽⁹⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यकसंबुद्धो विद्याचरणसं-
पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवनां च मनुष्याणां च बुद्धो भग-
वान् । दशलोकधातुपरमाणुरजःसमांस्तथागतानर्कृतः सम्यकसंबुद्धान्तकृत्य⁽¹⁰⁾ गुरुकृत्य⁽¹⁰⁾ 15

1) निष्पादन O.

2) च in Ca. Cb. O. only.

3) मना Ca. O.

4) र्मे समनुस्मरति O.

5) ति K. O. ती Cb. ते the rest.

6) ना Cb.

7) मि K. O. मी the other MSS.

8) कार्षोति A. कारण इति W. कारणादिति B. Ca. Cb. K. हेतोः O.

Cp. X, vs. 8.

9) क्रामी B. Cb. क्रमो O. Sq too in the sequel.

10) त्वा A. B. Cb. K. W. त्य Ca. गुरुकृत्य left out in Ca.

मानयित्वा पूजयित्वा⁽¹⁾ सदा तेषां बुद्धानां भगवतां शिष्यपुत्रो भविष्यति तस्यद्यापि नाम ममैतर्हि । तस्य खलु पुना राकुलभद्र भगवतः सप्तत्वरश्मविकासगामिनस्तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्येवंत्रपमेवागुष्प्रमाणां भविष्यत्येवंत्रैव सर्वाकारगुणसंपद्विष्यति तस्यद्यापि नाम तस्य भगवतः सागरवर्धरबुद्धिविक्रीडिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य सर्वाकारगुणोपेतो⁽²⁾ बुद्धक्षेत्रगुणाङ्गू⁽³⁾ भविष्यति । तस्यापि राकुलसागरवर्धरबुद्धिविक्रीडिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य तमेव शिष्यपुत्रो भविष्यति । ततः पश्चात्परेणानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिस्तभोतस्यसीति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभ्यासत ॥

अयं मम⁽⁴⁾ राकुल शिष्यपुत्रो यो धीरसो आसि⁽⁵⁾ कुमारभावे ।

10 बोधिं मि प्राप्तस्य ममैष पुत्रो धर्मस्य दायार्यधरो मर्कटिः ॥ ८ ॥

अनागते ऽध्वे बल्लुबुद्धकोट्यो यान्द्रक्ष्यते येय प्रमाणु नास्ति ।

सर्वेष तेषां हि जिनान पुत्रो भविष्यति बोधिं गवेषमाणाः ॥ ९ ॥

अज्ञात चर्या इय राकुलस्य प्रणिधानमेतस्य अर्कं प्रज्ञानमि⁽⁶⁾ ।

करोति संवर्णान लोकाबन्धुष⁽⁷⁾ अर्कं किल पुत्र तथागतस्य ॥ १० ॥

15 गुणान कोटिनियुताप्रमेयाः प्रमाणु येषां न कदाचिदस्ति ।

ये राकुलस्येक ममौरसस्य तथा किं दृषो स्थितु बोधिकारणात्⁽⁸⁾ ॥ ११ ॥

1) अर्चयित्वा in B. K. only.

2) वरो A. B. Cb. K. W. गुणो Ca.

3) All but O. तो and को.

4) All but O. ममा.

5) भावि A.

6) मो Cb. K.

7) ना A. W. नां O. The original reading certainly नो.

8) रपोति A. Ca. Cb. W. रषादिति B. K. रषो O. Cp. X, vs. 8.

अद्रादीत्खलु पुनर्भगवांस्ते द्वे श्रावकसकृन्ने शैताशैताणां⁽¹⁾ श्रावकाणां भगवत्तमव-
लोक्यमाने ऽभिमुखं प्रसन्नचित्तं⁽²⁾ मृडचित्तं⁽³⁾ मार्दवचित्तं⁽³⁾ अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलाया-
मायुष्मत्तमानन्दमामन्त्रयते स्म । पश्यासि त्वमानन्देते द्वे श्रावकसकृन्ने शैताशैताणां श्राव-
काणां⁽⁴⁾ श्रावक । पश्यामि भगवन्पश्यामि सुगत । भगवानाह । सर्व एवैत आनन्द द्वे
भित्तसकृन्ने समं बोधिसत्त्वचर्यां नमुदानायिष्यन्ति पञ्चाशन्नोक्तधानुपरमाणुरज्ञःसमांश्च बुद्धा- 5
न्भगवतः सत्कृत्य⁽⁵⁾ गुणकृत्य⁽⁵⁾ मानयित्वा पूजयित्वा र्चयित्वा पचायित्वा⁽⁶⁾ सद्धर्मं च धारयित्वा
पश्चिमे समुच्छ्रय एकत्तणैकमुद्दरुत्तैकलयेनैकसंनिपातेन दशसु दिक्खन्योन्यासु लोकधा-
तुषु स्वेषु⁽⁷⁾ स्वेषु⁽⁷⁾ बुद्धनेत्रेष्वनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोतस्यन्ते । रत्नकेतुराज्ञो⁽⁸⁾ नाम
तथागता अर्हन्त सम्यक्संबुद्धा भविष्यन्ति । परिपूर्णां चैषां कल्पमायुष्प्रमाणां भविष्यति ।
समाश्रिष्यां बुद्धनेत्रगुणव्यूहा भविष्यन्ति । समः श्रावकगणो बोधिसत्त्वगणश्च भविष्यति । 10
समं चैषां परिनिर्वाणां भविष्यति । समश्रिष्यां सद्धर्मः स्थास्यति⁽⁹⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभायत ॥

द्वे वै सकृन्ने इमि श्रावकाणां आनन्द पे ते मम अग्रतः स्थिताः ।

तान्व्याकरोमो अकृमद्य पपिडताननागते ऽध्वानि तथागतत्वे ॥ १२ ॥

1) श्रावकाणां wanting in Ca. K.

2) यंतो A. Ca. Cb. W. यमाने B. यंत्यभिमुखं K. यमानानि O.

3) चित्तां A. W. चित्ते B. K. चित्तात् Ca. Cb. चित्तानि O.

4) Only in O.

5) त्वा A. B. Cb. O. K. W. त्य Ca.

6) अर्चयित्वा अर्चयित्वा in B. K. only. Cp. above p. 220.

7) तेषु A. W. स्वेषु B. Ca. Cb. स्वकस्वकेषु O. left out in K.

8) राज्ञो B. Ca. Cb. O. राज्ञो A. B. K. W., which is correct Skr., but certainly not the original reading.

9) W. adds इति.

- अनस्यौपम्यानिदर्शनेर्द् बुद्धान् अग्र्यां कार्याणां पूजाम् ।
 घाराणापिष्यत्ति ममाग्रबोधिं स्थित्त्वा चार्त्तस्मि समुच्छ्रयास्मन् ॥ १३ ॥
 एकेन नामेन दशदिशामु ज्ञाणास्मि एकस्मि तथा मुच्छ्रतं ।
 निषद्य च द्रुमप्रवरणां⁽³⁾ मूले बुद्धा भविष्यत्ति स्पृशित्व ज्ञानम् ॥ १४ ॥
 5 एकं च तेषामिति नाम भेष्यति रत्नस्य⁽⁴⁾ केतूत्तिकं⁽⁵⁾ लोकि त्रिभ्रुताः ।
 समानि क्षेत्राणि वर्णाणि तेषां समो गणाः⁽⁷⁾ आवकबोधिसङ्घाः ॥ १५ ॥
 ऋद्धिप्रभूता इह सर्वा लोके समस्तस्ते दशसु दिशामु ।
 धर्मं प्रकाशित्व यदापि निर्वृताः सद्गर्भु तेषां सममेव स्थास्यति⁽¹⁰⁾ ॥ १६ ॥
- अथ खलु ते शैलाशतौः आवका भगवतो ऽसिकात्समुक्षे स्वानि स्वानि व्याकर-
 10 णानि भ्रुत्वा तुष्टा उद्या म्नात्तमनस्काः⁽¹¹⁾ प्रमुदिताः प्रीतिसौमनस्यज्ञाता भगवत्सं गाथाभ्या-
⁽¹²⁾ मध्यभाषत ॥
- तृप्ता स्म लोकप्रद्योत भ्रुत्वा व्याकरणां⁽¹³⁾ इदम् ।
 अमृतेन यथा सिक्ताः सुखिता स्म तथागत ॥ १७ ॥

1) मे A. B. K. W. म Ch. O. ये Ca.

2) दि A. B. O. Cb. K. W. दि Ca.

3) चो (च B) द्रुमवरणा B. K.

4) रत्नस्य K.

5) केतूत्तिकि A. केतूत्तिक B. Cb. K. केतूत्तिभिक्कि W. केतूत्तिक O.

6) क्षेत्राप्रवरा K.

7) समो गणाः K. O. समा गणाः the rest.

8) All but O. दि.

9) All have सदा except O.

10) इति added in all but A. W. O.

11) मनसः Ca. O.

12) भिर् Ch. O.

13) म B. Cb. K. W.

नास्माकं काङ्क्षा विमतिर्न⁽¹⁾ भेष्याम नरोत्तमाः ।

अद्यास्माभिः सुखं प्राप्तं श्रुत्वा व्याकरणां⁽²⁾ इदम् ॥ १८ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय आनन्दराजकुलाम्ब्यामन्याभ्यां च द्वाभ्यां भिन्नसु-
त्नाभ्यां व्याकरणापरिवर्तो नाम नवमः ॥

1) मतिर्वा न A. B. Cb. मतिर्न Ca. काङ्क्षा विमतिर्वा न K. विमति या न W.
विमतिर्वा O.

2) All but O. add इति.

X.

- (1) अथ खलु भगवान्भैषज्यराज्ञं बोधिसत्त्वं नरकामहान्नाभ्य तान्यशीतिं⁽²⁾ बोधिसत्त्व-
 सत्सन्नापयामन्वयते स्म । पश्यसि त्वं भैषज्यराज्ञास्यां पर्षदि⁽³⁾ बहुदेवनागपत्तगन्धर्वासुरग-
 रुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यान्भिन्नुभिन्नुपयुपासकोपासिकाः⁽⁴⁾ श्रावकगानीयान्प्रत्येकब्रु-
 ह्यानीयान्बोधिसत्त्वयानोयांश्च यैर्यं धर्मपर्यायस्तथागतस्य संमुखं श्रुतः । अहम् । पश्यामि
 5 भगवन्पश्यामि सुगत । भगवानाह । सर्वे खल्वेते भैषज्यराज्ञ बोधिसत्त्वा नरकसंज्ञा यैरस्यां
 पर्षद्यत्तश एकापि गाथा श्रुतैकपदमपि श्रुतं यैर्वा पुनरत्तश एकचित्तोत्पादेनाव्यनुमोदि-
 तमिदं सूत्रं सर्वा एतां अहं भैषज्यराज्ञ चत्स्रः पर्षदे⁽⁵⁾ व्याकरोम्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ।
 ये ऽपि केचिद्भैषज्यराज्ञ तथागतस्य परिनिर्वृतस्थेमं धर्मपर्यायं श्राव्यत्यत्तश एकगाथा-
 मपि⁽⁶⁾ श्रुत्वात्तश एकेनापि चित्तोत्पादेनाव्यनुमोदयिष्यन्ति⁽⁷⁾ तानप्यहं भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रा-
 10 न्वा कुलडकिन्तुर्वा व्याकरोम्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । परिपूर्णाबुद्धकोटीनयुतशतस-

1) Dharmarakṣa has in his Chinese version a long prose passage and 12 verses at the beginning of this chapter.

1) ज्ञानं A. K. W. O.

2) त्ति W.

3) परिषदि K. राज ये इमस्मिं परिषदि O.

4) बहुदेव B. Ca. K. W. कृत्रो O.

5) प्यान्भि B. Cb. K. प्या वा O. प्यमि A. Ca.

6) का A. कां Cb. K. का वा O.

7) त्वे A. B. W.

8) भविष्यति A.

9) परिषदो K. O.

10) पि in A. B. Ca. W. O. only.

11) एकामपि गाथां Ca. K.

12) Sic O.; the rest प्यनुमोदितं भविष्यति.

कृष्णपर्युपासिताविनस्ते भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रा वा कुलडुहितरो वा भविष्यन्ति । बुद्धको-
 टीनयतशतसकृन्मृतप्रणिधानास्ते भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रा वा कुलडुहितरो वा भविष्य-
 न्ति । सन्नानामनुकम्पार्यमस्मिन्नम्बुद्वीपे मनुष्येषु प्रत्याज्ञाता वेदितव्याः । य इतो धर्मप-
 र्यायादत्तश एकगाथामपि धारयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति⁽²⁾ प्रकाशयिष्यन्ति संग्राहयिष्यन्ति लि-
 खिष्यन्ति⁽³⁾ लिखित्वा चानुस्मरिष्यन्ति कालेन च कालं व्यवलोकयिष्यन्ति । तस्मिंश्च 5
 पुस्तके तथागतगौरवमुत्पादयिष्यन्ति शास्तृगौरवेण सत्करिष्यन्ति गुरुकरिष्यन्ति मान-
 यिष्यन्ति पूजयिष्यन्ति । तं⁽⁴⁾ च पुस्तकं पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छत्रधनपता-
 कावाद्यादिभिर्नमस्काराञ्जलिकर्मभिश्च पूजयिष्यन्ति । ये केचिद्भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रा वा
 कुलडुहितरो वेतो धर्मपर्यायादत्तश एकगाथामपि धारयिष्यन्त्यनुमोदयिष्यन्ति वा सर्वो-
 स्तानकं भैषज्यराज्ञ व्याकरोम्यनुत्तरायां सम्यकसंबोधौ ॥ 10

तत्र भैषज्यराज्ञ यः कश्चिदन्यतरः वा पुरुषो स्त्री वैवं वदेत् । कोदशाः खल्वपि
 ते सन्ना भविष्यन्त्यागते ऽध्वनि तथागता अर्हन्तः सम्यकसंबुद्धा इति । तस्य भैषज्यराज्ञ
 पुरुषस्य वा स्त्रिया वा स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा दर्शयितव्यः । य इतो धर्मपर्या-
 यादत्तशश्चतुष्पादिकामपि गाथां धारयितां⁽⁸⁾ आत्रयिता वा देशयिता वा सगौरवो वेह
 धर्मपर्याये । अयं स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा यो ह्यनागते ऽध्वनि तथागतो ऽर्हन्तम्य- 15

1) B. K. O. add बद्ध.

2) Left out in W.

3) A. adds लिखापयिष्यन्ति मानयिष्यान्त.

4) Sic all for तच्च.

5) वाच्ये A. W.

6) शश्चतुष्पादिकामपि गाथां B. K.

7) स्त्री वा पुरुषो A. W. पुरुषो वा स्त्री B. Ca. Cb. O. पुरुषः स्त्री K.

8) काया गाथाया Cb. काया अपि गाथाया K. ष्यदिया गाथाया O.

9) Left out in K.

कसंबुद्धो भविष्यति । एवं पश्य⁽²⁾ । तत्कस्य कृतोः । स हि भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलड-
 क्तिता वा तथागतो वेदितव्यः सदेवकेन लोकेन⁽³⁾ तस्य च तथागतस्यैव सत्कारः कर्तव्यो
 यः खल्वस्माद्धर्मपर्यायादत्तश्च एकगाथामापि धारयेत्कः पुनर्वादो य इमं धर्मपर्यायं सकल-
 समाप्तमुद्ग्लीयाद्धारयेद्वा वाचयेद्वा⁽⁴⁾ पर्यवाप्नुयाद्वा प्रकाशयेद्वा लिखिद्वा लिखापयेद्वा⁽⁷⁾ लि-
 5 खित्वा चानुस्मरेत्तत्र च पुस्तके सत्कारं कुर्याद्गुरुकारं कुर्यान्माननां पूजनामर्चनामपचायनां
 पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छत्रधन्यताकावाग्वाञ्जलिनमस्कारैः प्रणामैः⁽¹⁹⁾ । प-
 रिनिष्पन्नः स भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलडक्तिता वानुत्तरायां सम्यक्संबोधो वेदितव्य-
 स्तथागतदर्शा⁽¹³⁾ च वेदितव्यो लोकस्य⁽¹⁴⁾ कृतानुकम्पकः प्रणिधानवशेनोपपन्नो ऽस्मिञ्जम्बु-
 द्वीपे मनुष्येष्वस्य धर्मपर्यायस्य संप्रकाशनतायै । यः स्वयमुदारं धर्माभिसंस्कारमुदारां च
 10 बुद्धनेत्रोपपत्तिं स्थापयित्वास्य धर्मपर्यायस्य संप्रकाशनकृतोर्मपि परिनिर्वृते सन्नानां कि-
 तार्थमनुकम्पार्थं चेकोपपन्नो वेदितव्यस्तथागतद्वतः स भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलड-

1) K. adds लोके.

2) K. adds ति. एवं पश्य left out in A. O.

3) All but Cb. O. add समारकेण.

4) गते K.

5) एकामपि चतुष्पदीगाथां O.

6) Left out in B. Ca. Cb.

7) Left out in Cb. O.

8) From गुरु till पचायनां left out in Cb. Differently in O.

9) W. adds दीप.

10) B. adds घण्टा.

11) कामिः A. K. W. कादीपपङ्क्तिः O.

12) मेश B. K. मेभिर्वा O.

13) Cb. K. add स. ति for च in O.

14) स्य left out in A. W.

15) शनाय B. K. O.

16) Left out in K.

द्विंशति वा वेदितव्यः । तथागतकृत्यकरस्तथागतसंप्रेषितः⁽¹⁾ स भैषड्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलडुद्विंशति वा संज्ञातव्यो य इमं धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य संप्रकाशयेदत्तशो ररुत्सि चौर्येणापि कस्यचिदेकसहस्रस्यापि संप्रकाशयेदाचक्षीत वा ॥

यः खलु पुनर्भैषड्यराज्ञ कश्चिदेव सन्नो दुष्टचित्तः पापचित्तो रौद्रचित्तस्तथागतस्य संमुखं कल्पमवर्णं भाषेत् । यश्च तेषां तथाद्वेषाणां⁽³⁾ धर्मभाणकानामस्य सूत्रान्तस्य धारकाणां गृहस्थानां वा प्रव्रजितानां वैकामपि वाचमप्रियां संप्रावयेद्भूतां वाभूतां वा । इदमागाढतरं पापकं कर्मेतं वदामि । तत्कस्य हेतोः । तथागताभरणप्रतिमण्डितः स भैषड्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलडुद्विंशति वा वेदितव्यः । तथागतं⁽⁵⁾ भैषड्यराज्ञासिनं परिक्रुरति⁽⁶⁾ य इमं धर्मपर्यायं लिखित्वा पुस्तकगतं कृत्वासिनं परिक्रुरति⁽⁷⁾ । स येन येनैव प्रक्रमेतेन तेनैव सत्त्वरञ्जलीकरणापि⁽⁸⁾ सत्कर्तव्यो गुरुकर्तव्यो मानयितव्यः पूजयितव्यो ऽर्चयितव्यो⁽⁹⁾ उपचायितव्यो⁽¹⁰⁾ दिव्यमानुष्यकैः पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचोवरच्छन्नध्वजपताकावाद्य-खाद्यभोग्यान्नपानयानैर्यप्रसिंश्च दिव्यै रत्नराशिभिः । स धर्मभाणकः सत्कर्तव्यो गुरुकर्तव्यो⁽¹¹⁾ मानयितव्यः⁽¹¹⁾ पूजयितव्यो दिव्याश्च रत्नराशयस्तस्य धर्मभाणकस्योपनामयितव्याः ।

1) K. adds स भैषड्यराज्ञ, while Cb. leaves out तथागतसंप्रेषितः.

2) Left out in K. O.

3) K. adds पुद्गलानां.

4) All but O. ध.

5) Left out in A. Ca. W.

6) A. Cb. W. add स्म.

7) A. W. add स्म.

8) लिः कर्तव्या A. लोः करणीया B. लिं करणीयः Ca. लीकरणीया Cb. लाः करणीयाः K. लिं करणीयाः W. लीकरणीये O.

9) In Ca. only.

10) सद् A. B. Ca. Cb. O. W. स ध K.

11) Left out in Ca. Cb. O.

तत्कस्य हेतोः । अप्येव नामैकवारमपामं धर्मपर्यायं संभावयेयं श्रुत्वाप्रमेया घसंख्येयाः
सन्नाः तिप्रमनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ परिनिष्पद्येयुः⁽³⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलापामिमा गाथा सभाषत ॥

बुद्धत्वे स्थातुकामेन स्वयंभूज्ञानमिच्छता ।

5 सत्कर्तव्याश्च ते सन्ना ये धारेत्ति इमं नयम् ॥ १ ॥

सर्वज्ञत्वं च यो इच्छेत्कथं शीघ्रं भवेदिति ।

स इमं धारयेत्सूत्रं सत्कर्षाद्वापि धारकम् ॥ २ ॥

प्रेषितो लोकनाथेन सन्नवैनेपकारणात्⁽⁴⁾ ।

सन्नानामनुकम्पार्थं सूत्रं यो वाचयेद्विदम् ॥ ३ ॥

10 उपपत्तिं श्रुतां त्यक्त्वा स धीर इह आगतः ।

सन्नानामनुकम्पार्थं सूत्रं यो धारयेद्विदम् ॥ ४ ॥

उपपत्तिवशां⁽⁵⁾ तस्य येन⁽⁶⁾ सो दृश्यते तद्धि ।

पश्चिमे कालि भाषतो इदं सूत्रं निरुत्तरम् ॥ ५ ॥

दिव्येहि पुष्पेहि⁽⁷⁾ तं सत्करेत मानुष्यकैश्चापि हि सर्वगन्धैः ।

15 दिव्येहि वस्त्रेहि⁽⁸⁾ तं ह्यदयेया रत्नेहि अम्योकिरि धर्मभाषाकम् ॥ ६ ॥

1) अपि left out in A. Ca. W.

2) संप्रकाशये Cb. K.

3) All but O. add इति.

4) सन्नानां विनायकारणां A. W. सन्नानां विनयाद्विह O.

5) शौ A. शितास्य तस्य पया O. metrically wrong. The other MSS. शौ. Our reading शा (Instr. c. or Abl. c.) conjectural.

6) सा A. B. Cb. W. सो K. सौ O.

7) तं A. W. स B. Ca. च K. O.

8) तं A. W. च B. Ca. K. O. सं Cb.

कृताञ्जली तस्य भवेत् नित्यं यथा त्रिनेन्द्रस्य स्वयंभुवस्तथा ।
यः पश्चिमे कालि सुभैरवे ऽस्मिन्परिनिर्वृतस्य इदं मूत्रं धारयेत् ॥ ७ ॥
खाद्यं च भोक्ष्यं च तद्यान्नपानं विकारशय्यासनवस्त्रकोट्यः ।
ददेय पूजार्थं त्रिनात्मज्ञस्य घट्येकवारं पि वदेत् सूत्रम् ॥ ८ ॥
तथागतानां करणीय कुर्वते मया च सो प्रेषितु मानुषं भवम् ।
यः सूत्रमेतच्चरिमस्मिं काले लिखेय धारयेय श्रुणुय वापि ॥ ९ ॥
यश्चैव स्थितेऽहं त्रिनस्य संमुखं आवेदवर्णां परिपूर्णाकल्पम् ।
प्रदुष्टचित्तो भृकुटिं करित्वा बद्धं नरो ऽसौ प्रसवेत् पापम् ॥ १० ॥
यश्चापि मूत्रात्तधराणां तेषां प्रकाशयत्तानिहं मूत्रमेतत् ।
श्रवणामाक्रोश वदेय तेषां बद्धतरं तस्य वदामि पापम् ॥ ११ ॥
नरश्च यो संमुखं संस्तवेया कृताञ्जली मां परिपूर्णाकल्पम् ।
गाथान् कोटोनपुत्रैरनेकैः पर्येषमाणो श्ममप्रबोधिम् ॥ १२ ॥
बद्धं खुं सो तत्र लभेत पुण्यं मां संस्तवित्वान् प्रकर्षज्ञातः ।
अतश्च सो बद्धतरकं लभेत यो वर्षा तेषां प्रवदेन्मनुष्यः ॥ १३ ॥

5

10

1) इदं Ca. मम O.

2) ति B. Cb. K. O.

3) तच्चरिस्मि A. तं चरिमस्मि B. K. Ca. तच्चरिस्मि Cb. तंचरथास्मि W

4) बद्धतरासौ प्रवेत् पापं K. read प्रसवेत्.

5) This verse is left out in W.

6) ति O. मे rest.

7) नि A. K.

8) खलु A.

9) रकं A. B. K. रं Ca. Cb. O. रं क W.

अष्टादश⁽¹⁾ कल्पसकलकोट्यो वस्तेषु पुस्तेषु करोति पूत्राम् ।

शब्देकि वूपेकि रमेकि चापि दिव्यैश्च गन्धैश्च स्पर्शैश्च दिव्यैः ॥ १४ ॥

कारित्व पुस्तान तथैव पूत्रा⁽⁴⁾ अष्टादश कल्पसकलकोट्यः ।

यदि श्रुणो एकश⁽⁵⁾ एत सूत्रं आशर्यालाभो ऽस्य भवेन्मकानिति ॥ १५ ॥

- ० आरोचयामि ते भैषज्यराज प्रतिवेदयामि ते । बह्वो हि मया भैषज्यराज धर्मप-
र्याया भाषिता भाषामि⁽⁷⁾ भाषिष्ये⁽⁸⁾ च । सर्वेषां च तेषां भैषज्यराज धर्मपर्यायाणामयमेव
धर्मपर्यायः सर्वलोकाविप्रत्यनीकः⁽⁹⁾ सर्वलोकाश्रद्धनीयः । तथागतस्याप्येतद्भैषज्यराज
आध्यात्मिकधर्मरक्ष्यं⁽¹¹⁾ तथागतबलसंरक्षितमप्रतिभिनपूर्वमनाचक्षितपूर्वमनाख्यातमिदं
स्थानम् । बहुजनप्रतिक्षितो ऽयं भैषज्यराज धर्मपर्यायस्तिष्ठतो ऽपि तथागतस्य कः
10 पुनर्वादः परिनिर्वृतस्य ॥

अपि तु खलु पुनर्भैषज्यराज तथागतचोत्ररक्षमास्ते कुलपुत्रा⁽¹⁴⁾ वा कुलदुहितरो

1) श A. B. सः Ca. O. शो Cb. शा K. W.

2) वर्ष Cb.

3) करोत Cb. पस्थान करोत कश्चित् O.

4) कर्तव्य वस्थान सद्धर्मधारके O.

5) श्रुणोदेकापि A. श्रुते एकं पि B. श्रुणो एकं पि Ca. K. श्रुणो एकं पि Cb.
श्रुणोदेकापि W. आवये एकश O.

6) क्वांमिति A. W. क्वांत इति B. Ca. Cb. K. Probably to r. मरुत्तः ॥.

7) भाषे B. K., more consistent.

8) भाषिष्यामि Ca. Cb., more original. भाषिष्याम O.

9) नीकभूतः A. W. नी B. नीयः Ca. Cb. O. नीकः K.

10) कश्च A. B. Ca. W. काश्च Cb. K. O.

11) राज अध्यात्मिक B. Ca. Cb. (r. स्रा° = O.). राज अध्यात्मिकं K.

12) सं A. Cb. W.

13) ति left out in B. Cb. O.

14) Left out in B. K. O.

(1) वा वेदितव्याः । (2) अन्यलोकात् (3) स्थितैश्च तथागतिरवलोकिताश्चाधिष्ठिताश्च । प्रत्यात्मिके
च तेषां अद्वाबलं भविष्यति कुशलमूलबलं च प्रणिधानबलं च (4) (4) तथागतविकारैकस्या-
ननिवाप्तिनश्च ते भैषज्यराज कुलपुत्रा वा कुलडुकितरो वा भविष्यति । तथागतपाणिप-
रिमारिर्जितमूर्धानश्च ते (6) भविष्यति । य इमं धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य अद्दधि-
ष्यति (10) वाचयिष्यति लिखिष्यति सत्कारिष्यति गुरुकारिष्यति परेषां च संभावयि- 5
ष्यति (12)

यस्मिन्खलु (13) पुनर्भैषज्यराज पृथिवीप्रदेशे ज्ये धर्मपर्यायो भाष्येत वा देश्येत वा
लिख्येत वा लिखितो वा पुस्तकगतः (14) स्वाध्यायेत वा संगयेत वा तस्मिन्भैषज्यराज
पृथिवीप्रदेशे तथागतचैतयं कारयितव्यं मकृतं रत्नमयमुच्चं प्रगृहीतं न च तस्मिन्त्रवश्यं
तथागतशरोराणि प्रतिष्ठापयितव्यानि । तत्कस्य हेतोः । एकधनमेव तस्मिंस्तथागत- 10.
शरोरमुपनिहितं भवति (15) यस्मिन्पृथिवीप्रदेशे ज्ये धर्मपर्यायो भाष्येत वा देश्येत वा पठ्येत (16)

1) रश्च B. K.

2) अन्यत्र A. K. W.

3) धातो A. W.

4) Left out in B. Cb.

5) एक left out in Cb.

6) नि in A. Cb. only.

7) णिना W.

8) मूर्द्धा च A. मूर्धानश्च B. मूर्द्धा च Ca. मूर्धानश्च Cb. K. O. मूर्द्धाश्च W.

9) K. adds सत्वा.

10) अद्दस्यति A. B. K. W. अद्दधास्यति O.

11) A. B. K. W. add विस्तरेण.

12) संप्रकाशयिष्यति K. आविष्यति O.

13) यस्मिंश्च खलु Cb.

14) Left out in Ca. Cb.

15) भविष्यति A. B. Cb. W.

16) वाच्येत वा स्वाध्यायेत वा leaving out पठ्येत वा in K. This reading agrees better with the preceding.

वा संगीयेत वा लिख्येत वा लिखितो वा पुस्तकगतस्तिष्ठेत्तस्मिंश्च स्तूपे⁽¹⁾ सत्कारो
 गुरुकारो⁽²⁾ मानना पूजना⁽³⁾ चर्णाया सर्वपुष्पधूपगन्धमालयविलेपनघूर्णाचीवरध्वज-
 जपताकवैज्ञपतोभिः सर्वगीतवाद्यनृत्यतूर्यताडावचरसंगीतिसमप्रवादिभिः पूजा करणीया ।
 5 ये च खलु पुनर्भेष्यराज सत्त्वास्तं तथागतचैतयं लभेरन्वन्दनाय⁽⁸⁾ पूजनाय⁽⁸⁾ दर्शनाय⁽⁸⁾ वा सर्वे
 ते भेष्यराजाभ्यासनीभूता वेदितव्या अनुत्तरायाः⁽¹⁰⁾ सम्यक्संबोधेः⁽¹¹⁾ । तत्कस्य क्तोः ।
 बह्वो भेष्यराज गृहस्थाः प्रव्रजिताश्च बोधिसत्त्वचर्या चरन्ति न च पुनरिमं धर्मपर्यायं
 लभन्ते दर्शनाय वा श्रवणाय वा लिखनाय वा पूजनाय वा । न तावन्ते भेष्यराज बोधि-
 सत्त्वचर्यायां कुशला भवन्ति यावन्नेमं धर्मपर्यायं श्रूयन्ति । ये⁽¹³⁾ त्विमं धर्मपर्यायं श्रूयन्ति
 श्रुत्वा चाधिमुच्यन्त्यवतरन्ति विज्ञानन्ति परिरगृह्णन्ति तस्मिन्समये त आसन्नस्थायिनो
 10 भविष्यन्त्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधावभ्याशोभूताः ॥

1) स्तूपस्यैव A. W.

2) Left out in Cb. W.

3) चर्चना left out in Ca. Cb.

4) B. adds घण्टा.

5) त्य K.

6) रैः B.

7) संगीति left out in Ca. O.

8) ये in A. B. W. पूजनायै left out in Ca. Cb. वाचनाय is added after दर्श-
 नाय in Cb. दर्शनाय वन्दनाय O.

9) °सन्ने वे° O.

10) यां Cb. O.

11) धो Ca.

12) K. adds पर्युपासनाय.

13) यदा A. K. W. यदाहो पुनः O.

14) B. K. W. add बुध्यन्ते before अवतरन्ति. O. adds पत्नीयन्ति बुध्यन्ति before
 विज्ञानन्ति.

तद्यथापि नाम भैषज्यराज कश्चिदेव पुरुषो भवेदुदकाद्युदकागवेषो । स उदकार्य-
मुज्जङ्गले पृथिवीप्रदेशे⁽¹⁾ उदपानं खानयेत् । स यावत्पश्येच्छुष्कं पाण्डरं⁽²⁾ पांसुं निर्वाह्यमानं
तावज्जानीयात्⁽³⁾ । हरं⁽⁴⁾ इतस्तावदुदकमिति । अथ परेण समयेन स पुरुष आर्द्रपांसुमु-
दकसंमिश्रं कर्दमपङ्कभूतमुदकाबिन्दुभिः स्रवद्भिर्निर्वाह्यमानं पश्येतांश्च पुरुषानुदपानखा-
नकान्कर्दमपङ्कदिग्धान्⁽⁵⁾ । अथ खलु पुनर्भैषज्यराज स पुरुषस्तत्पूर्वनिमित्तं दृष्ट्वा नि- 5
ष्काङ्को भवेन्निरिचिकित्स आसन्नमिदं खलूदकमिति । एवमेव भैषज्यराज हरे ते बो-
धिसत्त्वा मूढासत्त्वा⁽⁶⁾ भवत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ यावन्नेमं धर्मपर्यायं श्रूयति नोद्भूति
नावतरति नावगाहते न चित्तयति । यदा खलु पुनर्भैषज्यराज बोधिसत्त्वा मूढासत्त्वा इमं
धर्मपर्यायं श्रूयत्युद्भूतिं धारयति⁽⁶⁾ वाचपत्यवतरति स्वाध्यायति चित्तयति भावयति
तदा ते ऽभ्याशीभूता भविष्यत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ⁽⁷⁾ सत्त्वानामितो भैषज्यराज⁽⁸⁾ धर्म- 10
पर्यायादनुत्तरं सम्यक्संबोधिं राज्ञापते । तत्कस्य हेतोः । परमसन्धाभाषितविवरणो ह्ययं
धर्मपर्यायस्तथागतैर्कृद्भिः सम्यक्संबुद्धैर्धर्मनिगूढस्थानमाख्यातं बोधिसत्त्वानां मूढासत्त्वा-
नां परिनिष्पत्तिहेतोः । यः कश्चिद्भैषज्यराज बोधिसत्त्वो ऽस्य धर्मपर्यायस्योन्मेषेत्संज्ञेत्सं-¹³
ज्ञासमापयेन्नवयानसंप्रस्थितः स भैषज्यराज बोधिसत्त्वो मूढासत्त्वो वेदितव्यः । सचेत्पुनः

1) तडु° Cb.

2) पांसु B.

3) Sic O. दृष्ट्वा च पुनस्तस्यैवं भवेत् the rest.

4) हरं O.

5) दिग्धामं A. K. W. दिग्धान् B. Ca. Cb.

6) Left out in Ca. Cb.

7) °या °धेः O. better.

8) Left out in K.

9) रूपज्ञा Ca. रूपता O.

10) Sic O. परमसंभाषितं K. परमत्वा and परमत्वं the rest.

11) ते K. निष्कुट for निगूढ O.

12) परिपादन O.

13) स्ये A. K. W.

श्रावकयानीयो⁽¹⁾ ऽस्य धर्मपर्यायस्योच्चैस्तत्रैतत्संत्रासमापद्येद्धानानिकः स भैषज्यराज्ञ
श्रावकयानिकः पुद्गलो वेदितव्यः ॥

यः कश्चिद्वैषज्यराज्ञ बोधिसत्त्वो मरुत्सत्त्वस्तथागतस्य परिनिर्बृतस्य पश्चिमे काले
पश्चिमे समय इमं धर्मपर्यायं चतसृणां पर्यदां संप्रकाशयित्तेन भैषज्यराज्ञ बोधिसत्त्वेन मरु-
6 सत्त्वेन तथागतलपनं प्रविश्य तथागतचीवरं प्रावृत्त्य⁽²⁾ तथागतस्यासने नियम्यायं धर्मपर्या-
यश्चतसृणां पर्यदां संप्रकाशयितव्यः । कतमञ्च⁽³⁾ भैषज्यराज्ञ तथागतलपनम् । सर्वसत्त्वमैत्री-
विकारः⁽⁴⁾ खलु पुनर्भैषज्यराज्ञ तथागतलपनं । तत्र तेन कुलपुत्रेण प्रवेष्टव्यम् । कतमञ्च⁽⁵⁾
भैषज्यराज्ञ तथागतचीवरम् । मरुत्सत्त्विसौरत्यं⁽⁶⁾ खलु पुनर्भैषज्यराज्ञ तथागतचीवरं । तत्तेन
कुलपुत्रेण वा कुलडुक्कित्रा वा प्रावरितव्यम् । कतमञ्च⁽⁷⁾ भैषज्यराज्ञ तथागतस्य धर्मास-
10 नम् । सर्वधर्मभून्यताप्रवेशः खलु पुनर्भैषज्यराज्ञ तथागतस्य धर्मासनं । तत्र तेन कुलपुत्रेण
निषत्तव्यं निषद्य⁽⁸⁾ चायं धर्मपर्यायश्चतसृणां पर्यदां संप्रकाशयितव्यः । अनवत्तीन⁽⁹⁾चित्तेन
बोधिसत्त्वेन⁽¹¹⁾ पुरस्ताद्बोधिसत्त्वगणस्य बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितानां चतसृणां पर्यदां संप्रका-

1) यानिक इति O.

2) प्रावरित्वा Cb. O.; more original.

3) अ in all MSS. barring that O. has मं च; the more original reading.

4) मैत्राविकारिता O.

5) अ A. B. K. W. च्च Ca. Cb. अ O.

6) A. K. W. put चीवर after आसन.

7) All भ्यं. Cp. Pāli *soracca*.

8) अ A. B. K. W. च्च Ca. Cb. अ O.

9) निसीतव्यं निषीदित्वा A. W. निषत्तव्यं निषद्य B. निषत्तव्यः निषीदि-
त्वा Ca. निसीदितव्यम् । निसीदित्वा K. निषीदितव्यं निषीदित्वा O. .

10) नेन B. O.

11) Cb. adds मरुत्सत्त्वेन.

12) गणस्य बोधिसत्त्व left out in A. W.

13) B. adds भित्तु.

शयितव्यः । अन्यलोकधातुस्थितश्चाहं भैषज्यराज तस्य कुलपुत्रस्य निर्मितैः पर्षदः
 समावर्तयिष्यामि । निर्मितांश्च भिन्नुभिन्नुपयुपासकोपासिकाः संप्रेषयिष्यामि⁽¹⁾ धर्मश्रवणाय ।
 ते तस्य धर्मभाणकस्य भाषितं न प्रतिबाधिष्यन्ति न प्रतिकेत्स्यन्ति । सचेत्खलु पुनररण्य-
 गतो भविष्यति तत्राप्यहमस्य⁽²⁾ बद्धदेवनागयत्तगन्धर्वासुरगर्भुडकिंनरमहोरगान्संप्रेष-
 यिष्यामि धर्मश्रवणाय । अन्यलोकधातुस्थितश्चाहं भैषज्यराज तस्य कुलपुत्रस्य⁽³⁾ मुखमुप- 5
 दर्शयिष्यामि । यानि चास्यास्मान्धर्मपर्यायात्पदव्यञ्जनानि परिभ्रष्टानि भविष्यन्ति तानि
 तस्य स्वाध्यायतः⁽⁵⁾ प्रत्युच्चारयिष्यामि⁽⁶⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा श्रभाषत ॥

लीयनां सर्व वर्जित्वा शृणुयात्सूत्रमीदृशम् ।

डुर्लभो वै श्रवो क्यस्य⁽⁷⁾ अधिमुक्ती पि डुर्लभा ॥ १६ ॥

10

उदकार्थी यथा कश्चित्खानयेत्कूप इङ्गले ।

श्रुष्कं च पांसु पश्येत खान्यमाने पुनः पुनः ॥ १७ ॥

सो दृष्ट्वा चित्तयेत्तत्र द्वारे वारि इतो भवेत् ।

इदं निमित्तं द्वारे स्यात् श्रुष्कपांसुरितोक्कृतः ॥ १८ ॥

तदा तु शार्ङ्गं पश्येत पांसुं त्विग्धं पुनः पुनः ।

15

निष्ठा तस्य भवेत्तत्र नास्ति द्वारे जलं इह ॥ १९ ॥

1) K. adds पर्षदां O. परिषदः wanting in the others; from धर्म till संप्रेषयिष्यामि left out in Cb.

2) All but O. वादि.

3) बद्ध K.

4) K. adds सं. In O. मुखदर्शनं करिष्यामि.

5) तस्य वास्य (?) घटत्तस्य व्यायमत्तस्य स्वाध्यायं करत्तस्य (r. करोत्तस्य) O.

6) इति added in all but B., O. Added in O. धनुप्रबुद्ध्या चास्येभं धर्मपर्याय-
 मनुप्रदास्यामि.

7) श्लेष Cb.

- एवमेव तु ते द्वरे बुद्धज्ञानस्य तादृशाः ।
 अग्रंप्रवृत्त इदं सूत्रमभावित्वा पुनः पुनः ॥ २० ॥
 यदा तु गम्भीरमिदं श्रावकाणां विनिश्चयम् ।
 सूत्रराजं श्रुण्विष्यन्ति चित्तयिष्यन्ति वासकृत् ॥ २१ ॥
 5 ते भोक्ति संनिकृष्टा वै बुद्धज्ञानस्य परिपुताः ।
 यथैव चोद्रे⁽¹⁾ पांसुस्मिन्⁽²⁾ घ्रासन्नं जलमुच्यते ॥ २२ ॥
 जिनस्य लेनं⁽³⁾ प्रविशित्वा⁽⁴⁾ प्रावरित्वा⁽⁵⁾ मि चीवरम् ।
 ममासने निषीदित्वा अशीतो भाषि परिपुतः⁽⁶⁾ ॥ २३ ॥
 मैत्रोबलं⁽⁷⁾ च लयनं ज्ञानिसौरत्य चीवरम् ।
 10 प्रून्यता चासनं मन्मथं स्थित्वा क्वि⁽⁸⁾ देशयेत् ॥ २४ ॥
 लोष्टं दृष्टं वाथ शक्तो श्रावकोशतर्जनाथ वा ।
 भाषत्तस्य भवेत्तत्र स्मरतो मम ता सक्तेत्⁽¹⁰⁾ ॥ २५ ॥
 तेत्रकोटोसक्तेषु अत्मभावो दृढो मम ।
 देशेमि धर्म सन्नानां कल्पकोटीरचित्तियाः ॥ २६ ॥

1) आद्रो K.

2) स्वेह् A. B. Cb. K. W. स्वेव Ca. सुस्मिन्नासने वारिमुच्यते O.

3) All but O. लयनं.

4) प्राचं A. प्रविशित्वा B. Cb. W. प्राविस्य Ca. प्रविशित्वा K. O.

5) मि A. B. K. W. Cb. O. न Ca.

6) सूत्रमेतत् A. अतिमं B. सूत्रिमं Ca. Cb. K. अत्रिमं W. परिपुतः O.

7) Ca. K. W. add मे. मैत्रोबलं मम लीन (r. लेनं) O.

8) च B. K.

9) All but O. शक्तिवा. Quite differently in O. ये लोष्टदृष्टशस्त्रेभि.

10) भवेत् A. जमेत् B. सक्तेत् Ca. Cb. K. O. समेत् W. ता our conjecture for तं in O., तां in the other MSS.

अर्कं पि तस्य वोरस्य यो मर्कं⁽¹⁾ परिनिर्वृते ।
 इदं मूत्रं प्रकाशेया प्रेष्ये बद्धनिर्मितान्⁽²⁾ ॥ २७ ॥
 भित्तवो भित्तुणीया च⁽³⁾ उपासका उपासिकाः ।
 तस्य पूजां करिष्यन्ति पर्षदश्च समा अपि ॥ २८ ॥
 लोष्टं दण्डांस्तथाक्रोशांस्तर्जनां परिभाषणाम् ।
 ये चापि तस्य दास्यन्ति धारिष्यन्ति⁽⁵⁾ स्य निर्मिताः ॥ २९ ॥
 यदापि चैको विकृत्स्वाध्यायतो भविष्यति ।
 नरैर्विरहिते देशे अटव्यां पर्वतेषु वा ॥ ३० ॥
 ततो ऽस्य अर्कं दर्शयिष्ये⁽⁷⁾ आत्मभाव प्रभास्वरम् ।
 स्थलितं चास्य स्वाध्यायमुच्चारिष्ये पुनः पुनः ॥ ३१ ॥
 तर्हि च मे विकृत्तो एकस्य वनचारिणाः ।
 देवान्यन्तांश्च प्रेषिष्ये सहायांस्तस्य नैकशः ॥ ३२ ॥
 एतादृशास्तस्य गुणा भवन्ति चतुर्णां पर्षाणां प्रकाशकस्य⁽¹⁰⁾ ।
 एको विकरारी वनकन्दरेषु⁽¹¹⁾ स्वाध्याय कुर्वन्तु ममा किं पश्येत् ॥ ३३ ॥

5

10

1) मर्कम् K. मम O.

2) इदम्प्रकाशेया प्रेष्येया प्रेष्यं बद्धनिर्मितं K.

3) Rather यो च, Prākr. = Skr. एयश्च. In O. णिकाश्चैव.

4) लेडुदण्डेणा आ O.

5) धारयन्ति च A. W. धारिष्यन्ति च B. Ca. Cb. K. धारिष्यन्ते स्य O.

6) निष्पुरुषशब्द गलान अटवो O.

7) Sic O.; तस्यार्कं दर्शयिष्ये the rest, against the metre.

8) च विकृत्तस्य O. च सो विकृत्तो the rest; सो points to स, Skr. अस्य
The r. of O. seems preferable.

9) चतुर्णां पर्षदां A. W. चतस्रं पर्ष B. चतसृणां पर्षाणां Ca. चतसृणां पर्षाणां Cb.
चतस्रं पर्षाणां K. चतुर्णां परिषाणां O.

10) Conjectural; MSS. प्रकाशतो ऽस्य and प्रकाशयन्ति.

11) वरं स एको A. चरं स एको W. एको किं विस्तरे B. एको विकरे Ca. Cb.
एको किं विकरेद्वन K. एको विकरे O.

प्रतिभानं⁽¹⁾ तस्य भवती अमङ्गं निरुक्ति⁽²⁾धर्माणं बहू प्रदानति ।
 तोषेति सो प्राणिसदृशकोट्यः पथापि बुद्धे⁽³⁾न अधिष्ठितत्वात् ॥ ३४ ॥
 ये चापि तस्याश्रित भोसि सच्चास्ते बोधिसत्त्वा लघु भोसि सर्वे ।
 तत्संगतिं चापि निवेवमाणाः पश्यन्ति बुद्धान्यथ गङ्गावलिकाः ॥ ३५ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये धर्मभाषाकपरिवर्तो नाम दशमः ॥

1) नु A. Ca. Cb. न W. O. षा B. K.

2) विभक्ति O.

3) बुद्धेभिर O. All but O. स्तथापि.

XI.

अथ खलु भगवतः पुरस्तात्ततः पृथिवीप्रदेशात्पर्षन्मध्यात्संस्तरत्नमयः⁽²⁾ स्तूपो ऽभ्यु-
 द्गतः पञ्चयोजनशतान्युच्चैस्त्वेन⁽³⁾ तदनुव्रूपाण च⁽⁴⁾ परिष्णाकेन । अभ्युद्गम्य वैकायसमत्तरीन्ने
 समवातिष्ठ⁽⁵⁾ चित्रो दर्शनीयः पञ्चभिः पुष्पयक्ष्णायवेदिकासकृत्सैः स्वभ्यलंकृतो बद्धतोर-
 णासकृत्सैः⁽⁶⁾ प्रतिमण्डितः पताकावैज्ञपत्तीसकृत्स्राभिः प्रलम्बितो रत्नदामसकृत्स्राभिः⁽⁷⁾ प्रल-
 म्बितः पट्टपाट्टासकृत्स्रप्रलम्बितस्तमालपत्रचन्दनगन्धं प्रमुञ्चमानस्तेन च गन्धेन सर्वाव- 5
 तीर्य¹² लोकधातुः संमूर्कताभूत्⁽¹³⁾ । कृत्नावली चास्य यावच्चतुर्म्हाराज्ञकायिकदेवभवनानि
 समुच्छ्रिताभूत्संस्तरत्नमयी । तद्यथा सुवर्णस्य तूप्यस्य वैडूर्यस्य⁽¹⁴⁾ मुसार्गत्त्वस्याश्मगर्भस्य
 (15)

- 1) Better in O. परिषन्माण्डलमध्ये.
- 2) ये A. य B. W. यः Cb. K. In O. स्तूप throughout of neuter g.
- 3) स्तेन K.
- 4) B. K. adds सिंहासन.
- 5) स्थासोत् O.
- 6) य left out in B. K. W. O.
भ्य left out in K. O.
- 7) स्र Cb. O.
- 9) का K. क the rest.
- 10) स्रालङ्कृतो (for भिः प्रलम्बितो) K. शतसकृत्सैर्भिरलंकृतं रत्न O.
- 11) भि K. रत्न° till तः left out in Cb. दामशतसकृत्सैर्भिरवसी (r. स) क्लेभिः O.
- 12) सर्वावसो O.
- 13) तगन्धेन स्फुटो बभूव O
- 14) च्छत्र A. B. K. कृत्र Cb.
- 15) तो भूत् A. B. K. W. तानि । Cb. अनुप्राप्ता O.
- 16) A. W. add स्फटिकस्य.

लोकितमुक्तेः कर्केतनस्य⁽¹⁾ । तस्मिंश्च स्तूपे त्रायस्त्रिंशत्कारिणा देवपुत्रा दिव्यैर्मानन्दारवम-
कामान्दारवैः पुष्पैस्तं⁽²⁾ रत्नस्तूपमवकिरत्यथर्वाकिरत्यभिप्रकिरन्ति⁽³⁾ । तस्माच्च रत्नस्तूपादे-
वंद्वपः शब्दो निश्चरति स्म । साधुं साधु भगवञ्शाक्यमुने । सुभाषितस्ते ज्यं सद्धर्मपुण्डरी-
को धर्मपर्यायः । एवमेतद्भगवन्नेवमेतत्सुगत ॥

- 5 अथ खलु ताश्चतस्रः पर्वदस्तं मकारं रत्नस्तूपं दृष्ट्वा वैकायसमन्तरीणि स्थितं संज्ञा-
तर्क्याः प्रीतिप्रामोद्यप्रसादप्राप्ताः⁽⁴⁾ । तस्यां वेलायामुत्थायासनेभ्यो ऽञ्जलिं प्रगृह्यावस्थि-
ताः । अथ खलु तस्यां वेलायां मकारप्रतिभानो नाम⁽⁵⁾ बोधिसत्त्वो मकारसङ्घः सदेवमानुषासुरं
लोकं कौतुकलप्राप्तं विदित्वा भगवत्तमेतद्वोचत् । को भगवन्केतुः कः प्रत्ययो ऽस्यैवंद्व-
पस्य मकाररत्नस्तूपस्य लोके प्राडुर्भावाय । को वा⁽⁶⁾ भगवन्नस्मान्मकाररत्नस्तूपादेवंद्वपं शब्दं
10 निश्चारयति । एवमुक्ते भगवान्मकारप्रतिभानं बोधिसत्त्वं मकारसङ्घमेतद्वोचत् । अस्मिन्म-
कारप्रतिभान मकाररत्नस्तूपे तथागतस्यात्मभावास्तिष्ठत्येकघनस्तस्यैव स्तूपः । स एव
शब्दं निश्चारयति । अस्ति मकारप्रतिभानाघस्तायां दिश्यसंख्योपात्तं लोकधातुकोटांनपुत-
शतसकृन्नापयतिक्रम्य रत्नविशुद्धा नाम लोकधातुः । तस्यां प्रभूत्वरत्नो नाम तथागतो
ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भूत् । तस्यैतद्भगवतः पूर्वप्रणिधानमभूत् । अक् खलु पूर्वं⁽⁷⁾ बोधिसत्त्व-

1) A. W. add पद्मरागस्य; B. K. add सप्तमस्य.

2) त्रयास्त्रिंशा दे O.

3) रत्नमयं W.

4) अभिप्रकिरन्ति left out in K. In O. follows a long description of other acts of worship to the Stūpa.

5) प्रीतिप्रसादप्रतिलब्धाः प्रामोद्यप्राप्ताः B. K. W. प्रीतिस्फुटाः प्रामोद्यनाता O.

6) लो B. Cb. K. लि W.

7) नाम left out in B. Cb. K.

8) वायं W.

9) तत्र विशुद्धरत्नायां लोकधातो O.

10) पुनः added in A. W.

11) Sic O.; पूर्व, r. पूर्व the rest.

चर्या चरमाणो न तावन्निर्यातो⁽¹⁾ ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ यावन्मयायं सद्धर्मपुण्डरीको
 धर्मपर्यायो बोधिसत्त्वाववादी न श्रुतो ऽभूत् । यदा तु मयायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः
 श्रुतस्तदा⁽²⁾ पञ्चादहं परिनिपन्नो ऽभवमनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । तेन खलु पुनर्महाप्र-
 तिभान भगवता प्रभूतरत्नेन तथागतनार्हता सम्यक्संबुद्धेन परिनिर्घाणकालसमये सदे- 5
 वकास्य लोकस्य समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणाब्राह्मणिकायाः प्रजायाः पुरस्तादेवमा-
 रोचितम् । मम खलु भिन्नवः परिनिर्वृतस्यास्य⁽³⁾ तथागतात्मभाववियक्तस्यैको महारत्न-
 स्तूपः कर्तव्यः । श्रेयाः पुनः स्तूपा मनोद्दिश्य कर्तव्याः । तस्य खलु पुनर्महाप्रतिभान
 भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्यैतदधिष्ठानमभूत् । अयं मम स्तूपो
 दशत् दिनु सर्वलोकधातुषु येषु बुद्धनेत्रेष्वयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः संप्रकाशयेत् तेषु
 तेष्वयं ममात्मभाववियक्तस्तूपः समभ्युद्भवेत् । तैस्तैर्बुद्धैर्भगवद्विरस्मिन्सद्धर्मपुण्डरीके 10
 धर्मपर्याये भाष्यमाणो पर्यन्मण्डलस्योपरिवैकायसे⁽⁵⁾ तिष्ठेत् । तेषां च बुद्धानां भगवतामिमं
 सद्धर्मपुण्डरीकं⁽⁴⁾ धर्मपर्यायं भाष्यमाणानामयं ममात्मभाववियक्तस्तूपः साधुकारं दद्यात् ।
 तदयं महाप्रतिभान तस्य भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य शरी-
 रस्तूपो ऽस्यां सद्धार्या लोकधातावस्मिन्सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये मया भाष्यमाणो ऽस्मा-
 त्पर्यन्मण्डलमध्यादभ्युद्भयोपर्यन्तरान्ते वैकायसे⁽⁷⁾ स्थित्वा साधुकारं ददाति स्म ॥ 15

1) त्परिनिष्यन्नो O.

2) ततः O.

3) अस्य left out in K. इमस्य O.

4) तस्यात्म K. O.

5) सै A. Cb. W. स्ये B. स K. से त्परीते O. Cp. Pāli *vehāyasa*, *thito*.

6) A. adds नाम.

7) All से.

8) स्म left out in Cb. K. O.

अथ खलु मक्षाप्रतिभानो बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वा भगवत्तमेतद्वोचत् । पश्यामि⁽¹⁾ वयं
 भगवन्नेते⁽²⁾ तथागतविग्रहं भगवतो ऽनुभावेन । एवमुक्त्वा भगवान्मक्षाप्रतिभानं बोधिसत्त्वं
 मक्षासत्त्वमेतद्वोचत् । तस्य खलु पुनर्मक्षाप्रतिभानं भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्कतः
 सम्यक्संबुद्धस्य प्रणिधानं गुरुकमभूत्⁽³⁾ । एतदस्य प्रणिधानम् । यदा खल्वन्येषु बुद्धनेत्रेषु
 5 बुद्धा भगवन्त इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं भाषेयुस्तदायं ममात्मभावविग्रहस्तूपो ऽस्य
 सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य अत्रणाय⁽⁶⁾ गच्छेत्तथागतानामत्तिकम्⁽⁷⁾ । यदा पुनस्ते बुद्धा
 भगवन्तो ममात्मभावविग्रहमुद्घात्य दर्शयितुकामो⁽¹⁾ भवेयुश्चतसृणां पर्यदाम् अथ तैस्तथाग-
 तैर्दशसु दिक्खन्धोन्धेषु बुद्धनेत्रेषु य आत्मभावनिर्मितास्तथागतविग्रहा धन्धोन्धनामधे-
 यास्तेषु तेषु बुद्धनेत्रेषु सत्त्वानां धर्मं देशयन्ति तान्सत्त्वान्संनिपात्य तैरात्मभावनिर्मितैस्त-
 10 थागतविग्रहैः सार्धं पश्चादयं ममात्मभावविग्रहस्तूपः समुद्घातो⁽¹⁰⁾पदर्शयितव्यश्चतसृणां
 पर्यदाम् । तन्मयापि मक्षाप्रतिभानं बह्वस्तथागतविग्रहा निर्मिता ये दशसु दिक्खन्धो-
 न्धेषु बुद्धनेत्रेषु लोकधातुसूत्रेषु सत्त्वानां धर्मं देशयन्ति ते सर्वे खल्विद्वान्निधितव्या⁽¹¹⁾
 भविष्यन्ति⁽¹²⁾ ॥

1) Conjectural for मो; in O. ऋणुकामा.

2) इमं O.; एवं the rest.

3) गुरुकं प्रणिधानं कृतं बभूव O.

4) Sic O.; दं the rest.

5) षेरन्स्त B. K.

6) श्रुणाय O.

7) के K.

8) श्य in Cb. In O. the singular throughout.

9) सत्त्वान् K.

10) उप left out in A. W.

11) कागताः A. W.

12) All but O. add इति.

अथ खलु मक्षाप्रतिभानो बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वो भगवत्समेतद्वोचत् । तानपि ताव-
द्भगवंस्तथागततानभावांस्तथागतनिर्मितान्सर्वान्वन्दामहे⁽¹⁾ ॥⁽²⁾

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामूर्णाकोशाद्भस्मं प्रामुञ्चत्⁽³⁾ । यया रश्म्या समनत-
रप्रमुक्तया पूर्वस्यां दिशि पञ्चाशत्सु गङ्गानदीवाल्कासमेषु⁽⁴⁾ लोकाधातुकोटोनपुतशतसह-
स्रेषु⁽⁵⁾ ये बुद्धा भगवतो विक्रन्ति स्म ते सर्वे संदृश्यन्ते स्म । तानि च बुद्धनेत्राणि स्फ- 5
टिक्रमयानि संदृश्यन्ते स्म रत्नवृक्षैश्च चित्राणि संदृश्यन्ते स्म द्रुष्यपट्टदामसमलंकृतानि
बहुबोधिसत्त्वशतसहस्रपरिपूर्णानि वितानविततानि सप्तरत्नहेमजालप्रतिच्छन्नानि । तेषु
तेषु⁽⁶⁾ बुद्धा भगवतो मधुरेण वल्गुना स्वरेण सत्त्वानां धर्मं देशयमानाः संदृश्यन्ते स्म । बो-
धिसत्त्वशतसहस्रैश्च परिपूर्णानि तानि बुद्धनेत्राणि संदृश्यन्ते स्म । एवं पूर्वदक्षिणास्यां
दिशि । एवं दक्षिणास्यां⁽⁷⁾ दिशि । एवं दक्षिणापश्चिमायां दिशि । एवं पश्चिमायां⁽⁸⁾ दिशि । एवं 10
पश्चिमोत्तरायां⁽⁹⁾ दिशि । एवमुत्तरायां⁽⁹⁾ दिशि । एवमुत्तरपूर्वस्यां⁽¹⁰⁾ दिशि । एवमधस्तायां⁽¹¹⁾ दि-
शि । एवमूर्धायां दिशि । एवं समत्तादशसु दिक्ष्वेकैकस्यां दिशि बहूनि गङ्गानदीवाल्-

1) ऋक्ष्याम सर्वान्वन्देम O.

2) Conjectural for महे.

3) प्रमुमोच K. प्रमुञ्चयामास O.

4) कासमेषु A. Ca. Cb. W. O. कोपमेषु B. K.

5) ये left out in K.

6) च B. K. W.

7) दक्षिणायां A. W.

8) पश्चिमस्यां A.

9) रस्यां B. K.

10) पूर्वायां A. W. O.

11) हेष्टिमायां O.

कोपमानि⁽¹⁾ बुद्धनेत्रकोटीनयुतगतमरुत्त्राणि⁽²⁾ ब्रह्मणु गङ्गानदीनांतुकोपमेषु⁽³⁾ लोकधातुको-
टीनयुतशतसंरुत्त्रेषु⁽⁴⁾ बुद्धा भगवत्तस्तिष्ठति ते सर्वे संदृश्यन्ते स्म ॥

अथ खलु ते दशसु दिवु तथागता अर्कतः सम्यक्संबुद्धाः स्वान्स्वान्वोधिसम्वग-
णानामल्लयन्ति स्म । गत्तव्यं खलु पुनः कुलपुत्रा भविष्यत्यस्माभिः सकां लोकधातुं भग-
वतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्यात्तिकं प्रभूत्वरत्नस्य तथागतस्यार्कतः
सम्यक्संबुद्धस्य शरीरस्तूपवन्दनीयं⁽⁵⁾ । अथ खलु ते बुद्धा भगवतः स्वैः स्वैरुपस्थापकैः
सार्धमात्मद्वितीया⁽⁶⁾ आत्मतृतीया⁽⁶⁾ इमां सकां लोकधातुमागच्छन्ति स्म । इति हि तस्मिन्स-
मये इयं सर्वावती लोकधातू रत्नवृत्तप्रतिमण्डिताभूद्दूर्ध्वगयां सप्तत्नकेमज्जालसंरुत्त्रा
मकारत्नगन्धधूपनधूपिता मान्दारवमकामान्दारवपुष्पसंस्तोणां⁽⁷⁾ किङ्किणीजालालेकृता
सुवर्णासूत्राष्टापद्विनद्धापगनग्रामनगरनिगमजानपदराष्ट्रराजधान्यपगतकालपर्वतापगतमु-
चिलिन्दमकामुचिलिन्दपर्वतापगतचक्रवाटमकाचक्रवाटपर्वतापगतमुमेरूपर्वतापगततद-
न्यमकापर्वतापगतमकासमुद्रापगतनदीमकानदीपरिसंस्थिताभूदपगनदेवमनुष्यासुरकाया-
पगतनिरपतिर्पगोनियमलोका । इति हि तस्मिन्समये ये ऽस्यां सकायां लोकधातौ
षड्गत्युपपन्नाः सन्नास्ते सर्वे ज्ञ्येषु लोकधातुषूपनिदिप्ता अभूवन्स्वापपित्वा ये तस्यां

1) कासमा A. W.

2) क्षेत्राणि K.

3) नियुत K. नयुत O., and left out in the other MSS.

4) वालिकस O.

5) Sic O., पं दर्शनाय वन्दनीये the others.

6) या A. B. K. W. O. पं Ob.

7) धूपेणा A. W.

8) संकीर्णा A.

9) Sic O.; the other MSS. have दमिनद्धा; elsewhere दनिबद्ध.

10) B. Ob. put here मुमेरूपर्वता; K. reads मेरूपर्वत. Wholly different in O.

11) परिसंस्थापयत्य Ob. ऽस्थितो भूद B. ऽस्थिताभूद A. K. W. ऽस्थापया-
मास O. Cf. p. 246 below.

पर्षदि सैनिपतिता अभूवन् । अथ खलु ते बुद्धा भगवत्त उपस्थापकद्वितीया उपस्थापक-
 तृतीया इमां सदां लोकधातुमागच्छन्ति स्म । आगतागताश्च ते तथागता रत्नवृत्तमूले
 सिंहासनमुपनिश्रित्य विकृन्ति स्म । एकैकश्च रत्नवृत्तः पञ्चयोजनशतान्युच्चैस्त्वेनाभूदनु-
 पूर्वशाखापत्रपलाशपरिणाकः पुष्पपालप्रतिमण्डितः । एकैकस्मिंश्च रत्नवृत्तमूले सिंहा-
 सने प्रज्ञप्तमभूत्पञ्चयोजनशतान्युच्चैस्त्वेन महारत्नप्रतिमण्डितम् । तस्मिन्नेकैकस्तथागतः 5
 पर्यङ्कं बद्ध्वा निषण्णो भूत् । अनेन पर्यायेण सर्वस्यां त्रिसाकृन्महासाकृन्नायां लोकधातौ
 सर्वरत्नवृत्तमूलेषु तथागताः पर्यङ्कं बद्ध्वा निषण्णा अभूवन् ॥

तेन खलु पुनः समयेनेयं त्रिसाकृन्महासाकृन्ना लोकधातुस्तथागतपरिपूर्णाभून्
 तावद्भवत्तः शाक्यमुनेस्तथागतस्यात्मभावनिर्मिता एकस्मादपि दिग्भागात्सर्वं आगता
 अभूवन् । अथ खलु पुनर्भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेषां तथागतवि- 10
 म्कृष्णामागतागतानामवकाशं निर्मिते स्म । समत्तादृश्यो दिग्भ्यो विंशतिबुद्धक्षेत्र-
 कोटीनपुत्रशतसकृन्नाणि सर्वाणि वैदूर्यमयाणि सत्तरत्नक्षेत्रसकृन्नाणि किंङ्कणीजा-

1) प K.

2) लेषु (r. षू) प O.

3) भूत् अर्थयोजनपरिसामत्तकेनानुपूर्व B. भूदर्थे योजनपरिसामत्तकेनानुपूर्व K.

4) शत left out in B. K.

5) घाबद्धा O.

6) सर्वे K. सर्वत्र O.

7) स्त्रे B. O.

8) In K. only added सिंहासनेषु.

9) नायं त्रिसाकृन्महासाकृन्ना O.; cp. note 7 above.

10) B. K. add च.

11) In the following the text in O. much amplified.

12) 2-nd गता in Cb. only.

लालंकृतानि मान्दार्चनकामान्दार्चयपुष्पसंस्तोर्णानि दिव्यवितानवितानानि दिव्यपुष्पदा-
 माभिप्रलम्बितानि दिव्यगन्धधूपनधूपितानि । सर्वाणि च तानि विंशतिबुद्धनेत्रकोटी-
 नयुतशतसकृन्नाण्यपगतधामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधानीन्यपगतकालपर्वतान्यपगतमु-
 चिलिन्द्रमकुमुचिलिन्द्रपर्वतान्यपगतचक्रवाउमकाचक्रवाउपर्वतान्यपगतसुमेरूपर्वतान्यप-
 8 गततदन्यमहापर्वतान्यपगतमहासमुद्राण्यपगतनदीमहानदीनि परिसंस्थापयत्यपगतदेव-
 मनुष्यासुरकायान्यपगतनिरयतिर्गयोनिपमलोकानि⁽⁶⁾ । तानि च सर्वाणि बुद्धनेत्रा-
 ण्येकमेव बुद्धनेत्रमेकमेव पृथिवीप्रदेशं परिसंस्थापयामास समं रमणीयं⁽⁷⁾ सप्तरत्नमयैश्च
 वृत्तैश्चित्रितं तेषां च रत्नवृत्ताणां पञ्चषोडशशतान्यारोकूपरिणाकौ ऽनुपूर्वशाखापत्रपुष्प-
 फलोपेतः । सर्वस्मिंश्च⁽¹¹⁾ रत्नवृत्तमूले पञ्चषोडशशतान्यारोकूपरिणाकं दिव्यरत्नमयं विचित्रं
 10 दर्शनीयं सिंहासनं प्रज्ञप्तमभूत् । तेषु⁽¹³⁾ रत्नवृत्तमूलेऽगतागतास्तथागताः सिंहासनेषु
 पर्यङ्कं बद्ध्वा⁽¹⁵⁾ निषीदन्ते स्म । अनेन पर्यायेण पुनरपराणि विंशतिलोकधातुकोटीनयतशत-

1) की A. Cb. W. स्ती B. K. O.

2) मा B. K.

3) धूपन in Cb. O. only. परिधूपि O.

4) K. O. add समुद्र.

5) परिसंस्थापयति अपगत B. O. °स्थाप्य W. Cp. p. 244 above.

6) A. W. add च.

7) परिस्था Cb. परिसंस्था K. O. Without परि the rest.

8) B. K. add प्रासादिकं.

9) रत्न only in O.

10) वै A.

11) रत्न in O. B. K. only.

12) शत left out in K. O.

13) तस्मिंश्च A. Cb. K. O. W. तेषु B.

14) मूले आगता A. Cb. O. K. W. मूलेषु आ° B. Rather to r. मूल आ°
 and °सने.

15) आबद्धा O., as above.

सकृन्नाण्येकैकस्यां दिशि शाक्यमुनिस्तथागतः परिशोधयति स्म । तेषां⁽¹⁾ तथागतानामा-
 गत⁽²⁾गतानामवकाशार्थं तान्यपि विंशतिलोकधातुकोटीनपुतशतसकृन्नाण्येकैकस्यां दि-
 श्यपगतसामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधानीन्यपगतकालपर्वतान्यपगतमुचिलिन्दमकामु-
 चिलिन्दपर्वतान्यपगतचक्रत्राडमकचक्रवाडपर्वतान्यपगतसुमेरुपर्वतान्यपगततदन्यमहा-
 पर्वतान्यपगतमहासमुद्राण्यपगतनदीमहानदीनि परिसंस्थापयत्यपगतदेवमनुष्यासुरका- 5
 यान्यपगतनिरयतिर्यग्योनियमलोकानि । ते च सर्वसङ्घा अन्येषु⁽⁴⁾ लोकधातुषुपनिन्तिष्ठाः ।
 तान्यपि⁽⁵⁾ बुद्धनैत्राणि वैडूर्यमयानि सप्तरत्नकेमज्जालप्रतिष्कृन्वानि किङ्किणीजालालंकृ-
 तानि मान्दारवमहामान्दारवपुष्पसंस्तीष्णानि⁽⁶⁾ दिव्यचितानविततानि दिव्यपस्पुदामा-
 भिप्रलम्बितानि⁽⁷⁾ दिव्यगन्धधूपनधूपितानि⁽⁸⁾ रत्नवृत्तोपशोभितानि । सर्वे च ते रत्नवृत्ताः
 पञ्चयोजनशतप्रमाणाः⁽⁹⁾ पञ्चयोजनप्रमाणाणि च सिंहासनान्यभिनिर्मितानि⁽¹¹⁾ । ततस्ते तथा- 10
 गता निषोदत्ते स्म पृथक्पृथक्सिंहासनेषु रत्नवृत्तमूलेषु⁽¹²⁾ पर्यङ्के बद्धा ॥

तेन खलु पुनः समयेन भगवता शाक्यमुनिना⁽¹³⁾ ये निर्मितास्तथागताः पूर्वस्यां
 दिशि सन्नानां धर्मं देशयन्ति स्म गङ्गानदीवाल्मुकीपमेषु⁽¹⁴⁾ बुद्धनेत्रकोटीनपुतशतसकृन्नेषु⁽¹⁵⁾

- 1) ये Cb.
- 2) 2-nd गता In Cb. O. only.
- 3) K. O. add समुद्र.
- 4) न्यलो O. The reading न्येषु in the other MSS. is inconsistent.
- 5) सान्ये पि Cb. सान्यपि K.
- 6) की A. B. Cb. स्तो K. W. O.
- 7) All but O. have भिप्रति; but see above p. 246, l. 2. --
- 8) परिधू O.
- 9) शत left out in B. सकृन् W.
- 10) W. adds शत.
- 11) प्रज्ञप्तानि निर्मिषोति । तत्र O.
- 12) मूले O.
- 13) B. adds तथागतेनार्हता. K. adds तथागतेन.
- 14) स्म left out in Cb. K. O.
- 15) कसमेषु (r. का°) O.

ते सर्वे समागता दशभ्यो दिग्भ्यस्ते चागता अष्टानु दिक्षु निषणा अभूवन् । तेन खलु पुनः समयेनैकैकस्यां दिशि त्रिंशत्लोकधातुकोटोपातमकृन्नाण्यष्टभ्यो दिग्भ्यः समन्तानि-स्तथागतैराक्रान्ता अभूवन् । अथ खलु ते तथागताः स्वेषु स्वेषु सिंहासनेषूपविष्टाः स्वान्स्वानुपस्थायक्रान्तंप्रेषयन्ति⁽¹⁾ स्म भगवतः शाक्यमुनेरसिंके⁽²⁾ रत्नपुष्पपटान्द्रैवै⁽³⁾ वद-
5 ति स्म । गच्छन्त यूनं गृध्रकूटं पर्वतं गत्वा च पुनस्तस्मिंस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागत-मर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं वन्दित्वास्मद्वचनादल्पाबाधतां मन्दग्लानतां च बलं च⁽⁴⁾ स्पर्शविहृ-
रतां च परिपृच्छन् सार्धं बोधिमह्वगणोन् श्रावकगणोन् । अनेन च रत्नराशिनाभ्यत्रकिरुध-
मेवं च वदधम्⁽⁵⁾ । ददाति खलु पुनर्भगवांस्तथागतश्कन्दमस्य मकारत्नस्तूपस्य समुद्घाटने ।
एवं ते⁽⁷⁾ तथागताः सर्वे स्वान्स्वानुपस्थायक्रान्तंप्रेषयामासुः ॥

10 अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतस्तस्यां वेलायां स्वाभिनिर्मितानशेषतः समा-
गतान्विदित्वा पृथक्पृथक्सिंहासनेषु निषणांश्च विदित्वा तांशोपस्थायक्रान्तेषां तथाग-
तानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानामागतान्विदित्वा कन्दं च तैस्तथागतैरर्हद्भिः सम्यक्संबुद्धै-
रारोचितं विदित्वा तस्यां वेलायां स्वकाङ्क्षानाडुत्थाय वैकायसमसरोत्ते ऽतिष्ठत् ।
अथ खलु भगवांस्तं मकारत्नं रत्नस्तूपं वैकायसं⁽⁸⁾ स्थितं दक्षिणाया रुस्ताकुल्या मध्ये समु-

1) ते B. Cb. K. ति A. W. O.

2) A. W. add वैकायसं स्थितं.

3) कृत्वा A.

4) च B. O. left out in Cb. K.

5) All but O. संस्पर्श.

6) अभ्यवकिरथ एवं च वदथ O. The others वि for अभि, but see p. 249,
l. below.

7) तेन A. Cb. W. ते B. K. O.

8) सं A. Cb. W. सि B. से K. O.

द्वाटयति स्म समुद्वाद्य च द्वे भित्ता⁽¹⁾ प्रविसारयति⁽²⁾ स्म । तद्यथापि नाम मकानगरद्वारेषु⁽³⁾
मकाकपाटसंपुटावगलविमुक्तौ⁽⁴⁾ प्रविसारयते⁽⁵⁾ । एवमेव भगवांस्तं मकात् रत्नस्तूपं वैकायतं
स्थितं दक्षिणया कृस्ताङ्गुल्या मध्ये समुद्वाद्यापावृणोति स्म । समनत्तरविवृतस्य खलु
पुनस्तस्य मकारत्नस्तूपस्य अथ खलु भगवान्प्रभूतरत्नस्तथागतस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्सं-
बुद्धः सिंहासनोपविष्टः पर्यङ्के⁽⁷⁾ बद्ध्वा⁽⁷⁾ परिश्रुङ्कगात्रः संघटितकापो यथा समाधिसमापन्नः 5
स्तथा संदृश्यते स्म । एवं च वाचमभाषत । साधु साधु भगवज्शाक्यमुने । सुभाषितस्ते ऽयं
सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः । साधु खलु पुनस्त्वं भगवज्शाक्यमुने यस्त्वमिमं सद्धर्मपुण्ड-
रीकं धर्मपर्यायं पर्यन्मध्ये भाषसे । अस्यैवाहं भगवन्सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य अत्र-
णायेकागतः ॥

अथ खलु ताश्चतस्रः पर्यदस्तं भगवत्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं⁽¹⁰⁾ बद्धु- 10
कल्पकोटोनयुतशतसकृत्परिनिर्वृतं तथा भाषमाणां दृष्ट्वाश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता अभूवन् ।
तस्यां वेलायां तं भगवत्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं तं च भगवत्तं शाक्यमुनिं
तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं दिव्यमानुष्यै⁽¹¹⁾ रत्नराशिभिर्भ्यवकिरत्ति स्म । अथ खलु

- 1) द्वौ भित्तौ Cb.
- 2) प्रविधारयति A. प्रतिमारयति B. K. प्रसारयति Cb. प्रविचारयते W. प्रविसारयामास O.
- 3) षु left out in B.
- 4) चर्गति A. वर्गच B. वर्गड Cb. K. चर्गति च W. क्वाटसमूक्ता अर्गटप्र-मुक्ता O.
- 5) अपावृणोति O. प्रतिसारयते the others.
- 6) व्याप्रावृ A. W. व्यापावृ B. व्यावृ Cb. व्य प्रावृ K. समुत्पाडयित्वा द्वे द्वे भित्तां विमारयति स्म O.
- 7) पर्यङ्केन बन्धेन O.
- 8) भाषते स्म Cb. K. भाषति O.
- 9) भगवतः शाक्यमुनेः K.
- 10) A. Cb. W. add भगवत्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं.
- 11) व्यै K. व्यक्रेभि पुष्पेभिः रत्नपुष्परा O.

भगवान्प्रभूत्वरत्नस्तथागतो ऽर्कन्तम्यक्संबुद्धो भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्कतः सम्य-
क्संबुद्धस्य तस्मिन्नेव सिंहासने ऽर्धासनमदासीत्तस्यैव मकारत्नस्तूपाम्यत्तर एव च वद-
ति । इद्वै भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो निषीदतु । अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथाग-
तस्तस्मिन्नर्धासने निषमाद् तेनैव तथागतेन सार्धगुर्भां च तौ तथागती तस्य मकारत्नस्तू-
5 पस्य मध्ये सिंहासनोपविष्टौ वैश्यायसमत्तरोत्तस्थौ नंदश्यते⁽¹⁾ ॥

अथ खलु तासां चतसृणां पर्षदाभितदभवत् । दूरस्था वयनाभ्यां तथागताभ्यां ।
यत्रूनं वयमपि तथागतानुभावेन वैश्यायसमभ्युद्गच्छेम इति । अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनि-
स्तथागतस्तासां चतसृणां पर्षदां चेतसैव चेतः परिवितर्कमाज्ञाय तस्यां वेलायामृद्धिबलेन
ताश्चतस्रः पर्षदो वैश्यायसमुपर्षत्तरोत्ते प्रतिष्ठापयति स्म । अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनि-
10 स्तथागतस्तस्यां वेलायां ताश्चतस्रः पर्षदं ग्रामस्त्रपते स्म । को भित्तवो घुस्माकमुत्सकृते
तस्यां सकृदां लोकधाताविर्मं सद्धर्मपुण्डरीकेन धर्मपर्यायं संप्रकाशयिनुम् । अयं स बालो
ज्यं स समयः संमुखीभूतस्तथागतः परिनिर्वापितुं⁽²⁾ कामो भित्तवस्तथागत इमं सद्धर्मपुण्डरीकेन
धर्मपर्यायमुपनिदिष्य ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभवत् ॥

15 अथमागतो निर्वृतको मरुर्षा रतनामयं⁽³⁾ स्तूप प्रविश्य नायकः ।
अवणार्थं धर्मस्य इमस्य भित्तवः को धर्महेतोर्न जनेत⁽⁴⁾ वीर्यम् ॥ १ ॥
बहुवल्पकोटीपरिनिर्वृतो जपि सो नाम अद्यापि शृणोति धर्मम् ।
तद्धि तद्धि गच्छति धर्महेतोः सुडुर्लभो धर्म यमेवद्वयः ॥ २ ॥

1) ते A. K.

2) दृश्यते A. संदृश्यते B. संदृश्यते Cb. संदृश्यते K. दृश्यते W. दृश्यत O.

3) तः A. Cb. ता B. K. ते W. तस् Cb. O.

4) वापयि in all but B. K. which have वा for वापि.

5) क्षिपित्वा Cb.

6) रत्नामयां A. रत्नामयं B. K. रतनामयं Cb. रत्नमयं W.

7) तोर्न जनेत B. O. तो न जने Cb. तो न जनेत W. तोर्ननयेत A. Ca.

प्रणिधानमेतस्य विनायकस्य निषेवितं पूर्वभवे यदासीत् ।
 परिनिर्वृतोपि⁽¹⁾ इमु सर्वलोकं पर्येषती⁽²⁾ सर्वदशदिशामु ॥ ३ ॥
 इमे च सर्वे मम घातमभावाः सकृन्नकोट्यो यथ गङ्गवालिकाः ।
 ते धर्मकृत्यस्य कृतेन आगताः परिनिर्वृतं च इमु द्रष्टुं नाथम् ॥ ४ ॥
 होरित्व नेत्राणि स्वकस्वकानि तथ आवक्रान्तरमरुतश्च⁽⁵⁾ सर्वान् ।
 सद्धर्मसंरक्षणहेतुं सर्वे यथा⁽⁶⁾ चिरं तिष्ठिय⁽⁷⁾ धर्मनेत्री⁽⁸⁾ ॥ ५ ॥
 एतेषु बुद्धानि निषीदनार्थं बहुलोकधातून् सकृन्नकोट्यः ।
 संक्रामिता मे तथ सर्वसञ्जा ऋद्धीबलेन⁽⁹⁾ परिशीघिताश्च ॥ ६ ॥
 एतादृशी उत्सुकता⁽¹⁰⁾ इयं मे कथं प्रकाशेदियं धमनेत्री⁽¹²⁾ ।
 इमे च बुद्धा स्थित्यप्रमेया हुमाणा मूले यथ पद्मराशिः⁽¹³⁾ ॥ ७ ॥
 हुममूलकोटोय अन्तत्पकायो⁽¹⁴⁾ सिंहासनस्थेहि विनायकेहि ।
 शोभन्ति तिष्ठन्ति⁽¹⁵⁾ च नित्यकालं कृताशनेनेव यथान्धकारम् ॥ ८ ॥

5

10

- 1) पि B. Cb. W. O. पी the rest.
- 2) पर्यास्यती B. पर्यपठते O.
- 3) द्वि A. W. O. दि B. Cb. K.
- 4) चो B. द्रष्टुमिमं विनायकम् O.
- 5) कनरमरुतांश्च A. का नरमरुतश्च B. K. कानानरमरुश्च Cb. का-नरमरु-
तांश्च W. कानरमरुणाश्च सर्वे O.
- 6) All but O. कथं.
- 7) तिष्ठियु A. Cb. W. तिष्ठिय B. तिष्ठियु K. तिष्ठिय O.
- 8) त्रौ K. W.
- 9) बलेन A. K. W. बलो सो B. बलं च Cb.
- 10) उत्सुकता A.
- 11) य A. Cb. K. W. म B. O.
- 12) त्रौ A. B. W. O. त्रौ Cb. K.
- 13) सि A. Cb. W. शिं B. शिः K.
- 14) कानि A. W. काय B. कायो Cb. K. अनन्तकानि O.
- 15) All but O. न.

- गन्धो मनोज्ञो दशसू⁽¹⁾ दिशामु प्रवापते लोकावनायकानाम् ।
 येना⁽²⁾ इमे मूर्द्धित सर्वसद्वा वाते प्रवाते इह नित्यकालम् ॥ १ ॥
 मयि निर्वृते⁽³⁾ यो एतं धर्मपयांयु धारयेत् ।
 त्तिप्रं व्याकृतां वाचं लोकनाथान संगुहम् ॥ १० ॥
 5 परिनिर्वृतो हि संबुद्धः प्रभूतरतनो⁽⁴⁾ मुनिः ।
 सिंरुनादं श्रुणो⁽⁵⁾ तस्य व्यग्रसायं करोति पः ॥ ११ ॥
 अहं द्वितीयो बह्वो इमे च ये कोटिगो घ्रागत नायकानाम् ।
 व्यवसाय⁽⁶⁾ श्रोष्यामि जिनस्य पुत्रात्⁽⁷⁾ यो उत्सहेद्धर्ममिमं प्रकाशितुम् ॥ १२ ॥
 अहं च तेन⁽⁸⁾ भवि पूजितः सदा प्रभूतरत्नञ्च जिनः स्वयंभूः ।
 10 यो गच्छते दिशाविदिशामु नित्यं श्रवणाय धर्मं इममेवञ्चयम् ॥ १३ ॥
 इमे च ये घ्रागत लोकनाथा विचित्रिता यैरिय शोभिता भूः ।
 तेषां पि पूजा विपुला अनल्पका कृता भवेत्सूत्रप्रकाशनेन⁽¹⁰⁾ ॥ १४ ॥
 अहं च दृष्टो इह घ्रासने⁽¹¹⁾स्मिम्भगवांश्च यो ऽयं स्थितु स्तूपमध्ये ।
 इमे च अन्ये बहुल्लोकनाथा ये घ्रागताः क्षेत्रसकृन्कोटिभिः⁽¹²⁾ ॥ १५ ॥

1) सु in all MSS.

2) येन A. W. O. येनो B. K. येना Cb.

3) मम निर्वृतस्य A. Cb. W. मयि निर्वृते B. मयि निर्वृत K.

4) रत्नो A. W. तना B. Cb. तनो K. O.

5) श्रुण्व A. श्रुते B. श्रुणौ Cb. श्रुणो K. O. श्रुण्वन् W.

6) व्यवलोक्य A. W.

7) पुत्रा B. जिनात्मज्ञानां O.

8) तेन A. K. W. O. तेनो B. ते Cb.

9) दिशि A. B. K. W. देश Cb. दिश O.

10) प्रकाशनेन B. Cb. K. O. प्रकाशितेन the others.

11) ने W.

12) क्षेत्रसकृन्कोटिभिः B. O., an erroneous Sanskritisation of a Prakṛt Ablat. c. pl. in भि or हि. Wholly wrong in the other MSS. क्षेत्रशतैरिन्किः.

चित्तेथ⁽¹⁾ कुलपुत्राको⁽²⁾ सर्वसन्नानुकम्पया ।
मुडुष्करमिदं स्थानमुत्सकृत्ति विनायकाः⁽³⁾ ॥ १६ ॥
वक्रमूत्रसकृन्नाणि यथा गङ्गाय वार्त्तिकाः⁽⁴⁾ ।
तानि काञ्चित्प्रकाशेत न तद्भवति डुष्करम् ॥ १७ ॥
मुमेरुं यद्य कृस्तेन ग्रध्यालम्बित्व मुष्टिना ।
निपेत क्षेत्रकोटीयो न तद्भवति डुष्करम् ॥ १८ ॥
यद्य इमां⁽⁵⁾ त्रिसाकृन्ना⁽⁶⁾ पादाङ्गुष्ठेन कम्पयेत् ।
निपेत क्षेत्रकोटीयो न तद्भवति डुष्करम् ॥ १९ ॥
भवाये यद्य तिष्ठित्वा⁽⁷⁾ धर्म भाषेन्नरो इह ।
ग्रन्थमूत्रसकृन्नाणि न तद्भवति डुष्करम् ॥ २० ॥
निर्वृतस्मित्तु⁽⁸⁾ लोकेन्द्रे पश्चात्काले मुदारुणे ।
य इदं धारयेत्सूत्रं भाषेद्वा तत्सुडुष्करम् ॥ २१ ॥
घ्राकाशघातुं यः सर्वमिकमुष्टिं⁽⁹⁾ नित्तिपत् ।
प्रत्तिपित्वा च गच्छेत् न तद्भवति डुष्करम् ॥ २२ ॥
यस्तु ईदृशकं मूत्रं निर्वृतस्मित्तदा मयि ।
पश्चात्काले लिखेच्चापि इदं भवति डुष्करम् ॥ २३ ॥

5

10

15

1) MSS. except O. add यूयं.

2) All but O. कुलपुत्राः

3) Sic O.; कृत्ति स नायकः the rest.

4) लु in all MSS. but O.

5) यश्चेमां A. B. W. O. यद्य इमे Cb. K.

6) मां A. W. म्नि B. म्नी Cb. K. O.

7) यद्य भवाये स्थित्वा A. Cb. W. °तिष्ठित्वा K. भवाये यद्य तिष्ठित्वा B.

8) All ते ऽस्मि. Many lines wanting in O.

9) मुक्ति A. सुप्रत्ति W. तु नित्ति Cb. K.

- पृथिवीधातुं च यः सर्वो नान्यथे संप्रवेशयेत् ।
 प्रक्षिपित्वा च गच्छेत् ब्रह्मलोकं पि ग्राहकेन् ॥ २४ ॥
 न दुष्करं हि सो कुर्यान्न च वीर्यं स्य तत्तन्म ।
 तं⁽²⁾ दुष्करं कारित्वान सर्वलोकस्थिरायतनः ॥ २५ ॥
 5 घतो ऽपि दुष्करतरं⁽⁴⁾ निर्वृतस्य तदा मम ।
 पश्चात्काले⁽⁵⁾ इदं सूत्रं वदेया यो मुहूर्तकम् ॥ २६ ॥
 न दुष्कारमिदं लोके कल्पदाहस्मि यो नरः ।
 मध्ये गच्छेत् दक्षतस्तृणभारं वहेत् च ॥ २७ ॥
 अतो ऽपि दुष्करतरं निर्वृतस्य तदा मम ।
 10 धारयित्वा इदं⁽⁷⁾ सूत्रमेकसत्त्वं पि श्रावयेत् ॥ २८ ॥
 धर्मस्कन्धसक्तन्नाणि चतुरशीतिं पि⁽⁸⁾ धारयेत् ।
 सोपदेशान्यथाप्रोक्तान्दृशयेत्प्राणिकोटिनाम् ॥ २९ ॥
 न श्येतं⁽⁹⁾ दुष्करं भोति तस्मिन्कालस्मि⁽¹⁰⁾ भिनुषाम् ।
 विनयेच्छ्रावकान्मर्त्यां पञ्चाभिज्ञाम् स्वापयेत् ॥ ३० ॥

1) मत्क A. मत्कु B. W. सः कु Cb. सो कु K.

2) Prakṛt for तद्.

3) स्मिरायतो A. W. मिरायतो Cb. स्मिरागतः B. K. Our r. conjectural.

4) All MSS. add कुर्यान् but see vs. 28 below.

5) ले in all MSS.

6) दाक्षेत्तो A. दक्षत्तो B. Cb. K. W., the more original reading.

7) इमं Cb. K.

8) शीतिं पि B. K. The other MSS. have ति धा, omitting पि; metrically wrong.

9) श्येतं A. W. एतं B. Cb. एत K. Skr. एतद्.

10) कालेथ K. कालेस्मि Cb.

तस्येदं दुष्कारतरं इदं सूत्रं च धारयेत् ।

अद्घेदधिमुच्येद्वा भाषेद्वापि पुनः पुनः ॥ ३१ ॥

कोटोसकृन्नाम्बकृवः अर्कले यो ऽपि स्थापयेत् ।

पठभिज्ञान्महाभागान्यथा गङ्गाय वालिकाः ॥ ३२ ॥

अतो बद्धतरं^(३) कर्म करोति स नरोत्तमः ।

5

निर्वृतस्य हि यो मर्कं सूत्रं धारयते वरम् ॥ ३३ ॥

लोकधातुसकृन्नेषु बद्ध मे धर्म भाषिताः ।

अस्यापि चार्कं भाषामि बुद्धज्ञानस्य कारणात् ॥ ३४ ॥

इदं तु सर्वसूत्रेषु सूत्रमयं प्रबुध्यते^(४) ।

धारति यो इदं सूत्रं स धारे जिनविग्रहम् ॥ ३५ ॥

10

भाषयं कुलपुत्राको^(५) संमुखं वस्तुवागतः ।

य उत्सकृति वः कश्चित्पश्चात्कालस्मि धारणम्^(६) ॥ ३६ ॥

मकृत्प्रियं^(८) कृतं भोति लोकनाथान सर्वशः ।

उराधारमिदं सूत्रं धारयेद्यो मुहूर्तकम् ॥ ३७ ॥

संवर्णितश्च सो भाति लोकनाथेहि^(९) सर्वदा ।

15

शूरः शौटीर्यवांश्चापि^(१०) क्षिप्रभिन्नश्च बोधये ॥ ३८ ॥

1) य इदं सूत्रं धा O.

2) स्नां बकृवः A. W. स्त्रबकृवः B. स्त्राबकृव Cb. K. O.

3) दुष्कारतरं Cb.

4) प्रबुध्यति A. Cb. W. प्रबुद्धति B. प्रबुध्यते K. The original r. पबुच्चति.

5) के A. को B. Cb. K. कं W.

6) ले W.

7) पां A.

8) मकृत्प्रियं Cb. K. मकृत्प्रियं the rest.

9) धेन K. धान Cb.

10) शौटीर्यवांश्चापि A. शौटीर्यं चैव B. शौटीर्यवांश्चापि Cb. शौटीर्यवांश्चैव K. शौटीर्यवांश्चापि W.

धुरावाक्यं सो भोति लोकनाथान श्रीरसः ।

दत्तभूमिमनुप्राप्तः सूत्रं धारति यो इदम्⁽¹⁾ ॥ ३६ ॥

चतुभूतश्च सो भोति लोके सामरंगानुषे ।

इदं⁽³⁾ सूत्रं प्रकाशित्वा निर्वृते नरनायके ॥ ४० ॥

5 वन्दनीयश्च सो भोति सर्वसञ्ज्ञान परिउतः ।

पश्चिमे कालि यो भाषेतसूत्रमेकं मुहूर्तकम्⁽⁴⁾ ॥ ४१ ॥

अथ खलु भगवान्कृतं बोधिसत्त्वगणं समुत्सुरं च लोकमामह्यैतद्वोचत् । भूत-
पूर्वं भित्तवो ऽस्ति ऽधन्यकमप्रमेयासंख्येयान्कल्पान्सहस्रमपुण्डरीकं⁽⁶⁾ सूत्रं पर्येषितवान-
खित्तो ऽविश्रातः । पूर्वं चाकमनेकान्कल्पाननेकानि कल्पशतसंख्याणि राजाभूवम् ।
10 अनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ कृतप्रार्थाधानो⁽⁸⁾ न च मे चित्तव्यावृत्तिरभूत् । षष्ठां च पारमि-
तानां परिपूर्णं उच्युक्तो ऽभूवमप्रमेयदानप्रदः सुवर्णमणिमुक्तात्रिर्युग्मशङ्खशिलाप्रवाड-
जातद्रपरज्जताश्मगर्भमुत्तारगत्वलोहितमुक्ताद्यामनगर्गानगमजनपद्राष्ट्राज्ञधानीभार्या-
पुत्रडुहितृदासोदासकर्मकरपौरुषेय⁽¹⁰⁾स्त्यश्चरथयावदात्मशरीरपरित्यागी कश्चरणाशि-

1) इमं in all MSS.

2) रु Cb., which is admissible, provided one r. समरु.

3) इमं B. K.

4) मेतत्मु A. K. W. मेतं B. मेकं मु Cb. MSS. add इति.

5) Hereafter Kumārajīva makes the 12th chapter entitled Devadatta-parivarta; so does Dharmarakṣa sometimes under the title of Brahmācāriparivarta. The whole up to the beginning of Ch. XII is a clumsy interpolation.

6) Cb. adds धर्मपर्यायं.

7) शत left out in B. Cb. But K. reads कल्पशतानि अनेकानि कल्पमह-
साणि.

8) ने B.

9) परिपूर्णं A. ०र्थे B. ०र्थे Cb. K. W.

10) कर्मषेय in B. K. only.

सोऽतमाङ्गप्रत्यङ्गोचितदाता⁽¹⁾ । न च मे कदाचिदाप्रकृत्तमुत्पन्नम् । तेन च समयेनायं
 लोको दीर्घायुरभूत्नेकवर्षशतसकृन्नजीवितेन चाहं कालेन धर्मार्थं⁽²⁾ राज्यं कारितवान्न
 विषयार्थम् । सो ऽहं श्रेष्ठं कुमारं राज्ये ऽभिषिच्य चतुर्दिशं श्रेष्ठधर्मगवेषणायोग्युक्तो
 ऽभूवमेवं घण्टया घोषापयितवान् । यो मे श्रेष्ठं धर्ममनुप्रदास्यत्यर्थं चाख्यास्यति तस्याहं
 दासो भूयानम्⁽³⁾ । तेन च कालेनर्षिरभूत्स मामेतद्वोचत् । अस्ति महाराज सद्वर्त्मपुण्डरीकं
 नाम सूत्रं⁽⁴⁾ श्रेष्ठधर्मनिर्देशकम् । तद्यदि दास्यमभ्युपगच्छसि ततस्ते ऽहं तं धर्मं श्रावयि-
 ष्यामि । सो ऽहं श्रुत्वा तस्यर्षेर्वचनं कृष्टस्तुष्ट उदय आत्मनाः⁽⁵⁾ प्रीतिसौमिनस्यज्ञातो
 येन स ऋषिस्तेनोपेयिवानुपेत्यावोचत्⁽⁶⁾ । यत्ते दासेन कर्म करणीयं तत्करोमि । सो ऽहं
 तस्यर्षेर्दासभावमभ्युपेत्य तृणाकाष्ठपानोद्यकन्दमूलफलादीनि प्रेष्यकर्माणि कृतवान्याव-
 द्द्वाराध्यतो ऽप्यकृमासम् । दिवसं⁽⁷⁾ चैवेविधं कर्म कृत्वा रात्रौ शयानस्य⁽⁸⁾ मञ्चके पादाः
 न्धारयामि । न च मे कायक्लामो न चेतसि⁽⁹⁾ क्लामो ऽभूत् । एवं च मे कुर्वतः परिपूर्णा
 वर्षसकृन्नं गतम् ॥

1) दात्रा K.

2) कृ left out in Cb.

3) चित्त in all MSS.

4) र्थ A. B. Cb. W. र्थ K.

5) भूयात् A. W. भूतव्यं B. भूयां Cb. O. भूया K.

6) MSS. but Cb. add धर्मपर्यायं

7) Sic O.; दास्यत् the rest.

8) All but Cb. add प्रमुदित.

9) In B. K. O. only.

10) A. W. read मक्का ऋषि.

11) नोपयिवा A. W. नोपेतयिवा B. नोपयित्वा Cb. नोपसेयिवा K. नो-
 पक्रामि O.

12) Badly for चम्. O. has correctly उवाच.

13) दिवसं is put after कर्म in K.

14) नं A. W. न K. शयानस्य B. शयानस्य Cb. O. शयानसनमञ्चके the rest.

15) K. adds कः.

अथ खलु भगवांस्तस्यां विलासितमेवायं परिच्योतयन्निना गाथा अभाषत ॥

कल्पानतीतान्समनुस्मरामि यदाकामं⁽¹⁾ धर्मिको धर्मज्ञात् ।

राद्यं च मे धर्मकृतोः कृतं तन्न च कामकृतोर्द्युधर्मकृतोः ॥ ३७ ॥

चतुर्दिशं मे कृत घोषणो ऽयं धर्मं यद्यद्यस्तस्य दास्यं अत्रेवम् ।

5 आसीदधिस्तेन कालेन धीमान्मूत्रस्य सद्धर्मनामः प्रवक्ता ॥ ३८ ॥

स मामवोचद्यदि ते धर्मकाङ्क्षा उपेक्षि दास्यं धर्मं ततः प्रवक्ष्ये ।

तुष्टश्चाहं वचनं तं निशाम्य कर्माकरोदासयोग्यं तदा यत् ॥ ३९ ॥

न कायचित्तक्तमथो स्पृशेन्मां सद्धर्मकृतोर्दाममागतस्य ।

प्रणिधिस्तदा मे भवि⁽⁹⁾ सद्धर्मकृतोर्नात्मानमुद्दिश्य न कामकृतोः ॥ ४० ॥

10 स राज्ञ⁽¹⁰⁾ आसीत्तदालब्धवीर्यो अनन्यकर्माणि दशादशामु ।

परिपूर्णाकल्पान सकृन्न खिन्नो यावत्सूत्रं लब्धवान्धर्मनामं⁽¹²⁾ ॥ ४१ ॥

तत्किं मन्यधे भित्तवो ऽन्यः स तेन कालेन तेन समयेन राज्ञाभूत् । न खलु पुनरेवं
ऋष्टव्यम् । तत्कस्य कृतोः । अहं स तेन कालेन तेन समयेन राज्ञाभूयम्⁽¹³⁾ । स्यात्खलु पुन-

1) मौ Cb.

2) धा A. B. Cb. W. ध K. «The text of these verses is one mass of corruption, as is proved by the repeated offences against the metres». — Prof. Kern's note on his version, p. 245.

3) धर्मस्य K.

4) तन् in B. K. only.

5) धर्मस्य A. B. W. धर्मार्थस्य Cb. धर्मार्थ K.

6) कर्माकर्षदास्य A. W. कर्माकरोदास B. कर्मकरोद्यस Cb. कर्मकार्यं दास K.

7) तदायं A. Cb. तदायत B. K. तदायत् W. यत, Skr. यतः.

8) B. Cb. K. W. add. ता. To read दासतां गतस्य.

9) भव A. W.

10) राज्ञासी A. B. K. W. राज्ञ आसी Cb.

11) द्वि A. The foregoing कर्माणि impossible.

12) नामां A. नाम B. Cb. नामं K. नामस W.

13) भूत् A. W.

भिन्नवो ऽन्यः स तेन कालेन तेन समंयनार्षिर्भूत् । न खलु पुनरेवं द्रष्टव्यम् । अयमेव स
 तेन कालेन तेन समंयन देवदत्तो भित्तुर्धाषिर्भूत् । देवदत्तो हि भित्तवो मम कल्याणमि-
 त्तम् । देवदत्तमेव चागम्य⁽¹⁾ मया पर्यारमिताः परिपूरिता मरुमैत्री मरुकरूपा मरुमुदिता
 मरुपिता द्वात्रिंशन्मरुपुरुषलक्षणान्यशोत्यनुव्यञ्जनानि⁽²⁾ सुवर्णावर्णाच्छ्विता दशबलानि
 चत्वारि त्रैशार्यानि चत्वारि संयकृवस्तून्यष्टादशविंशतिबुद्धधर्मा मरुर्द्धिबलता⁽³⁾ दशदि- 5
 क्पञ्चनिस्तारणाता⁽⁴⁾ सर्वमेतदेवदत्तमागम्य । धारोचयामि वो भित्तवः प्रतिवेद्याम्येष देव-
 दत्तो भित्तुरनागते ऽध्वन्यप्रमेयैः कल्पैरसंख्यैर्देवराज्ञो नाम तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो
 भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकाविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च
 मनुष्याणां च भगवान्देवमोषानायां लोकधातो । देवराजस्य खलु पुनर्भित्तवस्तथागतस्य⁽⁷⁾
 त्रिंशत्यत्तरकल्पानामुष्प्रमाणं भविष्यति । त्रिस्तरेण च धर्मं देशयिष्यति । गङ्गानदी- 10
 वालुकामाश सत्त्वाः सर्वस्त्रिशप्रकृणादर्कं साक्षात्कारिष्यति । अनेके च सत्त्वाः प्रत्ये-
 कबोधौ चित्तमुत्पादयिष्यति । गङ्गानदीवालुकामाश सत्त्वा अनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ
 चित्तमुत्पादयिष्यत्यवैवर्तिवत्सात्प्रतिलब्धाश्च भविष्यति । देवराजस्य खलु पुनर्भित्त-
 वस्तथागतस्य परिनिर्वातस्य त्रिंशत्यत्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति । न च शरीरं धातु-
 भेदेन भेत्स्यते⁽¹⁰⁾ । एकघनं चास्य शरीरं भविष्यति सत्तरत्तूपं प्रविष्टम् । स च स्तूपः 15

1) तं च्चागम्य A. W. तमेव चागम्य B. K. तं चागम्य Cb.

2) A. W. add व्योमप्रभावता, B. adds व्यामप्रता, K. adds व्योमप्रभता. But Cb. and the two Chinese versions leave it out.

3) बलता K.

4) वा added in all but K. W.

5) B. K. add त्तर after असंख्येय.

6) लोके is added here in Cb. K.

7) B. K. add अर्कतः सम्यक्संबुद्धस्य.

8) कास Cb. K. W. कोप B.

9) कास A. Cb. K. W. कोप B.

10) संदृश्यते A. W. भोत्स्यते B. K. भेत्स्यते Cb. . . .

षष्टियोजनशतान्युच्चैस्त्वेन भविष्यति चत्वारिंशद्योजनान्यायामेन । मयं च तत्र देवमनुष्याः
 पूजां करिष्यन्ति पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनधूर्णाधीवरच्छुद्धयपताकाभिर्गाथाभिर्गीतैश्च
 चाभिष्टोष्यन्ति । ये च तं स्तूपं प्रदक्षिणां करिष्यन्ति प्रणामं वा तेषां किंचिदप्रफलमर्कञ्च
 साक्षात्करिष्यन्ति केचित्प्रत्येकबोधिमनुप्राप्स्यन्ति । अघिन्त्याश्चाप्रमेया देवमनुष्या घनु-
 5 त्तरायां सम्यक्संबोधौ चिन्तान्युत्पाद्याविवर्तनीया भविष्यति ॥

अथ खलु भगवान्पुनरेव भित्तुसंधमामन्नपते स्म । यः कश्चिद्भित्तवो ज्जागते ऽध्वनि
 कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता वेदं⁽³⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं मूर्त्तपरिपरिवर्तं श्रोष्यति श्रुत्वा च न
 काङ्क्ष्यति⁽⁴⁾ न विचिकित्सिष्यति⁽⁴⁾ त्रिप्रुद्धिचित्तशाधिमोहयते । तेन तिसृणां दुर्गतोनां
 द्वारं पिथितं भविष्यति । नरकतिर्पग्योनिपमलोकोपपत्तिषु न पतिष्यति । दशदिग्बुद्ध-
 10 त्तोत्रोपपन्नश्चेदमेव सूत्रं जन्मनि जन्मनि श्रोष्यति । देवमनुष्यलोकोपपन्नस्य चास्य विशि-
 ष्टस्थानप्राप्तिर्भविष्यति । यस्मिंश्च बुद्धक्षेत्रे उपपत्स्यते तस्मिन्मौपवाडुके सप्तर्त्नगणे
 पद्म उपपत्स्यते तथागतस्य संमुखम्⁽⁷⁾ ॥

अथ खलु तस्यां वेलायामघस्ताद्दिशः⁽⁸⁾ प्रभूत्स्त्वस्य तथागतस्य बुद्धक्षेत्रादागतः
 प्रज्ञाकूटो नाम बोधिसत्त्वः⁽⁹⁾ । स तं प्रभूत्स्त्वं तथागतमेतदवोचत् । गच्छामो भगवन्स्वकं
 15 बुद्धक्षेत्रम् । अथ खलु भगवाःशक्यमुनिस्तथागतः प्रज्ञाकूटं बोधिसत्त्वमेतदवोचत् । मुहूर्त्तं
 तावत्कुलपुत्रागमयस्व यावन्मदीयेन बोधिसत्त्वेन मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन सार्धं⁽¹⁰⁾ किंचिदेव

1) शत left out in B. Cb. K.

2) B. adds नाग.

3) वा एतत् Cb. K.

4) Left out in A.

5) दशमु दिन्तु B.

6) उत्पत्स्यते A.

7) संमुखीभूतः Cb. K.

8) K. adds भगवतः leaving out तथागतस्य.

9) B. K. add मन्दासत्त्वः.

10) कश्चि Cb. K. किंचि the rest.

धर्मावेनिश्चयं कृत्वा पश्चात्स्वकी बुद्धलेत्रं गामप्यसि । अथ खलु तस्यां वेलायां मञ्जुश्रोः
 कुमारभूतः सकृन्पत्रे पत्रे शकटचक्रप्रमाणमात्रे निषण्णो जनेकबोधिसत्त्वपरिवृतः पुरस्कृतः⁽¹⁾
 समुद्रमध्यात्सागरनागरान्भवनानाद्भ्युद्गतान्युपरि⁽²⁾ वैकायसं खगपथेन गृध्रकूटं पर्वते भगवतो
 ऽत्तिकमुपसंक्रान्तः । अथ⁽³⁾ मञ्जुश्रीः कुमारभूतः पद्मादवतीर्य⁽⁴⁾ भगवतः⁽⁴⁾ शाक्यमुनेः प्रभूतर-
 त्तस्य च तद्यागतस्य पादौ शिरसाभित्रन्दित्वा येन प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रान्तः 5
 उपसंक्रम्य प्रज्ञाकूटेन बोधिसत्त्वेन सार्धं संमुखं संमोदनीं संरत्ननीं विविधां कथामुपसंगृह्यै-
 कान्ते न्यषीदत् । अथ खलु प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्वो मञ्जुश्रियं कुमारभूतमेतद्वोचत् । समुद्र-
 मध्य⁽⁵⁾गतेन त्वया मञ्जुश्रोः कियान्सत्त्वधातुर्विनीतः । मञ्जुश्रीराह । अनेकान्यप्रमेयाण्य-
 संख्येयानि सत्त्वानि विनीतानि । तावद्प्रमेयाण्यसंख्येयानि यावद्वाचा न शक्यं⁽⁶⁾ विज्ञापयितुं⁽⁷⁾
 चित्तेन वा चित्तपितुम् । मुहूर्ते तावत्कुलपुत्रागमयस्व यावत्पूर्वनिमित्तं द्रक्ष्यसि । सम- 10
 नत्तरभाषिता चेयं मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन वाक् तस्यां वेलायामनेकानि पद्मसकृत्स्नाणि
 समुद्रमध्याद्भ्युद्गतान्युपरि वैकायसं तेषु च⁽⁸⁾ पद्मेष्वनेकानि बोधिसत्त्वसकृत्स्नाणि संनिष-
 षानि । अथ ते बोधिसत्त्वास्तेनैव खगपथेन येन गृध्रकूटः पर्वतस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य
 ततश्चोपरि वैकायसं स्थिताः संदृश्यन्ते स्म । सर्वे च ते मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन विनीता
 अनुत्तरायां सम्यक्संज्ञोऽथौ । तत्र ये बोधिसत्त्वा⁽⁹⁾ मरुपानसंप्रस्थिताः पूर्वमभूवन्स्ते मरुपा- 15

1) Left out in Cb.

2) म्य उपरि B.

3) Cb. adds च.

4) Left out in B. Cb. K.

5) मध्य left out in B. Cb. K.

6) असंख्येयानि left out in Cb.

7) Left out in Cb. Then follows in the rest न शक्यमभियासयितुं, a mistake for °सापयितुं, which ought to be °सपयितुं.

8) Left out in Cb. K.

9) Cb. adds मरुत्सत्त्वा.

नगुणान्यद्व्यारमिताः संवर्गायन्ति । ये श्रावकपूर्वा बोधिपञ्चास्ते श्रावकयानमेव संवर्गाय-
न्ति । सर्वे च ते सर्वधर्माञ्जन्यानिन्ति संतानान्ति स्म नकायानगुणाश्च । अथ खलु मञ्जुश्रीः
कुमारभूतः प्रज्ञाकूट बोधिपञ्चमतद्वोचत् । सर्वो ऽयं कुलपुत्र गया समुद्रमः यमोत्तम मन्त्र-
विनये⁽⁴⁾ कृतः स चायं संदृश्यते । अथ खलु प्रज्ञाकूटो बोधिपञ्चा मञ्जुश्रीयं कुमारभूते गथा-

5 भिगोतिन परिपृच्छति स्म ॥

महाभद्र प्रज्ञया मूरनामसंख्येया य विनीतास्त्वयाद्ये ।

सञ्चा श्री कस्य चायं प्रभावस्तद्भूक् पृष्ट्वा नर्दिव तमेतत् ॥ ४७ ॥

(8) कं वा धर्मं देशितवानसि त्वं किं वा मूत्रं बोधिपार्गापदेशम् ।

(11) पृच्छुत्वामी बोधये ज्ञातचित्ताः सर्वज्ञत्वे निश्चिते लब्धगाथाः ॥ ४८ ॥

10 मञ्जुश्रीराक् । समुद्रमध्ये सद्वर्मपुण्डरीके मूत्रं भाषितवान् चान्यत् । प्रज्ञाकूट

1) श्रावकपूर्व A. W. श्रावकापूर्वा B. श्रावकपूर्वा Cb. K.

2) सर्वान् B. K.

3) Left out in O.

4) MSS. but O. संवि°.

5) पर्यपृच्छत् Cb. पर्यपृच्छत् K. परिपृच्छत् O.

6) ख्य K. W.

7) The whole verse very different in O. महासमुद्र महाप्रज्ञ महाभूर महा-
बल । असंख्येया विनीता . . . It is hardly necessary to read भूर for मूर, and to
leave out तम् before एतत्.

8) किं A. B. K. W. कं Cb.

9) The short syllable against the metre. The original reading probably
तावी.

10) MSS. देशेयम्.

11) पृच् in B. only.

12) लब्धगा A. लब्धलाभाः B. लब्धगाभाः Cb. लब्धगाथा K. W. Cor-
rected by us.

13) Left out in B. Cb. K.

आह । इदं सूत्रं गम्भोरं मूर्ध्नि उर्दशनं¹⁾ न चानेन सूत्रेण किञ्चिदन्यत्सूत्रं सममस्ति । अस्ति काश्चित्सत्त्वो य इदं सूत्रं²⁾ त्वे मत्कुर्गादवब्रोह्मनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोहुम् । मञ्जुश्री-
 राह । अस्ति कुलपुत्र मागरस्य नागराज्ञो उक्त्विताष्टवर्षा ज्ञात्या मह्यप्रज्ञा तीक्ष्णोन्द्रिया
 ज्ञानपूर्वगमिने कायत्रास्त्रनस्कर्माणा समन्वागता सर्वतद्यागतभाषितव्यञ्जनार्थीद्रुणो धार-
 णोप्रतिलब्धा सर्वधर्ममह्वनमाधानसमाधिसकृच्चैकतयाप्रतिलाभिनी । बोधिचित्ताविनि- 5
 वर्तिना³⁾ विस्तोर्णाप्रणिधाना सर्वसत्त्वेष्व्वात्मप्रेमानुगता गुणोत्पादने च समर्था न च तेभ्यः
 परिक्रियते । स्मितमुखी परमया शुभवर्णपुष्करत्या समन्वागता मैत्रचित्ता करुणां च
 वाचं भाषते । सा सम्यक्संबोधिमभिसंबोहुं समर्था । प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्व आह । दृष्टो मया
 भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो बोधाय घटमानो बोधिसत्त्वभूतो ऽनेकानि पुण्यानि कृतवा-
 ननेकानि च कल्पसहस्राणि⁴⁾ न कदाचिद्वार्यं संसितवान् । त्रिसाकृन्नमकृत्साकृन्नायां लो- 10
 कधातौ नास्ति काश्चिदत्तणः सर्वपमात्रो ऽपि पृथिवीप्रदेशो यत्रानेन शरारं न नित्तित्तं
 सन्नकित्केतोः । पश्चाद्बोधिमभिसंबुद्धः । क एव⁵⁾ अद्दध्याद्यदनया⁷⁾ शक्यं मुहूर्त्तेनानुत्तरां
 सम्यक्संबोधिमभिसंबोहुम् ॥

अथ क्षलु तस्या वेलायां सागरनागराजउक्त्वितामृतः स्थिता संदृश्यते स्म । सा
 भगवतः पादौ शिरसाभिवन्द्यै⁶⁾काले ऽस्थात्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

15

1) दर्शनं A. उर्दशनं W.

2) रत्नसूत्रं B. K.

3) र्त्तनोय B.

4) नेन B. K.

5) B. adds च.

6) एनं B. K. एतां W. एतं O.

7) अद्दध्याद्यदनया A. अद्दध्याद्यति यत्तया B. अद्दधात् । यदा ऽन्यया Cb. अद्द-
 ध्यात् । यत्तया K. अद्दध्याद्यदिनया W. अद्दधास्यति यः O.

8) Left out in A. W. O.

9) सा वन्दित्वा A. W. सा वन्द्यै O.

पुण्यं पुण्यं गम्भारं च दिशः स्फुरति सर्वशः ।

मूर्ध्नि शरीरं द्वात्रिंशत्तण्डलीः समलंकृतम् ॥ ४९ ॥

अनुव्यञ्जनयुक्तं च सर्वमन्त्रनमस्कृतम् ।

सर्वसन्नाभिगम्यं च घसरापणवद्यथा ॥ ५० ॥

5 यथेच्छ्या मे संबोधिः साला मे ऽत्र तथागतः ।

विस्तीर्णो देशयिष्यामि धर्मं दुःखप्रमोचनम् ॥ ५१ ॥

अथ खलु तस्यां वेलायामायुष्माञ्छारिपुत्रस्तां सागरनागराजडुक्तिरुमेतद्वोचत् ।
केवलं कुलपुत्रि⁽¹⁾ बोधाय चित्तुमत्पत्नमविवर्त्याप्रमेयप्रज्ञा चासि सम्यक्संबुद्धत्वं तु दुर्ल-
भम् । अस्ति कुलपुत्रि स्त्री न च वार्ये संसर्ग⁽²⁾नेकानि च कल्पगता⁽³⁾नेकानि च कल्प-
10 मरुद्भागिण्युपयानि करोत षट्पारमिताः परिपूरयति न चाद्यापि बुद्धत्वं प्राप्नोति । किं-
कार्णं । पञ्च स्थानानि ह्यस्यापि न प्राप्नोति । कतमानि⁽⁴⁾ पञ्च । प्रथमं ब्रह्मस्थानं द्वितीयं
शक्रस्थानं तृतीयं मरुत्स्थानं⁽⁵⁾ चतुर्थं चक्रवर्तिस्थानं पञ्चममवैवर्तिकञ्चोद्यसञ्चस्था-
नम् ॥

अथ खलु तस्यां वेलायां सागरनागराजडुक्तिरुको मणिरस्ति यः कृत्स्नां त्रिसा-
15 रुद्धां मरुत्कृद्धां लोकधातुं मूर्ध्नि क्षमते⁽⁶⁾ । स च मणिलतया सागरनागराजडुक्तिरा भग-
वते दत्तः । स भगवता चानुकम्पामुपादाय प्रतिगृहीतः । अथ सागरनागराजडुक्तिरा
प्रज्ञाकूटं बोधिसत्त्वं स्थविरं च शारिपुत्रमेतद्वोचत् । यो ऽयं मणिरमया भगवतो दत्तः स च

1) ते कुलपुत्रि B. Ob. K. कुलडुक्तिरे O. मणिनि the others.

2) संसर्यति B. K. जनयति Ob. प्रशयति W. संसयति O.

3) Left out in O.

4) राजिक Ob.

5) कमणिरत्नम् B. K. की मणिरत्नम् O.

6) क्षयति K. क्षमति O.

भगवता⁽¹⁾ शोभं प्रतिगृह्णीते⁽²⁾ नेति⁽²⁾ । स्वविर घ्राह् । तया च शोभं दत्तो भगवता च शोभं प्रतिगृह्णीतः । सागरनागराजडांकृताह् । पद्यहं भदत्त शारिपुत्र मर्कटिको स्यां शोभं⁽³⁾ तरे सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं न चास्य मणोः प्रतिघ्राहकः स्यात् ॥

अथ तस्यां वेलायां सागरनागराजडु कृता सर्वलोकप्रत्ययं स्वविरस्य च शारिपु-
त्रस्य प्रत्ययं तत्स्त्रीन्द्रियमत्तार्कितं पुरुषेन्द्रियं च प्राडुर्भूतं बोधिसत्त्वभूतं चात्मानं संदर्श- 5
यति । तस्यां वेलायां दक्षिणां दिशं प्रक्रान्तिः⁽⁴⁾ । अथ दक्षिणास्यां दिशि विमला नाम लो-
कधातुस्तत्र सप्तत्त्वमये बोधिद्वैतमूले निषण्णमभिसंबुद्धमात्मानं संदर्शयति स्म द्वात्रिंश-
ल्लनपाधरं सर्वानुव्यञ्जनद्वयं प्रभया च⁽⁵⁾ दशदिशं स्फुरित्वा धर्मदेशनां कुर्वाणाम् । ये च
सक्षायां लोकधातौ सत्त्वास्ते सर्वे तं तथागतं पश्यन्ति स्म सर्वे⁽⁶⁾ देवनागपत्तगन्धर्वासुर-
गृडकिंनरमुन्य्यामनुष्यैर्नमस्यमानं धर्मदेशनां च कुर्वन्तम्⁽⁷⁾ । ये च सत्त्वास्तस्य तथागतस्य 10
धर्मदेशनां श्रुण्वन्ति सर्वे ते ऽविनिवर्तनीया⁽⁸⁾ भवत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । सा च वि-
मला लोकधातुरियं च सखा लोकधातुः षड्भिकारं प्राकम्पत् । भगवतश्च शाक्यमुनेः पर्थ-

1) अनु °य कम्पामुपादाय added in B.

2) कृती A. °त उत B. °तो नेति Cb. °तो उत्तेति K. °त उतरेति W. तो नेति स्वविर घ्राह् O. न is here «or not». The reading in B. W. points to उत नेति.

3) तरेण Cb.

4) ता B. K.

5) बोधि left out in B. K.

6) Left out in K.

7) भगवत्तं A. W.

8) In B. only.

9) नमस्कारं Cb.

10) कुर्वाणो B.

11) अवैवर्तिका Cb.

12) भविष्यन्ति A. K. W.

न्मण्डलानां त्रयाणां प्राणिसंख्याणामनुत्पत्तिकथमज्ञानप्रतिबन्धाभो ऽभून् । त्रयाणां च प्राणिजनसंख्याणामनुत्पत्त्यायां मन्यक्मंत्रोद्यो व्याकरणप्रतिलाभो ऽभून् ॥

अथ प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्वो मरुतमन्त्रैः स्वयिरुद्रं गार्हपत्यस्तृणामभूतान् ॥

॥ इत्यार्यमहर्षिपुण्डरीके धर्मपर्याये स्तूपमं दर्शनपरिवर्ता नामिकादजनः ॥

1) शत added in Cb. only

2) Left out in A. W.

3) दशः Cb.

XII.

अथ खलु भैषज्यराज्ञो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो मरुप्रतिभानिश्च⁽¹⁾ बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो
 विंशतिबोधिसत्त्वशतसकलपरिवारो भगवतः संमुखमिमां वाचमभाषिताम्⁽²⁾ । अल्पोत्सुको
 भगवान्भवत्तस्मिन्नर्थे । वयमिदं भगवन्धर्मपर्यायं तद्यागतस्य परिनिर्वृतस्य सत्त्वानां देश-
 यिष्यामः संप्रकाशयिष्यामि⁽⁴⁾ । किं चापि भगवन् शठकाः सत्त्वास्तस्मिन्काले भविष्यन्ति
 परीतकुशलमूला अधिमानिका लाभमत्कार्मनिश्चिता अकुशलमूलप्रतिपन्ना डुर्दमा 5
 अधिमुक्तिविरकिता अनधिमुक्तिबद्धलाः । अपि तु खलु पुनर्वयं भगवन्तास्मिन्नलमुपद-
 र्शयित्वा⁽⁶⁾ तस्मिन्काले इदं सूत्रमुद्देश्यामो धारयिष्यामो देशयिष्यामो लिखिष्यामः सत्क-
 रिष्यामो गुरुकार्ष्यामो मानयिष्यामः पूजयिष्यामः कायजीवितं च वयं भगवन्नुत्सृष्येदं
 सूत्रं प्रकाशयिष्यामः । अल्पोत्सुको भगवान्भवत्त्विति ॥

अथ खलु तस्यां पर्यदि शैलाशैलाणां भिन्नूणां पञ्चमात्राणि भिन्नशतानि भगवत्तमे- 10
 तद्वेषुः⁽¹⁰⁾ । वयमपि भगवन्नुत्सृष्टामरु इमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयितुमपि तु खलु पुनर्भगवन्न-
 न्यामु⁽¹⁰⁾ लोकधातुष्विति । अथ खलु यावत्तस्ते भगवतः श्रावकाः शैलाशैला भगवता व्या-

- 1) पा K.
- 2) मभाषत A. Cb. W. मभाषितां B. K.
- 3) A. B. K. add धर्म.
- 4) In A. W. only.
- 5) अभि K.
- 6) पदर्शय K. पदर्शयति स्म W.
- 7) मुपदे Cb.
- 8) Left out in Cb.
- 9) द्वौचत् A. B. K. W. डुचुः Cb.
- 10) न्ये Cb. K.
- 11) ये ते added in A. W.

कृता अनुत्तरायां सम्यक्संबोधायै भित्तुसकृन्नाण सर्वाणि तानि येन भगवास्तेनाञ्जालं
 प्रणामय्य⁽¹⁾ भगवत्तमेतद्द्व्युः⁽²⁾ । अत्पोत्सुको भगवान्भ्रतु चपमयीमं धर्मपर्यायं मंत्रकाशनि-
 ष्यामस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य पश्चिमे काले पश्चिमे सगये ऽपि तस्यांनु लोकधातुपु ।
 तत्कस्य हेतोः । अस्यां⁽⁴⁾ भगवन्सक्यां⁽³⁾ लोकधातात्राधमानिकाः गच्छा अत्पकुशलमूना
 5 नित्यं व्यापन्नचित्ताः शठा वङ्कजातीयाः ॥

अथ खलु मरुप्रजापती गौतमी भगवतो मातृभगिनी⁽¹⁾ षड्भिर्भित्तुणोसकृत्सः सार्धं
 शैलाशैलाभिर्भित्तुणीभिर्हृत्थायासनाच्चेन भगवास्तेनाञ्जालं प्रणामय्य⁽²⁾ भगवत्तमुल्लोकयत्तो
 स्थिताभूत् । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलयां मरुप्रजापतीं गौतमीमामस्त्वयामाम । किं
 त्वं गौतमि⁽³⁾ दुर्मनस्विनी स्थिता तथागतं व्यवलोकयसि । नारुं परिकीर्तिता व्याकृता
 10 चानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । अपि तु खलु पुनर्गातमि सर्वपर्यट्याकरणेन व्याकृतासि ।
 अपि तु खलु पुनस्त्वं गौतमि इत उपादायाष्टात्रिंशतां बुद्धकोटोत्पत्तशतसकृन्नाणामसिके
 [सत्कारं गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां कृत्वा] बोधिसत्त्वा [मरुत्तमो] धर्मभा-
 षाको भविष्यसि । इमान्यपि षड्भित्तुणीसकृन्नाणि शैलाशैलाणां भित्तुणीनां त्वैव सार्धं
 तेषां तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानामसिके बोधिसत्त्वा धर्मभाषाया भविष्यसि । ततः

1) प्रणामय्य A. W. प्रणाम्य the rest.

2) द्व्युचत् A. B. Cb. W. द्व्युः K.

3) न्ये A. K. W.

4) अस्मिन् K.

5) यां left out in K.

6) वङ्क K. वञ्चक the rest.

7) मातृस्वषा added in K. सा in A. B. Cb. W.

8) प्रणामय्य A. प्रणाम्य the others.

9) इ A. W. द्वौ the others; reading of O. unknown.

10) तस्त्वं व्युता समाना अनुपूर्वेण सपरिवारा इस्त्रिभावं विवर्तयित्वा अष्टात्रिं O.

11) The words between brackets wanting in O. See Engl. transl. p. 257, note 1.

12) Wanting in O.

परेण परतेर⁽¹⁾ त्रोधिसत्त्वचर्या परि⁽²⁾पूर्व सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्सं-
बुद्धो लोके भविष्यसि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकाविदनुत्तरः पुरुषदम्यसाराथिः शास्ता
देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । स च गौतमि सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्तथागतो ऽर्हन्स-
म्यक्संबुद्धस्तानि पद्भोधिसत्त्वसत्त्वानि परंपराव्याकरणेन व्याकरिष्यत्यनुत्तरायां सम्य-
क्संबोधौ ॥

5

अथ खलु राहुलमातुर्यशोधराया भिन्नुण्या⁽³⁾ एतदभवत् । न मे भगवता नामधेयं
परिकीर्तितम् । अथ खलु भगवान्यशोधराया⁽⁴⁾ भिन्नुण्याश्चेतसैव चेतः परिवर्तितमाज्ञाप
यशोधरां भिन्नुणामितद्वोचत् । आरोचयामि ते यशोधरे प्रतिवेदयामि ते । त्वमपि दशानां
बुद्धकोटिसत्त्वानामतिके⁽⁵⁾ [सत्कारं गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचार्यानां कृत्वा] बो-
धिसत्त्वो धर्मभाणको भविष्यसि । बोधिसत्त्वचर्यां चानुपूर्वेण परि⁽⁷⁾पूर्व रश्मिशतसत्त्वपरि- 10
पूर्णाधनो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके⁽⁸⁾ भविष्यसि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो
लोकाविदनुत्तरः पुरुषदम्यसाराथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्भद्रायां
लोकधातौ । अपरिमितं च तस्य भगवतो रश्मिशतसत्त्वपरिपूर्णाधनस्य तथागतस्यार्कतः
सम्यक्संबुद्धस्यायुःप्रमाणं भविष्यति ॥

अथ खलु मत्स्राप्रज्ञापती गौतमी भिन्नुणी षड्भिन्नुणीसत्त्वपरिवारा यशोधरा च 15

- 1) A. Cb. W. O. add ते.
- 2) पूर्वयित्वा A. Cb. W. O.
- 3) भिन्नुण्या is put before यशोधराया except in K.
- 4) यां K.
- 5) इतश्चवित्वा स्त्रिभावं चिवर्तयित्वा यशोधरे बुद्धकोटिनपुत्रशतसत्त्वानां सा-
त्तिके O.
- 6) See above.
- 7) पूर्वयित्वा A. Cb. W. O. In O. added पश्चिमे समुच्छ्रये.
- 8) लोके omitted in A. Ca.
- 9) प्रज्ञा left out in K.

भिन्नुणा⁽¹⁾ चतुर्भिन्नुणामकृत्स्नपरिवारा भगवतो ऽत्तिक्रातस्वको व्याकरणां श्रुत्वानुत्तराणां
सन्धक्सेत्रोधावाश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताश्च⁽²⁾ तस्यां वेलायामिमां गायामभाषन्⁽³⁾ ॥

भगवन्विनेतासि विनायको ऽसि शास्तासि लोकस्य सदेवरास्य ।

घाद्यासदाता नर्देवपूजितो⁽⁴⁾ वयम्पि संतोषितं घद्य नाथ ॥ ५ ॥

5 अथ खलु ता भिन्नुपय इमां गाथां भाषित्वा भगवत्तमेतद्ब्रुवुः । वयमपि भगवन्समं⁽⁵⁾
त्सकामकृ इमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयितुं⁽⁷⁾ पश्चिमे काले पश्चिमे समये ऽपि त्वन्यामुं⁽⁸⁾ लोका-
धातुष्विति ॥

अथ खलु भगवान्येन तान्यशीतिबोधिमस्रकोटोनपुत्रशतमकृत्स्नाणि धारणाप्रति-
लब्धानां बोधिसत्त्वानामवैवर्तिकधर्मचक्रप्रवर्तकानां तेनावलोकयामाम । अथ खलु ते
10 बोधिसत्त्वा मकामत्त्वाः मननत्तरावलोकितो⁽⁹⁾ भगवता उत्थापाननेभ्यो येन भगवांस्तेनाज्ञा-
लिं प्रणाम्यैवं¹⁰ चित्तयामासुः । अस्माकम्भगवानध्येयस्य धर्मपर्यायस्य संप्रकाशनता-
ये⁽¹¹⁾ । ते खल्वेवमनुविचिन्त्य संप्रकम्पिताः परस्परमूचुः⁽¹²⁾ । कथं वयं कुलापुत्राः⁽¹³⁾ कर्हिष्यामो

1) Left out in K.

2) स्यास्त .A. B. Cb. W. स्याश्च त K. The whole passage amplified in O.

3) पत A. B. पंत Cb. K. घतः W. षिंसु O.

4) ता A. Cb. W. तो K.

5) वयमपि A. B. W. वयम्पि Cb. K. वयंति O.

6) सम Left out in B. Cb. K. O.

7) कासितुं K.

8) न्येषु in all MSS., but see above.

9) All but O. ते.

10) प्रणाम्यैवं A. W. प्रणाम्यैवं B. Cb. प्रणाम्यैवं K. प्रणामयित्वा O.

11) स्मान्भ Cb. W.

12) Sic K. ष्यति O. The others have षयति.

13) नापेति A. W. नतापै Cb. K. नाप B. नताप O.

14) परंप B.

15) त्राको O.

यद्भगवानध्योपत्यस्य धर्मपर्यायस्यानागते ऽध्वनि संप्रकाशनतायै ॥ अथ खलु ते कुलपुत्रा
भगवतो गौर्येणात्मनश्च पूर्वचर्याप्रणिधानेन भगवतो ऽभिमुखं सिंहुनादं नदन्ते स्म । वयं
भगवन्ननागते ऽध्वनीमं धर्मपर्यायं तत्रागते परिनिर्वृते दशमु दिनु गत्वा सर्वमत्वाँल्लोख-
यिष्यामिः⁽³⁾ पाठयिष्यामश्चिन्तापयिष्यामः प्रकाशयिष्यामो भगवत एवानुभावेन । भगवांश्चा-
स्माकमन्यलोकधातुस्थितो⁽⁴⁾ र्त्वावर्णागुपिं करिष्यति ॥

5

अथ खलु ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः समं मंगीत्या भगवत्तमाभिर्गोथाभिर्यथा⁽⁶⁾ षत् ॥

घल्पोत्मुक्त्स्वं भगवन्भवस्वं वयं तदा ते⁽⁷⁾ परिनिर्वृतस्य ।

अपश्चिमे कालि⁽⁹⁾ मुभैरवस्मिन्प्रकाशयिष्यामिदं सूत्रमुत्तमम् ॥ २ ॥

आक्रोशांस्तर्जनाश्चैव दण्डउद्गूरणानि च ।⁽¹¹⁾

बालानां मंसहिष्यामो ऽधिवाप्तिष्याम नायक ॥ ३ ॥

10

1) अथं भगवानस्माकमध्ये O.

2) नतायै A. W. नायेति B K. नायति Cb. नताय O.

3) लिखापयिष्याम वाचापयिष्याम स्वाध्यापयिष्याम चि° O.

4) धातुस्थे K. धातुस्थो B.

5) सममंगीत्या एकस्वरेण भ° O.

6) षते स्म A. B. K. षते Cb. षते स्म W: षिंसु O.

7) वयेति सूत्रे O.

8) K. adds स्वं. O. has नयान्ति मुभैरवकालि पश्चिमे. अयं our conjecture for यं.

9) ले W.

10) मीमं A. W. म्यम B. मि । मम Cb. मिम K. सूत्रमिदं विस्तरत प्रका-
शयेत् O.

11) मु A. W. शताटना भोदम दण्डानि मुद्गराणि च O. गू for गो in the other
MSS. our conjecture.

- दुर्बुद्धिनश्च वङ्काश्च शठा बालाधिमानिनः ।
 अत्राप्ते प्राप्तसंज्ञो च घोरे कालस्मिं पश्चिमे ॥ ३ ॥
 अरण्यवृत्तकाश्चैव कन्यां प्रावरिगणा च ।
 संलेखचरिता अस्मे एव वदन्ति दुर्मता ॥ ५ ॥
 5 रसेषु गृह्य सक्ताश्च गृहीणां धर्म देशयो ।
 सत्कृताश्च भविष्यन्ति षडभिज्ञा यथा तथा ॥ ६ ॥
 रौद्रचित्ताश्च दुष्टाश्च गृह्यचित्ताविचित्तकाः ।
 अरण्यगुप्तिं प्रविशित्वा अस्माकं परिवर्द्धकाः ॥ ७ ॥
 अस्माकं चैव वदन्ति लाभसत्कारनिश्चिताः ।
 10 तीर्थिका वातमे भिन्नू स्वानि काव्यानि देशयुः ॥ ८ ॥
 स्वयं सूत्राणि ग्रन्थित्वा लाभसत्कारकृतवः ।
 (13) पर्याय मध्ये भाषन्ते (14) अस्माकमनुकुट्टकाः ॥ ९ ॥

- 1) धि A. W. मि B. Cb. K. दुर्बुद्धीनां च वङ्कानां चण्डा बालाधिमानिनाम् O.
- 2) संज्ञानां भिन्नूणां कालि O.
- 3) Sic O.; चित्त the rest.
- 4) कन्यां left out in K. कस्यां A. कन्या B. O. कथं Cb. काच्छां W.
- 5) Sic O. वृत्तिं करिष्याम A. W. वृत्ति धारस्यं B. वृत्त चारिष्य Cb. वृत्ति चरिष्याम K.
- 6) ती A. B. K. तीः Cb. तीम् W.
- 7) शनां A. W.
- 8) षड्विज्ञाश्च Cb.
- 9) वार A. Cb. वादि B. वाद K. W. कुट्टकाः O.
- 10) ति Cb. °के वादि O. त the others. वत्त for वत्त, cf. Pāli.
- 11) तु A. W. तू B. Cb. तू K.
- 12) कर्षा A. W. वाक्या B. Cb. K. काव्यानि Ca. O.
- 13) पर्याय A. W. पर्षाय B. Cb. K. परिषाय O.
- 14) भाष्यन्ति O.
- 15) क परि O.

रत्रिपु रात्रपुत्रेषु रात्रामात्रेषु वा तथा ।

त्रिप्राणां गृह्यतोनां च ग्रन्थेषां चापि भिन्नणाम् ॥ १० ॥

वद्व्यत्यवर्णमस्माकं तीर्थ्यादं च चार्यो^(१) ।

नत्रं वयं क्षमिष्यामो गौरवेण महर्षिणाम् ॥ ११ ॥

ये चास्मान्कुत्सयिष्यन्ति तस्मिन्कालस्मि दुर्मतो ।

इमे बुद्धा भविष्यन्ति क्षमिष्यामथ सर्वशः ॥ १२ ॥

कल्पसंतोभर्षिष्मिन्दाहूपास्मि महामये ।

यत्तत्रपा बहू भिन्नू ग्रन्थाकं परिभाषकाः ॥ १३ ॥

गौरवेणोक्तं लोकेन्द्रे उत्सुकाम सुदुष्करम् ।

नास्तोय कदर्या बन्धिता^(५) सूत्रमेतं प्रकाशये ॥ १४ ॥

ग्रन्थिका स्म कायेन जीवितेन च नायकं ।

ग्रन्थिकाश्च स्म बोधोपे^(८) तव नितेपधारकाः ॥ १५ ॥

भगवानेव ज्ञानति यादृशाः पापभिन्नवः ।

पश्चिमे कालि भेष्यन्ति संधाभाष्यमज्ञानकाः ॥ १६ ॥

1) यि B. K. तीर्थिका वाच चार्यो O.

2) बुद्धा ति वद्व्यन्ति अधिवासिष्याम O. क्षमयिष्यामथ the rest.

3) स्मे A. Cb. W. ह्य B. ह्ये K. क्ष O., meant ह्य. Perhaps to r. तोभि (= तोभि).

4) पा ऋ Cb. K. षाति O.

5) बन्धिता O.

6) This line is left out in Cb.

7) श्या in all MSS. O. excepted, which has का वयं.

8) All बोधाय.

- भृकुटी⁽¹⁾ सर्वं सोढव्या अग्रजतिः पुनः पुनः ।
 निष्कामिनं विकारेभ्यो बह्वकुटी⁽³⁾ बह्वविधा ॥ ५७ ॥
 अज्ञप्तिं लोकनाथस्य स्मरन्तां कालि पश्चिमे ।
 भाषिष्याम इदं सूत्रं पर्यन्मध्ये विशारदाः⁽⁶⁾ ॥ ५८ ॥
 5 नगरेषु च ग्रामेषु ये भेष्यन्ति इकार्तिकाः ।
 गत्वा गत्वास्य दास्यामो नित्यं तुभ्यं नायक ॥ ५९ ॥
 प्रेषणं तव लोकेन्द्र करिष्यामो महामुने ।
 अल्पोत्सुको भव त्वं हि⁽⁹⁾ शान्तिप्राप्तौ मुनिर्वृतः ॥ २० ॥
 सर्वे च लोकप्रद्योता आगता ये दिशो दश⁽¹¹⁾ ।
 10 सत्यां वाचे प्रभाषामो अधिमुक्तिं विज्ञानसि ॥ २१ ॥
 ॥ इत्यार्यसद्वर्गपुण्डरीके धर्मपर्याय उत्साहपरिवर्तो नाम द्वादशमः ॥⁽¹⁴⁾

1) टी A. W. टिः B. ट Cb. टीस्सर्व K. टी तीञ्ज O.

2) निष्कालना O.

3) उपक्रोशा O.

4) अप्राज्ञप्ति B. अप्राप्ति Cb.

5) ता A. B. K. W. तो Cb. त O.

6) दा W.

7) चे A. भविष्यन्ति अर्थि O.

8) Sic O.; तं च (a misread तव?) the rest.

9) भवाहि त्वं O.

10) All but O. ति for सु.

11) दश दिशा A. B. दश दिसाः Cb. दश दिशाः K. दिशो दशः W. दशो दिश O.

12) षामो A. W. व्याम B. Cb. K. षाम O.

13) क्लृण O.

14) त्रयोद O.

XIII.

अथ खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूतो भगवत्तमेतद्वोचत् । डंकरं भगवन्परमडुंकरमे-
 भिर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैरुत्तमोऽ⁽²⁾ भगवतो गौरवेण । कथं भगवन्नेभिर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैर्यं
 धर्मपर्यायः पश्चिमे काले पश्चिमे समये संप्रकाशयितव्यः । एवमुक्ते भगवान्मञ्जुश्रियं कुमा-
 रभूतमेतद्वोचत् । चतुर्षु मञ्जुश्रीधर्मेषु प्रतिष्ठितेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनायं धर्मपर्यायः
 पश्चिमे काले पश्चिमे समये संप्रकाशयितव्यः । कतमेषु चतुर्षु । इह मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वेन 5
 महासत्त्वेनाचारगोचरप्रतिष्ठितेनायं धर्मपर्यायः [पश्चिमे काले पश्चिमे समये]⁽⁴⁾ संप्रकाशयि-
 तव्यः । कथं च मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्व आचारगोचरप्रतिष्ठितो भवति । यदा [च]
 मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः⁽⁶⁾ ज्ञातो भवति दातो दातृभूमिमनुप्राप्तो ऽनुत्त[स्तासंत्र]स्त-
 मना⁽⁷⁾ अनभ्यसूयको यदा च मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो न कस्मिंश्चिद्धर्म⁽⁸⁾ रण्यति यथाभूतं
 च धर्माणां स्वलक्षणं व्यवलोकयति ।⁽⁹⁾ या खल्वेषु⁽¹⁰⁾ धर्मेष्वविचारणाविकल्पना⁽¹¹⁾ अयमुच्यते 10
 मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वस्य महामत्तस्याचारः । कतमथ मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य गो-

1) A. B. W. add पश्चिमे काले पश्चिमे समये.

2) त्सोऽं A. W. त्सूटं B. त्सूहां Cb. त्सोऽं K. त्सोऽं O.

3) गौरवेण B. गोचरं W.

4) The words between brackets wanting in O.

5) रे A. W.

6) ज्ञातो Cb. O. ज्ञातो the others.

7) अनुत्तस्तमानस O.

8) क्वचिद्धर्मेष्वभिरण्यति न क्वचिद्धर्माणां स्वभावलक्षणं व्य O.

9) यः A. स B. या Cb. K. याः W.

10) Left out in Cb. O.

11) णा अवि in all MSS.

12) ना अथ A. B. Cb. K. नाथ W. नता अविपरिकल्पनता अथ O

चरः । यदा [च] मञ्जुश्रीर्बोधिमत्तो मकान्तो न रात्रानं भवेत्ते न रात्रपुत्रा⁽¹⁾ रात्रमका-
 मात्रा⁽²⁾ रात्रपुरुषान्सेवते न भवते न पर्युपास्ते [नोपसंक्रामति] नान्यनोद्योगी⁽³⁾ रकप-
 रित्रात्रकाजीविकनिर्घन्था⁽⁴⁾ काव्यशास्त्रप्रमृता⁽⁵⁾ न्नान्भवेत्ते न भवते न पर्युपास्ते । न च
 लोकापतमन्त्रधारका⁽⁶⁾ लोकापतिकान्मेवते न भवते न पर्युपास्ते न च तैः सार्धं संस्तवं
 5 करोति । न चण्डाला⁽⁷⁾ मौरिष्टका⁽⁸⁾ सौकरिका⁽⁹⁾ कौकुटिका⁽¹⁰⁾ मृगलुन्धका⁽¹¹⁾ मांसिका⁽¹²⁾
 नटनृत्तका⁽¹³⁾ कल्ला⁽¹⁴⁾ मल्लानान्यानि परेषां रतिक्रीडास्यानानि तानि नोपसंक्रामति । न
 च तैः सार्धं संस्तवं करोत्यन्यत्रोपसंक्रातानां कालेन कालं धर्मं भाषते तं चानिश्चितो
 भाषते । श्रावकयानीयांश्च भित्तुभित्तुपुपासकोपासिका न सेवते न भवते न पर्युपास्ते न
 च तैः सार्धं संस्तवं करोति । न च तैः सकृ समवधानगोचरो भवति चड्ढे वा⁽¹¹⁾ विकारे⁽¹²⁾ वा-
 10 न्यत्रोपसंक्रातानां चैषां⁽¹³⁾ कालेन कालं धर्मं भाषते तं चानिश्चितो भाषते । अयं मञ्जुश्री-
 र्बोधिसत्त्वस्य मकान्तस्य⁽¹⁴⁾ गोचरः ॥

1) रात्रमात्रान् Cb., which is added after पुत्रात्र in K. Likewise रात्रामा-
 त्यान् in O.

2) तीर्थिकान्सेवति न च चरकात्र प O.

3) न in O. only.

4) न सौनिकान्नीरभिकात्र O.

5) न शाकुनिकात्र जालयाकान्सन्धान्सेव° etc. O.

6) नर्त K. नाटकात्र नृत्यका O.

7) व्यह्वान् A. W. मल्लान् B. सल्लान् Cb. ऋल्लान् K. जल्लान् O.

8) Cb. adds पन O. has षामसंवृतानां क्रीडाकास्यरतिस्त्रा.

9) र K.

10) Cb. adds माला (?)

11) A. W. add मालविकारे without वा; in O. मकान्तविकारे वा.

12) Left out in Cb.; and it is put in after काले in B. K.

13) तां A. W.

14) प्रथमो added in O. It is in fact the first गोचरः; but in vs. 15 is called
 the first what in O. is the second.

पुनरपरं मञ्जुश्रीर्विधिमत्त्रो महासत्त्वो न मातृग्रामस्यान्यतरान्यतरमनुनयनिमित्तं
 गृह्याभीष्टां धर्मं देशयति न च मातृग्रामस्याभीष्टां दर्शनकामो भवति । न च कुलान्युप-
 संक्रमति न च दारिकां वा कन्यां वा वधुकां वामीष्टामाभाषितव्यां मन्यते न प्रतिसंमो-
 दयति⁽³⁾ । न च पाण्डकस्य धर्मं देशयति न च तेन सार्धं संस्तवं करोति न च प्रतिसंमोदय-
 ति । न चैकाकी⁽⁴⁾ भित्तार्थमत्तर्गृहं⁽⁵⁾ प्रच्छिद्यत्यन्यत्र तथागतानुस्मृतिं भावयमानः । सचेत्पुन- 5
 र्मातृग्रामस्य धर्मं देशयति स नात्तशो धर्मसंरोगेणापि धर्मं देशयति कः पुनर्वादः स्त्रीसं-
 रोगेण⁽⁶⁾ । नात्तशो दत्तावलीमप्युपदर्शयति कः पुनर्वादः घौदारिकमुषविकारम् । न च आ-
 मणोरं न च आमणोरं न भिन्नुं न भिन्नुणीं न कुमारकं न कुमारिकां सातीयति⁽⁷⁾ न च तैः
 सार्धं संस्तवं करोति न च संलापं करोति न च प्रतिमंलापगुरुको भवति न चाभीष्टां⁽⁸⁾
 प्रतिमंलापनं मेवते । अयमुच्यते मञ्जुश्रीर्विधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य⁽¹⁰⁾ प्रथमो गोचरः ॥ 10

पुनरपरं मञ्जुश्रीर्विधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वधर्माञ्छून्यान्व्यवलोकयति यथावत्प्र-
 तिष्ठितान्धर्मानां विपरितीतस्थायिनो यथाभूतास्थितान्चलानकम्प्यान्विवर्त्यान्परिवर्तान्स-

1) रान्यत left out in B. Ch. W.

2) All but O. यै निर्मितमुद्गस्य.

3) मोदितव्यामुच्यते A. W. मोदितव्यां मन्यते O. मोदतीति Cb.

4) चैको कि Cb.

5) भित्तार्थ K. Cp. below vs. 14. भिन्नुरेकपाण्डक अत्तर्गृहे प्र O.

6) All but O. add सार्धं देशयति.

7) सादीयति O. Cp. Pāli *sādiyati* and स्वादीयति Mahāvastu II, 145.

8) लपन K.

9) MSS. लापनं.

10) द्वितीयो O. See remark above p. 276.

11) धर्मशून्यं Cb.

12) मानसाराणवि A. W. तांनुसाराणवि B. तानां सागराणां संस्तवं करोति ।
 नवी Cb. मानसाराणवि K. असाराण् wanting in O.

18) A. K. W. add भावा.

14) भूतस्थितान् A. B. K. W. भूतान् Cb.

मादाय⁽¹⁾ पथाभूतस्थितानाकाशस्वभावामिर्वास्तव्यवर्⁽²⁾त्रिष्वर्जितानज्ञातानभूता⁽⁴⁾ संस्कृ-
 तात्रासंस्कृतात्र सतो नामतो ऽनभिलापप्रव्याकृतानमंगस्थानस्थिता⁽⁶⁾न्मज्ञाविपर्यासप्रा-
 ड्भूतान् । एवं हि मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो मरुतान्तो ऽभीष्टां सर्वधर्मान्द्वयलोकयन्विकृ-
 त्ति । अनेन विकारेण विकर⁽⁷⁾न्बोधिसत्त्वो मरुतान्तो गोचरे स्थितो भवति । अयं मञ्जुश्री-
 5 बोधिसत्त्वस्य⁽⁸⁾ द्वितीयो गोचरः ॥

अथ खलु भगवानेतमेवार्थं भूयस्या मात्रया नन्दर्शयमानस्तस्यां विलापामिमा गात्रा
 अभाषत ॥

यो बोधिसत्त्व⁽⁹⁾ इच्छेया⁽¹⁰⁾ पश्चात्काले मुदारुणो ।
 इदं सूत्रं प्रकाशेतुं अनोल्लोको विशारदः ॥ १ ॥
 10 ग्राचारगोचरं रत्नेदसंसृष्टः शुचिर्भवेत्⁽¹¹⁾ ।
 वर्जयेत्संस्तवं नित्यं राजपुत्रेहि राजभिः ॥ २ ॥

1) वर्ता समादाय A. वर्ता न समादाय B. वर्ता सदा Cb. वर्तान्सदा O. वर्ता-
 न्समादाय K. वर्ता समादाय W.

2) ते Cb.

3) रं Cb.

4) °तानसंस्कृतानसंस्कृतानसंख्यातात्रासतो O.

5) प्य Ca. Another var. r. mentioned in Engl. translation p. 264.

6) नसंगच्छातस्थितां A. नसंगच्छानस्थितान B. नसंस्थान Cb. नसंस्थानस्थि-
 तान K. नसंस्थानस्थितां W. नसत्तानसंगस्थानस्थितानभावानस्वभावा O. असंग an
 old error for असंत, Skr. असत्?

7) रश्च बो Cb.

8) तू for त्रि O.

9) लो A. B. K. ल Cb. O. वा W.

10) इच्छेत् पश्चात्कालेस्मि भैरव O.

11) शपितुं A. W.

12) अनो A. K. W. O. अनोन B. अना W.

13) असंज्ञिष्टो भवे शुचि O.

ये चापि राजपुरुषाः⁽¹⁾ कुर्यात्तेहि न संस्तवम् ।
 चाण्डालमुष्टिकैः शौण्डिस्तोर्थिकैश्चापि सर्वशः ॥ ३ ॥
 अधिमानोन्न मेवेत विनयेदागमस्थितान् ।
 अर्हत्तसंमताभित्नुडुःशीलाश्चैव वर्जयेत् ॥ ४ ॥
 भिन्नुषीं वर्जयेत्त्रयं कृत्यसंलापगोचराम्⁽⁴⁾ ।
 उपासिकाश्च वर्जितं प्राकटा या अस्थिताः⁽⁶⁾ ॥ ५ ॥
 या निर्वृतिं गवेषन्ति दृष्टे धर्म उपासिकाः ।
 वर्जयेत्संस्तवं ताभिः⁽⁷⁾ आचारो अपमुच्यते ॥ ६ ॥
 यश्चैनमुपसंक्रम्य धर्मं पृच्छे ऽग्रबोधये ।
 तस्य भाषेतसदा धीरो अनोलीनो अनिश्चितः ॥ ७ ॥
 स्त्रो पाण्डकाश्च ये सत्त्वाः संस्तवं तैर्विवर्जयेत् ।
 कुलेषु चापि वधुकां⁽⁹⁾ कुमार्यश्च विवर्जयेत् ॥ ८ ॥

5

10

-
- 1) षां K. राज्ञः पुरुषा ये भोति O.
 - 2) भि A. B. K. W. धि Cb. O.
 - 3) विनयेनागम A. B. W. विनयेदागमे Cb. विनयेनागमे K. आगमे विनये स्थित्वा (intended स्थितः?) O.
 - 4) एयो and रा (Skr. रः) O., preferable.
 - 5) All but O. वर्जयेत् -
 - 6) तान् Cb. तां K. न वस्थिताः O
 - 7) भि A. B. K. W. भिः । Cb. O.
 - 8) व Cb.
 - 9) वधुकाश्चापि O

- न ताः संमोदयेन्नातु कौशल्यं⁽¹⁾ साधु पृच्छन्तुम् ।
 संस्तवं तेहि⁽²⁾ व्रजत⁽³⁾ सौकरार्थिकः⁽⁴⁾ मरु ॥ ९ ॥
 ये चापि त्रिविधान्प्राणोन्क्तिमयुर्भोगकारणात् ।
 मांसं सूनाय विक्रीतं संस्तवं तैर्विव्रजयेत् ॥ १० ॥
 5 स्त्रोपोपकाश्च ये सद्वा व्रजयेत्तैरु संस्तवम् ।
 नटेभिरक्षमल्लेभिर्ये चान्ये तादृशा भवेत् ॥ ११ ॥
 वारमुष्या⁽⁵⁾ न सेवेत ये चान्ये भोगवृत्तिनः⁽⁶⁾ ।
 प्रतिसंमोदनं तेभिः⁽⁷⁾ सर्वशः परिव्रजयेत् ॥ १२ ॥
 यदा च धर्मदेश्या मातृग्रामस्य परिउतः ।
 10 न चैकं⁽⁸⁾ प्रविशेत्तत्र नापि क्वास्यस्थितौ भवेत् ॥ १३ ॥
 यदापि प्रविशेद्भामं भोजनार्थो पुनः पुनः ।
 द्वितीयाम्भित्तु⁽⁹⁾ मार्गेत बुद्धं वा समनुस्मरेत् ॥ १४ ॥

1) कुशलं B. क्वास्य कौशल्य O.

2) साधु A. K. W. (= Skr. सार्ध?). क्वासु B. ज्ञातु Cb. व्रजयेन् O. यो A. W.
 या B. K.

3) तेभि O., च वि the rest.

4) जयो A. W. जया B. K. जयेत् Cb.

5) स्मि A. त्ति B. धि K. त्ति W. रोत्रकैरु वरु Cb. सौनिकैरुधिकेन च O.

6) सपेयु A. W. सेयु B. K. सयु Cb. क्लृप्तं O.

7) All but O. टै for टेभि. म्र K.

8) मूद्यं A. मुखं W. मुष्यां B. Cb. K. मुष्या O.

9) वृत्तये A. W. वृत्तिका O.

10) तेषां O.

11) र्म B. देशयेद्धर्म O.

12) कं A. W. तः B. कः Cb. K. O.

13) यमि A. B. Cb. W. यम्भि K. यं मि O.

अचारागोचरो ह्येष प्रथमो मे निर्दिशितः ।

विकृति येन सत्प्रज्ञा धारिता⁽¹⁾ मूत्रमोदशम् ॥ १५ ॥

यदा न चरते⁽²⁾ धर्मं क्लान उत्कृष्टमध्यमे ।

संस्कृतासंस्कृते चापि भूताभूते च सर्वशः ॥ १६ ॥

त्त्राति नाचरते धारो पुरुषेति न कल्पयेत्⁽³⁾ ।

सर्वधर्मं अज्ञातत्वा⁽⁴⁾ गवेषतो न पश्यति ॥ १७ ॥

अचारो हि अयं उक्तो बोधिसत्त्वान सर्वशः ।

गोचरो यादशस्तेषां तं शृणोथ प्रकाशतः ॥ १८ ॥

असत्तत्त्वा⁽⁵⁾ धर्मं इमे प्रकाशिता अप्राडुर्भूताश्च⁽⁶⁾ अज्ञातकाश्च⁽⁷⁾ ।

शून्या निरीक्षा⁽⁸⁾ स्थित नित्यकालं⁽⁹⁾ अयं गोचरो उच्यति पण्डितानाम् ॥ १९ ॥ 10

विपरीतसंज्ञोक्ति इमे विकल्पिता असत्तत्त्वा हि अभूताभूततः ।

अनुस्थिताश्चापि अज्ञातधर्मा ज्ञाता अभूता विपरीतकल्पिताः ॥ २० ॥

एकाग्रचित्तो हि समाहितः सदा मुमुरुकूटो यय मुस्थितश्च ।

एवं स्थितश्चापि हि तान्निरीक्षेदाकाशभूतानि सर्वधर्मान्⁽¹¹⁾ ॥ २१ ॥

1) धारिता B. धारयेत् Cb. धारिता W. धारिति O.

2) र्मे K. O. But the following consists of three words. One would expect क्लानमु.

3) All but O. यो.

4) लाद् O.

5) तता A.

6) डुर्भूता O. डुर्भावा the others.

7) अज्ञाते सर्वे Cb. अज्ञात सर्वे O.

8) विकारो A. W.

9) सर्व B. Cb. K.

10) अयं A. Cb. W. अय B. O. अय K.

11) O. has एकाग्रचित्तः सुसमाहितः सदा मुमुरुकूटेषुसुसंस्थितात्मा । एवं स्थितो चित्त (x. चापि) निरोत्तयेपमाकाशभूता इमे धर्मा. We propose to x. इमि for इम.

सदा पि घ्राकाशसमा न मारुको घनिञ्जिना मन्यनवर्जिताश्च ।

स्थिता कि धर्मा इमि नित्यकालं श्रुयु गोघरो उद्यति पण्डितानाम् ॥ २२ ॥

इयापद्यं यो मम रत्नमाणो भवेत् भिन्नू मम निर्वृतस्य ।

प्रकाशयेत्सूत्रमिदं कि लोके न चापि संलीयन तस्य काचित् ॥ २३ ॥

5 कालेन चो चित्तयमातु पण्डितः प्रविश्य लेनं⁽⁷⁾ तथ घट्टयिता ।

विपश्य धर्मं इमु सर्वं योनिशो उत्थाय देशेत अलीनचित्तः ॥ २४ ॥

रात्रान तस्येक करोति⁽⁹⁾ रतां ये रात्रपुत्राश्च श्रुणोति⁽¹⁰⁾ धर्मम् ।

अन्ये ऽपि चो गृहपति ब्राह्मणाश्च परिवार्य सर्वे स्य स्थिता भवन्ति ॥ २५ ॥

पुनरपरं मञ्जुश्रीर्विधिस्तो म्कामस्रस्तथागतस्य परिवर्तितस्य पश्चिमे काले
10 पश्चिमे समये पश्चिमार्त्या⁽¹¹⁾ पञ्चाशत्या⁽¹¹⁾ सद्धर्मविप्रलोपे वर्तमान इमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयितु-
कामः मुखस्थितो भवति स मुखस्थितश्च धर्मं भाषते कायगतं वा पुस्तकगतं वा । परेषां
च देशयमानो नाधिमात्रमुपालम्भजातीयो भवति न चान्यान्यधर्मभाषाकान्भिन्नूपांरवदति
न चावर्णी भाषते न चावर्णी निश्चारयति न चान्येषां आत्रकपानीयानां भिन्नूपां नाम गृही-

1) य A. W.

2) ह्यसारका.

3) All but O. सत्येन विव, metrically impossible.

4) यं A. B. Cb. W. यु K. य O.

5) O. has भिन्नूर्म. The original r. certainly *bhikkhu*.

6) कश्चित् A. न च लीनचित्तो भवि यः कदाचित् O. काचित् suspect.

7) All but O. लयनं.

8) द्वार खट्टयेत् O.

9) शोति Cb. K. O.

10) शोति Cb. O.

11) Omitted in O.

12) ति Cb. O.

13) रम्भवात्तित्तो O. Cp. Pāli *janāna*

14) निश्चारयति O.

त्वावर्णां भाषते न चावर्णां चारयति न च तेषामन्निके प्रत्यर्थिकसंज्ञो भवति । तत्कस्य
 हेतोः । यथायीदं सुखस्थानस्थितत्वात् । स आगतागतानां धर्मश्चावर्णाकानामनुपरिप्रा-
 र्कका अनन्यसूयया⁽²⁾ धर्मं देशयति । अविदमानो न च प्रश्नं पृष्टः श्रावकयानेन विसर्जय-
 ति । अपि तु खलु पुनस्तथा विसर्जयति यथा बुद्धज्ञानमभिसंबुध्यते ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

5

सुखस्थितो भोति सदा विचक्षणः सुखं निषण्णस्तथ⁽³⁾ धर्मुं भाषते ।

उदारं प्रज्ञसं करिख आसनं चौत्ते मनोस्ते पृथिवीप्रदेशे ॥ २६ ॥

चौत्ते च सो चीवरं प्रावरिवा सुरक्तरङ्गं सुप्रशस्तरङ्गैः ।

आसेवकं⁽⁵⁾ कृष्णा तथा ददित्वा मरुप्रमाणं च निवासयित्वा ॥ २७ ॥

सपादपीठस्मि निषण्ण आसने विचित्रदूष्येहि सुसंस्तृतस्मिन् ।

10

मुधैतपादश्च उपारुक्त्वा स्निग्धेन शीर्षिणा मुखेन चाप ॥ २८ ॥

धर्मासने चात्र⁽⁷⁾ निषोदयानं⁽⁸⁾ एकाग्रसत्त्वेषु समागतेषु

उपसंकरे⁽⁹⁾ चित्रकथा बहूश्च⁽¹⁰⁾ भिन्नूषा चा भित्तुषियान चैव ॥ २९ ॥

उपासकानां च उपासिकानां राज्ञां तथा राजसुतान चैव ।

विचित्रितार्था मधुरां कथेया अनन्यसूयत्तु सदा स पण्डितः ॥ ३० ॥

15

1) All but O. धर्मश्चव.

2) अनन्यसूयिकाया O. अनन्यसूचनया the rest. Our r. conjectural.

3) सा तथ धर्मुं A. सां तथ धर्मं B. सां तथ धर्मं Cb. W. सास्तथ धर्मं K. O.

4) रङ्गा Cb. रङ्गं K.

5) कां A. K. W. कं B. कां O. Doubtful. Have we to r. आसेचने?

6) स A. B. Cb. W. सु K.

7) तत्र B. Cb. K. W. चात्र A.

8) यानमेक A. यान एक B. K. W. याने एक Cb. यित्वा O.

9) कथां बहुविधां O. कथान्बहूँश्च the others.

10) कापाश्चैव A. कापा चैव W. O.

11) All but O. अनन्य.

- पृष्ठो ऽपि चासौ तद प्रश्न⁽¹⁾तेरिं अनुलोममर्थं पुनर्निर्दिशेत्⁽²⁾ ।
 तथा च देशेय तमर्थज्ञातं यद्य युत्वा बोधाय⁽³⁾ भवेयु लाभिनः ॥ ३१ ॥
 किलामितां चापि विवक्षयेत्⁽⁴⁾ न चापि उत्पादयि खेदमंज्ञाम्⁽⁵⁾ ।
 अरतिं च सर्वा विवक्षेत पाण्डितो मैत्रोबलं च परिषाय भावयेत् ॥ ३२ ॥
- 5 भाषेच्च⁽⁶⁾ रात्रिदिवमग्रधर्मं दृष्टान्तकोटिनयुतैः स पाण्डितः ।
 संक्षेपेत्पर्य तथैव तोषयेन्न चापि किञ्चित्तु⁽⁷⁾ ज्ञातु प्रार्थयेत् ॥ ३३ ॥
 ख्याये च भोष्यं च तथान्नपानं वस्त्राणि शय्यामनचोवरं वा ।
 गिलानभैषज्य न चित्तयेत् न विज्ञपेया परिषाय किञ्चित् ॥ ३४ ॥
 अन्यत्र चित्तये सदा विचक्षणो भवेय बुद्धो ऽकृमिमे च सन्नाः ।
- 10 एवं⁽¹⁰⁾ ममसन्नमुखोपधानं सद्धर्मं प्रावेमि कृताय लोके ॥ ३५ ॥
 यश्चापि⁽¹¹⁾ भिन्न मम निर्वृतस्य अनर्षुको⁽¹²⁾ एवं प्रकाशयेया ।
 न तस्य दुःखं न च अत्तरायो शोकोपयासा न भवेत्कदाचित्⁽¹³⁾ ॥ ३६ ॥

1) सू A. स B. लू Cb. लु K. W. प्रश्न O.

2) निपुणं निर्दिशयेत् O., which is at least metrically correct.

3) All बोधाय.

4) यित्वा in all but O.

5) संज्ञाः O. संज्ञा the rest.

6) यु A. W. च B. K. O. अ Cb.

7) किञ्चित्तु न A. किञ्चा तु न W. किञ्चित्तु K. किञ्चित्तु O.

8) All but O. शयना.

9) विज्ञापयाये Cb. विज्ञपेता O.

10) MSS. have एवं or एतत् ममसर्व. Perhaps to r. एवं इमं.

11) ये चापि A. K.

12) एष K.

13) आयासु सोको च न तस्य केचित् B. आयासु सोके न च तस्य केचित् K.
 आयासु लोके न च तस्य केचित् W. शोकं च अक्राश न ज्ञातु तस्य O.

न तस्य संत्रासन कश्चि^{(1)c} कुप्यान्न ताडनां नापि श्रवणां भाषेत् ।

न चापि निष्कासन⁽²⁾ ज्ञातु तस्य⁽⁸⁾ तथा किं सो ज्ञात्तिबले प्रतिष्ठितः ॥ ३७ ॥

सुखस्थितस्य⁽⁴⁾ तद् पण्डितस्य एवं स्थितस्य पथ भाषितं मया ।

गुणान कोटीशत भोक्त्यनेके न शक्यते कल्पशतैर्क वक्तुम् ॥ ३८ ॥

पुनरपरं मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सद्वर्तयान्तकाले 5
वर्तमान इदं सूत्रं धारयमाणो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो जनीर्षुको भवत्यशठो ज्ञायावी न
चान्येषां बोधिसत्त्वयानीयानां पुद्गलानामवर्णां भाषते नापवदति नावसादयात् । न चान्येषां
भिन्नुभिन्नुपयुपासकोपासिकानां श्रावकयानीयानां वा प्रत्येकबुद्ध्यानीयानां वा बोधिस-
त्त्वयानीयानां⁽¹⁰⁾ वा⁽¹¹⁾ कौकृत्यमुपसंहरति । द्वारे यूयं कुलपुत्रा अनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेर्न
तस्यां यूयं संदृश्यधे⁽¹²⁾ । अत्यन्तप्रमादविकारिणो यूयं । न प्रतिबलास्तं ज्ञानमभिसंबोद्धुमि- 10
त्येवं न कस्यचिद्बोधिसत्त्वयानीयस्य कौकृत्यमुपसंहरति । न च धर्मविवादाभिरतो भवति
न च धर्मविवादं करोति सर्वसत्त्वानां चात्तिके मैत्रीबले⁽¹⁵⁾ न विजहाति । सर्वतथागतानां

1) कश्चित्कु Cb.

2) निष्कालन O.

3) तस्यो K.

4) स्यो B.

5) ते K. तैर्क A. तेभि O.

6) All but O. add इति.

7) प्रकाशय B. K.

8) निकानां B. Cb. K. O. नीयानां A. W.

9) का B.

10) निका B.

11) बोधि° वा left out in W.

12) तस्या A. B. तस्यां Cb. K. तस्य W.

13) धे A. W. ध Ca. थ B. Cb. K. शथ O.

14) माद A. Cb. K. W. मत्त O.

15) मैत्र्य K. मैत्रा O. Cp. Pāli mettā.

चात्तिके पितृसंज्ञामुत्पादयति सर्वबोधिसत्त्वानां चात्तिके शास्तृमेज्ञामुत्पादयति । ये च दशसु दिक्षु लोके बोधिसत्त्वा मन्दासत्त्वास्तानभोक्ष्यामध्याशयेन गौरिवेणा च नमस्कारुते । धर्मं च देशयमानो ऽनूनमनधिकं धर्मं देशयति समेन धर्मप्रेम्णा⁽¹⁾ न च कस्यचिद्देशो धर्म-प्रेम्णाप्यधिकतरमनुग्रहं करोतीमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयमानः ॥

अनेन मञ्जुश्रीस्तृतीयेन धर्मणा समन्वागतो बोधिसत्त्वो मन्दासत्त्वस्तथागतस्य परि-
निर्वृतस्य सद्धर्मपरिणयान्तकाले वर्तमान इमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयमानः मुखस्पर्शा⁽²⁾ विकृ-
त्यविकेठितश्चेमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयति । भवन्ति चास्य धर्मसंगीत्यां सहायका उत्प-
त्स्यन्ते चास्य धार्मिभावणिका ये ऽस्येमं धर्मपर्यायं श्रोष्यन्ति⁽⁴⁾ अद्दास्यन्ति पत्नीयिष्यन्ति⁽⁵⁾
धारयिष्यन्ति⁽⁶⁾ पर्यवाप्स्यन्ति लिखिष्यन्ति लिखायिष्यन्ति⁽⁷⁾ पुस्तकगते⁽⁸⁾ च कृत्वा सत्क-
रिष्यन्ति गुह्यकरिष्यन्ति मानयिष्यन्ति पूजयिष्यन्ति ॥

इमवोचद्भगवानिदं वदित्वा⁽¹⁰⁾ सुगतो कथ्यापरमेतद्ब्रुवाच्च शास्ता ॥

शाठ्यं च मानं तथ कूटनां च अशेषतो उक्तित्य धर्मभाषाकः ।

ईर्ष्यां न कुर्यात्तथ ज्ञातुं पण्डितो य इच्छते मूत्रमिदं प्रकाशितुम् ॥ ३१ ॥

1) प्रेम्णा O.

2) B. K. add सं.

3) उत् Cb. K. O. उप the rest.

4) श्रूयन्ति अद्दन्ति etc. Pres. T.; अद्दास्यन्ति the other MSS.

5) Left out in B. K.

6) MSS. but Cb. O. add वाचयिष्यन्ति.

7) Some MSS. add लिखित्वा.

8) तं Cb.

9) च is put in before पुस्त° in B. K.

10) विदि A. वन्दि K.

अत्रणां⁽¹⁾ ज्ञातु न वेदेय कस्यचिद्दृष्टीविवादं च न ज्ञातु कुर्यात् ।
 कौकृत्यस्थानं च न ज्ञातु कुर्यान्नि लप्स्यसे ज्ञानमनुत्तर त्वम् ॥ ४० ॥
 सदा च सो अर्जवु मार्दवश्च तात्तश्च⁽³⁾ भोती सुगनस्य पुत्रः ।
 धर्मं प्रकाशेतु⁽⁴⁾ पुनः पुनश्चिर्मं न तस्य खेदो भवती कदाचित् ॥ ४१ ॥
 ये बोधिमह्वा दशसु दिशासु सन्नानुकम्पाय चरन्ति लोके ।
 ते सर्वि शास्तारं⁽⁵⁾ भवन्ति मर्ह्यं गुरुगौरवं तेषु जनेतं⁽⁶⁾ पण्डितः ॥ ४२ ॥
 स्मरित्व बुद्धान्द्विपदानमुत्तमाञ्जिनेषु नित्यं पितृसंज्ञं⁽⁷⁾ कुर्यात् ।
 अर्धिमानसंज्ञां च विहाय सर्वो न तस्य भोती तद् अन्तरायः ॥ ४३ ॥
 श्रुण्वित् धर्मं इममेवद्वयं स रत्नितव्यस्तद् पण्डितेन⁽⁹⁾ ।
 सुखं विहाय समाहितश्च सुरानितो भोति च प्राणिकोदिभिः⁽¹⁰⁾ ॥ ४४ ॥

5

10

पुनरपरं मञ्जुशोर्बोधिसत्त्वो मन्दासत्त्वस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सद्धर्मप्रतिज्ञया-
 त्तकाले वर्तमान इमं धर्मपर्यायं धारयितुकामस्तेन भिन्नुष्णा गृहस्थप्रव्रजितानामभित्ति-
 दूरेण दूरं विहर्तव्यं मैत्रीविहारेण च विहर्तव्यम्⁽¹³⁾ । ये च सन्ना बोधाय संप्रस्थिता

- 1) All but O. add सो before ज्ञातु.
- 2) कुर्यात् स A. W. °अ B. °न Cb. °न संलप्स्यते K. All °त्स्यते.
- 3) तमी च B. K.
- 4) शतु A. Cb. शेत्तु B. K. शतु W. शेत O.
- 5) रू Cb.
- 6) ब्रनित्व Cb.
- 7) ज्ञा च Cb.
- 8) भि B. K.
- 9) पण्डितस्य Cb.
- 10) A. B. Ca. Cb. add इति.
- 11) ज्ञेय Cb. W. O. प्रतिज्ञाय probably an erroneous Sanskritisation of a Prāk. पडिकक्षय, i. e. परिज्ञय.
- 12) मैत्र्या A. W. मैत्रा O.
- 13) B. adds अपि तु खल्वक् एताननुत्तरां सम्यक्संबोधिं, leaving out ये च °तेषां.

भवन्ति तेषां सर्वेषामन्तिके स्पृकोत्पादयितव्या । एवं चानेन चित्तमुत्पादयितव्यम् । मक्हा-
 डुप्रज्ञज्ञातीया वतेमे सन्ना ये तथागतस्योपायकौशल्यं संघाम्नाधितं न श्रुण्वन्ति न ज्ञान-
 त्ति न बुध्यन्ते⁽²⁾ न पृच्छन्ति न श्रद्धयन्ति नाधिमुच्यन्ते । किंचाप्येते सन्ना इमं धर्मपर्यायं
 नावतरन्ति न बुध्यन्ते⁽³⁾ । अपि तु खलु पुनरुद्दमेतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्य यो
 5 यस्मिन्स्थितो भविष्यति तं तस्मिन्नेवार्द्धबलेनावर्त्तयिष्यामि पत्तोयापयामि⁽⁴⁾ यिष्याम्यवतार-
 यिष्यामि परिपाचयिष्यामि ॥

अनेनापि⁽⁵⁾ मञ्जुश्रीश्चतुर्थेन धर्मेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो मक्हासहस्रस्तथागतस्य
 परिनिर्वृतस्यैव धर्मपर्यायं संप्रकाशयमानो ऽव्यावा⁽⁶⁾धो भवति सत्कृतो गुरुकृतो मानितः
 पूजितो⁽⁷⁾ भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकानां राज्ञां राजपुत्राणां राजामात्यानां राजमहामा-
 10 त्राणां निगमज्ञानपदानां ब्राह्मणगुरुपतीनामत्तरीनावचराशास्य देवताः श्राद्धाः पृष्ठतो
 ऽनुबद्धा भविष्यन्ति धर्मश्रवणाय देवपुत्राशास्य सदानुबद्धा भविष्यन्त्यारत्नायै ग्रामगतस्य
 वा⁽⁸⁾ विकारगतस्य बोधसंक्रमिष्यन्ति रात्रिर्दिवं धर्मं परिपृच्छकास्तस्य च व्याकरणेन
 तुष्टा उद्या घ्रातमनस्का भविष्यन्ति । तत्कस्य क्तोः । सर्वबुद्धाधिपिष्ठतो ऽयं मञ्जुश्री-
 धर्मपर्यायः । अतोतानागतप्रत्युत्पन्नेर्मञ्जुश्रीस्तथागतैर्कृद्भिः सम्यक्संबुद्धैर्यं धर्मपर्यायो

1) कृपो O.

2) त्ति A. B. Cb. W. स्ते K. O.

3) त्ति A. B. Cb. W. नावबुध्यन्ते K. नाधिमुच्यन्ति O.

4) संताप B. प्रत्ययाच K. पत्तोयापयामि O. The whole word is left out in Cb.

5) वार (for पाच) A.

6) अपि left out in B. K. O.

7) संयावय B. K.

8) अव्यावद्धो A. W. वध्यो B. Cb. वाधा K. वाधो O. (r. ष्यो). Cp. अव्यावध्य Mahāvastu, II, 259, but also Pāli *avyāpajjha* and *vyābādhā*.

9) B. K. add ऽर्चितो (r. ऽर्चितो) ऽवचायितो.

10) In B. added नगरगतस्य वा.

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

SADDHARMAPUNDARĪKA.

EDITED BY

Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio.

4.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ, 1910.

Купится у КОММИССИОНЕРОВЪ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМИИ НАУКЪ:

Н. И. Глазунова и К. Л. Риккера въ Санктпетербургъ;	Н. Я. Оглоблина въ Санктпетербургъ и Киевъ;
Н. Н. Карбасникова въ Санктпетер- бургъ, Москвѣ, Варшавѣ и Вильнѣ;	Фоссъ (Г. В. Зоргенорей) въ Лейп- цигѣ;
Н. Киммеля въ Ригѣ;	Люзакъ и Кони. въ Лондонѣ.

Цена 1 р. = 2 Mk. 50 Pf

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Juin, 1910. S. d'Oldenbourg, Secrétaire Perpétuel.

Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.
Wass-Ostra, 9-ligne, №.12.

नित्याधिष्ठितः । दुर्लभो ऽस्य मञ्जुश्रीर्धर्मपर्यायस्य बह्वेषु लोकधातुषु शब्दो वा घोषो वा नामश्रवो वा ॥

तद्यथापि नाम मञ्जुश्री राज्ञा भवति बलचक्रवर्ती बलेन तं स्वकं राज्यं निर्जिनान्ति । ततो ऽस्य प्रत्यर्थिकाः प्रत्यमित्राः⁽¹⁾ प्रतिराज्ञानस्तेन सार्धं विग्रहमापन्ना भवन्ति । अथ तस्य राज्ञो बलचक्रवर्तिनो विविधा योधा भवन्ति । ते तैः शत्रुभिः सार्धं युध्यन्ते । 5 अथ स राज्ञा तान्योधान्युध्यमानान्दृष्ट्वा तेषां योधानां प्रीतो भवत्यात्तमनस्कः । स प्रीतश्चात्तमनाः समानस्तेषां योधानां विविधानि दानानि ददाति । तद्यथा ग्रामं वा⁽⁴⁾ ग्रामनेत्राणि वा⁽⁴⁾ ददाति नगरं नगरनेत्राणि वा⁽⁵⁾ ददाति वस्त्राणि ददाति⁽⁶⁾ वैश्यानि कृस्ताभरणानि पादाभरणानि⁽⁷⁾ कण्ठाभरणानि कर्णाभरणानि⁽⁸⁾ सौवर्णसूत्राणि हारार्धहारानि क्लृपय-सुवर्णमणिमुक्तावैडूर्यशङ्खशिलाप्रवाडान्यपि ददाति कृस्त्यश्चरथपत्तिदासीदासानपि ददा- 10 ति यानानि शिविकाश्च ददाति । न पुनः कस्यचिच्चूडामणिं ददाति । तत्कस्य क्लृतोः । एक एव हि स चूडामणी⁽¹⁰⁾ राज्ञो मूर्धस्थायी । यदा पुनर्मञ्जुश्री राज्ञा तमपि चूडामणिं ददाति तदा स सर्वो राज्ञश्चतुरङ्गबलकाय आश्चर्यप्राप्तो भवत्यद्भुतप्राप्तः । एवमेव मञ्जुश्रीस्तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धो धर्मस्वामी धर्मराज्ञः स्वेन बाहुबलनिर्जितेन पुण्य-बलनिर्जितेन त्रैधातुके धर्मणा धर्मराज्यं कारयति । तस्य मद्गः पापोयास्त्रैधातुकमाक्राम- 15

1) Left out in Cb. O. The word is, in fact, superfluous.

2) All but O. add विवादम्.

3) स्ति A. Cb. W. O. ते B. K.

4) In A. W. only. अपि for वा O.

5) In A. only.

6) Left out in Cb.

7) Left out in B, Cb.

8) This word is put in after सौ° in B. Cb. K. O.

9) पत्ती A. B. K. W. पत्ति Cb.

10) णिं A. णि B. Cb. O. णी K. णिः W.

11) पापीमां O. more original. Cp. Mahāvastu I, 42; III, 28 पापीमां; Pali pāpimā.

ति । अथ खलु⁽¹⁾ तथागतस्याप्यार्या योधा मोरेण⁽²⁾ सार्धं युध्यन्ते⁽³⁾ । अथ खलु मञ्जुश्रीस्तथागतो
 ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो धर्मस्वामी धर्मराज्ञा⁽⁴⁾ तेषामार्याणां योधानां युध्यतां दृष्ट्वा विविधानि
 सूत्रशतसङ्खाणि भाषते स्म चतसृणां पर्वदां संकृषणा⁽⁵⁾र्थम् । निर्वाणनगरं चैषां महार्ध-
 नगरं ददाति निर्वृत्या चैनान्प्रलोभयति स्म न पुनरिममेवंद्वयं धर्मपर्यायं भाषते स्म ॥ तत्र⁽⁷⁾
 5 मञ्जुश्रीपथ्या स राज्ञा बलचक्रवर्ता तेषां योधानां युध्यतां महता पुरुषकारेण विस्मापितः⁽⁸⁾
 समानः पश्चात् सर्वस्वभूतं पश्चिमं चूडामणिं ददाति सर्वलोकाश्रद्धेयं विस्मयभूतं⁽⁹⁾ । यथा
 मञ्जुश्रीस्तस्य राज्ञः स चूडामणिश्चिररक्षितो मूर्धस्थायी । एवमेव मञ्जुश्रीस्तथागतो ऽर्क-
 न्सम्यक्संबुद्धश्चैधातुके धर्मराज्ञो⁽¹⁰⁾ धर्मेण राज्ञ्यं⁽¹¹⁾ कारयेमाणा यस्मिन्समये पश्यति श्राव-
 कांश्च बोधिसत्त्वांश्च स्कन्धमारिण वा क्लेशमारिण वा सार्धं युध्यमानान् तैश्च सार्धं युध्य-
 10 मानैर्यदा रागद्वेषमोहक्षयः सर्वत्रैधातुकान्निःसरणं⁽¹²⁾ सर्वमारनिर्घातनं⁽¹²⁾ महापुरुषकारः कृतो
 भवति । तदा तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो ऽप्यारागितः⁽¹³⁾ समानस्तेषामार्याणां योधानानि-
 ममेवंद्वयं सर्वलोकविप्रत्यनोक्तं सर्वलोकाश्रद्धेयमभाषितपूर्वमनिर्दिष्टपूर्वं धर्मपर्यायं भा-

1) Left out in Cb. B. K.

2) O. adds पापीमत्ना. Cp. Mahāvastu I, 270.

3) त्ति A. Cb. W. ते B. K. युध्यन्ति O.

4) Sic O.; राज्ञः the rest.

5) सूत्राणि K. सूत्रात् O.

6) संकृष्य K.

7) ततो A. ततः W.

8) विस्मितो भवति O.

9) विस्मयनीयं तद्यथा O.

10) राज्ञा O. more original.

11) B. K. add त्ति. कारापयमाणा O.

12) Sic O. निःशरणः and °तनो the rest. We suppose the original reading to have been °णे and °ने.

13) आराधितो भवति । आराधितः समा° O.

षते स्म । सर्वेषां सर्वज्ञताकारके⁽¹⁾ मन्त्राचूडामणिप्रख्यं तथागतः श्रावकोभ्योऽनुप्रयच्छति
स्म⁽²⁾ । एषा हि मञ्जुश्रीस्तथागतानां परमा धर्मदेशनायं पश्चिमस्तथागतानां धर्मपर्यायः
सर्वेषां धर्मपर्यायाणामयं धर्मपर्यायः सर्वगम्भीरः सर्वलोकविप्रत्यनीकः⁽³⁾ । यो ऽयं मञ्जुश्री-
स्तथागतेनाथ तेनैव राज्ञा बलचक्रवर्तिना चिरपरिरक्षितश्चूडामणिप्रख्यमुच्य योधिभ्यो
दत्तः । एवमेव मञ्जुश्रीस्तथागतो ऽपीमं⁽⁴⁾ धर्मगुह्यं⁽⁵⁾ चिरानुरक्षितं सर्वधर्मपर्यायाणां मूर्धस्था- 5
पि तथागतविज्ञेयं तदिदं तथागतेनाथ संप्रकाशितमिति⁽⁷⁾ ॥

अथ खलु भगवानेतमेवार्थं भूपस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायांमिमा गाथा
अभाषत ॥

मैत्रीबलं च सद दर्शयन्तः कृपापमाणाः सद सर्वमत्त्वान् ।

प्रकाशयेद्धर्ममिवद्वयं सूत्रं विशिष्टं सुगतेहि वर्णितम् ॥ ४५ ॥

10

गुरुस्थ ये प्रव्रजिताश्च ये स्युरथ बोधिसत्त्वास्तद् कालि पश्चिमे ।

सर्वेषु मैत्रीबल सो हि दर्शयी मा कैव लेप्स्यन्ति श्रुण्वत्⁽¹⁰⁾ धर्मम् ॥ ४६ ॥

अहं तु बोधिमतुप्रापुणित्वा यदा स्थितो भोष्यि तथागतत्वे ।

ततो उपानेष्यि उपाययित्वा संश्रावयिष्ये इममथबोधिम् ॥ ४७ ॥

1) भा A. Cb.

2) स्म in Cb. O. only.

3) यः Cb. °प्रत्ययपनीयः O.

4) In B. O. only.

5) A. W. add धर्मपर्यायं; इमं Prākṛticism for इदं.

6) धर्मनिष्कूटं धर्मगुह्यस्थानं O.

7) इति wanting in O.

8) यन्ति A.

9) मिममे A. मिमे Cb. O. मिनमे W. इमे B. K.

10) मो कौस्तु जीर्णा अश्रुपात O.

11) उपयिस्थित्वा A. K. उपस्थित्वा Cb. उपायस्थित्वा B. उपायिस्थित्वा W.
उपायकोटिभिः O. All पने for पाने. One would expect उपानयित्वा.

- यथापि राजा बलचक्रवर्ती योधान दद्याद्विविधं किरण्यम् ।
 कृस्तोश्च अश्वांश्च रथान्पदातीन्गणाणि ग्रामांश्च⁽¹⁾ ददाति तुष्टः ॥ ४८ ॥
 केषांचि कृस्ताभरणानि प्रीतो ददाति द्रुप्यं च सुवर्णमूत्रम् ।
 मुक्तामणिं शङ्खशिलाप्रवाडं विविधांश्च दासान्स ददाति प्रीतः⁽²⁾ ॥ ४९ ॥
 5 पदा तु सो उत्तमसाकृतेन विस्मापितो केनचि तत्र भोति ।
 विज्ञाय आश्चर्यमिदं कृतं ति मुकुटं स मुञ्चत्व मणिं ददाति ॥ ५० ॥
 तथैव बुद्धो अरु धर्मराजा नासोबलः प्रज्ञप्रभूतकोशः ।
 धर्मेण शासामिमु सर्वलोकं कृतानुकम्पो करुणायमानः ॥ ५१ ॥
 सत्वांश्च⁽³⁾ दृष्ट्वाथ विकृत्यमानान्भाषामि सूत्रात्सकृन्नकोट्यः ।
 10 पराक्रमं ज्ञानिय तेष प्राणिनां ये शुद्धसत्त्वा इहृ क्लेशघातिनः ॥ ५२ ॥
 अथ धर्मराजापि⁽⁴⁾ मक्ताभिषट्कः पर्यायकोटीशत भाषमाणः ।
 ज्ञात्वा च सत्त्वान्बलवत्सु ज्ञानी चूडामणिं⁽⁵⁾ व इम सूत्र देशयी ॥ ५३ ॥
 इमु पश्चिमु लोकि वदामि सूत्रं सूत्राणां सर्वेषु⁽⁶⁾ ममाद्यभूतम् ।
 संरन्तितं मे न च ज्ञातु प्रोक्तं तं श्रावयाम्यस्य शृणोथ सर्वे ॥ ५४ ॥
 15 चत्वारि धर्मा इमि एवत्रया मयि निर्वृति ये च निषेवितव्याः ।
 ये चार्थिका उत्तममद्यबोधौ व्यापारणां⁽⁷⁾ ये च करोन्ति मङ्गम् ॥ ५५ ॥

- 1) तं A. Cb. तीन् B. तीं K. तिम W. पत्तिपीठकान् O.
- 2) राष्ट्रणि B. राष्ट्रांश्च K. ग्रामं च O. but राष्ट्रं for तुष्टः.
- 3) प्रीतिं A. W. प्रीति B. प्रीतः Cb. K. O.
- 4) ज्ञान O.
- 5) सर्वा A. W.
- 6) All but O. राजो ऽपि.
- 7) णिं A. W. णी the rest.
- 8) णि A. W.
- 9) सर्वेष्विम O. सर्वेष्वपि the others.
- 10) क Cb. व्याकरणं तेष अहं करोमि O.

न तस्य शोको न पि चात्तरायो दैवर्षिकं⁽¹⁾ नापि गिलानकत्वम् ।
 न च च्क्वो कृष्णिक⁽²⁾ तस्य भोति न चापि कीने नगरस्मि वासः ॥ ५६ ॥
 प्रियदर्शनो ऽसौ⁽³⁾ सततं मर्क्षी तथागतो वा यद्य पूष्य भोति ।
 उपस्थायकास्तस्य भवन्ति नित्यं ये देवपुत्रा द्क्व भवन्ति ॥ ५७ ॥
 न तस्य शस्त्रं न विषं कदाचित्काये क्रमे नापि च दण्डलोष्टम् ।
 संमोलितं तस्य मुखं भवेयं⁽⁴⁾ यो तस्य आक्रोशमपि वदेया⁽⁵⁾ ॥ ५८ ॥
 सो बन्धुभूतो भवतीकृ प्राणिनामालोकज्ञातो विचरन्तु मेदिनी ।
 तिमिरं क्स्तो बद्धप्राणकोटिनां यो मूत्र धारे ऽमु⁽⁷⁾ निर्वृते मयि ॥ ५९ ॥
 मुपिनांश्च⁽⁸⁾ सो पश्यति बुद्धत्वं⁽⁹⁾ भिन्नं⁽¹⁰⁾ सो पश्यति भिन्नुषीश्च⁽¹¹⁾
 सिंहासनस्थं⁽¹²⁾ च तथात्मभाव⁽¹³⁾ धर्मं प्रकाशेत्तु⁽¹⁵⁾ बद्धप्रकारम् ॥ ६० ॥

5

10

-
- 1) दैवर्षिकं A. Cb. दैवर्षिकं B. दैवर्षिकन् K. दैवर्षिकं W. O.
 - 2) ष्णा K.
 - 3) सो Cb.
 - 4) Reading conjectural; मुचिद्ध सो यस्तस्य O. भवेद्यो तस्य the others.
 - 5) आक्रोशमपीकृ दद्यात् A. W. वदेत कश्चित् O.
 - 6) यः O.
 - 7) मम Cb. इम O.
 - 8) To r. मुपिने च?
 - 9) पां A. Cb. K. W. पं B.
 - 10) नुंश्च A. नुंश्च B. O. नूश्च Cb. K. नु W.
 - 11) णी च A. णीश्च B. W. णीश्च Cb. K. णी च O.
 - 12) स्थंश्च A. W.
 - 13) तदा Cb.
 - 14) भावां A. भावान् W.
 - 15) सेत Cb. O. शेत्त K.

- देवांश्च यत्नान्यथ गङ्गवालिका⁽¹⁾ असुरांश्च नागांश्च बद्धप्रकारान् ।
 तेषां च सो भाषति अग्रधर्म⁽²⁾-सुपिनस्मि⁽³⁾ सर्वेष कृताञ्जलीनाम् ॥ ६१ ॥
 तद्योगतं सो सुपिनस्मि पश्यति देशेन धर्मं बद्धप्राणिकोटिनाम् ।
 रश्मोसकृत्वाणि प्रमुञ्चमानं वल्गुस्वरं काञ्चनवर्णनाथम् ॥ ६२ ॥
 5 सो चा तद्ही⁽⁴⁾ भोति कृताञ्जलि⁽⁵⁾ स्थतो अभिष्टवतो द्विपङ्क्तमं मुनिम् ।
 सो चा जिनो⁽⁶⁾ भाषति अग्रधर्मं चतुर्णां⁽⁷⁾ पर्षाणा मद्वाभिषट्ठः ॥ ६३ ॥
 सो च प्रकृष्टो भवती श्रुणित्वा प्रामोद्यजातश्च करोति पूजाम् ।
 सुपिने च सो धारणि प्रापुणोति अविवर्तितयं ज्ञान स्पृशित्व त्तिप्रम् ॥ ६४ ॥
 ज्ञात्वा च सो आशयु लोकनाथस्तं व्याकरोती पुरुषर्षभवे ।
 10 कुलपुत्र त्वं पीकृ अनुत्तरं शिवं स्पृशिष्यसि⁽⁸⁾ ज्ञानमनागते ऽधनि ॥ ६५ ॥
 तवापि क्षेत्रं विपुलं भविष्यति पर्षाश्च⁽⁹⁾ चत्वारि यथैव मद्गम् ।
 श्रोष्यसि धर्मं विपुलं अनास्रवं सगौरवा भूत्वा कृताञ्जलो च ॥ ६६ ॥
 पुनश्च सो पश्यति⁽¹¹⁾ आत्मभावं भावेत्तं⁽¹²⁾ धर्मं गिरिकन्दरेषु ।
 भावित्वं⁽¹³⁾ धर्मं च स्पृशित्व धर्मतां समाधिं सो लब्धुं जिनं च पश्यति ॥ ६७ ॥

1) का A. B. Cb. W. O. कान् K.

2) मान् K.

3) तस्मिंश्च B. स्वप्नस्मि O.

4) चतद्ही A. Cb. W. चतुर्ही B. चा तद्ही K. स चे तद्हि O.

5) ली K. better.

6) च्छिन्नो Cb. चिन्नो K.

7) All but O. चतस्रणां. Cf. पर्षाश्चत्वारि vs. 66.

8) से B. Cb. K.

9) पर्यायं च A. पर्याय W.

10) अ for स्र in all but O.

11) भाष Cb.

12) त्त A. B. K. त्व Cb. त्त W.

13) For भावेत्वा.

सुवर्णवर्षां शतपुण्यलक्षणां सुपिनस्मि दृष्ट्वा च शृणोति धर्मम् ।
 श्रुत्वा च तं वर्षदि संप्रकाशयी सुपिनो खु तस्यो अयमेववृषः⁽¹⁾ ॥ ६८ ॥
 स्वप्ने ऽपि⁽²⁾ सर्वं प्रज्ञाहित्वा राश्वमत्तःपुरं ज्ञातिगणं तथैव ।
 अभिनिष्क्रमी सर्वं ज्ञाहित्वा कामानुपसंक्रमी येन च बोधिमाण्डम् ॥ ६९ ॥
 तिमंहासने तत्र निषीदियानो ह्रुमस्य मूले तद्धि बोधि अर्थिकः ।
 दिवसान सप्तान तथात्ययेन अनुप्राप्स्यते ज्ञानु⁽³⁾ तथागतानाम् ॥ ७० ॥
 बोधिं च प्राप्तस्तसु व्युत्थित्वा प्रवर्तयी चक्रमनाम्नवं⁽⁴⁾ हि ।
 चतुर्णां⁽⁵⁾ पक्षाणां⁽⁶⁾ स धर्म देशयी अचिन्तिया कल्पसकृन्नकोद्यः ॥ ७१ ॥
 प्रकाशयित्वा तद्धि धर्म नाम्नवं⁽⁷⁾ निर्वापयित्वा बद्धप्राणिकोद्यः⁽⁸⁾ ।
 निर्वायति⁽⁹⁾ हेतुज्ञये व दीपः सुपिनो अयं सो भवतेववृषः⁽¹⁰⁾ ॥ ७२ ॥

5

10

1) ये A. B. पः Cb. K. पो W.

2) स्वप्नति A. W. स्वप्ने हि B. K. स्वप्ने पि Cb.

3) न Cb. K. W.

4) चक्रमनुत्तरं शिवं B. K.

5) चतसृणां A. चतस्राणा B. चतसृणा Cb. चतसृ K. चतसृतीणां W. The reading of O. unknown.

6) परिषाणा W.

7) धममनाम्नवं हि A. W. धर्मणाम्नवं B. धर्ममनाम्नवं शिवं Cb. K.

8) B. adds सकृन्न.

9) निर्वापयी हेतुज्ञये Cb. निर्वायति हेतुज्ञयोप K.

10) च A. W.

बहु आनुशासाश्च अनन्तवाश्च ये मञ्जुघोषा⁽¹⁾ सद् तस्य भोक्ति⁽²⁾ ।

यो पश्चिमे कालि इमग्रधर्म⁽³⁾ सूत्रं प्रकाशय मया⁽⁴⁾ सुदेशितम्⁽⁵⁾ ॥ ७३ ॥

॥ इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये मुखविहारपरिवर्ती नाम त्रयोदशमः⁽⁶⁾ ॥

1) षो B.

2) सांति Cb. भोति K.

3) इमग्रधर्म A. W. इमग्रधर्मि B. इमग्रधर्म K. ममाग्रधर्म Cb.

4) Left out in Cb.

5) MSS. add इति.

6) चतुर्दशमः O.

- टिताभूतेभ्यश्च स्फोटित्तिरेभ्यो बहूनि बोधिसत्त्वकोटीनपुतशतसकृन्नापयुत्तिष्ठते स्म सुवर्णवर्णैः कथैर्द्वात्रिंशद्भिर्महापुरुषलक्षणैः समन्वागताः । ये ऽस्यां महापृथिव्यामधे⁽⁴⁾ घ्राकाशघातौ विकृत्ति स्मेमामेव सहां लोकघातुं निश्चित्य ते खल्विममेवंद्वयं भगवतः शब्दं श्रुत्वा पृथिव्या⁽⁵⁾ अधः समुत्थिताः । येषामेकैको बोधिसत्त्वः षष्टिगङ्गानदीवाल्मुकोपमबो-
 5 धिसत्त्वपरिवारो गणी महागणी गणाचार्यः । तादृशानां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां गणीनां महागणीनां⁽⁷⁾ गणाचार्याणां षष्टिगङ्गानदीवाल्मुकोपमानि⁽⁸⁾ बोधिसत्त्वकोटीनपुतशतसकृन्नापि य इतः सहां⁽⁹⁾ लोकघातोर्धरणीविवरेभ्यः समुन्मज्जते स्म । कः पुनर्वादः पञ्चाशद्गङ्गानदीवाल्मुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वाद-
 10 पुनर्वादस्त्रिंशद्गङ्गानदीवाल्मुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादे विंशतिबोधिसत्त्वपरिवाराणां⁽¹⁰⁾ बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादे दशगङ्गानदीवाल्मुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः पञ्चचतुस्त्रिंशद्गङ्गानदीवाल्मुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वाद एकगङ्गानदीवाल्मुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः
 15 पुनर्वादे ऽर्धगङ्गानदीवाल्मुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः

1) K. W. have स्फुटेभ्यो विस्फो.

2) टके A.

3) त्ति A. Cb. W. O. has उत्कसत्ति; it leaves out स्म also in the sequel.

4) क्लृष्टमाका O.

5) क्लृष्टिमं भूमितले निर्भिन्दित्वा O.

6) वालिकासमा O. वालुकोपम the rest.

7) गणीनां Prakṛtic for गणिनां.

8) लिक्कास K. O. लुकोप The rest.

9) या left out in B. K. W. The whole passags from य to स्म runs thus in O.: भूमितले निर्भिन्दित्वा उत्कसत्ति.

10) In a fragment of O. विंशद्गङ्गानदीवाल्मुकासमानां बोधिसत्त्वसकृन्नाप. So too in the following clauses.

पुनर्वाद्दशतुर्भागषड्भागष्टभागदशभागविंशतिभागत्रिंशद्भागचत्वारिंशद्भागपञ्चाशद्भागशत-
 भागसहस्रभागशतसहस्रभागकोटोभागकोटीशतभागकोटोसहस्रभागकोटीशतसहस्रभागको-
 टीनपुतशतसहस्रभागगङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वा-
 नाम् । कः पुनर्वादे ब्रह्मबोधिसत्त्वकोटीनपुतशतसहस्रपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महास-
 त्त्वानाम् । कः पुनर्वादः कोटीपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः शत- 5
 सहस्रपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः सहस्रपरिवाराणां बोधि-
 सत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः पञ्चशतपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् ।
 कः पुनर्वादश्चतुःशतत्रिंशत्द्विशतपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादं
 एकशतपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः पञ्चाशद्बोधिसत्त्वपरिवा-
 राणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां । पेयालम् । कः पुनर्वादश्चत्वारिंशत्त्रिंशद्द्विंशत्दशपञ्चच- 10
 तुत्रिद्विबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वाद आत्मद्वितीयानां
 बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादे ऽपरिवाराणामेकविकारिणां बोधिसत्त्वानां
 महासत्त्वानाम् । न तेषां संख्या वा गणना वोपमा⁽³⁾ वोपनिषद्दोषलभ्यते य इह⁽⁴⁾ सत्त्वायां
 लोकधातौ धरणीविवरेभ्यो बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः समुन्मज्जते स्म । ते चोन्मज्ज्योन्मज्ज्य
 येन स महारत्नस्तूपो वैक्यापसमत्तरीति स्थितो यस्मिन्स भगवान्प्रभूत्वरत्नस्तथागतो ऽर्ह- 15
 न्मम्यकसंबुद्धः परिनिर्वृतो भगवता शाक्यमुनिना तथागतेनार्कृता सम्यक्संबुद्धेन सार्धं
 सिंहासने निषण्णस्तेनोपसंक्रामति स्म । उपसंक्रम्य चोभययोस्तथागतयोर्ऋतोः सम्य-
 कसंबुद्धयोः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा सर्वाश्च तान्भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यात्मीयान्नि-
 र्मितांस्तथागतविद्यकान्धे ते समस्ततो दशसु दिद्वन्योन्यासु लोकधातुषु संनिपतिता ना-

1) O. has टिभागो गङ्गानदीवालुकसमानां बोधिसत्त्वसहस्रपरिवाराणां बोधि-
 सत्त्वानां. Throughout सम for उपम.

2) K. adds सहस्र.

3) In Cb. added वोपम्यो.

4) इतः A. K. W. इह B. Cb.

नारत्वृत्तमूलेषु सिंहासनोपविष्टाः । तान्सर्वानभिवन्द्य नमस्कृत्य चानेकशतसकृत्कृ-
त्वस्तांस्तथागतानर्कृतः सम्यक्संबुद्धान्प्रदत्तिषीकृत्य नानाप्रकारिर्बोधिसत्त्वस्तवैरभिष्टु-
त्यैकास्ते तस्युरञ्जलिं प्रगृह्य भगवत्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्कृतं सम्यक्संबुद्धं भगवत्तं च
प्रभूतरत्नं तथागतमर्कृतं सम्यक्संबुद्धमभिसंमुखं नमस्कुर्वीत स्म ॥

- 6 तेन खलु पुनः समयेन तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां पृथिवीविवरेभ्य उन्मञ्जतां⁽¹⁾
तथागतांश्च वन्दमानानां नानाप्रकारिर्बोधिसत्त्वस्तवैरभिष्टुवतां परिपूर्णाः पञ्चाशदत्तरक-
ल्पा गच्छन्ति स्म । तांश्च पञ्चाशदत्तरकल्पान्स भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्कन्सम्य-
क्संबुद्धस्तूष्णीमभूताश्चतस्रः पर्षदस्तानेव पञ्चाशदत्तरकल्पांस्तूष्णीभावेनावस्थिता अभू-
वन् । अथ खलु भगवांस्तथाद्वपमृद्यभिसंस्कारमकरोद्यथाद्वपेणार्द्यभिसंस्कारिणाभिसंस्कृतेन
10 ताश्चतस्रः पर्षदस्तमेवैकं पश्चाद्भक्तं संजानन्ते स्मेमां च सकां लोकाधातुं शतसकृत्काकाशप-⁽²⁾
रिगृहीतां बोधिसत्त्वपरिपूर्णामद्रातुः । तस्य खलु पुनर्मरुतो बोधिसत्त्वगणस्य मरुतो
बोधिसत्त्वराशेश्वारो बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ये प्रमुखा अभूवन् । तद्यथा विशिष्टचारित्रश्च
नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽनन्तचारित्रश्च नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वो विशुद्धचारित्रश्च
नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सुप्रतिष्ठितचारित्रश्च नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वः । इमे चत्वारो
15 बोधिसत्त्वा महासत्त्वास्तस्य मरुतो बोधिसत्त्वगणस्य मरुतो बोधिसत्त्वराशेः प्रमुखा अभू-
वन् । अथ खलु चत्वारो⁽⁵⁾ बोधिसत्त्वा महासत्त्वास्तस्य मरुतो बोधिसत्त्वगणस्य मरुतो बो-
धिसत्त्वराशेरुपतः स्थित्वा भगवतो ऽभिमुखमञ्जलिं⁽⁶⁾ प्रगृह्य भगवत्तमेतद्बुधुः । कश्चिद्भगवतो⁽⁸⁾

1) उत्सर्जतां A. Ob. W. उत्सर्जतानां B. K. उत्पञ्जतानां O.

2) र B.

3) Left out in K. The following ये wanting in O.

4) सु wanting in O.

5) ते instead of चत्वारो in Ob. O.

6) ता Ob.

7) मुखा भगवत्तमवलोकयमाना दृशनखमञ्ज^o O.

8) कश्चि A. B. Ob. कश्चि K. W. काचि O.

ऽल्पाबाधता मन्दगानता सुखसंस्पर्शविकारता च । कञ्चिद्भगवन्सन्नाः स्वाकाराः सुवि-
ज्ञापकाः सुविनेयाः सुविशोधका मा द्वैव भगवतः खेदमुत्पादयन्ति ॥

अथ खलु ते चत्वारो बोधिसत्त्वा महासत्त्वा भगवत्तमाभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषन्त ॥

कञ्चित्सुखं विकृतिं लोकनाथ प्रभंकर ।

आबाधविप्रमुक्तो ऽसि स्पर्शः काये तवानघ ॥ १ ॥

5

स्वाकाराश्चैव ते सत्त्वाः सुविनेयाः सुशोधकाः ।

मा द्वैव खेदं जनयन्ति लोकनाथस्य भाषतः ॥ २ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्य महतो बोधिसत्त्वगणस्य महतो बोधिसत्त्वराशेः प्रमुखांश्च-
तुरो बोधिसत्त्वान्महत्सत्त्वानेतद्वोचत् । एवमेतत्कुलपुत्रा एवमेतत् । सुखसंस्पर्शविकारो
ऽस्यल्पाबाधो मन्दगानः स्वाकाराश्च ममैव ते सत्त्वाः सुविज्ञापकाः सुविनेयाः सुविशोध- 10
का न च मे खेदं जनयन्ति विशोध्यमानाः । तत्कस्य हेतोः । ममैव हेते कुलपुत्राः सत्त्वाः
पौर्वकेषु सम्यक्संबुद्धेषु कृतपरिकर्माणो दर्शनादेव हि कुलपुत्राः श्रवणाच्च ममाधिमु-

1) सं omitted in O.

2) कञ्चिद्भगवां A. K. भगवन् B. O. भगवतो Cb. कञ्चिद्भगवान् W.

3) सुविज्ञापकाराः A. K. W. सुविज्ञपका O.

4) विनेयाः; O. cp. Pāli *veneyya*.

5) In B. O. only.

6) से O. ति the rest.

7) All रः.

8) र्शं O. र्श the rest.

9) Thus all, evidently corrupt. We propose to r. जनयेत्, the singular being used for the plural.

10) MSS. add इति.

11) महासत्त्वान् in B. only.

12) ज्ञ A. K. W. O.

13) विनेयाः O.

द्यते बुद्धज्ञानमवतरत्यवगाहते । यत्र ये ऽपि⁽¹⁾ आवकभूमौ वा⁽²⁾ प्रत्येकबुद्धभूमौ वा कृत-
परिचर्या अभूवन्ते ऽपि मैथैतर्हि⁽³⁾ बुद्धधर्मज्ञानमवतारिता संश्राविताश्च परमार्थम् ॥

अथ खलु ते बोधिसत्त्वा महांसत्त्वास्तस्यां वेलापामिमे गाथे⁽²⁾ ऽभाषन्त ॥

साधु साधु महांवोर अनुमोदामहे वपम् ।

5

स्वाकारा येन ते सत्त्वाः सुविनेयाः सुशोधकाः ॥ ३ ॥

ये चेदं ज्ञान गम्भोरं प्रपवन्ति तव नायक ।

श्रुत्वा च अधिमुच्यन्ते⁽³⁾ उत्तरन्ति⁽⁴⁾ च⁽⁵⁾ नायक ॥ ४ ॥

एवमुक्ते भगवांस्तस्य मकृतो बोधिसत्त्वगणास्य मकृतो बोधिसत्त्वराशेः प्रमुखेभ्य-
श्चतुर्भ्यो बोधिसत्त्वेभ्यो महांसत्त्वेभ्यः साधुकारमदात् । साधु साधु कुलपुत्रा ये यूयं तथाग-
10 तमभिनन्द्येति ॥

तेन खलु पुनः समयेन मैत्रेयस्य बोधिसत्त्वस्य महांसत्त्वस्यान्येषां चाष्टानां गङ्गान-
दीवालुकोपमानां⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वकोटोनयुतशतसकृत्स्नाणामेतद्भवत् । अदृष्टपूर्वो ऽयमस्माभिर्भि-
क्त्वाबोधिसत्त्वगणो महांबोधिसत्त्वराशिरश्रुतपूर्वश्च यो ऽयं पृथिवीविवरेभ्यः समुन्मस्य⁽⁷⁾
भगवतः पुरतः स्थित्वा भगवत्तं सत्कुर्वन्ति गुरुकुर्वन्ति मानयन्ति पूजयन्ति भगवत्तं च
15 प्रतिसंमोदते । कुतः खल्विमे बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा आगता इति ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महांसत्त्व आत्मना विचिकित्सां कथं कथां विदित्वा

1) Left out in K.

2) A grammatical error for अभाषन्त; O. has गाथा वभाषु ॥

3) श्रोत B. rightly.

4) चि B.

5) Some MSS. add इति.

6) कस O.

7) समुत्पस्यत्वा O. समुत्सस्य the rest; both readings wrong.

तेषां गङ्गानदीवालुकोपमानां⁽¹⁾ बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसङ्ख्याणां चेतसैव चेतः परिवर्तितक-
माज्ञाय तस्यां वेलायामञ्जलिं⁽²⁾ प्रगृह्य भगवत्तं गाथाभिगीतैर्नैतमेवार्थं परिपृच्छति स्म ॥

बहुसङ्ख्या नयुताः कोटोयो च घनस्रकाः ।

अपूर्वा बोधिसत्त्वानामाख्याद्वि द्विपदोत्तम ॥ ५ ॥

कुतो इमे कथं वापि आगच्छन्ति महर्द्धिकाः ।

5

महात्मभावा रूपाण्य कुत एतेषु⁽³⁾ आगमः⁽⁴⁾ ॥ ६ ॥

धृतिमत्ताश्चिमे सर्वे स्मृतिमत्तो महर्षयः ।

प्रियदर्शनाश्च रूपाण्य कुत एतेषु⁽⁵⁾ आगमः ॥ ७ ॥

एकैकस्य च लोकेन्द्र बोधिसत्त्वस्य विज्ञिनः ।

अप्रमेयपरिवारो यथा गङ्गाय वालिकाः⁽⁶⁾ ॥ ८ ॥

10

गङ्गावालिकसमा षष्टि परिपूर्णा पशस्विनः ।

परिवारो बोधिसत्त्वस्य सर्वे बोधाय प्रस्थिताः ॥ ९ ॥

एवंत्रयाण्य वीराणां पर्ववत्तान तापिनाम् ।

षष्टिरेव प्रमाणेन गङ्गावालिकयो इमे⁽⁸⁾ ॥ १० ॥⁽⁹⁾

1) कास A. K. W. O.

2) लीं in all MSS. but O., which has लि.

3) All but O. एतेषु.

4) All गताः.

5) Sic O.; एतेषु आगताः the rest.

6) का A. B. K. W. काः Cb.

7) क A. Cb. K. W. का B.

8) का A. W.

9) Read समा. Differently in O. षष्टिमेव परिवारो प्रमाणं गङ्गावालिका.

- अतो बद्धतराश्चान्ये परिवारैरनन्तकैः ।
 पञ्चाशतीय गङ्गाय चत्वारिंशच्च त्रिंशति⁽²⁾ ॥ ११ ॥
 समो विंशतिगङ्गाया परिवारः समन्ततः⁽³⁾ ।
 अतो बद्धतराश्चान्ये येषां दश च पञ्च च ॥ १२ ॥
- 5 एकैकस्य परिवारो बुद्धपुत्रस्य तायिनः ।
 कुतो ऽयमीदृशी पर्षदागताश्च⁽⁴⁾ विनायक ॥ १३ ॥
 चत्वारि त्रीणि द्वे चापि गङ्गावाल्लिकाया समाः⁽⁵⁾ ।
 एकैकस्य परिवारा ये ऽनुशितासकृपायकाः ॥ १४ ॥
 अतो बद्धतराश्चान्ये गणना येष तत्तिका⁽⁸⁾ ।
- 10 कल्पकोटीसकृत्पेषु उपमेतुं न शक्नुयात्⁽¹⁰⁾ ॥ १५ ॥
 अर्धगङ्गा त्रिभागश्च दशविंशतिभागिकः⁽¹¹⁾ ।
 परिवारो ऽथ वीराणां बोधिसत्त्वान तायिनाम् ॥ १६ ॥

1) न्यो A. K. W. ये च O.

2) All but O. त्रिंशच्च; r. ७श च.

3) समन्ततो A. W. पतासको B. Cb. समन्तको K. वारो येष एतकाः O.

4) पर्षदागता ये A. पर्षा आगताश्च B. पर्षा आगताश्चे Cb. पर्षागता ये K. W.

तादृशा वीरा आगच्छन्ति O.

5) समे A. समाः B. Cb. समा K. W. Differently in O.

6) अनुशिताः O. येनशिता (?) the rest.

7) तरो चान्ये A. K. W. तरश्चान्ये B. Cb. But see vr. 17 below.

8) तातिकाः O.

9) भि A. O. षु B. Cb. क्ति K. W. preferable.

10) न शक्यं सर्वि पपिउत्तुम् O.

11) काः A. कः B. K. W. नः Cb.

अतो बद्धतराश्चान्ये⁽¹⁾ प्रमाणीषां⁽²⁾ न विद्यते ।
 एकैकं गणायत्नेन कल्पकोटीशतैरपि ॥ १७ ॥
 अतो बद्धतराश्चान्ये परिवारैरनन्तैः⁽⁴⁾ ।
 कोटी कोटी च कोटी च अर्धकोटी तथैव च ॥ १८ ॥
 गणानाव्यतिवृत्ताश्च⁽⁵⁾ अन्ये भूयो मर्क्षिषाम् ।
 बोधिसत्त्वा महाप्रज्ञाः स्थिताः सर्वे सगौरवाः ॥ १९ ॥
 परिवारसकृत् च शतपञ्चाशदेव च ।
 गणाना नास्ति एतेषां कल्पकोटीशतैरपि ॥ २० ॥
 विंशतिदश⁽⁶⁾ पञ्चाथ⁽⁷⁾ चत्वारि त्रीणि द्वे तथा ।
 परिवारो ऽथ वीराणां गणानिषां न विद्यते ॥ २१ ॥
 चरन्त्येकात्मका ये च शान्तिं विदन्ति चैककाः ।
 गणाना⁽¹⁰⁾ तेषु नैवास्ति ये इक्ष्वाक्य समागताः⁽¹¹⁾ ॥ २२ ॥
 गङ्गावालिकासमान्कल्पान्गणयित यदी नरः ।
 शलाकां गृह्य कृस्तेन⁽¹³⁾ पर्यत्तं नैव सो लभेत् ॥ २३ ॥

5

10

- 1) रा चान्ये A. W. राश्चान्ये B. रश्चान्ये Cb. रो चान्ये K.
- 2) णो Cb.
- 3) राश्चान्ये A. B. W. रश्चान्ये Cb. रो चान्ये K.
- 4) नल्प B. Cb.
- 5) ता च Cb.
- 6) All but O. तिदश.
- 7) पञ्चषट् A. K. W. पंचासच् B. पंचास Cb. Our reading conjectural.
- 8) ने K.
- 9) का अन्ये O. better.
- 10) स्ते A. K. W. ते B. Cb. All but O. चेक्ष्वाक्य.
- 11) ताः Cb. O. ता A. B. K. W.
- 12) लु B.
- 13) कृस्ति गृह्णित्वा O.

- महात्मनां च सर्वेषां वीर्यवन्तान् तायिनाम् ।
 बोधिसत्त्वान् वीराणां कुत एतेषु संभवः ॥ २४ ॥
 केनैषां देशितो धर्मः केन बोधीय⁽¹⁾ स्यापिताः ।
 रोचन्ति शासनं कस्य कस्य⁽²⁾ शासनधारकाः ॥ २५ ॥
 5 भिन्ना हि पृथिवीं सर्वा समत्तेन चतुर्दिशम् ।
 उत्पन्नन्ति महाप्रज्ञा ऋद्धिमत्ता विचक्षणाः ॥ २६ ॥
 जर्जरा लोकधात्रियं समत्तेन कृता मुने ।
 उन्मत्तमानैरेतैर्हि बोधिसत्त्वैर्विशारदैः ॥ २७ ॥
 न ज्येते ज्ञातु अस्माभिर्दृष्टपूर्वाः कदाचन ।
 10 आख्याहि नो तस्य नाम लोकधातोर्विनायक ॥ २८ ॥
 दिशादिशा हि अस्माभिरन्वितायो पुनः पुनः⁽³⁾ ।
 न च दृष्टा इमे अस्माभिर्बोधिसत्त्वाः कदाचन ॥ २९ ॥
 दृष्टो न ज्ञातुरस्माभिरिको ऽपि तत्रयस्तव ।
 इमे ऽग्य सकृदा दृष्टा आख्याहि चरितं मुने ॥ ३० ॥
 15 बोधिसत्त्वसकृन्नापि शतानि नयुतानि च ।
 सर्वे कौतूहलप्राप्ताः पश्यन्ति द्विपदीक्षमम् ॥ ३१ ॥

1) All बोधाय.

2) कस्ये म A. W. कस्य स B. कस्येमे K.

3) वे in all MSS.

4) O. has उत्पन्नतेभिरितेभिरु.

5) नामे नत्रस्य लोकवि K. नो omitted in O.; further तस्य नेत्रस्य नाम लोकवि.

6) दिसे दिशा यो B. दिशो दशो अस्माभिरन्विताये Cb. O. has दिशादिशामु हि अस्मे अणियता (r. अणिवता or अणिवता) स्म.

7) तत्रयस्तव K. In O. a break.

8) दृष्टा K.

व्याकुरुष्व मन्वावीर अत्रमेव निरोपधे⁽¹⁾

कुत एति इमे प्रूरा बोधिसत्त्वा विशारदाः⁽²⁾ ॥ ३२ ॥

तेन खलु पुनः समयेन ये ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा अन्येभ्यो लोकधातु-
कोटीनपुत्रशतसङ्घेभ्यो ऽभ्यागता भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्य निर्मिता ये ऽन्येषु⁽³⁾
लोकधातुषु सत्त्वानां धर्मं देशयन्ति स्म ये भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हन्तः सम्यक्सं- 5
बुद्धस्य समत्तादृष्टेभ्यो दिग्भ्यो⁽⁴⁾ रत्नवृत्तमूलेषु महारत्नसिंहासनेषूपविष्टाः पर्यङ्कबद्धाः⁽⁵⁾ ।
तेषां तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां ये स्वकस्वका उपस्थापकास्ते ऽपि तं महान्तं
बोधिसत्त्वगणं बोधिसत्त्वराशिं दृष्ट्वा समत्तात्पृथिवीविवरेभ्य उन्मज्जन्तमाकाशधातुप्रति-
ष्ठितं ते ऽप्याश्चर्यप्राप्तास्तान्स्वान्स्वान्स्तथागतानेतद्दुः कुतो भगवन्निवृत्तो बोधिसत्त्वा
महासत्त्वा अगच्छन्त्यप्रमेया असंख्येयाः⁽⁸⁾ । एवमुक्तास्ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा- 10
स्तान्स्वान्स्वानुपस्थापकानेतद्दुः । अगमयध्वं पूयं कुलपुत्रा मुहूर्तम् । एष मैत्रेयो नाम⁽⁹⁾
बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवतः शाक्यमुनेरनन्तरं व्याकृतो ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । स
एतं⁽¹⁰⁾ भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतमर्थं परिपृच्छत्येष च भगवाञ्शा-
क्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो व्याकरिष्यति । ततो पूयं श्रोष्यथेति⁽¹²⁾ ॥

1) निरोपधेः K. निरापधेः A. निरोपधे B. निरोपधे Cb. W. O. More usual is अनूपधि.

2) All but O. add इति.

3) अन्यासु O., but inconsistently °धातुकोटीनपुत्रशतसङ्घेषु.

4) दृष्टान्तु Cb.

5) पर्यङ्केन O. पर्यङ्कबद्धाः in the other MSS.

6) उन्मज्जन्त आ° O.

7) इमे एतका O.

8) O. adds अनुत्तरायां अगमयध्वं नोः Cp. below p. 309, l. 3.

9) Left out in K.

10) एवं A. एतं B. Cb. W. एवं ते K.

11) तथागतमेतमर्थं K.

12) तं श्रूयथ O.

अथ खलु भगवान्मैत्रेयं बोधिसत्त्वं मन्दासत्त्वमामल्लपते स्म । साधु साधजित । उद्ग-
 रमेतदजित स्थानं यत्त्रे मां परिपृच्छसि । अथ खलु भगवान्सर्वावत्तं बोधिसत्त्वगणामामल्ल-
 पते स्म । तेन हि कुलपुत्राः सर्व एव प्रयता भवधं सुसेनहा दृढस्थामाश्र भवधं सर्वश्रायं
 बोधिसत्त्वगणः । तथागतज्ञानदर्शनं कुलपुत्रास्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सांप्रतं संप्रका-
 5 शयति तथागतवृषभितं तथागतकर्म तथागतविक्रीडितं तथागतविज्ञम्भितं तथागतपरा-
 क्रममिति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभ्राषत ॥

प्रयता भवधं कुलपुत्र सर्वे इमां प्रमुञ्चामि गिरामनन्यथाम् ।

मा खू विषादं⁽⁸⁾ कुरुषेकृ पण्डिता अचित्तियं ज्ञानु⁽⁴⁾ तथागतानाम् ॥ ३३ ॥

10

धृतिमत्त भूवा स्मृतिमत्त सर्वे समाहितः सर्वि स्थिता भवधम् ।

अपूर्वधर्मा⁽⁵⁾ श्रुणितव्यु⁽⁶⁾ अद्य आश्चर्यभूतो हि तथागतानाम् ॥ ३४ ॥

विचिकित्स मा ज्ञातु कुरुध सर्वे अहं हि युष्मान्परिसंस्थयेमि ।

अनन्यथावादिहं विनायको ज्ञानं च मे यस्य न काचि संख्या ॥ ३५ ॥

गम्भीरधर्माः सुगतेन बुद्धा अतर्किया येष प्रमाणु नास्ति ।

15

तानद्य⁽⁸⁾ हं धर्म⁽⁹⁾ प्रकाशयिष्ये श्रृणोथ मे यादृशका यथा च ते ॥ ३६ ॥

1) यथा O. यस्त्वं the rest.

2) MSS. give भितां and भितं.

3) विषादं A. W. O. विसादं B. विवादं Cb. रिष्यदं K.

4) न B. Cb. W. O.

5) र्म A. K. W. Better, because the lengthening is not necessary.

6) व्य A. B. वा W. व्यमद्य O. with m to avoid hiatus.

7) यूयं A. B. W. युष्मां Cb. K.

8) येषामहं A. K. O. तामहं W.

9) Rather धर्मि (Skr. धर्मान्) or to r. with O. तेषामहं.

अथ खलु भगवानिमा गाथा भाषित्वा तस्यां वेलायां⁽¹⁾ मैत्रेयं बोधिसत्त्वं मकासत्त्वमा-
मल्लपते स्म । आरोचयामि ते ऽजित प्रतिवेदयामि । य इमे ऽजितं बोधिसत्त्वा अप्रमेया
असंख्येया अचिन्त्या अतुल्या अगणनीया ये युष्माभिरदृष्टपूर्वा य एतर्हि⁽²⁾ पृथिवीविवरे-
भ्यो निष्क्रान्ताः ।⁽³⁾ मैत्रेये ऽजित सर्वे बोधिसत्त्वा मकासत्त्वा अस्यां सकायां लोकघातावनु-
त्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्य समादापिताः समुत्तेजिताः संप्रकर्षिता अनुत्तरायां सम्य- 5
क्संबोधौ परिणामिताः । मया चैते कुलपुत्रा अस्मिन्बोधिसत्त्वधर्मे परिपाचिताः प्रति-
ष्ठापिता निवेशिताः परिसंस्थापिता अवतारिताः⁽⁴⁾ परिबोधिताः⁽⁵⁾ परिशोधिताः । एते
चाजित बोधिसत्त्वा मकासत्त्वा अस्यां सकायां लोकघाता अद्यस्ता⁽⁶⁾काशधातुपरिग्रहे
प्रतिवसन्ति । स्वाध्यायोद्देशचित्ता योनिशो मनसिकारप्रवृत्ता⁽⁷⁾ एते कुलपुत्रा असङ्गणि-
कारामा असंसर्गाभिरता अनितिप्तधुरा आरब्धवीर्याः । एते ऽजित कुलपुत्रा विवेकारामा 10
विवेकाभिरताः । नैते कुलपुत्रा देवमनुष्यानुपनिष्ठाया विहरत्यसंसर्गरचर्याभिरताः । एते
कुलपुत्रा धर्मारामाभिरता बुद्धज्ञाने ऽभिपुक्ताः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

ये बोधिसत्त्वा इमि अप्रमेया अचिन्तिया येष प्रमाणुं⁽¹⁰⁾ नास्ति ।

ऋद्धोय प्रज्ञाय श्रुतेनुपेता बद्धकल्पकोटीचरिताश्च ज्ञाने ॥ ३७ ॥

15

1) Left out in K. O.

2) Cb. K. W. add व.

3) O has generally the masc. form सकृ; here इह सकृ.

4) In Cb. O. only.

5) Left out in B. Cb.

6) क्लृप्तिमा O.

7) प्रयत्ता O.

8) All but O. वि.

9) देवानां मनुष्यानां वा.

10) पा O.

परिपाचिताः सर्वि मयैति बोधये ममैव नेत्रस्मि वसन्ति चैते ।

परिपाचिताः सर्वि मयैव एते ममैव पुत्राश्चिमि बोधिसत्त्वाः ॥ ३८ ॥

सर्वे ति आरण्यधुताभियुक्ताः⁽¹⁾ संसर्गभूमिं सद वर्सयन्ति ।

असङ्गचारो च ममैति पुत्रा ममोत्तमां चर्यनुशिलमाणाः ॥ ३९ ॥

5 वसन्ति आकाशपरिग्रहस्मिन्नेत्रस्य क्लृष्टा⁽²⁾परिभागि वीराः ।

समुदानयत्ता इममग्रबोधिं उच्युक्तं रात्रिं दिवमप्रमत्ताः ॥ ४० ॥

आरब्धवोर्या स्मृतिमत्त सर्वे प्रज्ञाबलस्मिन्स्थित अप्रमये ।

विशारदा धर्मु कथेति चैते प्रभास्वरा पुत्र ममैति सर्वे ॥ ४१ ॥

मया च प्राप्य⁽⁴⁾ इममग्रबोधिं नगरे गयायां द्रुममूलि तत्र ।

10 अनुत्तरं वर्तिय धर्मचक्रं परिपाचिताः सर्वि इहाग्रबोधी ॥ ४२ ॥

अनाम्रवा भूत इयं⁽⁶⁾ मि वाचा श्रुणित्व सर्वे मम अदधधम्⁽⁷⁾ ।

एवं चिरं प्राप्त मयाग्रबोधि परिपाचिताश्चैति मयैव सर्वे ॥ ४३ ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तानि च संबल्लानि बोधिसत्त्वकोटीनपु-

तशतसकृन्नाप्याश्रयप्राप्तान्यभूवन्नद्भुतप्राप्तानि⁽⁸⁾ विस्मयप्राप्तानि । कथं नाम भगवतानेन

15 नणाविकरिणात्पेन⁽¹⁰⁾ कालान्तरेणामी एतावन्तो बोधिसत्त्वा महासत्त्वा असंख्येयाः समादा-

1) धिमुक्ताः O.

2) क्लृष्टे A. W. क्लृष्टे B. क्लृष्टे Cb. K. क्लृष्टे W. क्लृष्टिनि O.

3) गु A. B. Cb. W. ग K. गि our conjecture. Differently in O. इमस्य
पाण्डिताः.

4) प्रध्या A. अध्या B. प्राध्या Cb. प्राप्य B. W. प्राप्तेनिम O.

5) षामिताः O.

6) इमा O. इमं A. B. K. इयं Ca. Cb. इये W.

7) पत्तिपाथ O.

8) अद्भुतप्राप्तानि left out in K. O.

9) वीति for वि O, certainly the original reading; cp. Mahāvastu III, 425, 16.

10) रेणात्पेन K. A. W. रेणानेन B. Cb. रेण एवपरितेन (i. e. एवंपरितेन) O.

पिताः परिपाचिताश्चानुतरायां सम्यक्संबोधौ ॥ अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो
 भगवत्तमेतदवोचत् । कथमिदानीं भगवंस्तथागतेन कुमारभूतेन कपिलवस्तुनः शाक्यनग-⁽¹⁾
 रान्निष्क्रम्य गयानगरान्नातिदूरे बोधिमाण्डवराग्रगतेनानुतरा सम्यक्संबोधिरभिसंबुद्धा⁽⁴⁾ ।
 तस्याद्य भगवन्कालस्य सातिरेकाणि चत्वारिंशद्वर्षाणि । तत्कथं भगवंस्तथागतेनेयता
 कालान्तरेणेदमपरिमितं तथागतकृत्यं कृतं तथागतेन तथागतवृषभिता⁽⁵⁾ तथागतपराक्रमः 5
 कृतः । यो ऽयं बोधिसत्त्वगणो बोधिसत्त्वराशिरियता भगवन्कालान्तरेणानुतरायां सम्य-
 कसंबोधौ समादापितः⁽⁶⁾ परिपाचितश्चास्य भगवन्बोधिसत्त्वगणस्य बोधिसत्त्वराशेरुपयमा-
 नस्य कल्पकोटोनयुतशतसकृन्नैरुप्यत्तो नोपलभ्यते । एवमप्रमेया भगवन्निमे बोधिसत्त्वा
 महांसत्त्वा एवमसंख्येयाश्चिरचरितब्रह्मचर्या बह्वुद्विशतसकृन्नावरोपितकुशलमूला बह्व-
 कल्पशतसकृन्नपरिनिष्पन्नाः ॥ 10

तद्यथापि नाम भगवन्कश्चिदेव पुरुषो नवो दृक्ः शिशुः कृष्णकेशः प्रथमेन वयसा
 समन्वागतः पञ्चविंशतिवर्षो ज्ञात्या भवेत् । स वर्षशतिकान्पुत्रानादर्शयेदेवं च वदेत् ।
 एते कुलपुत्रा मम पुत्रा इति । ते च वर्षशतिकाः पुरुषा एवं च वदेयुः । एषो ऽस्माकं पिता
 जनक इति । तस्य च पुरुषस्य भगवंस्तद्वचनमश्रद्धेयं भवेन्नोक्तस्य दुःश्रद्धेयम् । एवमेव
 भगवन्नचिराभिसंबुद्धो⁽¹⁰⁾ अनुतरां सम्यक्संबोधिमिमे च बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा बह्वु⁽¹¹⁾ प्रमेया 15

- 1) शाक्यानां न O.
- 2) नगरस्य ना A. K. W. नगरे अति O.
- 3) All रं and धिम.
- 4) द्वा O. इस्त the others.
- 5) भितं O. भिता the rest.
- 6) ताश्च A. B. K. W. ताः Cb. दपितः O.
- 7) भ्यते A. B. K. W. भ्यते Cb. न लभ्यते O.
- 8) दृक्स्तूरुणाः काड O.
- 9) पुत्रां दर्श A. K.
- 10) B. Cb. have इस्तथागतो ऽर्कत्सम्यक्संबुद्धो
- 11) Rather बह्वो.

बहुकल्पकोटीनयुतशतसकृत्त्रयोर्षाचरितब्रह्मचर्या दीर्घरात्रं हि कृतनिश्चया बुद्धज्ञाने
 समाधिमुखशतसकृत्समापद्यन्व्युत्थानकुशला महांभिज्ञापरिकर्मनिर्याता महांभिज्ञाक-
 तपरिकर्माणाः पण्डिता बुद्धभूमौ संगीतिकुशलास्तथागतधर्माणांमाश्रयाद्भुता लोकस्य
 महांवोर्यबलस्थामप्राप्ताः । तांश्च भगवानेवं वदति । मयैत आदित एव समादायिताः
 5 समुत्तेजिताः परिपाचिताः परिष्णामिताशास्यां बोधिसत्त्वभूमविति । अनुत्तरां सम्यक्सं-
 बोधिमभिसंबुद्धेन मयैष सर्ववीर्यपराक्रमः कृत इति । किं चापि वयं भगवंस्तथागतस्य
 वचनं श्रद्धया गमिष्यामः । अनन्यथावादी तथागत इति । तथागत एवैतमर्थं ज्ञानीयात् ।
 नवयानसंप्रस्थिताः खलु पुनर्भगवन्बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा विचिकित्सामापद्यन्ते । अत्र
 स्थाने परिनिर्वृते तथागत इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा न पत्तोपिष्यन्ति न श्रद्धास्यन्ति⁽⁵⁾ नाधिमो-
 10 द्यन्ति । ततस्ते भगवन्धर्मव्यसनसंवर्ततोयेन कर्माभिसंस्कारेण समन्वागता भविष्यन्ति ।
 तत्साधु भगवन्नेतमेवार्थं देशयं⁽⁶⁾ यद्वयं निःसंशया अस्मिन्धर्मे⁽⁷⁾ भवेम अनागते ऽर्घान बोधि-
 सत्त्वपानीयाः कुलपुत्रा वा कुलडुर्हितरो वा श्रुत्वा न विचिकित्सामापद्येरन्ति⁽⁸⁾ ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वस्तस्यां वेलायां भगवत्तमाभिर्गाथाभिरध्य-
 भाषत ॥

15 यदासि ज्ञातो कपिलाह्वयस्मिञ्शाक्याधिवासे अभिनिष्क्रमित्वा ।
 प्राप्तो ऽसि बोधिं नगरे गयाह्वये कालो ऽयमल्पो ऽत्र तु⁽⁹⁾ लोकनाथ ॥ ३३ ॥

1) चरित, Cb. चरिता redundant. Some lines illegible in O.

2) Some words wanting in O.

3) A various reading adds ज्ञान.

4) प्रश्नेषु for धर्माणाम् O.

5) श्रद्धास्यन्ति O.

6) देशोक्त यथा O.

7) Left out in K. अत्र धर्मेषु O.

8) इति wanting in O.

9) कालेन स्वल्पेन तु K. कालो ह्यथमल्पको O.

इमे च ते आर्यविशारदा बहू ये कल्पक्रोटोचरिता मङ्गागणी ।
 ऋद्धोबले च स्थित अग्रकम्पिताः⁽¹⁾ सुशिक्षिताः प्रज्ञबले गतिंगताः ॥ ४५ ॥
 अनूपलिताः पट्टमं व वारिणा भिन्ना महीं ये इह अथ आगताः ।
 कृताञ्जली सर्वि स्थिताः सगौरवाः स्मृतिमत्त लोकाधिपतिस्य पुत्राः ॥ ४६ ॥
 कथं इमं अद्भुतमोदशं ते तं अद्दधिष्यन्तिान बोधिसत्त्वाः ।
 विचिकित्सनिर्घातनक्तेषु भाष तं⁽²⁾ त्वं चैव देशेहि यथैव अर्थः⁽³⁾ ॥ ४७ ॥
 यथा हि⁽⁴⁾ पुङ्गुषो इह कश्चिदेव दहरो भवेया शिशु कृष्णकेशः ।
 ज्ञात्या च सो विंशतिरुत्तरे वा दर्शेति पुत्राञ्छतवर्षज्ञातान् ॥ ४८ ॥
 वलीहि पलितेहि च ते उपेता एषो च नो देहकरो ति ब्रूयुः ।
 दुःश्रद्धं तद्भवि लोकनाथ दहरस्य पुत्रा इमि एवद्वपाः ॥ ४९ ॥
 एमेव⁽⁵⁾ भगवंश्च न बोधयेम इमे च विज्ञा बद्धबोधिसत्त्वाः ।
 स्मृतिमत्त प्रज्ञाय विशारदाश्च सुशिक्षिताः कल्पसकृन्नकोटिषु ॥ ५० ॥
 धृतिमत्त प्रज्ञाय विचक्षणाय प्रसादिका दर्शनियाश्च सर्वे ।
 विशारदा धर्मविनिश्चयेषु परिसंस्तुता लोकविनायकेहि⁽⁶⁾ ॥ ५१ ॥
 असङ्गचारीव वने वसन्ति आकाशधातौ सततं अनिश्चित्तः ।
 ज्ञानन्ति वीर्यं सुगतस्य पुत्राः पर्येषमाणा इम बुद्धभूमिम्⁽⁷⁾ ॥ ४२ ॥

1) कंप्पिये B. K. मेये O.

2) भाष A. B. K. भाषत Cb. भाषते W. तं for तत्.

3) अर्थो A. Ca. W. अर्थे B. अर्थ्या Cb. आर्थो W. अर्थः O.

4) All but O. पि.

5) All but O. एवमेव.

6) न A. B. K. W. हि Cb. O.

7) बोधिं A. B. K. W. O. भूमिं Cb.

कथं नु श्रद्धेयमिदं भवेयां⁽¹⁾ परिनिर्वृते लोकविनायकस्मिन् ।
 विचिकित्स अस्माकं न काचिदस्ति शृणोमथा⁽³⁾ संमुख लोकनाथ⁽⁴⁾ ॥ ५३ ॥
 विचिकित्स कृत्वान् इमस्मि स्थाने गच्छेयु मा दुर्गति बोधिसत्त्वाः ।
⁽⁵⁾ तं व्याकुरुष्व भगवन्पथावत्कथं⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वाः परिपाचिता इमे ॥ ५४ ॥

5 ॥ इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये बोधिसत्त्वपृथिवीविवर्तसमुद्गमपरिवर्तो नाम
 चतुर्दशमः⁽⁷⁾ ॥

1) भवेत O.

2) अस्माकं कदा A. B. K. अस्माकं न का Cb. अस्माकं कदा W. O.

3) शृणवानथा A. शृणोमथा B. शृणोमं यं O. शृणामथा Cb. शृणवानमथा K
 शिष्यानथा W.

4) था A. K. थः B. थ Cb. W. यकस्य O.

5) तद् B. Cb. तं O.

6) थं A. K. W.

7) पृथिवीसमुद्गतबोधिसत्त्वप° — पञ्चदशमः O.

XV

अथ खलु भगवान्सर्वावर्त्तं बोधिसत्त्वगणामामन्त्रयते स्म⁽¹⁾ । अत्रकल्पपदं मे कुलपुत्रा
 अभिश्चदधधं तथागतस्य भूतां वाचं व्याहृतः । द्वितीयकमपि⁽²⁾ भगवांस्तान्बोधिसत्त्वाना-
 नामन्त्रयते स्म⁽³⁾ । अत्रकल्पपदं मे कुलपुत्रा अभिश्चदधधं तथागतस्य भूतां वाचं व्याहृतः ।
 तृतीयकमपि भगवांस्तान्बोधिसत्त्वानामन्त्रयते स्म । अत्रकल्पपदं मे कुलपुत्रा अभिश्चदधधं
 तथागतस्य भूतां वाचं व्याहृतः । अथ खलु स⁽⁵⁾ सर्वावान्बोधिसत्त्वगणो मैत्रेयं बोधिसत्त्वं 5
 मन्त्रासत्त्वमग्रतः स्थापयित्वाञ्जलिं प्रगृह्य⁽⁷⁾ भगवन्तमेतद्वोचत् । भाषतु भगवानेतमेवार्थं
 भाषतु सुगतो वयं तथागतस्य भाषितमभिश्चदध्यामः । द्वितीयकमपि स सर्वावान्बोधि-
 सत्त्वगणो भगवन्तमेतद्वोचत्⁽⁹⁾ । भाषतु भगवानेतमेवार्थं भाषतु सुगतो वयं तथागतस्य भा-
 षितमभिश्चदध्यामः ।⁽¹⁰⁾ तृतीयकमपि स सर्वावान्बोधिसत्त्वगणो भगवन्तमेतद्वोचत्⁽⁹⁾ । भा-
 षतु भगवानेतमेवार्थं भाषतु सुगतो वयं तथागतस्य भाषितमभिश्चदध्याम इति ॥ 10

अथ खलु भगवांस्तेषां बोधिसत्त्वानां यावत्तृतीयकमप्यध्येषणां विदित्वा तान्बो-

- 1) यामास A. K. W. यति स्म O.
- 2) द्वैतीयकमपि यावत्तृतीयकमपि K. A. W.
- 3) यामास A. Cb. यति स्म O. K. W.
- 4) The whole paragraph is left out in K. W. A.
- 5) Left out in B. K.
- 6) स्थाप्या Ca. Cb.
- 7) प्रणम्य Ca. Cb.
- 8) द्वै A. K.
- 9) तद्वचुः A. K. W. तद्वोचुः O.
- 10) त्रै A. Cb. K. W.
- 11) त्रै A. Cb.

धिसहानामन्वयते ⁽¹⁾ । तेन ऋि कुलपुत्राः ऋणुधमिदमेवत्रयं ममाधिष्ठानबलाधानं यदयं
 कुलपुत्राः सदेवमानुषामुरो लोक एवं संजानीते । सांप्रतं भगवता शाक्यमुनिना ⁽²⁾ तथा ⁽⁴⁾ गतेन
 शाक्यकुलादिभिर्नष्कम्य गयाकूपे मकानगरे ⁽⁶⁾ बोधिमण्डवराप्रगतेनानुत्तरां सम्यक्संबो-
 धिमभिसंबुद्ध ⁽⁷⁾ इति । नैवं ऋष्टयम् । अपि तु खलु पुनः कुलपुत्रा बहूनि मम कल्पकोटी-
 5 न्युतशतसकृन्नाण्यनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धस्य । तद्यथापि नाम कुलपुत्राः पञ्चा-
 शत्सु लोकधातुकोटिन्युतशतसकृन्नेषु ये पृथिवीधातुपरमाणवः । अथ खलु कश्चिदेव
 पुरुष उत्पद्यते स एकं परमाणुरज्ञे ⁽⁸⁾ गृहीत्वा पूर्वस्यां दिशि पञ्चाशच्छोकधात्वसंख्येष-
 तसकृन्नाण्यतिक्रम्य तदेकं परमाणुरज्ञः समुपनिक्षिपेत् । अनेन पर्यायेण कल्पकोटिन्यु-
 तशतसकृन्नाणि स पुरुषः सर्वास्ताँल्लोकधातून्व्यवगतपृथिवीधातून्कुर्यात्सर्वाणि च
 10 तानि पृथिवीधातुपरमाणुरज्ञास्यनेन पर्यायानेन च लक्षनिक्षेपेण पूर्वस्यां दिश्युपनि-
 क्षिपेत् । तत्किं मन्यधे कुलपुत्राः शक्यं ते लोकधातवः केनचिच्चित्तयितुं वा गणयितुं
 वा तुलयितुं वोपलक्षयितुं वा । एवमुक्ते मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मकामन्नः स च सर्वात्रान्बो-
 धिसत्त्वगणो बोधिसत्त्वराशिर्भगवत्तमेतदवोचत् । असंख्येयास्ते ⁽¹²⁾ भगवँल्लोकधातवो ऽगण-

1) यामास A. Cb. K. W. पति स्म O.

2) All but O. यो ऽयं.

3) शाक्याभिराज्ञेन O.

4) In B. Cb. only.

5) Left out in K.

6) गजायां नगरे O.

7) The construction shows a confusion between the instrumental and the nominative case. But perhaps to r. °रा °धिर्भिसंबुद्धेति.

8) This Prākṛticism in all MSS. and उद्गृहीत्वा O.

9) रज्ञमुप O. the more original reading.

10) व्यपगत B. K. अयगत O. व्यपग the rest.

11) वीपरमाणुरज्ञं A. वीपरमाणुं K. W. वीधातुं O.

12) A. K. W. read तावद् for ते.

नीयाश्चित्तभूमिसमतिक्रान्ताः । सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धैरपि भगवन्नार्येण ज्ञानेन न शक्यं चित्तयितुं वा गणयितुं वा तुलयितुं वोपलक्षयितुं वा । अस्माकमपि तावद्भगवन्नत्रैवत्यर्धभूमि⁽¹⁾स्थितानां बोधिसत्त्वानां मह्यसत्त्वानामस्मिन्स्थाने चित्तगोचरो न प्रवर्तते । तावदप्रमेया भगवन्स्ते लोकधातवो भवेयुरिति⁽²⁾ ॥

एवमुक्ते भगवांस्तान्बोधिसत्त्वान्महासत्त्वानेतद्वोचत् । आरोचयामि वः कुलपुत्राः 5 प्रतिवेद्यामि वो यावन्नः कुलपुत्रास्ते लोकधातवो येषु तेन परूपेण तानि परमाणुरज्ञांस्युपनिक्षिप्तानि येषु⁽³⁾ च नोपनिक्षिप्तानि सर्वेषु⁽⁴⁾ तेषु कुलपुत्रा लोकधातुकोटीनयुतशतसङ्घेषु न तावन्ति परमाणुरज्ञांसि संविद्यन्ते यावन्ति मम कल्पकोटीनयुतशतसङ्घान्नाण्यनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसेंबुद्धस्य । यतः प्रभृत्यर्धं⁽⁵⁾ कुलपुत्रा अस्यां सहायां लोकधातौ सत्त्वानां धर्मं देशयाम्यन्येषु च लोकधातुकोटीनयुतशतसङ्घेषु ये च मया कुलपुत्रा अत्रा- 10 स्रं तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धाः परिकीर्तिता दीपेकरतथागतप्रभृतयस्तेषां च तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां परिनिर्वाणाय⁽⁷⁾ मयैव तानि कुलपुत्रा उपायकौशल्यधर्मदेशनाभिनिर्हारनिर्मितानि । अपि तु खलु पुनः कुलपुत्रास्तथागत आगतागता- नां सत्त्वानामिन्द्रियपरापरज्ञतां वीर्यारब्धिमात्रतां व्यवलोक्य⁽¹⁰⁾ तस्मिन्नात्मनो नाम व्या- कृति⁽¹¹⁾ तस्मिन्स्तस्मिंश्चात्मनः परिनिर्वाणं व्याकृति तथा तथा च सत्त्वान्परितोषयति 15

1) वर्तिकबोधिसत्वभूमौ O.

2) इति wanting in O.

3) वा B. Cb.

4) B. Cb. add च.

5) प्रतिभ्यर्धं A. प्रभृतयः Cb.

6) रे K. O.

7) णानि K. णा O.

8) रार्थमभिनि O.

9) गता left out in B.

10) लोकयित्वा A. K. W. O. लोक Cb. लोक्य B.

11) A. adds स्म. नामानि करोति O.

नानाविधैर्धर्मपर्यायिः । तत्र कुलपुत्रास्तथागतो नानाधिमुक्तानां सत्त्वानामल्पकुशलमूलानां
 बहूपक्लेशानामेवं वदति⁽¹⁾ । ददरो ऽहमस्मि भित्तवो ज्ञात्याभिनष्क्रान्तो ऽचिराभिसंबुद्धो
 ऽस्मि भित्तवो ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिम् । यत्खलु पुनः कुलपुत्रास्तथागत एवं चिराभिसं-
 बुद्ध एवं व्याहृत्यचिराभिसंबुद्धो ऽहमस्मीति नान्यत्र सत्त्वानां परिपाचनार्थमवतारणा-
 5 र्थमेते धर्मपर्याया भाषिताः । सर्वे च ते कुलपुत्रा धर्मपर्यायास्तथागतेन सत्त्वानां विनयार्थाय
 भाषिताः । यां⁽²⁾ च कुलपुत्रास्तथागतः सत्त्वातां विनयार्थवाचं⁽³⁾ भाषते⁽⁴⁾ आत्मोपदर्शनेन वा-
 त्मारम्बणेन वापरारम्बणेन वा यत्किञ्चित्तथागतो व्याहृति सर्वे ते धर्मपर्यायाः सत्या-
 स्तथागतेन भाषिता नास्त्यत्र तथागतस्य मृषावादः । तत्कस्य हेतोः । दृष्टं हि तथाग-
 तेन त्रैधातुकं यथाभूतं न ज्ञायते न म्रियते न च्यवते नापपद्यते न संसरति न परिनिर्वाति⁽⁵⁾
 10 न भूतं नाभूतं न सत्तं नासत्तं न तथा नान्यथा न वितथा नावितथा नान्यथा⁽⁶⁾ न तथा ।
 त्रैधातुकं तथागतेन दृष्टं यथा बालपृथग्जना न पश्यन्ति⁽⁷⁾ प्रत्यक्षधर्मा तथागतः खल्व-
 स्मिन्स्थाने ऽसंप्रमोषधर्मा⁽⁸⁾ । तत्र तथागतो यां काञ्चिद्वाचं व्याहृति सर्वं तत्सत्यं न
 मृषा नान्यथा । अपि तु खलु पुनः सत्त्वानां नानाचरितानां नानाभिप्रायाणां संज्ञाविकल्प-
 चरितानां कुशलमूलसंज्ञनार्थं⁽⁹⁾ विविधान्धर्मपर्यायान्विविधैरारम्बणैर्व्याहृति । यदि
 15 कुलपुत्रास्तथागतेन कर्तव्यं तत्तथागतः करोति । तावच्चिराभिसंबुद्धो ऽपरिमितायुष्प्र-

1) A. K. W. add स्म.

2) याः A. W. यां B. K. ये Cb. यां यामेव O.

3) ताः A. K. W. ता B. तः Cb. ते B. K. त्य O.

4) ते B. K. त्य O.

5) वापयति O. वपयति K.

6) From न वितथा till नान्यथा left out in B. Cb. न सत्यं नासत्यं added, in O.

7) त्ति A. B. Cb. K. O. त्ति W.

8) All मीत.

9) मीस्तथागतो O. मीः the rest.

10) जनार्थं Cb.

माणां तथागतः सदा स्थितः । अपरिनिर्वृतस्तथागतः परिनिर्वाणामार्शयति वैन्यवशेन⁽¹⁾ ।
 न च तावन्मे कुलपुत्रा अद्यापि पौर्विकी⁽²⁾ बोधिसत्त्वचर्यापरिनिष्पादितायुष्प्रमाणामप्य-
 परिपूर्णम् । अपि तु खलु पुनः कुलपुत्रा अद्यापि तद्विगुणेन मे कल्पकोटोनयुतशतसह-
 स्राणि भविष्यत्यायुष्प्रमाणस्या परिपूर्णात्⁽³⁾ । इदानीं खलु पुनरहं कुलपुत्रा अपरिनि-
 र्वायमाण एव परिनिर्वाणमारोचयामि । तत्कस्य हेतोः । सत्त्वानहं कुलपुत्रा अनेन 5
 पर्यायेण परिपाचयामि मा कैव मे⁽⁴⁾ ऽतिचिरं तिष्ठतो ऽभीष्टादर्शनेनाकृतकुशलमूलाः
 सत्त्वाः पुण्यविरहिता दरिद्रभूताः कामलोलुपा⁽⁵⁾ अन्धा दृष्टिजालसंक्रान्तिष्ठति तथागत
 इति विदित्वा किलीकृतसंज्ञा भवेयुर्न च तथागते दुर्लभसंज्ञामुत्पादयेयुरासन्ना वयं तथा-
 गतस्येति वीर्यं नारभेयुस्त्रैधातुकाग्निःस्रणार्थं न च तथागते दुर्लभसंज्ञामुत्पादयेयुः । ततः
 कुलपुत्रास्तथागत उपायकौशल्येन तेषां सत्त्वानां दुर्लभप्राडुर्भावो भिन्नवस्तथागत इति 10
 वाचं व्याहृति स्म । तत्कस्य हेतोः । तथा हि तेषां सत्त्वानां बद्धभिः कल्पकोटोनयु-
 तशतसहस्रैरपि तथागतदर्शनं भवति वा न वा । ततः खल्वहं कुलपुत्रास्तदारम्बणं
 कृत्वैवं वदामि । दुर्लभप्राडुर्भावा हि भिन्नवस्तथागता इति । ते भूयस्या मात्रया दुर्लभ-

1) सात् Cb. K. O.

2) पूर्विकी B. पूर्वकी Cb. पूर्विका O.

3) स्य परिपूर्णाता K. स्य परिपूर्णातायाः O.

4) Left out in Cb. O.

5) लुपाया A. B. लुपा K. लुया W. लुपा सत्त्वदृष्टि Cb. लुपा घात्माद्यव-
 सिता O.

6) गाढी O.

7) अभूवन् न A. W.

8) त A. ते W. from ते till युर left out in Cb., while K. reads भवेयुः ।
 त्रैधातुकाग्निस्रणार्थं च तथागते.

9) From त till ष्येयुः left out in O.

10) भाः Cb.

प्राहुर्भावांस्तथागतान्विदिवाश्चर्यसंज्ञामुत्पादयिष्यन्ति शोकसंज्ञामुत्पादयिष्यन्ति⁽²⁾ अपश्य-
त्तश्च तथागतानर्कतः सम्यक्संबुद्धान् तृपिता भविष्यन्ति⁽³⁾ तथागतदर्शनाय⁽⁴⁾ तेषां तानि
तथागतारम्बणमनस्कारकुशलमूलानि दीर्घरात्रमर्थाय कृताय सुखाय च भविष्यत्येतमर्थं⁽⁵⁾
विदिवा तथागतो ऽपरिनिर्वायन्नेव⁽⁶⁾ परिनिर्वाणमारोचयति सद्धानां वैनैयवशमुपादाय ।
5 तथागतस्यैष कुलपुत्रा देशनापर्यायो यदेवं व्याकृति नास्त्यत्र तथागतस्य मृषावादः ॥

तद्यथापि नाम कुलपुत्राः कश्चिदेव वैद्य⁽⁸⁾पुरूषो भवेत्पण्डितो व्यक्तो मेधवो सुकु-
शलः सर्वव्याधिप्रशमनाय । तस्य च पुरूषस्य बहवः पुत्रा भवेयुर्दश वा विंशतिर्वा त्रिं-
शद्वा चत्वारिंशद्वा पञ्चाशद्वा⁽⁹⁾ शतं वा । स च वैद्यः प्रवासगतो भवेत् ते चास्य सर्वे पुत्रा
ग्रपीडा वा विषपीडा वा भवेयुः । तेन ग्रेण वा विषेण वा दुःखाभिर्वेदनाभिर⁽¹⁰⁾भित्तूणां
10 भवेयुः । ते तेन ग्रेण वा विषेण वा दक्षमानाः⁽¹¹⁾ पृथिव्यां प्रपतेयुः⁽¹²⁾ । अथ स तेषां वैद्यः⁽¹³⁾
पिता प्रवासादागच्छेत् ते चास्य पुत्रास्तेन ग्रेण वा विषेण वा दुःखाभिर्वेदनाभिरार्ताः ।
केचिद्विपरीतसंज्ञिनो भवेयुः केचिद्विपरीतसंज्ञिनो भवेयुः⁽¹⁴⁾ । सर्वे च ते तेनैव दुःखेनार्तास्तं

1) सोमन Cb.

2) In Cb. K. O. only.

3) A. B. K. W. add सदेवके लोके.

4) ये A. B. Cb.

5) प्यन्तीति । एत K.

6) वायमाणश्चैव O. वापयन्नेव K. left out in W.

7) धर्मपर्यायो A. K. W. O.

8) वैद्यः K. left out in Cb.

9) All but K. O. have शतसकृन्ने वा.

10) Sic O. °ज्ञाता A. B. अविज्ञाता W. अभिरौर्णा Cb. °भित्तुता K. Cp. Pā-
ṇini VI, 4, 21.

11) दक्षंतः A. B. K. W.

12) प्रवेष्टेयुः K.

13) वैद्यपिता A. B. W.

14) Left out in Cb. K.

पितरं दृष्ट्वाभिनन्देयुरेवं चैनं वदेयुः । दिष्ट्यासि तात क्षेमस्वस्तिभ्यामागतः^(१) । तद्स्मादा-
त्मनो ऽपरोधाद्ग्राह्य विषादा परिमोचयस्व ददस्व नस्तात जीवितमिति । अथ खलु स
वैद्यस्तान्पुत्रान्दुःखार्तान्दृष्ट्वा वेदनाभिभूतान्दृक्तः^(२) पृथिव्यां परिचेष्टमानान् ततो मक्त्वा-
भैषज्यं समुदानयित्वा वर्णसंपन्नं गन्धसंपन्नं रससंपन्नं च शिलायां पिष्ट्वा^(३) तेषां पुत्राणां
पानाय दद्यादेवं चैनान्वदेत् । पिबथ पुत्रा इदं मक्त्वाभैषज्यं वर्णसंपन्नं गन्धसंपन्नं रससंपन्नम् । ५
इदं^(५) पूयं पुत्रा मक्त्वाभैषज्यं पीत्वा क्षिप्रमेवास्माद्ग्राह्य विषादा परिमोहयिष्ये स्वस्था भविष्य-
थारोगाश्च । तत्र ये तस्य वैद्यस्य पुत्रा अविपरीतसंज्ञिनस्ते भैषज्यस्य वर्णं च दृष्ट्वा गन्धं
चाप्राय रसं चास्वाद्य क्षिप्रमेवाभ्यवहरेयुः । ते चाभ्यवहृत्सस्तस्मादाबाधात्सर्वेषां सर्वं
विमुक्त्वा भवेयुः । ये पुनस्तस्य पुत्रा विपरीतसंज्ञिनस्ते तं पितरमभिनन्देयुरेवं चैनं वदेयुः ।
दिष्ट्यासि तात क्षेमस्वस्तिभ्यामागतो यस्त्वमस्माकं चिकित्सक इति । ते चैवं वाचं भा- १०
षेरन्^(११) तच्च भैषज्यमुपनामितं न पिबेयुः । तत्कस्य हेतोः । तथा हि तेषां तथा विपरीत-
संज्ञया तद्भैषज्यमुपनामितं वर्णेनापि न रोचते गन्धेनापि रसेनापि न रोचते । अथ खलु स
वैद्यपुरुष एव चित्तयेत् । इमे मम पुत्रा अनेन ग्रेण वा विषेण वा विपरीतसंज्ञिनः । ते

1) Cb. adds ऽसीति, K. adds इति.

2) भित्तूर्णा O. Cp. above, p. 320, l. 9.

3) Left out in Cb. K. O.

4) पीषापयित्वा O.

5) K. adds कि.

6) स्व Cb. थ K. O.

7) चाभ्यवहृत्सन् in Cb. तं मक्त्वाभैषज्यमभ्यवहरित्वा O. चावहृ° the rest.

8) Cb. K. add प्र. O. has परिमुच्येयुः.

9) दृष्ट्वा A. B. W. दृष्टो Cb.

10) चिकित्सित A. B. विचिकित्सक Cb. चिकित्सक K. W.

11) भाषेरन् A. W. भाषेयुः K. O. भाषते the others. भाषेयुः the more original reading.

12) Left out in Cb. K. W.

खल्विदं मरुभैषज्यं न पिबन्ति मां चाभिनन्दन्ति⁽¹⁾ । यन्वृद्धमिमान्पुत्रानुपायकौशल्येनेदं
 भैषज्यं पाययेयमिति⁽³⁾ । अथ खलु स वैद्यस्तान्पुत्रानुपायकौशल्येन तद्वैषज्यं पाययितुं⁽⁸⁾ काम
 एवं वदेत् । जीर्णो ऽरुमस्मि कुलपुत्रा वृद्धो मरुहकः कालक्रिया च मे प्रत्युपस्थिता ।
 मा च यूयं पुत्रा शोचिष्ठ मा च क्लाममापद्यधम्⁽⁴⁾ । इदं वो मया मरुभैषज्यमुपनीतं । सचेदा-
 5 काङ्क्षे तदेव⁽⁶⁾ भैषज्यं पिबधम्⁽⁷⁾ । स एवं तान्पुत्रानुपायकौशल्येनानुशिष्यान्व्यतरं जनपद-
 प्रदेशं प्रक्रान्तः । तत्र गत्वा कालगतमात्मानं तेषां ग्लानानां पुत्राणामारोचयेत् । ते
 तस्मिन्समये ऽतीव शोचेयुरतीव परिदेवेयुः । यो ह्यस्माकं पिता नाथो जनको ऽनुकम्पकः
 सो ऽपि नामैकः कालगतस्ते ऽथ व्यमनाथाः संवृत्ताः । ते खल्वनाथभूतमात्मानं समनु-
 पश्यन्तो ऽश्रणामात्मानं समनुपश्यन्तो ऽभीक्ष्णं शोकार्ता भवेयुस्तेषां च तयाभीक्ष्णं शोका-
 10 र्ततया सा विपरीतसंज्ञाविपरीतसंज्ञा⁽⁸⁾ भवेत् । यच्च तद्वैषज्यं वर्णागन्धरसोपेतं तद्वर्णागन्ध-
 रसोपेतमेव⁽⁹⁾ संज्ञानीयुः⁽¹⁰⁾ । ततस्तस्मिन्समये तद्वैषज्यमभ्यवहरेयुस्ते चाभ्यवहरत्तस्तस्मा-
 दाबाघात्परिमुक्ता भवेयुः⁽¹¹⁾ । अथ खलु स वैद्यस्तान्पुत्रानाबाधविमक्त्वान्विदित्वा पुनरेवा-
 त्मानमुपदर्शयेत् । तत्किं मन्यधे कुलपुत्रा मा कैव तस्य वैद्यस्य तद्वुपायकौशल्यं कुर्वतः

1) मरु in Cb. W. O. only.

2) Sic O. च नाभिनन्दन्ति the other MSS. contrary to what is said above.

3) पिवापयेत् O. and पिवापयेत्.

4) क्लेश A. B. W. क्लामा Cb. क्लाम K. O.

5) Left out in Cb. K.

6) तद् A. B. W. तदेव Cb. तदेतद् K.

7) थ Cb. पिवेयात् O.

8) अविपरीतसंज्ञा left out in Cb. K.

9) तद्वर्णागन्धरसोपेतम् left out in Cb.

10) नीरन् A. W.

11) इति added in most MSS.

कश्चिन्मृषावादेन⁽¹⁾ संचोदयेत् । अङ्गः⁽²⁾ । नो क्हीदं भगवन्नो क्हीदं सुगत । अक् । एवमेव
कुलपुत्रा अक्मप्य⁽³⁾ प्रमेयासंख्येयकल्पकोटीनयुतशतसकृन्नाभिसंबुद्ध⁽⁴⁾ इमामनुत्तरां सम्यक्सं-
बोधिमपि तु खलु पुनः कुलपुत्रा अक्मत्तरात्तरमेवंत्रपाण्युपायकौशल्यानि सन्नानामुपदर्श-
यामि विनयार्थं न च मे कश्चिदत्र स्थाने मृषावादो भवति ॥

अथ खलु भगवानिमामेवार्थगतिं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा ६

— ॥ अभाषत ॥

अचित्तिया कल्पसकृत्सकोट्यो यासां प्रमाणं न कदाचि विद्यते ।
प्राप्ता मया एष⁽⁶⁾ तदाप्रबोधिधर्म⁽⁷⁾ च देशेभ्यङ्ग नित्यकालम् ॥ १ ॥
समादपेमी⁽⁸⁾ बद्धबोधिसन्नान्बोधिस्मि ज्ञानस्मि स्थपेमि चैव ।
सन्नान कोटीनयुताननेकान्परिपाचयामी बद्धकल्पकोट्यः ॥ २ ॥
निर्वाणभूमिं चुपदर्शयामि विनयार्थं सन्नान वदाम्युपायम् ।
न चापि निर्वाण्यङ्ग तस्मि काले इक्ष्व चो धर्मु प्रकाशयामि ॥ ३ ॥
तत्रापि चात्मानमधिष्ठामि⁽¹⁰⁾ सर्वांश्च सन्नान तथैव⁽¹¹⁾ चाक्म् ।
विपरीतबुद्धी च नरा विमूढाः तत्रैव तिष्ठन्तु न पश्यिषू⁽¹²⁾ माम् ॥ ४ ॥

10

- 1) सं left out in A. W.
- 2) क् K.
- 3) प्य left out in K.
- 4) न्नाणि सं A. W. न्नाभिसं Cb. K.
- 5) रा A. Cb. W. र K.
- 6) एषा मया प्राप्त K.
- 7) धि धर्म A. Cb. W. धिः धर्म K.
- 8) The lengthening of मि not necessary.
- 9) युतान नित्यं A. W.
- 10) धिष्ठिक्वामि Cb. K.
- 11) सर्वात्तथैव K.
- 12) तिष्ठन्न च पश्यिषू K.

परिनिर्वृतं दृष्ट्वा⁽¹⁾ ममात्मभावं धातूषु पूजां विविधां करोति ।
मां च⁽²⁾ अपश्यन्ति जनेति तृष्णां⁽³⁾ ततोर्बुके⁽⁴⁾ चित्त प्रभोति⁽⁴⁾ तेषाम् ॥ ५ ॥
अह्नु यदा ते मृड्म मर्दवाश्च उत्सृष्टकामाश्च भवन्ति सन्नाः ।
ततो अहं श्रावकसंघ कृत्वा आत्मानं⁽⁵⁾ दर्शेम्यङ्गु गृध्रकूटे ॥ ६ ॥
एवं च हं तेष वदामि पश्चात् इहैव नाहं तद् आसि निर्वृतः⁽⁶⁾ ।
उपायकौशल्य ममेति भित्तवः पुनः पुनो भोम्यङ्गु जीवलोके ॥ ७ ॥
अन्येहि सत्त्वेहि पुरस्कृतो ऽहं तेषां प्रकाशेमि ममाम्बोधिम् ।
युयं च शब्दं न प्रृणोथ मन्वां अन्यत्र सो निर्वृतु लोकनाथः ॥ ८ ॥
पश्याम्यहं सञ्च विक्रान्तानां न चाङ्गु दर्शामि तदात्मभावम् ।
स्पृहेत्तु तावन्मम दर्शनस्य तृथितानं⁽⁸⁾ सद्धर्मु प्रकाशयिष्ये ॥ ९ ॥
सदाधिष्ठानं मम एतदीदृशं अचित्तिया कल्पसकृत्सकोद्यः ।
न च च्यवामी इतु गृध्रकूटात् अन्यासु शय्यासनकोटिभिश्च⁽⁹⁾ ॥ १० ॥
पदापि सन्ना इम लोकधातुं पश्यन्ति कल्पेति च दक्ष्यमानम्⁽¹⁰⁾ ।
तदापि चेदं मम बुद्धतेजं परिपूर्णा भोती^{(11) (12)} मरुमानुषाणाम्⁽¹³⁾ ॥ ११ ॥

1) दृष्ट्वा A. W. दृष्ट Cb. K.

2) च A. K. W. सा Cb. We conjecture चा अपश्यन्ति (Nom. pl.).

3) तत्रो in all but K. W.

4) प्रभोति A. W.

5) न A. B. Cb. W. नु K.

6) This quarter in left out in Cb.

7) जीर्ण Cb.

8) नु A. B. W. म Cb. न K.

9) कोटिषु च Cb.

10) नां A. नं Cb. ना K. W.

11) The lengthening not necessary.

12) नरु A. Cb. K. नरु W.

13) षाणां Cb. K. षाभिः the rest, meant वेभिः.

क्रीडा रती तेष विचित्र भोति उद्यानप्रासादविमानकोद्यः ।
 प्रतिमपिउतं रत्नमयैश्च पर्वतैः द्रुमैस्तया पुष्पफलैरूपेतैः⁽¹⁾ ॥ १२ ॥
 उपरिं च देवा ऽभिरुन्ति तूर्यान्⁽³⁾ मन्दारवर्षं च विर्मजयन्ति ।
 ममैव अभ्योकिरि श्रावकांश्च ये चान्य बोधाविरु प्रस्थिता विद्वं⁽⁴⁾ ॥ १३ ॥
 एवं च मे क्षेत्रमिदं सदा स्थितं अन्ये च कल्पेत्तिमं⁽⁵⁾ दृश्यमानम् ।
 सुभैरवं पश्यिषु लोकघातुं उपहुतं⁽⁶⁾ शोकशताभिकीर्णम्⁷⁾ ॥ १४ ॥
 न चापि मे नामं⁽⁸⁾ प्रृणोत्ति ज्ञातु तथागतानां बहुकल्पकोटिभिः ।
 धर्मस्य वा मक्ष गणस्य चापि पापस्य कर्मस्य फलेवन्नपम्⁽⁹⁾ ॥ १५ ॥
 यदा तु सन्ना मृड मर्दवाश्च उत्पन्नं⁽¹⁰⁾ भोत्तीक मनुष्यलोके ।
 उत्पन्नमात्राश्च शुभेन कर्मणा पश्यन्ति मां धर्मु प्रकाशयन्तम् ॥ १६ ॥
 न चाहु भाषामि कदाचि तेषां इमां क्रियामीदृशिकीमनन्ताम् ।
 तेनो⁽¹¹⁾ अहं दृष्ट चिरस्य भोमि ततो पि भाषामि सुडुर्लभा जिनाः ॥ १७ ॥

5

10

-
- 1) लैरूपेता A. W. लोपमेयैः Cb. लोपेतैः K.
 - 2) रि W.
 - 3) मा A. W.
 - 4) ड A.
 - 5) मम A. W. च Cb. म K. i. e. Skr. कल्पयन्ति + इदं.
 - 6) तां Cb. ता K.
 - 7) षां K.
 - 8) न चान्य ने स्मि A. न चान्ये न स्मि W. न चापि नामं Cb. न चापि नामं पि K.
 - 9) सदै A. फलै W. फले Cb. K.
 - 10) उपपन्न A. W.
 - 11) तेन W.
 - 12) ऽस्य Cb. K.

- एतादृशं ज्ञानबलं ममेदं प्रभास्वरं यस्य न कश्चिदस्यः ।
 आयुश्च मे दीर्घमनक्तकल्पे⁽¹⁾ समुपाजितं⁽²⁾ पूर्वं चरित्व चर्याम् ॥ १८ ॥
 मा संशयं अत्र कुरुध्व पण्डिता विचिकित्सितं च ब्रह्मया श्लेषम् ।
 भूतां प्रभाषाम्यहमेत वाचं मृषा मम नैव कदाचि वाग्भवेत् ॥ १९ ॥
 5 यथा हि सो वैद्य उपायशिक्षितो विपरीतसंज्ञीन सुतान् हेतोः ।
 जीवन्तमात्मान मृतेति ब्रूयात् तं वैद्यु⁽³⁾ विज्ञो न मृषेण चोदयेत् ॥ २० ॥
 एमेव⁽⁴⁾ हे लोकपिता स्वयेभूः चिकित्सकः सर्वप्रज्ञान नाथः ।
 विपरीतमूलांश्च विदित्वा बालान् घनिर्वृतो निर्वृत दर्शयामि ॥ २१ ॥
 किंकारणं मन्त्रमभोदणदर्शनात् विश्वद्व भोक्ता अनुधा अज्ञानकाः ।
 10 विश्वस्त कामेषु प्रमत्त भोक्ता⁽⁵⁾ प्रमादहेतोः प्रपतसि उर्गतिम् ॥ २२ ॥
 चरिं चरिं ज्ञानिय नित्यकालं वदामि सन्नान तथा तथाहम्⁽⁶⁾ ।
 कथं नु बोधावुपनामयेयं⁽⁷⁾ कथं बुद्धधर्माणा भवेयु लाभिनः⁽⁸⁾ ॥ २३ ॥
 ॥ इत्यार्यसद्धर्मपुराण्ड्रीकि धर्मपर्याये तथागतायुष्प्रमाणपरिवर्तो नाम पञ्चदशमः⁽⁹⁾ ॥

1) कल्पान् Cb. कल्पा K.

2) तं A. W. त Cb. तः K.

3) ऊ A. Cb. W. क K.

4) ममो A. W. ममा Cb. मम K.

5) पि Cb.

6) च्य A. K. च्यु W.

7) एमेवाहं A. Cb. एवमेवाहं W.

8) The lengthening not necessary.

9) तथागतो हे A. W.

10) कथं A. Cb. W. कथ K.

11) MSS add इति.

12) षोडशमः Cb.

XVI.

अस्मिन्खलु पुनस्तथागतायुष्प्रमाणनिर्देशे निर्दिश्यमाने ऽप्रमेयाणामसंख्येयानां
सञ्चानामर्थः कृतो ऽभूत् । अथ खलु भगवान्मैत्रेयं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमामल्लयते स्म ।
अस्मिन्खलु पुनरज्ञित तथागतायुष्प्रमाणनिर्देशधर्मपर्याये^(१) निर्दिश्यमाने ऽष्टषष्टिगङ्गान-
दीवालुकासमानां^(२) बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसकृन्नाणामनुत्पत्तिकधर्मतात्तिरूपत्पन्ना^(३) । एभ्यः
सकृन्नुत्पन्नो^(४) येषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां धारणीप्रतिलम्भो ऽभूत् । अन्येषां च साकृ- 5
न्निकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमानां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामिमं धर्मपर्यायं श्रुत्वासङ्ग-
तिभानताप्रतिलम्भो ऽभूत् । अन्येषां च द्विसाकृन्निकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमानां बो-
धिसत्त्वानां महासत्त्वानां कोटीनयुतशतसकृन्नुत्पत्तिपरिवर्तया^(७) धारण्याः^(८) प्रतिलम्भो ऽभूत् ।
अन्ये च त्रिसाकृन्निकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं
श्रुत्वाविवर्त्यधर्मचक्रं प्रवर्तयामासुः । अन्ये च मध्यमलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा 10
महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा विमलनिर्भासचक्रं प्रवर्तयामासुः । अन्ये च क्षुद्रकलोकधा-

1) यो A. °ये Cb. K. °य W.

2) षष्टीनां K.

2) कोपमा A. W.

3) मुत्पन्ना A. रूपन्नः Cb. रूपन्ना W. ति उत्पन्नाः K.

4) न्न left out in A. W.

5) ता left out in K.

6) द्विसाकृन्निक in K. only, that agrees with Kumārajīva's version.

7) A. adds परिवार.

8) वर्तया W. वर्तया K.

9) रपया K.

10) खडिका A. Cb. W. डिक K. r. खुडुक.

तुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा^(१) ज्ञातिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां
 सम्यक्संबोधौ । अन्ये चतुर्द्वर्षिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं
 धर्मपर्यायं श्रुत्वा चतुर्ज्ञातिप्रतिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । अन्ये च त्रिचतु-
 ५ र्द्वर्षिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा त्रिज्ञातिप्र-
 तिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । अन्ये च द्विचतुर्द्वर्षिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा
 बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा द्विज्ञातिप्रतिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्सं-
 बोधौ । अन्ये चैकचतुर्द्वर्षिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं
 श्रुत्वा^(२) ज्ञातिप्रतिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । षष्टत्रिसात्स्रमहासात्स्रलोक-
 धातुपरमाणुरज्ञःसमैश्च बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैरिमं धर्मपर्यायं श्रुत्वानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ
 १० चित्तान्युत्पादितानि ॥

अथ^(४) समनत्तरनिर्दिष्टे भगवतैषां^(५) बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां धर्माभिसमये प्रति-
 ष्ठानि अथ तावदेवोपरिवैक्यायसादत्तरीक्षान्मान्दारवमहामान्दारवाणां पुष्पाणां पुष्पवर्ष-
 मभिप्रवृष्टं तेषु च लोकधातुकोटोनयुतशतसङ्घेषु यानि तानि बुद्धकोटोनयुतशतसङ्घमा-
 १५ ण्यागत्य^(६) रत्नवृक्षमूलेषु सिंहासनोपाविष्टानि तानि^(७) सर्वाणि चावकिरन्ति स्माभ्यवकिर-
 त्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म । भगवन्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं तं च भग-
 वन्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतं सिंहासनोपविष्टमवकिरन्ति स्मा-
 भ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म । तं च सर्वावन्तं बोधिसत्त्वगणं ताद्यतन्नः पर्यदो ऽव-

१) त्रि for षष्ट in A. W.

२) चा A. W.

३) पि K.

४) K. adds खलु.

५) इमेषां Cb.

६) गत्वा Cb.

७) Left out in Cb.

किरन्ति स्माभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म । दिव्यानि च⁽¹⁾ चन्द्रनागरूचूर्णान्यत्तरी-
 नात्प्रवर्षन्ति स्मोपरिष्ठाञ्चान्तरीने वैद्यायसं⁽²⁾ मन्दाड्डन्डभयो ऽघटिताः प्रणोडर्मनोऽज्ञमधुर-
 गम्भीरनिर्धोषाः । दिव्यानि च⁽¹⁾ द्रव्ययुग्मशतसकृन्नाण्युपरिष्ठादन्तरीनात्प्रपतन्ति स्म ।
 ह्यारार्धह्यारमुक्ताह्यारमणिरत्नमह्यारत्वानि चोपरिष्ठाद्वैद्यायसमन्तरीने समन्तात्सर्वामु दिनु
 प्रलम्बन्ति स्म । समन्ताञ्चानर्धप्राप्तस्य धूपस्य घटिकासकृन्नाणि रत्नमयानि स्वयमेव 5
 प्रविचरन्ति स्म । एकैकस्य च⁽¹⁾ तथागतस्य रत्नमयी⁽³⁾ कृत्नावली⁽⁴⁾ यावद्ब्रह्मलोकाडुपरिवै-
 द्यायसमन्तरीने बोधिसत्त्वा मन्दासत्त्वा धारयामासुः । अनेन पर्यायेण सर्वेषां तेषामप्रमेया-
 णामसंख्येयानां⁽⁵⁾ बुद्धकोटीनयुतशतसकृन्नाणां ते बोधिसत्त्वा मन्दासत्त्वा⁽⁶⁾ रत्नमयी कृत्नावली
 यावद्ब्रह्मलोकाडुपरिवैद्यायसमन्तरीने धारयामासुः । पृथक्पृथग्⁽⁷⁾ गाथाभिनिर्हरिर्भूतैर्बुद्ध-
 स्तवैस्तांस्तथागतानभिष्टुवन्ति⁽⁸⁾ स्म ॥ 10

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मन्दासत्त्वस्तस्यां वेजायामिमा गाथा अभाषत ॥

आश्चर्य धर्मः⁽⁹⁾ सुगतेन आवितो⁽¹⁰⁾ न ज्ञातु अस्माभिः श्रुतैष पूर्वम् ।

मन्दात्मता यादृशि नायकानां आयुष्प्रमाणं च यथा अनन्तम् ॥ १ ॥

1) Left out in Cb. K.

2) MSS ०मे.

3) नर्धयं प्राप्तस्य A. W. नर्धेप्राप्तस्य Cb. नर्धयं प्राप्तस्य K.

4) यी ली Cb.

5) तेषां असंख्येयानां left out in A. W.

6) From रत्न° till ०रीने left out in Cb. K.

7) थक्तैर्गा K.

8) भिसंस्तवन्ति K.

9) आश्चर्यप्राप्तो A.

10) देशितो Cb.

- एवं च धर्मं श्रुण्वान् अत्र चिभ्यमानं नुगतेन संमुखम् ।
 प्रीतिस्फुटाः⁽¹⁾ प्राणसकृत्कोट्यो य औरसा लोकविनायकस्य ॥ २ ॥
 अविवर्तिषां⁽³⁾ केचि स्थिताग्रबोधौ केचि स्थिता धारणिये धरायाम् ।
 असङ्गप्रतिभाषि स्थिता केचित्⁽⁴⁾ कोटिसकृन्नाय च धारणायि ॥ ३ ॥
 5 परमाणु क्षेत्रस्य तथैव चान्ये ये प्रस्थिता उत्तमबुद्धज्ञाने ।
 केचिच्च ज्ञाताभि तथैव चाष्टभि त्रिना भविष्यन्ति अनन्तदर्शिनः ॥ ४ ॥
 केचित्तु चत्वारि अतिक्रमिता केचिच्चिभिश्चैव द्विभिश्च अन्ये ।
 लप्स्यन्ति बोधिं परमार्थदर्शिनः श्रुण्वित् धर्मं इमुं⁽⁵⁾ नायकस्य ॥ ५ ॥
 केचापि⁽⁶⁾ एकाय स्थित्वि ज्ञात्या सर्वज्ञ भोष्यन्ति भवात्तरेण ।
 10 श्रुण्वित् श्रायु इमुं⁽⁷⁾ नायकस्य एतादृशं लब्धुं⁽⁸⁾ फलं अनास्रवम् ॥ ६ ॥
 अष्टान क्षेत्राणा यथा रज्ञो भवेत् एवाप्रमाणा गणनाय ततकाः⁽⁹⁾ ।
 याः⁽¹⁰⁾ सङ्गकोट्यो हि श्रुण्वित् धर्मं उत्पादयित्वा वरबोधचित्तम् ॥ ७ ॥
 एतादृशं कर्म कृतं मर्कृषिणा प्रकाशयन्तेनिम बुद्धभूमिम्⁽¹¹⁾ ।
 अनन्तकं यस्य⁽¹²⁾ प्रमाणं नास्ति आकाशधातू च यथा उपमेयः ॥ ८ ॥

1) स्थयुः A.

2) प्राण K. प्राणि the rest.

3) या in K. only.

4) This *pāda* wholly corrupt. We propose to read स्थिता असङ्गप्रतिभानि
(Loc. sing.) केचित्.

5) इम K.

6) चात्र Cb. K.

7) श्रायु इमु A. धर्म इम Cb. श्रायु इमि K. श्रायुं इमु W.

8) लब्धु A. i. e. लब्धा; लब्ध the rest.

9) तातथाः A. तातकाः W.

10) या in all MSS.

11) निममग्रबोधिं A. W. निम बुद्धभूमिं Cb. मिम बुद्धभूमिं K.

12) अनन्तकल्पस्य A. W.

मन्दारवाणां च प्रवर्षि वर्षे ब्रह्मदेवपुत्राणां सक्तसक्तोद्यः ।
 शक्राश्च ब्रह्मा यथ गङ्गवालिका ये⁽²⁾ आगता तेत्रसक्तसक्तोदिभिः ॥ ९ ॥
 सुगन्धचूर्णानि च चन्दनस्य अग्रहस्य चूर्णानि च मुञ्चमानाः⁽³⁾ ।
 चरन्ति आकाशि यथैव पत्नी अभ्योकिरत्ना विधिवज्जिनेन्द्रान् ॥ १० ॥
 उपरि⁽⁴⁾ च वैकायसु⁽⁵⁾ डुन्दुभीयो निनादयत्तो मधुरा अघटिताः । 5
 दिव्यान् दृष्याण⁽⁶⁾ सक्तसक्तोद्यः क्षिपन्ति धामेत्ति च नायकानाम् ॥ ११ ॥
 अनर्घमूल्यस्य च धूपनस्य रत्नामयी घटिकसक्तसक्तोद्यः ।
 स्वयं समत्तेन विचेरु तत्र पूजार्थं लोकाधिपतिस्य तायिनः ॥ १२ ॥
 उच्चात्मकत्तान्⁽⁸⁾ रतनामयांश्च⁽⁹⁾ कृत्वाण कोटीनपुताननत्तान्⁽¹⁰⁾ ।
 धारन्तिमे पण्डित बोधिसत्त्वाः श्रवतंसकान्यावत ब्रह्मलोकात् ॥ १३ ॥ 10
 सवैजयन्तांश्च सुदर्शनीयान् धजांश्च श्रीरापयि नायकानाम्⁽¹¹⁾ ।
 गाथासक्तस्यैश्च अभिष्टुवन्ति प्रहृष्टचित्ताः सुगतस्य पुत्राः ॥ १४ ॥

-
- 1) म K.
 - 2) ये in all MSS.
 - 3) ना A. W.
 - 4) उपरि च A. W. उपरि Cb. उपरिश्च K.
 - 5) स A. W. सु Cb. सि K.
 - 6) पष्पाण Cb.
 - 7) म्य A. म Cb. मे K. ने W.
 - 8) MSS. मकृत्ता.
 - 9) यान्तं A.
 - 10) तां A. तान् Cb. K. W.
 - 11) धजस्य आरोपित नायकेभ्यः Cb.
 - 12) अभिस्तवन्ति K. more original.

एतादशाश्चर्यविशिष्टं अद्भुता विचित्रं दृश्यान्तिमि अथ नायकाः⁽¹⁾ ।

आयुष्प्रमाणस्य निदर्शनेन प्रामोद्यलब्धा इमि सर्वसत्त्वाः⁽²⁾ ॥ १५ ॥

विपुलो ऽथ घर्षो दशसु दिशासु घोषश्च अभ्युद्भुतु नायकानाम् ।

संतर्पिताः प्राणसकृन्नकोद्यः कुशलेन बोधाय समन्विताश्च⁽⁴⁾ ॥ १६ ॥

5

अथ खलु भगवान्मैत्रेयं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमामल्लपते स्म ।

पैरजितास्मिंस्तथागतायुष्प्रमाणानिर्देशधर्मपर्याये निर्दिश्यमाने सर्वैरेकचित्तोत्पा-
दिकाप्यधिमुक्तिरूपपादिताभिश्चदधानता वा कृता कियत्ते कुलपुत्रा वा कुलङ्कितरो
वा पुण्यं प्रसवन्तीति⁽¹⁰⁾ । तच्छृणु साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽहं यावत्पुण्यं⁽¹²⁾
प्रसवन्तीति । तद्यथापि नामाजित कश्चिदेव कुलपुत्रो वा कुलङ्कितो वानुत्तरं सम्य-
10 क्संबोधिमभिकाङ्क्षमाणः पञ्चसु पारमितास्वष्टौ कल्पकोटीनयुतशतसकृन्नाणि चरेत् ।
तद्यथा दानपारमितायां शीलपारमितायां ज्ञानपारमितायां वीर्यपारमितायां ध्यानपार-

1) का K.

2) बोधिसत्त्वाः Cb.

3) प्राण K. प्राणि the other.

4) MSS. add इति.

5) शे Cb. K.

6) भाष्यमाने Cb.

7) सर्वे A. W.

8) दिताप्य A. दिकीव्य Cb. दकीप्य K. दिकाप्य W.

9) ता वा left out in Cb.

10) प्रशविष्यन्तीति K.

11) भाषिष्ये ऽहं in Cb. only.

12) यावत्त A यावत् Cb. यावत्तत् K. यावत् W. Here the break in O. at an end.

मितायां विरुद्धितः⁽¹⁾ प्रज्ञापारमितया⁽²⁾ । येन चाज्ञित कुलपुत्रेण वा कुलडुक्त्रिणा वेमं तथा-
 गतायुष्प्रमाणनिर्देशं⁽³⁾ धर्मपर्यायं श्रुत्वैकचित्तोत्पादिकाप्यधिमुक्तिरूत्पादिताभिश्चदधानता⁽⁵⁾
 वा कृता । अस्य पुण्याभिसंस्कारस्य कुशलाभिसंस्कारस्यासौ पौर्वकः⁽⁷⁾ पुण्याभिसंस्कारः
 कुशलाभिसंस्कारः पञ्चपारमिताप्रतिसंयुक्तो ऽष्टकल्पकोटीनयुतशतसहस्रपरिनिष्पन्नः
 शततमोमपि कलां नोपयाति⁽⁹⁾ सहस्रतमोमपि शतसहस्रतमोमपि⁽¹⁰⁾ कोटीशतसहस्रतमोमपि⁽⁸⁾ 5
 कोटीनयुतसहस्रतमोमपि⁽¹¹⁾ कोटीनयुतशतसहस्रतमोमपि⁽¹²⁾ कलां नोपयाति संख्यामपि
 कलामपि⁽¹⁴⁾ गणानामप्युपमामप्युपनिषामपि⁽¹⁵⁾ न ज्ञमते । एवंद्वेषेणाज्ञित पुण्याभिसंस्कारेण
 समन्वागतः कुलपुत्रो वा कुलडुक्त्रिणा वा विवर्तते ऽनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेरिति
 नैतत्स्थानं विद्यते ॥

1) यामभिरुद्धितः Cb.

2) तायं A. Cb. W. तथा K.

3) च left out in K.

4) ताय वा इ O.

5) दृक्ता O.

6) कुशलमूला Cb.

7) पू K. O.

8) मा K. रिमा O.

9) नोपैति Cb. K. O.

10) From शत° till नोपयाति left out in Cb. and from कोटी till नोपयाति in O.

11) नयुत left out in W.

12) This compound left out in K.

13) In K. W. only.

14) कलानोपैति O. left out in W.

15) उपनिषामपि K. left out in Cb. उपनिषामपि नोपैति O. Other MSS
 उपनिषदमपि. One MSS. has उपनिसामपि उपनिषदमपि.

यद्य खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

यद्य पारमिताः⁽¹⁾ पञ्च समाक्षेपे क्व वर्तते ।

इदं ज्ञानं गवेषतो बुद्धज्ञानमनुत्तरम् ॥ १७ ॥

कल्पकोटीसंस्कृताणि अष्टौ पूर्णानि पुञ्ज्यते ।

5 दानं ददत्तो बुद्धेभ्यः श्रावकेभ्यः पुनः पुनः ॥ १८ ॥

प्रत्येकबुद्धांस्तेर्पितो बोधिसत्त्वान् कोटियः ।

खाम्यभोग्यान्नपानेहि⁽⁴⁾ वस्त्रशय्यासनेहि⁽⁴⁾ च ॥ १९ ॥

प्रतिश्रयान्विहारांश्च वन्दनस्येक कारणात् ।

आरामान्नमणीयांश्च चङ्गमस्थानशोभितान् ॥ २० ॥

10 एतादृशं ददित्वानं⁽⁷⁾ दानं चित्रं बहूविधम् ।

कल्पकोटीसंस्कृताणि दत्त्वा बोधाय नामयेत् ॥ २१ ॥

पुनश्च शीलं रत्नैश्च शुद्धं संबुद्धवर्णितम् ।

अखण्डं संस्तुतं विज्ञैर्बुद्धज्ञानस्य कारणात्⁽¹⁰⁾ ॥ २२ ॥

पुनश्च क्षान्तिं भावेत्⁽¹¹⁾ दातृभूमौ प्रतिष्ठितः ।

15 धृतिमान्स्मृतिम्राश्रैव परिभाषाः क्षमे बहूः ॥ २३ ॥

1) ता A. W.

2) मे Cb. K.

3) टि K.

4) नेन Cb. K. O.

5) All चन्द.

6) The 21-st and 22-nd verses are left out in A.

7) लेक W.

8) दि W. O.

9) विज्ञै K. W. विज्ञै Cb. विज्ञैर्बु O.

10) कारणम् W. O.

11) वेया O.

ये चोपलम्बिकाः सन्ना अधिमाने प्रतिष्ठिताः ।
 कुत्सनं च सक्तेषां बुद्धज्ञानस्य कारणात्⁽¹⁾ ॥ २४ ॥
 नित्योद्युक्तश्च वीर्यस्मिन् अभियुक्तो दृढस्मृतिः ।
 अनन्यमनसंकल्पो भवेया कल्पकोटियः⁽⁸⁾ ॥ २५ ॥
 अरण्यवासि⁽⁴⁾ तिष्ठतो⁽⁵⁾ चङ्गमे अभिरुह्य च ।
 स्त्यान⁽⁶⁾ मिद्धं च वर्जित्वा कल्पकोट्यो⁽⁷⁾ ऋ⁽⁷⁾ यश्चरेत् ॥ २६ ॥
 यश्च ध्यायी मन्दाध्यायी ध्यानारामः⁽⁸⁾ समाहितः ।
 कल्पकोट्यः स्थितो ध्यायेत्सकृन्नाण्यष्टनूनकाः⁽⁸⁾ ॥ २७ ॥
 तेन ध्यानेन सो वीरः⁽⁹⁾ प्रार्थयेद्बोधिमुत्तमाम् ।
 अहं स्यामिति सर्वज्ञो⁽¹⁰⁾ ध्यानपारमिता⁽¹¹⁾ गतः ॥ २८ ॥
 यच्च पुण्यं भवेत्तेषां निषेवित्वा इमां क्रियाम् ।
 कल्पकोटोसकृन्नाणि ये पूर्वं परिकीर्तिताः ॥ २९ ॥

5

10

-
- 1) कारणात् O.
 - 2) ल्वा A. ल्पो Cb. K. W.
 - 3) यो A. Cb. यः K. या W. भिः O.
 - 4) से Cb. K. O.
 - 5) तु O.
 - 6) स्तीन O.
 - 7) टीय O.
 - 8) All but O. स्नान and कान्.
 - 9) वीरो A. K. W. धोरो Cb.
 - 10) सर्वज्ञो क्षिप्र सो अस्या O.
 - 11) ता A. Cb. W. तां K.
 - 12) All but O. निश्चयि.

- आयुं च मम यो भ्रुत्वा⁽¹⁾ स्त्री वापि पुरुषो ऽपि वा ।
 एकत्रणं पि भ्रुत्वाति⁽²⁾ इदं पुण्यमनन्तकम् ॥ ३० ॥
 विचिकित्सां च वर्जित्वा इञ्जिता मन्यितानि⁽³⁾ च ।
 घृधिमुच्येन्मुहूर्तं पि फलं तस्येदमीदृशम् ॥ ३१ ॥
 5 बोधिसत्त्वाश्च ये भोत्ति चरिताः कल्पकोटियः ।
 न ते त्रसन्ति भ्रुत्वेदं⁽⁴⁾ मम आयुरचित्तियम् ॥ ३२ ॥
 मूर्धेन च नमस्यन्ति अक्षमप्येदृशो भवेत् ।
 अनागतस्मिन्नघानि⁽⁶⁾ तारेयं प्राणिकाटियः ॥ ३३ ॥
 यथा शाकनमुनिर्नाथः शाक्यसिंहो मकामुनिः⁽⁸⁾ ।
 10 बोधिमाण्डे निषीदित्वा⁽⁹⁾ सिंक्नादमिदं⁽¹⁰⁾ नदेत् ॥ ३४ ॥
 अक्षमप्यनागते ऽघानि सत्कृतः सर्वदेहिनाम् ।
 बोधिमाण्डे निषीदित्वा⁽¹²⁾ आयुं देशेभ्यमीदृशम् ॥ ३५ ॥

1) आयुं च भ्रुत्वा च मे A. आयुषं गत्वा मम Cb. आयुञ्च मम यो भ्रुत्वा K. आयुश्च भ्रुत्वा W.

2) किं A. W.

3) इञ्जितानिपितानि A. इञ्जितामन्यितानि Cb. इञ्जितान्मन्यितानि K. इञ्जितान्पितानि W.

4) भ्रुत्वेदं A. W. स्रवेमं Cb. O. भ्रुत्वेमां K.

5) आयुम A. K. W. आयुर Cb.

6) ऽस्मि अघाने O.

7) All but O. तारेयत्.

8) नरोत्तमः Cb.

9) सी Cb. W.

10) Rather इमं. O. has दं नदी इमम् preferable, नदी is appropriate, नदेत् is not.

11) ने Cb. K.

12) सी A. Cb. W.

13) यु A. Cb. W. O. युं K.

14) निर्देशयामो O.

अध्याशयेन संपन्नाः श्रुताधाराश्च ये नराः ।

संधाभाष्यं विज्ञानान्ति काङ्क्षा⁽¹⁾ तेषां न विद्यते ॥ ३६ ॥

पुनरपरमज्ञित⁽²⁾ ये इमं तथागतापुष्टप्रमाणानिर्देशं धर्मपर्यायं श्रुत्वावतरो⁽³⁾दधिमुच्येता-⁽⁴⁾
वगाकृतावबुध्येत सो ऽस्मादप्रमेयतरं पुण्याभिसंस्कारं प्रसवेद्बुद्धज्ञानसंवर्तनीयम् । कः
पुनर्वादो य इममेवंत्रयं धर्मपर्यायं शृणुयाच्छ्रावयेद्वाचयेद्धारयेद्वा⁽⁵⁾ लिखेद्वा लिखापयेद्वा पुस्त- 5
कगतं वा सत्कुर्याद्भूकुर्यान्मानयेत्पूजयेत्सत्कारयेद्वा पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाची-
वरच्छत्रध्वजपताकाभिस्तैलप्रदीपैर्वा घृतप्रदीपैर्वा गन्धतैलप्रदीपैर्वा बद्धतरं पुण्याभि-
संस्कारं प्रसवेद्बुद्धज्ञानसंवर्तनीयम् ॥

यदा चाज्ञित स कुलपुत्रो वा कुलडुकृता वेमं तथागतापुष्टप्रमाणानिर्देशं धर्मपर्यायं
श्रुत्वाध्याशयेनार्धमुच्यते⁽¹⁰⁾ तदा तस्येदमध्याशयलक्षणं वेदितव्यं यद्विदुः⁽¹¹⁾ गृध्रकूटपर्वतगतं मां 10
धर्मं निर्देशयन्तं⁽¹³⁾ इत्यति बोधिसत्त्वगणपरिवृतं बोधिसत्त्वगणपुरस्कृतं श्रावकसंघमध्यग-
तम् । इदं च मे बुद्धनेत्रं सहे लोकधातुं वैशूर्पमयो समप्रस्तरां इत्यति सुवर्णसूत्राष्टापद-
विनद्धां रत्नवृक्षैर्विचित्रिताम् । कूटगारपरिभोगेषु⁽¹⁴⁾ चात्र बोधिसत्त्वान्निवसतो इत्यति ।

1) काक्षां A. काक्षं Cb. काङ्क्षा O. काक्षा K. काक्षान् W.

2) Left out in K.

3) अवतरो left out in A.

4) अधिमुच्येत left out in K. O.

5) द्वारये left out in K. Added धारापयेद्वा in O.

6) Left out in Cb.

7) O. has सत्कारापयेद्वा.

8) प्रच्येत Cb.

9) प्रदीपैर्भिर्वा O. left out in Cb.

10) धिमोक्षते Cb. धिमोक्षते K. धिमुच्यति O.

11) यदिदं Cb. K. O.

12) पर्वत left out in A. W.

13) Sic O. मानं the others.

14) भोगेषु Cb. K. O. चात्र left out in Cb. K. but चेह सहे लोकधातो O.

इदमज्ञिताध्याशयेनाधिमुक्तास्य कुलपुत्रस्य वा कुलडुहितुर्वाध्याशयलक्षणं वेदितव्यम्⁽¹⁾ ।
 अयि तु खलु पुनरज्ञित तानप्यकमध्याशयाधिमुक्तान्कुलपुत्रान्वदामि ये तथागतस्य⁽²⁾
 परिनिर्वृतस्येयं धर्मपर्यायं श्रुत्वा न प्रतिनेप्स्यत्युत्तरि चाभ्यनुमोदपिष्यन्ति⁽³⁾ । कः पुनर्वादो
 ये धारयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ । ततस्तथागतं सो ऽमेन परिक्रति य इमं धर्मपर्यायं पुस्त-
 5 कगतं कृत्वासेन परिक्रति⁽⁶⁾ । न मे तेनाज्ञित कुलपुत्रेण वा कुलडुहित्रा वा स्तूपाः
 कर्तव्या न विकाराः कर्तव्या न भिक्षुसंघाय ग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्कारास्तेनानुप्रदेया⁽⁷⁾
 भवन्ति । तत्कस्य हेतोः । कृता मे तेनाज्ञित कुलपुत्रेण वा कुलडुहित्रा वा शरीरेषु⁽⁸⁾
 शरीरपूजा सत्सत्त्वमयाश्च स्तूपाः कारिता यावद्ब्रह्मलोकमुच्चैस्त्वेनानुपूर्वपरिष्कारेण सच्च-
 10 क्तपरिष्काराः सवैजयन्तीका घण्टासमुद्गानुरताः तेषां च शरीरस्तूपानां विविधाः सत्काराः
 कृता नानाविधैर्दिव्यैर्मानुष्यकैः पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरङ्गक्षन्धजपताकावि-
 जयन्तीभिर्विचित्रधुधर्मनोत्पद्युक्तकुण्डुभिर्महाकुण्डुभिर्भिर्वाद्यताडनिनादनिर्घोषशब्दै-
 र्नानाविधैश्च गीतमृत्लास्यप्रकारैर्बहुभिरपरिमितैर्बहुप्रमेयाणि कल्पकोटीनयुतशत-
 सकलाणि सत्काराः कृतो भवति । इमं धर्मपर्यायं मम परिनिर्वृतस्य धारयित्वा वाचयित्वा

1) संज्ञानीयात् K. संज्ञानियासि O.

2) यस्त K.

3) प्रतिनिन्निपेडुत्तरि चाभ्यनुमोदेत् K.

4) यो धारयेद्वाचयेद्वा K.

5) From तत° till कृत्वा left out in Cb., leaving तथागतं.

6) परिवहति K.

7) A. W. add सत्काराया.

8) From तत्कस्य till सत्कारा left out in A. W.

9) अज्ञित तेन K.

10) All but O. रे. The text in O. here more prolix.

11) O. has कुञ्जध्वजपताकात्रिजयन्तीशतसकलेभिः समलंकृता सघण्टासमुद्गरणिता-
 नि. A° verb अनुरणति occurs Mahāvastu II, 272.

12) विधिभिर्दि A. W. विधिभिर्दि O.

13) महाकुण्डुभि left out in A. Cb. The reading in O. very different.

लिखित्वा प्रकाशयित्वा विकारा अपि तेनाजित कृता भवन्ति विपुला विस्तीर्णाः⁽¹⁾ प्रगृही-
 ताश्च लोहितचन्दनमया द्वात्रिंशत्प्रासादा षष्ठतला भिन्नुसक्तन्नावासा धारामपुष्पोपशो-
 भिताश्चङ्गुमवनोपेताः शयनासनोपस्तब्धाःखाद्यभोज्यान्नपानगलानप्रत्ययमैषश्यपरिष्कारप-
 रिपूर्णाः सर्वसुखोपधानप्रतिमण्डिताः । ते च बह्व्रमेया यदुत⁽³⁾ शतं वा सकृन्नं वा शतस-
 कृन्नं वा कोटो वा⁽⁴⁾ कोटीशतं वा कोटोसकृन्नं वा कोटीशतसकृन्नं वा कोटीनयुतशतसकृन्नं 5
 वा⁽⁴⁾ । ते च⁽⁵⁾ मम संमुखं श्रावकसंघस्य निर्यातितास्ते च मया परिभुक्ता वेदितव्याः । य इमं
 धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य धार्येद्वा वाचयेद्वा देशयेद्वा लिखेद्वा लेखयेद्वा तदनेना-
 क्तमजित पर्यायेषु वै वदामि । न मे तेन परिनिर्वृतस्य धातुस्तूपाः कारयितव्या न संघपू-
 जा । कः पुनर्वादो ऽजित य इमं धर्मपर्यायं धार्यन्दानेन वा संपादयेच्छीलिन वा क्षात्त्या वा
 वीर्येण वा ध्यानेन वा प्रज्ञया वा संपादयेद्बहुतरं पुण्याभिसंस्कारं स कुलपुत्रो वा कुल- 10
 डुहिता वा प्रसवेद्बुद्धज्ञानसंवर्तनीयमप्रमेयमसंख्येयमपर्यत्तम् । तद्यथापि नामाजिताका-
 शधातुरपर्यत्तः पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तराधरोर्ध्वासु दिक्षु विदिस्त्वेवमप्रमेयासंख्येयान्स कुलपु-
 त्रो वा कुलडुहिता वा पुण्याभिसंस्कारान्प्रसवेद्बुद्धज्ञानसंवर्तनीयान्य इमं धर्मपर्यायं
 धार्येद्वा वाचयेद्वा देशयेद्वा⁽⁶⁾ लिखेद्वा लिखापयेद्वा । तथागतचैत्यसत्कारार्थं चाभियुक्तो
 भवेत्तथागतश्रावकाणां च वर्षा भाषेत⁽⁷⁾ बोधिसत्त्वानां च मङ्गलसत्त्वानां गुणकोटीनयुतशत- 15
 सकृन्नाणि परिकीर्तयेत्परेषां च संप्रकाशयेत्क्षान्त्या च संपादयेच्छीलवांश्च भवेत्कल्याण-
 धर्मः सुखसंवासः क्षान्तश्च भवेदक्षान्तश्च भवेदनभ्यसूयकश्चापगतक्रोधमनस्कारो ऽव्यापन्नम-

1) प्रति A. W.

2) शट्या O.

3) Left out in Cb. O.

4) कोटोर्वा Cb. कोटिर्वा K. कोट्यो वा O., with the other numbers also in plural.

5) O. adds विकारा.

6) Left out in Cb. K.

7) भाषेदो K.

नस्कारः स्मृतिमांश्च स्थामवांश्च भवेद्वोर्यवांश्च⁽¹⁾ नित्याभियुक्तश्च भवेद्बुद्धधर्मपर्यष्टा⁽²⁾ ध्यायी
 च भवेत्प्रतिसंलयनगुरुकः प्रतिसंलयनबहुलश्च⁽³⁾ प्रश्नप्रभेदकुशलश्च भवेत्प्रश्नकोटोनयुतश-
 तसकृष्णाणां विमर्जयिता । यस्य कस्याचिर्जित बोधिमन्त्रस्य मक्षासत्त्वस्यैव धर्मपर्यायं
 तथागतस्य परिनिर्वृतस्य धारयत इमं⁽⁵⁾ एवंत्रया गुणा भवेर्युषं मया परिकीर्तिताः । सो
 5 ऽजित कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वैत्रं वेदितव्यो बोधिमण्डसंप्रस्थितो ऽप्ये कुलपुत्रो वा
 कुलडुहिता वा बोधिमभिसंबोद्धुं⁽⁶⁾ बोधिवृत्तमूलं गच्छति । यत्र चाजित स कुलपुत्रो वा
 कुलडुहिता वा तिष्ठेद्वा निर्षीदेद्वा चङ्कुमेद्वा तत्राजित तथागतमुद्दिश्य चैतयं कर्तव्यं
 तथागतस्तूपो ऽयमिति च सं वक्तव्यः संवेकेन लोकेनेति ॥

• अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

- 10 पुण्यस्कन्धो अपर्यत्तो वर्णितो मे पुनः पुनः ।
 य इदं⁽⁸⁾ धारयेत्सूत्रं निर्वृते नरनायके ॥ ३७ ॥
 पूजाश्च मे कृतास्तेन धातुस्तूपाश्च कारिताः ।
 रत्नमया विचित्राश्च दर्शनीयाः सुशोभनाः ॥ ३८ ॥
 ब्रह्मलोकसमा उच्चा⁽¹¹⁾ कृत्वावडिभिर्नान्विताः⁽¹²⁾ ।
 15 परिणाह्वतः श्रोमत्तो वैजयन्तोसमन्विताः⁽¹³⁾ ॥ ३९ ॥

1) K. adds भवेन्.

2) छां A. Cb. छा K. छां W.

3) संलयन Cb. Other MSS have संलीन; the reading of O. unknown.

4) संलीन K.

5) इममेवंत्रया A. Cb. W. इमेवंत्रया K.

6) संबुध्यनाय Cb. संबुध्यमानाय K. The reading of Cb. preferable.

7) सं K.

8) मे Cb. K.

9) तू K.

10) त्व A. W.

11) For उच्चाः.

12) वडि A. W. मंडि Cb. वडिसमन्विताः K.

13) त्ति Cb. K.

पटुघण्टारणत्तश्च⁽¹⁾ पट्टदामोपशोभिताः ।
 वातेरितास्तथा घण्टा शोभन्ति⁽²⁾ जिनधातुषु ॥ ४० ॥
 पूजा च विपुला तेषां पुष्पगन्धविलेपनैः ।
 कृता वाद्यैश्च वस्त्रैश्च डुन्डुभोभिः पुनः पुनः ॥ ४१ ॥
 मधुरा वाद्यभाण्डा च वादिता तेषु धातुषु ।
 गन्धतैलप्रदोपाश्च⁽³⁾ दत्तास्ते पि समन्ततः ॥ ४२ ॥
 प⁽⁵⁾ ईदं धारयेत्सूत्रं लयकालि⁽⁶⁾ च देशयेत् ।
 ईदृशी मे कृता तेन विविधा⁽⁷⁾ पूजनत्तिका ॥ ४३ ॥
 अग्रा विहारकोट्यो पि⁽⁸⁾ बह्वश्चन्द्रनाकारिताः ।
 द्वात्रिंशती च प्रासादा उच्चैस्त्वेनाष्टवत्तलाः ॥ ४४ ॥
 शय्यासनैरुपस्तब्धाः खाद्यभोज्यैः समन्विताः ।
 प्रवेणी⁽¹¹⁾ प्रणीत प्रज्ञता⁽¹¹⁾ अवासाश्च सहस्रशः ॥ ४५ ॥
 अरामाश्चङ्कमा दत्ताः पुष्पारामोपशोभिताः ।
 बल्लुउच्छेदकाश्चैव⁽¹²⁾ बल्लुत्रपविचित्रिताः ॥ ४६ ॥

5

10

-
- 1) रणत्तर A. रणतश्च Cb. रणत्तो च K. W.
 - 2) ते Cb.
 - 3) पैश्च Cb.
 - 4) MSS. किं.
 - 5) मं A. K. W. मां Cb.
 - 6) ल Cb. ले K.
 - 7) ज्ञा Cb.
 - 8) MSS. किं.
 - 9) Corrupt; probably to r. चन्द्रनामयाः or चन्द्रनाकृताः.
 - 10) MSS. शयना. प्रज्ञ A.
 - 11) अवणा A. W. पवना Cb. K.
 - 12) का A.
 - 13) बह्वोच्छेदका A. W. बल्लुउच्छेदना Cb.

- संघस्य विविधा पूजा कृता मे तेन⁽¹⁾ समुखम् ।
 य इदं धारयेत्सूत्रं निर्वृतस्मिन्विनायके ॥ ४७ ॥
 अधिमुक्तिसारो यो स्यादतो बद्धतरं किं सः ।
 पुण्यं लभेत यो एतत् सूत्रं वाचेऽस्त्रिखेत वा ॥ ४८ ॥
 5 लिखापयेन्नरः⁽⁶⁾ कश्चित्सुनिरुक्तं च पुस्तके ।
 पुस्तकं पूजयेत्तच्च गन्धमाल्यविलेपनैः ॥ ४९ ॥
 दीपं च दद्याद्यो नित्यं गन्धैतलस्य पूरितम्⁽⁹⁾ ।
 ज्ञात्युत्पलातिमुक्तैश्च प्रकारैश्चम्पकस्य च ॥ ५० ॥
 कुर्यादेतादृशो पूजां पुस्तकेषु च यो नरः⁽¹²⁾ ।
 10 बद्ध प्रसवते पुण्यं प्रमाणां यस्य नो भवेत् ॥ ५१ ॥
 यथैवाकाशधातौ हि प्रमाणां नोपलभ्यते ।
 दिशामु दशसू नित्यं पुण्यस्कन्धो ऽयमीदृशः ॥ ५२ ॥

1) MSS. तेकि.

2) मे A. K. W. See vs. 56 and 57. मां Cb.

3) स्मि वि A. Cb. W. स्मिन्वि K.

4) यः स्यादतो A. यो च स्यात् अतो Cb. यो चा स्यादतो

5) एतत् Cb. एते the rest.

6) लेखयेद्वा नरः A. W.

7) पूजयेते च A. W. ०येत्तच्च Cb. ०येत्तच्च K.

8) दीपं च नित्यं यो दद्यात् A. W. ०यो दद्यात् K.

9) तां A. W.

10) त्पलातिमु० A. K. W. त्पलातिमु० Cb.

11) कुर्याच्च एता Cb.

12) यो ततः A. Cb.

13) सु A. W.

कः पुनर्वादी यश्च स्यात्कान्तो दासः समाहितः ।
 शलिवांश्चैव ध्यायी च प्रतिमंलानगोचरः ॥ ५३ ॥
 अक्रोधनो अपिप्रुनश्चैत्यस्मिन्गौरवे स्थितः ।
 भिन्नूणां प्रणतो नित्यं नाधिमानी न चालसः ॥ ५४ ॥
 प्रज्ञावांश्चैव धीरश्च प्रभं पृष्टो न कुप्यति ।
 अनुलोमे^(४) च देशेति कृपाबुद्धी च प्राणिषु ॥ ५५ ॥
 य इदृशो भवेत्कश्चिद्यः सूत्रं धारयेदिदम्^(७) ।
 न तस्य पुण्यस्कन्धस्य प्रमाणमुपलभ्यते ॥ ५६ ॥
 यदि कश्चिन्नरः पश्येदीदृशं धर्मभाणकम् ।
 धारयत्तमिदं सूत्रं कुर्याद्वितस्य सर्त्क्रियाम्^(८) ॥ ५७ ॥
 दिव्यैश्च पुष्पैस्तथ श्रोकिरेत दिव्यैश्च वस्त्रैरभिष्कादपेत ।
 मूर्धेन वन्दित्व च तस्य पादौ तथागतो ज्यं जनयेत संज्ञाम् ॥ ५८ ॥
 दृष्ट्वा च तं चित्तयि तस्मिं काले गमिष्यते एष हुमस्य मूलम्^(११) ।
 बुध्यिष्यते बोधिमुत्तरां शिवां कृताय लोकस्य सदेवकस्य ॥ ५९ ॥

5

10

-
- 1) MSS. ली. Cp. Pāli *patisallāna*.
 - 2) नश्चैत्येस्मिं A. Cb. W. नो चैत्यस्मिं K.
 - 3) मश्च K.
 - 4) कृपा A. K. W. कृता Cb.
 - 5) प्री A. Cb. W. प्रा K.
 - 6) यदी Cb. K. W.
 - 7) दिदे A. Cb. W. दिमं K.
 - 8) से क्रि A. Cb. सर्त्क्रि K. स क्रि W.
 - 9) तस्मिं K.
 - 10) तो Cb. Better ति.
 - 11) लं Cb. ले the others.
 - 12) बुद्धिस्य A. W.

यस्मिंश्च सो चङ्गमि तादृशो विडुः⁽¹⁾ तिष्ठेत वा यत्र निषीदयेद्वा ।
 शय्यां च कल्पेय⁽²⁾ किकिंच धीरो भाषन्तु गार्था पि तु एक सूत्रात्⁽³⁾ ॥ ६० ॥
 यस्मिंश्च⁽⁴⁾ स्तूपं पुरुषोत्तमस्य कारापराच्चित्र सुदर्शनोपमम् ।
 उद्दिश्य बुद्धं भगवत्त नायकं पूजां च चित्रां तकि कारयेत्तथा ॥ ६१ ॥
 5 मया स भुक्तः पृथिवीप्रदेशो मया स्वयं चङ्गमितं च तत्र ।
 तत्रोपविष्टो अकृमेव चास्यां⁽⁵⁾ यत्र स्थितः सो भवि बुद्धपुत्रः⁽⁷⁾ ॥ ६१ ॥
 ॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये पुण्यपर्यायपरिवर्ती नाम षोडशमः⁽⁸⁾ ॥

1) द्व A. K. W. डुः Cb.

2) थं K.

3) सूत्रां A. W. सूत्रं K.

4) तस्मिंश्च स्तूपां A. K. W.

5) च स्यां A. W. चास्य Cb. च स्याद् K.

6) वे A. W.

7) °त्र इति MSS.

8) सप्तशमः Cb.

XVII.

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत्समेतद्वोचत् । यो भगवन्निमं धर्मपर्यायं देश्यमानं श्रुत्वानुमोदेत्कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा कियत्तं⁽²⁾ स भगवन्कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा पुण्यं प्रसवेदिति⁽³⁾ ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलापरिममां गाथामभाषत ॥

यो निर्वृते महावीरे शृणुयात्सूत्रमीदृशम् ।

5

श्रुत्वा चाभ्यनुमोदेया कियत्तं कुशलं भवेत्⁽⁵⁾ ॥ १ ॥

अथ खलु भगवान्मैत्रेयं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतद्वोचत् । यः कश्चिदज्ञित कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा तथागतस्य परिनिर्वृतस्येवं धर्मपर्यायं देश्यमानं संप्रकाश्यमानं शृणुयाद्भित्तुर्वा भित्तुणी वोपासको वोपासिका वा विज्ञपुरूपो वा कुमारको वा कुमारिका वा श्रुत्वा चाभ्यनुमोदेत्⁽⁶⁾ । सचेततो⁽⁷⁾ धर्मश्रवणाडुत्थाय प्रक्रामेत्स च विहारगतो वा गृहगतो वारण्यगतो वा वीथीगतो वा ग्रामगतो वा जनपदगतो वा तान्हेतूस्तानि कारणाणि तं धर्मं यथाश्रुतं⁽⁸⁾ यथोद्भूतं⁽⁹⁾ यथाबलमपरस्य सत्त्वस्थाचक्षीतं⁽¹⁰⁾ मातुर्वा पितुर्वा

1) मोदयेत् Cb.

2) Erroneously for कियत्.

3) प्रसवतीति Cb प्रसविष्यतीति K.

4) MSS. देयात्.

5) भवेदिति Cb. K.

6) मोदयेत् Cb. मोदेत् K.

7) स च ततो Cb. K.

8) Left out in Cb.

9) MSS. bnt K. श्रुत.

10) क्षेत् K.

ज्ञातेर्वा संमोदितस्य⁽¹⁾ वान्यस्य वा संस्तुतस्य⁽²⁾ कस्यचित्तसो ऽपि यदि श्रुत्वानुमोदेत्⁽³⁾ अनु-
मोद्य च पुनरन्यस्मा⁽⁴⁾ आचक्षीत् । सो ऽपि यदि⁽⁶⁾ श्रुत्वानुमोदेत्⁽⁷⁾ अनुमोद्य च सो ऽप्यपरस्मा⁽⁴⁾
आचक्षीत्⁽⁵⁾ । सो ऽपि तं श्रुत्वानुमोदेत्⁽⁸⁾ । इत्यनेन पर्यायेण यावत्पञ्चाशत्परंपरया । अथ
खल्वज्ञित यो ऽसौ पञ्चाशत्तमः पुरुषो भवेत्परंपरा स चानुमोदकस्तस्यापि तावदकृमज्ञित
5 कुलपुत्रस्य वा कुलङ्कितुर्वानुमोदनासकृगतं पुण्याभिसंस्कारमभिनिर्देद्यामि । तं श्रुणु
साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽहं ते ॥

तद्यथापि नामाज्ञित चतुर्षु लोकधातुष्वसंख्येयशतसकृत्सु ये सत्त्वाः सत्तः⁽¹¹⁾ संवि-
द्यमानाः षट्सु गतिभूपपत्ना अण्डजा वा जरापुत्रा वा संस्वेदजा वीपपाडुका वा द्विपिणो
वात्रपिणो वा संज्ञिनो वासंज्ञिनो वो नैव संज्ञिनो वा नासंज्ञिनो वापदा वा द्विपदा वा
10 चतुष्पदा वा बहुपदा वा पावदेव सत्त्वाः सत्त्वधतौ संप्रकृतमवमरणां गच्छन्ति । अथ⁽¹³⁾
कश्चिदेव पुरुषः समुत्पद्येत⁽¹⁴⁾ पुण्यकामो कृतकामस्तस्य सत्त्वकायस्य सर्वकामक्रोडारति-
⁽¹⁵⁾

1) कस्य Cb. K.

2) MSS. add श्वासंस्तुतस्य.

3) देत् । अनु K. The others have देता.

4) स्मै A. Cb. K. W.

5) त् K.

6) पि तं A. K.

7) देत् A. W. देदनु K.

8) देत A. देत् K. W. द्येत् Cb.

9) भवेत् परं वा ऽनु Cb.

10) वा अन्यतमा अनु A. W.

11) समत्तः W.

12) सत्त्वसंप्रकृं Cb.

13) K. adds खलु.

14) द्यतः A. W. द्येत् K.

15) कामः । यस्य तस्य सत्वस्य काम Cb. कामो यस्तस्य काम K.

परिभोगानिष्टान्कात्तान्प्रियान्मनापान्दद्यात्⁽¹⁾ । एकैकस्य⁽²⁾ सत्त्वस्य जम्बुद्वीपं परिपूर्णां दद्यात्कामक्रीडारतिपरिभोगाद्य किरणयमुवर्णा⁽³⁾द्रूप्यमणिमुक्तवैडूर्यशङ्खशिलाप्रवाडानश्चरथगो-
रथ⁽⁴⁾कृस्तिरथान्दद्यात्प्रासादान्कूटागारान् । अनेन पर्यायेणाजित स पुरुषो दानपतिर्महा-
दानपतिः परिपूर्णान्यशोति वर्षाणि दानं दद्यात् । अथ खल्वजित स पुरुषो दानपतिर्म-
हादानपतिरेवं चिन्तयेत् । इमे खलु सत्त्वाः सर्वे मया क्रीडापिता रमापिताः⁽⁵⁾ सुखं जीवा- 5
पिताः⁽⁶⁾ । इमे च ते भवन्तः सत्त्वा वलिनाः पलितशिरसो जीर्णवृद्धा मकृल्लका अशीतिव-
र्षिका⁽⁷⁾ ज्ञात्याभ्याशोभूताश्चिते कालक्रियायाः । यन्वक्त्रमेतांस्तथागतप्रवेदिते धर्मविनये
ऽवतारयेयमनुशासयेयम् । अथ खल्वजित स पुरुषस्तान्सर्वसत्त्वान्समादापयेत्समादापयित्वा
⁽⁸⁾ च तद्यागतप्रवेदिते⁽⁹⁾ धर्मविनये ऽवतारयेद्वाक्येत् । तस्य ते सत्त्वास्तं च धर्मं शृणुयुः श्रुत्वा
चैकतणोनैकमुहूर्तेनैककलेन सर्वे स्रोतस्त्रापन्नाः स्युः सकृदागामिनो जनागामिनो⁽¹¹⁾ जनागा- 10
मिफलं प्राप्तुर्पुयावदर्कतो भवेयुः क्षीणासत्रा ध्यायिनो महाध्यायिनो ऽष्टविमोक्षध्यायिनः ।
तत्किं मन्यसे ऽजित अपि नु⁽¹²⁾ स पुरुषो दानपतिर्महादानपतिस्ततोनिदानं⁽¹³⁾ बद्धुं पुण्यं
प्रसवेदप्रमेयमसंख्येयम्⁽¹⁴⁾ । एवमुक्ते मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत्समेतद्वोचत् । एव-

1) मनापादं Cb.

2) Cb. adds च.

3) द्रूप्य left out in Cb. K.

4) गोपारथ K. left out in W.

5) All but K. क्रीडिता रमिताः.

6) जीविता.

7) र्ष Cb. K.

8) Left out in K.

9) त A. W.

10) Cb. K. put लव before मुहूर्त, while A. leaves out एकतण.

11) Left out in Cb. K.

12) बद्धु instead of अपि नु in Cb. K.

13) Left out in Cb. K., while W. reads बद्धतरं.

14) इति added in all but Cb. K.

मेतद्भगवन्नेवमेतत्सुगत । घनेनैव तावद्भगवन्कारणेन स पुरुषो दानपतिर्महादानपतिर्बहु
पुण्यं प्रसवेद्यस्तावतां सत्त्वानां सर्वसुखोपधानं⁽¹⁾ दद्यात्काः पुनर्वादो यदुत्तर्पकृत्वे⁽²⁾ प्रतिष्ठा-
पयेत् ॥

एवमक्ते भगवानजितं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतद्वोचत् । आरोचयामि ते ऽजित
5 प्रतिवेदयामि यश्च स दानपतिर्महादानपतिः पुरुषश्चतुर्षु लोकधातुष्वसंख्येषशतसकृत्पु
सर्वसत्त्वानां सर्वसुखोपधानैः परिपूर्पकृत्वे प्रतिष्ठाप्य पुण्यं प्रसवेत्⁽⁴⁾ यश्च पञ्चाशत्तमः⁽⁵⁾ पुरुषः⁽⁶⁾
परंपराश्रवानुगतः श्रवणेनेतो धर्मपर्यायादेकामपि गाथामेकपदमपि श्रुत्वानुमोदेत्⁽⁷⁾ । यच्चै-
तस्य पुरुषस्यानुमोदनासकृगतं पुण्यक्रियावस्तु यच्च⁽⁹⁾ तस्य पुरुषस्य दानपतेर्महादानप-
तेदानसकृगतमर्कृत्वं प्रतिष्ठापनासकृगतपुण्यक्रियावस्त्वदेव ततो बहूतरं यो ऽयं पुरुषः
10 पञ्चाशत्तमस्ततः पुरुषः परंपरात इतो धर्मपर्यायादेकामपि गाथामेकपदमपि श्रुत्वानुमोदेत्⁽¹¹⁾
घस्यानुमोदनासकृगतस्याजित पुण्याभिसंस्कारस्य कुशलमूलाभिसंस्कारस्यानुमोदनासकृ-
गतस्याग्रतः अतो पौर्विको दानसकृगतश्चार्कृत्त्वप्रतिष्ठापनासकृगतश्च पुण्याभिसंस्कारः⁽¹³⁾

1) धानानि Cb.

2) तर् अर्कृत्वे A. तर्पकृत्वे Cb. K. तरे अर्कृत्वे W. Perhaps the true reading is य उत्तर्पकृत्वे.

3) च K.

4) प्रसवति Cb. K

5) यच्च A. W.

6) शतिमः Cb. K.

7) दयेत् Cb. द्येत् K.

8) यश्चै Cb.

9) यश्च Cb.

10) महादानपतेर and सकृगतमर्कृत्वं प्रतिष्ठापना left out in Cb. K.

11) दयेत् Cb.

12) भ्या W.

13) ष्ठाप्य Cb.

शततमीमपि कलां नोपयाति⁽¹⁾ सङ्ख्यतमीमपि शतसङ्ख्यतमीमपि कोटीतमीमपि कोटी-
शततमीमपि कोटीसङ्ख्यतमीमपि कोटीशतसङ्ख्यतमीमपि कोटीनपुतशतसङ्ख्यतमीमपि
कलां नोपयाति⁽³⁾ संख्यामपि कलनामपि गणनामप्युपनामप्युपनिषद्मपि न क्षमते । एव-
मप्रमेयमसंख्येयमज्ञित सो ऽपि तावत्पञ्चाशत्तमः परंपराश्रवणे पुरुष इतो धर्मपर्यायाद्दश
एकगाथामप्येकपद्मप्यनुमोद्य च पुण्यं प्रसवति⁽⁶⁾ । कः पुनर्वादो ऽज्ञित यो⁽⁷⁾ ज्यं मम संमुख- 5
मिमं धर्मपर्यायं शृणुयाच्छ्रुत्वा चाभ्यनुमोदेत्⁽⁸⁾ । अत्रमेयतरमसंख्येयतरं तस्याहमज्ञित तं
पुण्याभिसंस्कारं वदामि ॥

यः खलु पुनरज्ञितास्य धर्मपर्यायस्य श्रवणार्थं कुलपुत्रो⁽⁹⁾ वा कुलङ्किता वा स्व-
गृहान्निष्क्रम्य विद्वारं गच्छेत् । स च गत्वा तस्मिन्निमं धर्मपर्यायं मुहूर्तकमपि शृणुया-
त्स्थितो वा निषण्णो वा स सत्त्वस्तन्मात्रेण पुण्याभिसंस्कारेण कृतेनोपचितेन ज्ञातिवि- 10
निवृत्तो द्वितीये समुच्छ्रये द्वितीयं चात्मभावप्रतिलम्भे गौरवानां लाभो भविष्यत्यश्र-
थानां⁽¹⁰⁾ कृस्तिरथानां⁽¹⁰⁾ शिविकानां गोयानानामृषभयानानां⁽¹¹⁾ दिव्यानां च विमानानां लाभो
भविष्यति । सचेत्पुनस्तत्र धर्मश्रवणे मुहूर्तमात्रमपि निषण्णेन धर्मपर्यायं शृणुयात्परं वा
निषादयेदासनसंविभागे वा कुर्यादपरस्य सत्त्वस्य तेन स पुण्याभिसंस्कारेण लाभो भवि-

1) मा K. the same in similar words below.

2) नोपैति Cb.

3) पयेति Cb.

4) Cp. p. 333, footnote 15.

5) उपनिषाम् etc. From पञ्चा till श्रवणे left out in K. Preferable.

6) प्रसूयते A. W.

7) Left out in K.

8) दयेत् Cb.

9) प्रतिसेलेभि गोणरथानां K.

10) Cb. adds लाभो भविष्यति.

11) शिविकानां यानानां नावां यानानाम् A. शिविकायानानां गोयानानां Cb.
शिविकायानानां नौयानानां K. शिविकानां यानानां नावानां W.

12) निषादापयेत् आसन K. a more original reading.

⁽¹⁾ ध्यति शक्रासनानां ब्रह्मासनानां चक्रवर्तिसिंहासनानाम् । सचेत्पुनरज्ञित कश्चिदेव
 कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वापरं पुरुषमेवं वदेदागच्छ त्वं भोः पुरुष सद्धर्मपुण्डरीकं नाम
 धर्मपर्यायं शृणुष्व स च पुरुषस्तस्य तां प्रोत्साहनामाम्य यदि मुञ्च्यतेमात्रमपि शृणुयात्स
 सत्त्वस्तेन प्रोत्साहेन कुशलमूलेनाभिसंस्कृतेन धारणीप्रतिलब्धैर्बोधिसत्त्वैः सार्धं समव-
 5 धानं प्रतिलभते । अन्नञ्च भवति तोदणोन्मयः प्रज्ञावान्न तस्य ज्ञातिशतसकृत्परि पूति-
 मुखं भवति न दुर्गन्धि । नाप्यस्य जिह्वारोगो भवति न मुखरोगो भवति । न च श्याम-
 दन्तो भवति न विषमदन्तो भवति न पोतदन्तो भवति न दुःसंस्थितदन्तो न खण्डदन्तो न
 पतितदन्तो न चक्रदन्तो न लम्बोष्ठो भवति नाभ्यन्तरोष्ठो न प्रसारितोष्ठो न खण्डोष्ठो
 न वङ्कोष्ठो न कृष्णोष्ठो न त्रिभक्तोष्ठो भवति । न चिपिठनासो भवति न चक्रनासो
 10 भवति । न दीर्घमुखो भवति न वङ्गमुखो भवति न कृष्णमुखो भवति नाप्रियदर्शनमुखः ।
 अपि तु खल्वज्ञित मूढमनुजातत्रिक्लादन्तोष्ठो भवत्यापतनासः प्रणीतिमुखमण्डलः सुभूः
 सुपरिनिक्षिप्तललाटो भवति । सुपरिपूर्णापुरुषव्यञ्जनप्रतिलाभो च भवति । तथागतं
 चाववादानुशासकं प्रतिलभते तिप्रं च बुद्धैर्भगवद्भिः सह समवधानं प्रतिलभते । पश्या-
 15 जितैकसत्त्वमपि नामोत्साहयित्वेत्पुण्यं प्रसवति । कः पुनर्वादो यः सत्कृत्य शृणुयात्स-
 त्कृत्य वाचयेत्सत्कृत्य देशयेत्सत्कृत्य प्रकाशयेदिति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

1) भवति K.

2) त्य A. Cb. K. W. भ्य B.

3) प्रतिसारित K.

4) प्रोणित K. var. readings are प्रणीत, and प्रीणा. The true r. doubtful.

5) तश्चा Cb.

6) यास्या A. Cb. W. पश्या K.

7) इयत् K. इयत्ते (a Prakṛt. form) the rest.

8) प्रसूयते B.

⁽¹⁾पञ्चाशिनो यश्च ⁽²⁾परंपरायां ⁽³⁾सूत्रस्थिमस्य श्रृणुतेकगाथाम् ।
⁽⁴⁾अनुमोदयित्वा च ⁽⁵⁾प्रसन्नचित्तः ⁽⁶⁾श्रृणुष्व पुण्यं भवि यत्तकं तत् ॥ २ ॥
 स चैव पुरुषो भवि दानदाता सत्त्वान कोटोनयुतेषु नित्यम् ।
 ये पूर्वमौपम्यकृता मया वै तान्सर्वि तर्पेय अशीतिवर्षान् ⁽⁷⁾ ॥ ३ ॥
 सो दृष्ट्वा तेषां च नरामुपस्थितां खली च ⁽⁸⁾खल्ली च शिरश्च पाण्डरम् । 5
 ऋकाधिमुच्यन्ति हि ⁽⁹⁾सर्वसत्त्वा यन्न धर्मेण ऊ ओवेदेपम् ॥ ४ ॥
 सो तेष धर्मं वदतीह पश्चान्निर्वाणभूमिं च प्रकाशयेत् ।
 सर्वे भवाः केनमरीचिकल्पानिर्विद्यथा ⁽¹⁰⁾सर्वभवेषु तिप्रम् ॥ ५ ॥
 ते सर्वसत्त्वाश्च ⁽¹¹⁾श्रुणुष्व धर्मं तस्यैव दातुः पुरुषस्य अत्तिकात् ।
 अर्हन्तभूता भवि एककाले क्षीणान्नत्रा अन्तिमदेकधारिणः ॥ ६ ॥ 10
 पुण्यं ⁽¹²⁾ततो बद्धतरु तस्य हि स्यात्परंपरातः ⁽¹³⁾श्रुणुष्व ⁽¹⁴⁾एकगाथाम् ।
 अनुमोदि वा यत्तकु तस्य पुण्यं ⁽¹⁵⁾काले पुण्यस्कन्धः पुरिमो न भोति ॥ ७ ॥

-
- 1) सि A. B. Cb. W. शि K.
 - 2) यं K.
 - 3) सूत्रस्थिमस्य K. सूत्राणि तस्य W.
 - 4) अनुमोदि श्रुत्वा B. Cb. K.
 - 5) तोः A. तः C. ताः Cb. तो K.
 - 6) भव या B. भविष्य K.
 - 7) वर्ष A. W.
 - 8) MSS. खली.
 - 9) धिमुच्यन्ति मि K.
 - 10) सर्वि A. W.
 - 11) सर्वि A. Cb. W. सर्व B. K.
 - 12) अतो K. W.
 - 13) पराग्यो A. W.
 - 14) Read श्रुणुष्वेक?
 - 15) कालं A. W.

- एवं बद्ध तस्य भवेत् पुण्यं घनतक्तं यस्य प्रमाणं नास्ति ।
 गाथां पि श्रुत्वैक परंपराय किं वा पुनः संमुख यो श्रुणोया ॥ ८ ॥
 यश्चैकसत्त्वं पि वदेय तत्र प्रोत्साह्ये गच्छ प्रणुष्व धर्मम् ।
 मुडुर्लभं सूत्रमिदं हि भोति कल्पान कोटोनयुतैरनेकैः ॥ ९ ॥
 5 स चापि प्रोत्साहितु तेन सत्त्वं श्रुणोय सूत्रे⁽¹⁾ मुहूर्तकं पि ।
 तस्यापि धर्मस्य फलं श्रुणोहि मुखरोग तस्य⁽²⁾ न कदाचि भोति ॥ १० ॥
 जिह्वापि⁽³⁾ तस्य न कदाचि दुःखति⁽⁴⁾ न तस्य दत्ता पतिता भवन्ति ।
 श्यामाथ पीता विषमा च ज्ञातु बीभत्सितोष्ठो न च ज्ञातु भोति ॥ ११ ॥
 कुटिलं च शुष्कं च न ज्ञातु दीर्घं मुखं न क्धं⁽⁵⁾ स्य कदाचि भोति ।
 10 सुमंस्थिता नाम तथा ललाटं दत्ता च श्रोष्ठो मुखमण्डलञ्च ॥ १२ ॥
 प्रियदर्शनो भोति सदा नराणां पूतिं च वक्त्रं न कदाचि भोति ।
 यद्योत्पलस्येक सदा सुगन्धिः प्रवायते⁽⁶⁾ तस्य मुखस्य⁽⁷⁾ गन्धः ॥ १३ ॥
 गृहाद्विकारं हि अजित्व धीरो गच्छेत् सूत्रं श्रवणाय एतत् ।
 गत्वा च सो तत्र श्रुणोन्मुहूर्तं⁽⁸⁾ प्रसन्नचित्तस्य फलं श्रुणोथ ॥ १४ ॥

1) तु A. W. य B. शु Cb. म K. (i. e. सत्रूमिमं).

2) तस्ये A. तस्यो B. तस्या Cb. तस्य K. W.

3) तस्यो B.

4) ते K. तः W.

5) द्धं स A. च्छं स्य B. च्छति Cb. च्छं सि K. च्छत् स्य W.

We cannot guess what is meant.

6) प्रवाय A. K. प्रवयते B. प्रवायते Cb. प्रदाय W.

7) वदनस्य A. K. W. मुखस्य B. Cb.

8) श्रुणो मु A. श्रुणोन्मु B. श्रुणोथ म Cb. श्रुणोत्सु K. श्रुणोत मु W.

मुगौरू तस्य⁽¹⁾ भवतेत्मभावः परियाति च⁽³⁾ अश्रुधेहि धीरः ।

कृस्तोरथांश्च⁽²⁾ अभिरुक्ष्य उच्चात्रतनेहि चित्राननुचङ्गमेया ॥ १५ ॥

विभूषितां सो शिविकां लभेत नैरनेकैरिह वाक्ष्यमानाम् ।

गत्वापि धर्मं अत्रणाय तस्य फलं शुभं भोति च एवत्रपम् ॥ १६ ॥

निषद्य चासौ परिषाय तत्र प्रुक्तेन कर्मण कृतेन तेन ।

शक्रासनानां भवते स लाभो ब्रह्मासनानां च नृपासनानाम्⁽⁵⁾ ॥ १७ ॥

॥ इति ओसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये ऽनुमोदनापुण्यनिर्देशपरिवर्ती नाम सप्त-
दशमः ॥⁽⁶⁾

1) तस्यो A. B. W.

2) त्म for अत्म.

3) चो A. W.

4) तु A. B. Cb. W. नु K.

5) MSS. add इति.

6) वर्ती ऽष्टादशमः Cb.

XVIII.

अथ खलु भगवान्सततसमिताभियुक्तं बोधिसत्त्वं महांसत्त्वगामह्वयामास⁽¹⁾ । यः कश्चि-
 त्कुलपुत्र⁽²⁾ इमं धर्मपर्यायं धारयिष्यति वाचयिष्यति⁽³⁾ वा देशयिष्यति वा लिखिष्यति वा ।
 स कुलपुत्रो वा कुलडकिता वा⁽⁴⁾ ष्टौ चतुर्गुणशतानि प्रतिलप्स्यते द्वादश श्रोत्रगुणशतानि
 प्रतिलप्स्यते ऽष्टौ घ्राणगुणशतानि प्रतिलप्स्यते द्वादश त्रिच्छ्राणगुणशतानि प्रतिलप्स्यते
 5 ऽष्टौ कायगुणशतानि प्रतिलप्स्यते द्वादश मनोगुणशतानि प्रतिलप्स्यते । तस्यैभिर्बहु-
 भिर्गुणशतैः षडिन्द्रिययामः परिशुद्धः सुपरिशुद्धो भविष्यति⁽⁵⁾ । स एवं परिशुद्धेन चतुरि-
 न्द्रियेण प्राकृतेन मांसचतुषा मातापितृसंभवेन त्रिसाकृत्समकृसाकृत्सां लोकधातुं सात्सर्ब-
 द्दिः सशैलवनषण्डामिधो यावदवीचिं मकानिरयमुपादायोपरि च यावद्भवायम् । तत्सर्वं
 द्रह्यति प्राकृतेन मांसचतुषा ये⁽⁶⁾ च तस्मिन्सत्त्वा उपपन्नास्तान्सर्वान्द्रह्यति कर्मविपाकं च
 10 तेषां ज्ञास्यतीति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

य इमं सूत्रं भाषितं पर्षासु च विशारदः⁽⁹⁾ ।

अनोलीनः प्रकाशिया गुणांस्तस्य शृणुष्व मे ॥ १ ॥⁽¹⁰⁾

1) यामास A. Ca. Cb. K. यते स्म B. W.

2) त्रौ Cb.

3) Left out in Cb.

4) कुलडकिता वा left out in B. Cb. वा कुल° वा left out in K.

5) भवति Cb.

6) सां A. W. सं B. Cb. सां K.

7) षण्डां घघः K. षण्डम the others.

8) B. adds स.

9) सा A. B. Ca. W. सा Cb. शा K.

10) गुणांस्तस्य A. B. Ca. Cb. W. गुणास्तस्य K.

अष्टौ गुणशतास्तस्य चतुषो भोति सर्वशः ।

येनास्य विमलं⁽¹⁾ भोति शुद्धं चतुरनाविलम् ॥ २ ॥

स मांसचतुषा तेन मातापितृकर्मभुना ।

पश्यते लोकधात्रिमां सशैलवनकाननाम्⁽²⁾ ॥ ३ ॥

मेरुं सुमेरुं⁽³⁾ सर्वा च चक्रवाटा स पश्यति ।

5

ये चान्ये पर्वताः खण्डाः⁽⁵⁾ समुद्रांश्चापि पश्यति ॥ ४ ॥

यावानवीचि क्लृष्टेन भवाद्यं चोपरिष्ठतः⁽⁶⁾ ।

सर्वं स पश्यते⁽⁷⁾ वीरो मांसचतु स्य इदृशम् ॥ ५ ॥

न ताव दिव्यचतु स्य⁽⁹⁾ भोति नो चापि ज्ञायते⁽¹⁰⁾ ।

विषयो मांसचतुष्य⁽¹¹⁾ भवेत्तस्यायमीदृशः⁽¹²⁾ ॥ ६ ॥

10

पुनरपरं सततसमिताभियुक्तं स कुलपुत्रो वा कुलदुक्ता विमं धर्मपर्यायं संप्रका-
शयमानः परेषां च संश्रावयमानस्तेर्द्वादशभिः श्रोत्रगुणशतैः समन्वागतः । ये त्रिसाहस्रम-

1) विमतिं A. विमलं B. K. W. विमान Cb.

2) सर्वान्सात्तरवाकिरां K.

3) सुमेरुं A. B. Cb. W. सुमेरुं मेरु K.

4) सर्वाश्च in all MSS. but चक्रवाल is of the neuter gender.

5) पुष्टाः B. पर्वताघुष्णाः K.

6) ष्टितां A. B. ष्टितम् the rest.

7) धी B.

8) स्य Cb. K.

9) स्य A. Cb. K. W.

10) स्य A. B. W. ज्ञानति K.

11) स्य A. K.

12) शम् Cb. All add इति.

13) वयन् तै B. K.

क्तासाक्ष्मायां लोकाधातौ विविधाः शब्दा निश्चरन्ति यावद्वीचिर्महानिरयो यावच्च
 भवामे सातर्बन्दिः । तद्यथा कृस्तिशब्दा⁽²⁾ १ वाञ्छशब्दा २ वोष्ट्रशब्दा⁽³⁾ ३ वा गोशब्दा ४ वा-
 ज्ञशब्दा⁽⁵⁾ ५ वा ज्ञनपदशब्दा⁽⁶⁾ ६ वा रथशब्दा ७ वा रुदितशब्दा⁽⁷⁾ ८ वा शोकशब्दा ९ वा
 भैरवशब्दा १० वा शङ्खशब्दा⁽⁸⁾ ११ वा घण्टाशब्दा १२ वा पटकशब्दा⁽⁹⁾ १३ वा भेरीशब्दा १४
 ६ वा क्रोडाशब्दा १५ वा गीतशब्दा १६ वा नृत्यशब्दा १७ वा तूर्यशब्दा⁽¹⁰⁾ १८ वा वाद्य-
 शब्दा १९ वा त्वीशब्दा २० वा पुरुषशब्दा २१ वा दारकशब्दा २२ वा दारिकाशब्दा २३
 वा धर्मशब्दा २४ वाधर्मशब्दा २५ वा सुखशब्दा २६ वा दुःखशब्दा⁽¹²⁾ २७ वा बालशब्दा⁽¹³⁾ २८
 वार्यशब्दा २९ वा मनोज्ञशब्दा ३० वामनोज्ञशब्दा⁽¹⁴⁾ ३१ वा देवशब्दा ३२ वा नागशब्दा ३३
 वा यत्नशब्दा ३४ वा रात्तमशब्दा⁽¹⁵⁾ ३५ वा गन्धर्वशब्दा ३६ वासुरशब्दा ३७ वा गरुडश-
 10 ब्दा ३८ वा किंनरशब्दा ३९ वा महोरगशब्दा ४० वा मनुष्यशब्दा ४१ वामनुष्यशब्दा ४२

1) ज्ञे B. Cb.

2) Left out in B. Cb.

3) वा कृस्ति instead of वोष्ट्र in B. Cb.

4) Left out in K.

5) Put after ज्ञन^० in B.

6) Left out in Cb. W. पद left out in K.

7) दि left out in Cb.

8) Left out in K.

9) In B. Cb. K.

10) उष्ट्र B. Cb. K.

11) Left out in B. Cb. K.

12) Left out in Cb.

13) वान Cb.

14) Left out in Cb. W.

15) B. Cb. K. W.

वाग्निशब्दा ४३ वा वायुशब्दा ४४ वोदकशब्दा ४५ वा ग्रामशब्दा ४६ वा नगरशब्दा ४७
 वा भिक्षुशब्दा ४८ वा आवकशब्दा ४९ वा प्रत्येकबुद्धशब्दा ५० वा बोधिसत्त्वशब्दा ५१
 वा तथागतशब्दा ५२ वा । यावत्तः केचिन्निसाकृन्महासाकृन्नायां लोकधातौ सात्तर्बहिः
 शब्दा निश्चरन्ति । ताञ्छब्दांस्तेन^(६) प्राकृतेन परिश्रुद्धेन^(७) श्रोत्रेन्द्रियेण शृणोति । न च
 तावद्दिव्यं श्रोत्रमभिनिर्हरति तेषां तेषां च सत्त्वानां रूतान्यवबुध्यते विभावयति विभ- 5
 जति तेन च प्राकृतेन श्रोत्रेन्द्रियेण तेषां तेषां^(१०) च सत्त्वानां रूतानि शृण्वतस्तस्य^(११) तैः
 सर्वशब्दैः श्रोत्रेन्द्रियं नाभिभूयते । एवंरूपः सततसमितयभियुक्त तस्य बोधिसत्त्वस्य महा-
 सत्त्वस्य श्रोत्रेन्द्रियप्रतिलम्भो भवति न च तावद्दिव्यं श्रोत्रमभिनिर्हरति ॥

इदमवोचद्गगवानिदं^(१३) वदित्वा सुगतो कथयापरमेतडुवाच शास्ता ॥

श्रोत्रेन्द्रियं तस्य विश्रुद्भु भोति अनाविलं प्राकृतकं च तावत् ।

10

विविधान्किं^(१४) शृणोति^(१५) शब्दानिह लोकधातौ हि अशेषतो ये ॥ ७ ॥

1) अशि Cb.

2) वायु is put after उदक in B. Cb. K.

3) महासमुद्रवेशशब्दा वा आ O.

4) जनपदशब्दा वा उपासिकाशब्दा वा आ° O.

5) मे B. न Cb.

6) तां सर्वास्तेन K. O.

7) Left out in B. Cb. K.

8) K. adds च, Cb. leaves तेषां out.

9) K. adds तेषाञ्च तेषाञ्च सत्त्वानां रूतानि.

10) तेषां च left out in K.

11) शृण्वन्ति ॥ तस्य A. शृण्वन्तस्तस्य B. शृण्वन्तेस्तस्य Cb. शृण्वन्तिः तस्य W.

शृण्वतो न तस्य O.

12) सं for प्रति in K.

13) वि A. W.

14) धां किं A. B. K. W. धा किं Cb.

15) शृणो A. शृणोथ K. The verse faulty; by reading नानाविधान्किं स शृणोति one may restore the metre, but such a reading is but a makeshift. O. has,

- कृस्तान् अश्वान् प्रृणोति⁽¹⁾ शब्दान्नधान गोषान् अज्ञेडकानाम् ।
 भेरीमृदङ्गान् सुघोषकानां वीणान् वेणुन्थ वल्लकीनाम् ॥ ८ ॥
 गीतं मनोज्ञं मधुरं प्रृणोति न चापि सो सञ्जति तत्र धीरः ।
 मनुष्यकोटो न प्रृणोति शब्दान्भाषति यं यं च यद्विं यद्विं ते ॥ ९ ॥
 5 देवान् चो नित्यं प्रृणोति शब्दान्गीतस्वरं⁽⁴⁾ च मधुरं मनोज्ञम् ।
 पुरुषाणाम् इस्त्रीणां रूतानि चापि तथ दारकाणामथ दारिकाणाम् ॥ १० ॥
 ये पर्वतेष्वेव गुह्यानिवासो कलविङ्कका कोकिलवर्किणश्च⁽⁵⁾ ।
 पत्नीणाम् ये जीवकजीवका हि तेषां च वल्गू प्रृणुते हि शब्दान् ॥ ११ ॥
 नरकेषु ये वेदेन⁽⁶⁾ वेदयन्ति सुदारुणांश्चापि करोति शब्दान् ।
 10 आहारुडः खैरवपीडितानां यान्प्रेत कुर्वन्ति तथैव शब्दान् ॥ १२ ॥
 अमुराश्च ये सागरमध्यवासिनो मुच्यन्ति घोषास्तथ चान्यमन्यान् ।
 सर्वानिहृस्थो स हि धर्मभाषकः प्रृणोति शब्दान् च श्रोतरोपतिं⁽⁸⁾ ॥ १३ ॥
 तिर्याणाम् योनोषु रूतानि यानि अन्योन्यसंभाषणतां करोति ।
 इह स्थितस्तानपि सो प्रृणोति विविधानि शब्दानि बहूविधानि ॥ १४ ॥

equally faultive विविधं च येन प्रृणोतात् (original text सुपोतीत्) शब्दानिहृ लोक-
 धातूप स्क् अशेषतो य (r. ये).

1) ना W.

2) अज्ञेड A. B. Cb. ञ्जड W. गञ्जड K.

3) चो A. W.

4) क्रोश्मोराः O.

5) न B. Cb. K.

6) प्रृणोति A. W.

7) Read मुञ्चति.

8) A mistake for श्रोतरोपति.

9) Read तः or तो, Abl. c.

ये ब्रह्मलोके निवसन्ति देवा अक्रनिष्ठ आभास्वर ये च देवाः⁽¹⁾ ।
 ये चान्यमन्यस्य करोन्ति घोषान् प्रणोति तत्सर्वमशेषतो ऽसौ ॥ १५ ॥
 स्वाध्याय कुर्वन्ति ह्ये च भिन्नवः सुगतानि ह्यशासनि प्रचञ्जित्वा ।
 पर्षासु⁽²⁾ ये देशयते⁽³⁾ च धर्मं तेषां पि⁽⁴⁾ शब्दं प्रणुते स नित्यम् ॥ १६ ॥
 ये बोधिसत्त्वाश्चिह्नं लोकधातौ स्वाध्याय कुर्वन्ति परस्परं ॥ 5
 संगीति धर्मेषु⁽⁵⁾ च ये करोन्ति प्रणोति शब्दान्विविधांश्च तेषाम् ॥ १७ ॥
 भगवान्पि बुद्धो नरदम्यसारथिः पर्षासु धर्मं ब्रुवते⁽⁶⁾ यमग्रम् ।
 तं चापि सो प्रणवति⁽⁷⁾ एककाले यो बोधिसत्त्वो इमु सूत्रं धारयत्⁽⁸⁾ ॥ १८ ॥
 सर्वे त्रिसाहस्रि इमस्मि नेत्रे ये सन्न कुर्वन्ति बहूँ पि शब्दान् ।
 अभ्यन्तरेणापि⁽⁹⁾ च बाह्येण अवीचिपर्यन्त भवाग्रमूर्धम् ॥ १९ ॥ 10
 सर्वेष सन्नान प्रणोति शब्दान्न चापि श्रोत्रं उपरुध्यते ऽस्य ।
 षडिन्द्रियो⁽¹⁰⁾ ज्ञानति स्थानस्थानं श्रोतेन्द्रियं प्राकृतकं⁽¹¹⁾ हि तावत् ॥ २० ॥
 न च ताव दिव्यस्मि करोति यत्नं प्रकृत्य⁽¹²⁾ संतिष्ठति श्रोत्रमेतत् ।
 सूत्रं हि यो धारयते विशारदो गुणा स्य एतादशका भवन्ति ॥ २१ ॥⁽¹³⁾

1) This quarter is left out in A.

2) पर्षासयं K. पर्षामुप others.

3) Left out in K.

4) पि K. च the rest.

5) चा यो Cb.

6) ह् K.

7) णो A.

8) ब्रूयात् K.

9) थ K.

10) य Cb. K.

11) ति A. Cb.

12) ति A.

13) MSS. add इति.

पुनरपरं सततसमिताभियुक्तास्य⁽¹⁾ बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्येभं धर्मपर्यायं धारयतः
 प्रकाशयतः स्वाध्यायतो लिखतो ऽष्टाभिर्गुणशतैः समन्वागतं प्राणोन्द्रियं परिशुद्धं भव-
 ति । स तेन परिशुद्धेन प्राणोन्द्रियेण ये त्रिसाहस्रमहासाहस्राणां⁽³⁾ लोकधातौ सान्तर्बहि-
 र्विविधगन्धाः संविद्यन्ते । तद्यथा पूतिगन्धा वा मनोज्ञगन्धा वा नानाप्रकाराणां सुम-
 5 नसां गन्धाः । तद्यथा ज्ञातिकमल्लिकाचम्पकपाटलगन्धास्तान्गन्धान्प्रायति । जलज्ञाना-
 मपि पुष्पाणां विविधान्गन्धान्प्रायति । तद्यथोत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकाणां⁽⁵⁾ गन्धान्प्रा-
 यति । विविधानां पुष्पफलवृक्षाणां पुष्पफलगन्धान्प्रायति । तद्यथा चन्दनमालपत्रत-
 गुरागरुसुरभिगन्धान्प्रायति । नावाविकाराणि गन्धविकृतिशतसहस्राणि यान्येकस्था-
 नस्थितः सर्वाणि प्रायति⁽⁶⁾ । सञ्चानामपि विविधान्गन्धान्प्रायति । तद्यथा कस्त्यश्चगवे-
 10 उकपश्रुगन्धान्प्रायति । विविधानां च⁽⁷⁾ तिर्यग्योनिगतानां प्राणिनामात्मभावगन्धान्प्राय-
 ति । स्त्रीपुरुषात्मभावगन्धान्प्रायति । दारुकरिकारिकात्मभावगन्धान्प्रायति । दूरस्थाना-
 मपि तृणगुल्मीषधिवनस्पतीनां गन्धान्प्रायति । भूतान्गन्धान्विन्दति⁽⁹⁾ न च तैर्गन्धैः
 संक्रियते न संमुच्यति । स इह स्थित एवं देवानामपि गन्धान्प्रायति । तद्यथा पारिजा-
⁽¹⁰⁾ तकस्य कोविदारस्य⁽¹¹⁾ मान्दारवमहामान्दारवमञ्जूषकमहामञ्जूषकाणां⁽¹²⁾ दिव्यानां पुष्पाणां

1) क्तास्य A. क्तस्य B. Cb. W. क्त तस्य K.

2) ष्ट K.

3) स्त्रे Cb.

4) ज्ञानिमालिका K. ज्ञातीमालिका B.

5) A. W. add सौगन्धिक.

6) All but O. add सर्वाणि च विन्दति.

7) गवाज्ञ A. K. W. गवेडक B. Cb.

8) Left out in K.

9) A. W. add सतां गंधां विन्दति.

10) पारिपात्र A. W.

11) B. Cb. adds गंधान्प्रायति.

12) म Cb. K.

गन्धान्ध्रायति । दिव्यानामगरुचूर्णचन्दनचूर्णानां गन्धान्ध्रायति । दिव्यानां च नानात्रि-
 धानां पुष्पविकृतिशतसहस्राणां गन्धान्ध्रायति । नामानि चैषां संज्ञानीति । देवपुत्रात्म-
 भावगन्धान्ध्रायति । तद्यथा शक्रस्य देवानामिन्द्रस्यात्मभावगन्धं ध्रायति । तं च ज्ञानीति
 यदि वा वैज्ञयत्ते प्रासादे क्रीडन्तं रमन्तं परिचारयन्तं यदि वा सुधर्मायां देवसभायां देवानां
 त्रायस्त्रिंशानां धर्मं देशयन्तं यदि बोध्यानभूमौ निर्यान्तं क्रोडनाय । अन्वेषां च देवपुत्राणां 5
 पृथक्पृथग्नात्मभावगन्धान्ध्रायति । देवकन्यानामपि देववधूनामप्यात्मभावगन्धान्ध्रायति ।
 देवकुमाराणामप्यात्मभावगन्धान्ध्रायति । देवकुमारिकाणामप्यात्मभावगन्धान्ध्रायति ।
 न च तैर्गन्धैः संह्रियते । अनेन पर्यायेण यावद्भवाद्योपपन्नानामपि सन्नानामात्मभावगन्धा-
 न्ध्रायति । ब्रह्मकायिकानामपि देवपुत्राणां महाब्रह्मणामपि चात्मभावगन्धान्ध्रायति ।
 अनेन पर्यायेण सर्वदेवनिकायानामप्यात्मभावगन्धान्ध्रायति । आवकप्रत्येकबुद्धबोधि- 10
 सन्नतथागतात्मभावगन्धान्ध्रायति । तथागतासनानामपि गन्धान्ध्रायति । यस्मिंश्च (स्थाने)
 ते तथागता अर्हन्तः सम्पक्संबुद्धा विकृति तच्च प्रज्ञानाति । न चास्य तद्भाषेन्द्रियं
 तैस्तेर्विधैर्गन्धैः प्रतिकृत्यते नोपकृत्यते न संपीड्यत आकाङ्क्षाणां तांस्तान्गन्धा-
 न्परेषामपि व्याकरोति न चास्य स्मृतिरूपकृत्यते ॥

1) पुष्पाणां K.

2) नामापि तेषां Cb.

3) देवपुत्रस्या A. W.

4) रममाणं B. Cb. W.

5) त्र Cb. K. W.

6) कुमारीणा K.

7) This sentence is left out in A. W.

8) क्ष्मा K.

9) ट्य in K. only.

10) तं द्रा A. Cb. K. W. तत्र द्रा B.

अथ खलु भगवांस्तस्यां विलायामिमा गाथा अभाषत ॥

घ्राणेन्द्रियं तस्य विप्रुद्ध भोति विविधांश्च गन्धान्वद्धु घ्रायते ऽसौ ।

ये लोकधातौ हि इमस्मि सर्वे सुगन्धदुर्गन्ध भवन्ति केचित् ॥ २२ ॥

ज्ञातीय गन्धो अथ मल्लिकाया तमालपत्रस्य च चन्दनस्य ।

5 तगरस्य गन्धो अग्रहृष्य⁽²⁾ चापि विविधान पुष्पाणा फलान चापि ॥ २३ ॥

सञ्चान गन्धान्पि तथैव ज्ञानति नराणा नारीणा च दूरत स्थितः ।

कुमारिकाणां च कुमारिकाणां गन्धेन सो ज्ञानति तेष स्थाने ॥ २४ ॥

राज्ञां पि सो ज्ञानति चक्रवर्तिनां बलचक्रवर्तिन⁽³⁾ मण्डलीनाम् ।

कुमारकामात्य तथैव तेषां गन्धेन चात्तःपुर सर्व ज्ञानति ॥ २५ ॥

10 परिभोगरत्नानि बह्वविधानि कुप्यानि भूमौ निहितानि⁽⁴⁾ यानि ।

स्त्रीरत्नभूतानि⁽⁵⁾ भवन्ति यापि गन्धेन सो ज्ञानति बोधिसत्त्वः ॥ २६ ॥

तेषां च यां⁽⁶⁾ अभरणा भवन्ति कायास्मि⁽⁶⁾ अमुक्तं विचित्ररूपां ।

वस्त्रं च मातयं च विलेपनं च गन्धेन सो ज्ञानति बोधिसत्त्वः ॥ २७ ॥

स्थितां निषणां शयितां तथैव क्रीडारतिं ऋद्धिबलं च सर्वम् ।

15 सो ज्ञानती⁽⁷⁾ घ्राणाबलेन धीरो यो धारयेत्सूत्रमिदं वरिष्ठम् ॥ २८ ॥

1) मालि B. K.

2) स्य A.

8) Skr. तिनमथ.

4) हि स्थितानि C. A. गतानि भूमौ स्थितानि O.

5) हि B. K. W. अन्धे रतनानि चापि O. ये हि for यापि is the reading of the other MSS.

6) ये ह्या and घ्रावद्ध O. ये घ्रा, and अमुक्ति and या: the rest.

7) ति A. ते O. The lengthening not necessary.

सुगन्धतैलान तथैव गन्धानानाविधान्पुष्पफलान गन्धान् ।
 सकृत्स्थितो ज्ञानति ध्रायते च अमुकस्मि देशस्मि इमस्मि गन्धान् ॥ २९ ॥
 ये पर्वतानां विवराक्षरेषु बद्ध चन्दना पुष्पित तत्र सन्ति ।
 ये चापि तस्मिन्निवसन्ति सन्नाः सर्वेषु गन्धेन विदुर्विज्ञानति⁽¹⁾ ॥ ३० ॥
 ये चक्रवाडस्य भवन्ति पार्श्वे ये सागरस्य निवसन्ति मध्ये ।
 पृथिवीषु ये मर्ध्ये⁽²⁾ वसन्ति सन्नाः सर्वान्स गन्धेन विदुर्विज्ञानति⁽³⁾ ॥ ३१ ॥
 सुरांश्च जानाति तथामुरांश्च असुराण कन्याश्च विज्ञानते ऽसौ⁽⁴⁾ ।
 असुराण क्रीडाश्च रतिं च जानति⁽⁵⁾ प्राणस्य तस्येदृशकं बलं हि ॥ ३२ ॥
 अटवीषु ये केचि चतुष्पदास्ति सिंहाश्च व्याघ्रास्तथ कृस्तिनागाः ।
 मर्क्षिषा गवा ये गवयश्च तत्र⁽⁶⁾ प्राणेन सो जानति तेष वासम् ॥ ३३ ॥
 स्त्रियश्च या गुर्विषाका भवन्ति कुमारकां वापि कुमारिकां वा ।
 धारेति कुक्षी⁽⁷⁾ हि किलासकाया गन्धेन सो जानति यं तर्हि स्यात् ॥ ३४ ॥
 आपन्नसन्नां⁽⁸⁾ पि विज्ञानते ऽसौ विनाशधर्मा पि विज्ञानते ऽसौ ।
 इयं पि नारी व्यपनीतडुःखा प्रसविष्यते पुण्यमयं कुमारम् ॥ ३५ ॥

-
- 1) बुद्धाः for गन्धान् in K.
 2) तत्र B. Ca. K.
 3) ते B. Ca. K.
 4) मध्ये च K.
 5) तथा प्रज्ञानति O.
 6) मर्क्षिषाश्च गावस्तथ वत्सकाश्च O.
 7) कुक्षीय O.
 8) स A. B. W. प Ca. K.
 9) ह्या A. B. Ca. W. ह्यां K. ह्या न O.
 10) बलं K. फलं O.

- पुरुषाणामिप्रायु ब्रह्मं विज्ञानते अभिप्रायगन्धं च तथैव प्रायते ।
 रक्तान इष्टान तथैव सन्निपां उपशात्तचित्तान च गन्ध प्रायते ॥ ३६ ॥
 पृथिवीय ये चापि निधान सन्ति धनं किरणं⁽¹⁾ सुवर्णद्वयम् ।
 मञ्जुष लोकी च तथा सुवर्णा⁽²⁾ गन्धेन सो प्रायति बोधिसत्त्वः ॥ ३७ ॥
 5 कारार्थकारान्मणिमुक्तिकाश्च अनर्घप्राप्ता विविधा च रत्ना⁽³⁾ ।
 गन्धेन सो ज्ञानति तानि सर्वा⁽⁴⁾ अनर्घनामं श्रुतिसंस्थितं च ॥ ३८ ॥
 उपरि च देवेषु तथैव पुष्पा मन्दारवाञ्छैव मञ्जुषकांश्च ।
 या पारिजातस्य⁽⁵⁾ च सन्ति पुष्पा इह स्थितो प्रायति ता स धीरः⁽⁶⁾ ॥ ३९ ॥
 विमान ये यादृशकाश्च यस्य उदाररुकीनास्तथ मध्यमाश्च ।
 10 विचित्ररूपाश्च भवन्ति यत्र इह स्थिता प्राणाबलेन प्रायति ॥ ४० ॥
 उद्यानभूमिं च तथा प्रज्ञानते सुधर्मधर्माणां स वैज्ञयते⁽⁷⁾ ।
 प्रासादश्रेष्ठे च तथा प्रज्ञानते ये चो रमन्ते तर्हि देवपुत्राः ॥ ४१ ॥
 इह स्थितो प्रायति गन्धु⁽⁸⁾ तेषां गन्धेन सो ज्ञानति⁽⁹⁾ देवपुत्रान् ।
 यो यत्र कर्म कुरुते स्थितो वा श्रृणोति वा गच्छति यत्र वापि ॥ ४२ ॥
 15 या देवकन्या बद्धपुष्पमण्डिता अमुक्तमाल्याभरणा अलंकृताः⁽¹⁰⁾ ।
 रमन्ति गच्छन्ति च यत्र यत्र गन्धेन सो ज्ञानति बोधिसत्त्वः ॥ ४३ ॥

1) सुवर्णं च किरण्य Ca. K.

2) Certainly a misreading; O. has विविधाश्च (sic!) रत्ना; equally bad.

3) अनर्घमूल्यं विविधं च रत्नम् O. °तान्विविधांश्च रत्नान् the rest.

4) All but O. तांश्च सर्वान्.

5) यात्र B. Ca. K.

6) वो A. K. W. धी Ca. Cb.

7) सुधर्मदेवासनि वै K., Reading of O. unknown.

8) ध A. B. Cb. W. धु K.

9) गन्धेन ज्ञानाति च A. W.

10) चैला O.

11) स्वले O. better.

यावदवाप्राहुपरिं च देवा ब्रह्मा मरुतब्रह्मविमानचारिणः ।

तांश्चापि गन्धेन तर्हि प्रज्ञानते स्थितांश्च ध्याने अथ व्युत्थितान्वा⁽¹⁾ ॥ ४४ ॥

अभास्वराज्ञानति देवपुत्रान् द्युतोपपत्नांश्च अपूर्वकांश्च ।

प्राणिन्द्रिये⁽³⁾ इदं⁽⁴⁾ तस्य भोति यो बोधिसत्त्वो इमु मूत्र धारयेत् ॥ ४५ ॥

ये केचि भिन्न⁽⁶⁾ सुगतस्य शासने अभियुक्तत्वा स्थित चङ्गमेषु ।

5

उद्देशस्वाध्यायरताश्च भिन्नो⁽⁷⁾ सर्वान्⁽⁸⁾ हि सो जानति बोधिसत्त्वः ॥ ४६ ॥

ये आवका भोति जिनस्य पुत्रा विकृत्ति केचित्सद वृत्तमूले ।

गन्धेन सर्वान्विदु ज्ञानते तान् अमुत्र भिनु अमुको स्थितो ति ॥ ४७ ॥

ये बोधिसत्त्वाः स्मृतिमत्त ध्यायिनो उद्देशस्वाध्यायरताश्च ये सदा ।

पर्षामु धर्मं च प्रकाशयन्ति गन्धेन ताज्ञानति बोधिसत्त्वः ॥ ४८ ॥

10

यस्यां दिशापां सुगतो मरुमुनिर्धर्मं प्रकाशेति⁽¹⁰⁾ हितानुकम्पकः ।

पुरस्कृतः आवक्तसंघमध्ये गन्धेन सो जानति लोकनाथम्⁽¹²⁾ ॥ ४९ ॥

1) उत्थितां वा Cb.

2) रां जा A. B. W. रा जा K. Cb.

3) यमी K. badly.

4) श तस्य K. O. शमस्य the rest.

5) इ O.

6) All but O. भिनु केचित्सु.

7) Sic O. भिन्न the others.

8) सर्वा हि A. सर्वाश्च B. Ca. Cb. तान्सर्वान् O.

9) तेषां B. एकासिन् O.

10) प्रदशेति K.

11) तं B. तां W. सो K.

12) थः A. W. थं B. Cb. K.

ये चापि सत्त्वा स्य शृणोन्ति धर्मं श्रुत्वा च ये प्रीतमना भवन्ति ।
 शुकं स्थितो ज्ञानति बोधिसत्त्वो जिनस्य पर्षामपि तत्र सर्वाम् ॥ ५० ॥
 एतादृशं घ्राणबलं स्य भोति न च ताव दिव्यं भवते स्य घ्राणम् ।
 पूर्वगमं तस्य तु एतं भोति दिव्यस्य घ्राणस्य अनान्नवस्य ॥ ५१ ॥

- 5 पुनरपरं सततसमिताभिपुक्तं स कुलपुत्रो वा कुलडुक्किता वेमं धर्मपर्यायं धार्य-
 माणो देशयमानः प्रकाशयमानौ लिखमानस्तेर्द्वादशभिर्द्विक्कागुणशतैः समन्वागतं त्रिक्के-
 न्द्रियं प्रतिलप्स्यते । स तथात्रूपेण त्रिक्केन्द्रियेण यान्यान्नसानास्वादयति यान्यात्रसा-
 त्रिक्केन्द्रिय उपनिक्षेप्स्यति सर्वे ते दिव्यं मकारसं मोक्ष्यन्ते । तथा चास्वादयिष्यति यथा
 न कंचिद्रसममनघ्राणमास्वादयिष्यति । ये ऽप्यमनघ्राणा रसास्ते ऽपि तस्य त्रिक्केन्द्रिये
 10 समुपनिक्षिप्ता दिव्यं रसं मोक्ष्यन्ते । यं च धर्मं व्याकुरिष्यति पर्षन्मध्यगतस्तेन तस्य ते

1) All ति.

2) पर्षानपि K.

3) सर्वान् K. पर्षाम् our reading for पर्षा अ and परिषा अ. The reading of the MSS. may be retained if we read सर्वा, i. e. Skr. सर्वाः.

4) एन Cb. एत K. एनु Ca. B.

5) MSS. add इति.

6) य added in Cb. The passage different in O.

7) From यान्य° (after °येण) till °न्नसाञ् (before त्रिक्केन्द्रिये) left out in Cb., which, however, reads यानि रसाणि त्रिक्केन्द्रिये. Other MSS. add यान्यान्नसान्द्रयति. O. has यद्यदेव रसं सायिष्यति यद्यद्रसं त्रि.

8) रसं वेदितव्यं added in A. Ca. W.

9) किं Cb. K.

10) द्रसममनायं स्वा A. K. द्रसमनायं स्वा B. W. स्वमममानमास्वा Cb.

11) प्यमनापा A. B. W. प्यमनघ्रात्म Cb. प्यमनघ्राण K.

12) मकारसं O.

13) Left out in W.

14) Left out in K.

सत्त्वाः प्रीणितेन्द्रिया भविष्यन्ति तुष्टाः परम⁽¹⁾तुष्टाः प्रामोद्यज्ञाताः । मधुरश्यास्य क्लृप्तगुमनो-
 ज्ञस्वरो गम्भीरो निश्चरिष्यति क्लृद्येगमः प्रेमणीयः । तेनास्य ते सत्त्वास्तुष्टा उद्यचित्ता
 भविष्यन्ति । येषां च धर्मं देशयिष्यति ते चास्य मधुरनिर्घोषं श्रुत्वा क्लृप्तगुमनोऽं देवा अप्यु-
 पसंक्रामितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय⁽²⁾ च । देवपुत्रा अपि देव-
 कन्या अप्युपसंक्रामितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । शक्रा 5
 अपि ब्रह्माणो ऽपि ब्रह्मकायिका अपि देवपुत्रा उपसंक्रामितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय वन्दनाय
 पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । नागा नागकन्या अप्युपसंक्रामितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय वन्द-
 नाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । असुरा. असुरकन्या अप्युपसंक्रामितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय
 वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । गरुडा गरुडकन्या अप्युपसंक्रामितव्यं मंस्यन्ते
 दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । किंनराः किंनरकन्या अपि महोरगा 10
 महोरगकन्या अपि यक्षा यत्नकन्या अपि पिशाचाः पिशाचकन्या अप्युपसंक्रामितव्यं
 मंस्यन्ते दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । ते चास्य सत्कारं करिष्यन्ति
 गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां⁽³⁾ करिष्यन्ति । भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिका अपि
 दर्शनकामा भविष्यन्ति । राजानो ऽपि⁽⁴⁾ राजपुत्रा अपि राजामात्या अपि राजमहामात्रा⁽⁵⁾
 अपि दर्शनकामा भविष्यन्ति । बलचक्रवर्तिनो ऽपि राजानश्चक्रवर्तिनो ऽपि⁽⁶⁾ सप्तर्त्स- 15
 मन्वागताः सकुमाराः सामात्याः सात्तःपुरपरिवारा दर्शनकामा भविष्यन्ति सत्कारा-
 र्थिनः । तावन्मधुरं स⁽⁷⁾ धर्मभाणको धर्मं भाषिष्यते यथाभूत्⁽⁸⁾ यथोक्तं तत्रागतेन । अन्ये ऽपि

1) परि A. K. W.

2) च left out in Cb. K.

3) अर्चनामपचायनां left out in A. K. W. O.

4) राजानो ऽपि left out in K.

5) Sic O. त्या the rest.

6) All but O. add राजानः.

7) सद्ध A. B. Cb. W. O. स ध K.

8) त A. B. Cb.

ब्राह्मणगृहपतयो नैगमज्ञानपदास्तस्य धर्मभागकस्य सततसमितं समनुबद्धा भविष्यति
 यावदायुष्यर्षयसानम्⁽¹⁾ । तथागतश्रावका अप्यस्य दर्शनकामा भविष्यति । प्रत्येकबुद्धा
 अप्यस्य दर्शनकामा भविष्यति । बुद्धा अप्यस्य भगवतो दर्शनकामा भविष्यति । यस्यां
 च दिशि स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा विकृरिष्यति⁽²⁾ तस्यां दिशि तथागताभिमुखं
 5 धर्मं देशयिष्यति बुद्धधर्माणां च भाजनभूतो भविष्यति । एवं मनोज्ञस्तस्य गम्भोरो धर्म-
 शब्दे निश्चरिष्यति⁽⁴⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गावा अभाषत ॥

त्रिकेन्द्रीयं तस्य विशिष्टं⁽⁵⁾ भोति न ज्ञातु क्वानं रस स्वादयेत ।

नित्तितमात्राश्च भवन्ति दिव्या रसेन दिव्येन समन्विताश्च ॥ ५२ ॥

10 वल्गुस्वरां मधुरं प्रभाषते गिरां श्रवणीयमिष्टां च मनोरमां च ।

पर्षाय मध्यस्मि कृ प्रेमणीयं गम्भोरघोषं च सदा प्रभाषते⁽⁷⁾ ॥ ५३ ॥

यश्चापि धर्मं शृणुते ऽस्य भाषतो दृष्टान्तकोटीनयुतैरनेकैः⁽⁸⁾ ।

प्रामोद्य तत्रापि जनेति सो ऽयं पूजां च तस्य कुहते ऽप्रमेयाम् ॥ ५४ ॥

देवा पि नागासुरगुह्यकाश्च द्रष्टुं तमिच्छन्ति च नित्यकालम् ।

15 श्रुण्वन्ति धर्मं न सगौरवाश्च इमे गुणास्तस्य भवन्ति सर्वे ॥ ५५ ॥

1) नात् Cb.

2) भवि Cb. विकृर K.

3) नो O.

4) निश्चार्यतीति W. All but O. add इति.

5) विशुद्ध O.

6) व्यः A. व्या B. W. O. व्यो Cb. व्यं K.

7) ति A. K. W. ते B. Cb. प्रमुचति O.

8) हेतुनयुतान कोटिभिः O.

9) णो B. Cb. K. धर्मं च श्रुण्वन्ति O.

घाकाङ्गमाण इमं लोकधातुं स्वरेण सर्वाभिविज्ञपेया⁽²⁾ ।
 स्त्रिगंध⁽³⁾ स्वरो ऽस्य मधुरश्च भोति गम्भीर वल्गुश्च सुप्रेमणीयः ॥ ५६ ॥
 राजान ये त्तिपतिपति चक्रवर्तिनः पूजार्थिकास्तस्युपसंक्रमन्ति ।
 सपुत्रद्वारा करियाण मञ्जलिं श्रुण्वन्ति⁽⁴⁾ धर्म स्य च⁽⁵⁾ नित्यकालम् ॥ ५७ ॥
 यक्षाणां चो भोति सदा पुरस्कृतो नागान गन्धर्वगणान चैव ।
 पिशाचकानां च पिशाचिकानां सुसत्कृतो मानितु पूजितश्च ॥ ५८ ॥
 ब्रह्मा पि तस्य⁽⁶⁾ वशवर्ति भोति महेश्वरो ईश्वर देवपुत्रः ।
 शक्रस्तथान्ये ऽपि च देवपुत्रा बहुदेवकन्याश्रुपसंक्रमन्ति ॥ ५९ ॥ 5
 बुद्धाश्च ये लोकहितानुकम्पकाः सश्रावकास्तस्य निशाम्य घोषम्⁽⁷⁾ ।
 करोन्ति⁽⁸⁾ रत्नां मुखदर्शनाय तुष्टाश्च भोन्ति⁽⁹⁾ ब्रुवतो ऽस्य धर्मम्⁽¹⁰⁾ ॥ ६० ॥

पुनरपरं सततसमिताभियुक्त स बोधिसत्त्वो महांसत्त्व इमं धर्मपर्यायं धारयमाणो
 वा वाचयमानो वा प्रकाशयमानो वा देशयमानो वा लिखमानो वाष्टौ कायगुणशतानि
 प्रतिलिप्स्यति⁽¹¹⁾ । तस्य कायः शुद्धः परिशुद्धो वैशूर्यपरिशुद्धच्छिविवर्णो भविष्यति प्रियद- 10

- 1) पाश्चिम Cb. अय (Skr. अयं) for इम O. preferable.
- 2) या A. K. W. म्या B. याः Cb. ति O.
- 3) तिष्ठः B.
- 4) All but B. O. षोति.
- 5) धर्मोस्य तु O. धर्म and धर्म च स the rest.
- 6) तस्यो B.
- 7) षां A. षं B. Cb. O. षाम् K. षान् W.
- 8) कुर्वन्ति O. करोन्ति the others.
- 9) All but O. भोन्ति.
- 10) MSS. add इति, O. excepted.
- 11) लिखि K. लिखिष्यति O. लिखापयमातो the rest.
- 12) ते B. Cb. Wanting in O.

शनः सन्नानाम् । स तस्मिन्नात्मभावे परिशुद्धे सर्वं त्रिसाक्षमहासाक्षलोकधातुं⁽¹⁾ द्रव्य-⁽²⁾
 त्ति । ये च त्रिसाक्षमहासाक्षे⁽³⁾ लोकधातौ सन्नाश्रयवन्त्युपपद्यन्ते च कोनाः प्रणीताश्च
 सुवर्णा इवर्णाः सुगती दुर्गती ये च चक्रवाडमहाचक्रवाडेषु मेरुसुमेरुषु⁽⁵⁾ च पर्वतरात्रेषु
 सन्नाः प्रतिवसन्ति ये चाधस्ताद्वीच्यावूर्ध्वं⁽⁶⁾ च यावद्भवाग्रं सन्नाः प्रतिवसन्ति तान्सर्वान्स्व
 5 आत्मभावे द्रव्यति । ये चापि केचिदस्मिन्स्त्रिसाक्षमहासाक्षे⁽⁷⁾ लोकधातौ भ्रात्रका वा
 प्रत्येकबुद्धा वा बोधिसन्ना वा तथागता वा प्रतिवसन्ति यं च ते तथागता धर्मं देशयन्ति
 ये च सन्नास्तांस्तथागतान्पर्युपासन्ते सर्वेषां तेषां सन्नानामात्मभावप्रतिलम्भात्स्व आत्म-
 भावे द्रव्यति । तत्कस्य हेतोः । यथापीदं परिशुद्धत्वादात्मभावस्येति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

10

परिशुद्ध तस्य⁽⁸⁾ भवतेत्मभावो यथापि वैडूर्यमयो विशुद्धः ।

सन्नान नित्यं प्रियदर्शनश्च यः सूत्र धारति इदं उदारम् ॥ ६१ ॥

आदर्शपृष्ठे⁽⁹⁾ यथ बिम्बु पश्येत् लोको स्य काये अयु दृश्यते तथा ।

स्वयंभु सो पश्यति नान्यसन्नान्परिशुद्धिं⁽¹⁰⁾ कायस्थियमेवद्वया^{(11) (12)} ॥ ६२ ॥

1) स A. Cb. K. स B. से W.

2) तौ A. K. W. तौ B. Cb.

3) स A. B. K. W. सेयां Cb. (r. स्यायां).

4) से उ in all MSS. but O.

5) सुमेरुमहासुमेरुषु B. Cb.

6) वीचिपूर्वं A. K. W. वाच्यादूर्ध्वं च B. Cb.

7) स A. W. से B. K. सेयां Cb.

8) तस्यो Cb.

9) आदर्शस्य A.

10) शुद्धि our conjecture for शुद्ध of the MSS.

11) कायस्थियमे O. कायेस्मिममे the others.

12) त्रयां A. W. या B. K. याः Cb. यम O.

ये लोकधातौ ऋ इहा⁽¹⁾स्त सत्त्वा मनुष्यदेवासुरगुह्यका वा ।
 नरकेषु प्रेतेषु तिरश्चयोनिषु⁽²⁾ प्रतिबिम्ब⁽³⁾ संदृश्यति तत्र काये ॥ ६३ ॥
 विमान देवान भवाद्य यावच्छैलं पि च⁽⁵⁾ पर्वत चक्रवाडम्⁽⁶⁾ ।
 किमवान्मुमेहश्च मरुतांश्च मेरुः⁽⁷⁾ कायस्मि⁽⁸⁾ दृश्यन्तिमि सर्वथैव⁽⁹⁾ ॥ ६४ ॥
 बुद्धां पि सो पश्यति घ्रात्मभावे सप्रावकान्बुद्धसुतांस्तथान्यान् ।
 ये बोधिसत्त्वा विहृत्ति चैकका गणे च ये धर्म प्रकाशयन्ति ॥ ६५ ॥
 एतादृशो कायविश्रुद्धि तस्य पक्वि दृश्यते सर्विप⁽¹¹⁾ लोकधातुः ।
 न च ताव सो दिव्य तं प्रापुणोति प्रकृतोय कायस्थियमोदशो भवेत् ॥ ६६ ॥
 पुनरपरं सततसमिताभियुक्तास्य⁽¹⁴⁾ बोधिसत्त्वस्य मरुतासत्त्वस्य तथागते⁽¹⁵⁾ परिनि-
 र्वृत⁽¹⁶⁾ स्मं धर्मपर्यायं धारयतो देशयतः संप्रकाशयतो लिखतो⁽¹⁷⁾ वाचयतस्तेर्द्वादशभिर्मनस्का- 10

1) धातूय O.

2) Sic O. योनौ the others.

3) म्बु A. W.

4) दृश्यन्ति ऋ तस्य O.

5) चो A. W.

6) डां A. W. डं B. Cb. K.

7) रूं A. W. रू B. Cb. K.

8) रूं A. W. रू B. रू: Cb. K.

9) कायो स्य Cb.

10) त्ति तथैव सर्वे B. K.

11) ऋ B.

12) I. e. Skr. दिव्यां ताम्.

13) MSS. have भवेदिति.

14) क्तास्य A. W. क्तस्य B. Cb. K.

15) तस्य B. Cb. K.

16) तस्येमं B. Cb. K.

17) सं in Cb. O. only.

18) लिखितो A. B. W. K. लिखिष्यति O. लिखापयतो in other MSS.

रुगाणशतैः समन्वगतं मनश्न्द्रियं परिश्रुद्धं भविष्यति । स तेन परिश्रुद्धेन मनश्न्द्रियेण
 यद्येकगाथाप्यत्तशः श्रोष्यति तस्य बह्वर्थमाज्ञास्यति । स तामवबुध्य⁽²⁾ तन्निदानं⁽³⁾ मा-
 समापि धर्मं देशयिष्यति⁽³⁾ चतुर्मासमपि संवत्सरमपि धर्मं देशयिष्यति । यं च धर्मं भाषि-
 ष्यति सा ऽस्य स्मृतो न स संप्रमोष⁽⁴⁾ यास्यति । ये केचिन्नौकिका लोकव्यवहारा भा-
 5 ष्याणि वा मन्त्रा वा सर्वास्तान्धर्मनयेन संस्यन्दयिष्यति⁽⁵⁾ । यावत्तद्य केचिन्निदानं क्लृप्तम-
 क्लृप्तान्नायां⁽⁶⁾ लोकधातौ ष्टुसु गतिषूपपन्नाः सन्नाः संसृजति सर्वेषां तेषां सन्नानां चि-
 त्तचरितविस्पन्दितानि ज्ञास्यति । इञ्जितमन्यितप्रपञ्चितानि⁽⁷⁾ ज्ञास्यति प्रविचिनि-
 ष्यति⁽¹⁰⁾ । अप्रतिलब्धे च तावदार्थज्ञान एवंप्रपञ्चस्य मनश्न्द्रियं परिश्रुद्धं भविष्यति⁽¹¹⁾ । यां
 यां च धर्मनिर्वाहकमनुविचित्य धर्मं देशयिष्यति सर्वं तद्भूतं⁽¹²⁾ देशयिष्यति⁽¹³⁾ । सर्वं तत्तथा-
 10 गतभाषितं सर्वं पूर्वजिनसूत्रपर्यायनिर्दिष्टं भाषति⁽¹⁴⁾ ।

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभायत ॥

1) मनस्कर्मा K. O.

2) तां A. W. ति B. Cb. तं K. द्वा तन्निदानं तदारम्बणं O.

3) K. adds स.

4) Sic O.; the others leave out सं.

5) संदर्श K. Reading of O. unknown.

6) स्र A. W. स्त्रे B. O. स्रां Cb. स्र्या K.

7) इञ्जित in all MSS.

8) मन्यित A. B. K. मवित Cb. मुत्पित W. A break in O.

9) प्रपञ्चता A. प्रपञ्चितां W. प्रपञ्चितानि B. K. प्रमुञ्चितानि Cb.

10) प्रविचेष्यति Cb.

11) भवति B. K.

12) तं भूतं B. Cb. K. तद्भूतं A. W.

13) देशयति B. Cb. K.

14) भाषतीति B. Cb. K. भाषति O. भाषिष्यतीति A. Ca. W.

मनश्न्द्रियं तस्य विशुद्धं भोति प्रभास्वरं प्रह्वमनाविलं च ।
 सो तेन धर्मान्विविधान्प्रज्ञानति⁽¹⁾ कृत्नानद्योत्कृष्ट तथैव मध्यमान् ॥ ६७ ॥
 एकामपि⁽²⁾ गाथं श्रुण्वत्त धीरो अर्थं बद्धं ज्ञानति तस्य तत्र ।
 सक्तितं च भूतं च सदा प्रभाषते⁽³⁾ मासान्पि चत्वारि अथापि वर्षम् ॥ ६८ ॥
 ये चापि सत्त्वा इह लोकधातौ अभ्यन्तरे बाहिरिषे वसन्ति ।
 देवा मनुष्यासुरगुह्यकाश्च नागाश्च ये चापि तिरश्चयोनिषु⁽⁵⁾ ॥ ६९ ॥
 षट्सु गतीषु⁽⁶⁾ निवसन्ति सत्त्वा विचिन्तितं तेष भवेत यं च⁽⁷⁾ ।
 एकलपो सत्वे⁽⁸⁾ विडुर्विज्ञानते धारेत् सूत्रं इमं श्रानुशंसाः⁽¹⁰⁾ ॥ ७० ॥
 यं चापि बुद्धः शतपुण्यलक्षणो धर्मं प्रकाशेद्दि सर्वलोके ।
 तस्यापि शब्दं श्रुणुते विशुद्धं यं चापि सो भाषति गृह्यते तत्⁽¹²⁾ ॥ ७१ ॥
 बहून्विचिन्तेति⁽¹³⁾ च अथधर्मान्बहूँश्च सो भाषति नित्यकालम् ।
 न चास्य संमोक्तं⁽¹⁴⁾ कदाचि भोति धारेत् सूत्रं इमं श्रानुशंसाः⁽¹⁵⁾ ॥ ७२ ॥

5

10

- 1) ति K. O. ती the rest.
- 2) पी A. पि B. Cb. K. W. O.
- 3) ती B. ति K. O. more original.
- 4) सां A. B. K. W. सं Ca. षा Cb. सो O.
- 5) Sic O.; योनौ the others.
- 6) षू K. W.
- 7) यञ्चा A. W. यच्च B. य च Cb. यच्च K. Prakr. for यच्च.
- 8) र्व Cb. K.
- 9) रे B. Cb. K. रि A. Ca. W. O.
- 10) सा W.
- 11) य A.
- 12) तत् A. Cb. W. तं B. तां K.
- 13) न्यपि A. न्नेति B. Cb. K. न्नेपि W.
- 14) कु Cb. K.
- 15) रेति A. W. रेत् B. रेत Cb. रेतु K.

संधिं विसंधिं च विज्ञानते ऽसौ सर्त्रेषु धर्मेषु विलक्षणानि ।

प्रज्ञानते अर्थं निरूक्तयश्च⁽¹⁾ यथा च तं ज्ञानति भाषते तथा ॥ ७३ ॥

यं भाषितं भोति⁽²⁾ कृ दीर्घरात्रं पूर्वकिं⁽³⁾ लोकोचरिपेकिं सूत्रम् ।

तं धर्मं सो भाषति नित्यकालं असंत्रसतो परिषाय मध्ये ॥ ७४ ॥

5 मनइन्द्रियं ईदृशमस्य भोति धारेल सूत्रं इमु वाचयित्वा ।

न च ताव साङ्गं लभते कृ ज्ञानं पूर्वगमं तस्य इमं तु भोति ॥ ७५ ॥

आचार्यभूमौ किं स्थितश्च भोति सर्वेषु सत्त्वान् कथेय धर्मम् ।

निरूक्तिकोटोकशलश्च भोति इमु धारयतो सुगतस्य सूत्रम्⁽⁷⁾ ॥ ७६ ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये धर्मभाषाकानुशासपरिवर्तो नामाष्टादशमः⁽⁸⁾ ॥

1) च A. W. च K.

2) कृ A. B. W. किं Cb. च K.

3) पूर्वेणा K.

4) ते K.

5) असंत्तसक्तो A. असंत्रसतो B. असंतमंतो Cb. असंतसंतो K. अथ संत्तसंतो W.

6) त Cb. K.

7) MSS. add इति.

8) इति सद्धर्मपुंडरीके षडापतनविशुद्धानुशासपरिवर्तो A.

इति श्रीसद्धर्मं °आम्ननु° W.

आर्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्यायमन्वैपुस्त्यमूत्ररात्रे धर्मभाषाकानुशासपरिव-

र्तो B.

धर्मभाषाकानुशासपरिवर्तो Ca. K.

°वर्तं Cb.

9) ऊनविंशतिमः Cb.

XIX.

अथ खलु भगवान्महास्थामप्राप्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वतामन्वयते स्म । अनेनापि तावन्महास्थामप्राप्तं पर्यायेणैवं वेदितव्यं यथा यं इममेवंद्वयं धर्मपर्यायं प्रतिज्ञेत्स्यति⁽³⁾ । एवंद्वयांश्च⁽⁴⁾ सूत्रान्तधारकांश्च⁽⁵⁾ भिन्नुभिन्नुण्युपासकोपासिका आक्रोशियन्ति परिभाषियन्ति असत्यया परुषया वाचा समुदाचरियन्ति तेषामेवमिच्छो विपाको भविष्यति यो न शक्यं वाचा परिकीर्तयितुम्⁽⁷⁾ । ये चेममेवंद्वयं सूत्रान्तं धारयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति देशयिष्यन्ति⁽¹¹⁾ 5 पर्यवात्स्यन्ति परेभ्यश्च⁽¹²⁾ विस्तरेण संप्रकाशयिष्यन्ति तेषामेवमिच्छो¹³ विपाको भविष्यति पादशो मया पूर्वं परिकीर्तितं एवंद्वयां च चतुःश्रात्रेप्राणानिह्वाकायमनःपरिश्रुद्धिमधिगमिष्यन्ति ॥

भूतपूर्वं महास्थामप्राप्तातीते ऽध्वन्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतरैर्विपुलैरप्रमेयैरचित्यैस्तेभ्यः परेण परतरेण यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन भोष्मगर्जितस्वरराज्ञो नाम⁽¹⁴⁾ 10

- 1) यामास A. K.
- 2) यं इ K. यद् left out in Cb. W.
- 3) ति A. B. W. त्ति K. त्तिपिष्यति Cb.
- 4) याश्च A. B. K. W. य Cb.
- 5) कांश्च A. Cb. K. W. का B.
- 6) का आ A. Cb. K. W. कानां B. कान Ca.
- 7) कीर्तितुं A. W.
- 8) धर्मपर्यायं Cb.
- 9) धार left out in Cb.
- 10) Left out in A.
- 11) This word is put after पर्यवा° in B. Cb. K.
- 12) परेषाञ्च B. K.
- 13) च इ Cb. K.
- 14) A. adds निर्घोष. W. adds घोष.

तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः
 पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्विनिर्भोगि कल्पे मकसं-
 भवायां लोकधातौ । स खलु पुनर्महास्थामप्राप्त भगवान्भीष्मगर्जितस्वरराज्ञस्तथागतो⁽¹⁾
 ऽर्कसम्यक्संबुद्धस्तस्यां⁽⁴⁾ महासंभवायां⁽⁵⁾ लोकधातौ सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य पुरतो
 5 धर्मं देशयति स्म । यदिदं श्रावकाणां चतुरार्यसत्यसंप्रयुक्तं धर्मं देशयति स्म ज्ञातिञ्जरा-
 व्याधिर्मरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायांससमतिक्रमाय निर्वाणपर्यवसानं प्रतीत्यस-
 मुत्पादप्रवृत्तिम् । बोधिसत्त्वानां⁽⁸⁾ महासत्त्वानां षट्पारमिताप्रतिसंपुक्तानामनुत्तरां सम्य-
 कसंबोधिमार्गस्य तथागतज्ञानदर्शनपर्यवसानं धर्मं देशयति स्म । तस्य खलु पुनर्महास्था-
 मप्राप्त भगवतो भीष्मगर्जितस्वरराज्ञस्य⁽⁹⁾ तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य चत्वारिंशद्द-
 10 ज्ञानदीवालिकासमानि कल्पकोटीनयुतशतसंख्याण्ययुष्प्रमाणमभूत् । परिनिर्वृतस्य
 जम्बुद्वीपपरमाणुराज्ञःसमानि कल्पकोटीनयुतशतसंख्याणि सद्धर्मः स्थितो ऽभूच्चतुर्दीप-
 परमाणुराज्ञःसमानि कल्पकोटीनयुतशतसंख्याणि सद्धर्मप्रतिद्वयकः स्थितो ऽभूत् ।⁽¹³⁾ तस्यां

1) भवे B.

2) A. W. add घोष.

3) राज्ञो तथा Cb. राज्ञो नाम तथा K.

4) तस्मिं Ca. तस्यां वलायां Cb.

5) भवे B. Ca. महा left out in K.

6) व्याधि left out in K.

7) सा Cb. K. साना O.

8) K. adds च.

9) A. adds निर्घोष. W. adds घोष.

10) Sic O.; ज्ञः the rest.

11) कोपमानि K.

12) A. K. W. add का. चतुर्दीपिकालोकधातुपरमाणुराज्ञस O.

13) तस्मिन् B. Ca. तत्र O.

खलु पुनर्महास्थामप्राप्त महासंभवायां लोकधातौ भगवतो भीष्मगर्जितस्वरराजस्य तथा-
गतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य परिनिर्वृतस्य सद्धर्मप्रतिद्वपके चात्तर्किते उपरो ऽपि भीष्म-
गर्जितस्वरराज एव तथोगतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो
लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । घनया
महास्थामप्राप्त परंपर्या तस्यां महासंभवायां लोकधातौ भीष्मगर्जितस्वरराजनाम्नां 5
तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां विंशतिकोटिनयुतशतसकृन्नाण्यभूवन् । तत्र महा-
स्थामप्राप्त यो ऽसौ तथागतः सर्वपूर्वको⁽⁹⁾ भूद्भीष्मगर्जितस्वरराजो नाम तथागतो ऽर्हन्स-
म्यक्संबुद्धो विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः⁽¹²⁾ पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां
च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । तस्य भगवतः परिनिर्वृतस्य सद्धर्मे ऽत्तर्किते सद्धर्म-
प्रतिद्वपके चात्तर्धीयमाने तस्मिञ्शासने ऽधिमानिकभिस्त्वध्याक्रान्ते सदापरिभूतो नाम बो- 10
धिसत्त्वो भिन्नुरभूत् । केन कारणेन महास्थामप्राप्त स बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सदापरिभूत
इत्युच्यते । स खलु पुनर्महास्थामप्राप्त बोधिसत्त्वो महासत्त्वो यं यमेव⁽¹⁵⁾ पश्यति भिन्नं वा

1) भवे B.

2) K. add तस्य.

3) A. W. add घोष. भीष्म for भीष्म O. So throughout.

4) A. W. add घोष.

5) From विद्या° till भगवान् left out in Cb.

6) From सुगतो till भगवान् left out in B. Ca. K.

7) तस्मिं भवे A. B. W.

8) ती A. ति B. K. त्ति: Cb.

9) स च पौर्विको A. सर्वपूर्वको B. K. स च पूर्वको Cb.

10) A. adds घोष.

11) ज्ञा Cb. K. O.

12) तरपुरुष A. Ca. Cb. तरः पुरुष B. तरपुरुष: W.

13) र्मत्त A. W. र्मात्त B. Cb. र्मेत्त Ca. K.

14) भिन्नभिरध्या K. भिन्नभिस्तच्छासनमध्या O.

15) यद्यदेव B. यद्येवं Cb. यं O.

भिन्नुषो वोपासकं वोपासिकां वा तं तमुपसंक्रम्यैवं वदति नारुमायुष्मत्तो युष्माकं⁽²⁾ परि-
 भवामि । अपरिभूता यूयम्⁽³⁾ । तत्कस्य हेतोः । सर्वे हि भवतो बोधिसत्त्वचर्यां चरन्तु⁽³⁾ । भवि-
 ष्यथ यूयं तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा इति⁽⁴⁾ । अनेन मरुास्थामप्राप्त पर्यायणा स⁽⁵⁾ बोधि-
 सत्त्वो मरुासत्त्वो भिन्नुभूतो नोद्देशं करोति न स्वाध्यायं करोति अन्यत्र यं यमेव पश्यति
 ८ दूरगतमपि सर्वं तमुपसंक्रम्यैवं संभ्रावयति भिन्तुं वा भिन्नुषो वोपासकं वोपासिकां वा
 तं तमुपसंक्रम्यैवं वदति । नारुं भगिन्यो युष्माकं परिभवामि । अपरिभूता यूयम् । तत्कस्य
 हेतोः । सर्वा यूयं बोधिसत्त्वचर्यां चरन्तु⁽⁶⁾ भविष्यथ यूयं तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धाः ।
 यं यमेव मरुास्थामप्राप्त स बोधिसत्त्वो मरुासत्त्वस्तस्मिन्समये भिन्तुं वा भिन्नुषो वोपासकं
 वोपासिकां वैवं संभ्रावयति⁽⁷⁾ । सर्वे ऽस्य वद्भूयत्वेन⁽⁸⁾ क्रुध्यन्ति व्यापञ्चस्यप्रसादमुत्पादय-
 10 त्याक्रोशन्ति परिभाषन्ते⁽¹⁰⁾ । कुतो ऽयमपृष्टो भिन्तुरपरिभवचित्तमित्यस्माकमुपदर्शयति ।
 परिभूतमात्मानं करोति यदस्माकं व्याकरोत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधी असत्तमनाकाङ्क्षितं
 च⁽¹³⁾ । अथ खलु मरुास्थामप्राप्त तस्य बोधिसत्त्वस्य मरुासत्त्वस्य बहूनि वर्षाणि तथाक्रु-

1) तेषामु O.

2) नारुं युष्माकमावुसाहो O. Certainly more original.

3) युष्मे मम O.

4) A. B. K. W. त्ति. Cb. तु यूयं बोधिसत्त्वचारिकां चरथ O.

5) In Cb. only.

6) चारिकां चरथ O.

7) A. W. K. add स्म.

8) सर्वस्य A. Cb. K. W. सर्वस्य B ते तस्य सर्वे O.

9) भूयेन O.

10) Sic Cb. त्ति O.

11) चित्तमुत्पादयन्ति अपरिभवचित्तमित्यस्माकमु B. चित्तमुत्पादयति अस्मा-
 कामु Cb. अपरिभवनचित्ता इत्यात्मनस्यो O.

12) स्मां B. K. W.

13) Left out in B. Cb.

ऽभिमानिकाः सत्त्वा भिन्नुभिन्नुपासकोपासिका ये पूर्व नाहं पुष्पाकं परिभ्रामोति
संश्राविता वैरस्येद्दे⁽¹⁾ सदापरिभूत इति नाम कृतमभूतस्योदा⁽²⁾रि⁽³⁾र्द्धबलस्थामं प्रतिज्ञा⁽⁴⁾प्रति-
भानबलस्थामं प्रज्ञाबलस्थामं च दृष्ट्वा सर्वे ऽनुसक्तोभूता अभूवन्धर्मश्रवणात् । सर्वे तेना-
न्यानि च ब्रह्मनि प्राणिकोटीनयुतशतसक्तस्नाण्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ समादापितान्य-

६ भूवन् ॥

स⁽⁵⁾ खलु पुनर्महास्थामप्राप्त बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्ततश्चरित्वा चन्द्रस्वरराज्ञसक्त-
नाम्नां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां विंशतिकोटीशतान्यारागितवान्सर्वेषु⁽⁶⁾ चेमं
धर्मपर्याये संप्रकाशयामास⁽⁷⁾ । सो ऽनुपूर्वेण तेनैव⁽⁸⁾ पूर्वकेण कुशलमूलेन पुनरप्यनुपूर्वेण
डुन्दुभिस्वरराज्ञसक्तनाम्नां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां विंशतिमेव⁽⁹⁾ तथागतको-
टीनयुतशतसक्तस्नाण्यारागितवान्सर्वेषु⁽¹⁰⁾ चेममेव⁽¹¹⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमारागितवान्सं-
प्रकाशितवांश्चतसृणां पर्वदाम् । सो ऽनेनैव पूर्वकेण कुशलमूलेन पुनरप्यनुपूर्वेण मेघस्व-
रराज्ञसक्तनाम्नां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां विंशतिमेव⁽¹²⁾ तथागतकोटीशतसक्तस्ना-
नाम्नां⁽¹³⁾

1) स्यायं Cb.

2) कृतो ऽभू Cb.

3) तस्य सोदार K.

*4) प्रतिज्ञा left out in K. A.

5) स B. K. W. अथ Cb. left out in A.

6) A. adds सद्धर्मपुण्डरीकं नाम A. W. also add सद्धर्मपुण्डरीकं.

7) A. reads संप्रकाशिवान् चतसृणां पर्वदां सर्वेषु चैवंत्रपय चतुःपरिश्रुद्ध्या श-
यामास.

8) विं A. K. W.

9) रे B. K.

10) सक्त left out in K. W.

11) वं B.

12) रे B. K.

13) सक्त left out in B. Cb.

एयारागितवान्सर्वेषु चैवमेव⁽¹⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमारागितवान्संप्रकाशितवाञ्छत-
सृणां पर्यदात् । सर्वेषु चैवंत्रपया चतुःपरिशुद्ध्या समन्वागतो ऽभूश्चो⁽²⁾त्रपरिशुद्ध्या ब्राह्मण-
रिशुद्ध्या त्रिह्यापरिशुद्ध्या कायपरिशुद्ध्या मनःपरिशुद्ध्या समन्वागतो ऽभूत् ॥

स खलु पुनर्महास्थामप्राप्त सदापरिभूतो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इयतां तथागतको-
टीनयुतशतसकृन्नाणां सत्कारं गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां कृत्वान्येषां च 5
वहूनां बुद्धकोटीनयुतशतसकृन्नाणां सत्कारं गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां
कृत्वा सर्वेषु⁽³⁾ च तेष्विममेव⁽⁴⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमारागितवानारागयित्वा⁽⁵⁾ स तेनैव
पूर्वकेण⁽⁶⁾ कुशलमूलेन परिपक्वेनानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः⁽⁷⁾ । स्यात्खलु पुनस्ते
महास्थामप्राप्तियं काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा धान्यः स तेन कालेन तेन समयेन
सदापरिभूतो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभूद्यस्तस्य भगवतो भीष्मगर्जितस्वरराज्ञस्य 10
तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य शासने चतसृणां पर्यदां सदापरिभूतः समत्ततो ऽभूद्येन ते
तावत्तस्तथागता ऋक्षतः सम्यक्संबुद्धा आरागिता अभूवन् । न खलु पुनस्ते महास्थाम-
प्राप्तैव द्रष्टव्यम् । तत्कस्य कृतोः । अकमेव स महास्थामप्राप्त तेन कालेन तेन समयेन
सदापरिभूतो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभूवन्⁽⁹⁾ । यदि मया महास्थामप्राप्त पूर्वमयं धर्म-
पर्यायो नोद्भूतो ऽभविष्यन्न⁽¹⁰⁾ धारितो नाकमेव त्तिप्रमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो 15

1) वं A. K. W.

2) ऽभूत् स ओ A.

3) Left out in B. Cb. K.

4) वं A. K. W.

5) गित्वा A.

6) यो K.

7) K. adds स्यात्.

8) A. W. add घोष.

9) भूवद् A. भूवन् B. Ca. भूवं K. भूत् W.

10) भविष्यति A. भविष्यत् B. Ca. W. भविष्यन्तो Cb. भविष्यन् K.

भविष्यम्⁽¹⁾ । पतञ्जालं महास्थामप्राप्त पौर्विकाणां⁽²⁾ तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानाम-
 त्तिकादिभ्यं धर्मपर्यायं धारितवान्वाचितवान्देशितवास्ततो ऽकमेवं त्तिप्रमनुत्तरां सम्य-
 कसंबोधिमभिसंबुद्धः । यान्यपि तानि महास्थामप्राप्त तेन महापरिभूतेन बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन भिन्नुशतानि भिन्नुषीशतानि चोपासकशतान्युपासिकाशतानि च तस्य भगवतः
 5 शासन इमं धर्मपर्यायं संश्रावितवान्यभूवन् । नाकं युष्माकं परिभवामोति⁽⁴⁾ । सर्वे भवतो
 बोधिसत्त्वचर्यां चरन्तु⁽⁵⁾ । भविष्यद्य यूयं तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धाः । पैस्तस्य बोधिस-
 त्तस्यान्तिके व्यापदिचित्तमुत्पादितमभूत् तैर्विंशतिकल्पकोटोनयुतशतसकृन्नाणि न ज्ञातु
 तथागतो⁽⁸⁾ दृष्टो ऽभूत्वापि धर्मशब्दो न संघशब्दः श्रुतो ऽभूत् । दश च कल्पसकृन्नाण्यवोचौ
 महातरके⁽⁹⁾ दारुणां वेदनां वेदयामासुः । ते च सर्वे तस्मात्कर्मावरणात्परिमुक्तास्तेनैव
 10 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन परिपाचिता अनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । स्यात्खलु पुनस्ते महा-
 स्थामप्राप्त काङ्क्षा वा विमतिर्या विचिकित्सा वा कतमे तेन कालेन तेन समयेन ते सत्त्वा
 अभूवन्ते ते तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमुत्सापितवन्त उच्चयितवन्तः । अस्यामेव महास्थामप्राप्त

1) भविष्य A. Ca. W. भविष्ये B. भवितव्यः Cb. भविष्यं K.

2) पौर्वि A. W. पौर्व B. Ca. A. पूर्व Cb.

3) च left out in Cb. K.

4) इति left out in K.

5) तः A. तः । W. चरता Cb. चरतो B. चरतो K. चरन्तु our conjecture
 p. p. 378.

6) दा K.

7) सकृन् left out in K.

8) त Cb.

9) महानिरये K.

10) K. adds ते.

11) महासत्त्व left out in A. K. W.

12) उच्च A. Cb. K. W. उच्चा B.

13) A mistake for उच्चगिद्य; cp. Pāli *ujjhagghati* and Skr. *jaḥṣat*.

पर्षदि⁽¹⁾ भद्रपालप्रमुखानि⁽²⁾ पञ्चबोधिसत्त्वशतानि सिंहुचन्द्राप्रमुखानि⁽³⁾ पञ्चभिन्नुणीशतानि
सुगतचेतनाप्रमुखानि पञ्चोपायिकाशतानि सर्वाण्यवैवर्तिकानि कृतान्यनुत्तरायां सम्य-
कसंबोधौ । एवमियं महास्थामप्राप्त महार्थस्य धर्मपर्यायस्य धारणा वाचना⁽⁴⁾ देशना⁽⁵⁾ बो-
धिसत्त्वानां महासत्त्वानामनुत्तरायाः सम्यकसंबोधेराकारका⁽⁶⁾ संवर्तते । तस्मात्तर्हि महा-
स्थामप्राप्तायं धर्मपर्यायो बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैस्तथागते परिनिर्वृत्य अग्नीदणं धारयितव्यो 5
वाचयितव्यो देशयितव्यः⁽⁷⁾ संप्रकाशयितव्य इति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलापामिमा गाथा अभाषत ॥

घृतीतमद्यानमनुस्मरामि भीष्मस्वरो राज्ञि जिनो यदासि ।

महानुभावो नरदेवपूजितः प्रणायक्तो नरमरूपतरत्नसाम्⁽⁸⁾ ॥ १ ॥

तस्य जिनस्य परिनिर्वृतस्य सद्धर्म संतोभि⁽⁹⁾ व्रजन्ति पश्चिमे ।

10

भिन्नु अमूषो तद् बोधिसत्त्वो नामेन सो सद्परिभूत उच्यते ॥ २ ॥

उपसंक्रमित्वा⁽¹¹⁾ तद् भिन्नु अन्यानुपलम्भदृष्टीन तथैव भिन्नुणी⁽¹²⁾ ।

परिभाव मन्त्रं⁽¹³⁾ न कदाचिदस्ति पूयं हि चर्या⁽¹⁴⁾ चरथायबोधये ॥ ३ ॥

1) परिषदि K.

2) पूर्वगम A. W.

3) A. adds च.

4) In Cb. only.

5) A. W. add सकृगतः पुण्यस्कंधः यः. K. adds पुण्योय च यो.

6) कः K.

7) Left out in A. B. W.

8) महुरात्तसानां A. W. महुरत्तरात्तसां B. महुरत्तरात्तसान् Cb. महुरत्तरात्त-
साम् K.

9) भि A. B. भ Cb. K. भी W. Perhaps to r. भिं ०भ (for भं).

10) सदा A. W. सद् B. Cb. K.

11) मी K.

12) णी A. W. णी B. Cb. K. (Skr. णी!).

13) पभिवो मे A. W.

14) चर्या वर K.

- एवं च संभ्रावयि नित्यकालं आक्रोशपरिभाषं सरुत्तु तेषाम्⁽¹⁾ ।
 कालक्रियाया समुपस्थितायां श्रुतं इदं सूत्रमभूषि तेन ॥ ४ ॥
 अकृत्व कालं तद् परिणतेन⁽²⁾ अर्धाष्टकित्वा च सुदोर्धमायुः ।
 प्रकाशितं सूत्रमिदं तदासीत्तद्वि शामने तस्य विनायकस्य ॥ ५ ॥
 5 ते चापि सर्वे बहु ओपलम्बिका बोधाय⁽³⁾ तेन परिपाचितासीत् ।
 ततश्च्यवित्वान स बोधिसत्त्वो⁽⁴⁾ आरागयो बुद्धसरुत्तुकोद्यः ॥ ६ ॥
 अनुपूर्वपुण्येन कृतेन तेन प्रकाशयित्वा इमुं सूत्रं नित्यम् ।
 बोधिं स संप्राप्तं⁽⁵⁾ जिनस्य पुत्रो अरुमेव सो शाक्यमुनिस्तदासीत् ॥ ७ ॥
 ये चापि भिन्नू⁽⁶⁾ तद् ओपलम्बिका या भिन्नुणो ये च उपासका वा ।
 10 उपासिकास्तत्र च पावदासीन्वे बोधि संभ्रावित परिणतेन ॥ ८ ॥
 ते चापि दृष्ट्वा बहुबुद्धकोद्य⁽⁷⁾ इमे च ते पञ्चशता अनूनकाः ।
 तथैव भिन्नुणा च भिन्नुणो च उपासिकाश्चापि नि मन्वा संमुखम् ॥ ९ ॥

1) सरुत्तु तेषां A. Cb. W. रुत्तु तेषां B. रुत्तु नित्यं K. भाष for भाषं.

2) अर्धि A. Cb. K. W. प्रति B.

3) बोधिय Ca. meant बोधीय; बोधाय the rest.

4) त्वो B. K. W. त्व the others.

5) म K. W.

6) भ्रु Cb. सु K.

7) न तद् A. नु तद् B. नु वद् Cb. नू तद् K. नुस्तद् W.

8) का त A. K. W. कास्त B.

9) तैश्चापि A. B. Ca. K. W. ते चापि Cb.

10) व्यः A. Cb. W. व्य B. व्या K.

11) स Cb.

12) श्यापिम A. श्रैवमि B. W. चैवपि Ca. श्यापिय Cb. श्यापिमि K.

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

SADDHARMAPUNDAĪKA.

EDITED BY

Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio.

With 1 plate.

5.

ST.-PÉTERSBOURG, 1912.

Commissaires de l'Académie Impériale des Sciences.

J. Gassner et C. Necker à St.-Petersbourg.	N. Kymmel à Riga,
N. Ogilblinc à St.-Petersbourg et Kief.	Luzac & Cie. à Londres,
L. Karpasnikov à St.-Petersbourg, Moscou,	Voss' Sortiment (G. W. Sorgenfrey) à
Varsovie et Vilna.	Leipsic.

Preis: 1 Rbl. = 2 Mk. 50 Pf.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Novembre, 1912. S. d'Oldenbourg, Secrétaire Perpétuel.

Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.
Vass.-Ostr., 9 ligne, № 12.

BIBLIOTHECA BUDDHICA.

СОБРАНИЕ
БУДДІЙСКИХЪ ТЕКСТОВЪ

ИЗДАВАЕМЫХЪ
ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІЕЮ НАУКЪ.

ТОМЪ X.

SADDHARMAPUNḌARĪKA

ИЗДАЛИ

Проф. Г. Кернъ и проф. Бунъю-Нанджю.

Съ 1 таблицю.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ, 1912.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

Вас. Остр., 9 лн., № 12.

Цена: 5 Руб. = 12 Mk. 50 Pf.

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

SADDHARMAPUNDARĪKA.

EDITED BY

Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio.

With 1 plate.

ST.-PÉTERSBOURG, 1912.

IMPRIMERIE DE L'ACADÉMIE IMPÉRIALE DES SCIENCES.

Vass.-Ostr., 9e ligne, № 12.

Цена: 5 Pyб. = 12 Mk. 50 Pf.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Novembre, 1912. S. d'Oldenbourg, Secrétaire Perpétuel.

Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.
Vass.-Ostr., 9 ligne, № 12.

Preface.

Nearly thirty years have passed since I made a complete copy of the text of the Saddharmapundarīka-sūtra, while I was studying Sanskrit under the instruction of Professor Max Müller at Oxford. The manuscript then used was in the possession of the Royal Asiatic Society in London. It was a modern MS., consisting of 174 leaves, each leaf being 17 inches by 3 inches, six lines in a page, as described in Cowell and Egge-ling's Catalogue, p. 7. At that time my friend Mr. Kenjiu Kasawara was with me, who was in fact always a partaker of my work. Accordingly as soon as my copy was completed, we went to Cambridge, where we collated it with two MSS. of the University Library of that place. After that I alone went to London, where I did the same with a rather old palm-leaf MS. of the British Museum. It was in July 1882, when Kasawara's illness became evident, and he determined to start from England for Japan. Next year I met Mr. Watters in London, who was then the British Consul at Formosa. He possessed a Nepalese MS. of the same Sūtra, and lent it me for collation. Beside these five MSS., I also saw the lithographic text of the 4th chapter, published by Ph. Ed. Foucaux, and a wood-cut one of the 24th chapter in a collection of several texts, edited in China or Tibet. The latter book was given to Mr. Wylie by a gentleman in Peking. A specimen would be seen in the last page of the Anecdota

Oxoniensia, Aryan Series, Vol. 1, Part 1¹⁾). Though I knew well that there were two MSS. in Paris, and one each in the Library of the College of Fort William, and that of the Asiatic Society of Bengal, yet I was unable to see them. A few years ago, Rev. Ekai Kawaguchi brought with him MSS. of 43 different texts from Nepal, one of which was that of this Sūtra. I at once borrowed it from him and collated my old copy with it. But after all, all the MSS., I ever used, belonged to the same family of texts, except the Chinese or Tibetan text of the 24th chapter above mentioned. From such sources I have carefully copied the whole text for publication, adding various readings in foot-notes, and sent it to Professor Kern. It is he, who has made the final judgment for the most part of many obscure passages, adding different readings of some fragments of MSS. from Kashgar.

Now I shall add a few words about the Chinese translations and commentaries of this Sūtra. First of all this Sūtra is said to have been rendered into Chinese six times, but three of these translations were already lost in A. D. 730, when a Catalogue was compiled by Ch'-shang (Chi-shō in Jap., № 1485 of my Catalogue of the Chinese Tripitaka). The dates of these six versions are about A. D. 255, 270, 286, 335, 400 and 601 respectively. Those of A. D. 255, 270 and 335 are the lost ones. The remaining there are Nos. 138, 134 and 139 of my Catalogue, being the versions of Dhārmarakṣa, Kumārajīva, and Jñānagupta and Dharmagupta respectively. The details of these versions will be seen in my Catalogue, col. 44—46. № 139 is the latest Chinese translation and agrees for the most part with the Sanskrit text. Beside these, two incomplete versions are mentioned in Ch'-shang's Catalogue, the dates being about A. D. 223 and 335, but they were also lost already in 730.

As to the commentaries of this Sūtra, there are two versions of a similar text, entitled the Saddharmapūṇḍarika-sūtra-ṣāstra,

1) Another copy of it is to be found in the Library of the St. Petersburg University cf. Minajev Introduction to his «Буддизмъ» vol. I, 2.

compiled by the Bodhisattva Vasubandhu. In the Chinese title, the word of upadeṣa is given in transliteration instead of ṣ'āstra. One of them was translated by Bodhiruci (№ 1232), and the other by Ratnamati (№ 1233), the dates being the same as A. D. 508, or the latter being somewhat later. In China and Japan, Kumārajīva's version is most popular, and it is almost worshipped by the followers of Tendai in both countries, and Nichiren in the latter. They are used to repeat the seven characters Na-mu-myō-hō-ren-ge-kyō, i. e. Namaḥ Saddharmapuṇḍarīkāya sūtrāya, as their formula. So there are several works on the version, among which the following are found in the sacred canon: Nos. 1542, 1543, 1547 (the author Heoui-sz' (E-shi in Japanese) died A. D. 577), 1510, 1534, 1536, 1538, 1540, 1555, 1557 (the author Ch'-i (Chi-gai) d. 597) 1511, 1535, 1537, 1539, 1541, 1578 (the author Tsān-zhan (Tan-nen) d. 782), 1518, 1556, 1558 (the author Ch'-li (Chi-rai) about 1010) of my Catalogue. According to a Catalogue of the Books of several Sects (Sho-shiu-shō-sho-roku) compiled in Japan (A. D. 1790), there are 2 or 4 works of the Kegon sect, 60 of the Tendai, 15 of the Sanron, 38 of the Hossō, and 14 of the Shingon. Some of these works are of course not only commentaries of older commentaries, but also treatises and extracts. Among the 60 works of the Tendai sect, Hokke-gi-sho (Commentary of the Saddharmapuṇḍarīka) is mentioned. The name of the author is Umayado, better known by his posthumous name Shi-toku-tai-shi, the Prince Imperial of his aunt, the 36-th reigning Empress Sui-ko (A. D. 593 — 628). He wrote a commentary each on three Sūtras, namely, Ḡrīmālādevīsīmhanada (№ 59), Vimalakīrtinirdeṣa (№ 146) and Saddharmapuṇḍarīka (№ 134), from A. D. 609 till 615. He composed his works in pure Chinese, so that even a Chinese priest named Ming-khung (Myō-kū) of the Tang (Tō) dynasty made a commentary on his first work. The Prince died in his 49 th year (A. D. 622), and he was the first promulgator of Buddhism and Confucianism in Japan.

So far for the Chinese translations and commentaries. Now in conclusion, I wish to express my grateful feelings for the possessors of the MSS. already alluded to, who have so freely allowed me that I could have used them for some time, and equally for my partaker Professor Kern, through whose perseverance only this text has been published for the first time. Moreover I do not wish to omit to thank for the editor, whose agreement has very much encouraged me to forward my own copy for the press.

Bunyii Nanjio.

Tōkyo, 30 th June 1910.

Additional note.

To supplement the foregoing Preface I have to add an account of the use of material at my disposal, which, owing to the extreme liberality of the lamented Mr. N. Th. Petrovskij, I have been in the occasion to examine. That material consisted of remnants of a text of the Saddharmapūṇḍarīka discovered in Kashgar, namely an incomplete manuscript containing about $\frac{2}{5}$ of the whole text, and further various fragments from different MSS. of the same work. Unfortunately these fragments added but very little to the missing parts of the incomplete great manuscript, yet they were valuable in so far as they appeared to represent an identical text barring some insignificant differences, partly clerical errors.

I know from Prof. Lüders in Berlin and Prof. Leumann in Strasburg that a certain number of other fragments of the Saddharmapūṇḍarīka, found in Kashgar, are in other hands, especially of Prof. Hoernle in Oxford. One specimen shown to me appeared to be a leaf wanting in one of the fragments in the collection of Petrovskij; other specimens, however, showed other readings, so that it is quite possible that in Kashgar there was more than one version. Whatever may be brought to light by further investigations, the matter at my disposal I can not consider but to represent one class of MSS., the readings of which I denote by O.

The Kashgar text known to me is highly remarkable. It stands wholly apart from the texts in the Nepalese MSS. and so far as a superficial knowledge of some parts of the Chinese versions permits me to judge, likewise from the latter. It is much more prolix, and in the metrical parts the verses often follow in a different order, but the most striking difference is the language of the prose parts of the text. In that language, in general much resembling that of the Mahāvastu, but without the corruptness of the latter, the number of Prākṛisms and wrongly sanskritized expressions, is incomparably greater than in the Nepalese MSS. In order to give an idea of that peculiarity I here subjoin a list of terms in the first column with the corresponding of the Nepalese texts in the second.

O.	N.
akilasī	aklāntaḥ
akṣubhya	akṣobhya
acintika (in Gāthā)	acintiya
atiriva	atīva
adāsīt	(Perf.)
adhardik	adhodik
anukampāy	anukampāyāi
Anuruddha (var. r. Aniruddha)	Aniruddha
antamaçaḥ	antaçaḥ
antardhita	antarhita
abhyantarakalpa	antarakalpa
Amitāyu(s)	Amitābha
argata	argata
artha (n. g.)	artha (n. g.)
avarupta	avaropita
avalokayīmsu	avalokayāmāsa
avocuḥ	avocan

açraddadhānīya	açraddheya
açvagarbha	açmagarbha
asthāsīt	(asthāt <i>or</i> Perf.)
ākadḍhana	ākaraṣana
ākandeyuḥ (r. ākadḍeyuḥ)	ākaraṣeyuḥ
ādapana	ādāpana
āptamanaḥ	āttamanaḥ
idam artham	imam (etam) artham
upaniṣṛāya	upaniṣṛitya
uparimā (dik)	ūrdhvā (dik)
ettaka	iyant
— ebhiḥ (Instr. pl.)	— aiḥ
kārapayi(m)su	(kārayāmāsuḥ)
kāṭa, kāḍa	kāla (kṛiṣṇa)
— kṛtvā	— kṛtvāḥ
kevacirotpanna	kiyaccirotpanna
khaṭṭayati	ghaṭṭayati
Gaja-Kāçyapa	Gayā-Kāçyapa
gameṣamāna	gaveṣamāna
gilāna	glāna
gailānya	glānya
jānīte	jānāti
tāṭanā	tāḍanā
tuṣme (<i>also</i> yuṣmākam)	yuṣmākam
tebhiḥ	taiḥ (<i>but in Gāthā</i> tehi)
nirdhāpeti	nirdhāveti
niryādayati	niryātayati
niṣīditvā	niṣadya
pattiyiṣyanti	{ pratiyiṣyanti
	{ <i>and</i> pattiyiṣyanti
parājīnitvā	parājayitvā
parāhanīmsu	parāhananti sma
parimimāṃsayāmi	parimimāṃse
pariyāpuniṣyanti	paryavāpsyanti

parivambhita	parivancita
pariṣad	parṣad
paryāṅkaṃ baddha	paryāṅkaṃ ābhujya
parvatarajan	parvataraja
paçyitvā	drṣtvā
pāramī	pāramitā
pusta	pustaka
praṇāmayitvā	praṇanya (read praṇāmya)
Baḍi	Bali
babhūva (Perf.)	abhūt (Aor.)
balasā	balātkāreṇa
buddhyāpaka	pratibodhaka
buddhyāpana	pratibodhana
bodhisatvotpāda	bodhisattvāvavāda
bhadanta	<i>often for</i> bhagavan
bhāṣati	{ bhāṣate
	{ bhāṣati
bhāṣayinsu	bhāṣante sma
bhikṣma	bhīṣma
bhūyaso mātrayā	bhūyasyā mātrayā
{ bhūyiṣṭhataram	bhūyiṣṭhena
{ bhūyiṣṭham	
mandagailānya	mandaglāna
{ manujña	manojña
{ manojña (<i>less common</i>)	
mahādvipāni	(mahā)dvīpālī
mahārājebhīḥ	mahārājaiḥ
mārīṣa	mārṣa
maitrā	maitrī
°yānika	°yānīya (<i>more usual</i>)
yuşme	yūyam
laya	lava
{ leḍu } <i>both in</i>	loṣṭa
{ leṣṭu } <i>Gāthā</i>	

vāta	vāḍa
vipratyaniya	vipratyanika
viyūha	vyūha
vedayitavyam	veditavyam
vaitulya (<i>along with</i> vaipulya)	vaipulya
Çaradvatīputra (<i>in Ch. I — IV</i>)	Çāriputra
çraddadhāsyanti (<i>but in Gāthā çraddadhiṣyanti</i>)	çraddhāsyanti (<i>but in Gāthā = O.</i>)
çraddahanā	çraddadhānatā
sāntikāt	antikāt
sāntike	antike
stūpāni	stūpāḥ

As to the orthography of the Kashgar text it will suffice to remark that in the correct use of *b* and *v*, as well as of the three sibilants, it excels the Nepalese MSS. In general the distinction of those sounds is the same as in the Bombay editions of Sanskrit texts. A notable exception is *Bārāṇasī* for *Vārāṇasī*, like in Pāli. Worth mentioning is the regular use of the Jihvāmūliya in *duḥkha* and similar cases. Barring in the instance of *Bārāṇasī* we have not scrupled to follow the spelling of the Kashgar text in respect to the aforementioned sounds, without paying regard to the other MSS.

The characteristics, such as described, warrant, in my opinion, the conclusion that, in formal respect, the Kashgar version is more original than the Nepalese texts, and that the more regular Sanskrit of the latter is the outcome of subsequent innovations due to continued revision. It is a quite different question whether the Kashgar version is materially a more faithful copy of the original composition of the Saddharmapuṇḍarīka than the other texts we know of. An attempt at solving this question will only be possible after a comparison of the existing Chinese trans-

lations with the texts of the Nepalese MSS. and with the Kashgar text or maybe texts, a complete edition of which is much to be desired.

Whatever may be the results of further investigations, it can not be doubted that the Kashgar writings precede some centuries the date of the oldest MSS. from Nepal, though we are unable to define the time of those writings with something like precision. Thus much may be observed that the kind of Brāhmī of our Kashgar text exactly resembles the writing of the two pages containing a fragment of the Sanskrit Dharmapada with the translation into the language I B., which have been published by Mr. N. D. Mironov in *Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg*, VI série, pp. 547, ff., in his paper on «*Fragments de manuscrits, rapportés par M. M. Berezovskij de Kuča*¹⁾». It is a matter of course that the fragments even if we knew their date, do not afford a clue to determining the time when the text embodied in them was framed.

On account of the profound difference between the Kashgar version and the other text, chiefly in consequence of its greater prolixity, its various readings have been adduced only at passages where the wording of the phrase was not too different. As to the peculiar forms of words, several of them recurring more than once, the reader is referred to the list given above.

In the metrical parts of the work the reader will repeatedly have occasion to light on inconsistencies which the editors felt obliged to leave untouched. One of those consists in the irregular use of the Visarga. It is sufficiently clear that in the dialect underlying the Gāthās there is no place for the Visarga. This is proved by the fact that instead of the Sanskrit pluralending *āh*, Pāli *ā*, we here and there find *a*. Now such a shortening can not be explained if the original Prākṛtic idiom had not lost Visarga,

1) The Russian title is: Изъ рукописныхъ матеріаловъ экспедиціи М. М. Березовскаго въ Кучу.

which is wanting already in Pāli, and the dialect in question shows the traces of a somewhat later language, for instead of Pāli *o* (Skr. *ah*) in the Nominative case of masculine words a very common ending is *a* or *u*; likewise for Pāli *am*, Skr. *am*; for Skr. and Pāli *e*, in the Locative case singular, and in the Nominative plural masculine of Pronouns, we often find *i*; a form *ahu* for *aham* points in the same direction. The dialect is not only younger than Pāli, but also different in other respects, though it has many traits in common. Whether the original of the prose in the Kashgar text was identical to the idiom of the Gāthās, both being overlaid with a Sanskrit varnish, much more thoroughly in prose, than in the Gāthās, can no more be ascertained. For obvious reasons the verses could not be sanskritized to such an extent as the prose. When reading the verses, especially those in Triṣṭubh and Jagatī, no one will fail to observe that the sanskritized words spoil the metre, since prosodically short vowels remain so throughout before consonant-combinations like *jñ*, *st*, *sth*, etc. It can not be admitted for a moment that in any language, in verses regulated by quantity, short syllables are unaffected by such combinations. We have, of course, no right to change texts, which, though formally not original, have been fixed by authoritative revisers of a sacred book, but we may apply the required correction mentally. It is perhaps not superfluous to add that, with few exceptions, the versification is good, and that the Triṣṭubh and Jagatī stanzas are of a more ancient type than is found in mediaeval Sanskrit works. Regularly there is a secondary pause after the fourth or fifth foot, just as in Vaidic prosody; before the pause a short syllable has the value of a long one, in which case we find in the MSS. the quantity often marked by writing e. g. *co* or *cā* for *ca*, but not always. This rule is unknown to Piṅgala¹), a sufficient proof, in my opinion, that the manual under his name is not old.

1) See A. Weber, *Indische Studien*. VIII, p. 371, ff.

The Saddharmapuṇḍarīka is a composition bearing the traces of having been compiled from more than one source. This circumstance, combined with the work of revisers qualified to modify the text agreeably to the particular tenets, or maybe crotchets of their school or sect prevents us to go back to what may be called the very first text of the book. The editors of the present book could do no more but try to give a readable, not decidedly faultive text, leaving it to every reader to consult the copious various readings and choose for himself what he would prefer.

Before finishing this note, it behoves me to pay my hearty thanks to Professor S. d'Oldenburg, for his unwearied efforts to further in every respect my work and for the many marks of kindness I have received from him in the course of years.

H. Kern.

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

Saddharmapundarika. Ms. Petrovskij. End of Chapter III.

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

Saddharmapundarika. Ms. Petrovskij. End of Chapter X.

- सर्वे मया आवित अग्रधर्म ते चैत्र सर्वे परिपाचिता मे⁽¹⁾
 मयि निर्वृते चापिमि सर्वि धीरा इमु धारयिष्यत्ति⁽²⁾ कृ सूत्रमग्रम् ॥ १० ॥
 कल्पान⁽³⁾ कोट्यो बहुभोरचित्त्यैर्न कदाचिरेतादश धर्म श्रूयते ।
 बुद्धान कोटिशत चैव⁽⁵⁾ भोत्ति न च ते पिमं⁽⁶⁾ सूत्र प्रकाशयत्ति ॥ ११ ॥
 तस्माच्छ्रुणित्वा⁽⁷⁾ इदमेवत्रपं परिकीर्तितं धर्मु⁽⁹⁾ स्वयं स्वयंभुवा ।
 आरागयित्वा⁽¹⁰⁾ च पुनः पुनश्चिमं प्रकाशयेत्सूत्र ममेकं निर्वृते⁽¹¹⁾ ॥ १२ ॥
- ॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये सदापरिभूतपरिवर्तो नामैकोनविंशतितमः ॥

-
- 1) तानि मे Ca. ता ये Cb.
 2) कृ K. क्ति the rest.
 3) कोट्यो A. W. कोटी B. Ca. Cb. K.
 4) धर्मु K.
 5) बुद्धाना यो कोटिशत क्ति B. शता क्ति Ca. Cb. बुद्धान पि कोटिशतान K.
 6) न च ताविमं A. B. Ca. Cb. K. न च ते पितं W.
 7) य K.
 8) म Ca. Cb.
 9) Left out in Cb.
 10) आधार Cb. read आराध.
 11) MSS. have त इति ॥
 12) आर्य (for इति श्री) K.
 13) एकोन left out in Cb.
-

XX.

अथ खलु यानि तानि साकृन्नलोकधातुपरमाणुरजःसमानि बोधिसत्त्वकोटीनयुत-
 शतसकृन्नाणि पृथिवीविवरेभ्यो निष्क्रान्तानि तानि सर्वाणि⁽²⁾ भगवतो ऽभिमुखमञ्जलिं
 प्रगृह्य भगवत्समेतद्वचुः । वयं भगवन्निमं धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सर्वबुद्धने-
 5 त्रेषु यानि यानि⁽³⁾ भगवतो बुद्धनेत्राणि यत्र यत्र भगवान्परिनिर्वृतो भविष्यति तत्र तत्र
 संप्रकाशयिष्यामः । अर्थिनो वयं भगवन्नेनैवमुदारेण धर्मपर्यायेण धारणाय वाचनाय
 देशनाय⁽⁴⁾ संप्रकाशनाय वा लिखनाय⁽⁵⁾ ॥

अथ खलु मञ्जुश्रीप्रमुखानि बहूनि⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसकृन्नाणि यान्यस्यां
 सकायां⁽⁸⁾ लोकधातौ वास्तव्यानि⁽⁹⁾ भित्तुभित्तुण्युपासकोपासिकादेवनागपत्तगन्धर्वासुरग-
 10 रुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्या बह्वश्च गङ्गानदीवालिकोपमा⁽¹¹⁾ बोधिसत्त्वा सकासत्त्वा
 भगवत्समेतद्वचुः । वयमपि भगवन्निमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयिष्यामस्तथागतस्य परिनिर्वृ-

1) साकृन्निक A. W. साकृन्न B. Ca. K. त्रिसाकृन्न Cb.

2) सर्वाणि तानि B. Ca. Cb.

3) *Left out in K.

4) A. K. W. add वा.

5) A. W. add वा.

6) Left out in Ca.

7) कोटी left out in B.

8) अन्यस्मिं सहे B.

9) सनौ A. वसन्ति B. W. वास्तव्यानि Cb. K.

10) काः B.

11) लुः B.

12) Rather कासमा.

तस्यादृष्टेनात्मभावेन भगवन्नरोक्ते स्थिता घोषं संश्रावयिष्यामो जनवरोपितकुशलमू-
लानां च सत्त्वानां कुशलमूलान्यवरोपयिष्यामः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां⁽²⁾ तेषां पौर्विकाणां⁽³⁾ बोधिसत्त्वानां महामत्त्वानां
गणिनां⁽⁴⁾ महार्गाणानां⁽⁴⁾ गणाचार्याणामेकं⁽⁵⁾ प्रमुखं त्रिंशष्टचारित्रं नाम बोधिसत्त्वं महामत्त्वं
गणिनं⁽⁶⁾ महार्गाणिनं⁽⁶⁾ गणाचार्याणामहयामासं⁽⁷⁾ । साधु साधु त्रिंशष्टचारित्रं । एवं युष्माभिः 5
करणीयमस्य धर्मपर्यायस्थार्थं । यूपं तद्यागतेन परिपाचिताः ॥

अथ खलु भगवाञ्जशाक्यमुनिस्तथागतः स च भगवान्प्रभूतरत्नस्तथागतो ऽर्कन्सम्य-
कसंबुद्धः⁽⁸⁾ परिनिर्वृतः स्तूपमध्ये सिंहासनोपविष्टौ⁽⁹⁾ द्वावपि स्मितं प्राडुस्क्रुतौ⁽¹⁰⁾ मुख-
त्रिवरात्तराभ्यां च त्रिंशेन्द्रियं निर्णामयतः । ताभ्यां च⁽¹¹⁾ त्रिंशेन्द्रियाभ्यां यावद्ब्रह्मलोकम-
नुप्राप्तस्तथाभ्यां च⁽¹¹⁾ त्रिंशेन्द्रियाभ्यां बहूनि रश्मिकोटीनयुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति 10
स्म । तामु च रश्मिष्वेकैकस्या रश्मेर्बहूनि⁽¹²⁾ बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणि निश्चरुः
सुवर्णवर्णैः कपिर्द्धात्रिंशद्भिर्मातृपुरुषलक्षणैः समन्वागताः पद्मगर्भे सिंहासने निषणाः ।
ते च बोधिसत्त्वा दिग्विदिन्तु लोकधातुशतसहस्रेषु⁽¹³⁾ विमृताः सर्वासु दिग्विदित्वत्तरोक्ते

-
- 1) स्यादृश्येना Cb. स्येदृश्येना K.
 - 2) तस्यां वेलायां left out in A. K. W.
 - 3) पूर्व Cb. K.
 - 4) णी A. B. W.
 - 5) वं A. W.
 - 6) गणिनां A. B. W. गणिनं (first) left out in K.
 - 7) यते स्म B.
 - 8) Left out in A. W.
 - 9) ष्टौ A. W. ष्टः | B. Cb. K.
 - 10) र्वतः A. W. रूतः B. Cb. र्वतः K.
 - 11) Left out in K.
 - 12) बहु A. W.
 - 13) विनिश्चिताः K. should be विनिःमृता.

स्थिता धर्मं देशयामासुः । यद्यैव भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो त्रिक्ले-
न्द्रियेणाहिंप्रातिकार्यं करोति प्रभूतरत्नञ्च तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तथैव ते ⁽¹⁾सर्वं
तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा ये ते ऽन्यलोकधातुकोटीनपुत्रशतसङ्घेभ्यो ऽभ्यागता
रत्नवृत्तमूलेषु पृथक्पृथक्⁽²⁾किसंकासनोपविष्टा त्रिक्लेन्द्रियेणाहिंप्रातिकार्यं कुर्वन्ति ॥

- 5 अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्ते च सर्वे तथागता
अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धास्तमृच्चभिसंस्कारं परिपूर्णं वर्षशतसङ्घं कृतवन्तः । अथ खलु वर्ष-
शतसङ्घस्यत्याययेन⁽⁵⁾ ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धास्तानि त्रिक्लेन्द्रियाणि पुनरेवो-
पसंस्कृत्यैकस्मिन्नेव तपालवमच्छते समकालं सर्वैर्महासिंहोत्कासनशब्दः कृत एकश्चाच्छ-
टासंघातशब्दः⁽⁶⁾ कृतस्तेन च महोत्कासनशब्देन⁽⁸⁾ महास्फोटोटासंघातशब्देन⁽⁹⁾ यावन्ति दशसु
10 दिनु⁽¹⁰⁾ बुद्धतेत्रकोटीनपुत्रशतसङ्घाणि तानि सर्वाण्यक्राम्पितान्यभूवन्प्रकम्पितानि संप्र-
काम्पितानि चलितानि प्रचलितानि संप्रचलितानि वेधितानि प्रवेधितानि संप्रवेधिता-
नि । तेषु च सर्वेषु⁽¹²⁾ बुद्धतेत्रेषु यावन्तः सर्वसत्त्वा देवनागयत्तगन्धर्वासुरगरूडकिंनरमहोर-
गमनुष्यामनुष्यास्ते ऽपि सर्वे बुद्धानुभावेन तत्रस्था एवमिमां सदां लोकधातुं पश्यन्ति

1) सर्व MSS.

2) पृथक् पृथक् left out in B. Cb.

3) मुनिः प्रभूतरत्नञ्च तथागतो A. W.

4) शत left out in B. Cb. K.

5) भ्यास्त्ययेन Cb.

6) सिंक् added in A. K. W.

7) Left out in Cb.

8) A. Ca. W. add च.

9) Cb. B. add च. We expect महाच्छटा for स्फोटा.

10) K. adds सर्व.

11) आ left out in Cb. K.

12) सर्व B. Ca. Cb. Here the break in O. at an end.

13) एवं इ A. Ca. एव इ B. Cb. एवमि K. W. एव स्वस्वे लोकधातौ (

(1) स्म । तानि च सर्वतथागतकोटीनयुतशतसकृन्नाणि रत्नवृत्तमूलेषु⁽²⁾ पृथक्पृथक्सिंहासनो-
पविष्टानि भगवत्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं⁽³⁾ तं च भगवत्तं प्रभूतरत्नं
तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतं⁽⁴⁾ तस्य महारत्नस्तूपस्य मध्ये सिंहासनोपविष्टं
भगवता शाक्यमुनिना तथागतेन सार्धं निषण्णं ताश्चतस्रः पद्मं⁽⁵⁾ पश्यन्ति स्म⁽⁶⁾ । दृष्ट्वा चाश्च-
र्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता श्रीद्वित्यप्राप्ता अभूवन् । एवं चात्तरोक्ताहोषमश्रौषुः । एष⁽⁷⁾ मार्गा 5
अप्रमेयाण्यसंख्येयानि लोकधातुकोटीनयुतशतसकृन्नाण्यतिक्रम्य सकृन्ना नाम लोकधातु-
स्तस्यां⁽⁸⁾ शाक्यमुनिर्नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । स एतर्हि सद्धर्मपुण्डरीकं नाम
धर्मपर्यायं सूत्रात्तं मन्त्रित्वैपुल्यं⁽⁹⁾ बोधिसत्त्वाववाद् सर्वबुद्धपरिग्रहं बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां
संप्रकाशयति । तं⁽¹¹⁾ पूयमध्याशयेनानुमोदधं⁽¹²⁾ तं च भगवत्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हत्तं सम्य-
क्संबुद्धं⁽¹³⁾ तं च भगवत्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं नमस्कुर्वध्वम्⁽¹⁴⁾ ॥ 10

1) Left out in K. W. O.

2) A. B. Ca. W. leave out षु.

3) A. W. add सिंहासनोपविष्टं.

4) Left out in O.

5) पद्मिषद्: Cb. K.

6) Left out in Cb. K. O.

7) In all MSS.; consistent only is O. because धातु is regularly 3rd masc. gender in it. But it would be easy to read एषा for एष.

8) तत्र O.

9) सूत्रं O.

10) Here वैपुल्यं also in O. instead of वैतुल्यं.

11) K. adds स्म.

12) K. adds च.

13) From तं till संबुद्धं left out in W.

14) Left out in K.

15) K. adds पूजयधं च.

अथ खलु ते सर्वमेतन्ना इमेवंप्रपन्नरोक्षाभिर्घोषं श्रुत्वा तत्रस्था एव नमो भगवते
 शाक्यमुनेये तथागतायार्कते सम्यकसंबुद्धायिति वाचं भाषते स्म⁽²⁾ञ्जलिं प्रगृह्य । विविधाश्च⁽³⁾
 पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छक्लधनपताकविज्ञपत्त्यो येनेयं सक्त्वा⁽⁴⁾लोकधातुस्तेन
 निपात्ति स्म नानाविधानि चाभरणानि पिनहानि क्षारार्धक्षारैर्मणिरत्नान्यपि निपात्ति स्म
 भगवत्तः शाक्यमुनेः प्रभूतरत्नस्य⁽⁶⁾ ⁽⁷⁾च तथागतस्य पूजाकर्मणे⁽⁸⁾ । अस्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य
 धर्मपर्यायस्य । ताश्च पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छक्लधनपताकविज्ञपत्त्यस्तानि
 च क्षारार्धक्षारमणिरत्नानि⁽⁹⁾ निपातनीमां सक्त्वा लोकधातुमागच्छति स्म । तैश्च पुष्पधूप-
 गन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छक्लधनपताकविज्ञपत्तो⁽¹⁰⁾राशिभिर्क्षारार्धक्षारैर्मणिरत्नैश्चायां
 सक्त्वायां लोकधातौ सार्धं तैरन्यैर्लोकधातुकोटोत्पलशतसक्त्वा⁽¹¹⁾रकीभूतैरे⁽¹¹⁾तेषु तथागताः
 10 मनिषणास्तेषु सर्वेषु वैक्षायसे ऽत्तरोत्ते⁽¹²⁾ समत्तान्महापुष्पत्रितानं परिर्सेस्यतमभूत् ॥

अथ खलु भगवांस्तान्त्रिशिष्टचारित्रप्रमुखाब्बाधिसत्त्वान्महासत्त्वानामख्यमासा ।

अचित्त्यप्रभावाः कुलपुत्रास्तथागता अर्कतः सम्यकसंबुद्धाः । बहून्यप्यहं कुलपुत्राः

1) सर्व left out in K. O.

2) लो A. B. लोन् Cb. लोः K. लि W. इति वाचं भाषते स्म left out in O.
 दशनखाञ्जलिं O.

3) धां B. K.

4) यंतोन्येनेयंसक्त्वा A. यंतोन्येनेयं सक्त्वा W. यंतयो येनायं सक्त्वा B. यंतया येन
 सक्त्वा Cb. यत्त्यो येनेयं सक्त्वा K. Very different in O.

5) रा A. रां B. र Cb. रान् K.

6) Left out in B. Cb. K.

7) In W. only.

8) कर्मणे A. K. W. कर्मण B. कर्णे Cb.

9) K. reads क्षारार्धक्षारणि च मणिरत्नानि च.

10) A. adds भी W. adds भि.

11) भूता ये K.

12) सर्वेष्वत्तरोत्ते वैक्षायसे B. Cb. K. O.

13) समत्तान् left out in B. Cb.

कल्पकोटीनयुतशतसहस्राण्यस्य धर्मपर्यायस्य परिन्दनार्थं नानाधर्मप्रमुखिर्बहूनानुशंसान्⁽¹⁾
भाषेयं न चाहं गुणानां पारं गच्छेयमस्य धर्मपर्यायस्य भाषमाणः⁽²⁾ । संक्षेपेण कुलपुत्राः सर्व-
बुद्धधर्माः सर्वबुद्धवृषभितां सर्वबुद्धरक्ष्यं सर्वबुद्धगम्भीरस्थानं मयास्मिन्धर्मपर्याये देशि-
तम् । तस्मात्तर्हि कुलपुत्रा युष्माभिस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सत्कृत्यायं धर्मपर्यायो
धारयितव्यो देशयितव्यो लिखितव्यो वाचयितव्यः प्रकाशयितव्यो भावयितव्यः पूज- 5
यितव्यः । यस्मिंश्च कुलपुत्राः पृथिवीप्रदेशे ज्यं धर्मपर्यायो वाच्येत वा प्रकाशयेत वा
दृश्येत वा लिख्येत वा चिन्त्येत वा भाष्येत वा स्वाध्यायेत वा पुस्तकगतो वा तिष्ठेदा-
रामे वा विकारे वा गृहे वा वने वा नगरे वा वृक्षमूले वा प्रासादे वा लयने वा गुहायां
वा तस्मिन्पृथिवीप्रदेशे तथागतमुद्दिश्य चैत्यं कर्तव्यम् । तत्कस्य कृतोः । सर्वतथागतानां
हि स पृथिवीप्रदेशो बोधिमण्डो वेदितव्यस्तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे सर्वतथागता अर्हन्तः 10
सम्यक्संबुद्धा अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धा इति वेदितव्यं तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे
सर्वतथागतैर्धर्मचक्रं प्रवर्तितं तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे सर्वतथागताः परिनिर्वृता इति वेदि-
तव्यम् ॥⁽¹³⁾

1) Sic O. संसंपर्यायां A. W. K. संशपयायं B. संसापयायां Cb.

2) णाः All but K. O.

3) बुद्ध left out in Cb.

4) ताः Cb. K. तं O.

5) रं (leaving out स्थानं) A.

6) Left out in B.

7) दृश्येत in put in before प्रकाशयेत in Cb. K.

8) भाष्येत A. भाष्येत B. Ca. भाषेद्वा Cb.

9) गृहे is put in after वने in K.

10) Left out in Cb. The following नगरे वा left out in O.

11) सर्वे K. सर्वेभिस्तथागतेभिर्ननुत्तरा सम्यक्संबोधिर्भिसंबुद्धा O.

12) वेदितव्यास्त° and वेदितव्यस्त° the MSS.

13) Left out in Cb. K. वेदितव्याः A. B. Ca. W. We follow O.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

अचित्तिया लोकहितान धर्मता⁽¹⁾ अभिज्ञानस्मि प्रतिष्ठितानाम् ।

ये ऋद्धि⁽²⁾ दर्शन्ति अनन्तचतुषः प्रमोद्यन्तेतिरिक्त सर्वदेहिनाम् ॥ १ ॥

त्रिह्येन्द्रियं प्रापियं सर्वलोकं रश्मोसदृशाणि प्रमुञ्चमानाः ।

5 घाश्रयभूता इह ऋद्धिदर्शिताः ते सवि⁽³⁾ ये प्रस्थित अयबोधौ ॥ २ ॥

उत्कामितं चापि करोन्ति बुद्धा एकादृक्ये च करोन्ति शब्दम् ।

ते विज्ञपेत्ति⁽⁷⁾ इमु सर्वलोकं दशो दिशायां⁽⁸⁾ इम लोकधातुम् ॥ ३ ॥

एतानि चान्यानि च प्रातिहार्यगुणादिदर्शित्ति⁽¹⁰⁾ हितानुकम्पकाः ।

कथं नु ते कर्षित तस्मि काले धारेयु मूत्रं सुगतस्य⁽¹¹⁾ निर्वृते ॥ ४ ॥

10 बहू⁽¹²⁾ पि कल्पान सकृन्नकोट्यो वदेय वर्णा सुगतात्मजानाम् ।

ये धारयिष्यन्ति⁽¹³⁾ सूत्रमर्थं⁽¹⁴⁾ परिनिर्वृते⁽¹⁵⁾ लोकविनायकस्मिन् ॥ ५ ॥

1) हितानुकम्पा धर्मता A. हितानु धर्मता B. Ca. W. हितान धर्मता Cb. K.

A break in O.

2) दर्शन्ति A. W. दर्शति B. Cb. K.

3) वि K.

4) इयम् Cb. K.

5) सार्थ A. प्रार्थि the rest. Our reading conjectural.

6) एक K.

7) येत्ति K. येत्ती the rest.

8) देशो दशायां A. दिशो दशाया B. देशो दशाया Cb. दशो दिशाया K. दसो दिशायां W.

9) र्णा A. W. र्यान् B. Ca. र्याम Cb. र्ये K.

10) दर्शेति A.

11) सुगतेस्मि K.

12) बहू A. B. K. बहू Cb. W.

13) धारयन्ति A.

14) मम Cb.

15) एयं A. B. Ca. K. W. एयम् Cb. Cp. Pāli *aggam*.

न तेष पर्यत्त⁽¹⁾ भवेद्गुणानां आकाशधातौ किं यथा दिशासु ।
 अचिन्तिया तेष गुणा भवन्ति⁽²⁾ ये सूत्र धारेत्ति⁽³⁾ इदं श्रुभं सदा⁽⁴⁾ ॥ ६ ॥
 दृष्टो अहं सर्व इमे च नायका अयं च⁽⁵⁾ यो निर्वृतु लोकनायकः ।
 इमे च सर्वे बहुबोधितत्वाः पर्याश्र चत्वारि अनेन दृष्टाः ॥ ७ ॥
 अहं च आरागितु तेनिकाद्य इमे च आरागित सर्वि नायकाः । 5
 अयं च यो निर्वृतको जिनेन्द्रो ये चापि अन्ये दशसु दिशासु ॥ ८ ॥
 अनागतातीत तथा च बुद्धाः⁽⁶⁾ तिष्ठन्ति⁽⁷⁾ ये चापि दशसु दिशासु ।
 ते सर्वि दृष्टाश्च सुपूजिताश्च भवेयु यो धारयि⁽⁸⁾ सूत्रमेतत्⁽⁹⁾ ॥ ९ ॥
 रक्षस्यज्ञानं पुरुषोत्तमानां⁽¹⁰⁾ यं बोधिमण्डस्मि विचिन्तितासीत्⁽¹¹⁾ ।
 अनुचिन्तयेत्सो पि तु क्षिप्रमेव यो धारयेत्सूत्रमु भूतधर्मम् ॥ १० ॥ 10
 प्रतिभानु तस्यापि भवेदनन्तं यथापि वायुर्न क्विञ्चि सञ्जाति ।
 धर्मं पि चार्थं च निरुक्ति ज्ञानति⁽¹²⁾ यो धारयेत्सूत्रमिदं विशिष्टम्⁽¹³⁾ ॥ ११ ॥

1) तु K.

2) भवेयुः Cb.

3) इमं B. Ca. Cb.

4) धारेत्ति सदा इमं श्रुभं K.

5) सो A. W.

6) बुद्धा ति A. B. K. W. बुद्धाः । ति Cb.

7) यु K.

8) तं Ca.

9) MSS. ज्ञाने.

10) यो A. ये B. Ca. Cb. K. यां W. यं, our reading, Skr. यत्.

11) I. e. तमासीत्.

12) ती A. B. Ca. W. ति Cb. K.

13) वरिष्ठं K.

- अनुसंधि सूत्राणा सदा प्रज्ञानति संघाय⁽¹⁾ यं भाषितुं⁽²⁾ नायकेहि ।
 परिनिर्वृतस्यापि विनायकस्य सूत्राणा⁽³⁾ सो ज्ञानति भूतमर्थम् ॥ १२ ॥
 चन्द्रोपमः सूर्यसमः स⁽⁴⁾ भाति आलोकप्रद्योतकरः स भोति ।
 विचरन्तु सो मेदिनि तेन तेन समादपेता⁽⁵⁾ बहुबोधिसत्त्वान् ॥ १३ ॥
 तस्माद्धि ये पण्डित बोधिसत्त्वाः श्रुत्वा निह⁽⁶⁾ तादृशं श्रानुशंसा ।
 धारयु सूत्रं मम निर्वृतस्य न तेष⁽⁸⁾ बोधीय⁽⁹⁾ भवेत् संशयः⁽¹⁰⁾ ॥ १४ ॥
 ॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये तथागतर्ह्यभिसेंस्कारपरिवर्तो नाम विंश-
 तितमः⁽¹²⁾ ॥

-
- 1) सत्वाय A. Ca. सत्वोय B. सत्वाय Cb. सन्धाय K. सत्काय W.
 - 2) भाषयति K.
 - 3) सूत्रेषु A. K.
 - 4) भो Cb.
 - 5) येमी A. B. यत्ती Ca. येत्ती Cb. W. येती K.
 - 6) हि Ca. हे the rest.
 - 7) शी A.
 - 8) तेस्य A. W. तस्य the others. All wrong.
 - 9) All बोधाय.
 - 10) All य इति ॥
 - 11) आर्य K.
 - 12) वर्तो एकविंशतितमः ॥ Cb.
-

XXI.

अथ खलु भैषज्यराज्ञो⁽¹⁾ बोधिसत्त्वो महासत्त्व उत्यायासनादेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा
 दत्तिपां ज्ञानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽²⁾ भगवत्तमेतद्वो-
 चत् । कियद्भगवन्स कुलपुत्रो वा कुलडुक्किता वा पुण्यं प्रसवेत्⁽⁴⁾ इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्म-
 पर्यायं धारयेत्कायगतं वा पुस्तकगतं वा कृत्वा । एवमुक्ते भगवान्भैषज्यराज्ञं बोधिसत्त्वं 5
 महासत्त्वमेतद्वोचत् । यः कश्चिद्भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलडुक्किता वाशीतिगङ्गानदी-
 वालिकोसमानि तथागतकोटीनयुतशतसरुन्नाणि सत्कुर्याद्भुक्तुर्यान्मानयेत्पूजयेत्तिकं
 मन्यसे भैषज्यराज्ञ कियत्कुलपुत्रो वा कुलडुक्किता वा ततोनिदानं बद्ध पुण्य
 प्रसवेत् । भैषज्यराज्ञो बोधिसत्त्वो महासत्त्वं⁽⁸⁾ श्राक । बद्ध भगवन्बद्ध सुगत । भगवानाह ।
 श्रारोचयामि ते भैषज्यराज्ञ प्रतिवेद्यामि । यः कश्चिद्भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलडुक्किता 10
 वास्मात्सद्धर्मपुण्डरीकाद्धर्मपर्यायादत्तश एकामपि चतुष्पदीगाथां धारयेद्वाचयेत्पर्यवाप्नुया-
 त्प्रतिपत्त्या⁽⁹⁾ च संपादयेदतः स भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलडुक्किता वा ततोनिदानं बद्धतरं
 पुण्यं प्रसवेत्⁽¹⁰⁾ ॥

- 1) A. adds नाम.
- 2) All प्रणाम्य.
- 3) कियत्तं भ Cb. K. More original.
- 4) प्रसूयते । य Ca. प्रसवति । य Cb.
- 5) लु Cb.
- 6) बद्ध instead of तथागत in Cb.
- 7) सत्कृत्यकुर्या K.
- 8) In A. W. only.
- 9) वा A. K. W.
- 10) प्रसूयते B. Ca.

घथ खलु भेषजरात्रो बोधिसत्त्वो मन्दासहस्रस्तस्यां वेलायां भगवत्तमेतद्वोचत् ।
 दास्यामि वयं भगवन्स्तेषां कुलपुत्राणां कुलडुहितृणां वा येषामयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मप-
 र्यायः कायगतो वा स्यात्पुस्तकगतो वा रत्नावरणगुप्तये धारणीमल्लपदानि । तद्यथा ।
 अन्ये मन्ये⁽⁸⁾ मनं⁽⁴⁾ मनने चित्ते चरिते समे समिता विशन्ति मुक्ते मुक्ततमे⁽⁷⁾ समे अविषमे⁽³⁾
 5 समे⁽⁹⁾ ज्ञये⁽¹⁰⁾ ज्ञये⁽¹¹⁾ अज्ञिणे⁽¹²⁾ शन्ति समिते⁽¹³⁾ धारणिं⁽¹⁴⁾ आलोकभाषे⁽¹⁵⁾ प्रत्यवेत्तणि⁽¹⁶⁾⁽¹⁷⁾
 अभ्यन्तरनिविष्टे⁽¹⁸⁾ अभ्यन्तरपरिश्रुद्धिं⁽¹⁹⁾ मुत्कुले⁽²⁰⁾ मुत्कुले⁽²⁰⁾ अरडे परडे सुकाङ्क्षिं⁽²¹⁾ असमसमे बुद्ध-

1) वा A. K. W. च B. Ca. Cb.

2) वा आर K.

3) A. W. add अरौ परौ अ; Cp. the list in Engl. transl. p. 371.

4) षो K.

5) ते K.

6) सा Ca.

7) ये A. W.

8) स A. B. Cb. K. W. ष Ca.

9) Left out in Cb.

10) ते A. W.

11) Left out in Ca.

12) सा Ca. Cb.

13) सनी Ca. समि Cb. शमि K.

14) षो A.

15) काभसे B. K. कावभाषे Cb.

16) निपिभि Ca. निवित Cb. निपिर्ह K.

17) A. W. add चिचिर्ह.

8) तरशिशिष्ट B. तरविसिष्ट Ca. तरप्रनिविष्टे W.

19) तरपरिश्रुद्धौ B. तरविसुद्धौ Ca. पारश्रुद्धे Cb. परिश्रुद्धे K.

20) त्क् B. क्कु K.

21) ङ्को Ca. ङ्के Cb. शुकात्ती K.

दिलोक्ति⁽¹⁾ धर्मपरीक्षिते संघनिर्घोषणि निर्घोषि⁽²⁾ भयभयविशोधनि⁽³⁾ मन्त्रे मन्त्रात्पते⁽⁴⁾ रूते
 रूतकौशल्ये घत्ते⁽⁵⁾ अन्त्ययनताये वक्कुले वलोड⁽⁶⁾ अमन्थनताये स्वाहा⁽⁸⁾ । इमानि भगवन्म-
 त्तधारणीपदानि द्वाषष्टिभिर्गङ्गानदीवालिकासमेर्बुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितानि । ते सर्वे बुद्धा
 भगवत्तस्तेन दुग्धाः स्युर्य एवंत्रपान्धर्मभाणकानिचंद्रपान्सूत्रात्तधारकानतिक्रामेत् ॥

अथ खलु भगवान्भैषज्यराज्ञाय बोधिसत्त्वाय मरुसत्त्वाय⁽¹²⁾ साधुकारमदात् । साधु साधु 5
 भैषज्यराज्ञ⁽¹³⁾ सत्त्वानामर्थः कृत्वा धारणीपदानि भाषितानि सत्त्वानामनुकम्पामुपादाय⁽¹⁴⁾ । रत्ना-
 वरणगुप्तिः⁽¹⁵⁾ कृता ॥

अथ खलु प्रदानपूर्वे बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो भगवत्तमेतद्वोचन् । अरुमपि भगवन्ने-
 चंद्रपाणां⁽¹⁶⁾ धर्मभाणकानामथाय धारणीपदानि दास्यामि⁽¹⁷⁾ यत्तेषामेचंद्रपाणां धर्मभाणकानां

- 1) रि A. W.
- 2) णी A. B. णि K. ति W.
- 3) नी B. Ca. K. W.
- 4) तरे Cb.
- 5) य left out in Ca.
- 6) A. adds वल्लोक.
- 7) न left out in Ca. while K. reads वन.
- 8) left out in A. Cb. W.
- 9) मन्त्र left out in Cb. K.
- 10) कास B. Ca. Cb. K. कोप A. W.
- 11) K. reads एवंद्रपाणां धर्मभाणकानामेवद्रपां.
- 12) Left out in K.
- 13) K. adds बहूनात्ते भैषज्यराज्ञ.
- 14) कम्पायै A. Ca. W.
- 15) गुप्तिं कृत्वा A. W. गुप्तिः कृता B. Cb. K.
- 16) कृतोर् (for अर्थाय) K.
- 17) वस्ते K.

न कश्चिद्वतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं⁽¹⁾ लप्स्यते⁽²⁾ । तद्यथा पत्नो वा राजसो वा पूतनो वा कृत्यो वा कुम्भाण्डो वा प्रेतो वावतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं⁽³⁾ न⁽⁴⁾ लप्स्यत इति । अथ खलु प्रदानप्रूरो बोधिसत्त्वो मन्दासहस्रस्तस्यां वेलायामिमानि धारणीमन्त्रपदानि भाषते स्म । तद्यथा । इत्थे मन्दासहस्रे उक्ते⁽⁶⁾ तुक्ते⁽⁷⁾ मुक्ते⁽⁸⁾ अडे⁽⁹⁾ अडावति नृत्ये⁽¹⁰⁾ नृत्यावति⁽¹¹⁾ इट्टिनि⁽¹²⁾ चिट्टिनि⁽¹³⁾⁽¹⁴⁾ चिट्टिनि⁽¹⁵⁾ नृत्यावति⁽¹⁶⁾ स्वाहा । इमानि भगवन्धारणीपदानि गङ्गानदीवालिकासमैस्तथागतेरुर्द्धिः सम्यक्संबुद्धेर्भाषितान्यनुमोदितानि च । ते सर्वे तथागतास्तेन हुग्धाः स्युर्धस्तानेवंद्रपान्धर्मभाषाकानतिक्रमेत् ॥

अथ खलु वैश्रवणो मन्दासहस्रे भगवत्समेतदवोचत् । अरुमपि भगवन्धारणीपदानि

- 1) गवेषी अवतारं न in Cb. only. न must be left out.
- 2) ति B. K.
- 3) अवतारं left out in Cb.
- 4) न left out in B.
- 5) मन्त्र in Cb. only, while धारणी is left out in Cb.
- 6) उक्ते A.
- 7) मुक्ते W. तुक्ते A. left out in B. Cb. K.
- 8) मक्थे A.
- 9) अडा A. अत Cb.
- 10) नृत्ये A. B. K. left out in Cb.
- 11) तिटा B. नृत्य Cb. नृत्या K.
- 12) टि B. ट्ट Cb.
- 13) चिट्टिनि Cb. निट्टिनि K. Cb. adds निट्टिनि.
- 14) त्थे Ca. Cb. थ्य A.
- 15) थ्या A.
- 16) In Cb. only. Cp. the lists in Engl. translation p. 372.
- 17) Cb. adds तानि.
- 18) लु Cb.
- 19) MSS. have स्युः ता.

भाषिष्ये तेषां धर्मभाषाकानां कृताय सुखायानुकम्पयै रत्नावरणगुप्तये । तद्यथा । अट्टे⁽²⁾ तट्टे
नट्टे⁽³⁾ वनट्टे⁽⁴⁾ अनडे⁽⁵⁾ नाडि⁽⁶⁾ कुनाडि⁽⁷⁾ स्वाहा । एभिर्भगवन्धारणीपदैस्तेषां धर्मभाषाकानां
पुद्गलानां⁽⁸⁾ रत्नां करोमि योन्ननशताच्चाहं तेषां कुलपुत्राणां कलडुकृतृणां चैवंत्रपाणां⁽⁹⁾
सूत्राक्षधारकाणां⁽¹⁰⁾ रत्ना कृता भविष्यति स्वस्त्ययनं कृतं भविष्यति ॥

अथ खलु विद्वच्छको महाराज्ञो तस्यामेव पर्षदि सैन्यपतितो भूत्सन्निषमश्च 5
कुम्भाण्डकोटीनयतशतसहस्रैः परिवृतः पुरस्कृतः । स उत्थायासनदेकांसमुत्तरासङ्गं⁽¹¹⁾
येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽¹²⁾ भगवन्तमेतद्वोचत् । अहमपि भगवन्धारणीपदानि⁽¹³⁾ भा-
षिष्ये ब्रह्मन्नकृताय⁽¹⁴⁾ तेषां च तथात्रपाणां⁽¹⁴⁾ धर्मभाषाकानामेवंत्रपाणां⁽¹⁵⁾ सूत्राक्षधारकाणां⁽¹⁵⁾
रत्नावरणगुप्तये धारणीमल्लपदानि । तद्यथा । अग्रेण गणे गौरि⁽¹⁶⁾ गन्धारि चण्डालि मात-

- 1) सुखाय in B. Cb. only.
- 2) Left out in B. Cb. K.
- 3) Left out in B. Cb.
- 4) Left out in B.
- 5) अत्रे A. अनत्रो Cb.
- 6) नात्रि A.
- 7) निकुरति Cb. कुनाडि K.
- 8) In Cb. only.
- 9) चै B. Cb. वै the rest.
- 10) K adds भित्तूणां धर्मभाषाकानां.
- 11) एकांसं कृत्वा left out in K. A. W.
- 12) MSS. प्रणम्य.
- 13) In Cb. only.
- 14) In B. Cb. added पुद्गलानां.
- 15) एवंत्रपाणां सूत्राक्षधारकाणां left out in Cb.
- 16) गो W.

ङ्गि पुक्कसि⁽¹⁾ मंकुले⁽²⁾ ब्रूमलि⁽³⁾ सिंसि⁽⁴⁾ स्वाक्का । इमानि तानि भगवन्धारणीमन्त्रपदानि
यानि द्वाचत्वारिंशद्भिर्बुद्धकोटोभिर्भाषितानि । ते सर्वे तेन द्रुग्धाः स्युर्यस्तानेवंद्रुग्धाधर्म-
भाषाकानतिक्रमेत ॥

अथ खलु लम्बा १ च नाम रान्त्तसी विलम्बा २ च नाम रान्त्तसी कूट्दत्ती ३ च नाम
५ रान्त्तसी पुष्पदत्ती ४ च नाम रान्त्तसी मकुट्दत्ती ५ च नाम रान्त्तसी केशिनो ६ च नाम
रान्त्तस्यचल्ला⁽⁹⁾ ७ च नाम रान्त्तसी⁽¹⁰⁾ मालाधारी ८ च नाम रान्त्तसी कुत्ती ९ च नाम रान्त्तसी
सर्वसञ्ज्ञोक्ती⁽¹¹⁾ १० च नाम रान्त्तसी⁽¹²⁾ कुरीतो ११ च नाम रान्त्तसी⁽¹³⁾ सपुत्रपरिवारा एताः
सर्वा रान्त्तस्यो येन भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य सर्वास्ता रान्त्तस्य एकस्वरेण भगव-
न्मतेदवोचन् । वयमपि भगवंस्तेषामेवंद्रुग्धाणां सूत्रान्तधारकाणां धर्मभाषाकानां⁽¹⁴⁾ रान्त्तार-
१० णागुप्तिं कारिष्यामः स्वस्त्ययनं च कारिष्यामो यथा तेषां धर्मभाषाकानां न कश्चिद्वतार-
प्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं लप्स्यतीति ॥

1) पोक्कसि A. पुक्कशि Ca. पोक्सि W.

2) जंगुलि Cb.

3) ब्रूमल A. ब्रूमणा Cb.

4) सि Cb. left out in B. Ca. K.

5) मन्त्र in A. Ca. only.

6) यानि द्वा left out in K. द्वा left out in Cb.

7) A. W. add प्रलम्बा च नाम रान्त्तसी.

8) मकुट्दत्ती A. मकुट्चण्डी W.

9) सी अचल्ला A. सी अचलना Cb.

10) A. W. add अचल्ला च नाम रान्त्तसी.

11) सञ्ज्ञोक्ती Cb. सत्त्वज्ञोक्ती K. Cp. Engl. translation p. 374.

12) रि A.

13) सक्कल Cb.

14) In Cb. K. only.

15) In A. W. only. .

अथ खलु ताः सर्वा रातस्य एकस्वरेण समे⁽¹⁾ संगत्या भगवत इमानि धारणीमन्त्र-
 पदानि प्रपच्छन्ति स्म । तद्यथा । इति मे⁽²⁾ इति मे इति मे इति मे इति मे⁽³⁾ निमे निमे निमे
 निमे निमे⁽⁴⁾ रुके⁽²⁾ रुके रुके रुके रुके⁽⁵⁾ । स्तुके⁽²⁾ स्तुके स्तुके स्तुके स्तुके⁽⁶⁾ स्वाहा । इमे⁽⁷⁾
 शोषं समाहूय मा कश्चिद्रोही⁽⁸⁾ भवतु धर्मभाणकानां यत्नो वा रातसो वा प्रेतो वा पिशा-
 चो वा पूतनो वा कृत्यो वा वेताडो वा कुम्भाण्डो वा स्तब्धो वोमारको वोस्तारको वा- 5
 पस्मारको वा यत्कृत्यो वामनुष्यकृत्यो वा मनुष्यकृत्यो वा एकाहिको वा द्वैतीयको
 वा त्रैतीयको वा चतुर्थको⁽¹⁹⁾ वा नित्यस्वरो वा विषमस्वरो वात्तशः स्वप्नात्तरगतस्यापि

1) समे Cb. K. सम A. B.

2) B. adds here ह्य instead of repeating the same words four times.

3) A. reads ह्य for the last इति मे K. adds here ॥ ५ ॥ so in the follow-
 ing tree similar cases.

4) A. reads ह्य for the last निमे । But Cb. leaves out the latter three
 निमे altogether.

5) A. adds here ह्य.

6) A. adds here ह्य ॥ Cb. reads हस्ते five times instead of स्तुके.

7) इमे A. Cb. K. W. इद् B.

8) MSS. रागी.

9) पूटो W. पुतनो A.

10) वेतात्रा A. भूनो Cb. वेताडो K.

11) स्तब्धो K. left out in B. Cb.

12) तारको Cb. left out in K.

13) स्तारको W. वा ओस्तार B. वा स्तथो Cb. वा ओस्तारको K.

14) रको A. W. रपं B. रत्रपो Cb. रत्रप K.

15) तो Cb. K. in which मनुष्य is put in before अमनुष्य.

16) एकाहिको Cb. K. वासुरकृत्यो the rest.

17) यको B. Cb. K. यकृतो W. कृत्यो A.

18) यको B. Cb. K. यकृतो W. त्रै° left out in A.

19) र्थिको K. थकृतो A. W.

20) विषमस्वरो वा in Cb. only.

स्त्रीद्वयाणि वा पुरुषद्वयाणि वा दारकद्वयाणि वा दारिकाद्वयाणि वा विक्रेठां⁽¹⁾ कुर्युर्नेदं
स्थानं विद्यते ॥

अथ खलु ता रानस्य एकस्वरेण समं संगीत्या भगवत्तमाभिर्गाथाभिरुध्यभापत्त⁽²⁾ ॥

सप्तधास्य स्फुटेन्मूर्धा⁽³⁾ अर्जकस्येव मञ्जरी ।

5 य इमं मन्त्रं श्रुत्वा वै⁽⁴⁾ अतिक्रमेद्धर्मभाषाकम् ॥ १ ॥

या गतिर्मातृघातीनां पितृघातीनां च या गतिः ।

तां गतिं प्रतिगच्छेद्यो⁽⁵⁾ धर्मभाषाकमतिक्रमेत् ॥ २ ॥

या गतिस्तिन्नपोडानां तिलकूटानां च या गतिः ।

तां गतिं प्रतिगच्छेद्यो⁽⁷⁾ धर्मभाषाकमतिक्रमेत् ॥ ३ ॥

10 या गतिस्तुलकूटानां मानकूटानां च या गतिः ।

तां गतिं प्रतिगच्छेद्यो⁽¹⁰⁾ धर्मभाषाकमतिक्रमेत् ॥ ४ ॥

एवमुक्त्वा ताः कुत्सिप्रमुखा रानस्यो भगवत्तमेतद्ब्रुवुः । वयमपि⁽¹¹⁾ भगवंस्तेषामिवेन्द्र-
पाणां धर्मभाषाकानां रत्नां करिष्यामः स्वस्त्ययनं दण्डपरिकारं विषद्वेषणं⁽¹²⁾ करिष्याम
इति । एवमुक्ते भगवांस्ता रानस्य एतदबोचत् । साधु साधु भगिन्यो यद्भूयं तेषां धर्मभा-

1) कुर्युर्नेदं A. W. कुर्युर्नैतत् B. कुर्याल्लिन Cb. कुर्यान्नेतं K.

५) षत्तं स्म B. Cb. K.

३) स्फुटोत्तमूर्धाम् A. W. स्फुटा मूर्धाम् B. क्लेले मूर्धाम् अ Cb. स्फुटोत्तमूर्धाम् K.

4) य इमां मंत्रपदां श्रुत्वा वै A. वै B. Cb. W. य इममन्त्रं श्रुत्वा वै K.

5) का B.

6) च्छेया यो A. B. K. W. च्छेत् यो यं Cb.

7) च्छेया यो in all MSS.

8) कर्म Ca. कात्स Cb.

9) In Cb. only.

10) च्छेया यो A. Cb. K. W. च्छेयो Ca. च्छेय यो B.

11) Cb. adds भदंत.

12) विषद्वेषणं A. Ca. K. W. विषणाषणं Cb.

णकानां रत्नावरणगुणितं करिष्यध्वे ये⁽¹⁾ अस्य धर्मपर्यायस्यात्तशो नामधेयमात्रमपि धार-
यिष्यन्ति । कः पुनर्वाद्ये य इमं धर्मपर्यायं सकलसमाप्तं धारयिष्यन्ति पुस्तकगतं वा सत्कुयुः⁽²⁾ सत्कुयुः⁽³⁾
पुष्पधूपगन्धमाल्याविलेपनचूर्णाद्यावरचक्रक्षत्रधनपताकावैजयन्तीभिस्तैलप्रदीपैर्वा घृतप्रदीपै-
र्वा⁽⁵⁾ गन्धतैलप्रदीपैर्वा⁽⁵⁾ चम्पकतैलप्रदीपैर्वा⁽⁶⁾ वार्षिकतैलप्रदीपैर्वोत्पलतैलप्रदीपैर्वा सुम-
नातैलप्रदीपैर्वेदशैर्बहुविधैः पूजाविधानशतसङ्घैः सत्करिष्यन्ति गुरुकरिष्यन्ति⁽⁸⁾ ते 5
वया कुन्ति सपरिवारया रत्नितव्याः ॥

अस्मिन्बलु पुनर्धारणीपरिवर्ते निर्दिश्यमानं अष्टाषष्टीनां प्राणसङ्ख्याणामनुत्प-
त्तिकधर्मज्ञानप्रतिलामो⁽⁹⁾ भूत् ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये धारणीपरिवर्ते नामैकविंशतिमः ॥

1) यो Cb.

2) Ca. B. add कृत्वा.

3) सत्कुर्यात् Cb.

4) वैजयन्ती in A. W. only.

5) Left out in Cb.

6) Left out in B.

7) विधान left out in B. Ca. K.

8) सत्कुर्याद्गुरुकुर्यात् B. Ca. adds मानयेत्पूजयेत् K. reads सत्कुर्याद्गुरुकुर्यात्.

9) लाभो A. W. लब्धो B. Cb. लम्भो Ca. K.

10) आर्य (for इति श्री) K.

11) नाम द्वा Cb.

XXII.

अथ खलु ननत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञा बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो भगवत्समेतदवोचत् ।
 केन कारणेन भगवन्भैषज्यराजो बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो ऽस्यां सत्कायां लीकधातौ प्रविचर-
 ति बहूनि चास्य भगवन्डुष्करकोटोनयुतशतमरुत्पाणि संदृश्यन्ते⁽¹⁾ । तत्साधु भगवान्देशयतु
 5 तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भैषज्यराजस्य बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्य यत्किंचिच्चर्याप्रदेश-
 मात्रं यच्छ्रुत्वा देवनागयत्तगन्धर्वासुरगर्भुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यास्तदन्यलोकधात्वा-
 गताश्च बोधिसत्त्वा म्हासत्त्वा इमं च म्हात्मावकाः श्रुत्वा सर्वे प्रीतास्तुष्टा उदया आत्तम-
 नसो भवेयुरिति ॥

अथ खलु भगवान्ननत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्याध्येषणां
 10 विदित्वा तस्यां वेलायां ननत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं बोधिसत्त्वं म्हासत्त्वमेतदवोचत् । भूतपूर्वं
 कुलपुत्रातीते ऽध्वनि गङ्गानदीवालिकासमेः कल्पैर्यदासत्तिन कालेन तेन समयेन चन्द्रसू-
 र्यविमलप्रभासश्चीर्नाम⁽²⁾ तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उद्पादि विद्याचरणासंपन्नः
 सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ।
 तस्य खलु पुनर्ननत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ भगवत्श्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्चियस्तथागतस्या-
 15 र्कतः सम्यक्संबुद्धस्याशोतिकोत्थो बोधिसत्त्वानां म्हासत्त्वानां म्हासंनिपातो ऽभूद्भ्रासत्-

1) Ob. adds स्म.

2) लुकोप B. लुकास Ob.

3) विमल is put in between चन्द्र and सूर्य throughout this Chapter in A. W.

4) तिः Ca. K.

5) पतितो MSS.

तंगङ्गानदीवालिकासमाश्रास्य⁽¹⁾ श्रावकसंनिपातो⁽³⁾ ऽभूत् । अथगतमातृधामं च तत्प्रवचन-
 मभूदपगतनिरयतिर्षग्योनिप्रेतामुरकायं समं रमणीयं पाणितलजातं च⁽⁴⁾ तद्दुद्धत्तेत्रमभूद्दि-
 व्यवैडूर्यमयभूमिभागं रत्नचन्दनवृत्तसमलंकृतं च⁽⁴⁾ रत्नशालसमीरितं⁽⁵⁾ चावसक्तपट्टदामाभिप्र-
 लम्बितं च रत्नगन्धघटिकानिर्धूपितं च । सर्वेषु च रत्नवृत्तमूलेष्विषुतेपमानमात्रे⁽⁷⁾ रत्न-
 व्योमकानि संस्थितान्यभूवन्सर्वेषु च रत्नव्योमकमूर्धेषु कोटो⁽⁸⁾ शतं देवपुत्राणां तूर्यताडाव- 5
 चरसंगीतिसंप्रभणितेनावस्थितमभूत्तस्य भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्चिपस्तथागतस्या-
 र्कृतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजाकर्मणे । स च भगवानिदं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं तेषां महां-
 श्रावकाणां तेषां च बोधिसत्त्वानां महामत्त्वानां विस्तरेण संप्रकाशयति स्म सर्वसत्त्वप्रि-
 यदर्शनं बोधिसत्त्वं महामत्त्वमधिष्ठानं कृत्वा । तस्य खलु पुनर्नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ 10
 भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्चिपस्तथागतस्यार्कृतः सम्यक्संबुद्धस्य⁽¹¹⁾ द्वाचत्वारिंशत्कल्प-⁽¹²⁾
 सकृन्नाययायुष्प्रमाणमभूत्तेषां च बोधिसत्त्वानां महामत्त्वानां तेषां च महांश्रावकाणां ता-
 वदेवायुष्प्रमाणमभूत् । स च सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महामत्त्वस्तस्य भगवतः प्रव-
 चने दुष्करचर्याभियुक्तो ऽभूत् । स द्वादश वर्षसकृन्नाणि चङ्गमाभिरूढो ऽभून्महावोर्षारम्भेण
 योगाभियुक्तो ऽभूत् । स द्वादशानां वर्षसकृन्नाणामत्ययेन सर्वसत्त्वसंदर्शनं नाम समाधिं

1) लु B.

2) स्य left out in B. Cb.

3) च added in Cb.

4) Left out in B. K.

5) सच्छादितं B. सच्छ्रीदितं Ca. सच्छादितं K. समीरितं A. समीलितं W.

6) K. adds चन्दन.

7) मात्रेण A. B. Cb. W.

8) त K.

9) रं K.

10) K. puts सम् in between सत्त्वम् and अधि.

11) द्वा in Ca. only.

12) कोटी added in Cb.

प्रतिलभते⁽¹⁾ स्म । मरुप्रतिलम्भाच्च तस्य समाधेः स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मरु-
 सत्त्वस्तुष्ट उदय घ्रातमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यज्ञातस्तस्यां⁽²⁾ वेलायामेवं चिन्तयामास ।
 इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमागम्यायं मया सर्वत्रयसंदर्शनः समाधिः प्रतिलब्धः । तस्यां⁽³⁾
 वेलायां स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्व एवं चिन्तयति स्म । यत्स्वर्कं भगवत-
 5 श्रद्धसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्य पूजां कुर्यामस्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्या-
 यस्य । न तस्यां वेलायां तथात्वेपे समाधिं समापन्नो यस्य समाधेः समनत्तरसमापन्नस्य
 सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य मरुसत्त्वस्याथ तावदेवोपर्यत्तरोत्तान्मान्दारवमरुमा-
 न्दारवाणां पुष्पाणां मरुत्तं पुष्पवर्षमभिप्रवृष्टम् । कालानुसारिचन्दनमेघः कृत उरगसा-
 र्चन्दनवर्षमभिप्रवृष्टम् । तादृशी च नत्तरराजसंकुमुमिताभिज्ञ सा गन्धजातिर्यस्या एकाः
 10 कर्ष⁽⁸⁾ इमां मरुालोकघातुं मूल्येन क्षमति⁽⁹⁾ ॥

अथ खलु पुनर्नत्तरराजसंकुमुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वः
 स्मृतिमान्संप्रज्ञानस्तस्मात्समाधेर्व्युदतिष्ठद्द्युत्थाय चैवं चिन्तयामास । न तथार्द्धिप्रातिहा-
 र्यसंदर्शनेन भगवतः पूजां कृतां⁽¹¹⁾ भवति यथात्मभावपरित्यागेनेति । अथ खलु पुनर्नत्तररा-

1) K. adds समापन्न,

2) Ca. adds च.

3) K. adds च.

4) Left out in B. Cb. K.

5) समापद्यतः A. W.

6) मन्दा A. K. W.

7) घं कृतोर A. घ कृतोर K. W. घं च कृतोर B. घं च कृत्वा उर. We propose मेघाकृतोर Cb.

8) इयं A. B. K. W. इमं Cb.

9) मूल्यं न क्षमते Cb. मूल्यं न क्षमति K. मूल्यं क्षमते A. B. Ca. W.

10) नन्स्त K. ज्ञानवांस्ततः समा B. ज्ञानत्ततः समा Cb.

11) पूजां A. Cb. W. पूजा B. पूजान् K.

12) कृत्वा Cb.

ज्ञसंक्रुमुमिताभिज्ञं स⁽¹⁾ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायामगरुतुरुष्क-
कुन्ड⁽³⁾रुकरं भक्षयति स्म चम्पकतैलं च पिबति स्म । तेन⁽⁴⁾ खलु पुनर्नक्षत्रराज्ञसंक्रुमुमि-
ताभिज्ञं पर्यायेण तस्य सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सततसमितं गन्धं
भक्षयतश्चम्पकतैलं⁽⁵⁾ च पिबतो द्वादशवर्षाण्यतिक्रातान्यभूवन् । अथ खलु नक्षत्रराज्ञसंक्रु-
मुमिताभिज्ञं स⁽⁶⁾ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तेषां द्वादशानां वर्षाणामत्ययेन 5
तं⁽⁷⁾ स्वमात्मभावं दिव्यैर्वस्त्रैः परिवेष्ट्या गन्धतैलस्रुतं कृत्वा स्वकमधिष्ठानमकरोत्स्वकाम-
धिष्ठानं कृत्वा⁽⁹⁾ स्वं कायं प्रञ्जालयामास तथागतस्य पूजाकर्मणो ऽस्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य
धर्मपर्यायस्य पूजार्थम् । अथ खलु नक्षत्रराज्ञसंक्रुमुमिताभिज्ञं तस्य सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य ताभिः कायप्रदीपप्रभाञ्जलाभिर्शीतिगङ्गानदीवालिकासमा
लोकधातवः स्फुटा अभूवन् । तामु⁽¹²⁾ च लोकधातुष्वशीतिगङ्गानदीवालिकासमा⁽¹⁴⁾ एव बुद्धा 10
भगवत्तस्ते सर्वे साधुकारं ददन्ति स्म । साधु साधु कुलपुत्र साधु खलु पुनस्त्वं कुलपुत्रार्थं

1) Left out in Cb. K.

2) रु left out in K.

3) द्य K.

4) घनेन K.

5) Left out in Cb. K.

6) Left out in B. Cb. K.

7) तं A. B. K. W. ततश्च Cb.

8) गन्ध left out in B. Cb. K.

9) स्वं B. स्व K. left out in A. Cb. W.

10) प्रमुक्ताभिः added in A. B. Ca.

11) झ्वलाप्रभा A. K. प्रभाञ्जला B. झ्वलाप्रमुक्ता Cb. झ्वला W.

12) All but K. तेषु.

13) तिर्ग Ca.

14) लु K.

15) एवं K. left out in W.

स भूतो बोधिसत्त्वानां मक़ासत्त्वानां वीर्यारम्भ इयं सा भूता तथागतपूजा धर्मपूजा । ⁽¹⁾ न ⁽²⁾ तथा
 पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छेदघनपताकापूजा नाप्यामिषपूजा नाप्युरगसार-
 चन्दनपूजा । इदं तत्कुलपुत्रायप्रदानं न तथा राज्ञ्यपरित्यागदानं न प्रियपुत्रभार्यापरित्या-
 5 गदानम् । इयं पुनः कुलपुत्र विशिष्टाय वरा प्रवरा प्रणीता धर्मपूजा यो ज्यमात्मभावप-
⁽³⁾
 रित्यागः । अथ खलु पुनर्नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ ते बुद्धा भगवन्त इमां वाचं भाषित्वा
 तूष्णीमभूवन् ॥

तस्य खलु पुनर्नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनात्मभावस्य दीप्यतो
 द्वादश वर्षशतान्यतिक्रान्तान्यभूवन् च प्रशमं गच्छति स्म । स पश्चाद्द्वादशानां वर्षशता-
 नामत्ययात्प्रशातो ज्भूत् । स खलु पुनर्नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बो-
 10 धिसत्त्वो मक़ासत्त्व एवंद्वयां तथागतपूजां च धर्मपूजां च कृत्वा ततश्च्युतस्तस्यैव भगवत-
 श्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्चिपस्तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य प्रवचने राज्ञो विमलदत्तस्य
 गृह उपपन्न औपपादिकं ⁽⁵⁾ उत्सङ्गे पर्यङ्के ⁽⁶⁾ प्राडुर्भूतो ज्भूत् । समनसरोपपन्नश्च खलु पुनः स
 सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वस्तस्यां वेलायां स्वमातापितरौ ⁽⁷⁾ ⁽⁸⁾ गाथयाध्यभाषत ॥

अयं ममां ⁽⁹⁾ चङ्गुमं ⁽¹⁰⁾ राज्ञ श्रेष्ठ यस्मिं मया ⁽¹¹⁾ स्थित्व समाधि लब्धः ।

15 वीर्यं दृढं श्रारभितं ⁽¹²⁾ मक़ात्रतं परित्यजित्वा प्रियमात्मभावम् ॥ १ ॥

1) Left out in Cb.

2) तथागतस्य A.

3) MSS. have त्यागेति.

4) त्ययेन Cb. K.

5) इ B. Cb.

6) न A. Cb. W. ण B, left out in K.

7) स्वं B. K. स्वा Cb.

8) मातरं K. All पितरं.

9) मया B.

10) मु Cb. मे K.

11) यस्मिन् in all MSS.

12) भतुं K.

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ स सर्वसङ्घप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासङ्घ इमां
गाथां भाषित्वा ⁽¹⁾ स्वमातापितरवेतद्वोचत् । अद्याप्यम्ब तात स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमल-
प्रभानश्रीस्तथागतो ⁽²⁾ ऽर्हन्मम्यक्संबुद्ध एतर्हि तिष्ठति धियते यापयति ⁽³⁾ धर्मं देशयति
यस्य मया भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्य ⁽⁴⁾ पूजां कृत्वा सर्वरूतकौशल्यधा-
रणां प्रतिलब्धायं च सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो ऽशीतिभिर्गाथाकोटीनयुतशतसङ्घैः 5
कङ्करैश्च विचरैश्चानोभ्यैश्च तस्य भगवतो ऽतिकाच्छ्रुतो ऽभूत् । तत्साधम्ब तात गमिष्या-
म्यहं तस्य भगवतो ऽत्तिकं ⁽⁷⁾ तस्मिंश्च गत्वा भूपस्तस्य भगवतः पूजां करिष्यामीति । अथ
खलु नक्षत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ स सर्वसङ्घप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासङ्घस्तस्यां वेलायां
सप्ततालमात्रं वैक्यायसमभ्युद्गम्य सप्तरत्नमये कूटागारे पर्यङ्कमाभुञ्ज ⁽⁸⁾ तस्य भगवतः सका-
शमुपसंक्रान्त ⁽⁹⁾ उपसंक्रम्य ⁽¹⁰⁾ तस्य भगवतः पादौ शिरसाभिवन्ध्य ⁽¹¹⁾ तं भगवत्सं सप्तकृत्वैः ⁽¹²⁾ प्रदत्ति- 10
णोक्त्यं ⁽¹³⁾ येन ⁽¹⁴⁾ स भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य तं भगवत्सं नमस्कृत्यानया गाययाभिष्टौ-
ति स्म ॥

1) स्वं मातापितरमे A B. Ca. स्वमातापितरावेतद Cb. तौ स्वौ मातापितरौ
एतद् K.

2) All but K. add स्व.

3) A. adds सत्त्वानां.

4) From अश्च till गतस्य in Ca. Cb. only.

5) ल्या A. K.

6) विश्वरै A. विश्वरै B. K. W. ऋविचरै Cb.

7) के A. W.

8) भुञ्जित्वा K.

9) संक्रामदुप B. Cb. K.

10) In B. only.

11) वृन्दित्वा K.

12) त्य Cb. त्व K.

13) कृत्वा K.

14) स only in K.

15) ष्टौ A. W. षुवं B. षुवं Cb. स्तव K. more original.

सुविमलवदना नरेन्द्र धोरा⁽²⁾ तव प्रभ राजतिपं दशाद्दिशामु⁽⁴⁾ ।

तुभ्यं⁽⁵⁾ सुगत कृत्व अग्रपूर्वां अकृमिक् घ्रागतु नाथ दर्शनाय ॥ २ ॥

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वस्त-
स्यां वेलायामिमां गाथां भाषित्वा तं भगवत्तं चन्द्रसूर्यविमलप्रभासार्ताश्रयं तत्रागतमर्हत्तं
5 सन्धकसंबुद्धमेतदवोचत् । अद्यापि त्वं भगवंस्तिष्ठसि । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिता-
भिज्ञ स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्चीस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं
बोधिसत्त्वं महांसत्त्वमेतदवोचत् । परिनिर्वाणकालसमयो मे कुलपुत्रानुप्राप्तः क्षयात्कालो
मे कुलपुत्रानुप्राप्तस्तद्गच्छ⁽⁶⁾ त्वं कुलपुत्र मम मञ्जं प्रज्ञपयस्व परिनिर्वायिष्यामीति । अथ
खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्चीस्तथागतस्तं सर्वसत्त्व-
10 प्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं महांसत्त्वमेतदवोचत् । इदं⁽⁹⁾ च ते कुलपुत्र शासनमनुपरिन्दामोमांश्च
बोधिसत्त्वान्महांसत्त्वानिमांश्च मक्षाभावकानिमां च बुद्धबोधिमिमां च लोकधातुमिमानि
च रत्नव्योमकानिमांश्च रत्नवृक्षाणीमांश्च देवपुत्रान्ममोपस्थापकाननुपरिन्दामि । परि-

1) नो Cb.

2) धोरा A. W. क्षीरा B. Cb. K.

3) प्रभवाज्ञाते A. प्रभया राजति Cb. प्रभ राजने W.

4) द्वि A. दि B. Cb. K. W.

5) तुभ्यं च MSS against the metre.

6) From क्षया till प्राप्तम् left out in Cb.

7) त्वं A. W. स्त्वं B. स्व K.

8) वायिष्या Cb. वापयिष्या K. वास्यामि A. B. Ca. W.

9) इमञ्च B. K.

10) परिन्ददा A. परिन्ददा W. परिन्ददा B. Cb. शासनमनुपरिन्ददा K.

11) त्म K.

12) यि Cb.

13) काननुपरिन्ददा A. काननुपरिन्ददा K.

निर्वृतस्य च मे कुलपुत्र ये धातवस्ताननुपरिन्दामि⁽¹⁾ । अत्मना⁽²⁾ च त्वया कुलपुत्र मम धा-
 तूनां⁽³⁾ विपुला पज्ञा कर्तव्या वैस्तारिकाश्च⁽⁴⁾ ते धातवः कर्तव्याः स्तूपानां च बहूनि मू-
 द्वाणां कर्तव्यानि । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुमुमिताभिन्न स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्री-
 स्तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धस्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शने बोधिसत्त्वो महांसत्त्वमेवमनुशिष्य⁽⁵⁾ तस्या-
 मेव रात्र्यां पश्चिमे यामे ऽनुपदिशेषे निर्वाणधातौ परिनिर्वृतो ऽभूत् ॥

5

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुमुमिताभिन्न स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वस्तं
 भगवत्तं चन्द्रसूर्यविमलप्रभासाश्रयं तथागतं परिनिर्वृतं विदित्वोरगसारचन्दनचितां कृत्वा
 तं तथागतात्मभावं संप्रख्यालयामास । दग्धं निशात्तं⁽⁸⁾ च तथागतात्मभावं विदित्वा ततो
 धातून्गृहीत्वा⁽¹⁰⁾ रोदति क्रन्दति परिदेवते⁽¹¹⁾ स्म । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुमुमिताभिन्न स
 सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो रुदित्वा क्रन्दित्वा परिदेवित्वा⁽¹²⁾ सत्सत्त्वमयानि 10
 चतुर्शोतिकुम्भसकृन्नाणि कारयित्वा तेषु तांस्तथागतधातून्प्रक्षिप्य सत्सत्त्वमयानि चतु-

-
- 1) स्ताननुपरिन्ददा A. स्ताननुपरिंदा Cb. K. W.
 - 2) नो Ca.
 - 3) धातुस्तूपानां A. W.
 - 4) शैव B.
 - 5) In Cb. only.
 - 6) शास्य अस्यमेव K.
 - 7) W. adds मय.
 - 8) सं left out in K
 - 9) तं added in B.
 - 10) धातु गृहीत्वा A. Cb. W. धातू गृह्य B. K.
 - 11) ति Cb. K.
 - 12) देव्य A. Ca. W.
 - 13) तित्ति W.
 - 14) तिस्रय (for कुम्भ) Cb.
 - 15) तं A. W. तां B. K. left out in Cb.
 - 16) धातुं A. W.

रशोतिस्तूपसकृन्नाणि प्रतिष्ठापयामास यात्रद्वन्द्वलोकमुच्चैस्त्विन च्कृत्वावलोकितानि⁽¹⁾
 पृथग्गण्टासमीरितानि च । स तान्स्तूपान्प्रतिष्ठाप्यैत्रे चित्तयामास । कृता मया तस्य
 भगवतश्चन्द्रमूर्ध्विमलप्रभामाश्रयस्तथागतस्य धातूनां पूजा घतश्च भूय उत्तरिविशिष्टतरां
 तथागनधातूनां⁽³⁾ पूजां करिष्यामिति । अथ खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिन्न स सर्वसत्त्व-
 5 प्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मकृत्सत्त्वस्तं सर्ववत्तं बोधिसत्त्वगणं तांश्च मकृत्प्रायकांस्तांश्च देव-
 नागपक्षगन्धर्वासुरगण्डकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यगणानामन्वयामास । सर्वं ययं कुलपु-
 त्राः समन्वाहृद्यं तस्य भगवतो धातूनां पूजां करिष्याम इति । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसु-
 मिताभिन्न स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मकृत्सत्त्वस्तस्यां वेलायां तेषां चतुरशीतीनां
 तथागतधातुस्तूपसकृन्नाणां पुरस्ताच्छक्तपुण्यविचित्रितं स्वं बाहुमादीपयामासादीप्य च
 10 द्वाप्तप्रतिवर्षसकृन्नाणि तेषां तथागतधातुस्तूपानां पूजामकरोत्⁽⁸⁾ । पूजां च कुर्वती⁽⁹⁾ तस्याः⁽¹⁰⁾
 पर्यदे ऽसंब्ध्येयानि श्रावककोटोनपुनशतसकृन्नाणि विनोतानि सर्वंश्च तैर्बोधिसत्त्वैः सर्व-
 त्वपसंदर्शनसमाधिः प्रतिलब्धो ऽभूत् ॥⁽¹¹⁾

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिन्न स सर्वावान्बोधिसत्त्वगणस्ते च सर्वे मकृत्प्रा-

1) वडि A. वलो B. वडो K. वडा W.

2) गतस्य स्तूपानां A. गतधातु B. Ca. गतस्य धातूनां Cb. गतस्य स्तूपानां
 धातु K. गतस्य धातूनां W.

3) K. adds स्तूपा.

4) Here again O. but with gaps.

5) A. W. add गर्भ; Cb. reads धातूनां स्तूपानां.

6) र्व K.

7) धातु in A. W. only.

8) In B. K. added तेन तां.

9) तेन is put in here instead of तस्याः in A. W.

10) ततः added in A. B. Ca. W. and left out तस्याः.

11) नः Cb. K.

यकास्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमङ्गकीनं दृष्ट्वाश्रुमुखा⁽¹⁾ रुदन्तः⁽²⁾ क्रन्दन्तः⁽³⁾ परिदेवमानाः⁽³⁾ परस्परमेतद्गुचुः⁽⁴⁾ । अयं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽस्माकमाचार्या ऽनुशासकः सो ऽयं सांप्रतमङ्गकीनो बाहुकीनः संवृत्त इति । अथ खलु नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिन्न स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्ताम्बो⁽⁵⁾ बोधिसत्त्वांस्तांश्च महाश्रावकांस्तांश्च देवपुत्रानामन्त्रयामास । मा यूयं कुलपुत्रा मामङ्गकीनं दृष्ट्वा⁽⁶⁾ रुदन्त मा क्रन्दन्त 5 मा⁽⁷⁾ परिदेवधम् ।⁽⁸⁾ एषो ऽहं कुलपुत्रा ये केचिद्दशसु दिह्वनत्तापर्यन्तासु⁽⁹⁾ लोकधानुषु बुद्धा भगवत्तस्तिष्ठन्ति धियन्ते पापपर्यन्त तान्सर्वान्बुद्धान्भगवतः साक्षिणः कात्वा । तेषां पुरतः सत्याधिष्ठानं करोमि येन सत्येन सत्यवचनेन स्वं मम बाहुं तथागतपूजाकर्मणे परित्यज्य सुवर्णावर्षो मे कापो भविष्यति तेन सत्येन सत्यवचनेनायं मम बाहुर्धया पौराणो भवत्वियं च महापयित्री षड्विकारं प्रकम्पत्तरीतगताश्च देवपुत्रा महापुष्पवर्षं प्रवर्षन्तु । 10 अथ खलु नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिन्न समनत्तरकृते⁽¹³⁾ ऽस्मिन्सत्याधिष्ठाने तेन सर्वसत्त्वप्रिय-

-
- 1) श्रुमुखा Cb. K. O. श्रुकापठा the rest.
 2) रोदन्ति क्रन्दन्ति O.
 3) देवयन्ति O. देवतः K.
 4) मेतमू B. K. स्वैवमू O.
 5) स्तांश्च बो A. W.
 6) A. W. add च.
 7) रुदधं क्रन्दधं without repeating मा in Cb. K. रोदथ मा क्रन्दथ मा परिदेवथ O.
 8) सो A. B. Ca. W.
 9) तेषु B. Cb. O.
 10) Left out in B. K. A break in O.
 11) भवत्विति । इयं पृथिवीप्रदेश K.
 12) प्रवर्षयन्तु K. मभि — — O. From the following it appears that the true reading is अभिप्रवर्षन्तु.
 13) K. adds चा.
 14) A. Cb. add न.

दर्शनेन बोधिसत्त्वेन महामत्तनेनाथ खल्वप्ये⁽¹⁾ त्रिसाहस्रमहामाहृष्टो⁽²⁾ लोकाधातुः षड्विकारं
 प्रकम्पित⁽³⁾ उपर्यत्तरीक्षाच्च महामुष्पत्रर्षमभिप्रवर्षितं⁽⁴⁾ । तस्य च सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बो-
 धिसत्त्वस्य महामत्तस्य स बाहुर्पथा पौराणः संस्थितो ऽभूद्युतं⁽⁵⁾ तस्यैव बोधिसत्त्वस्य
 महामत्तस्य ज्ञानबलाधानेन⁽⁶⁾ पुण्यबलाधानेन च । स्यात्खलु पुनस्ते नत्तत्रराज्ञसंकुमुमि-
 5 ताभिज्ञ काङ्क्षा वा विमतिर्वा त्रिचिकित्सा वान्यः स तेन कालेन तेन समयेन सर्वसत्त्व-
 प्रियदर्शनो⁽⁹⁾ बोधिसत्त्वो महामत्त्वो ऽभूत् । न खलु पुनस्ते⁽¹⁰⁾ नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञैवं
 द्रष्टव्यम् । तत्कस्य हेतोः । अयं स नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ भैषज्यराज्ञो बोधिसत्त्वो
 महामत्तस्तेन कालेन तेन समयेन सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो⁽⁹⁾ बोधिसत्त्वो महामत्त्वो ऽभूत् । इयत्ति
 नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ भैषज्यराज्ञो बोधिसत्त्वो महामत्त्वो दुष्करकोटीनयुतशतसहस्रा-
 0 णि करोत्यात्मभावपरित्यागांश्च करोति । बहुतरं खल्वपि⁽¹¹⁾ स नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ
 बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वेगामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमाकाङ्क्ष-
 माणो यः पादाङ्गुष्ठं तथागतचैत्येष्वदापोपेदेकां कृस्ताङ्गुलिं पादाङ्गुलिं वैकाङ्क्षं वा बाहु-
 दापोपेदो⁽¹²⁾ बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा बहुतरं पुण्याभिसंस्कारं

1) त्व A. B. W. लिङ्ग Cb. K.

2) षो A. B. स्त्रे Cb. स्त्री K. स्त्र W.

3) प्रकंपति A. प्रकंपित B. W. प्रकंपतिः Cb. प्रकम्पिता K.

4) वर्षमपि प्रावर्षत् A. W. वर्षं प्रवृष्टं B. वर्षं प्रवर्षितं Ca. वर्षमभिप्रव-
 र्षितं Cb. K.

5) यदिद्न् K.

6) ज्ञानबलेन A. W.

7) पुण्याध्यानबलेन A. W. left out in Cb.

8) स्तेन च B. स्तेन Cb. K.

9) A. K. W. add नाम.

10) स्तेन B. ते or तेन left out in Cb.

11) Left out in A. W.

12) Left out in K.

प्रसवति न त्वे⁽²⁾ रा⁽³⁾व्यपरित्यागात् प्रियपुत्रदुहितृभार्यापरित्यागात् त्रिसाहस्रमहासा-
 स्त्रीलोकधातुः⁽⁴⁾ सवनसंमुद्रपर्वतोत्ससरस्तडागक्रूपारामायाः⁽⁸⁾ परित्यागात् । यश्च खलु
 पुनर्नत्तराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ बोधिसत्त्वयानसंप्रसिधतः कुलपुत्रो वा कुलदुहिता⁽⁹⁾वेमां त्रि-
 साहस्रमहासाहस्रौ⁽¹⁰⁾ लोकधातुं सप्त⁽¹¹⁾रत्नपरिपूर्णां कृत्वा सर्वबुद्धबोधिसत्त्वश्रावकप्रत्येकबु-
 द्धेभ्यो दानं दद्यात्स नत्तराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा तावत्पुण्यं 5
 प्रसवति यावत्स कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा य इतः महर्षिपुण्डरीकाहर्मपर्यायादश-
 शतपुण्यादिकामपि गाथां धारयेत्⁽¹²⁾ । इमं⁽¹³⁾ तस्य बहुतरं पुण्याभिस्कारं वदामि न त्वेमेमां⁽¹⁴⁾
 त्रिसाहस्रमहासाहस्रौ⁽¹⁵⁾ लोकधातुं सप्त⁽¹⁶⁾रत्नपरिपूर्णां कृत्वा दानं ददतस्तस्य सर्वबुद्धबोध-
 सत्त्वश्रावकप्रत्येकबुद्धेभ्यः ॥

तद्यथापि नाम नत्तराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वेषामुत्ससरस्तडागानां महासमुद्रो 10
 मूर्धप्रातः । एवमेव नत्तराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वेषां तथागतभाषितानां सूत्रात्तानामयं

- 1) प्रसूयते B.
- 2) न्वे A. B. Ca. W.
- 3) राजकुल Cb.
- 4) स्त्री A. B. स्र Cb. स्त्राया K. स्त्रां W.
- 5) तौ B. तौः K. तु A. Cb.
- 6) स left out in Cb.
- 7) All but Cb. K. add स.
- 8) रामायाः B. K. The rest have म.
- 9) वा इमे A. B. W. वा इमां Cb. K.
- 10) स्त्रां A. W. स्त्रीं Ca. स्त्री K.
- 11) पूर्णा A. Cb. W. पूर्णा B. K.
- 12) ष्पदीमपि K.
- 13) दे B. K.
- 14) मं A. B. Cb. W. मां K.
- 15) स्रं A. B. Cb. W. स्त्री K.
- 16) र्णा A. B. Cb. W. र्णा K.

- सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो मूर्धप्राप्तः ५ । तद्यथापि नाम नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वेषां
 कालपर्यतानां चक्रवाडानां मूलाचक्रवाडानां च सुमेरुः पर्यतरात्रो मूर्धप्राप्तः । एवमेव
 नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां तथागतभाषितानां सूत्रा-
 त्तानां राज्ञा मूर्धप्राप्तः २ । तद्यथापि नाम नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वेषां नक्षत्राणां
 ४ चन्द्रमाः प्रभाकरो ऽग्रप्राप्तः । एवमेव नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वेषां तथागतभाषितानां
 सूत्रात्तानामयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायश्चन्द्रकोटीनयुतशतसकृन्नातिरेकप्रभाकरो ऽग्र-
 प्राप्तः^(५) ३ । तद्यथापि नाम नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञ सूर्यमण्डलं सर्वं तमोऽन्धकारं त्रिधम-
 ति । एवमेव नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वाकुशलतमोऽन्ध-
 कारं त्रिधमति ४ । तद्यथापि नाम नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञ त्रापरिच्छिन्नानां देवानां शक्रो
 10 देवानामिन्द्रः । एवमेव नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां
 तथागतभाषितानां सूत्रात्तानामिन्द्रः ५ । तद्यथापि नाम नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञ ब्रह्मा
 सकृत्पतिः सर्वेषां ब्रह्मकायिकानां देवानां राज्ञा ब्रह्मलोके पितृकार्यं करोति । एवमेव
 नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां सत्त्वानां शैलाशैलाणां च
 सर्वश्रावकाणां प्रत्येकबुद्धानां बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितानां च पितृकार्यं करोति ६ । तद्य-
 15 थापि नाम नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वबालपृथग्जनानतिक्रातः स्तोत्रघ्रापत्रः सकृद्वा-
 गाम्यनागाम्यर्हत्प्रत्येकबुद्धश्च । एवमेव नक्षत्ररात्रिसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको
 धर्मपर्यायः सर्वास्तथागतभाषितान्सूत्रात्तानतिक्रम्याभ्युद्धतो मूर्धप्राप्तो वेदितव्यः । ते ऽपि

1) Left out in A. K. W.

2) A. K. W. add पर्यतानां.

3) त्रो Ca. K.

4) पर्यायो मूर्धप्राप्त चन्द्रकोटीनयुत K.

5) देवपुत्राणां B. देवनिकायानां K.

6) Left out in A. W.

7) श्रावकप्रत्येक K.

8) न left out in A.

नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ सत्त्वा मूर्धप्राप्ता वेदितव्या ये खल्वमं सूत्रराजं धारयिष्य-
 त्ति ७ । तद्यथापि नाम नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां बोधिसत्त्वो
 ऽप्य⁽¹⁾ आख्यायते । एवमेव नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां
 तथागतभाषितानां मूत्रान्तानामप्य⁽²⁾ आख्यायते ८ । तद्यथापि नाम नत्तत्रराजसंकुमुमिता-
 भिज्ञ सर्वेषां श्रावकप्रत्येकबुद्धबोधिसत्त्वानां तथागतो धर्मराजः पट्टबद्धः । एवमेव नत्तत्र- 5
 राजसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायस्तथागतभूतो बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थिता-
 नाम् ९ । तत्राता खल्वपि⁽³⁾ नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वस-
 ज्ञानां सर्वभयेभ्यो विमोचकः सर्वदुःखेभ्यः । तडाग इव तृषितानामग्निरिव शीतार्तानां
 चैलमिव नग्नानां सार्थवारु इव वणिजानां मातेव पुत्राणां नौरिव पारगामिनां वैद्य
 इवानुराणां दीप इव तमोऽन्धकारावृत्तानां रत्नमिव धनार्थिनां चक्रवर्तीव सर्वकोट्टराजानां 10
 समुद्र इव सरितामुल्केव सर्वतमोऽन्धकारविधमनाय⁽⁴⁾ । एवमेव नत्तत्रराजसंकुमुमिताभि-
 ज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वदुःखप्रमोचकः सर्वव्याधिच्छेदकः⁽⁵⁾ सर्वसंसारभयबन्ध-
 नसंकरप्रमोचकः । येन चायं नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः श्रुतो
 भविष्यति⁽⁷⁾ पश्य लिखति⁽⁸⁾ पश्य लेखयति⁽⁹⁾ । एषां नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ पुण्याभिसंस्का-

1) ऽप्ये A. अय B. K. ज्या Cb. य्य W.

2) य्य A. W. Cp. Pāli *ajjya*.

3) तत्र (instead of खल्वपि) in B. Cb.

4) धमतया A. K. W. धमनेन B. धमतायाः Cb. Our reading conjectural.

Equally admissible would be धमनतायि.

5) In B. Cb. only.

6) भय in B. Cb. only.

7) भवति B.

8) Left out in K.

9) लिखिष्यति K.

10) लेखापय K. more original.

राणां बौद्धेन ज्ञानेन न शक्यं पर्यतो ऽधिगन्तुम् । यावत्सं⁽¹⁾ पुण्याभिसंस्कारं⁽²⁾ स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा प्रसविष्यतीमं⁽³⁾ धर्मपर्यायं⁽⁴⁾ धारयित्वा⁽⁴⁾ वाचयित्वा⁽⁵⁾ वा देशयित्वा⁽⁶⁾ वा श्रुत्वा वा लिखित्वा वा पुस्तकगतं वा कृत्वा सत्कुर्याद्गुरुकुर्यान्मानयेत्पूजयेत्पुष्पधूपगन्धमाल्य-
विलेपनचूर्णाचीवरच्छन्नधनपताकत्रिनयत्तोभिर्वा⁽⁷⁾ ग्यवस्त्राञ्जलिकर्मभिर्वा⁽⁸⁾ घृतप्रदीपैर्वा ग-
न्धतैलप्रदीपैर्वा चम्पकतैलप्रदीपैर्वा⁽¹⁰⁾ सुमनतैलप्रदीपैर्वा⁽¹¹⁾ पाटलतैलप्रदीपैर्वा⁽¹²⁾ वार्षिक-
तैलप्रदीपैर्वा⁽¹³⁾ नवमालिकतैलप्रदीपैर्वा⁽¹⁴⁾ सत्कारं⁽¹⁵⁾ कुर्याद्गुरुकारं⁽¹⁵⁾ कुर्यात् ॥

बहु स नतत्रराजसंकुसुमिताभिन्न बोधिमन्त्रयानमंप्रस्थितः कुलपुत्रो वा कुलडु-
हिता वा प्रसविष्यति⁽¹⁶⁾ य इमं भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तं धारयिष्यति वाचयिष्यति श्रोष्य-
ति⁽¹⁷⁾ । मचेत्पुनर्नतत्रराजसंकुसुमिताभिन्न मातृग्राम इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वोद्भूयति⁽¹⁸⁾ धारयि-

- 1) यावत् B. यावं Cb. यावत् K. यावतां W.
- 2) स्काराणां स Cb.
- 3) प्रसवति । य इमं K
- 4) Left out in K.
- 5) In A. only.
- 6) Left out in all MSS.
- 7) B. adds घण्टाः
- 8) त्रिनयत्तोभिर् left out in K.
- 9) भिर् added in W.
- 10) Left out in Cb.
- 11) In K. W. only.
- 12) लि K.
- 13) Left out in K.
- 14) A. W. add बहुविधाभिश्च.
- 15) Left out in Cb. The 2-nd कुर्यात् left out in K.
- 16) प्रसवति यः । Cb.
- 17) A. adds च स B. adds स च W. adds च.
- 18) इ K. W.

(1) ष्यति तस्य न एत्र पश्चिमः स्त्रोभावो भविष्यति । यः कश्चिन्नतत्ररात्रसंकुमुमिताभिज्ञेन
 भैषज्यरात्रपूर्वयोगपरिवर्तं पश्चिमायां पञ्चाशत्यां श्रुत्वा मातृग्रामः⁽⁸⁾ प्रतिपत्स्यते स खल्वि-
 तश्च्युतः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यते । पस्यां स⁽⁴⁾ भगवानमितायुस्तथागतो ऽर्हन्सम्य-
 कसंबुद्धो बोधिसत्त्वगणपरिवृतस्तिष्ठति धिपते यापयति ।⁽⁶⁾ स तस्यां पद्मगर्भे सिंहासने
 निषण्ण उपपत्स्यते न च तस्य रोगो⁽⁷⁾ व्यावधिष्यते⁽⁸⁾ न द्वेषो न मोक्षो न मानो न मातृस्य 5
 न क्रोधो न व्यापादः । सक्षोपपन्नश्च पञ्चाभिज्ञाः प्रतिलप्स्यत अन्तुपत्तिकधर्मज्ञानं च
 प्रतिलप्स्यते । अन्तुपत्तिकधर्मज्ञानं⁽⁹⁾ प्रतिलब्धः स खलु पुनर्नतत्ररात्रसंकुमुमिताभिज्ञ
 बोधिसत्त्वो महामत्तौ⁽¹⁰⁾ द्वासप्ततिगङ्गानदीवालि⁽¹¹⁾कसमांस्तथागतान्द्रक्ष्यति । तादृशं चास्य
 चतुरिन्द्रियं परिश्रुद्धं भविष्यति⁽¹²⁾ येन चतुरिन्द्रियेण परिश्रुद्धेन तान्बुद्धान्भगवतो द्रक्ष्यति ।
 ते चास्य⁽¹³⁾ बुद्धा भगवन्तः साधुकारमनु⁽¹⁴⁾प्रदास्यन्ति । साधु साधु कुलपुत्र पत्न्या⁽¹⁵⁾ सद्धर्मपुण्ड- 10
 रीकं धर्मपर्यायं श्रुत्वा तस्य भ्रगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यकसंबुद्धस्य प्रवचन

-
- 1) K. adds वाचयिष्यति.
 2) Cb. adds न.
 3) ग्राम A. B W. ग्रामन् Cb. ग्रामः K.
 4) Left out in B. K.
 5) म A.
 6) Left out in K.
 7) रोगो K.
 8) व्यावधिष्यति B. वाधिष्यते Cb. व्यावाहयिष्यति K. Cp. Pali *vyabādheti*.
 9) त्तिम्प्र K.
 10) तिर्ग B.
 11) लु B. Cb.
 12) भवति Cb.
 13) तस्य तच्चास्य Cb.
 14) रं दा A. W.
 15) स त्वं यः A. यस्त्वं B. K. यत्त्वया Cb. यः त्वं यः W.

उद्दिष्टं स्वध्यायितं भावितं चिन्तितं मनमिकृतं परमत्त्वानां च⁽¹⁾ संप्रकाशितम् । अथं ते कुलपुत्र पुण्याभिसंस्कारो न शक्यमग्निना दग्धुं नोदकेन कर्तुम् । अथं ते कुलपुत्र पुण्याभिसंस्कारो न शक्यं बुद्धमकृन्नेणापि निर्दष्टुम् । विकृतमारप्रत्यर्थिकस्त्वं कुलपुत्रोत्तो-
 5 षाभयसंघानो मर्दितशत्रुकण्ठकः⁽³⁾ । बुद्धशतसकृन्नाधिष्ठितो ऽग्निः⁽⁴⁾ । न तव कुलपुत्र सदेवके लोके समारके सन्नकृन्ने सभ्रमाण्नाकृष्णिकायां प्रनायां सदृशो विद्यते तत्रागतमेकं वि-
 निर्मुच्य । नान्यः कश्चिच्छ्रावको वा प्रत्येकबुद्धो वा बोधिसत्त्वो वा यस्त्वां शक्तः⁽⁶⁾ पुण्येन वा⁽⁷⁾ प्रज्ञया वा समाधिना वाभिवचितुम् । एवं ज्ञानवन्नाधानप्राप्तः स ननत्रराजसंकुमुमिता-
 भिन्न बोधिसत्त्वो भविष्यति ॥

यः कश्चिन्ननत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञेयं भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तौ भाष्यमाणं श्रुत्वा
 10 साधुकारमनुप्रदास्यति तस्योत्पलगन्धो गुखाद्दास्यति गात्रेभ्यश्चास्य चन्दनगन्धो भवि-
 ष्यति । य इह⁽⁹⁾ धमपर्याये साधुकारं दास्यति तस्येम एवंद्वेषा दृष्टधार्मिका⁽¹⁰⁾ गुणानुशमा⁽¹¹⁾
 भविष्यन्ति ये मयैतर्हि निर्दिष्टाः । तस्मात्तर्हि ननत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञानुपरिन्दाम्य-
 कृमिमं सर्वमज्ञप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य सकृत्सत्त्वस्य⁽¹²⁾ पूर्वयोगपरिवर्तौ⁽¹²⁾ यथा पश्चिमे काले
 पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चाशत्यां वर्तमानायामस्मिन्नबुद्धीये प्रचरेवात्तर्धानं गच्छेत्तं च⁽¹³⁾

1) A. adds परपुद्गलानां च.

2) शत added in A. W.

3) For कण्ठकः, like in Pāli.

4) ऽग्नि added by us.

5) याः A. W. B. यां Cb. या K.

6) MSS. तव.

7) Cb K. add ज्ञानेन वा.

8) चन्दन B. W.

9) इमं A. W.

10) तस्येमे ईदृशा धार्मिका B. Ca. K.

11) संशा A. B. K. संसा Cb. W.

12) Left out in K.

13) वर्तमानायां left out in A. W.

मारः पापोयानत्रतारं लभन्न मारकायिका देवता न नागा न यक्षा न गन्धर्वा न कुम्भाएडा
 ऋवतारं लभेयुः । तस्मात्तर्हि नन्नत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञाधितिष्ठामीमं धर्मपर्यायमस्मिञ्ज-
 म्बुद्वीपे । भैषज्यभूतो भविष्यति ग्लानानां सत्वानां व्याधिस्पृष्टानाम् । इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा
 व्याधिः काये न क्रमिष्यति न जरा नाकालमृत्युः । सचेत्पुनर्नन्नत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञं यः
 कश्चिद्व्याधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः पश्येदेवंत्रपं सूत्रान्तधारकं भित्तुं तं चन्दनचूर्णैर्नीलित्पलै- 5
 रभ्यवकिरेदभ्यवकीर्य चैवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । गमिष्यत्ययं कुलपुत्रो बोधिमण्डे ।
 द्यकीष्यत्ययं तृणानि प्रज्ञपयिष्यत्ययं बोधिमण्डे तृणसंस्तरं । करिष्यत्ययं मारयन्नपरा-
 जयं । प्रपूरयिष्यत्ययं धर्मशङ्करं । पराहनिष्यत्ययं धर्मभेरीमुत्तरिष्यत्ययं भवसागरम् । एवं
 नन्नत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ तेन बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितेन कुलपुत्रेण वा कुलडुकित्रा वैवं- 10
 द्रपं सूत्रान्तधारकं भित्तुं दृष्ट्वैवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । इत्येतादृशाश्चास्य गुणानुशंता भवि-
 ष्यन्ति यादृशास्तथागतेन निर्दिष्टाः ॥

अस्मिन्ब्रह्म पुनर्भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्ते निर्दिश्यमाने चतुरशीतीनां बोधिसत्त्व-
 सत्त्वानां सर्वरूतकौशल्यानुगताया धारणयाः प्रतिलम्भो भूत् । स च भगवान्प्रभूतरत्न-
 स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः साधुकारमदात् । साधु साधु नन्नत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ यत्र
 हि नाम त्वमेवमचित्त्यगुणधर्मास्तथागतेन निर्दिष्टास्त्वं चाचित्त्यगुणधर्मसमन्वागतं 15
 तथागतं परिपृच्छसीति ॥

1) धिष्ठिता A. B. Cb. W. धिष्ठिहा . .

2) ना क्र B. नापक्र K.

3) Left out in K.

4) Left out in A. W.

5) प्रज्ञ B. प्रज्ञा Cb. पला K.

6) The words between brackets are a clumsy interpolation.

7) समन्वागतं left out in K.

8) In Ca. K. only.

॥ इति श्रीमद्दर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तो नाम द्वाविंश-
तिमः ॥⁽²⁾

1) ग्रार्य (instead of इति श्री) in K.

2) वर्तस्त्रयोविंशतिमः Cb. °तितमः W.

XXIII.

अथ खलु भगवाञ्चाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धस्तस्यां वेलायां मक्षापुरु-
 षलक्षणाङ्गविवरात्तराहूर्णाकोशात्प्रभां प्रमुचोच । यया प्रभया पूर्वस्यां दिश्यष्टादशगङ्गान-
 दीवालिकासमानि बुद्धनेत्रकोटीनयुतशतसकृन्नाण्याभया स्फुटान्यभूवन् । तानि चाष्टादश-
 गङ्गानदीवालिकासमानि⁽¹⁾ बुद्धनेत्रकोटीनयुतशतसकृन्नाण्यतिक्रम्य वैरोचनरश्मिप्रतिम-
 ण्डिता⁽²⁾ नाम लोकधातुः । तत्र कमलदलविमलनत्तराजसंकुसुमिताभिज्ञो नाम तथागतो 5
 ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धस्तिष्ठति धियते यापयति विपुलेनायुष्प्रमाणेन विपुलेन बोधिसत्त्वसंघेन
 सार्धं⁽³⁾ परिवृतः पुरस्कृतो धर्मं देशयति स्म । अथ खलु यां⁽⁴⁾ भगवता शाक्यमुनिना तथाग-
 तेनार्कता सम्यक्संबुद्धेनोर्णाकोशात्प्रभा⁽⁵⁾ प्रमुक्ता सा तस्यां वेलायां वैरोचनरश्मिप्रतिम-
 ण्डितां लोकधातुं मक्त्याभया स्फुरति स्म । तस्यां⁽⁶⁾ खलु पुनर्वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डि-
 तायां⁽⁷⁾ लोकधातौ गङ्गदस्वरो नाम बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वः प्रतिवसति स्मावरोपितकुश- 10
 लमूलो दृष्टपूर्वाश्च⁽⁸⁾ तेन बहूनां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामेवंद्वया रश्म्यवभा-

1) Left out in Cb. B.

2) तो Ca.

3) Left out in B.

4) सा A. या सा B. Cb. K. सो W.

5) प्र Left out in A. B. W.

6) तस्मिं B.

7) ण्डिते B. Cb.

8) गङ्ग in all MSS.

9) पूर्वाश्च A. B. K. W. पूर्वश्च Cb.

साः । ब्रह्म⁽¹⁾समाधिप्रतिलब्धश्च मं गङ्गद्वय⁽²⁾रो⁽³⁾ बोधिसत्त्वो महासत्त्वः । तद्यथा धनाग्रके-
 यूरसमाधिप्रतिलब्धः १ सद्धर्मपुण्डरीकसमाधिप्रतिलब्धो⁽⁵⁾ २ विमलदत्तसमाधिप्रतिल-
 ब्धो ३ नन्तरात्राविक्रोडितसमाधिप्रतिलब्धो ४ ऽनिलम्भसमाधिप्रतिलब्धो ५ ज्ञान-
 मुद्रासमाधिप्रतिलब्धश्चन्द्रप्रदीपसमाधिप्रतिलब्धः ६ । ७ सर्वरूतकौशल्यसमाधिप्रति-
 ० लब्धः ८ सर्वपुण्यममुच्चयसमाधिप्रतिलब्धः ९ प्रसादवर्तो⁽⁹⁾समाधिप्रतिलब्ध १० ऋद्धि-
 विक्रोडितसमाधिप्रतिलब्धो ११ ज्ञानोत्कासमाधिप्रतिलब्धो १२ व्यूहाराजसमाधिप्र-
 तिलब्धो⁽¹⁰⁾ १३ विमलप्रभाससमाधिप्रतिलब्धो १४ विमलगर्भसमाधिप्रतिलब्धो १५
 ऽट्कृतसमाधिप्रतिलब्धः १६ सूर्यावर्तसमाधिप्रतिलब्धः १७ । पेपालं यावद्भङ्गानदोवा-
 लिकोपमसमाधिक्रोडिनपुतशतसरूढप्रतिलब्धो गङ्गद्वयरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः ।
 ० तस्य खलु पुनर्गङ्गद्वयस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सा प्रभा काये निपतिताभूत् ।
 अथ खलु गङ्गद्वयरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व उत्थायाननादेकाममुत्तरासङ्गं कृत्वा दक्षिणं⁽¹⁴⁾
 ज्ञानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽¹⁵⁾ तं भगवत्तं कमलदल-

1) ब्रह्म in Cb. only.

2) In K. only.

3) गङ्गद्वय K.

4) K. adds नाम.

5) K. adds विरज्ञो.

6) K. adds व्यूहाराजसमा°.

7) प्रभा A. Cp. Engl. translation p. 394, note 2.

8) B. Ca. add नुगत.

9) प्रसादवर्ति A. K. W. प्रसादिवती B. प्रसादवती Ca.

10) Left out in B. Ca. K.

11) म in Cb. only.

12) सूर्यगर्भ Cb.

13) Rather कासम.

14) ण K.

15) All प्रणाम्य.

विमलनक्षत्रराजसंकुमुमिताभिन्नं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धमेतद्वोचत् । गमिष्याम्यहं
 भगवंस्तौ सहा लोकधातुं तं भगवत्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं दर्शनाय
 वन्दनाय पर्युपासनाय तं च मञ्जुश्रियं कमारभूतं दर्शनाय तं च भैषज्यराजं बोधिसत्त्वं
 दर्शनाय तं च प्रदानशूरं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च नक्षत्रराजसंकुमुमिताभिन्नं बोधिसत्त्वं
 दर्शनाय तं च विशिष्टचारित्रं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च व्यूहराजं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च 5
 भैषज्यराजसमुद्रतं बोधिसत्त्वं दर्शनाय ॥

अथ खलु भगवान्कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुमुमिताभिन्नस्तथागतो ऽर्हन्सम्य-
 क्संबुद्धस्तं गद्गदस्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतद्वोचत् । न त्वया कुलपुत्र तस्यां सहा⁽¹⁾
 लोकधातौ गत्वा ह्येनसंज्ञोत्पादयितव्या । मा खलु पुनः कुलपुत्र लोकधातु रूत्कूलनि-
 कूलो⁽³⁾ मृन्मयी⁽⁴⁾ कालपर्वताकोर्णा⁽⁵⁾ गूयोडिञ्छपरिपूर्णा⁽⁷⁾ । स च भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथा- 10
 गतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऋस्वकायस्ते च बोधिसत्त्वा ऋस्वकायास्तव च कुलपुत्र द्वाच-
 त्वारिंशद्योवनशतसंख्यापयात्मभावप्रतिलाभः⁽⁸⁾ । मम च कुलपुत्राष्टषष्टियोवनशतसं-
 ख्यापयात्मभावप्रतिलाभः⁽¹²⁾ । त्वं च कुलपुत्र प्रासादिको दर्शनीयो ऽभिद्वयः परमप्रभुवर्णा-⁽¹⁸⁾

- 1) तस्मिं सहे B.
- 2) स A. B. Cb. W. सा K.
- 3) ल B. लो Cb.
- 4) यः B. यो Cb. या the rest.
- 5) र्णा B. Cb.
- 6) ल B.
- 7) र्णाः B. Cb.
- 8) शत in Cb. K. only.
- 9) Sic A. K. W. लब्धो the rest.
- 10) ष्टा A. W.
- 11) र्णो K.
- 12) लाभः A. W. लम्भ K.
- 13) या added in A. Ca. W.

पुष्करतथा समन्वागतः पुण्यशतमर्कत्वातिरिक्लत्मीकः । तस्मात्तर्कि कुलपुत्र तां सक्तां
 लोकधातुं गत्वा मा क्तिनसज्ञामुत्पादयिष्यामि तथागते च बोधिसत्त्वेषु च तस्मिंश्च बुद्ध-
 क्षेत्रे ॥

एवमुक्ते गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वस्तं भगवत्तं कमलदलविमलनतत्रराज-
 5 संकुसुमिताभिज्ञं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत् । तथाहं भगवन्कारिष्ये यथा
 तथागत आज्ञापयति । गमिष्याम्यहं भगवंस्तां सक्तां लोकधातुं तथागताधिष्ठानेन तथा-
 गतबलाधानेन तथागतविक्रोडितेन तथागतव्यूहेन तथागताभ्युद्गतज्ञानेन । अथ खलु
 गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वस्तस्यां वेलायामनुज्ञालित एव तस्माद्बुद्धतेत्रादनुत्थित-
 श्चैत्र तस्मादासनात्तथात्रपं समाधिं समापद्यते स्म यस्य समाधेः समनत्तरसमापन्नस्य गद्ग-
 10 दस्वरस्य बोधिसत्त्वस्याथ तावदेवेह सक्तायां लोकधातौ गृध्रकूटे पर्वते तस्य तथागतध-
 र्मासनस्य पुरस्ताच्चतुरशीतिपद्मकोटीनयुतशतसकृन्नाणि प्राडुर्भूतान्यभूवन्मुवर्णादण्डानि
 त्रप्यपत्राणि पद्मकिंशुकवर्षानि संदृश्यते स्म ।

अथ खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूतस्तं पद्मव्यूहप्राडुर्भावं दृष्ट्वा भगवत्तं शाक्यमुनिं तथा-

1) सभाभि A.

2) From here, in K. lost one leaf (107). ज्ञामु our correction for ज्ञो of the MSS.

3) च in A. W. only.

4) च in Cb. only.

5) This paragraph is left out in B. Cb.

6) Left out in Cb.

7) तेन A. Cb. K. W.

8) B. adds च.

9) स्याधतदेवेह A. तावदेह the other MSS.

10) Left out in B. Cb.

11) किञ्चलक Cb.

12) सं in B. only.

गतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धमेतद्वोचत् । कस्येदं⁽¹⁾ भगवन्पूर्वनिमित्तं येनेमानि चतुरशीतिपद्म-
कोटीनयुतशतसङ्घ्राणि संदृश्यन्ते स्म सुवर्णदण्डानि⁽²⁾ ब्रह्मपत्राणि⁽³⁾ पद्मकिंशुकवर्णानि ।
एवमुक्ते भगवान्मञ्जुश्रियं कुमारभूतमेतद्वोचत् । एष मञ्जुश्रीः पूर्वस्माद्दिग्भागाद्द्वैरोचनर-
श्मिप्रतिमण्डिताया लोकधातोस्तस्य भगवतः कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुसुमिताभि-
ज्ञस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य बुद्धक्षेत्राद्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो मङ्गासत्त्वश्चतुरशी- 5
तिबोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसङ्घैः परिवृतः पुरस्कृत इमां सदां लोकधातुमागच्छति
मम⁽⁶⁾ दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनायास्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य श्रवणाय ।
अथ खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूतो भगवन्नेतद्वोचत् । कस्तेन भगवन्कुलपुत्रेण कुशलसं-
भारः कृतो येन स कुशलसंभारेण कृतेनोपचितेनायं विशेषः प्रतिलब्धः । कतमस्मिंश्च
भगवन्समाधौ स बोधिसत्त्वश्चरति । तं वयं भगवन्समाधिं शृणुयाम तत्र च वयं भगवन्स- 10
माधौ चरेम । तं च वयं भगवन्बोधिसत्त्वं मङ्गासत्त्वं पश्येम कोदशस्तस्य बोधिसत्त्वस्य वर्षाः
कीदृमूयं कीदृगिलंगं कीदृक्संस्थानं कीदृस्याचार इति । तत्साधु भगवन्करोतु⁽⁷⁾ तथाग-
तस्तथात्रपं निमित्तं येन निमित्तेन संचोदितः समानः स बोधिसत्त्वो मङ्गासत्त्व इमां सदां
लोकधातुमागच्छेत् ॥

अथ खलु भगवाण्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं भगवन्तं प्रभूतरत्नं 15
तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतमेतद्वोचत् । करोतु भगवांस्तथात्रपं निमित्तं येन
गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो मङ्गासत्त्व इमां सदां लोकधातुमागच्छेत् । अथ खलु भगवान्प्रभूत-

- 1) कस्यैवं A. K. W. कस्येदं B. Cb.
- 2) In Cb. only.
- 3) पद्म left out in Cb.
- 4) गर्भा (instead of वर्णा) Cb.
- 5) A. B. K. W. add भिर.
- 6) In A. added च.
- 7) करोतु is put in after तथागतः in B. Cb.

रत्नस्तथागतो र्ज्जन्सम्यक्संबुद्धः परिनिर्वृतस्तस्यां वेलायां तथात्रपे निमित्तं प्राडुश्चकार⁽¹⁾
 गङ्गद्वारस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य संचोदनार्थम् । आगच्छ⁽²⁾ कुलपुत्रेमां सहां लोकधा-
 तुमये ते⁽³⁾ मञ्जुश्री। कुमारभूतो दर्शनमभिनन्दति । अथ खलु गङ्गद्वारो बोधिसत्त्वो महा-
 सत्त्वस्तस्य भगवतः कमलदलत्रिमलनत्त्रसंक्रुसुगिताभिन्नस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्सं-
 5 बुद्धस्य पादौ शिरसाभिवन्द्य त्रिप्रदक्षिणीकृत्य सार्धं तैश्चतुरशीतिबोधिसत्त्वकोटीनयु-
 तशतसङ्घैः परिवृतः पुरस्कृतस्तस्या⁽⁷⁾ वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डितायां⁽⁸⁾ लोकधातोरुत्तार्कित
 श्मां सहां लोकधातुमागच्छति स्म प्रकम्पद्भिः क्षेत्रैः प्रवर्षद्भिः पद्भैः प्रवाग्यमनिस्तूर्यक्रे-
 टोनयुतशतसङ्घैः । नीलोत्पलपद्मनेत्रेण वदनेन सुवर्णवर्णेन कायेन पुण्यशतसङ्घालं-
 कृतेनात्मभावेन श्रिया ज्ञाञ्जल्यमानस्तेजसा देदीप्समानो लज्जणैर्विचित्रतगात्रो नारा-
 10 यणसंक्रानकायः । सत्तरत्नमयं कूटागारमभिरूह्य वैश्यायसे सप्ततालमात्रेण बोधिसत्त्वगण-
 परिवृतः पुरस्कृत आगच्छति स्म । स येनीयं सहां लोकधातुर्येन च गृध्रकूटः पर्वतराजस्ते-
 नोपसंक्रामडुपसंक्रम्य तस्मात्कूटागाराद्वतीर्य शतसङ्घस्रमूल्यं मुक्ताहारं गृह्णात्वा⁽¹¹⁾ येन
 भगवांस्तेनोपसंक्रामडुपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसाभिवन्द्य⁽¹²⁾ सप्तकलः प्रदक्षिणीकृत्य

1) र य A. रा Cb. र ये W.

2) A. adds तु.

3) तेन Cb.

4) दर्शनायम A. दर्शनाम W.

5) तैश्च left out in Cb.

6) शीत्या Cb. शीतिभिर्बो A. B. W.

7) तस्यास्माद्विरो A. तस्माद्विरो B. तस्यां वैरो Cb. तस्मात् वैरो W.

8) यां A. Cb. ताञ्जो B. याः W.

9) तौ Cb.

10) राज left out in B. Cb.

11) गृह्य A. W.

12) वदित्वा B.

तं मुक्ताकारं भगवतः पूजाकर्मणे निर्यातयामास निर्यात्य⁽¹⁾ च भगवत्तमेतद्वोचत् । कमल-
दलव्मिलनक्षत्रराज्ञसंकुमुमिताभिन्नो भगवांस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भगवतः परि-
पृच्छत्यल्पाबाधतां⁽²⁾ अल्पातङ्कतां लघूत्थानतां यात्रां बलं⁽³⁾ मुखसंस्पर्शविहारतां । एवं
च स भगवानवोचत् । कश्चित्ते⁽⁵⁾ भगवन्नामणीयं कश्चिद्यापनोयं कश्चिद्घातवः⁽⁶⁾ प्रतिकुर्वति⁽⁸⁾
कश्चित्ते⁽⁹⁾ सत्त्वाः स्वाकाराः सुवेनेयाः⁽¹⁰⁾ मुचिकित्साः कश्चिच्छुचिकीया⁽¹¹⁾ मातीव रागचरिता 5
मातीव द्वेषचरिता मातीव मोक्षचरिता मातीव भगवन्सत्त्वा इर्ष्यालुका⁽¹²⁾ मा मत्सरिणो⁽¹³⁾
मभातृज्ञा⁽¹⁴⁾ मापितृज्ञा⁽¹⁴⁾ माश्रमणिया⁽¹⁵⁾ माब्राह्मण्या⁽¹⁶⁾ मा मिथ्यादृष्टयो⁽¹⁷⁾ मादात्तचित्ता⁽¹⁸⁾ मागुप्तेन्द्रि-

1) निर्यातयित्वा A. W.; O. here again beginning with यित्वा.

2) अल्पाबाधताय अल्पातङ्कताय लघूत्थानताय परिपृच्छति O. त्यल्पातङ्कतां A. ति स्म । अल्पातङ्कतां Cb. त्यल्पाबाधतां त्यल्पातङ्कतां W.

3) यात्रां बलं A. यात्रां च बलं च B. यात्रां च बलां च Cb. बलं च W. MSS. add च after each substantive यात्रार बलं W.

4) मुखसं left out in B. सं left out in Cb. मुखाय स्पर्शविहारताय O.

5) कश्चि A. B. कश्चित्तेन Cb. कचि W.

6) तय Cb.

7) कश्चि B. Cb. W. कश्चि A.

8) कश्चिद्घातवः A. Cb. कश्चिद्घातव B कश्चिद्घातवः W

9) कश्चि A. B. केचि Cb. कश्चि W.

10) वेनेयाः O. विनेयाः the rest. Cp. Pāli *veneyya*.

11) कश्चि सुचि A. कश्चि सुचि B. कश्चि सुचि W.

12) इर्ष्यालुका A. Cb. इर्ष्याबहुला B. इर्ष्यारुका W. इर्ष्यालुका O.

13) रिक्ता A. W. रिण B. Cb. Here begins K. l. 108.

14) ज्ञा A. B. W. ज्ञाः K. ज्ञताः Cb.

15) एया B. एयता Cb. एयाः K. The whole word left out in A. W.

16) एया A. B. W. एयता Cb. एयाः K.

17) यः । Cb. ष्टिका O.

18) ता A. B. W. तता Cb. ताः K.

याः । कश्चित् भगवन्निर्कृतमारप्रत्ययिर्था⁽¹⁾ एत सन्नाः । कश्चिद्भगवन्प्रभूत्रत्वस्तथागतो
 ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः परिनिर्वृत इमां सक्षां लोकाधातुमागता⁽²⁾ धर्मश्रवणाय सत्परत्वमये स्तूप
 मध्यगतः । तं च भगवत्तं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं स भगवान्परिपृच्छति⁽³⁾ । कश्चिद्भग-
 वंस्तस्य भगवतः प्रभूत्रत्वस्य तथागतस्यार्हत्तः सम्यक्संबुद्धस्य तमपायिं कश्चिद्भगवानीयं⁽⁴⁾
 5 कश्चिद्भगवन्प्रभूत्रत्वस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धश्चिरं स्थास्यति । वयमपि भगवंस्तस्य
 प्रभूत्रत्वस्य तथागतस्यार्हत्तः सम्यक्संबुद्धस्य धातुवियक्तं पश्येम । तत्साधु भगवान्दर्श-
 यतु तथागतस्तस्य भगवतः प्रभूत्रत्वस्य तथागतस्यार्हत्तः सम्यक्संबुद्धस्य धातुवियक्त-
 मिति ॥

अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं भगवत्तं प्रभूत्रत्वं⁽⁵⁾
 10 तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतमेतद्वोचत् । अयं भगवन्गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो
 म्हासत्त्वो भगवत्तं प्रभूत्रत्वं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतं द्रष्टुकामः । अथ खलु
 भगवान्प्रभूत्रत्वस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं गद्गस्वरं बोधिसत्त्वं म्हासत्त्वमेतद्वो-
 चत् । साधु साधु कुलपुत्र यत्र किं नाम त्वं भगवत्तं⁽⁶⁾ शाक्यमुनिं तथागतमर्हत्तं सम्यक्सं-

1) कश्चि A. W. कश्चित्तेन B. कश्चि Cb. कश्चि W.

2) र्थिकाः सन्नाः B. र्थिकाः । O. र्थिन the rest.

3) कश्चि A. B. Cb. W. कश्चि K. भगवन् left out in A. W.

4) आगतो is put in after °णाय in A. K. W.

5) Cb. K. add स्म.

6) कश्चि A. B. Cb. W. कश्चि K.

7) कश्चि A. B. Cb. कश्चि K. W.

8) स्त left out in A. B. W. Here again O. breaks off.

9) Cb. reads प्रभूत्रत्वं for शाक्यमुनिं and leaves out भगवत्तं °अये भगवन्.

10) From गद्गस्° till °संबुद्धस्तं left out in A. Cb. तं is added after अयं भगवन् in K.

11) From परिनि° till °संबुद्ध left out in K.

12) A. adds च; W. adds व.

बुद्धं ऋष्टुकामो ऽभ्यागत इमं च सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं अत्रणाप मञ्जुश्रियं च कुमारभूतं
दर्शनयिति ॥

अथ खलु पद्मश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत्तमेतदवोचत् । कीदृशं भगवन्गद्ग-
स्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ⁽²⁾पूर्वं कुशलमूलमवरोपितं ⁽³⁾कस्य वा तथागतस्यात्तिके ।
अथ खलु भगवान्⁽⁴⁾शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः पद्मश्रियं बोधिसत्त्वं महासत्त्व- 5
मेतदवोचत् । भूतपूर्वं कुलपुत्रार्तति ऽध्वन्यमंष्ट्ये ⁽⁵⁾कल्पे ⁽⁵⁾ऽसंख्येयतरे विपुले ऽप्रमेये
ऽप्रमाणे यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन मेघडुन्दुभिस्वरराज्ञो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्य-
क्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः
शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्सर्वत्रपसंदर्शनायां ⁽⁶⁾लोकाधातौ प्रियदर्शने
कल्पे । तस्य खलु पुनः कुलपुत्र भगवतो मेघडुन्दुभिस्वरराज्ञस्य तथागतस्यार्कतः सम्य- 10
क्संबुद्धस्य गद्गस्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन तूर्यशतसहस्रप्रवादितेन द्वादशवर्षशतस-
हस्राणि पूजा कृताभूत् । सत्परत्नमयानां च ⁽¹⁰⁾भाजनानां चतुरशीतिसहस्राणि दत्तान्यभूवन् ।
तत्र कुलपुत्र ⁽¹²⁾मेघडुन्दुभिस्वरराज्ञस्य ⁽¹³⁾तथागतस्य ⁽¹⁴⁾प्रवचने गद्गस्वरेण बोधिसत्त्वेन महा-

1) शी A.

2) पूर्व A. B. K. पूर्वं W. left out in Cb.

3) मूलाबलाधानेन Cb. वरुते K. which is also the usual form in O.

4) वां च्का K.

5) Cb. adds षु.

6) रूप left out in A.

7) दर्शने B.

8) सं B. K.

9) शत left out in B. Cb.

10) भो K.

11) तिभिः A. तिः B.

12) Left out in A. W.

13) इम् K. So, too, p. 432, l. 3.

14) A. W. add न.

(1) सञ्चये(2)दृशो(3) श्रोः प्राप्ता(4) । स्यात्खलु पुनस्ते कुलपुत्र काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचि-
 कित्सा वान्यः स तेन कालेन तेन समयेन गद्गस्वरो नाम बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो(5) ञ्मूद्येन
 सा(6) तस्य भगवतो मेघडुन्दुभिस्वरराज्ञस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजा कृता
 तानि(7) चतुरशीति(8)(9) भाजनसकृन्नाणि दत्तानि । न खलु पुनस्ते कुलपुत्रैवं दृष्टव्यम् । तत्कस्य
 5 हेतोः । अथमेव स कुलपुत्र गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो ञ्मूद्येन(10) सा तस्य भगवतो
 मेघडुन्दुभिस्वरराज्ञस्य(11) तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजा कृता तानि(12) चतुरशीति-
 भाजनसकृन्नाणि दत्तानि । एवं बहुबुद्धपर्युपासितः कुलपुत्र गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो महां-
 सत्त्वो बहुबुद्धशतसकृन्नावरोपितकुशलमूलः कृतबुद्धपरिकर्मा । दृष्टपूर्वा(14)श्चानेन गद्गस्वरेण
 बोधिसत्त्वेन महांसत्त्वेन गङ्गानदीवालिकाममा बुद्धा भगवतः । पश्यसि त्वं पद्मश्रीरेतं(16)
 10 गद्गस्वरं बोधिसत्त्वं महांसत्त्वं । पद्मश्रीराह । पश्यामि भगवन्पश्यामि सुगत । भगवा-

1) Left out in A. K. W.

2) द K.

3) शीघ्रं A. शो Cb. B.

4) साः A. W.

5) Left out in A. B. Cb. W.

6) सो A. W.

7) K. adds च.

8) भो W.

9) B. adds शत.

10) सो A. B. Cb. W. सा K.

11) ञ्मू K.

12) तानि च भाजनानि दत्तानि B. K.

13) कृत A. B. Cb. W. कृत K.

14) पूर्वा Cb. K.

15) लुकोप A. K. W. लुकास B. लिकाम Cb.

16) श्रीगर्भ एतं तं A. श्रीरेवं B. श्री एवं Cb. श्रीरेतं K. श्रीगर्भ एतं W.

नाह । एष खलु पुनः पद्मश्रीर्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो बद्धुभी व्रैरिमं⁽¹⁾ सद्धर्मपु-
 एउरीकं धर्मपर्यायं देशयति स्म⁽²⁾ । तद्यथा क्वचिद्ब्रह्मत्रयेण क्वचिद्भुद्रुत्रयेण⁽³⁾ क्वचिच्छ्रुत्रयेण⁽⁴⁾
 क्वचिदीश्वरत्रयेण क्वचित्सेनापतित्रयेण⁽⁵⁾ क्वचिद्वैश्रवणत्रयेण क्वचिच्चक्रवर्तित्रयेण क्वचि-
 त्कोट्टराजत्रयेण क्वचिच्छ्रेष्ठित्रयेण क्वचिद्गृहपतित्रयेण क्वचिन्नैगमत्रयेण क्वचिद्वाक्साण-
 त्रयेणोमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं देशयति स्म⁽⁶⁾ । क्वचिद्भुद्रुत्रयेण क्वचिद्भुद्रुपात्रीत्रयेण 5
 क्वचिद्भुपासकत्रयेण क्वचिद्भुपासिकात्रयेण क्वचिच्छ्रेष्ठिभार्यात्रयेण क्वचिद्गृहपतिभार्या-
 त्रयेण क्वचिन्नैगमभार्यात्रयेण⁽⁷⁾ क्वचिद्दार्कत्रयेण क्वचिद्दार्किकात्रयेण गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो
 महासत्त्व इमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां देशयति स्म⁽⁸⁾ । इयद्भिः कुलपुत्र त्रपसंदर्श-
 नैर्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां देशयति स्म⁽¹¹⁾ ।
 यावत्केषांचिद्यज्ञत्रयेण गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं 10
 सत्त्वानां देशयति स्म⁽¹³⁾ । केषांचिदसुरत्रयेण केषांचिद्भुद्रुत्रयेण केषांचित्किंनरत्रयेण केषां-
 चिन्महोरगत्रयेण गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां

- 1) बद्धुभिरुपायैरिमं B. Ch.
- 2) Left out in B.
- 3) Left out in B. Ch. K.
- 4) Left out in Cb.
- 5) A. Ca. W. add क्वचिच्छ्रेष्ठित्रयेण.
- 6) Left out in B. Ch.
- 7) In Cb. only.
- 8) Left out in A. W.
- 9) धर्मन् is added in K. W.
- 10) Left out in B.
- 11) Left out in A.
- 12) Left out in B. Ch.
- 13) Left out in W.
- 14) A. adds धर्म.
- 15) Left out in B. Ch. K.

- देशयति स्म⁽¹⁾ । यावन्निर्यतिर्यग्योनियमलोकानणोपपन्नानामपि सन्नानां गद्गदस्वरो बो-
 धिसन्नो म्हासन्न⁽²⁾ इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं देशयन्⁽³⁾ सन्नाता भवति । यावद्दत्तःपुरमध्यग-
 तानामपि सन्नानां गद्गदस्वरो बोधिसन्नो म्हासन्नः स्त्रीरूपमभिनिर्मायिमं सद्धर्मपुण्डरीकं
 धर्मपर्यायं सन्नानां⁽⁴⁾ देशयति स्म⁽⁴⁾ । अस्यां सद्ध्यां⁽⁵⁾ लोकधातौ सन्नानां धर्म देशयति स्म⁽⁶⁾ ।
 5 त्राता खल्वपि⁽⁷⁾ पद्मश्रीगद्गदस्वरो बोधिसन्नो म्हासन्नः सद्ध्यां⁽⁸⁾ लोकधातावुपपन्नानां
 सन्नानाम्⁽⁹⁾ । तस्यां च सद्ध्यां⁽¹⁰⁾ लोकधातावेव स गद्गदस्वरो बोधिसन्नो म्हासन्न इयद्भो
 रूपनिमित्तिरिमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सन्नानां देशयति⁽¹³⁾ । न चास्य सत्पुरुषस्यार्द्धकृ-
 निर्नापि प्रज्ञाहानिः⁽¹⁴⁾ । इयद्भिः कुलपुत्र ज्ञानावभासैर्गद्गदस्वरो बोधिसन्नो म्हासन्नो ऽस्यां
 सद्ध्यां⁽⁵⁾ लोकधातौ प्रज्ञायते । अन्वेषु च गङ्गानदीवालिकासमेषु⁽¹⁵⁾ लोकधातुषु बोधिसन्न-
 10 वैनेयानां⁽¹⁶⁾ सन्नानां बोधिसन्नरूपेण धर्म देशयति⁽¹⁷⁾ । आवकवैनेयानां सन्नानां आवकरूपेण

1) Left out in Cb. K.

2) From इमं till देशयन् left out in A. W.

3) देशयन्ता भविष्यति Cb.

4) Left out in B. Cb. K. O.

5) अस्मिं सद्धे B.

6) Left out in B. Cb. O.

7) त्रातारभूतः प O.

8) ह्ने B. O.

9) सन्नानाम left out in A. Cb. W.

10) तस्यां च वैरोचनरश्मिप्रतिमं उतायां A. W. अस्मिश्च B. तस्यां वैरोच-
 तायां K. तस्यां च सद्ध्यां Cb.

11) धातावेष ग° B. Cb. धातौ । एष ग° K.

12) र्मि K. W.

13) In B. added स्म.

14) From नापि till निः left out in A. K. W.

15) लुकोपमेषु A. B. W. लिकासमेषु Cb. O. लुकोपमामु K.

16) वैनेयिकानां A. Cb. W.

17) The whole paragraph is left out in W.

धर्मं देशयति । प्रत्येकबुद्धवैनेयानां सत्त्वानां प्रत्येकबुद्धरूपेण धर्मं देशयति । तथागतवैने-
यानां⁽¹⁾ सत्त्वानां तथागतरूपेण धर्मं देशयति । यावत्तथागतधातुवैनेयानां सत्त्वानां तथागत-
धातुं⁽²⁾ दर्शयति । यावत्परिनिर्वाणवैनेयानां⁽³⁾ सत्त्वानां परिनिर्वृतमात्मानं⁽⁴⁾ दर्शयति । एवं
ज्ञानबलाधानप्राप्तः⁽⁵⁾ खलु पुनः पद्मश्रीर्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः ॥

अथ खलु पद्मश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत्तमेतद्वोचत् । अवरोपितकुशलमूलो 5
ऽयं भगवन्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः । कतम एष भगवन्समाधिर्यस्मिन्समाधावव-
स्थितेन गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेयत्तः सत्त्वा विनीता इति । एवमुक्ते भगवाच्छा-
क्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः पद्मश्रियं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतद्वोचत् । एष हि
कुलपुत्र सर्वद्वपसंदर्शनो नाम समाधिः ।⁽⁶⁾ अस्मिन्समाधाववस्थितेन गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेनैवमप्रमेयः सत्त्वार्थः कृतः ॥ 10

अस्मिन्खलु पुनर्गद्गदस्वरपरिवर्ते निर्दिश्यमाने यानि गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन सार्धं चतुरशीतिबोधिसत्त्वकोटिनपुत्रशतसकृन्नाणीमां सक्तां लोकधातुमागतानि⁽⁹⁾
सर्वेषां तेषां सर्वद्वपसंदर्शनस्य समाधेः प्रतिलम्भो⁽¹⁰⁾ ऽभूत् । अस्यां च सक्तायां लोकधातौ⁽¹¹⁾
गणानां समतिक्रान्तानां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां येषां सर्वद्वपसंदर्शनस्य समाधेः प्रति-
लम्भो⁽¹⁰⁾ ऽभूत् ॥ 15

1) नेयानां B. K. W. नेयिकानां A. B. Cb.

2) B. reads धातुद्वेपेण धर्मं. O. has द्वपमात्मानमुप . . .

3) नेयाना A. B. K. W. नेयिकानां Cb.

4) निवाण A. W.

5) धानगतः Cb.

6) धौ व्यय Cb.

7) वांच्छा B. Cb. K.

8) य A. K. यत्र O.

9) इह सक्ते लोकधातौ आग° O.

10) लाभो A. W. O.

11) अस्मिं सक्ते B. O.

अथ खलु गङ्गद्वारो बोधिसत्त्वो मङ्गलसत्त्वो भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्कतः
 सम्यक्संबुद्धस्य तस्य च भगवतः प्रभूत्वरत्नस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य धातुस्तूपे
 विपुलां विस्तीर्णां⁽²⁾ पूजां कृत्वा पुनरपि सप्तरत्नमये कूटागारे ऽभिरूढ्य प्रक्रम्य⁽⁴⁾ द्विः क्षेत्रैः
 प्रवर्षाद्विः पद्मैः प्रवाच्यमानैस्तूर्यकोटोनयुतशतसकृन्नैः सार्धं तैश्चतुरशीतिबोधिसत्त्वकोटो-
 5 नयुतशतसकृन्नैः परिवृतः पुरस्कृतः पुनरपि स्वं बुद्धक्षेत्रमभिगतः । समभिगम्य च तं
 भगवत्तं कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञं तथागतमर्कतं सम्यक्संबुद्धमेतदवो-
 चत् । कृतो मे भगवन्संस्थायां लोकधातौ सत्त्वार्थस्तस्य⁽⁸⁾ च भगवतः प्रभूत्वरत्नस्य तथाग-
 तस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य धातुस्तूपो दृष्टो वन्दितश्च स च भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो
 दृष्टो वन्दितश्च⁽⁹⁾ स च मञ्जुश्रोः कुमारभूतो दृष्टः स च भैषज्यराजो बोधिसत्त्वो मङ्गलसत्त्वो⁽⁹⁾
 10 वीर्यबलवेगप्राप्तः स च प्रदानप्रूरो बोधिसत्त्वो मङ्गलसत्त्वो दृष्टः सर्वेषां च तेषां⁽¹⁰⁾ चतुरशी-
 तिबोधिसत्त्वकोटोनयुतशतसकृन्नाणां सर्वत्रयसंदर्शनस्य समाधिः प्रतिलम्भो ऽभूत् ॥
⁽¹¹⁾
 तिबोधिसत्त्वकोटोनयुतशतसकृन्नाणां सर्वत्रयसंदर्शनस्य समाधिः प्रतिलम्भो ऽभूत् ॥
 अस्मिन्खलु पुनर्गङ्गद्वारस्य बोधिसत्त्वस्य मङ्गलसत्त्वस्य गमनागमनपरिवर्ते भाष्य-
⁽¹⁴⁾
 अस्मिन्खलु पुनर्गङ्गद्वारस्य बोधिसत्त्वस्य मङ्गलसत्त्वस्य गमनागमनपरिवर्ते भाष्य-
⁽¹⁵⁾

1) Left out in B. and put in after विस्तीर्णां in Cb.

2) णाम् K. Cb. णां O.

3) Left out in B. Cb.

4) प्रमानैः B.

5) त्वैष् in B. K. only, and तेभिष् O.

6) A. adds भिर् B. reads शीत्या.

7) सम् left out in A. W.

8) In Cb. only.

9) Left out in K. W.

10) चैषां A. K. W.

11) शीतीनां A. W. K. शीते B. शीति Cb.

12) कोटोनयुतशत left out in K.

13) लाभो A. W.

14) अस्मिन्श्च K.

15) गमना left out in K.

माणे द्वाचत्वारिंशतां बोधिसत्त्वसङ्घसङ्घाणामनुत्पत्तिकधर्मज्ञानप्रतिलम्भो⁽¹⁾ ऽभूत् । पद्म-
 अयश्च बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सद्धर्मपुण्डरीकस्य समाधेः प्रतिलम्भो⁽²⁾ ऽभूत् ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये गद्गदस्वरपरिवर्तो नाम त्रयोविंशतिमः⁽⁴⁾ ॥

1) केषु धर्मेषु A. K. W. कधर्म B. Cb.

2) लाभो A. W.

3) आर्य (for इतिश्री) K.

4) चतुर्विंश Cb. Reading of O. unknown.

XXIV.

अथ खल्वनयमतिर्बोधिसत्त्वो म्हासत्त्व⁽¹⁾ उत्थायासनदेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा दक्षिण⁽²⁾
 ज्ञानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽³⁾ भगवत्तमेतदवोचत् । केन
 कारणेन भगवन्नवलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो ऽवलोकितेश्वर इत्युच्यते । एवमुक्ते
 5 भगवाननयमतिं बोधिसत्त्वं म्हासत्त्वमेतदवोचत् । इह कुलपुत्र यावन्ति सत्त्वकोटीनयुन-
 शतसकृन्नाणि यानि⁽⁴⁾ दुःखानि प्रत्यनुभवन्ति तानि⁽⁵⁾ सचेदवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य
 म्हासत्त्वस्य नामधेयं शृणुयुस्ते सर्वे तस्माद्दुःखस्कन्धात्परिमुच्येरन्⁽⁷⁾ । ये च कुलपुत्र सत्त्वा
 अवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्य नामधेयं धारयिष्यन्ति⁽⁸⁾ सचेत्ते मक्त्याग्नि-
 स्कन्धे⁽⁶⁾ प्रपतेयुः सर्वे ते⁽¹⁰⁾ ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्य तेजसा तस्मान्मक्तो

1) Left out in A.

2) णा K.

3) MSS. प्रणाम्य.

4) Cb. adds च.

5) ते सर्वे °व A. ते सचेदव B. Ca. K. तानि च अत्र Cb.

6) In a text published in Peking (?) (in the possession of the late Prof. Max Müller — des. as Ch. in the notes hereafter — the following passages are given between शृणुयुस् and ते सर्वे तान्मर्वास्तस्माद्दुःखस्कन्धादवलोकितेश्वरः पारमो-
 चयेदीश्वरविधानेनावलोकितेन । तत्कस्य हेतोः । नानादेशेषु नानास्थानेषु नानाज्ञापि
 नरकतिर्यग्योनिप्रेतयमलोकेश्वरपुत्रायुजसंस्वेदज्ञीपपाडुकानि समकालस्मृत एव कुल-
 पुत्रार्यन्नादश्रौ^(?)श्चर्येण विधानेन ईदृशो ऽस्य प्रभावो ऽस्मात्कारणादवलोकितेश्वरस्याव-
 लोकितेश्चत् । ये च.

7) च्येयुः Ca. K. O.

8) धारयन्ति A. B. Ca. K. W. धारयिष्यन्ति । ते च Cb. धारयन्ति ते सर्वे O.

9) Cb. adds न.

10) प्रपतेयुस्ते O.

ऽग्निस्कन्धात्परिमुच्येरन् । सचेत्पुनः कुलपुत्र सत्त्वा⁽²⁾ नदीभिर्हृद्यमाना अवलोकितेश्वरस्य
 बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याक्रन्दं कुर्युः सर्वास्ता नद्यस्तेषां सत्त्वानां गाधं दद्युः । सचेत्पुनः⁽³⁾
 कुलपुत्र सागरमध्ये वक्ष्णाभिर्ब्रह्मणां⁽⁴⁾ सत्त्वकोटीनयुतशतसङ्ख्याणां क्षिप्रयसुवर्णमणिमु-
 क्तावज्जैत्र्यैर्षशङ्खशिलाप्रवाडाश्मगर्भमुसारगत्त्वलोहितमुक्तादीनां⁽⁷⁾ कृतनिधीनां⁽⁸⁾ स पो-
 तस्तेषां⁽⁹⁾ कालिकावातेन⁽¹⁰⁾ रानसोद्वीपे⁽¹¹⁾ लितः स्यात्तस्मिंश्च कश्चिदेकः⁽¹²⁾ सत्त्वः स्याद्यो 5
 ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याक्रन्दं कुर्यात्सर्वे ते परिमुच्येरंस्तस्माद्भ्रात-
 सोद्वीपात् । अनेन⁽¹⁴⁾ खलु⁽¹⁴⁾ पुनः कुलपुत्र कारणेनावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो
 ऽवलोकितेश्वर इति संज्ञायते⁽¹⁵⁾ ॥

सचेत्कुलपुत्र कश्चिदेव वध्योत्सृष्टो ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्या-

- 1) च्येयुः Ca. K. O.
- 2) सत्त्वा is put in after °माना in Ca. Cb.
- 3) पुनः left out in B. K. O.
- 4) वक्ष्णात्रपानां A. B. W. वक्ष्णात्रहानां Ca. Cb. K. वक्ष्णाभि° Ch. Differ-
 ently in O.
- 5) वज्र left out in B. Ca. Cb. W. O.
- 6) After प्रवाड Ch. adds रजतजातद्रूप. O. leaves out शङ्खशिलाप्रवाड, and
 has अश्म for अश्म.
- 7) मुक्ताश्च Ca. K.
- 8) कृतशौगतानां B. Ch. सोगता Ca. कृतसौ° K. कृतसो° W. कृतेन गता
 भवेयुस्तेषां O.
- 9) W. adds का.
- 10) का left out in Ca. केन Cb.
- 11) पे Ca. K. O. पे the rest.
- 12) कश्चिदेकः Ca. Cb.
- 13) च्येयुम् A. Ca. K. O.
- 14) Left out in Cb. K. O. अन्तयमते for कुलपुत्र ७.
- 15) इति व्यवस्था स्यात् Cb. इति संज्ञानीयते O.

क्रन्दं कुर्यात्तानि⁽¹⁾ तेषां वध्यघातकानां शस्त्राणि विकीर्ये⁽²⁾ र्न् । सचेत्खलु पुनः कुलपुत्राय⁽⁴⁾
 त्रिसाहस्रमहासाहस्रौ लोकधातुर्यत्तरात्तैः परिपूर्णा⁽⁶⁾ भवेत्ते ऽवलोकितेश्वरस्य महास-
 त्वस्य नामधेयप्रकरणेन उष्ट्रचिता द्रष्टुमप्यशक्ताः स्युः । सचेत्खलु पुनः कुलपुत्र कश्चिदेव⁽⁹⁾
 सत्त्वो दार्वार्यस्मिन्कृडिनिगडबन्धनैर्बद्धो भवेत्पराध्यनपराधी वा तस्यावलोकितेश्वरस्य
 5 बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नामधेयप्रकरणेन तिप्रं तानि कृडिनिगडबन्धनानि विवरमनु-
 प्रयच्छति । इदंशः कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रभावः ॥⁽¹³⁾

सचेत्कुलपुत्राय⁽¹⁴⁾ त्रिसाहस्रमहासाहस्रौ लोकधातुर्धूर्तरामित्रैश्चौरैश्च शस्त्रपाणिभिः⁽¹⁵⁾
 परिपूर्णा⁽¹⁶⁾ भवेत्स्मिंश्चैकः सार्थवाहो महात्तं सार्थं रत्नाढ्यमनर्घ्यं गृह्णत्वा गच्छेत् । तं⁽²⁰⁾

1) तानि is put in before शस्त्राणि in Ca. K. while A. W. repeats it in the same place.

2) र्येयुः Ca. K. खण्डखण्डानि गच्छेयुः O.

3) The paragraph is left out in Cb.

4) त्रेयं Ca. त्रेवं K. '

5) स्त्री Ca. K.

6) पूर्णा K.

7) In Cb. only.

8) खलु पुनः in B. Cb. only.

9) एव in Cb. only.

10) Left out in Cb. दारुमयैर्वा अयस्मयैर्वा O.

11) धेयं wanting in all but O.

12) A. B. Cb. K. W. add स्म.दास्यति for अनुप्रयच्छति O.

13) विषयः O.

14) त्रेयं Ca. K.

15) स्त्री Ca. स्त्री O.

16) पूर्णा B. Ca. Cb. K.

17) महात्तं सत्त्वसार्थं A. W. महात्तं सर्वसार्थं B. K. महासत्त्वः सार्थं Cb. महत्तं सार्थं O.

18) धना Cb.

19) मनर्घ्यं left out in Cb. K.

20) Left out in A. B. W. ते च सार्थिकास्तं मार्गं गच्छन्तस्तां O

गच्छन्तस्तांश्चौरान्धूर्तान्शत्रून्श्च शस्त्रकृस्तान्पश्येयुः⁽²⁾ । दृष्ट्वा च पुनर्भीतास्त्रस्ता अशरणमा-
 त्मानं संज्ञानोयुः⁽³⁾ । स च सार्धत्राकृस्तं सार्धमेवं ब्रूयात् । मा भैष्ट कुलपुत्रा मा भैष्टाभयंद्-
 मवलोकितेश्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेकस्वरेण⁽⁵⁾ सर्वं समाक्रन्दधम् । ततो यूयमस्माच्चौरभ-
 याद्मित्रभयात्तिप्रमेव⁽⁶⁾ परिमोक्ष्यध्वे । अथ खलु सर्व एव स सार्ध एकस्वरेणावलोकिते-
 श्वरमाक्रन्देत्⁽⁷⁾ । नमो नमस्तस्मा⁽⁸⁾ अभयं दद्यावलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वायेति । 5
 सकृन्नामग्रहणेनैव स सार्धः सर्वभयेभ्यः परिमुक्तो भवेत् । ईदृशः कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य
 बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रभावः ॥

ये कुलपुत्र रागचरिताः सत्त्वास्ते ज्वलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
 नमस्कारं कृत्वा विगतरागा भवन्ति । ये द्वेषचरिताः सत्त्वास्ते ज्वलोकितेश्वरस्य बोधि-
 सत्त्वस्य महासत्त्वस्य नमस्कारं कृत्वा विगतद्वेषा भवन्ति । ये मोक्षचरिताः सत्त्वास्ते ज्वलो- 10
 कितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नमस्कारं कृत्वा विगतमोक्षा भवन्ति । एवं मरु-
 ढिकः कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः ॥

यश्च कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य पुत्रकामो मातृग्रामो
 नमस्कारं करोति तस्य⁽⁹⁾ पुत्रः प्रजायते ऽभिव्यपः प्रासादिको दर्शनीयः⁽¹⁰⁾ पुत्रलक्षणसम्बन्धा-

- 1) गच्छन्ते A. गच्छन्ते तान् Ca. गच्छन्तान् Cb. गच्छन्तां K. W.
- 2) पश्येत् A. W.
- 3) नीया A. नोरन् B. Cb. नीयः Ca. नीयुः K. संज्ञारं W. नेयुः O.
- 4) Left out in A. Ca.
- 5) सर्वे A. सर्वं W. left out in B. Ca. Cb. K. O.
- 6) तिप्रमेव in Ch. only.
- 7) क्रन्द्युः A. क्रन्देयुः B. W. O. क्रन्दतः Ca. क्रन्देरन् Cb.
- 8) तस्मै A. Cb. K. W. तस्मिन् Ca. A break in O.
- 9) तस्या A. W. तस्य B. Cb. K. तस्याः Ca.
- 10) पुरुष A. W. B. पुत्र Ca. Cb. K.

गतो बहुजनप्रियो मनापो ऽवरोपितकुशलमूलश्च भवति । यो दारिकामभिनन्दति तस्य⁽³⁾
 दारिका प्रजायते ऽभिव्रया प्रासादिका दर्शनीया परमया⁽⁴⁾ शुभवर्णापुष्करतया⁽⁴⁾ समन्वागता⁽⁴⁾
 दारिकालक्षणासमन्वागता⁽⁵⁾ बहुजनप्रिया मनापावरोपितकुशलमूला च भवति । ईदृशः
 कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रभावः ।

ये च⁽⁷⁾ कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य⁽⁸⁾ बोधिसत्त्वस्य⁽⁹⁾ महासत्त्वस्य⁽⁹⁾ नमस्कारं करिष्यन्ति⁽¹⁰⁾
 नामधेयं च धारयिष्यन्ति⁽¹¹⁾ तेषाममोघफलं भवति । यश्च कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधि-
 सत्त्वस्य महासत्त्वस्य नमस्कारं करिष्यति⁽¹²⁾ नामधेयं च धारयिष्यति⁽¹³⁾ । यश्च द्वाषष्टीनां⁽¹⁴⁾
 गङ्गानदीवालिकासमानां⁽¹⁵⁾ बुद्धानां भगवतां⁽¹⁶⁾ नमस्कारं कुर्यान्नामधेयानि च धारयेद्यश्च ता-
 वतामेव⁽¹⁷⁾ बुद्धानां भगवतां तिष्ठतां⁽¹⁸⁾ धियतां यापयतां चीवर्षिण्डपातशयनासनग्लानप्रत्य-

1) मनापो A. W. मनश्चापो B. Ca. मनापा Ch.

2) लो A. W. लश्च B. Ca. Ch. K.

3) तस्या A. Ca. W. तस्य B. Ch. I

4) Left out in Ch.

5) समलक्षणा B. K.

6) मना in all MSS.

7) च in B. K. only. B. adds तु.

8) कुलपुत्र left out in Ca. Ch.

9) °ग्राय °त्वाय. So almost always in similar cases before and after in Ch.

10) करिष्यति A. °न्ति W. left out in Ch. कुर्वन्ति Ca. K.

11) From नाम° till ष्यन्ति left out in Ca. From नमस्कारं till ष्यन्ति left out in Ch.

12) कुर्यात् Ca.

13) धारयेत् Ca.

14) षष्टीणां B. K. षोभ्यो Ch.

15) कोप A. W.

16) कोपमेभ्यो बुद्धेभ्यो भगवद्भ्यो Ch.

17) एव in Ch. only.

18) Left out in Ch. while B. Ca. read धियमानानां and put it after यापयतां.

यमैष्यपरिष्कारिः पूजां कुर्यात् । तत्किं मन्यसे कुलपुत्र कियत्सं⁽²⁾ स कुलपुत्रो वा कुलड-
 क्हिता वा ततो निदानं⁽³⁾ पुण्याभिसंस्कारं प्रसवेत्⁽⁴⁾ । एवमुक्ते ज्ञपमतिर्बोधिसत्त्वो मद्दासत्त्वो⁽⁵⁾
 भगवत्समेतद्वोचत् । बद्धं भगवन्बद्धं मुगतं⁽⁶⁾ स कुलपुत्रो वा कुलडक्हिता वा ततोनिदानं⁽⁷⁾
 बद्धं पुण्याभिसंस्कारं प्रसवेत्⁽⁸⁾ । भगवानाह । यश्च कुलपुत्र तावतां बुद्धानां भगवतां
 सत्कारं कृत्वा⁽¹⁰⁾ पुण्याभिसंस्कारो यश्चावलोकितेश्चरस्य बोधिसत्त्वस्य मद्दासत्त्वस्यात्तश्च
 एकमपि नमस्कारं कुर्यान्नामधेयं च धारयेत्समो जनधिको जनतिरेकः पुण्याभिसंस्कार
 उभयतो भवेत्⁽¹²⁾ । यश्च तेषां द्वाषष्टीनां गङ्गानदीवालिकासमानां बुद्धानां भगवतां सत्कारं⁽¹³⁾
 कुर्यान्नामधेयानि च धारयेत् । यश्चावलोकितेश्चरस्य बोधिसत्त्वस्य मद्दासत्त्वस्य नमस्कारं
 कुर्यान्नामधेयं च धारयेत् । एतावुभौ पुण्यस्कन्धौ न मुकरो जपयितुं कल्पकोटिनघृतशत-

-
- 1) भैष्य left out in W.
 - 2) कियत्स K. स left out in A. Ca. W.
 - 3) In Ca. only.
 - 4) प्रसूयते B.
 - 5) Ch. adds तं.
 - 6) Left out in Cb.
 - 7) Left out in Cb. बद्धतरं W.
 - 8) रः प्रसूयते B.
 - 9) ताव left out in B.
 - 10) B. K. add गुरुकारं कृत्वा माननां पूजनामर्थनामपचायनां कृत्वा: for अर्थ to r. अर्थ.
 - 11) From समो till धारयेत् (before एता) left out in Cb.
 - 12) भवेत् in Ch. only.
 - 13) नमस्कारं Ca.
 - 14) धेयं A. W.
 - 15) This paragraph is left out in A. Cb.

सकृन्नैरपि । एवमप्रमेयं कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महांसत्त्वस्य नामधारा-
णात्पुण्यम् ॥

अथ खल्वनयमतिर्बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो भगवत्तमेतद्वोचत् । कथं भगवन्भवलो-
कितेश्वरो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो ऽस्यां सकृद्यां लोकधातौ प्रविचरति ।⁽⁴⁾ कथं सत्त्वानां धर्म-
देशयति । कीदृशश्चावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महांसत्त्वस्योपायकौशल्यविषयः ।
एवमुक्ते भगवाननयमतिं बोधिसत्त्वं महांसत्त्वमेतद्वोचत् । सत्ति कुलपुत्र लोकधातवो
येष्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो बुद्धरूपेण⁽⁶⁾ १ सत्त्वानां धर्मं देशयति । सत्ति स्ले-
कधातवो येष्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो बोधिसत्त्वरूपेण⁽⁷⁾ २ सत्त्वानां धर्मं देशय-
ति । केषांचित्प्रत्येकबुद्धरूपेणावलोकितेश्वरो ३ बोधिसत्त्वो महांसत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देश-
यति । केषांचिच्छ्रावकरूपेणावलोकितेश्वरो ४ बोधिसत्त्वो महांसत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशय-
ति । केषांचिद्ब्रह्मरूपेणावलोकितेश्वरो ५ बोधिसत्त्वो महांसत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति ।
केषांचिच्छक्ररूपेणावलोकितेश्वरो ६ बोधिसत्त्वो महांसत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति । केषां-
चिद्गन्धर्वरूपेणावलोकितेश्वरो ७ बोधिसत्त्वो महांसत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति ।⁽¹¹⁾ यत्तवैने-

1) A. W. add धेयं.

2) पुण्यः Cb. पुण्य Ca. left out in A.

3) ऽस्मिं सकृ B. K.

4) Cb. adds स्म.

5) सत्त्वैभ्यो Ch. So in similar cases hereafter.

6) K. adds च.

7) बोधिसत्त्व left out in Cb.

8) केभ्यश्चित् Cb. So in similar cases hereafter.

9) चक्र Ch. द्वाक्षाण Cb.

10) ब्रह्म Ch.

11) K. adds केषांचिद्.

(1) सत्त्वानां यज्ञरूपेण ८ धर्मं देशयति । ईश्वरवैनेयानां (2) सत्त्वानामोश्चरूपेण ९ धर्मं देश-
यति । (3) महेश्वरवैनेयानां सत्त्वानां महेश्वररूपेण १० धर्मं देशयति । चक्रवर्तिर्राजवैनेयानां (4) (5)
सत्त्वानां चक्रवर्तिर्राजरूपेण ११ धर्मं देशयति । पिशाचवैनेयानां सत्त्वानां पिशाचरूपेण १२
धर्मं देशयति । वैश्रवणवैनेयानां सत्त्वानां वैश्रवणरूपेण १३ धर्मं देशयति । सेनापतिवैने-
(8) यानां सत्त्वानां सेनापतिरूपेण १४ धर्मं देशयति । ब्राह्मणवैनेयानां सत्त्वानां ब्राह्मणरूपेण १५ 5
धर्मं देशयति । (9) वज्रपाणिवैनेयानां सत्त्वानां वज्रपाणिरूपेण १६ धर्मं देशयति । एवम-
घित्यगुणसमन्वागतः कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः (10) । तस्मात्तर्हि कुल-
पुत्रावलोकितेश्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वं पूजयध्वम् (11) । एष कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो
महासत्त्वो भोतानां सत्त्वानामभयं ददाति । अनेन कारणेनाभयंदद इति संज्ञायत इह सहायां (18)
लोकधातो ॥

10

अथ खल्वक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत्तमेतद्वोचत् । दास्यामो वयं
भगवन्नवलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय धर्मप्राभृतं धर्माच्छादम् । भगवा-
नाह । यस्येदानो (14) कुलपुत्र कालं मन्यसे ॥ अथ खल्वक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः स्व-

- 1) नेयिकानां A. Cb. नयिकेभ्यः सत्त्वैभ्यो Ch. So in similar cases hereafter.
- 2) नयिक A. नेयक W.
- 3) The following three paragraphs are left out in B.
- 4) राज left out in A. Cb. K.
- 5) Left out in K.
- 6) नयिक A.
- 7) उच्छ्रेय (for वैश्रवण) Cb. Ch.
- 8) नेयिका Cb.
- 9) Ch. adds यावद्.
- 10) A. K. add ऽवलोकितेश्वरो बोधिसत्त्व (left out in K.) इत्युच्यते.
- 11) पूजयेत् B. K.
- 12) B. K. add अवलोकितेश्वर इत्युच्यते । then read भोतिभ्यः सत्त्वैभ्यो ऽभयं.
- 13) सहे B. K.
- 14) Left out in Ca.

कण्ठादवतार्यं शतसकलमूल्यं⁽¹⁾ मुक्ताहारमत्रलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महामहत्त्वाय
 धर्माच्छादमनुप्रवच्छति स्म । प्रतीच्छ् सत्पुरुषेण धर्माच्छादं⁽²⁾ मनासिकात् । स न प्रती-
 च्छति स्म ॥ अथ खल्वन्तयमतिर्बोधिसत्त्वो महामहत्त्वो ज्वलोकितेश्वरं बोधिमहत्त्वं महाम-
 ह्वमेतदवोचत् । प्रतिगृह्णाणं⁽³⁾ त्वं कुलपुत्रेण मुक्ताहारमस्माकमनुकम्पामुपादाय ॥ अथ
 5 खल्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महामहत्त्वो ज्ञानयमतेर्बोधिसत्त्वस्य महामहत्त्वस्यासिकात्
 मुक्ताहारं प्रतिगृह्णाति स्मान्तयमतेर्बोधिसत्त्वस्य महामहत्त्वस्यानुकम्पामुपादाय तासां च⁽⁴⁾
 चतसृणां पर्वदां तेषां च देवनागयत्तगन्धर्वामुरगऋडकिंनरमहोरगमनुज्यामनुज्याणामनु-
 कम्पामुपादाय । प्रतिगृह्य च द्वौ प्रत्यंशौ कृतवान् कृत्वा चैकं प्रत्यंशं भगवते शाक्यमुनये⁽⁵⁾
 ददाति स्म द्वितीयं प्रत्यंशं भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य रत्न-
 10 स्तूपे समुपनामयामास । इदृश्या कुलपुत्रं त्रिकुश्यावलोकितेश्वरो बोधिमहत्त्वो महामहत्त्वो
 ऽस्यां सहायां लोकधातावनुविचरति ॥⁽⁶⁾

1) दश (for शत) Cb. सकल (for the same) Ca.

2) सं K.

3) दानम Ca.

4) स्म left out in B.

5) From प्रती° till स्म left out in Cb.

6) दन् A. W.

7) गृह्ण A. Ca. Cb. W.

8) प्रतीच्छति B. K.

9) In Ca. only.

10) च तं द्विप्रत्यंशं कृत्वा (for च द्वौ°) Cb.

11) Left out in Cb.

12) समुत्राम Cb.

13) क्रीव A. कुर्व Ca. Cb. क्रीड B. K. W.

14) ऽस्मिं सहे B. K.

15) स्म is added in A. Ca. Cb. W. but left out in B. K.

अथ खलु भगवांस्तस्यां⁽¹⁾ विलायामिमा गाथा अभषत ॥

⁽²⁾ चित्रघ्न⁽³⁾ अन्नयोमति⁽⁴⁾ एतमर्थ⁽⁵⁾ परिपृच्छ⁽⁶⁾ कारणात्⁽⁷⁾ ।

⁽⁸⁾ केन⁽⁹⁾ जिनपुत्र⁽¹⁰⁾ हेतुना⁽¹¹⁾ उच्यते⁽¹²⁾ क्वि⁽¹³⁾ अवलोकितेश्वरः⁽¹⁴⁾ ॥ १ ॥

⁽¹⁵⁾ अथ⁽¹⁶⁾ तादृशता⁽¹⁷⁾ विलोकिया⁽¹⁸⁾ प्राणधोसागर⁽¹⁹⁾ अन्नयोमतिः⁽²⁰⁾ ।

चित्रघ्नमधिभाषते⁽²¹⁾ प्रृणा⁽²²⁾ चर्यामवलोकितेश्वर⁽²³⁾ ॥ २ ॥

5

1) Ch. reads खल्वन्नयमतिर्वीधिसन्नो महासन्नस्तस्यां, which agrees with Kumārajīva's version, though the following verses were translated by Jūānagupta sometime after Kumārajīva, and added to the version of the latter. The verses are altogether left out in the oldest Chinese version by Dharmarakṣa Cp. the English translation, p. 413.

- 2) These verses seem to be in the metre वैतालीय.
- 3) नो Cb.
- 4) अन्नयमति A. W. Rather अन्नयामती.
- 5) तेधनमथु B.
- 6) च्छि Ch.
- 7) णा A. B. Ca. K. णात् Cb. Ch. णी W.
- 8) The metre requires one short syllable more.
- 9) ना left out in K.
- 10) left out in K.
- 11) उच्यते क्व वलो A. W.
- 12) अर्थ A. W.
- 13) सादृशतामिव वि A. सादृशनामव B. तादृशता दिशाव K.
- 14) क्तिया B. क्तिया W.
- 15) रू A. र B. Cb. K. W.
- 16) ती A. B. K. W. तिः Cb. Ch.
- 17) नो Cb. न the rest.
- 18) षमो A. B. K. षती Ca. Cb. षते Ch.
- 19) रो A.

- (1) कल्पशतनेकाचत्तिया बद्धबुद्धान सकृन्नकोटिभिः ।
 प्राणधान (3) यथा (4) विशोधितस्तथ (5) शृणुया हि (6) मम प्रदेशतः (7) ॥ ३ ॥
 अवगा (8)-(9) अय दर्शनो पि च अनुपूर्व च तथा अनुस्मृतिः ।
 भवतीह अमोघप्राणिनां सर्वदुःखभवशोकनाशकः ॥ ४ ॥
- 5 सचि (11) अग्निखदाय (12) पातयेद्वातनार्याय प्रदुष्टमानसः ।
 स्मरतो अवलोकितेश्चरं (13) अभिसिक्तो इव अग्निं शाम्यति ॥ ५ ॥
 सचि (14) सागरदुर्गि (15) पातयेन्नागमकरभूतघालये (16) ।
 स्मरतो अवलोकितेश्चरं (17) जलराजे न कदाचि (18) सीदति ॥ ६ ॥

-
- 1) W. adds बद्ध.
 2) शता A. B. W.
 3) नु Ch.
 4) यतो Cb.
 5) तत्र Ca. ततो Cb. तथा W.
 6) यतो Cb.
 7) तो A. B. Cb. W. तेः Ca. तः Ch.
 8) या Ch.
 9) अ left out in A. W.
 10) सर्वभवदुःख B. K.
 11) सच A. B. Ca. W. सचि Cb. Ch. K.
 12) A. Ca. Cb. W. add प्र.
 13) रो A. Cb. W. रं B. Ca. K. Ch.
 14) सच B. W.
 15) गरि दुर्ग A. B. K. गरि दुर्गि Ca. गरदुर्ग Cb. गरदुर्गि Ch.
 16) भूतशांतमारये A. भूगमालये W.
 17) राजो A. B. K. जे Ca. Ch. ज Cb. ज्ञो W.
 18) Ch. adds सं.

सचि⁽¹⁾ मेरूतलानुपातपेद्दातनार्थाय प्रडुष्टमानसः ।
 स्मरतो अवलोकितेश्वरं⁽²⁾ सूयभूतो⁽³⁾ व नभे प्रतिष्ठति⁽⁴⁾ ॥ ७ ॥
 वज्रानियपर्वताशनो⁽⁶⁾ धतनार्थाय च मूर्ध्नि⁽⁷⁾ औषरेत्⁽⁸⁾ ।
 स्मरतो अवलोकितेश्वरं⁽⁹⁾ रोमकूपं⁽¹⁰⁾ न प्रभोत्ति किंसितुम्⁽¹¹⁾ ॥ ८ ॥
 सचि⁽¹⁾ शत्रुगणैः परीवृतः शस्त्रकृस्तेभि⁽¹²⁾ विकिंसचेत्सैः⁽¹³⁾ ।
 स्मरतो अवलोकितेश्वरं⁽⁹⁾ मैत्रचित्तं तद् भोत्ति⁽¹⁴⁾ तत्क्षणम्⁽¹⁵⁾ ॥ ९ ॥
 सचि⁽¹⁶⁾ आघतने उपस्थितो⁽¹⁷⁾ वध्यघातान् वशं गतो भवेत् ।
 स्मरतो अवलोकितेश्वरं⁽¹⁹⁾ खण्डखण्डं तद् शस्त्रं गच्छिषुः⁽²⁰⁾ ॥ १० ॥

5

- 1) साच W.
- 2) रो A. B. Ca. Cb. K. रं Ch. W.
- 3) तं B. तो Cb. प्रभूतं A. W.
- 4) Left out in Ca.
- 5) छित्त A. छति B. Ca. K. W. छते Cb.
- 6) वज्र Ca. Ch.
- 7) सनि A. सनी B. W. Ca. K. यदिक्व Cb. यदि Ch.
- 8) च यदि औषधी A. यदि औषधी W. यदि मूर्द्धं ज्ञाषरो B. च डुष्टमानसो Cb.
 च मूर्ध्नि ऋषिरेन् Ch. च मूर्द्धं औषरेत् K. Cp. ओसरति, ओशिरति Mahāvastu. I
 24,1; 143,18; 209,9; II, 4,6; 334,22.
- 9) रं A. B. K. W. रो Cb.
- 10) Left out in W.
- 11) किंसना Cb.
- 12) किं A. K. Cb. भि B. Ca. Cb.
- 13) मनसैः Ch.
- 14) मि Cb.
- 15) त ते भवति Ca. त तद्भोत्ति K.
- 16) घा B. Ch.
- 17) ते Ca. Cb.
- 18) ना A.
- 19) रो Ca. Cb. So too in following verses.
- 20) ष A. B. Ca. Cb. K. W. यू W.

- सचि दाहूमयैरयोमयैर्दुडिनिगडैरिह⁽¹⁾ बद्ध बन्धनैः ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्चरं निप्रमेव विपटन्ति बन्धना ॥ ११ ॥
 मत्त्राबलविद्यधौपधो भूतवेतालं शरीरनाशनाः ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्चरं तेन गच्छन्ति यतः प्रवर्तिताः ॥ १२ ॥
 5 सचि श्रोत्रद्वैः परीवृता यज्ञनागामुरभूतराजैः ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्चरं रोमकूपं न प्रभोति⁽¹⁰⁾ किंसितुम् ॥ १३ ॥
 सचि व्याडमृगैः परीवृतस्तोदणदंष्ट्रनखैरमकाभयैः ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्चरं निप्र गच्छन्ति दिशा समस्ततः⁽¹¹⁾ ॥ १४ ॥
 सचि दृष्टिविषैः परीवृता स्वलनार्चिशिखडुट्टदारूपैः ।
 10 स्मरतो अत्रलोकितेश्चरं निप्रमेव तद् सन्ति निर्विषाः⁽²⁰⁾ ॥ १५ ॥

1) रिह A. W. रूपि B. K. Cb. भि Ca.

2) त्र A. Cb. W.

3) द्या Ca. 4) उ Ch. K.

5) शरीर left out in Cb.

6) In Ca. K. only.

7) श्रौ A. B. Ca. W.

8) रि A. B. Ca. W. रो K.

9) नागमकरासुर Ca.

10) प्रभोतु K.

11) दंत Ch.

12) नखैर्महा Cb. Ch.

13) रो Cb.

14) प्रे B. Ch.

15) दिशा समस्ततो A. K. दिशानानसक्तः B. Ch. दिसान् समस्ततो Ca. दिशा
 अस्तः Cb. दिसा सम । ततो W.

16) पृष्टि A. K. W. स्मृष्ट B. Ch. दृष्टि Cb.

17) रि in all MSS.

18) शिखै Cb. 19) रो Ca.

20) ते भवन्ति A. Ca. W. ते left out in B. तद् सन्ति Cb. भवन्ति K.

गम्भीरं⁽¹⁾ सविद्यु⁽²⁾ निश्चरी⁽³⁾ मेघवज्राशनिवारिप्रस्रवाः⁽⁴⁾ ।
 स्मरतो अयलोकितेश्वरं⁽⁵⁾ क्षिप्रमेव प्रशमन्ति तत्क्षणम्⁽⁶⁾ ॥ १६ ॥
 ब्रह्मदुःखशतैरुपद्रुतान्मत्तं दृष्ट्वा⁽⁷⁾ ब्रह्मदुःखपीडितान्⁽⁸⁾ ।
 शुभज्ञानबलो विलोकित्या तेन त्राताहू⁽¹⁰⁾ जगे सदेवके ॥ १७ ॥
 ऋद्धोबलपारिमितो विपुलज्ञानउपायशिक्षितः ।
 सर्वत्र⁽¹²⁾ दशादिशी जगे सर्वक्षेत्रेषु⁽¹³⁾ अशेष दृश्यते⁽¹⁴⁾ ॥ १८ ॥
 ये च अज्ञानदुर्गतिभया नरकतिर्ययमस्य⁽¹⁵⁾ शासने ।
 ज्ञातोऽविव्याधिपीडिता⁽¹⁷⁾ अनुपूर्वं⁽¹⁸⁾ प्रशमन्ति प्राणिनाम् ॥ १९ ॥

5

- 1) रं A. Ca.
- 2) सु Cb. Ch. W.
- 3) Left out in A. W. निश्चरी for निश्चरे.
- 4) पारिप्रस्रवां A. वारि left out in B. पारप्रस्रवा Ca. पारप्रसेवा Cb. धार-
प्रस्रवाः Ch. वारिप्रस्रवाः K. वारिप्रस्रावां W.
- 5) रो Ca. Cb.
- 6) षो Cb. Ch.
- 7) ता A. Ca. W. तां B. Cb. तान् Ch. K.
- 8) सर्वदृष्ट A. W. सब दृष्टि B. K. सर्वसब दृष्ट Ca. सब दृष्ट Cb. सर्वा
दृष्ट्वा Ch.
- 9) तां A. B. Ca. Cb. W. तान् Ch. ताः K.
- 10) क्विया A. B. Ca. क्वियात् Cb. क्वितया W.
- 11) त्रातानुज्ञशमदेवके A. त्राताहू जगे B. Ca. Ch. K. त्राताहू जगे Cb. त्रा-
ताहू जग W.
- 12) से Ca. शि Cb. सि W. All दश.
- 13) सर्व left out in Cb.
- 14) ति B.
- 15) ये च मुत्कान्तया A. ये च सत्त्वा अज्ञया B. ये च सत्त्वान्तया Cb. W. ये च सर्वा-
न्तया K. ये सत्त्वा अज्ञया Ch. Our reading conjectural.
- 16) तीर्ययम A. तिर्ययम B. Ca. Cb. स्तिर्ययम Ch. तिर्यकयम K. तिर्यग्यम W.
- 17) जरा A. B. Cb. K. W. जर Ca.
- 18) परिपीडिता K.

- (1) अथ खल्वक्षयमतिर्हृष्टतुष्टमना इमा गाथा अभायत ॥
 शुभलोचन मैत्रलोचना प्रज्ञाज्ञानविशिष्टलोचना ।
 कृपलोचन⁽³⁾ शुद्धलोचना⁽⁴⁾ प्रेमणीया सुमुखा⁽⁵⁾ सुलोचना⁽⁶⁾ ॥ २० ॥
 अमलमलनिर्मलप्रभा⁽⁷⁾ वितिमिरज्ञान⁽⁸⁾ दिवाकरप्रभा ।
 5 अपरार्कतानलज्वलप्रभा⁽⁹⁾ प्रतपतो जगतो⁽¹⁰⁾ विरोचते⁽¹¹⁾ ॥ २१ ॥
 कृपस्त्रुणमैत्रगर्जिता⁽¹²⁾ शुभगुणा⁽¹³⁾ मैत्रमना मक्षाधना ।
 क्लेशामि शमेति⁽¹⁴⁾ प्राणिनां धर्मवर्ष⁽¹⁵⁾ अमृतं प्रवर्षति ॥ २२ ॥
 कलहे च विवादविषहे⁽¹⁶⁾ नरसंयामगतो मक्षाभये ।
 स्मृतो अवलोकितेश्वर⁽¹⁷⁾ प्रशमेया⁽¹⁸⁾ अरिसंघपापका⁽¹⁹⁾ ॥ २३ ॥

-
- 1) This paragraph is left out in Cb. Ch. Cp. English translation p. 415.
 2) विप्रुद्ध Ch.
 3) कृपा A.
 4) कृपलोचन left out in Cb.
 5) विप्रुद्ध Cb.
 6) सु left out in A.
 7) अमलमल A. W. अमलविमल Ch.
 8) प्रभा A. W.
 9) त अग्नि B. Cb. रत अग्नि Ca. All have °निलज्वल. The metre disturbed.
 10) रते K.
 11) सि B. Ca. K. ते Cb.
 12) संभूत B. Cb. K.
 13) शील Ch.
 14) ति Cb.
 15) र्ष अ A. B. Cb. K. W. र्षम Ca. Ch. We read र्षे अ for the sake of metre.
 16) यः Cb.
 17) रो Cb.
 18) प्रसमेसी Ca.
 19) पासका A. पाशका W. पापका B. पापको Ca. पातकान् Cb. संपपका Ch.
 संघुपापका K.

मेघस्वरे⁽¹⁾ दुन्दुभिस्वरो⁽²⁾ जलधरगर्जित ब्रह्मसुस्वरः⁽³⁾।⁽⁴⁾
 स्वरमण्डलपारमिगतः स्मरणीयो⁽⁵⁾ भ्रवलोकितेश्वरः ॥ २४ ॥
 स्मरथा स्मरथा⁽⁷⁾ माकाङ्क्षया प्रुद्धसत्त्वं⁽⁸⁾ भ्रवलोकितेश्वरम् ।
 मरणो व्यसने उपद्रवे⁽⁹⁾ त्राणु भोति शरणं परायणम् ॥ २५ ॥
 सर्वगुणपारमिगतः⁽¹²⁾ सर्वसत्त्वकृपमैत्रलोचनो⁽¹⁴⁾।
 गुणभूतं महागुणोद्घो⁽¹⁵⁾ वन्दनीयो⁽¹⁶⁾ भ्रवलोकितेश्वरः ॥ २६ ॥⁽¹⁷⁾⁽¹⁸⁾

5

- 1) श्वर Ch.
- 2) श्वरा Ch.
- 3) सु left out in Ch.
- 4) स्वरो A. B. Ca. W. स्वरा Cb. स्वरः Ch.
- 5) स्म A. B. W.
- 6) यु Ca.
- 7) सा B. मा Ca. Ch. K. Is left out in A. Cb. W. The long vowel of मा destroys the metre.
- 8) त्वमव in all MSS.
- 9) वृपद्रूते A.
- 10) णो Ca. Ch. णो Cb.
- 11) ने Cb. णं Ch.
- 12) Ch. adds धर्म. Perhaps the true reading is सर्वधर्म, for गुण is metrically wrong.
- 13) सर्व left out in A.
- 14) नो A. B. K. W. ना Ca. Cb. नः Ch.
- 15) गुणाभूत A. W. गुणभूत B. Ca. गुणभूमि Cb. गुणभूतु K.
- 16) धि Cb.
- 17) ये Cb.
- 18) रो A. B. Ca. Cb. K. W. रः Ch.

(1) यो ऽसौ अनुकम्पको जगे बुद्ध⁽²⁾ भेष्यति⁽³⁾ अनागते ऽधनि ।

सर्वदुःखभयशोकनाशकं प्रणामामो भवलोकिदेश्वरम् ॥ २७ ॥

लोकेश्वर⁽⁸⁾ राजनायको भित्तु⁽⁹⁾ धर्माकरू⁽¹⁰⁾ लोकपूजितो ।

बहुकल्पशताश्चरित्वा नायको⁽¹¹⁾ प्राप्त बोधिं⁽¹²⁾ विरत्रां⁽¹³⁾ अनुत्तराम् ॥ २८ ॥

5 स्थित⁽¹⁵⁾ दक्षिणावामतस्तथा⁽¹⁶⁾ वीजपत्त⁽¹⁷⁾ अमितभिनायकम् ।

मायोपम ते समाधिना सर्वक्षेत्रं⁽²⁰⁾ जिनगन्ध पूजिषु ॥ २९ ॥

1) The remaining seven verses are left out in the Chinese version.

2) A. Cb. W. add सो.

3) तो Ca. सि Ch.

4) दुःख left out in Ca.

5) भव B. K. W.

6) सनो A. B. K. W. सको Ca. सने Cb. शकः Ch.

7) मी B. Ca. K. Cb. W. मि A. Ch.

8) श्वरू K. श्वर the rest.

9) रूणा A. रो Ca. W. रू Cb. Ch. स K. left out in B.

10) तो A. B. K. W. ता Ca. Cb.

11) शतां चरित्वा नायकाः A. शतां चरित्वान B. सत चरित्वा नायका Ca. शत-
सहस्र चरित्वा Cb. शतां अचिन्तिया Ch. शतां चरित्वा नायका K. शताश्चरित्वा नाय-
काः W. The metre disturbed. Perhaps कल्पशत च°.

12) सो A. B. W. स Ca. Cb. Ch. K.

13) ज्ञा A. B. Cb. Ch. K. W. ज्ञां Ca.

14) रा A. B. Ca. Ch. K. W. रू Cb.

15) तो Cb.

16) तेस्त A. W. तो त B. Ca. Cb. K. तस्त Ch.

17) वीजंतु A. W. वीजंत Cb. °यत्तु K.

18) भु B. K. यु Ca. Ch.

19) This whole line is left out in Cb. We propose to read तं for ते.

20) जिन गत्वा K.

दिश⁽¹⁾ पश्चिम⁽²⁾ यत्र⁽³⁾ मुखाकरा⁽³⁾ लोकधातु⁽⁴⁾ विरजा⁽⁴⁾ मुखावती⁽⁴⁾

यत्र⁽⁵⁾ एष⁽⁶⁾ अमिताभनायकः⁽⁶⁾ संप्रति⁽⁷⁾ तिष्ठति⁽⁷⁾ सत्त्वसारथिः ॥ ३० ॥

न च ईस्त्रिणा तत्र संभवो नापि च मैद्युनधर्म सर्वशः ।

उपपाडक⁽⁸⁾ ते जिनो⁽⁹⁾ रसाः⁽¹⁰⁾ पद्मगर्भेषु⁽¹¹⁾ निषण्ण⁽¹¹⁾ निर्मलाः ॥ ३१ ॥

सो⁽¹²⁾ चैव अमिताभनायकः⁽¹²⁾ पद्मगर्भे⁽¹²⁾ विरजे मनोरमे ।

सिंहासनि⁽¹³⁾ सनिषण्णको⁽¹⁴⁾ शालराजो⁽¹⁵⁾ व यथा⁽¹⁶⁾ विराजते ॥ ३२ ॥

सो⁽¹⁷⁾ ऽपि तथा⁽¹⁷⁾ लोकनायको⁽¹⁷⁾ यस्य नास्ति त्रिभवे⁽¹⁸⁾ ऽस्मि⁽¹⁸⁾ सादृशः ।

यन्मे⁽¹⁹⁾ पुण्य⁽¹⁹⁾ स्तवित्व⁽²⁰⁾ संचितं⁽²⁰⁾ क्षिप्र⁽²¹⁾ भोम⁽²¹⁾ यद्य⁽²¹⁾ त्वं नरोत्तम इति ॥ ३३ ॥

1) शः Cb.

2) मतः Ch.

3) रो Ca.

4) ते Ch.

5) सो हि Ch.

6) भु K.

7) साम्प्रतितिष्ठति K.

8) का A. W.

9) नौ Ch. K.

10) रसा A. B. Ca. K. W. स्या Cb.

11) Left out in Cb.

12) सो चैव अमिभ A. सो च तथ लोम B. सो पि अमिताभु Ca. सो च तथ लोक Cb. K. सा चैव अमितायु Ch. सो चैव अमिताभ W. One short syllable too much; moreover चैव against the rule; metrically possible सो तथ अ०.

13) ने A. Ca. W. न B. Ch. नि Cb. सनि left out in K.

14) को in all MSS.

15) जै व A. जीव K. B. Ch. ज व Ca. Cb. जो व W.

16) यदा Ca.

17) सार तथ B. सो च तथ Cb. K. तमपीद् हि Ch.

18) स्मि A. K. W.

19) यन्मया A. B. W. यत्सन Ca. पद्म Cb. यन्मे Ch.

20) संचित् A. संचित B. W.

21) भोम A. B. Ca. K. भोमि Ch. भोतु Cb. सोम W.

अथ खलु धरणिंधरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व उत्थायामनादिकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा
 दत्तिणं ज्ञानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽¹⁾ भगवत्समेतद्वो-
 चत् । न ते भगवन्सत्त्वा अवरकेण कुशलमूलेन समन्वागता भविष्यन्ति ये ऽवलोकितेश्व-
 रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्ये⁽²⁾ धर्मपर्यायपरिवर्ते⁽³⁾ ओष्यत्यवलोकितेश्वरस्य बोधिस-
 5 त्वस्य महासत्त्वस्य⁽³⁾ विकुर्वा⁽³⁾ निर्देशं समत्तमुखपरिवर्ते⁽⁴⁾ नामावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य⁽⁵⁾
 विकुर्वणा⁽⁶⁾ प्रातिकार्यम् ॥

अस्मिन्खलु पुनः समत्तमुखपरिवर्ते⁽⁷⁾ भगवता निर्देश्यमाने⁽⁸⁾ तस्याः⁽⁹⁾ पर्षदश्चतुरशी-
⁽¹⁰⁾ तानां प्राणिसङ्ख्याणामसमसमायामनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तान्युत्पन्नान्यभूवन्⁽¹¹⁾ ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये समत्तमुखपरिवर्तो नामावलोकितेश्वरविकु-
 10 र्वणानिर्देशश्चतुर्विंशतिमः ॥⁽¹³⁾⁽¹⁴⁾

1) All प्रणाम्य.

2) धर्मपर्याय in Ca. only.

3) From वि° till स्य (before वि) left out in Ca. विक्रीडित is read in A.
 B. Ca. K. W. विकुर्वा in Cb. and विकुर्वाणा in Cb.

4) परिवर्त नाम left out in K.

5) स्य °स्य left out in A. W.

6) विकुर्वणा Ca. Cb. विकुर्वाणा Ch.

7) दिश्यमाने added in Cb.

8) निर्देश्यमानस्य A. निर्दिश्यमाने Ca. Cb. Ch. w.

9) तस्यां K.

10) ति B. K.

11) इति added in all but Ch.

12) आर्य (for इति श्री) K.

13) विकुर्वणा A. विकुर्वा B. Ca. विकुर्व Cb. W. विकुर्वित Ch.

14) पंचविंश Ch.

XXV.

अथ खलु भगवान्सर्वावर्त्तं बोधिसत्त्वगणमामन्त्रयामास⁽¹⁾ । भूतपूर्वं कुलपुत्रातीति ऽध-
न्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतरैर्यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन जलधरगर्जितघोषसुस्वरनत-
त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञो⁽²⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उद्पादि विद्याचरणसं-
पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भग- 5
वान्प्रियदर्शने कल्पे वैरोचनरश्मिप्रतिमपिडतायां लोकधातौ । तस्य खलु पुनः कुलपुत्रा
जलधरगर्जितघोषसुस्वरनतत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञस्य⁽⁵⁾ तथागतस्य प्रवचने शुभच्युद्धो नाम
राज्ञाभूत् । तस्य खलु पुनः कुलपुत्रा राज्ञः शुभच्युद्धस्य विमलदत्ता नाम भार्याभूत् । तस्य
खलु पुनः कुलपुत्रा राज्ञः शुभच्युद्धस्य द्वौ पुत्रावभूतामेको विमलगर्भो नाम द्वितीयो वि-
मलनेत्रो नाम । तौ च द्वौ दारकावृद्धिमत्तौ चाभूतां प्रज्ञावत्तौ च पुण्यवत्तौ च ज्ञानवत्तौ च 10
बोधिसत्त्वचर्यायां चाभियुक्तावभूताम्⁽¹¹⁾ । तद्यथा दानपारमितायामभियुक्तावभूतां शीलपार-
मितायां⁽¹²⁾ ज्ञान्तिपारमितायां⁽¹³⁾ वीर्यपारमितायां ध्यानपारमितायां प्रज्ञापारमितायामुपायकौ-

1) This paragraph is left out in Cb. लयते स्म B. K.

2) राज्ञ left out in A.

3) मितो B. Cb. K.

4) पिडते B.

5) मितस्य in all MSS.

6) K. adds व.

7) व K.

8) Left out in Ca. Cb.

9) Left out in Ca. Cb.

10) Left out in Ca.

11) K. adds त or व.

12) B. adds अभियुक्तावभूवतां ।

13) Cb. adds अभियुक्तौ B. adds अभियुक्तावभूवतां ।

शक्त्यपारमितायां मैत्र्या⁽¹⁾ करुणायां मुदितायामुपेक्षायां यावत्सप्तत्रिंशत्तु बोधिपत्तिकेषु
 धर्मेषु⁽²⁾ । सर्वत्र पारं गतावभूतां⁽³⁾ विमलस्य समाधिः पारं गतौ नत्तत्रराज्ञादित्यस्य समाधिः
 पारं गतौ विमलनिर्भासस्य समाधिः पारं गतौ विमलभासस्य समाधिः पारं गतात्रलाकार-
 शुभस्य⁽⁷⁾ समाधिः पारं गतौ महतिज्ञोर्गर्भस्य समाधिः पारं गतावभूताम् । स च भगवांस्तेन
 5 कालेन तेन समयेनेमं सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्यायं देशयामास तेषां सत्त्वानामनुकम्पायै तस्य
 च राज्ञः शुभद्यूहस्यानुकम्पायै⁽⁸⁾ । अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च
 दारको येन स्वमाता⁽⁹⁾ जनयित्रो⁽¹⁰⁾ तेनोपसंक्रामतामुपसंक्रम्य दशनखमञ्जलिं⁽¹¹⁾ प्रगृह्य जन-
 यित्रोमेतद्वोचताम् । एक्ष्म्व गमिष्यावस्तस्य भगवतो जलधर्गांर्जितघोषमुस्वरनत्तत्र-
 राजसंकुमुमिताभिज्ञस्य⁽¹⁴⁾ तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य सक्षांशं⁽¹⁵⁾ तं भगवन्तं जल-
 10 धर्गांर्जितघोषमुस्वरनत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञं⁽¹⁶⁾ तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं दर्शनाय
 वन्दनाय पर्युपासनाय । तत्कस्य हेतोः । एषो क्ष्म्व स भगवाञ्जलधर्गांर्जितघोषमुस्व-
 रनत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सदेवकस्य लोकस्य पुरतः सद्ध-

1) मैत्र्यायां K. meant मैत्र्यायां.

2) Left out in A. W.

3) पारं गतां A. B. पारं गतावभूतां Ca. W. पारमितावभूतां Cb.

4) तारा (for राज्ञा) Cb. K. W. that agrees with Kumārajīva's version.

5) भाष A. विमलाभस्वर Ca. Cb. °लाभाष W.

6) These three words are left out in B.

7) शुभ left out in B. सूर K.

8) म्पायै Ca. Cb. K. म्पामुपादाय the rest.

9) स्वा Cb. माता left out in Ca. Cb.

10) जनेत्री A. K. Cb. W.

11) लो A. W. खावञ्जली B. इदञ्जलिं Cb.

12) एवं A. W.

13) म A. W. K. व B. Ca. मि Cb.

14) अभिज्ञ in Ca. only.

15) In Cb. added गत्वा.

16) मिलं in all MSS.

र्मपुण्डरीकं नाम⁽¹⁾ धर्मपर्यायं विस्तरेण संप्रकाशयति⁽²⁾ । तं श्रवणाय गमिष्यावः⁽³⁾ । एवमुक्ते
 कुलपुत्रा विमलदत्ता राजभार्या विमलगर्भं दारकं विमलनेत्रं च दारकमेतद्वोचत् । एष
 खलु⁽⁴⁾ कुलपुत्रो युवपोः पिता राज्ञा शुभव्यूहो ब्राह्मणेष्वभिप्रसन्नस्तस्मान्न लप्स्यथ⁽⁵⁾ तं
 तथागतं दर्शनायाभिगन्तुम् । अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारको
 दशनखमञ्जलिं प्रगृह्य तां स्वमातरं ज्ञनयित्रामेतद्वोचताम् । मिष्ट्यादृष्टिकुले ऽस्मिन्नावां 5
 ज्ञातावावां पुनर्धर्मराज्ञपुत्राविति ॥ अथ खलु कुलपुत्रा विमलदत्ता राजभार्या तौ द्वौ दार-
 कवितद्वोचत् । साधु साधु कुलपुत्रौ युवां तस्य⁽¹⁰⁾ स्वपितू राज्ञः शुभव्यूहस्यानुकम्पयै
 किञ्चिदेव प्रातिकार्यं संदर्शयतम् । अप्येव नाम युवपोरत्तिके⁽¹³⁾ प्रसादं कुर्यात्प्रसन्नचित्तेश्चा-
 स्माक्रमनुज्ञानीयात्तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषसुस्वरनन्नसंकुमुमिताभिन्नस्य⁽¹⁵⁾ तथा-
 गतस्यार्कतः सम्यक्तसंबुद्धमभिगन्तुम् ॥ 10

अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारकस्तस्यां विलायां सप्तता-
 लमात्रं⁽¹⁶⁾ वैकायसमभ्युद्गम्य तस्य पितू राज्ञः शुभव्यूहस्यानुकम्पयै बुद्धानुज्ञातानि यम-
⁽¹⁷⁾

1) Left out in K.

2) Ca. Cb. K. add स्म.

3) MSS. मः.

4) Left out in A. K. W.

5) द्या A. Ca. W. द्यान् B. ते Cb. त K. It ought to be द्यम्.

6) Left out in Cb. K.

7) स्वां Ca. K. W.

8) ज्ञने A. K. W.

9) आवां left out in A.

10) युवाभ्यामस्य K.

11) सै in Ca. only.

12) प्रा A. Cb. W.

13) प्रसन्न left out in A.

14) चित्त left out in Ca. Cb. K.

15) अभिन्न in Ca. only.

16) तालं (leaving out मात्रं) Ca. Cb. K.

17) ना A. W.

कानि⁽¹⁾ प्रातिकार्याण्यकुरुताम् । तौ तत्रैवात्तरोत्तरे⁽²⁾ गतो शय्यामवकल्पयतां तत्रैवात्तरोत्तरे
चक्रमतस्तत्रैवात्तरोत्तरे रत्नो व्यधुनीतां तत्रैवात्तरोत्तरे ऽधःकायाद्धारिधारां⁽⁴⁾ प्रमुचतुर्वध-
कायाद्ग्रिस्कन्धं प्रञ्चालयतः स्मार्धकायाद्धारिधारां⁽⁵⁾ प्रमुचतुर्वधःकायाद्ग्रिस्कन्धं प्रञ्चाल-
लयतः स्म⁽⁹⁾ । तौ तस्मिन्नेवाकाशे मन्दात्तौ भूत्वा खुड्गकौ भवतः खुड्गकौ भूत्वा मन्दात्तौ
5 भवतः । तस्मिन्नेवात्तरोत्तरे ऽन्तर्धायतः⁽¹¹⁾ पृथिव्यामुन्मज्जतः⁽¹²⁾ पृथिव्यामुन्मज्जत्वाकाश उन्म-
ज्जतः । इयद्विः खलु पुनः कुलपुत्रा ऋद्धिप्रातिकार्यस्ताभ्यां द्वाभ्यां दारकाभ्यां स शुभ-
व्यूहो राज्ञा स्वपिता विनीतः । अथ खलु कुलपुत्राः स राज्ञा शुभव्यूहस्तयोर्दारकायो-
स्तमृद्धिप्रातिकार्यं दृष्ट्वा तस्यां विलायां तुष्ट उद्ग्र्य अन्तगनाः प्रमुदितः प्रोतिसौमनस्यज्ञातो
दशनखमञ्जालं प्रगृह्य तौ दारकावितदवोचत् । को युवयोः कुलपुत्रौ⁽¹⁴⁾ शास्ता कस्य वा

1) Left out in Cb. यमलकानि K.

2) न्न B. K. W.

3) शय्यामवकल्पयतः Ca. शय्यां कल्पयतस् K.

4) चक्रस्यमेतपोतः A. चक्रम्येतस् B. चक्रमतः । K. चक्रम्येतपो W. left out in Ca. Cb.

5) व्यधुनीता B. वियनतः Ca. विधुनतः K.

6) रा K.

7) प्रमोचतुः A. W. प्रमुंचतुः B. प्रमुंचतः Ca. प्रमुचोचतः K.

8) From स्मौ till प्रञ्चालयतः left out in K.

9) Left out in all MSS., but added here conjecturally.

10) B. K. add च.

11) अन्तर्धायतः A. अन्तर्धत्ता B. अन्तर्धायतः Ca. अन्तर्धायतः K. अन्तर्धायतः W.
Cp. Pāli *antaradhāyati*.

12) Left out in K.

13) A. W. add दृष्ट.

14) ली B. लीम् K.

15) त्रयोः K.

युवां शिष्याविति । अथ खलु कुलपुत्रास्तौ⁽¹⁾ द्वौ⁽²⁾ दारकौ तं राजानं शुभव्यूहमेतद्वोचत्⁽³⁾ ।
 एष स महाराज भगवाञ्जलधरगर्जितघोषमुस्वरननत्रराजसंकुमुमिताभिन्नस्तथागतो ऽर्ह-
 न्सम्यक्संबुद्धस्तिष्ठति धियते यापयति रत्नमये बोधिवृत्तमूले धर्मासिनोपविष्टः सदेव-
 कस्य लोकस्य पुरतः⁽⁷⁾ सद्धर्मपुण्डरीके⁽⁸⁾ नाम धर्मपर्यायं विस्तरेण संप्रकाशयति⁽⁹⁾ । स आच-
 योर्भगवाञ्शास्ता तस्यावां महाराज शिष्यौ । अथ खलु कुलपुत्राः⁽¹¹⁾ स राजा शुभव्यूहस्तौ 5
 दारकावेतद्वोचत् । पश्यामो वयं कुलपुत्रौ तं युवयोः शास्तरं । गमिष्यामो वयं तस्य
 भगवतः सकाशम् ॥

अथ खलु कुलपुत्रास्तौ द्वौ दारकौ ततो ऽन्तरीक्षादवतीर्य येन स्वमाता जनयित्री⁽¹⁴⁾
 तेनोपसंक्रामितामुपसंक्रम्य दशनखमञ्जलिं प्रगृह्य स्वमातरं जनयित्रीमेतद्वोचताम् ।
 एष आवाभ्यामम्ब विनीतः⁽¹⁶⁾ स्वपितानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । कृतमावाभ्यां पितुः शा- 10
 स्तृकृत्यं । तदिदानीमुत्सृष्टमर्कस्यावां तस्य भगवतः सकाशे प्रव्रजिष्याव इति ॥

- 1) तौ left out in A. W.
- 2) द्वौ left out in Cb. K.
- 3) Rather चताम्.
- 4) Left out in B. Ca. Cb.
- 5) आभिन्न left out in all MSS.
- 6) सिंक् added in A. W.
- 7) B. adds समारकस्य पुरतः सब्रह्मकस्य.
- 8) Left out in Ca. W.
- 9) Ca. Cb. K. add स्म.
- 10) वां च्छा K.
- 11) Left out in K.
- 12) K. reads: पुत्रा स राजा तौ दारकौ; A.W. leave द्वौ out also.
- 13) स्वा K.
- 14) ने W. left out in Cb.
- 15) ने A. W.
- 16) Left out in Ca. K.
- 17) त्मृष्टमर्कश्च वाचावां A. त्मृष्टमर्कस्यवं B. त्मृष्टमर्कमद्यावां Ca. त्मृष्ट-
 मर्कस्यां Cb. त्मृष्टमर्कस्यवाचावां W.

अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारकास्तस्यां विलायां स्व⁽¹⁾

मातरं जनयित्वा⁽²⁾ गात्राभ्यामध्यभाषताम् ॥

अनुज्ञानीक्ष्वयोरेव⁽³⁾ प्रब्रह्म्यामनगारिकाम् ।

आवां वै⁽⁴⁾ प्रब्रह्मिष्यावो⁽⁵⁾ दुर्लभो किं तद्यागतः ॥ १ ॥

5 श्रीदुम्बरे यथा पुष्पमती⁽⁷⁾ दुर्लभतरो⁽⁷⁾ जिनः ।

उत्सृज्य प्रब्रह्मिष्यामो⁽⁸⁾ दुर्लभो⁽⁹⁾ क्षणसेपदा⁽¹⁰⁾ ॥ १ ॥

विमलदत्ता⁽¹¹⁾ राजभार्याक् ॥

उत्सृजामि युवामय्य गच्छ्या साधु⁽¹²⁾ दारकौ ।

वयं पि प्रब्रह्मिष्यामो दुर्लभो किं तद्यागत इति ॥ ३ ॥

10 अथ खलु कुलपुत्रास्तौ द्वौ दारकाविमे⁽¹³⁾ गात्रे भाषित्वा⁽¹⁴⁾ तौ मातापितरत्रेत्त्वोच-

1) तां A. W. स्व B. Cb. स्वां Ca. K.

2) जने A. K. W.

3) उत्सृज्यस्य अस्वमस्माकं B. उत्सृज्यस्वाम्बमस्माकं K. Probably a more original reading; cp. Pāli *ossajjati*, against Skr. °सृजति.

4) वयं च B. वयं वै K.

5) मो Ca. K.

6) वै Ca. K.

7) ततो K.

8) मो B. Ca. Cb. K. वो A. W.

9) भा A. B. K. W. भाः Cb.

10) दः A. दा B. Ca. Cb. K. दाः W.

11) राजभार्या left out in B. Cb. K.

12) उत्सृज्याम्यङ्ग पुष्पाकं साधु गच्छत B. गच्छेय K. उत्सृज्यामिं गच्छतां Ca. उत्सृज्याम्यङ्ग पुष्मान् साधु गच्छत Ch. गच्छेया A. W.

13) Left out in A.

14) Left out in B.

15) K. adds स्व.

ताम् । साधम्ब तातैत⁽¹⁾ वयं सर्वे⁽²⁾ संहिता⁽³⁾ भूत्वा गमिष्यामस्तस्य भगवतो ब्रह्मधरगर्जित-
 घोषमुस्वरनन्नत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य सकाशमुपसं-
 क्रामिष्यामस्ते भगवन्ने दर्शनाय वन्दनाय वर्जुपासनाय धर्मश्रवणाय⁽⁴⁾ । तत्कस्य हेतोः ।
 दुर्लभो ह्यम्ब तात⁽⁵⁾ बुद्धोत्पाद⁽⁶⁾ उडुम्बरपुष्पसदृशो महार्णवपुगच्छि⁽⁷⁾ कूर्मधीवा⁽⁸⁾ प्रवेशवत् ।
 दुर्लभप्राडुर्भावा अम्ब तात बुद्धा भगवन्तः । तस्मात्तर्ह्यम्ब तातं परमपुण्योपस्तब्धा 5
 वयमीदृशे प्रवचन उपपन्नाः । तत्साधम्ब तातोत्सृजधमावां गमिष्यान्नस्तस्य भगवतो
 ब्रह्मधरगर्जितघोषमुस्वरनन्नत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य⁽¹¹⁾ तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य
 सकाशे प्रव्रजिष्यावः⁽¹⁰⁾ । दुर्लभं ह्यम्ब तात तथागतानां दर्शनं । दुर्लभो ह्ययं कालः⁽¹²⁾ ।
 ईदृशो धर्मराज्ञा । परमदुर्लभेदृशी ज्ञापसंपत् ॥

तेन खलु पुनः कुलपुत्राः समयेन तस्य राज्ञः शुभव्यूहस्यान्तःपुराच्चतुरशीतिरुत्तः- 10
 पुरिकासकृन्नाण्यस्य सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य भाजनभूतान्यभूवन् । विमलनेत्रश्च

1) एत Ca. रेष Cb. All यूयं for वयं.

2) सर्वे W. left out in Cb. सर्व the rest.

3) समया K.

4) In Ca. K. only.

5) From बुद्ध till भावा अम्ब तात left out in B.

6) औ Ca. Cb. K.

7) According to Kumārajīva's version, here is wanting a word such as काष्ण, or अन्ध or अन्धक in accordance with the Saṃyuktāgama-sūtra book 15.

8) व A.

9) श्य Ca.

10) व Ca. K. म A. B. W.

11) अभिज्ञ in B. only.

12) ह्य in Ca. only. Either अयं कालः or ईदृशो धर्मराज्ञा an interpolation.

13) B. adds स्तेन कालेन.

14) पुरश्च Ca. पुरा च K.

15) भूत in B. Cb. K. only.

दारको ऽस्मिन्धर्मपर्याये चरितावी विगलगर्भश्च दारको बङ्ककल्पकोटोनयुतशतमकृन्नाणि
 सर्वसहपापज्ञकृने समाधौ चरितो ऽभूत्कामिति सर्वसन्नाः सर्वपापं त्रेक्युरिति । सा च
 तयोर्दारकयोर्माता विमलदत्ता राजभार्या सर्वबुद्धमेगोतिं सर्वबुद्धधर्मगुह्यस्थानानि च संज्ञा-
 नीते स्म । अथ खलु कुलपुत्रा राजा शुभञ्जूकृस्ताभ्यां द्वाभ्यां दारकाभ्यां तद्यागतशासने
 5 विनीतो ऽवतारितश्च परिपाचितश्च सर्वस्वजनपरिवारः सा च विमलदत्ता राजभार्या सर्व-
 स्वजनपरिवारात्तौ च द्वौ दारकौ राज्ञः शुभञ्जूकृस्य पुत्रौ द्वाचत्वारिंशद्भिः प्राणिसकृत्तैः
 सार्धं सान्तःपुरौ सामात्यौ सर्वे सक्विताः समया येन भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वर-
 न्नत्रराजसंकुमुमिताभिन्नस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेनोपनंक्रामन्न्युपसंक्राम्य तस्य भग-
 वतः पादौ शिरसाभिवन्द्य तं भगवत्तं त्रिष्कृत्वः प्रदक्षिणीकृत्यैकान्ते तस्युः ॥
 10 अथ खलु कुलपुत्राः स भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरन्नत्रराजसंकुमुमिताभिन्न-
 स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो राजानं शुभञ्जूकृं सपरिवारमुपसंक्रान्तं विदित्वा धाम्या
 कथया संदर्शयति समादापयति समुत्तेजयति संप्रकर्षयति । अथ खलु कुलपुत्रा राजा शुभ-
 व्यूकृस्तेन भगवता धाम्या कथया साधु च सुष्ठु च संदर्शितः समादापितः समुत्तेजितः
 संप्रकर्षितस्तस्यां वेलायां तुष्ट उद्ग्र घ्रात्तमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यज्ञातः कनीयसो
 15 धातुः पटं बद्ध्वा राश्वे प्रतिष्ठाय्य सपुत्रस्वजनपरिवारः सा च विमलदत्ता राजभार्या सर्व-

1) चरितावी वि Ca.^r K. चरित्री वि Ob. चरितवान्वि the rest.

2) जङ्गनेयु K.

3) Left out in K.

4) K. adds च.

5) K. adds च स, the others कि.

6) अभिज्ञ in Ca. only.

7) शिरोभि K.

8) सप्तकृत्वः A. B. W. सप्तकृत्व K. Cp. त्रिखुत्तं, त्रिखुत्त, त्रिष्कृत्वा, Mahāvastu I, 212, 5, 13; 231, 1; 246, 5, 8; 236, 15. Pāli *tiikkhattum*.

9) अभिज्ञ in B. Ca. only.

10) MSS. बध्वा

11) सर्व left out in B. Ob.

स्त्रीगणपरिवारा⁽¹⁾ तौ च द्वौ दारकौ सार्धं तैर्द्वाचत्वारिंशद्भिः⁽²⁾ प्राणिसकृद्भिः सर्वे सद्दिताः
समग्रास्तस्य भगवतो ब्रह्मधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रसंकुमुमिताभिज्ञस्य⁽³⁾ तथागतस्यार्कतः
सम्यक्संबुद्धस्य प्रवचने अद्भ्यगागारान्गारिकां प्रब्रजिताः । प्रब्रजिता⁽⁴⁾ च⁽⁵⁾ राज्ञा शुभ-
व्यूहः सपरिवारश्चतुरशीतिवर्षसकृन्नाणयभियुक्तो विज्ञकार इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं
चित्तयन्भावयन्यर्यत्रदापयन् । अथ खलु कुलपुत्राः⁽⁸⁾ स राज्ञा शुभव्यूहस्तेषां चतुरशीतीनां 5
वर्षसकृन्नाणामत्ययेन सर्वगुणालंकारव्यूहं नाम समाधिं प्रतिब्रजते स्म । सकृत्प्रतिल-
ब्धाञ्चास्य⁽¹¹⁾ समाधेरथ⁽¹²⁾ तावदेव सप्ततालमात्रं वैक्यायसमभ्युद्भक्तं स्म । अथ खलु कुलपु-
त्राः⁽¹⁴⁾ स राज्ञा शुभव्यूहो गगणतले स्थितस्तं भगवत्तं ब्रह्मधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसं-
कुमुमिताभिज्ञं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचन् । इमौ भगवन्मम पुत्रौ शास्तारौ
भवतो⁽¹⁷⁾ यदकृमाभ्यामृद्धिप्रातिकुर्येण तस्मान्मर्कतो दृष्टिगताद्विनिवर्तितस्तथागतशासने 10

- 1) परिवृता K.
- 2) तैश्चतुरशीतिभिः A. W.
- 3) अभिज्ञ in B. Ca. only.
- 4) प्रब्रजिता A. Ca. Cb. K. W. प्रब्रज्य B. In B. added स.
- 5) Left out in B.
- 6) A. W. add शत.
- 7) द left out in B. Ca. K.
- 8) in Ca. only.
- 9) प्र for म in all but K.
- 10) ति K.
- 11) लम्भाच्च तस्य Cb. K. लाभसमा° W. left out in A.
- 12) Cb. K. add खलु.
- 13) मात्रं in B. only.
- 14) स in B. only.
- 15) ल Ca. K. W.
- 16) अभिज्ञ in B. Ca. only.
- 17) भगवतः । A. B. Ca. K. भगवतो Cb. Our reading conjectural.
- 18) कृता B. Cb. K.

अथ खलु कुलपुत्राः ⁽¹⁾ स राज्ञा प्रुभव्यूक्तस्ततो गगणतलादवतीर्य दशनखमञ्जलिं
 प्रगृह्य ⁽²⁾ तं भगवत्तं ब्रह्मर्षिर्जितघोषसुस्वरनत्त्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं तथागतमर्कृतं सम्य-
 कसंबुद्धमेतद्वोचत् । तत्साधु भगवन्निर्दिशतु तथागतः कीदृशेन ज्ञानेन समन्वागतस्त-
 यागतो ऽर्हन्सम्यकसंबुद्धो येन मूर्धन्युष्णीषो विभाति विमलनेत्रश्च भगवान्भ्रुवोर्मध्ये चो-
 षा विभाति शशिशङ्कपाण्डराभा ⁽⁵⁾ सा च ⁽⁶⁾ समसङ्किता दत्तावली वदनाक्षरे ⁽⁷⁾ वि- 5
 म्बोष्ठश्च भगवांश्चाहनेत्रश्च सुगतः ॥

अथ खलु कुलपुत्राः ⁽⁸⁾ स राज्ञा प्रुभव्यूक्त इयद्भिर्गुणैस्तं भगवत्तं ब्रह्मर्षिर्जितघो-
 षसुस्वरनत्त्रसंकुसुमिताभिज्ञं ⁽⁹⁾ तथागतमर्कृतं सम्यकसंबुद्धमभिष्टुत्यान्यैश्च गुणकोटीनयु-
 तशतसकृन्नेस्तं भगवत्तमभिष्टुत्य ⁽¹⁰⁾ तस्यां वेलायां ⁽¹¹⁾ तं भगवत्तं ब्रह्मर्षिर्जितघोषसुस्वरनत्-
 त्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं ⁽⁸⁾ तथागतमर्कृतं सम्यकसंबुद्धमेतद्वोचत् । आश्चर्यं भगवन्यावन्महा- 10
⁽¹³⁾ र्षमिदं तथागतशासनमचिन्त्यगुणसमन्वागतश्च तथागतप्रवेदितो धर्मविनयो यावत्सुप्र-
 ज्ञप्ता च तथागतशिक्षा । अद्याप्येणा ⁽¹⁴⁾ वयं भगवन्न भूयश्चित्तस्य ⁽¹⁵⁾ वशगा भविष्यामो न भूयो

- 1) In B. only.
- 2) प्रणम्य K.
- 3) अभिज्ञ in Ca. only.
- 4) भगवन् K.
- 5) भाः A. W.
- 6) A. Ca. K. W. only add च.
- 7) ते Ca. Cb. K.
- 8) In B. only.
- 9) वा A. Cb. K. W.
- 10) वा A. W.
- 11) From भगवत्तमभि till तं left out in B.
- 12) Ca. K. add आश्चर्यं सुगत.
- 13) महात्म Cb. K.
- 14) K. adds ये.
- 15) स्य left out in K.

मिष्ट्यादृष्टेर्वशगा भविष्यामो न भूयः क्रोधस्य⁽¹⁾ वशगा भविष्यामो न भूयः पापकानां चि-
तोत्पादानां वशगा भविष्यामः । एभिर्दृष्टं भगवन्निषिद्धिरकुशलैर्धर्मः समन्वागतो नेच्छामि
भगवतो ऽसिक्तमुपसेकमितुम् ॥

स तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषमुस्वरनत्तराजसेकुमुमिताभिज्ञस्य⁽⁵⁾
5 स्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य पादौ शिरसाभिवन्द्यात्तरोगत एवास्थात् । अथ खलु स राजा
शुभव्यूहः सा च विमलदत्ता राजभार्या शतसकृन्नमूल्यं मुक्ताहारं भगवत उपर्यत्तरोगे
ज्ज्ञेप्सीत्⁽⁹⁾ । समनत्तरत्तिपत्⁽¹⁰⁾ स मुक्ताहारस्तस्य भगवतो मूर्ध्नि मुक्ताहारः कूटागारेः⁽¹²⁾
संस्थितो⁽¹³⁾ भूञ्जतुरन्नश्चतुःस्थूपाः समभागः⁽¹⁴⁾ सुविभक्तो दर्शनीयः । तस्मिंश्च कूटागारे पर्यङ्कः
प्राडुर्भूतो जनेकद्वयशतसकृन्नमेस्तस्तस्मिंश्च पर्यङ्के⁽¹⁵⁾ तथागतविग्रहः पर्यङ्कबद्धः⁽¹⁶⁾ संदृश्यते
10 स्म । अथ खलु राज्ञः शुभव्यूहस्यैतदभवत् । मरुतनुभावमिदं बुद्धज्ञानमचित्यगुणासमन्वा-

1) स्य in K. only.

2) यद्विरकुश Ca. K. एतकैः पापकैरकुश O. यद्विः कुशलमूलै° Cb.

3) In. O. added बभूव.

4) का A. B. K. W. क Ca. Cb. सासिक्ते उप O.

5) अभिज्ञ in B. only.

6) अभिवेदिता A. W. वेदिता Ca. Cb.

7) In Ca. only.

8) In B. K. only स.

9) ज्ञे Cb. ज्ञे K. ज्ञो W. ज्ञिपत्तः O. left out in A. B. Ca.

10) निप्ति in Cb.

11) ततो K.

12) र A. B. Ca. रे W.

13) से left out in Cb. K.

14) समो भागः A. W. समभागतः Cb. समः भागणः K. left out in B.

15) स्कृ Cb. K.

16) पर्यकं बद्धः A. Cb. पर्यकबद्धः W. पर्यङ्कबद्धः K. °निषणः B. पर्यङ्कबद्धः O.

गतश्च तथागतो यत्र हि नामायं तथागतविग्रहः कूटागारमध्यगतः संदृश्यते प्रासादिको
दर्शनीयः परमशुभत्रर्पापुष्करतथा समन्वावगतः ॥

अथ खलु भगवाञ्जलधरगर्जितघोषमुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्तथागतश्च-
तन्नः पर्षद् ग्रामन्नपते स्म । पश्यथ⁽⁵⁾ भिन्नवो⁽⁶⁾ यूयं शुभव्यूहं राजानं गगणतलस्थं⁽⁷⁾ सिंहनादं
नदत्तम् । आहुः । पश्यामो भगवन्⁽⁸⁾ । भगवानाह⁽⁹⁾ । एष खलु भिन्नवः⁽¹⁰⁾ शुभव्यूहो राजा मम 5
शासने भिन्नुभावं कृत्वा शालेन्द्रराजो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति
विद्याचरणासंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां
च बुद्धो भगवान्विस्तीर्णवत्यां लोकधातावभ्युद्धतराजो नाम स कल्पो भविष्यति । तस्य
खलु पुनर्भिन्नवः⁽¹⁴⁾ शालेन्द्रराजस्य तथागतस्यार्कतः⁽¹⁵⁾ सम्यक्संबुद्धस्याप्रमेयो बोधिसत्त्वसंघो
भविष्यत्यप्रमेयः⁽¹⁶⁾ आवकसंघः । समा पाण्डितलज्ञाता च वैडूर्यमयी सा विस्तीर्णवती लो- 10
कधातुर्भविष्यति । एवमचित्तयः स तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भविष्यति । स्यात्खलु

- 1) च तथागतो left out in Cb.
- 2) स्म added in all but K. O.
- 3) ल O.
- 4) अभिज्ञ in B. Ca. only.
- 5) घं Ca.
- 6) यूयं is put in before भिन्नवो in B. O.
- 7) स्थितं Cb. गगनतले स्थितं O.
- 8) भगवान् left out in A. Cb. W.
- 9) भगवन् left out in B. K. and भगवानाह in O.
- 10) एष भोः पुनर्भि O.
- 11) सारे A. साले Ca. राजा in O.
- 12) देवमनुष्याणां O.
- 13) राजा O.
- 14) भोः O.
- 15) अर्कतः सम्यक्संबुद्धस्य omitted in O.
- 16) यश्चास्य O.
- 17) Left out in Ca. Cb. वैडूर्यमयी wanting in O.

पुनः कुलपुत्रा युष्माकं काङ्गा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा⁽¹⁾ ग्रन्थः स तेन कालेन तेन
 समयेन शुभव्यूहो नाम राजाभूत् । न खलु⁽²⁾ पुनः कुलपुत्रा युष्माभिरेवं⁽³⁾ द्रष्टव्यम् । तत्कस्य
 हेतोः । अयमेव स पद्मश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तेन कालेन तेन समयेन शुभव्यूहो नाम
 राजाभूत् । स्यात्खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माकं काङ्गा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा⁽⁴⁾ ग्रन्था
 5 सा तेन कालेन तेन समयेन विमलदत्ता नाम राजभार्याभूत् । न खलु पुनः कुलपुत्रा युष्मा-
 भिरेवं द्रष्टव्यम् । तत्कस्य हेतोः । अयं स⁽⁵⁾ विरोचनरश्मिप्रतिमपिउतधनराजो नाम बो-
 धिसत्त्वो महासत्त्वस्तेन कालेन तेन समयेन विमलदत्ता नाम राजभार्याभूत्स्य राज्ञः शुभ-
 व्यूहस्यानुकम्पायै तेषां च सत्त्वानां राज्ञः शुभव्यूहस्य⁽⁶⁾ भार्यात्वमभ्युपगतौ⁽⁷⁾ भूत् । स्या-
 त्खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माकं काङ्गा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा अन्यौ तौ तेन का-
 10 लेन तेन समयेन द्वौ दार्कावभूताम्⁽⁸⁾ । न खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माभिरेवं द्रष्टव्यम्
 तत्कस्य हेतोः । इमौ तौ भैषज्यराजश्च भैषज्यसमुद्रतश्च तेन कालेन तेन समयेन तस्य
 राज्ञः शुभव्यूहस्य पुत्रावभूताम्⁽⁹⁾ । एवमचित्यगुणासमन्वागतौ⁽¹⁰⁾ कुलपुत्रा भैषज्यराजो भैष-
 ज्यसमुद्रतश्च बोधिसत्त्वौ महासत्त्वौ बह्वुबुद्धकोटोनपुतशतसकन्नावरोपितकुशलमूलावेता-

1) विचिकित्सा वा omitted in O.

2) भोः O.

3) पुनरेवं इ O.

4) स्यात्ते भोः पुनः कुलपुत्रैवं का O.

5) Left out in B. Ca. K.

6) Left out in Cb.

7) भ्युद्गतौ Cb.

8) तौ K.

9) A. K. W. अभूवताम्.

10) तौ Cb. only; तः in the other MSS.

11) Left out in Cb. इ K.

12) त्वा Cb. त्वौ in the other MSS.

बुभावपि सत्पुरुषावचित्यधर्मसमन्वागतौ⁽¹⁾ । ये चैतयोः सत्पुरुषयोर्नामधेयं धारयिष्यन्ति⁽²⁾
ते सर्वे नमस्करणीया भविष्यन्ति सदेवकेन लोकेन⁽³⁾ ॥

अस्मिन्बलु पुनः पूर्वयोगपरिवर्ते भाष्यमाणे चतुरशीतीनां⁽⁴⁾ प्राणिसकृन्नाणां वि-
रज्ञो विगतमल्लं⁽⁵⁾ धर्मेषु धर्मचलुर्विप्रुद्धम्⁽⁶⁾ ॥

॥ इति श्रीसिद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये शुभव्यूकराज्ञपूर्वयोगपरिवर्तो नाम पञ्चविं- 5
शतिमः ॥

1) समुद्रतो K.

2) धारयन्ति A.

3) न लोकेन left out in A. W. सदेवके लोके K.

4) A. W. add प्राणिसकृन्नाणां.

5) A. W. add वि.

6) MSS. add इति.

7) आर्य (for इति श्री) K.

8) From इति till राज्ञ left out in B. Ca. Cb.

9) षट् (for पञ्च) Cb.

XXVI.

अथ खलु समस्तभद्रो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वः पूर्वस्यां दिशि गणानां समतिक्रान्तिर्बो-
 धिसत्त्वैर्मरुसत्त्वैः सार्धं परिवृतः पुरस्कृतः प्रकम्पद्भिः लेत्रैः प्रवर्षद्भिः पद्मैः प्रवाग्यमानै-
 स्तूर्पकोटीनयुतशतसत्त्वैर्मरुता⁽²⁾ बोधिसत्त्वानुभावेन⁽³⁾ मरुत्या बोधिसत्त्वविकुर्वया⁽⁴⁾ मरुत्या
 5 बोधिसत्त्वर्द्ध्या मरुता⁽⁵⁾ बोधिसत्त्वमरुतात्म्येन मरुता⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वसमाहितेन⁽⁷⁾ मरुता बोधि-
 सत्त्वतेजसा ज्ञान्वल्यमानेन⁽⁸⁾ मरुता बोधिसत्त्वयानेन मरुता बोधिसत्त्वप्रातिक्रियेण मरु-
 द्विदेवनागपतगन्धर्वासुरगण्डकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैः परिवृतः पुरस्कृत एवमचि-
 त्यैर्हृदिप्रातिक्रियैः समस्तभद्रो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्व इमां सत्वां लोकाधातुं संप्राप्तः । स येन⁽¹¹⁾
 गृध्रकूटः⁽¹²⁾ पर्वतराजो येन च भगवांस्तेनोपसंक्रामद्दुपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसाभिवन्ध्य⁽¹³⁾

1) A. adds य.

2) K. adds च.

3) त्वानुकूपेन B. त्वगृणेन Cb.

4) K. adds न (for ण).

5) मरुत्या A. B. K. W.

6) मरुत्या Ca. K.

7) समन्वितेन A. Ca. Cb. K. W. समाहितेन B.

8) From न till यानेन मरुता left out in Cb.

9) मरुता देव B. मरुत्या देव Ca. Cb. K. W. मरुद्धिदेव A.

10) मनुष्यविक्रीडया । अनेकैर्देव मनुष्यैः B. मनुष्यविकुर्वया Ca. K. मरुति
 देव° ष्यैः Ca. मरुद्भिः । देव° K.

11) समयेन Ca. K. तेन समयेन Cb.

12) ट A. B. Cb. W.

13) उपसंक्रामद्दु left out in K.

14) सा वन्दित्वा A. Ca. K. W. more original.

सप्तकृत्वः प्रदक्षिणीकृत्य भगवत्समेतद्वोचत् अहं भगवंस्तस्य भगवतो रत्नतेजोभ्यु-
 ङ्गतरात्रस्य तथागतस्य बुद्धतेत्रादिकागतं इहं भगवत्सकृपां लोकधातावयं सद्धर्मपुण्ड-
 रीको धर्मपर्यायो देश्यत इति तमहं श्रवणायागतो भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्य सका-
 शममूनि च भगवन्नेतावन्ति बोधिसत्त्वशतसकृन्नाणीमं सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्यायं श्रवणा-
 यागतानि । तत्साधु भगवन्देश्यतु तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मप- 5
 र्यायमेषां⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वानां सकृत्सत्त्वानां विस्तरे⁽⁷⁾ । एवमुक्ते भगवान्समत्तभद्रं बोधिसत्त्वं
 सकृत्सत्त्वमेतद्वोचत् । उद्धटितज्ञा किं कुलपुत्रैते बोधिसत्त्वा सकृत्सत्त्वाः । अयि त्वयं सद्धर्म-
 पुण्डरीको धर्मपर्यायो यदुतांसंभिव्रतथता⁽⁹⁾ । ते बोधिसत्त्वा आहुः । एवमेतद्भगवन्नेवमेतत्सु-
 गतं⁽¹¹⁾ । अथ खलु⁽¹²⁾ या तस्यां पर्वदि भिन्नुभिन्नुयुपासकोपासिकाश्च संनिपतितास्तासां सद्ध-
 र्मपुण्डरीके धर्मपर्याये प्रतिष्ठापनार्थं पुनरपि भगवान्समत्तभद्रं बोधिसत्त्वं सकृत्सत्त्वमेतद- 10
 वोचत् । चतुर्भिः कुलपुत्र धर्मैः समन्वागतस्य मातृग्रामस्यायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो
 कृस्तगतो भविष्यति । कतमैश्चतुर्भिः⁽¹³⁾ । यदुत बुद्धैर्भगवद्भिरधिष्ठितो भविष्यत्यवरोपित-
 कुशलमूलश्च भविष्यति नियतराशिष्यवस्थितश्च भविष्यति सर्वसत्त्वपरित्राणार्थमनुत्तरा-
⁽¹⁴⁾

1) रत्नाप्रभाभ्यु W.

2) तः । Ca. K.

3) Ca. adds च.

4) सके B.

5) Left out in K.

6) यायमेव A. Cb. W. यायं B. Ca. यायं । एषां K.

7) K. adds संप्रकाशयत्.

8) उद्ध K. उद्धा the other MSS.

9) सैं left out in B. K.

10) तैति K. Read तः.

11) All but B. K. add इति.

12) ये A. W. या K. left out in B. Ca.

13) यदिदं K.

14) व्य left out in Ca. K.

या⁽¹⁾ सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादयिष्यति । एभिः⁽²⁾ कुलपुत्रं चतुर्भिर्धर्मैः समन्वागतस्य मातृ-
ग्रामस्यापि सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो हस्तगतो भविष्यति ॥

अथ खलु समस्तभद्रो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो भगवत्तमेतदवोचत् । अहं भगवन्पश्चिमे
काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमानायामेवंब्रूपाणां⁽³⁾ सूत्रात्तधारकाणां भिन्नूणां
5 रत्नां करिष्यामि स्वस्त्ययनं करिष्यामि दण्डपरिकारं करिष्यामि विषद्रूपाणां करिष्यामि
यथा न काश्चित्तेषां धर्मभाषाकानामवतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं लप्स्यते न मारुः⁽⁶⁾ पापी-
यानवतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं⁽⁷⁾ लप्स्यते न मारुपुत्रा न मारुकायिका देवपुत्रा⁽⁸⁾ न मारु-
कन्या न मारुपार्षद्या यावन्न भूयो मारुपर्युत्थितो⁽⁹⁾ भविष्यति । न देवपुत्रा न यक्षा न प्रेता
न पूतना न कृत्या न वेताडास्तस्य⁽¹⁰⁾ धर्मभाषाकस्यावतारप्रेक्षिणो⁽¹¹⁾ ऽवतारगवेषिणो⁽¹²⁾ ऽवतारं
10 लप्स्यते । अहं भगवन्स्तस्य धर्मभाषाकस्य सततसमितं नित्यकालं रत्नां करिष्यामि ।
यदा⁽¹³⁾ स धर्मभाषाको ऽस्मिन्धर्मपर्याये चिन्तायोगमनुयुक्तश्चन्द्रमाभिद्वष्टो भविष्यति तदाहं⁽¹⁴⁾

1) वाः K.

2) बोधेश्चित्तमुत्पादयिष्यति । एभिश्च K. उत्पादितुं भविष्यति the other MSS.

3) नो K.

4) वर्तमानायामेव B. ०मेवं K.

5) ब्रूपाणां in Ca. only.

6) र् A. Ca. W. रः B. K.

7) गवेष्यवतारं in B. only.

8) देवता B.

9) र्युपस्थि A. Ca. र्युपस्ति W.

10) डास्वस्त्यस्तु तस्य A. डास्वस्त्यस्तुस्तस्य W.

11) कस्यात्सिकावतार K.

12) ते A. Ca. W. ते B. K.

13) In Ca. K. only.

14) In B. only.

15) नुप्राप्ताः । K.

भगवंस्तस्य धर्मभाषाकस्यास्तिके श्वेतपट्टं गजराजमभिरूह्य तस्य धर्मभाषाकस्य चङ्गुम-
कुटोमुपसंक्रमिष्यामि बोधिसत्त्वगणपरिवृतो ऽस्य धर्मपर्यायस्यारत्नाय । यदा पुनस्तस्य
धर्मभाषाकस्यास्मिन्धर्मपर्याये चिन्तायोगमनुयुक्तस्य सत इतो धर्मपर्यायादक्षशः पद्व्यञ्जनं
परिभ्रष्टं भावयति तदाहं तस्मिञ्श्वेतपट्टे गजराजे ऽभिरूह्य तस्य धर्मभाषाकस्य संमु-
खमुपदर्शयित्वा⁽⁷⁾ इमं धर्मपर्यायमविकलं प्रत्युच्चारयिष्यामि ।⁽⁸⁾ च धर्मभाषाको ममात्मभावं
दृष्ट्वं⁽¹⁰⁾ च धर्मपर्यायमविकलं ममास्तिकाच्छ्रुत्वा⁽¹¹⁾ तुष्ट उद्यं श्रात्तमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौ-
मनस्यजातो⁽¹³⁾ भूयस्या मात्रयास्मिन्धर्मपर्याये वीर्यमारुह्यते⁽¹⁴⁾ मम च सहदर्शनेन समाधिं
प्रतिलप्स्यते धारणावर्ता च नाम धारणीं प्रतिलप्स्यते⁽¹⁵⁾ कोटोशतसहस्रावर्ता च नाम
धारणीं प्रतिलप्स्यते सर्वरूतकौशल्यावर्ता च नाम धारणीं प्रतिलप्स्यते ॥

ये च भगवन्पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां भित्तवो वा भित्तुपयो⁽¹⁸⁾ 10

- 1) राज in Ca. only.
- 2) माकूटी K. मकुश W.
- 3) B. reads षाकस्य मुखमुपदर्शयिष्यामि.
- 4) यस्य संरत्नायै K.
- 5) छुं W.
- 6) In A. W. only.
- 7) मुदर्शयित्वा A. मुपदर्शयिष्यामि B.
- 8) ते B. K.
- 9) का B. K.
- 10) Left out in K.
- 11) Left out in B. तुष्टा उद्यं K. W.
- 12) नामः B.
- 13) ता B. ताः K.
- 14) मौर Ca. मार K. माल the rest.
- 15) ते B. K.
- 16) येन A. B. W. ये च Ca. ये K.
- 17) वा A. B.
- 18) एयुपासकोपासिका वा एवं K.

वोपासका वोपासिका वैवं सूत्रान्तधारका एवं सूत्रान्तलेखका⁽¹⁾ एवं सूत्रान्तमार्गका⁽¹⁾ एवं
 सूत्रान्तवाचका⁽¹⁾ ये पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यामस्मिन्धर्मपर्याये त्रिस-
 साहमेकविंशतिदिवसानि चङ्गमाभिन्न⁽⁴⁾ अभियुक्ता भविष्यन्ति⁽⁶⁾ तेषामहं सर्वसत्त्वप्रियदर्श-
 नमात्मभावे⁽⁷⁾ संदर्शयिष्यामि । तमेव श्वेतं षडूत्तं गङ्गाज्ञमभिरूह्य बोधिसत्त्वगणपरिवृत
 5 एकविंशतिमे दिवसे तेषां धर्मभाणकानां चङ्गममामिष्याम्यागत्य⁽⁹⁾ च तान्धर्मभाणकान्प-
 रिसेकृषयिष्यामि⁽¹⁰⁾ समादापयिष्यामि⁽¹¹⁾ समुत्तेजयिष्यामि⁽¹¹⁾ संप्रकृषयिष्यामि । धारणां चैषां
 दास्यामि यथा ते धर्मभाणका न केनचिद्दृषणाया भविष्यन्ति न चैषां⁽¹⁴⁾ मनुष्या वामनुष्या
 वावतारं लप्स्यन्ते न च नार्यो⁽¹³⁾ उपसेकुरिष्यन्ति । रत्नां चैषां करिष्यामि⁽¹⁵⁾ स्वस्त्ययनं⁽¹⁶⁾ करि-
⁽¹⁹⁾ष्यामि दण्डपरिकारं करिष्यामि⁽¹⁷⁾ विषदूषणं करिष्यामि । तेषां च वयं भगवन्धर्मभाणका-

- 1) Left out in B.
- 2) In B. K. only.
- 3) B. adds वर्तमानायाम्.
- 4) मि left out in K.
- 5) भिन्न left out in A.
- 6) From तेषा° till धारणां चैषां left out in Cb.
- 7) Left out in K.
- 8) (पा)ण्डुरं षडूत्तं कृस्तिराज्ञानम° O.
- 9) वा A. K. W.
- 10) संकुरिष्या A. W. संदर्शयिष्या K. परि wanting in O.
- 11) Left out in Ca. W.
- 12) यदा Ca. च is added in B. Ca. Cb.
- 13) कस्य A. B. Ca. O.
- 14) From मनुष्या till नार्योप left out in B.
- 15) नारोभिः संकुर्यते O.
- 16) Left out in Cb.
- 17) Left out in A. K. W.

नामिमानि धारणोपदानि दास्यामि । तानि भगवन्धारणीपदानि तद्यथा । अदपडे दण्ड-
पतिं दण्डावर्तनि दण्डकुशले दण्डमुधारि सुधारि सुधारपति बुद्धपश्यने सर्वधारिणि आव-
र्तनि सेवर्तनि संघपरिचिते संघनिर्घातनि धर्मपरिचिते सर्वसत्त्वहृतकौशल्यानुगते सिंहे-
चिक्राडिते ध्रुववर्ते वर्तनि वर्तालि स्वाहा । इमानि तानि भगवन्धारणीपदानि यस्य
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य श्रोत्रेन्द्रियस्यावभासमागमिष्यन्ति वेदितव्यमेतत्समत्तभद्रस्य 5
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याधिष्ठानमिति ॥

अथ च भगवन्सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो ऽस्मिन्बुद्धीये प्रचरमाणो येषां बोधि-
सत्त्वानां महासत्त्वानां कृस्तगतो भविष्यति तैर्भगवन्धर्मभाषणैरेवं वेदितव्यम् । समत्तभद्र-
स्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यानुभावेन यद्स्माकमयं धर्मपर्यायो कृस्तगतः समत्तभद्रस्य
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य तेजसा । समत्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य चर्यायास्ते भग- 10

1) पदानि left out in A. भाषकानामारत्तानुगुत्या धारणीपदानि भाषिष्या-
मि । 0.

2) तानीमानि B. K. तत्रेमानि 0.

3) श्रृणुः A. स धर्मभाषकः श्रृणोति ॥ तद्यथा 0.

4) दण्डपतिवते दण्डावर्ते दण्डावर्तनि 0.

5) दण्डमुधरे । सुदरे । सुधारपति । 0.

6) सर्व only in O., then आवर्तने. Then follows in it सर्वभाष्यावर्तने । सु-
आवर्तने । संघपरिचिता । संघनिर्घातनि । सद्धर्मसुपरिचिते । असंगे । संगापगते । तृषसं-
गतुल्यप्राप्ते । सर्वसंगसमतिक्राप्ते । सर्वधर्मसुपरिचिते । सर्वसत्त्व°. Cp. English transl.
p. 435.

7) तने A. W. शने B. सनि Ca. सने K.

8) B. adds स.

9) From ध्रुववर्ते till स्वाहा in A. W. only.

10) Left out in K.

11) Sic O. स्यात्मभावस्याभासमागमिष्यन्ति; स्याभासमा° Ca. Cb.

12) रत्तत् left out in B. K.

13) स्य तदधि Ca. स्येदमधि K. स्यैतदधि 0.

14) यदा K.

वन्सद्वा लाभिनो भविष्यति⁽¹⁾ बहुबुद्धावरोपितकुशलमूलाश्च ते सत्त्वा भविष्यन्ति तथाग-
 तपाणिपरिमात्रितमूर्धानश्च⁽²⁾ ते भगवन्सद्वा भविष्यन्ति । य इदं⁽³⁾ सूत्रं लिखिष्यन्ति धार्यि-
 ष्यन्ति मम तैर्भगवन्प्रियं⁽⁴⁾ कृतं भविष्यति । य इदं⁽⁵⁾ सूत्रं लिखिष्यन्ति ये चास्यार्धमनुभोत्स्यन्ते
 लिखित्वा च ते भगवन्नदं सूत्रमितश्युत्वा⁽⁷⁾ त्रयास्त्रिंशतां देवानां सभागतापोपपत्स्यन्ते सहो-
 5 पपन्नानां चैषां चतुरशीतिरप्सरसां सक्त्वाण्युपसंक्रामिष्यन्ति । ते ऽधिमात्रेण मुकुटेन देव-
 पुत्रास्तासामप्सरसां मध्ये स्थास्यन्ति । ईदृशः कुलपुत्रा इमं धर्मपर्यायं लिखित्वा पुण्य-
 स्कन्धः काः पुनर्वादी य एतमुद्देश्यन्ति स्वाध्यायिष्यन्ति चित्तयिष्यन्ति मनसिकरिष्यन्ति ।
 तस्मात्तर्हि कुलपुत्राः सत्कृत्यायं महर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो लिखितव्यः सर्वचित्तः सम-
 न्वाकृत्य⁽¹¹⁾ । यश्चावित्तिप्तेन⁽¹²⁾ मनसिकारेण⁽¹³⁾ लिखिष्यति तस्य बुद्धसकलं कृस्तमुपनामयि-
 10 ष्यति मरणकाले चास्य बुद्धसकलं संमुखमुपदर्शनं करिष्यति । न च दुर्गतिविनिपातगा-
 मो भविष्यति । इतश्च्युतश्च तुषितानां देवानां सभागतापोपपत्स्यन्ते यत्र स मैत्रेयो बोधि-

1) भवन्ति Cb.

2) मूर्धानश्च in all MSS.

3) इमं A. B. Cb. K. W. इदं Ca.

4) ते Ca. च तैर् B. K. चैतैर् the other MSS.

5) य Ca.

6) From य till लिखिष्यन्ति left out in Cb.

7) शयित्वा B. K. meant चवित्वा.

8) भा B. K. क्वा the rest. Cp. below. note 16.

9) तिते षप्स K.

10) य एतमुद्दे A. W. Cb. यैः पुनरुद्दे B. यं उद्दे K.

11) From सर्वे till त्य left out in B. सर्वे A. सर्व Ca. Cb. W. सर्व चेत
 °कृत्य K. °कृत्य A. Ca. Cb. W.

12) वित्तिपेण Cb.

13) मनसिका A. K. W. मसक्ता B. Ca. Cb.

14) कृस्ते उप Cb.

15) सं in Ca. only.

16) सभागता A. B. Ca. K. W. सकृताच्यता Cb. °तापो Prākṛtic for °तायाम्.

सन्नो मन्त्रोऽस्तिष्ठति द्वात्रिंशद्वरलक्षणां बोधिसत्त्वगणपरिवृतो ऽप्सरःकोटीनयुतशत-
 मरुत्पुरस्कृतो धर्मं देशयति⁽²⁾ । तस्मात्तर्हि कुलपुत्राः⁽³⁾ पण्डितेन कुलपुत्रेण वा कुलड-
 क्त्रिणा वायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सत्कृत्य लिखितव्यः सत्कृत्यो⁽⁴⁾ देष्टव्यः सत्कृत्य
 स्वाध्यायितव्यः सत्कृत्य मनसि कर्तव्यः । इमं कुलपुत्रा धर्मपर्यायं लिखितोद्दिश्य⁽⁵⁾ स्वा-
 ध्यायित्वा⁽⁶⁾ भावयित्वा मनसिकृत्वैवमप्रमेया गुणा भविष्यति । तस्मात्तर्हि तेन⁽⁷⁾ पण्डितेन⁽⁸⁾
 भगवन्कुलपुत्रेण वा कुलडक्त्रिणा वायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो धारयितव्य एतावत्त-
 स्तेषां⁽⁹⁾ गुणानुज्ञप्ता भविष्यति । तस्मात्तर्हि भगवन्नरुमपि तावदिमं धर्मपर्यायमधिष्ठा-
 स्यामि⁽¹⁰⁾ यथा भगवन्ममाधिष्ठानेनायं धर्मपर्यायो ऽस्मिञ्जम्बुद्वीपे प्रचरिष्यतीति ॥

अथ खलु तस्यां⁽¹¹⁾ वेलीयां⁽¹²⁾ भगवाञ्छाक्यमनिस्तयागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः समस्तभ-
 द्राय बोधिसत्त्वाय मन्त्रासत्त्वाय साधुकारमदात् । साधु साधु समस्तभद्र यत्र हि नाम तमेवं 10
 बहुजनकृताय⁽¹³⁾ बहुजनसुखाय लोकानुकम्पयै मरुतो जनकायस्यार्थाय कृताय सुखाय
 प्रतिपन्नः एवमचित्यधर्मसमन्वागतो ऽसि मन्त्राकरूपासंगृहीतेनाध्याशयेनाचित्यसंगृही-⁽¹⁴⁾
⁽¹⁵⁾

1) द्वाचत्वारिंशत् वरलक्षणाधर B. द्वात्रिंशल्लक्षणां Cb.

2) A. K. W. Cb. add स्म.

3) Left out in A. K. W.

4) Left out in B.

5) द्विशित्वा A. Ca. Cb. K. W. दिश्य B.

6) स्वाध्याय्य B. Ca.

7) In Cb. only.

8) Left out in B. Cb.

9) Left out in B. Ca. Cb.

10) एतास्तेषां K.

11) सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो क्वासि Cb.

12) Left out in Cb.

13) From बहुजनसुखाय till सुखाय left out in Cb.

14) य A. K.

15) सम । मृ A. W. समागृ K.

तेन चित्तोत्पदिन यस्त्वं स्वयमेव तेषां धर्मभाषाकानामधिष्ठानं करोषि । ये केचित्कुलपु-
त्राः समस्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नामधेयं धारयिष्यन्ति वेदितव्यं तैः शाक्यमु-
निस्तथागतो दृष्ट इति । अयं⁽¹⁾ च सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायस्तस्य भगवतः शाक्यमुनेरत्ति-
काच्छ्रुतः⁽²⁾ शाक्यमुनिश्च तथागतस्तैः पूजितः शाक्यमुनेश्च तथागतस्य धर्मं द्वापयतः साधु-
5 कारो ऽनुप्रदत्तः । अनुमोदितश्चायं धर्मपर्यायो भविष्यति । शाक्यमुनिना च⁽⁴⁾ तथागतेन तेषां
मूर्ध्नि पाणिः⁽⁵⁾ प्रतिष्ठापितो भविष्यति । भगवांश्च शाक्यमुनिस्तैश्चैरवच्छादितो भवि-
ष्यति । तथागतशासनपरिग्राहकाश्च ते समस्तभद्र कुलपुत्रा वा कुलङ्कितरो वा वेदित-
व्याः । न च तेषां लोकायते हर्षिर्भविष्यति न काव्यप्रसृताः सत्त्वास्तेषामभिरुचिता⁽⁸⁾ भवि-
ष्यन्ति⁽⁷⁾ न नृत्तका न मल्ला न सल्लका न शीपिडकौरभिककौक्कुटिकसौकारिकस्त्रीपोषकाः
10 सत्त्वास्तेषामभिरुचिता भविष्यन्ति⁽⁹⁾ । इदंशाश्च⁽¹⁰⁾ सूत्रान्ताञ्छ्रुत्वा⁽¹¹⁾ लिखित्वा धारयित्वा वाच-⁽¹²⁾

1) Sic Cb. दत्ययं the rest.

2) B. adds इति.

3) कारमनु A. K. W. कारानु B. कारो ऽनु Cb.

4) Left out in A. K. W.

5) Left out in Cb.

6) भिरुच्यता A. भिरुचिता B. K. Ca. भिरुचिमुता W.

7) ति B. A.

8) न नृत्तका न मल्ला न सल्लका न शीपिडकौरभिककौक्कुटिकसौकारिकस्त्रीपो-
सकाः A.

न नृत्वा न मल्ला न सैनिकैरभिककौक्कुटिकसौ B.

न नृत्तना न मल्ला न सल्लका न शीपिडकौरभिककौक्कुटिकसौ

षकाः Ca. K.

न नृत्तका न मल्ला न सल्लका न सौ कौ क्कुटिकसौ

सकाः W.

This part is wanting in Cb., as the leaf is broken.

9) भवन्ति Cb.

10) शाश्च K.

11) सूत्राणां K.

12) धारित्वा A. K. W

यित्वा वा न तेषामन्यद्भिर्हृचितं⁽¹⁾ भविष्यति । स्वभावधर्मसमन्वागताश्च ते सत्त्वा वेदित-
व्याः⁽²⁾ । प्रत्यात्मकश्च तेषां योनिशो मनस्कारो⁽³⁾ भविष्यति ।⁽⁴⁾ स्वपुण्यबलाधाराश्च ते
सत्त्वा⁽⁵⁾ भविष्यन्ति प्रियदर्शनाश्च ते⁽⁶⁾ भविष्यन्ति सत्त्वानाम् । एवं सूत्रात्तधारकाश्च ये भिन्नवो
भविष्यन्ति । न तेषां रागो व्यावाधिष्यति⁽⁷⁾ न द्वेषो न मोक्षो नेष्या⁽⁸⁾ न मात्सर्प⁽⁹⁾ न क्षतो न
मानो नाधिमानो न मिथ्यामानः⁽¹⁰⁾ । स्वलाभसंतुष्टाश्च ते समत्तभद्र धर्मभाणका भविष्यन्ति । 5
यः समत्तभद्र पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमानोपामस्य सद्धर्मपु-
ण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य धारकं भित्तुं पश्येत्⁽¹¹⁾ एवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । गमिष्यत्ययं
कुलपुत्रो बोधिमाण्डं निर्देष्ट्ययं कुलपुत्रो मारकलिचक्रं⁽¹²⁾ प्रवर्तयिष्यत्ययं धर्मचक्रं⁽¹³⁾ परा-
कान्दप्यत्ययं⁽¹⁴⁾ धर्मदुन्दुभिं प्रपूरयिष्यत्ययं धर्मशङ्कं प्रवर्षयिष्यत्ययं धर्मवर्षमभरोदयत्ययं⁽¹⁵⁾
धर्मसिंहासनम् । य इमं धर्मपर्यायं पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमा- 10

1) ता A. Ca. K. W. ते B. Cb.

2) भविष्यन्ति B.

3) मनस्कारो B.

4) सु A. W. स्व Ca. K. left out in B.

5) ते ते (for ते सत्त्वा) K. left out in B. Ca.

6) Left out in B. Ca.

7) व्याहरिष्यति B. व्यावाधयिष्यति Ca. व्याविक्रिष्यति Cb. Cp. Pāli *vyā-
bādheti*.

8) क्रोधो Cb.

9) Left out in B.

10) Left out in B. Cb. K.

11) पश्ये दृष्ट्वा A. W. पश्येत् । K. O. पश्याद्दृष्ट्वा चैवं the rest. Our reading
conjunctural.

12) Left out in B.

13) लि B. Ca. रि A. लि W. धर्म in added to चक्र in A.

14) Left out in A. Ca. K.

15) Left out in K. Ca. प्रवादयिष्यत्ययं O.; पराहरिष्यत्ययं the rest.

16) भिरुह्य A. W. भिरुह्य B. Ca. भिरान K. आरुह्यति घ O.

नाया⁽¹⁾ धारयिष्यति न ते भित्तवो⁽²⁾ लुब्धा भविष्यति न चोवरगृह्णा न पात्रगृह्णा भविष्यति । ऋजुकाश्च ते धर्मभाणका भविष्यति त्रिविमोत्तलाभिनश्च ते⁽⁴⁾ धर्मभाणका⁽⁵⁾ भविष्यति । दृष्टधार्मिकं⁽⁶⁾ च तेषां⁽⁷⁾ सांप्रदायिकं निर्वर्तयिष्यति । य एवं⁽⁹⁾ सूत्रात्तधारकाणां धर्मभाणकानां भिन्नूणां मोक्षे दास्यति ज्ञात्यन्धास्ते सन्ना⁽¹⁰⁾ भविष्यति । ये चैवंद्रुपाणां सूत्रात्तधारकाणां भिन्नूणामवर्षां संश्रावयिष्यति तेषां दृष्ट एव धर्मे कायश्चित्रो⁽¹³⁾ भविष्यति । य एवं सूत्रात्तलेखकानामुच्च⁽¹³⁾ गधने⁽¹⁴⁾ करिष्यत्युल्लापिष्यति ते खण्डत्ताश्च भविष्यति विरलदत्ताश्च भविष्यति बोभत्सोष्ठाश्च भविष्यति चिपिटनासाश्च भविष्यति विपरीतकृस्तपादाश्च भविष्यति विपरीतनेत्राश्च⁽¹⁵⁾ भविष्यति दुर्गन्धिकायाश्च भविष्यति गण्डार्पकविचर्चिद्द्रुकपट्टाकीर्णशरीराश्च भविष्यति । य ईदृशानां सूत्रात्तलेखकानां⁽¹⁶⁾ सूत्रात्तवाचकाणां⁽²⁰⁾ च

- 1) Left out in Cb. K.
- 2) ल Cb.
- 3) पाने W. पात्र K. O. पान the other MSS.
- 4) K. adds भविष्यति.
- 5) K. adds झ.
- 6) दृष्टिधार्मिकाश्च B. दृष्टधात्मिकाश्च भविष्यति K.
- 7) In O. सांप्रदायिकं wanting.
- 8) निर्वर्तयिष्यति O. निवर्तयिष्यति the rest.
- 9) व W. O.
- 10) Left out in Cb. B. त्यन्धो भविष्यति O.
- 11) Left out in B. Ca. Cb.
- 12) काये चित्रो A. काये चित्रो K.
- 13) Badly for उस्त°.
- 14) ष्यति O. In the sequel also the singular.
- 15) Left out in Cb.
- 16) Sic Cb. O. च्छिन्न Ca. K. च्छिन्न A. B. W.
- 17) घ B. Ca. Cb., ...
- 18) O. adds किलास.
- 19) A. W. add एवं O. has एवं, but leaves out ईदृशानां.
- 20) Left out in Ca. K.

सूत्रान्तधारकाणां⁽¹⁾ च सूत्रान्तदेशकानां⁽²⁾ चाप्रियां वाचं भूतामभूतां वा संश्रावयिष्यन्ति तेषा-
मिदमागाढतरं पापकं कर्म वेदितव्यम् । तस्मात्तर्हि समस्तभद्रास्य धर्मपर्यायस्य धारका-
णां भिन्नूणां दूरत एव⁽⁴⁾ प्रत्युत्थातव्यं यथा तथागतस्यात्तिके गौरवे कर्तव्यं तथा तेषामेव⁽⁵⁾
सूत्रान्तधारकाणां भिन्नूणामेव⁽⁶⁾ गौरवे कर्तव्यम् ॥

अस्मिन्खलु पुनः समस्तभद्रोत्साहनपरिवर्ते निर्दिश्यमाने गङ्गानदीवाल्मीकासमानां⁽⁷⁾ 5
बोधिसत्त्वानां मङ्गसत्त्वानां कोटोशतसकृन्नावर्ताया धारणाः प्रतिलम्भो⁽⁸⁾ भूत् ॥

॥ इति श्रोसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये समस्तभद्रोत्साहनपरिवर्तो नाम षड्विंश-⁽¹¹⁾
तिमः ॥

1) in W. only.

2) Left out in Ca. K.

3) सं in Ca. only.

4) एवं A. B. W. एव Ca. Cb. K.

5) एवं A. B. Ca. W. एव K.

6) एवं in B. K. only.

7) ने B.

8) वर्त K.

9) लामो A. B. W. O. लामो Cb. Ca.

10) श्रार्य (for इति श्री) K.

11) सप्तविंश Cb. O.

XXVII.

अथ खलु भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यकमंबुद्ध उत्थाय तस्माद्धर्मासना-
 त्सर्वास्तान्बोधिसत्त्वान्पिण्डोक्त्य⁽²⁾ दक्षिणेन पाणिनर्द्धभिसंस्कारपरिनिष्पत्तेन⁽³⁾ दक्षिणक-
 स्ते⁽⁴⁾ध्यालम्ब्य तस्यां वेलायामेतद्वोचत् । इमामर्हं कुलपुत्रा असंख्येयकल्पकोटीनयुत
 5 शतसङ्ख्यसमुद्रानीतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिं युष्माकं कृस्ते परिन्दाम्यनुपरिन्दामि नि-
 न्तिपाम्युपनिनित्तिपामि । यथा विपुला वैस्तारिकी भवेत्तथा युष्माभिः कुलपुत्राः करणी-
 यम् ॥

द्वैतीयकमपि⁽⁹⁾ त्रैतीयकमपि⁽¹⁰⁾ भगवान्सर्वावत्तं⁽¹¹⁾ बोधिसत्त्वगणां दक्षिणेन पाणिनाध्या-
 लम्ब्यैतद्वोचत् । इमामर्हं कुलपुत्रा असंख्येयकल्पकोटीनयुतशतसङ्ख्यसमुद्रानीतामनुत्तरां
 10 सम्यक्संबोधिं युष्माकं कृस्ते परिन्दाम्यनुपरिन्दामि नित्तिपाम्युपनिनित्तिपामि । युष्माभिः
 कुलपुत्रा उद्भूतेष्व⁽¹²⁾ धारयितव्या वार्यायितव्या पर्यवासव्या देशयितव्या प्रकाशयित-

1) K. adds मरुसत्वां.

2) ला A. Ca. Ob. K. W. त्य.

3) In A. W. added च; from च till स्वा left out in B.

4) Conjectural for दक्षिणे कृस्ते स्वा of the MSS.

5) ये Ob.

6) ने Ob.

7) स left out in A.

8) वै B. Ca. K. वि the rest.

9) मपि left out in Ob.

10) Left out in B.

11) सर्वावं left out in B.

12) In Ob. only; उद्भूय A. B. Ca. K. W.

व्या सर्वसन्नानां च संप्रावयितव्या । अमात्सर्यो ऽहं कुलपुत्रा अपरिगृहीतिचित्तो विशा-
 रदो बुद्धज्ञानस्य दाता⁽²⁾ तथागतज्ञानस्य⁽³⁾ स्वयंभूज्ञानस्य दाता । महादानपतिरहं कुलपुत्र-
 युष्माभिरपि कुलपुत्रा ममैवानुशिक्षितव्यममत्सरिभिर्भूत्वेमं⁽³⁾ तथागतज्ञानदर्शनं मकोपाय-
 कौशल्यमागतानां⁽⁴⁾ कुलपुत्राणां कुलडुहितृणां चापे धर्मपर्यायेः संप्रावयितव्यः । ये चा-
 भ्राह्माः⁽⁵⁾ सत्त्वास्ते ऽस्मिन्धर्मपर्याये समादापयितव्याः । एवं युष्माभिः कुलपुत्रास्तथागतानां⁽⁶⁾
 प्रतिकारः⁽⁷⁾ कृतो भविष्यति ॥

एवमुक्त्वास्ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा भगवता शाक्यमुनिना तथागतेनार्कता सम्य-
 कसंबुद्धेन महता⁽⁹⁾ प्रीतिप्रामोद्येन स्फुटा अभूवन्महच्च गौरवमुत्पाद्य येन भगवाञ्शाक्यमु-
 निस्तथागतो ऽहं सम्यकसंबुद्धस्तेनावनतकायाः प्रणतकायाः संनतकायाः शिरांस्यवना-⁽¹⁰⁾

1) अप्रगृही A. B. Ca. परिगृ Cb. K. अनिगृ W.

2) Left out in Cb.

3) ममैत्रामनुशिक्षितव्यः ॥ अमत्सरिभिर्भूत्वा इमं A.

ममैवानुसिक्तितव्य अमत्सरिभिर्भूत्वे B.

ममैवानुसिक्तितव्यम । अमत्सरिभिर्भूत्वेमं Ca.

शिक्षितव्या । अमत्सरिभूत्वेमत्तथा Cb.

ममैत्रामनुशिक्षितव्यः अमत्सरिभिर्भूत्वा इमं W.

ममैवानुशिक्षितव्यममत्सरेभि — त्वेमं O. इमं Prāk. for इहं.

4) B. Cb. add च. O. adds आह्वावां.

5) ये च अह्मास् A. W. ये च सत्त्वाः Cb. Ca. ये च अह्माः कुलपुत्रा कुलडुहित-
 रश्च ये च आह्माः B. ये च अह्माः कुलपुत्र कुलडुहितरश्च । ये चाअह्माः K. अआह्माश्च
 सत्त्वा इहामधर्मेषु O.

6) तस्मि A. W.

7) प्रती Ca. K. कृतो left out in O.

8) क्ते A. W. क्त B. क्ता Ca. क्तास् Cb. K. क्ताः समानास्ते O.

9) महती K.; B. Cb. K. add वीर्य.

10) Ca. adds प्र.

(1) योज्जलिं (2) प्रगृह्य सर्व एकस्वरनिर्घोषिण भगवत्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबु-
द्धमेतद्बुधुः । तथा भगवन्करिष्यामि यथा तथागतं आज्ञापयति । सर्वेषां च तथागताना-
माज्ञां करिष्यामिः परिपूरयिष्यामिः । अल्पोत्सुको भगवान्भवतु यथासुखविकारो । द्वैतो-
यकमपि त्रैतीयकमपि (9) स सर्वावान्बोधिसत्त्वगणा एकस्वरनिर्घोषिणौवं भाषते स्म । अल्पो-
5 त्सुको भगवान्भवतु यथासुखविकारो । तथा भगवन्करिष्यामि यथा तथागतं आज्ञापयति ।
सर्वेषां च तथागतानामाज्ञां परिपूरयिष्यामिः ॥

अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सर्वास्तास्तथागतान-
र्हतः सम्यक्संबुद्धानन्येभ्यो लोकधातुभ्यः समागतान्विसर्जयति स्म यथासुखविकारं च
तेषां तथागतानामारोचयति स्म । यथासुखं तथागता विकरन्त्वर्हतः सम्यक्संबुद्धा इति ।
10 ते च तस्य भगवतः प्रभूर्त्तस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य रत्नस्तूपं यथाभूमौ
स्थापयामास तस्यापि तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य यथासुखविकारमारोचयामास ॥

- 1) नामयित्वा O. नम्या the rest.
- 2) लो A. B. Ca. दशनखाञ्जलो O. वनामाञ्जलीः K.
- 3) B. adds हृत; K. reads एकं स्वरनिर्घोषिण हृत.
- 4) तथागतवन्क Cb. तथा तथागत क K.
- 5) A. B. W. add भगवां.
- 6) Left out in B.
- 7) Left out in Cb.
- 8) Left out in O.
- 9) Omitted in B. K.
- 10) B. K. add हृत.
- 11) आञ्जलिं O.
- 12) द्वानित्यन्ये A. W.
- 13) विसर्जयति स्म left out in A. W. विसर्जयामास O.
- 14) रतां A. W. रत्ते B. रथ Ca. रं Cb. रत्त K. रे O.
- 15) रंत्य A. W. रंत Cb.
- 16) कारं O. कारता the rest.
- 17) सति B. Ca. Cb. K. स इति A. W.

इदमत्रोचद्भगवानात्तमनास्ते चाप्रमेया असंख्येयास्तथागता अर्कतः सम्यक्संबुद्धा
अन्यलोकाधावागता रत्नवृक्षमूलेषु⁽³⁾ सिंहासनोपविष्टाः प्रभूतरत्नश्च तथागतो ऽर्कन्सम्य-
क्संबुद्धः स च सर्वावान्बोधिसत्त्वगणस्ते च विशिष्टचारित्रप्रमुखा अप्रमेया असंख्येया⁽⁴⁾
बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा ये⁽⁵⁾ पृथिवीविवरेभ्यो ऽन्युद्धतास्ते च महांश्रावकाः ताश्च चतस्रः
पर्षद्⁽⁶⁾ सदेवमानुषासुरगन्धर्वश्च लोको भगवतो भाषितमभ्यनन्दविति⁽⁷⁾ ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये ऽनुपरोन्दिनापरिवर्तो नाम सप्तविंशतिमः

समाप्तः ॥

ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुं तेषां तथागतः ।

स्यदत्तेषां च यो निरोध एव वादि महांश्रमणः ॥

1) चाप्रमेय left out in A. W. असंख्येय is put in before अप्रमेया in Ca. K.

2) अन्यान्य B. अन्ये K.

3) सु in Ca. K. only.

4) Left out in A. W.

5) K. adds च; Ca. reads एत for ये; B. reads महांसत्त्वास्ते चाप्रमेयासंख्येया
बोधिसत्त्वा ये ते.

6) A. सा च सर्वावतो च चतुष्पर्षत्

B. Ca. ताश्चतस्रः पर्षद्:

Cb. ताश्चतस्रः परिषद्:

K. सा च सर्वावती पर्षत्

W. स च चतुष्पर्षत्

7) O. adds the following: अथ खलु भगवान्यथासुखविकारं तेषां तथागताना-
मारोचयित्वा आयुष्मत्तमानन्दमामह्यपामास । उद्गृह्णन् त्वमानन्दं धर्मपर्यायं धारय वाचय
देशय पर्याप्तुर्हि परिषां च विस्तरेण संप्रकाशय एवमुक्त्वा आयुष्मानानन्दो भगवत्तमेतद्वो-
चत् उद्गृहीतो मे भगवन्नयं धर्मपर्यायो — विस्मरामि को नामाद्यं भगवन्धर्मपर्यायः कथं
चैनं नाम धार — — — (B) गवानाह तस्मात्तर्हि त्वमानन्दं धर्मपर्यायं महांनिर्देशमपिति
नाम — — — क । सद्धर्मपुण्डरीके इति नाम धारयाहि महांवैपुल्यं बोधिसत्त्व — —

8) From here the text is given from B.; but इति श्री is put in here for
आर्याय in accordance with the former chapters, and ऽनुपरोन्दिनापरिवर्तो is taken
from Cb., adding नाम after it. The various readings will be seen following:

A. अष्टारकर्षगादित्वा आक्रम्य खुरसंस्तरं । गंतव्यं कुलपुत्रेण यत्र सूत्रमिदं
भवेत् ॥

B.

Ca.

Cb.

K.

W. अङ्गारकर्षगादित्वा आक्रम्य खुरसंस्तरं । गंतव्यं कुलपुत्रेण यत्र सूत्रमिदं
भवेत् ॥

A. धर्मरत्न विलिख्येदं पत्पुण्यसमुपाजितं । अस्यैव धर्मरत्नस्य जगत्तेनास्तु
भाजनमिति ॥

B.

Ca.

Cb.

K.

W. धर्मरत्नं विलिख्येदं पत्पुण्यसमुपाजितं । अस्यैव धर्मरत्नस्य जगत्तेनास्तु
भाजनं ॥

A. समाप्तं सद्धर्मपुंडरीके धर्मपर्याये सूत्रांतं

B. आर्यसद्धर्मपुंडरीके धर्मपर्याये सप्तविंशतिमः परिवर्तः

Ca. सद्धर्मपुंडरीको धर्मपर्यायः सूत्रांतो

Cb. सद्धर्मपुंडरीको धर्मपर्याये अनुपरीन्दनापरिवर्तो अष्टाविं-
शतिमः ॥ ॥

K. आर्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये परिवर्तो नाम सप्तविंशतिमः

W. समाप्तं सद्धर्मपुंडरीके धर्मपर्याये सूत्रांतं

A. महावैपुल्यं बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्ध-

B. समाप्तः ॥ ॥

Ca.

म

Cb.

K. समाप्तः सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सूत्रांतो वैपुल्यो बोधिसत्त्वाववादः
सर्वबुद्ध-

W.

महावैपुल्यं बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्ध-

A. परिग्रहं सर्वबुद्धरक्ष्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धज्ञाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व-
B.

Ca. सर्व

Cb.

K. परिग्रहः सर्वबुद्धरक्ष्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धज्ञाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व

W. परिग्रहं सर्वबुद्धरक्ष्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धज्ञाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व

A. बुद्धबोधिमंडं सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधन-
B.

Ca. बुद्धबोधिमंडः सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधन-

Cb.

K. बोधिमाण्डः सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधन-

W. बुद्धबोधिमंडं सर्वबुद्धैकधन-

A. शरीरं सर्वोपायकौशल्यमेकयाननिर्देशं परमार्थनिर्हारनिर्देशमिति ॥ ॥

B.

Ca. शरीरं महोपायकौशल्यं निर्देशः परमार्थनि

Cb.

K. शरीरं महोपायकौशल्यं निर्देशः परमार्थं निर्देशश्चेति ॥ ॥

W. शरीरं सर्वोपायकौशल्यमेकया निर्देशः परमार्थं निर्देशमिति ॥ ॥

A. तं ते ये सूत्ररात्रं मुनिवररचितं बोधिसत्त्वावज्ञादं सद्धर्मपुंडरीकं वरशिववृषदं

B. ये धर्मा केतुप्रभवा केतुत्तेषात्तथागतो ह्येवदतो निरोध एवं वादे महाश्रवण

Ca. सम्बत् ३ ११४ ॥ ग्यसुकू १ ५ । ५८ ॥ गुक्रादन । श्रीलक्ष्मी ॥ ॥ का-

मदेवस्य

Cb. सम्बत् ३ ७ ह्य वैशाखंडल्लन्द्रादश्यां । परमभटारक श्रीपद्मस्तु कामदेवस्य

K. ये धर्मा केतुप्रभवा केतु तेषात्तथागतो ह्येवदत्तेषां

W. येभ्यागतता इह सुरासुरनागयक्षागन्धर्वकिन्नरनरा श्रवणाया धर्म रत्नसु ते

A. मोक्षमार्गैकलालं ॥ श्रुत्वा स्मृत्वा लिखित्वा शतगुणवदिता मानयन्यालक्ष्मिति

B. देयधर्मायं प्रवरमहार्थानयायिना

Ca. विज्ञपराश्रयलिखितमिति ॥ ० ॥ अनेन पुपयेन तु सर्वदर्शितमेव । ज्येष्ठाश्रय

- Ob. राज्ये विशुद्धचंद्रांडनिर्मै एउपीरध्यानित्रामिन्यामानकराणि काया
K.
- W. जगदिदं त्रिनशासनं च धर्मं मुनीन्द्रकथितं च चरंतु नित्यम् । शीलतो यसमा
A. प्राप्ताभोग्यं समंतादपंगतकलुषाः मोक्षमंते प्रयांति ॥ गुणायमनिधिर्वर्षे सम्यगा-
B.
- Ca. चदाधविधि जराहृनामितुताहोर्मिसंज्ञलासेमुद्धरेयेभ्रवषा गगळगत् ॥
Ob. संभारहृयलवृकामया सद्धर्मपुंडरीकपुस्तकार्मादं वरेण्यं पुत्रनायकं लिखित्वा
K.
- W. पूर्णं प्रज्ञावत्त समन्वितं महोदधिरित्रागाथां विकूरधं यथामुखे । जलं विमुञ्चतु
A. खाढगौरेप्युद्रुपतिपरिपूर्णे मूलभे सौम्य घप्रे ॥ व्यलिखदमततनंदः सद्धर्मा भो-
B.
- Ca. सं ७०३ आषाढकृष्णसप्तमिदिवक्नुत्स्य सद्धर्मपुंडरीका संपूर्णान सेने धुनका
द्वाखा-
- Ob. प्रतिष्ठापितं भवातीति ॥ अनेन पुण्ये चच सर्वदर्शितामवाप्यनिञ्जि.....
महोत्सि-
- K.
- W. यथेप्सितं घनाप्ररोक्षतां सस्यमुपैति चतितौ ॥ प्रज्ञाश्च धर्मेन नृपो भिरक्षितानु
A. जसंज्ञं पुरिकनकप्रणायार्थं मित्रपूर्णाविपश्यो ॥ ॥
B.
- Ca. चुकया चाज्ञाचार्यरत्नश्रोसद्वागुरो ॥ अशास्त्रसद्वाया पुण्यनशाससद्वा क्तसाकु-
Ob. संकुलात् समुद्धरेयं भवसागराजगत इति ॥ ० ॥
K.
- W. चिरं च धर्मं सुगतस्य तिष्ठतु ॥ ॥
A.
B.
- Ca. लपञ्जुयमान ॥ शुभ ॥
Ob.
K.
- W. शुभमस्तु सर्वदा ॥ ॥

Errata.

Page	1	line	4	आमु०	read	घायु०
»	8	»	5	मञ्जु०	»	मञ्जु०
»	11	»	14	अणया०	»	अन्या०
»	13	»	8	अर्युषं ससर्ग	»	अर्येषु संसर्ग
»	32	»	13	सखमा	»	मुखमा
»	33	»	2	दुःख	»	दुःख
»	39	»	5	०युष्या०	»	०युष्मा०
»	48	»	12	पूरिषि	»	पूरिय
»	57	»	15	कोके	»	लोके
»	52	»	16	निर्वाणा०	»	निर्वाणा०
»	60	»	6	दर्शानात्	»	दर्शानात्
»	60	»	12	सत्त्वेषु	»	सत्त्वेषु
»	68	»	12	०यिष्यन्ति	»	०यिष्यन्ति
»	72	»	3	आद्यो	»	आद्यो

Page	line	12	अस्मिन्नेव	read	अस्मिन्नेव
»	73	»	3 नाक्षम°	»	नाक्षम°
»	73	»	9 सत्राम°	»	संत्राम°
»	75	»	3 संक्रम्यैवं	»	संक्रम्यैवं
»	82	»	10 कोश°	»	कौश°
»	115	»	1 बार्द्धा	»	बार्द्धा
»	124	»	4 धार्यु°	»	धार्य°
»	132	»	13 निर्वाणमुते द्व	»	निर्वाणमुते द्वे
»	137	»	1 प्रून्यतान°	»	प्रून्यतानि°
»	146	»	11 अत्तरककल्प	»	अत्तरकल्प
»	148	»	15 द्वादश	»	द्वादश
»	169	»	14 कथंचित्तोके	»	कथंचि लोके
»	174	»	12 काटो	»	कोटो
»	176	»	15 °ध्यष्ये°	»	°ध्येष्ये°
»	178	»	10 °वरम°	»	°वरं स°
»	190	»	9 गुणाद्या	»	गुणाद्या
»	198	»	1 यूषं	»	यूषं
»	215	»	7 भवेद्यद्द°	»	भवेद्यद्द°
»	216	»	8 सम्यक्स°	»	सम्यक्स°
»	218	»	8 चेतः प°	»	चेतःप°
»	220	»	16 राङ्गक°	»	राङ्गल°
»	224	»	8 कोच°	»	केचि°
»	225	»	11 °तरा वा पुरुषो	»	°तरो वा पुरुषः
»	230	»	8 आध्यात्तिय°	»	आध्यात्मि°

Page	line	Text	read
247	7	क्षेत्रा°	क्षेत्रा°
» 249	» 12	शाक्य°	» शाक्य°
» 261	» 6	संज्ञनीं	» संज्ञनीं
» 267	» 2	परिवारो	» परिवारो
» 269	» 4	षड्भो°	» षड्भो°
» 276	» 5	मांसिकान्न ⁽⁶⁾	» मांसिकान्न
» 276	» 6	(7), (8), etc.	» (6), (7), etc.
» 283	» 2	आवाण°	» आवाणि°
» 291	» 4	तेनैव	» तेनैव
» 291	» 5	गुह्यं	» गुह्यं
» 311	» 15	भगवन्न°	» भगवान°
» 312	» 15	सर्वतनी°	» सर्वतनी°
» 317	» 1	शक्यं	» शक्यं
» 318	» 6	सह्यानां	» सह्यानां
» 320	» 3	दीर्घ°	» दीर्घ°
» 320	» 6	मेघवी	» मेघावी
» 325	» 1	क्रीडा रती	» क्रीडारती
» 336	» 9	शाक्य°	» शाक्य°
» 345	» 12	सह्यस्या°	» सह्यस्या°
» 363	» 10	गवयाश्च	» गवयाश्च
» 363	» 11	गुर्विणि°	» गुर्विणि°
» 364	» 10	स्थिता	» स्थितो
» 371	» 8	भवेत्	» भवेत्
» 372	» 1	समन्व°	» समन्वा°

Page 372	line 4	सा ऽस्य	read	सो ऽस्य
» 377	» 3	तथागतो	»	तथागतो
» 401	» 1	संगात्या	»	संगात्या
» 410	» 12	°ननप°	»	°ननुप°
» 420	» 1	स्वध्या°	»	स्वाध्या°
» 427	» 5	बुद्धतेचा°	»	बुद्धतेत्रा°
» 428	» 9	देदीप्यमानो	»	देदीप्यमानो

INDEX.

- Ābhāsvara (pl.), 359, 365.
 Abhayandada, 441, 445.
 Abhiçraddadhānātā, 333.
 Abhiçraddadhātī (Act. and Med.), 315.
 Abhidarçaniya, 128.
 Abhigīta (in Gitābhigīta), 191.
 Abhiññā (pl. the six), 90, 129, 150, etc.
 (the five), 135, 254.
 Abhiññāññānābhībhū (= Mahābhijñāññā-
 nābhībhū), 190.
 Abhiññānābhijñāta (var. °ññābhi°), 1.
 Abhinirhāra (the applying, application);
 dharmadeçanābhi°, 186, 317; gītābhi°
 329.
 Abhiprasanna, 459.
 Abhirati, a Lokadhātu, 184.
 Abhirucita, 480.
 Abhitūrṇa (syn. with *abhihūta*), 320.
 Abhyudgatarāja, a Kalpa, 469.
 Acalā, a Rākṣasī, 400.
 Ācāragocara, 275, 278, 281. See also
 Gocara.
 Ācchāda (a present in reward), 440. Cp.
 Mahāvastu II, 98; III, 328; and
ācchādayati, to favour with, Divyā-
 vadāna, 136, seq.
 Acchaṭṭā, 392; acchaṭṭasaṅghātaçabda, 388.
 Ācchoḍita (?), 151.
 Açaikṣa, 2, 71, 267, etc.
- Āçcaryabhūta, 169.
 Açvajit, 1.
 Adbhuta, a division of the Buddhist scrip-
 tures, 45.
 Adhimātrakārunika, a Mahābrahman,
 167.
 Adhimucyati, °te, 187, 232, 255, etc.
 Adhimukti, 25, 31, 49, 53, 93, 110, etc.
 Adhyāçaya, 337, seq., 389, etc.
 Ādhyātmika, 230.
 Agnikhadā, 448.
 Agrabodhi, 10, seqq., 24, 26, 51, seqq.,
 63, 67, seqq. etc.
 Agrayānā, 61.
 Agrayānika, 140.
 Ājāneya, 1.
 Ajātaçatru, 5.
 Ajita (= Maitreya), 19, seqq., 308, 327,
 332, seqq., 345.
 Ājivika, 276.
 Ājñāta-Kauṇḍinya, 1, 33, 206, 212.
 Ākāçapratīṣṭhita, a Tathāgata, 184.
 Akaniṣṭha (pl.), 359.
 Akilāsi (dial.), 205. Cp. Pāli *akilāsu*.
 Akṣaṇa, pl. unhappy states, 96, 163, 434,
 451.
 Akṣayamati, 3, 438, seqq.
 Akṣobhya, a Tathāgata, 184. — A high
 number, 409.

Alaṅkāraçubha (var. °sūra) — samādhi,
458.
Alaṅkāraçubha, 458.
Alpābādha, 301, etc.
Alpābādhatā, 429.
Alpātānkātā, 429.
Amanuṣya (pl.), 6, seq., 20, 69, 83, etc.
Amātsarya, 485.
Amītabha, 454, seq.
Amītāyus (= Amītabha), 184, 454.
Amoghadarçin (a virtuous man), 3.
Āmukhibhavati, 159.
Anābhībhū, 128, 190.
Anādikarmika, 66.
Anāgāmin, 347, 416.
Anāgārikā, 180, 462, 465.
Ānanda, 2, 215, seqq. = Ānanda — Bha-
dra, 217, seq.
Anantacūritra, 300.
Anantamati, a prince, 19.
Anantanirdeçavara, a Samādhi, 23; =
Anantanirdeçapratīṣṭhāna, 5, 19.
Anantavikrāmin (var. °krama), 3.
Anavanāmitavajjayanti, a Lokadhātu, 216.
Anavatapta, a Nāgaking, 4.
Āñcati, 168; cp. Hañcati.
Anikṣiptadhura, 3, 309.
Aniruddha, 2, 207.
Antaças, 277, 349, 401.
Ānubhāva (in Gāthā), 175.
Ānuçamsā, 296, 354, seqq. guṇānuçamsa
479.
Ānuçāsaka, 413.
Anuçikṣate, 180.
Anujñātāvin, 29.
Anukṣudra, 129.
Ānulomika, 149.
Anukuṭṭaka, 272.
Ānunīyatā, 128.
Ānupādāya, 179.
Ānupadhīçeṣa (— Nirvāṇadhātu), 21, 411.
Ānupamati, 4.
Ānuparindāti, °rindadāti, 410, seq. °rin-
danā, 487.
Ānupravrajita, 184.
Ānupūrvaças, 112.
Ānupūrveṇa, 102, 123, etc.

Ānupūrvī, 185.
Ānutpattikadharmakṣānti (var. °ki dha°),
136, 266, 327, 403, 419, 437.
Ānuyyañjana (pl. the eighty), 259, etc.
Āṇvate (or aṅvate), 111.
Āpacāyati, 5, etc.
Āpahṛṭṭabhāra, 1. But Pāli has «*ohita-
bhāra*».
Āpasamharati, 476.
Āpasmāraka (a spirit causing epilepsy),
401.
Āpāyabhūmi, 170.
Āphalgu, 39.
Āpkṛtsna (— samādhi), 424.
Āpratipudgala, 69.
Āpratyanika (var. °tyāniya), 95.
Ārabdhavīrya, 309, etc.
Ārādhayati (and var. Ārāgayati), 22, 27,
70, 134, 153, 184, 222, 290.
Ārambapa, 6, 29, 41, seqq., 71, 318, seq.
Āraṇyadhuta, 310, seq.
Ārhat, 30, 416, etc.
Āryasatyūni (the four), 17, seq. 80, 92,
179, 191.
Asamasama, 456.
Asambhinnatathati, 473.
Asampravedhamāna, 21.
Asaṅganīkārāma, 309.
Āsevākā (?), 283.
Asura, (pl.), 6, etc. °rendra (pl.), 5.
Aṣṭāpada, 65, 145, seq., 244, 337.
Aṣṭavimokṣadhyāyin, 347.
Aubhilyaprāpta, 110.
Āupalambhika (dial. for *upalambhika*),
384.
Āupamya (parable), 45.
Āupapāduka, 202, 260, etc.
Āurabhrika, 276 (var. r.); 280, 480.
Āvabhāsa, 477.
Āvabhāsaprabha, a Devaputra, 4.
Āvabhāsaprāpta, a Lokadhātu, 144.
Āvaiartika, 2, 155.
Āvaiartyadharmā, 2.
Āvalokiteçvara, 3, 488, seqq.
Āvarṇa, 482.
Āvatāragavešin, °prekṣin, 398, 400, 478.
Āvatāraṇa, 3; avatārayati, 464.

- Āvenika-dharma (pl. the sixteen), 62, 77, 259, etc.
 Avici, 6, 9, 94, 354, seqq.
 Avidvasū (dial.), 45, 55, seqq., 204.
 Avidyā, 179.
 Avibēṭhita, 161.
 Avivartya, 149.
 Avyābādha, 288.
 Avyūpanna, 339.
 Āyoga, 111.
 Āyuskaṣāya, 43.
 Āyusmant, 1, etc.
- Bakkula, Bakula, 2, 207.
 Bala (pl. the ten), 67, 239.
 Balacakravartin, 6, 20, 362, 367.
 Bali, an Asura chief, 5.
 Bāṣpa, 1.
 Bhadrā, a Lokadhātu, 269.
 Bhadrakalpa, 201.
 Bhadrapāla, 3, 333.
 Bhadrīka, 1.
 Bhaiṣajyarāja, 3, 224, seqq., 267, 395, seqq., 404, 418, 470.
 Bhaiṣajyarājasamudgata, 425.
 = Bhaiṣajyasamudgata, 3, 470.
 Bharadvāja, a Mahūcṛāvaka, 2.
 Bharadvājasagotra, 18.
 Bhārgava (i. e. potter), 138. In the same meaning used Mahābhārata I, 190, 47.
 Bhava, 179, 466, etc.
 Bhavāgra, 354, 356, 361, 365.
 Bheruṇḍaka, 85, seq.
 Bhikṣu, passim.
 Bhīṣmakalpa, 119.
 Bhīṣmagarjitasvararāja, 375, seqq. Pl. 377.
 Bhīṣmasvararāja (= the preceding), 383.
 Bhūmisūcaka (dog), 96.
 Bodha (= Bodhi), 183, 303, etc.
 Bodhi, 47, 49 seqq., 70, 96, 119, 137, etc.
 Bodhimaṇḍa, 16, 30, 34, 54, 62, 91, 159, 205, 311, 316, etc.
 Bodhipakṣika (dharma, Pl. the 37), 458.
 Bodhisattva, passim. °caryā, 457.
 Bodhisattvāvavāda, 5, 19, 22, 65, 181, 241.
- Bodhisattvayāna, 79, 416.
 Bodhisattvayāniya, 224; 385 (var. °yā- nika); °yānika, 183.
 Bodhisatvotpāda, in Kashgar-MSS. for Bodhisattvāvavāda.
 Bodhivṛkṣa, 172, 461.
 Bodhyaṅga (Pl. the seven), 29, 80.
 Brahmācārya (n.), 118.
 Brahmadvaja, a Tathāgata, 184.
 Brahmakāyika (Pl.), a class of divine beings, 4, 159, 361, 367, 416.
 Brahmāloka, 164, 254, 329, 331, 338, etc.
 1. Brahman, the god, 433, 444; Brahman Sahāmpati, 4, 69, 416.
 2. Brahman, a class of divine beings (dial. Brahma), 129, 167, 367.
 Brahmavihāra (Pl. the four), 142.
 Buddha, Sing. and Pl. passim.
 Buddhabhūmi, 312, seq.
 Buddhābodhi, 55, 95, 110, 131, etc.
 Buddhadharma, 62.
 Buddhajūna, 216, 255, etc.
 Buddhakṣetra, 6, seq., 20, 65, seq., 101, 148, etc.
 Buddhanetṛi (var. Dharmanetṛi), 92, seqq. 154.
 Buddhaputra, 46, seq., 57, 98, 344.
 Buddhayāna, 41, seqq., 81, 90, 132, 138.
- Cailakabhūta (var. Cela°, Ceḍa°), 192.
 Cakravāla, passim.
 Cakravartin, 35, 129, etc.
 Candra, a Devaputra, 4.
 Candrapradīpa, name of a Samādhi, 424.
 Candrārkaḍīpa, a Tathāgata, 25.
 Candrasūryapradīpa, 17, seqq. The same with the former.
 Candrasvararāja, name of several Tathāgatas, 380.
 Candrasūryavimalaprabhāsaṅgī (var. °vimalasūrya°), 404, seqq.
- Cārikā, 131.
 Caritāvin, 180, 464.
 Caturdvīpaka (= lokadhātu), 328.
 Cāturmahārājakāyika (Pl. the four gods of the quarters), 160, 239.
 Caturthaka, a kind of fever, 401.

- Chadva (?) 352.
 Chāmbhitatva (dial.), 65.
 Chanda, 47, 92.
 Citradhvaja, 447.
 Cittotpāda, 480.
 Cunda, 207.
 Cynti, 466.
 Čačiketū, a Tathāgata, 148.
 Čaikṣa, 2, 71, etc.
 Čaikṣabhūmi, 70..
 Čakra (Devānām indra), 4, 69, 361, 416.
 Pl. 129, 331, 357.
 Čakyādhirāja (= Čakyamuni), 28.
 Čakyamuni, 185, 240, 244 seqq., 299,
 seqq., 316, etc.
 Čakyasiṃha, 27, 147, 336.
 Čālarāja, 455. = Čāleṅdrarāja, 469.
 Čāṅkhaçilā, 102, 111, 256, 439, etc.
 Čaradvatiputra = Čāriputra, p.
 Čāriputra, 2, 29, seqq. 58, 60, seqq., 97,
 264.
 Čarira, pl. relics, 241, 338.
 Čarirastūpa, 244.
 Čariravaistārika, 69.
 Čārisuta = Čāriputra, 31, 45, 47, seq.,
 56, 69, 92, 97.
 Čāstar, passim.
 Čauṇḍika, 480.
 Čikhiṅ, one of the Brahmakāyikas, 4,
 175; = a Mahābrahman, 175.
 Čīla-pāramitā, 332, 457.
 Črāmaṇera, Črāmaṇerī, 277.
 Črāvaka, 24, 31, etc.
 Črāvākayāna, 79, seq., 283.
 Črāvākayānika, 33, 132, 133, 234, 282; =
 °yāniya, 137, 224, 234, 276, 282.
 Črāvitaka (dial.), 194.
 Črīgarbha, a Bodhisattva, 21, 26.
 Čubhavyūba, a king, 457, seqq., °rājapūr-
 vayogaparivarta, Ch. XXV.
 Čūnyatā, 236.
 Čūnyatānimitāpranīhita, 101, 136.
 Čveta-śaddanta (gajarāja), 475, seq.
 Dāna-pāramitā, 332, 457.
 Dauvarṇika (dial. for *daurv*°), 293.
 Devadatta, 259.
 Devadattaparivarta, 256, footnote.
 Devarāja, a future Tathāgata, 259.
 Devasopāna, a Lokadhātu, 259.
 Dhāraṇi, 270, 327, seqq., 350.
 Dhāraṇi (mantra)-padāni. Several of them
 named 396, seqq. 477.
 Dharaṇindhara (var. Dharaṇīdhara), 3, a
 Bodhisattva, 416; A virtuous man, 4.
 Dharaṇiçvararāja (var. of 2. Dharaṇī-
 dhara, 4.
 Dhāraṇyāvartā (dhāraṇi), 475.
 Dharmabhāṅaka, 22, 25, 28, 184, 227, etc.
 Dharmābhisamaya, 328.
 Dhārmaçravaṇika, 20, 283, 286.
 Dharmadāyāda, 61.
 Dharmadhara, a Kinnara king, 4.
 Dharmagaganābhyudgatarāja, a Tathā-
 gata, 218.
 Dharmakathika, 200, seq.
 Dharmamati, a prince, 19.
 Dharmānetri, 10, 25, 53, 251.
 Dharmaparyūya, 5, 17, etc.
 Dharmaprabhāsa, a future Tathāgata,
 201, seqq.
 Dharmarājan, 58, 92, 125, 146, 170, etc.,
 °rāja, 289, seq., 417.
 Dharmarakṣa; his Chinese translation
 cited 224, 256, 447, in the footnotes.
 Dharmasaṅgīti, 286.
 Dharmaskandha (Pl. the 84000), 254.
 Dharmasvāmin, 121, 289, etc.
 Dhātu (relic), 14, seq. 51, 324, 411.
 Dhātustūpa, 7, 339, seq.
 Dhātuvigraha, 430.
 Dhrtarāṣṭra, one of the four regents of
 the quarters, 4.
 Dhrtiparipūrṇa, 67.
 Dhurāvāha (dial.), 256.
 Dhūtaguṇa, 135.
 Dhvajāgrakeyūra (— samādhi), 424.
 Dhyāna-pāramitā, 457.
 Dipaṅkara, 27, 317.
 Dṛṣṭadhārmika, 420.
 Dṛṣṭi-kaṣāya, 43; °gata, 465; mithyā°
 samyago, 466.
 Drugdhacitta, 185.
 Druma, a Kinnara king, 4.

- Dundubhisvararāja, pl. Name of several Tathāgatas, 380.
- Durgativinipāta, 478.
- Duradhimocya, 185.
- Dvaitiyaka, a kind of fever, 401.
- Dvātriṃṣatīlakṣaṇarūpadhārin, 68.
- Dhyāna (pl. the four), 131, etc.
- Dhyāna-pāramitā, 332, 335.
- Ekāhika (for Aikāhika), a kind of fever, 401.
- Ekātya (= Pāli *ekacca*), 71, 133.
- Ēkibhavitvāna (dial.), 31.
- Ekotsava (var. Ekonnaḍa, Ekāvacara), a musical instrument, 51.
- Gadgadasvara, 423, seqq.
- Gaḍita (= galita), 88.
- Gandharva, 6, seq. 20, 24, 35 69, 165. etc.
- Gandharvakāyika (— Devaputrās), 4.
- Garuḍa, pl. 6, seq., 20, 69, 165, etc.
- Garuḍendra, pl. 5.
- Gāthā, a verse, a stanza, passim. Pl. A division (Aṅga) of Buddhist scriptures, 45.
- Gati, state of existence; pl. the six, 6, 9, 135, 346, 372; the five, 131. Cp. Śaḍgati.
- Gatīgata (expert), 3, 131, 186, 200, etc. Cp. Mahāvastu III, 386; 419.
- Gautamī, 268, seqq. See also Mahāprajāpati.
- Gavāmpati, 2.
- Gayā, 310; °nagara, 311; °yāhvaya, 312, 316.
- Gayā-Kāçyapa, 2, 207.
- Geya, a division (Aṅga) of Buddhist scriptures, 45.
- Ghoṣamati, a prince royal, 19.
- Gilānabhaisajya (dial.), 13, 119.
- Gocara = Ācāragocara, 276, seqq.
- Goṇa (for *gaw*), 75, 87, 89, 358.
- Gr̥dhrakūta, 1, 249, 261, 337, 426, 472.
- Guhyagupta, 3.
- Guhyaka, pl. a class of demigods, 190, 371.
- Guruka, as the last part of a compound, 22.
- Gurukaroti, 5, etc.
- Gūthodīgalla (var. Gūthodilla), 144, 148; 425.
- Haḍi, 440, 450.
- Hañcati, 111. Cp. Añcati.
- Hārīti, a Rākṣasī, 400.
- Harṣaṇīya, 123.
- Heṣṭa, heṣṭha (dial.), 310; heṣṭena (dial.), 355; heṣṭima (dial.), 191.
- Himavant, 133, seq.
- Hinādhimukta, 110,5; 113,9; 114,4; 118,4, °ktika, 109,2. — °ktikatā, 105,1; 109,6. °ktikatva, 116,1.
- Hinayāna, 46, 147.
- Īçvara (a god), 4, 369, 433, 445.
- Indradatta, 3.
- Indradhvaḥja, a Tathāgata, 184.
- Īryāpatha, 282.
- Itivṛttaka, a division (Aṅga) of Buddhist scriptures, 45.
- Jaladharagarjitaghoṣasusvaranakṣatrarā-jasankusumitābhijñā, a Tathāgata, 457, seqq.
- Jambudvīpa, 225, seq., 347, 376, 421, 477.
- Jambūnadābhāsa, a future Tathāgata, 152; = Jambūnadaprabhāsa, 151.
- Janayitṛī (var. °netṛī), 458, seq. 461, seq.
- Jātaka, a division (Aṅga) of Buddhist scriptures, 45.
- Jinagandha, 454.
- Jinātmaja, 116, seq.
- Jinendra, 28, 229, 331, etc.
- Jñānagupta; his Chinese translation cited 447, footnote.
- Jñānākara, a prince, 160.
- Jñānamudrā (— samādhi), 424.
- Jñānolkā (— samādhi), 424.
- Jyotiṣprabha, one of the Brahmakāyikas, 4.
- Kāçyapa. See Mahā-Kāçyapa.
- Kālavīnkaka, a bird distinguished from the Kokila, 358; °vīnkasusvara, 169.
- Kāla, a Çrāvaka, 207.

- Kālodāyin, a Ḡrāvaka, 207.
 Kālpā (Aeon), 25, etc. Antarakālpa (*al.*
 Abhyantara-kālpa), an intermediate
 Kālpa, 25, 67, etc.
 Kālpa-kaśāya, 43, 65.
 Kamaladalavimalanakṣatrarājasaukṣu-
 mitābhijñā, a Tathāgata, 423, seqq.
 Kapilavastu, 311; °lāhyaya, 312.
 Kapphina (Kapphina, Kāpina, Kāspina),
 2, 207.
 Karuṇā, 458, etc.
 Kaśāya (pl. the five), 58.
 Kāṭapalikuñcikū (var. Kuṣṣipalikuñca.
 Kone palikuñca), 106, seqq., 114.
 Kāṭasī, 48.
 Kathaṃkathā, 33, seq., 61, 71, 302.
 Kātyāyana. See Mahā-Kātyāyana.
 Kauṅkuṭika, 276, 480.
 Kauṅṭyam upasamharati, 285.
 Kauṅḍinya. See Ājñāta-Kauṅḍinya.
 Kauṅḍinyagotra = Kauṅḍinya, 207.
 Kausīdya, 20, 28.
 Kauṣṭhila. See Mahā-Kauṣṭhila.
 Keçinī, a Rākṣasī, 400,
 Kharaskandha (var. Suraskandha), an
 Asura chief, 5.
 Khuḍḍaka, 460.
 Kilisitā (weariness), 128, seq. 284.
 Kilikṛta (var. Gādikṛta), 319.
 Kinnara, pl. 6, seq., 20, 24, 165, etc.
 Kinnararāja, 4.
 Kleça, 188.
 Kleça-kaśāya, 43.
 Kleçamāra, 290.
 Koḍasakkin (dial., var. °sarpin), 95.
 Koṭī, passim.
 Koṭiçatasahasrāvartā (dharaṇī), 475,
 483.
 Koṭṭarājan, 417, 488.
 Kotthita. See Mahā-Kotthita.
 Kriḍāpana (dial.), 86; °naka (dial.), 86.
 Kriḍāpita (var. kriḍita), 347.
 Kṛtya (sorcerer), 398, 401, 474.
 Kṣānti-pāramitā, 332, 457.
 Kṣiṇāsra 1, 31, 33, 43, 61, 347, etc.
 Kuçalābhisaṃskāra (var. Kuçalamūlābh°),
 333, 348.
 Kumārabhūta, 3, 7, seqq., 16, 260, seqq.,
 275, 426.
 Kumārajīva; his Chinese translation cited
 92, 120, 131, 181, 256, 327.
 Kumbhāṇḍa, 86, 398, °ka, 85, seq.
 Kuṅḍaka, 95.
 Kuntī, a Rākṣasī, 400; °nti, 402.
 Kūṭadantī, a Rākṣasī, 400.
 Laghūtthānatā, 429.
 Lambā, a Rākṣasī, 400.
 Layana, 234.
 Lena (dial. = layana), 236.
 Liyanā (dial.), 235.
 Lohitamuktā, 439; °mukti, 151, 153, 240.
 Lokabandhu (an epithet of Buddha), 119,
 214, 220.
 Lokadhātu (masc. and fem.), 24, 31, 126, etc.
 Lokanatha (an epithet of Buddha), 177,
 252, etc. °nāyaka, 190, etc.
 Lokapitar (an epithet of Buddha), 326.
 Lokapadyota (an epithet of a Buddha),
 177, 222, 274.
 Lokavid (an epithet of a Buddha), 17, 65,
 67, 151, etc. °dū (dial.), 47, 166; cp.
 Pali.
 Lokayata, 99, 480.
 Lokayatamantradhāra, 276.
 Lokayatika, 276.
 Lokeçvara (= Avalokiteçvara), 454.
 Lokendra (an epithet of a Buddha), 176,
 253, etc.
 Madhura, a Gandharva, 5.
 Madhurasvara, a Gandharva, 5.
 Mahābhijñā (— prāpta), 202.
 Mahābhijñājanābhībhū, a Tathāgata,
 156, seqq.
 Mahābhīṣatka, 294.
 Mahābrahman (Pl. a class of celestial
 beings), 164, seqq., 361, 365.
 Mahāçrāvaka, 1, 83, 121.
 Mahādharma, a Kinnara king, 4.
 Mahādhyāyin, 347.
 Mahāgaṇin, 298, 313, 387.
 Mahā-Kāçyapa, 2, 100, 116, 121, 144,
 seq., 206.

- Mahākaruṇā, 259.
 Mahā-Kātyāyana, 2, 100, 147, 150, 152.
 Mahā-Kauṣṭhila, 2.
 Mahākāya, a Garuḍa chief, 5.
 Mahāmaitrī (one of the four Bhāvanās), 259.
 Mahāmāndārava, 5, 20, 69, 244, etc.
 Mahāmañjūśaka, 5, 200, 360.
 Mahā-Maudgalyāyana, 2, 100, 146, 152.
 Mahā-Mucilinda, mountain, 244, 246, seq.
 Mahāmudītā (one of the four Bhāvanās), 259.
 Mahānāman, 1.
 Mahānanda, 2.
 Mahāprajāpati, 2, 268, seqq. See also Gauṭamī.
 Mahānirdeça, name of a Dharmaparyāya, 5.
 Mahāpratibhāna, 3, 240, 267.
 Mahāpūrṇa, a Garuḍa chief, 5.
 Mahāpuruṣalakṣaṇa (Pl. the 32), 259, 298, 423, etc.
 Mahārāja (regent of a quarter), 4.
 Mahārātnadvīpa, 187, seq.
 Mahārātnapratimaṇḍita, name of a Kalpa, 66.
 Maharddhiprāpta, a Garuḍa chief, 5.
 Mahārṇavayugacchidrakūrmagrīvāpra-veça, 463.
 Mahārūpa, name of a Kalpa, 156.
 Mahāsambhavā, a Lokadhātu, 376, seqq.
 Mahāsattva, an epithet of Bodhisattvas, 3, and further passim.
 Mahāsthūmaprāpta, 3, 375, seqq.
 Mahātejas, a Garuḍa chief, 5.
 Mahātejogarbha (— samādhi), 458.
 Mahāvaiṇavīya, 19, 21, seq., 65, 181.
 Mahāvīkrāmin (var. °krama), 3.
 Mahāvīryūha, name of a Kalpa, 144.
 Mahāvīrya (in technical sense), 81, seq., 261.
 Mahāvīryānīka, 182.
 Maheçākhyā, 180.
 Maheçvara, a god, 4, 369, 445.
 Mahopekṣā (one of the four Bhāvanās), 259.
 Mahoraga, 6, seq., 20, 35, 69, 165, etc.
 Maitrāyaṇiputra. See Pūrṇa.
 Maitreya, 3, 7, seqq., 16, 301, 307, seqq., 315, 327 seqq., 345, seqq., 478.
 Maitreyagotra, 27.
 Maitrī, 458, etc.
 Maitribala, 167, 236; (var. maitrā°, maitrya°), 285.
 Maitrīvihāra, 234.
 Makuṭadantī, a Rākṣasi, 400.
 Mālādhārī, a Rākṣasi, 400.
 Mānakūṭa, 401.
 Manāpa, 442.
 Manasvin, a Nāga king, 4.
 Maṇḍa, 53.
 Mandaglāna, 301.
 Māndārava, 5, 8, 20, 23, 69, etc.
 Mañjuçrī, 3, 7, seqq., 16, 260, seqq., 275, seqq., 386, 426, seq.
 Mañjuḥṣa (= Mañjuçrī), 296.
 Mañjusvara (= Mañjuçrī), 15, seq.
 Mañjūśaka, 5, 8, 20, 364, etc.
 Manobhirāma (var. Manāpābhīrāmya), a Buddhakṣetra, 153.
 Manojūa, a Gandharva, 5.
 Manojñaçabdbbhigarjita, name of a Kalpa, 216.
 Manojñasvara, a Gandharva, 5.
 Manyana, 282; manyita, 63, 336.
 Māra, 12, 64, 145, 179, 289, 420. Pl. 64.
 Mārakāyika, 421.
 Māraparṣad, 145; Mārapārṣadya, 474.
 Mārakalicakra, 481.
 Māraparyutthita, 474.
 Mārapratyarthika, 420, 430.
 Mārdava (Adj.), 324, seq.
 Maru (dial. meaning: a god), 12, 15, 25, 30, 63, 65, 69, 208, etc.
 Maṣiṅkaroti, 156.
 Matī, a prince, 19, 21.
 Maudgalyaputra (= Maudgalyāyana), 154.
 Maudgalyāyana. See Mahā-Maudgalyāyana.
 Mauṣṭika, 276. Cp. Mahāvastu III, 113.
 Meghadundubhisvararāja, 431, seqq.
 Meghasvaradīpa, a Tathāgata, 184.
 Meghasvararāja, a Tathāgata, 185. Pl. Name of several Tathāgatas, 380.

- Meru, mountain, 370, seq., 449.
 Merukaipa, a Tathāgata, 184.
 Merukūta, a Tathāgata, 184.
 Mithyāmāna, 481.
 Mraṅka, 481.
 Mraṅka, 364.
 Mucilinda, mountain, 244, 246, seq.
 Muditā, 458.
 Muktakusuma, 153.
 Muṣṭika = Mauṣṭika, 279.

 Nadi-Kācyāpa, 2, 207.
 Nāga, 6, 20, 24, 35, etc. Nāga kings, 4.
 Nakṣatrarāja, a Bodhisattva, 3.
 Nakṣatrarājūḍītya (— samādhi), 424.
 Nakṣatrarājasāṅkusumitābhijña, a Bodhisattva, 404, seq.
 Nakṣatrarājasāṅkusumitābhijña (— samādhi), 424.
 Nakṣatrarājavikrīḍita (— samādhi), 424.
 Nakṣatra(tāra)rājūḍītya (— samādhi), 458.
 Nāladatta, var. of Naradatta, 3.
 Nāmarūpa, 130, 179.
 Nanda, a Nāga king, 4.
 Naradatta, a virtuous man, 3.
 Narūḍītya, an epithet of Buddha, 34.
 Nārāyaṇasaṃghananakāya, 428.
 Navāṅga (— cāsana), 46.
 Nayuta, var. Niyuta, passim.
 Nidāna, a division (Aṅga) of Buddhist scriptures, 45.
 Nilamba (— samādhi), 424.
 Nirāmiṣa, 199.
 Nirgrantha, a sect, 276.
 Nirihaka, 14.
 Nirjināti, 289.
 Niropadhi (dial. = nirūpadhi), 307.
 Nirukti, 29, 39, 41, 71, 130, 238 (var. vibhakti), 372.
 Nirvāṇadhātu, 21.
 Niṣpalāpa (var. °lāva), 39, 44.
 Nityajvara, a kind of fever, 401.
 Nityaparinirvṛta (var. °parivṛta), a Tathāgata, 184.
 Nityodyukta, a Bodhisattva, 3.
 Nivarāṇa (= Pāli), in °vigata°, 123.

 Olokana, 114.
 Omaraka, 401.
 Ostāraka, 401.
 Oṣarati, 449.
 Otariyati (dial., wrong for othariyati) 358.

 Padavyaṅjana, 22.
 Padmaḡri, a Bodhisattva, 3, 431, seq. 470.
 Padmaprabha, a future Tathāgata, 65, seqq.
 Padmavṛṣabhavikrāmin, 67.
 Pañcābhijña (in Bahuvrīhi), 134, 136, 419.
 Pañcagati (five states of existence), 131; °tyupapanna.
 Pañcakāmaguṇa; pl. 79.
 Pāṇini, cited, 320, footnote.
 Pāpiyan (Nom. case), var. Pāpimān, 289.
 Pāramiṅgata, (dial.), 453.
 Paramita (Pl. the six), 17, seq., 142, 256, 259, 264, 332, etc.
 Parṇaparatarān, °reṇa, 156, etc.
 Paricāraka, 219.
 Parikṣiṇabhavasampyojana, 1.
 Parindāmi, 484.
 Parisamantakona, 159.
 Paripācayati, 22, etc.
 Parisphuṭa, 22.
 Parivṛjaka, 276.
 Pariṣā, dial. for pariṣad, 9, 353, etc.
 Paritoṣaṇiya, 123.
 Paṛsavānta (dial. = pariṣadvant), 303.
 Paryāṅkam ābhujya (var. baddhvā, 5, 19; — baddhvā (var. ābaddhvā), 245, seq. — ābhujya (var. ābhujitvā), 409.
 Paryavadāpayati, 465.
 Paryavānaha, 77.
 Paryaya = Dharmaparyāya, 292.
 Paryupāsītavin, 29, 225.
 Pattiyati, 37, 44, 286, 312. Causat. pattiyāpayati, 288.
 Pavana (wood), 11, 90. Cp. Pāli pavana; and Mahāvastu II, 211, 382.
 Peyālam, 174, 299, 424.
 Piṅcācaka, 85, 369; fem. °cikā, 369.
 Piṅḍapāta, 442.
 Pilindavatsa, 2.

Pithita (= pihita), 260.
 Prabhāsa = Samantaprabhāsa, 208.
 Prabhūtaratna, an extinct Tathāgata, 240, seqq., 299, seqq., 328, 427, seqq., 389, 486. Name of a Kalpa, 68.
 Pradhānācūra, 3, 39ⁱ, seq., 425.
 Praḡhīta (extensive), 339.
 Prajñākūṭa, a Bodhisattva, 260, seqq.
 Prajñā-pāramitā, 333, 457; °gatiṅgata, 3.
 Prākharati, 126.
 Pramocaka, 417.
 Praṇidhāna, 64, seq., 117, 213, 231, etc.
 Prasādavati (— samādhi), 424.
 Prasṛta (Pāli *pasuta*), 480.
 Pratiḡmayati, 114, 13.
 Prātibhārya, 459, 459, seq.
 Pratirūpaka, 67, 218, etc.
 Pratisaṅglayana, 182, 340.
 Pratisaṅgīna, 182.
 Pratisaṅgīd(ā), 202, 204, seq. °vidgatiṅgata 202.
 Pratiṅyasamutpāda, 17, seq. 179, 376.
 Pratiṅyapāda, the same, 139.
 Pratiṅyati, 36, seq.
 Pratyekabodha, 33; °bodhi, 35, 203, 260.
 Pratyekabuddha, 32, 93, etc.
 Pratyekabuddhayāna, 33, 79, seq.
 Pratyekabuddhayānika, 132, 183. °yāniya, 224, 285.
 Pratyekajina, 138.
 Pratyuccārayati, 235, 475.
 Pravrajati, 465.
 Pravartanātā (var. °tanā), 169, 172, 175.
 Preta, 85, seq., 177, 401, 474.
 Priyadarṣana, name of a Kalpa, 431, 457.
 Puṅyābhisaṅskāra, 333, 345, seq., 414, seqq.
 Pūrṇa (Maitrāyaṅiputra), 2, 199, seqq., 206.
 Pūrṇacandra, a Bodhisattva, 3.
 Puruṣadamyasūrathi, 17, 65, 67, 151, etc.
 Puruṣarṣabha, 15, 57.
 Puruṣottama, 16, 49, 393.
 Pūrvayoga, 418, seqq.
 Pūrvayoga-parivarta, title of Chapters VII and XXV; 471.
 Pūrvayogacaryā, 199.
 Puṣkaratā (gubhavarṇa°), 442.

Puṣpagrahaṅī (ya), 239.
 Puṣpadanti, a Rākṣasi, 400.
 Pūtana, 398, 401, 474.

Raḡmiḡatasahasraparipūrṇadhvaja, a future Tathāgata, 269.

Raḡmiprabhāsa, a Tathāgata, 144, seqq.
 Rāhu, an Asura chief, 5.

Rāhula, 2, 215, seqq. Rāhulabhadra, 219, seq.

Rāhulamātar, 2, 269.

Rājagrha, 1.

Rākṣasa, 12, 15, 35, etc. Rākṣasi, 400.

Rākṣasīdvīpa, 439.

Ratiprapūrṇa (var. °pratipūrṇa), name of a Kalpa, 153.

Ratna, as a term applied to Bodhisattvas in a Buddhakṣetra, 66.

Ratnacandra, a Bodhisattva, 3.

Ratnākara, a virtuous man, 3.

Ratnaketurājās (var. °rājānas), name of a group of Tathāgatas, 221.

Ratnamati, a prince, 19.

Ratnapadmavikrāmin; pl. name of several Bodhisattvas, 66.

Ratnapāṅi, a Bodhisattva, 3.

Ratnaprabha, a Bodhisattva, 3.—A god, 4.

Ratnaprabhāsa (*al.* Ratnāvabhāsa), name of Kalpa, 205.

Ratnasambhava, name of a Buddhakṣetra 148.

Ratnasyaketu (pl.) = Ratnaketurājās, 222.

Ratnatejobhyudgata, a Tathāgata, 473.

Ratnāvabhāsa = Ratnaprabhāsa, 148, 202.

Ratnaviḡuddha, a Lokadhātu, 240.

Rājaka, 482.

Rddhivikrīḡita (— samādhi), 424.

Rddhiprātibhārya, 460, 465, 472.

Revata, 2, 207.

Rllaka, 480.

Rṣipatana, 69.

Rudra, 433.

Sabhāgatā, 478.

Sabrahmaka, 21, 64, 119, 166, etc.

Saḡramaṅabrāhmaṅikā (prajā), 21, 64, 166, etc.

- Sadūparibhūta, 377, seqq.
 Saddharmakoçadhara, 218.
 Saddharmapundarika (Dharmaparyāya), 21, seq., 65, etc.
 Saddharmapundarika (— samādhi), 424, 437.
 Sādhukāra, 479, seq.
 Sāgara, a Nāga king, 4. His daughter, 263, seqq.
 Sāgarabuddhidhārin Abhiññāprapta, 217, 220; = Sāgaravaradharabuddhivikrīḍitābhijña; a Tathāgata, 216, seq.
 Sāhāmpati. See Brahman.
 Sāhā-loka, °lokadhātu, 185, 241, 244, seqq., 265, etc.
 Sakṛdāgāmin, 347, 416.
 Samādāpaka, 40, 200.
 Samādāpanā, 40, seqq., 77. °payati, 464, 476, 485.
 Samādhi, 5, 25, 29, 91 etc.
 Samantabhadra, a Bodhisattva, 472, seqq.
 Samantagandha, a Devaputra, 4.
 Samantamukha (— parivarta), 456.
 Samantaprabha, a Tathāgata. = Samantaprabhāsa, 207. Pl. 208.
 Samantaprabhāsa, the same, 206, seqq.
 Samanvāharati, 478.
 Samūpanna, 5.
 Samatikrama, 17.
 Samūpatti, 29, 80, 119, 166, 170, etc.
 Samāra, °raka, 21, 64. °
 Samavadhāna, 350.
 Samavasaraṇa (= Pāli *saṃvasaraṇa*); saṅgraha°, 71.
 Sambhavā, a Lokadhātu, 156.
 Saṃśleṣayate, 114.
 Saṃgrāvitaka, 195.
 Saṃfrita, 405, 412.
 Saṃliyanā, 57, 282.
 Saṃlūṣita (?), 85.
 Saṃprabhaṇita, 405.
 Saṃpraharsayati, 464, 476.
 Saṃprakāṣanātā, 270, seq.
 Saṃpramoṣa, 372.
 Saṃskāra, pl. 179.
 Saṃsyandayati, 372.
 Samudānita, 178.
 Samuttejayati, 464, 476.
 Samudānayati, 148.
 Samyaksambodhi, 2, etc. °buddha, passim.
 Sandhabhaṣita, 125, 199, 233.
 Sandhabhaṣya, 29, 34, 60, 70, 273.
 Sandhāvacana (— sandhabhaṣya), 59.
 Saṅgha, 1, 56, etc.
 Saṅgiti, 312, 401, etc. — samasaṅgityā, 167, 170, 173, 178.
 Saṅgraha (pl. the four), 142; °vastūni, 259.
 Saṅkāradhāna, 106, 113.
 Saṅkathya, 7.
 Santāraka (carrying across, saving), 3.
 Saptaratnapadmavikrāntagamin (var. °vikrāmin, °vikrama), a future Tathāgata, 219, seq.
 Sārūpya, 161, seqq. etc.
 Sarvabuddhasandarṣanā, a Lokadhātu, 431.
 Sarvaguṇānākaravyūha (— samādhi), 465.
 Sarvalokabhayacchambhitatvavidhvāṃśanākara (var. °lokādīptabhayamanyitavi°), a Tathāgata, 186.
 Sarvalokadhātūpadravodvegapatyutturna, a Tathāgata, 184.
 Sarvalokavipratyanika (var. °niya), 230; °niyaka, 17.
 Sarvapūṇyasamuccaya (— samādhi), 424.
 Sarvārthanāman, a Bodhisattva, 8.
 Sarvarūpasandarṣana (— samādhi), 405, seq., 435, seq. — °nā, a Lokadhātu, 431.
 Sarvarutakaucālya (— samādhi), 424; (— dhāraṇi, 409.
 Sarvarutakaucālyānugatā (dhāraṇi), 421; °lyāvartā (dharāṇi), 475.
 Sarvasattvapāpajhana (— samādhi), 464.
 Sarvasattvapriyadarṣana, a future Tathāgata, 269. — A Bodhisattva, 406, seqq.
 Sarvasattvatrātar, a Mahābrahman, 164.
 Sarvasattvojahāri (var. °sattvaōja°, sarvatejohāri), a Rākṣasi, 400.
 Sarvāvanta, 6, 16, etc.
 Sarvavarṇasthānānugatā (var. °sthūyini), name of a plant, 133.
 Sarvaṣṣaviniñçini, name of a plant, 133.

- Sarvavyūdhīpramocanī, name of a plant, 183.
- Satatasamitam, 474, etc.
- Satatasamitābhiyukta, a Bodhisattva, 3, 354, seq.
- Sātiyati (var. sūdiyati), 277. Pāli *sādiyati*.
- Satkūyadr̥ṣṭi, 97.
- Satkṛtya, 479.
- Satpuruṣa, 3.
- Satyādhiṣṭhāna, 413.
- Sattva-kaṣūya, 43.
- Saukara, 280; °rika, 276, 480.
- Saunika (var. read.), 276.
- Sauratya, 236.
- Senāpati (i. e. Skanda), 433, 445.
- Sipha, a Bodhisattva, 3.
- Sipha-candrā, a Bhikṣuṇī, 383.
- Sipha-dhvaja, a Tathāgata, 184.
- Sipha-ghoṣa, a Tathāgata, 184.
- Sipha-vikrīḍitā, a Dhāraṇī,
- Sipha-bikā, a Dhāraṇī,
- Skandamāra, 290.
- Smṛtimān samprajānan (Nom. sg.), 182, etc.
- Sparṣā, 179.
- Sparṣavihārātū (var. saṃsparṣa°), 248; sukha° 429.
- Sphaṭa, 163, seq. 485.
- Srotaṃpanna, 347, 416.
- Sthūpetvā (dial.), excepting, 91.
- Sthavira, 121, 145, etc.
- Stripoṣaka, 480.
- Stūpa, 14, 150, seqq., 203, 239, seqq. etc.
- Subhūti, 2, 100, 146, 148, seq.
- Sucikitsa, 429.
- Sucimukha (needlemouthed), 84.
- Suṣoḍhaka, 301, seq.
1. Sudharma, a Kinnara king, 4. — 2. A Mahābrahman, 171.
- Sudharmā (Devasabhā), 361.
- Sukhākarī = Sukhāvati, 455.
- Sukhāpana (dial.), 92.
- Sukhasaṃsparṣavihāra (var. °vihārātū, sukhasparṣavihārātū), 301, 429.
- Sukhāvati, a heaven, 455.
- Sukhavihāra, title of Chapt. XIII.
- Sugata, passim.
- Sugatacetanā, an Upāsikā, 383.
- Sugati, 123.
- Sughoṣaka, a musical instrument, 51, 358. Cp. Mahāvastu III, 407.
- Sumati, a prince, 19.
- Sumeru, 165, 169, 172, 175, 244, seqq. etc.
- Sundara-Nanda, 2.
- Supraṭiṣṭhitacāritra, a Bodhisattva, 300.
- Suraskandha, var. of Kharaskandha, 5.
- Sūrata, 46.
- Sūrya, a god, 4.
- Sūryagarbha, a virtuous man, 4.
- Sūryāvarta (— samādhi), 424.
- Susamprasthita (var. Susaṃsthita), a virtuous man, 2—4.
- Susārthavāha, a virtuous man, 3.
- Sūtra, 45, 58, etc.
- Sūtrānta, 5, 19, 22, 44, 65, etc.
- Sūtrāntadhara, 229.
- Sūtrāntadhāraka, 474.
- Suviṣoḍhaka = suṣoḍhaka, 301.
- Suviṣuddhā, a Lokadhātu, 202, 205.
- Suvijñāpaka, 301, seq.
- Suvimuktacitta, 1.
- Suvineya (var. °veneya), 301, seq. °vaineya, 429.
- Svādhyāyati, °te, 235, 237, 391, 420.
- Svāgata, a Āravaka, 207.
- Svayambhū (dial. °mbhu), 45, 47, 118, 155, 205, 229, etc.
- Svayambhūjñāna, 81, 228.
- Syandanikā, 144.
- Ṣaḍabbhijña (Bahūvr̥hi), 155, 180, 255, 272.
- Ṣaḍāyatana, 179.
- Ṣaḍgati, pl. 135, 244.
- Ṣaḍgatika, 137.
- Ṣaḍindriya, 359.
- Takṣaka, a Nāga king, 4.
- Tamālapatracandanaganandha, a future Tathāgata, 153, seq.
- Tamālapatracandanaganandhābhijñā, a future Tathāgata, 184.
- Tathāgata, passim; °ṣarira (relic), 23.
- Tathāgatās, pl. (the sixteen), 184, seq.
- Tattaka, Tātaka, — (dial.); fem. tattikā, tātikā, 304.

- Tāyin, 25, 57, 69, 116, 146, 208, etc.
 Tilakūṭa, 402.
 Tilapīḍa, 402.
 Tiraṅcayoni (dial.), sing. and pl. 371, 373.
 Tīrthika, 272, 279.
 Tīrthya (var. Tīrthika), 276.
 Tīrya (dial. for tīryag (yoni), 451.
 Tīṣya (= Āriputra), 91.
 Traidhātuka, 79, seqq., 89, seq., 117, 131,
 186, seq., etc.
 Trailokavikrāmin (var. °krama), a Bodhi-
 sattva, 3.
 Traitiyaka, a kind of fever, 401.
 Traividya (Adj.), 129, 150, 179, etc.
 Trāyastriṅga (gods), 159, 240, 361, 416.
 Tribhava, 128.
 Trisūhasrī (var. °sra), 253, 261.
 Trisūhasramahāsahasrī, 121, seqq., 202,
 245; var. °sri, 123.
 Trivimokṣalābhin, 482.
 Tryadhva, 142.
 Tulakūṭa (dial.), 402.
 Tulyanamadharmadhātu, 60; cp. tulyeṣu
 dharmeṣu, 61, vs. 4.
 Tuṣṭa (devāh), 478.

 Uccaghati, 382; uccagghana, 482.
 Ucchadaka (in Bahuvrīhi), 341.
 Udghaṭitajña, 473.
 Ujjaṅgala (arid land), 233.
 Ujjuka (dial.), 125.
 Ullāpayati, 382.
 Upādāna, 179.
 Upadeṣa (instruction, lesson), 45.
 Upakleṣa, 318.
 Upalambhika (scornful), for upā°, 335.
 Upananda, an Arhat, 2. — A Nāga king, 4.
 Upanikṣepaka, 120.
 Upaniṣā, 833, 849; °niṣad, 299, 349.
 Upapatti, 466.
 Upariṣṭima (dial.), 191.
 Upastabdha, 339, 463.
 Upāyakaṅcālyā, 7, 29, 41, seqq., 68, 71,
 seqq., 109, etc. — °pāramitā, 457.
 Upekṣā, 458.
 Ūrnā, 8, 20, 243, 467.
 Uruvilvā-Kāṅcāyā, 2, 207.

 Uṣṇiṣa, 467.
 Utpalaka, a Nāga king, 4.
 Utsada, 170.
 Uttaramati, a virtuous man, 3.

 Vaçibhūta, 1, 206, etc.
 Vaçita (in sarvaceto°), 1.
 Vaiçāradya (the fourfold), 29, seq., 77,
 seqq., 239.
 Vaiçramāya, var. of Vaiçravaṇa, 4.
 Vaiçravaṇa, 4, 398, 433, 445.
 Vaiçvāsika, 25, 114.
 Vaidehiputra, 5.
 Vaibūyasam (Adv.), 239, etc.
 Vaihāyasaṅgama, 202.
 Vaijayaṇta (= praśāda), 361, 364.
 Vaiveya = Vineya, 319, seq., 434, seq.,
 445.
 Vaipulya (— sutra) = Mahavaipulya, 1,
 5, 19, 23, 46, 98, 146.
 Vairocanaṅcāmipratimaṅḍitā, a Loka-
 dhātu, 423, 427, 457.
 Vairocanaṅcāmipratimaṅḍitadhvaṅarāja, a
 Bodhisattva, 170.
 Vaistarika, 26, 411, 481. See also Āri-
 ravaistarika.
 Vaiṣṭika, 103.
 Vajrapāṇi, 445.
 Vāriṅgasi, 56, 69.
 Vajraprabha, a Bodhisattva, 20, seq., 25,
 seqq.
 Vardhamānamati, a virtuous man, 3.
 Varuṇadatta, a virtuous man, 3.
 Vārṣika, name of a flower, °taila, 403,
 418.
 Vāsuki, a Nāga king, 4.
 Vedanū, 179.
 Vemacitri (var. °citra), an Asura chief, 5.
 Vetāḍa (= Vetala), 401, 474.
 Vicitraka (various), 83.
 Viçārada, 12, etc.
 Viçṣamati, a virtuous man, 3; a prince, 19.
 Viçiṣṭacūritra, a Bodhisattva, 300, 387,
 425.
 Viçuddhacūritra, a Bodhisattva, 300.
 Vidyācarapaṣampanna, 17, 65, 67, 151,
 etc.

- Vigaḍita (= vigaḷita), 72, 83.
 Viheṭhā, 402.
 Viheṭhaka, 63.
 Vijñāna, 179.
 Vijñin (dial.), 303.
 Vikāḍḍhamāna (dial.), 84.
 Vikriḍita (in Tathāgata°), 308.
 Vijrmbhita (in Tathāgata°), 308.
 Vikurvā (al. Vikurvaṇa), 446, 456, 472.
 Vilambā, a Rākṣasī, 400.
 Vimala (— samādhi), 458; °lā, a Lokadhātu, 265.
 Vimalābhāsa (— samādhi), 458.
 Vimaladatta, a king, 408, 457; seqq.
 °dattā, his queen, 457, seqq.
 Vimaladatta (— samādhi), 424.
 Vimalagarbha, a prince, 457; seqq. name of a Samādhi, 424.
 Vimalāgranetra, a future Tathāgata, 26.
 Vimalanetra, a future Tathāgata, 21; a prince, 457, seqq.
 Vimalanirbhāsa (— samādhi), 458.
 Vimalaprabhāsa (— samādhi), 424.
 Vimatisamudghātīn, a prince, 19.
 Vimocaka, 417.
 Vimokṣa (pl. the eight), 29, seq. 34, 47, 62, 91, 134, 137, 150, 202, etc.
 Vimukti, 33, 124, 128.
 Vināyaka, a spiritual leader, a Buddha, 169.
 Vinirbhoga, a Kalpa, 376.
 Vipacṣin, one of the seven Buddhas, 201.
 Vipratyanika, 290, seq. °niya, °niyaka, 17; 291.
 Viraja, a Buddhakṣetra, 65; = Virajā, a Lokadhātu, 66, 68.
 Virūḍhaka, 4, 399.
 Virūpākṣa, 4.
 Viryam ārabhate, 475.
 Virya-pāramitā, 332, 457.
 Viryārabdhī, 317.
 Viryārambha, 405, 408.
 Viṣadūṣaṇa (the making poison ineffectual), 402, 474, 476.
 Vistīrnavatī, a Lokadhātu, 469.
 Vṛāṇika, 94.
 Vṛṣabhata (var. °tā, (bhita), 199, 308, 311, 391.
 Vyāpadyati, 378.
 Vyāpāraṇa, 292.
 Vyāvadhātī (var. vyāvādhātī), 419; (var.) vyāvādhayātī, 481.
 Vyūha, 117, 146, 209, 219, seq.
 Vyūharāja (— samādhi), 419, 424. A Bodhisattva, 3, 425.
 Yaçaskāma, a Bodhisattva, 22, 27.
 Yaçodharā, 2, 269, seq.
 Yakṣa, 6, 12, 15, 20, 23, seqq. etc.
 Yama, 451; °masya çāsana.
 Yāna (in technical sense), 40, seqq., 48, seq., 58, 79, 91, 93, 132, 136, etc.
 Yamaka (prātihārya), 459.
 Yāpaniya, n = yāpya, 429, seq.
 Yathāsthānasthitasukhapradā, name of a plant, 133, seq.
 Yathāsukhavihāra, 486; °rin, ib.
 Yattaka (dial.), 351.
 Yogābhīyukta, 405.
 Yogācāra, 6.
 Yogin, 6.
 Yoniço manasikāra, 309, etc.

Contents.

	Page.
Preface	I
Additional Note	V
I. निदानपरिवर्तः	1
II. उपायकौशल्यपरिवर्तः	29
III. औपम्यपरिवर्तः	60
IV. अधिमुक्तिपरिवर्तः	100
V. घोषधोपरिवर्तः	121
VI. व्याकरणपरिवर्तः	144
VII. पूर्वयोगपरिवर्तः	156
VIII. पञ्चभिन्नुशतव्याकरणापरिवर्तः	199
IX. व्याकरणपरिवर्तः	215
X. धर्मभाषाकरणपरिवर्तः	224
XI. स्तूपसंदर्शनपरिवर्तः	230
XII. उत्साहपरिवर्तः	267
XIII. सुखविकारपरिवर्तः	275
XIV. बोधिमतत्वपृथिवीविवरसमुद्गमपरिवर्तः	297
XV. तथागतायुःप्रमाणपरिवर्तः	315
XVI. पुण्यपर्यायपरिवर्तः	327
XVII. अनुमोदनापुण्यनिर्देशपरिवर्तः	345
XVIII. धर्मभाषाकानुशेषपरिवर्तः	354
XIX. सदापरिभूतपरिवर्तः	355
XX. <u>तथागतद्व्यभिस्तस्कारपरिवर्तः</u>	356
XXI. धारणापरिवर्तः	395
XXII. भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तः	404
XXIII. गद्गदस्वरपरिवर्तः	423
XXIV. अत्रलोकितेश्चरविकुर्वणानिर्देशः	438
XXV. प्रुभव्युक्तराजपूर्वयोगपरिवर्तः	457
XXVI. समतभद्रोत्साहनपरिवर्तः	472
XXVII. अनुपरीन्दनापरिवर्तः	484
Elfrata	491
Index	495

